

KISS ÁRON

**MAGYAR
GYERMEKJÁTÉK-
GYŰJTEMÉNY**

HOLNAP KIADÓ

Kiss Áron

MAGYAR
GYERMEKJÁTÉK-GYŰJTEMÉNY

HOLNAP KIADÓ, BUDAPEST

Szerkesztette, lektorálta

SZENTIVÁNYI TIBOR

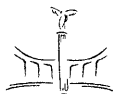
és

DR. KRISTON VÍZI JÓZSEF

A kiadvány a Magyar Millenium alkalmából

a **XII. KERÜLETI ÖNKORMÁNYZAT**

és a

**NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMÁNAK**

támogatásával készült

A borító 1. oldalán lévő plakett SZABÓ GÁBOR szobrászművész munkája.

A borító 4. oldalán „részlet Kiss Áron kézzel írott családi krónikájából.”

BEKÖSZÖNTŐ!

Egy jeles magyar pedagógus legismertebb munkáját tartja kezében az olvasó, azét aki fontosnak tartotta a hazai játékkultúra írott és szójhagyományként terjedő kincseinek összegyűjtését és közreadását. Ezen fáradozásában sok-sok lelkes kollégája segítette. A munka elkészítését Kiss Áron vetette fel, ami hosszas viták után indulhatott meg. Közel egy évtizeden keresztül tartott a gyűjtőmunka, amíg összeállt a mű. Végül a minisztérium jóváhagyásával és támogatásával 1891-ben formálódott könyvvé. Azóta is alapvető forrása a gyermekdaloknak, játékoknak, és így az óvónők szívesen forgatott, hasznos kézikönyve lett, ha hozzá tudtak férni, ugyanis a közbenso újrakiadások ellenére, még a könyvtárak állományában is megritkult.

A főváros **XII. kerületi Önkormányzata** már sok éve figyelt fel először Kiss Áron személyére, munkásságára. Nem csak azért, mert a róla elnevezett utca éppen a budai hegyvidéken található, de itt működik a Budapesti Tanítóképző Főiskola (újabb néven ELTE Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar), amelynek jogelődjében, a századfordulón, hosszú évekig tanított Kiss Áron, majd annak később igazgatója lett. E mellett, már közel tíz éve itt tartja rendszeres összejöveteleit a játékokkal, játsszással foglalkozó szervezet, a *MELEDA Klub* (Felnőtt Játékosok Önképzőköre), melynek foglalkozásait és előadásait *Játékismeret* tárgyként a hallgatók is felvehetik, tevékenységét pedig éppen Kiss Áron szelleme hatja át.

Az Önkormányzat valamennyi Kiss Áronra emlékező, kerületi esemény részese, így az emléktábla avatásának és a júniusi születési évfordulók megünneplésének, valamint a MELEDA Klub folyamatos munkájának csakúgy, mint e most újra kiadásra került, kiemelkedő és máig aktuális mű megjelentetésének. Szívből kívánom, hogy forgassák haszonnal és az abban szereplő játékokat adják tovább a felnövo új generációknak, sok-sok magyar fiatalnak. Testületünk nevében, mindehhez jó munkát kíván:

Buda-Hegyvidék, 2000. március idusán

DR. MITNYAN GYÖRGY
polgármester

TARTALOM

Bevezetés	V–VII
-----------	-------

KISS ÁRON

Magyar gyermekjáték-gyűjtemény	IX
Részletes tartalomjegyzék	XVII–XXIV
Felnőttek játécai ölbeli gyermekekkel	1–5
Mondókák	6–56
Játékok	57–487
Szómutató	488–499
Jegyzetek	500–518

Utószó	519–536
--------	---------

BEVEZETÉS

Művelődéstörténetünk egyik súlyos adóssága, hogy ma már alig tudunk valamit azokról, akik a múlt század második felében előkészítői, szervezői és megvalósítói voltak a magyar közoktatás *Eötvös* által elindított, nagyszabású polgári reformjának. Azokra a minisztériumi tisztviselőkre, vármegyei tanfelügyelőre, tanítóképezdei tanárookra és szakírókra gondolok elsősorban, akik szorgos elméleti és áldozatos gyakorlati tevékenységük révén meghatározó szerepet játszottak az iskolaügy, alapvetően a népoktatás múlt századi hazai modernizációjában. A sors különös fonákja és igazságtalansága, hogy az elfelejtettek közé tartozik az a *Kiss Áron* is, aki – egy kortárs méltató szavai szerint – „neveléstörténetünk *Liviusa* volt”, aki száznál több cikkében, tanulmányában, kézikönyvében, köztük egyedülálló népiskolai neveléstörténetében elfelejtett pedagógusok sorát idézte fel az előző évszázadok korszakából.

Kortársai – olykor talán némi irigységgel – gyakran állapították meg, hogy a magyar oktatásügyben alig-alig volt olyan eszme, intézmény vagy szervezet, amelynek bölcsőjénél ott ne találánánk *Kiss Áront*.

A nagykőrösi református tanítóképzőt 1870-től – még huszonévesen – ő szervezte a népoktatási törvény követelményeihez igazodó, az állami tanítóképzőkkel egyenrangú képesítést nyújtó, korszerű intézménnyé. 1875-ben Budára került, az elemi és a polgári iskolai tanítók képzésének ekkor még közös igazgatású intézményébe, a *Paedagogium*ba, ahol is húsz évig tanárként, 1895-től 1907-ig, nyugdíjazásáig pedig az igazgatásilag különvált polgári iskolai tanítóképző igazgatójaként dolgozott. Korábbi németországi tanulmányútjának tapasztalatai itt érnek be igazán: napi tanítási gyakorlatában, egyedül vagy tanártársaival közösen írott tankönyveiben, igényes oktatásszervező tevékenységében, amivel méltán érdemelte ki „a tanítók tanítója” megtisztelő minősítést.

Cikkeiben, tanulmányaiban – a többi között – a hiányzó magyar pedagógiai szakirodalom megszervezését, a „nevelésirodalmi magyar könyvtár” és a hazai tanszermúzeum életre hívását szorgalmazta (s ez utóbbit, a mai Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum elődintézményét előkészítésétől szakmailag is segítette); megalapozta a tanítóképezdei tanárok célirányos felkészítését, ebben is tevékeny szellemi-szervezői szerepet vállalva. A magyar népiskola relikviáinak gyűjtése és az 1880-as években megjelent *„A magyar népiskolai tanítás története”* című kétkötetes munkája révén a történeti és összehasonlító pedagógia hazai megteremtőjeként tisztelhetjük.

Sokrétű tevékenységének további területeire – így például az 1878-ban kezdeményezésére alakult, kérészéletű „neveléstudományi társaságra”, az 1891-ben létrejött Magyar Paedagógiai Társaságra, amelynek élete utolsó éveiben alelnöke lett, a Néptanítók Lapjánál tizenöt éven át végzett segédszerkesztői és a Polgári Iskolai Tanári Közlöny főszerkesztői munkájára, a Péterffy Sándorral együtt szerkesztett Tanítók Könyvtárára – csupán csak vázlatosan utalva, megemlíthetjük még az országos, a fővárosi és a református tanítóegyletek keretében végzett tevékenységét, valamint budai egyházszervezői munkáját, amelynek ugyancsak maradandó eredménye a Baár–Madas intézmény előkészítése, megszervezése.

Egyetlen olyan területe van Kiss Áron sokirányú munkásságának, amelyről az elmúlt években – a magyar játékpedagógia és a játéktörténet lelkes hazai szakembereinek jóvoltából – fellebbent a feledés fátyla. Ez a játékpedagógia és a magyar gyermekjátékok gyűjtése terén kifejtett korszakos tevékenysége. Néhány éve ugyanis reprint kiadásban újra megjelent az eredetileg 1891-ben – szerkesztésében – közreadott *„Magyar gyermekjáték-gyűjtemény”*. A gyűjteményes kötet megjelenését annak idején csaknem egy évtized szívós szervezési és gyűjtőmunkája alapozta meg, s benne – Kiss Áron személyes kutatómunkája mellett – száznál több magyar néptanító gyűjtése látott napvilágot. A szerkesztő a mű előszavában és a jegyzetekben megírta a magyar játéktörténet vázlatát, bemutatta a hatalmas anyag pedagógiai hasznosításának gazdag lehetőségeit, s mindezek mellett figyelmeztetően szólt a néprajzi-népismereti tartalom kiaknázásának fontosságáról is.

Könyvének pedagógiai időszerűségét, felettebb hasznos voltát ma már aligha kell bizonyíthatnunk.

A gyűjtemény ismételt, teljes terjedelmű kiadása nem csupán művelődéstörténeti leletmentés. A hagyományok előtti tisztelgés gyakorlati haszonnal kecsegtet, haszonnal forgatható kézikönyvet kínál mindazoknak, akik a kisgyermekek – és a kisgyermek nevelőinek – oktatásával, képzésével, nevelésével foglalkoznak, s ebben értelemszerűen fontos szerepet tulajdonítanak a játékosságnak, a játékpedagógiájának. Elsősorban nekik, tehát óvóinknak és tanítóinknak s az óvó- és tanítóképzésben dolgozó kollégáinknak ajánlom tiszteletre méltó elődünk, Kiss Áron tanító úr örökbecsű munkáját, a magyar gyermekjáték-gyűjteményt. S nevükben is köszönöm ezt az ajándékot mindazoknak, akik közreműködésükkel, hozzájárulásukkal úgy gazdagítják pedagógiai eszköztárunkat, hogy ezáltal is erősítik kötődésünket nemzeti múltunk értékes és élő hagyományaihoz.

DR. KELEMEN ELEMÉR

MAGYAR
GYERMEKJÁTÉK-
GYŰJTEMÉNY

SZERKESZTETTE

DR. KISS ÁRON

BUDAPEST, 1891.

KIADJA HORNYÁNSZKY VIKTOR KÖNYVKERESKEDÉSE

A M. T. AKADÉMIA BÉRHÁZÁBAN.

ELŐSZÓ.

Az 1883. évi *Orsz. Tanítógyűlés* indítványomra a következő tételeket fogadta el:

1. A játékoknak s az esetleg velők járó daloknak a magyar nemzeti nevelés szolgálatában kell állaniok, s ezért a játékokban a magyar jelleg megóvandó.

2. A gyermekek játécai s ezek dallamai a haza minden vidékén összegyűjtendők.

E gyűjtés vezetésével a Tanítógyűlés engemet, mint indítványozót, bízott meg s egyúttal elnökletem alatt a budapesti tagokból egy középponti bizottságot alakított, mely a játékok paedagogiai értékesítésére is tegye meg a szükséges lépéseket.

Az akkori vallás- és közoktatásügyi minister úr e megbízást 1885. május 12-én kibocsátott rendeletével megerősítette, mire aztán a munkát meg lehetett kezdeni. A bizottság mindenekelőtt megállapította a gyűjtésben követendő vezérelveket s azután az egész gyűjtés foganatba vételét s annak teljes végbevitelét egészen reám bízta.

A gyűjtés eleintén lassan ment, de 1887 elején végre oly erővel indult meg, hogy már abban az évben együtt volt az anyag, melyhez az országnak csaknem minden megyéje járult valamivel.

Az összekerült anyag világosítása és a mutatkozó hézagok pótlása végett összegyűjtöttem a nyomtatásban megjelent játékokat is. Felhasználtam a *Szarvas Gábor* által

szerkesztett *Magyar Nyelvőr* összes köteteit, az *Arany László és Gyulai Pál «Magyar Népköltési Gyűjteményét»*, az *Erődy János, Kriza, Papp Gyula, Kálmány Károly* népköltési gyűjteményeit, s ezeken kívül *Ponori Thewrewk Emil, Bartalus István, Aigner Lajos, Sztankó Béla* kéziratban levő gyűjtéseit.

Az anyag átvizsgálása után kitűnt, hogy kötetszámra kerültek össze ugyanazon játékok, vagy azoknak egymástól alig különböző változatai is. Ez a körülmény természetesen csak a dolgot szaporította s legfőlebb az illető játékok nagy elterjedtségéről tett tanúságot. Ily módon egész köteteket kellett félre tennem. Hasonlókép félre tettem az *idegen ajkú honfitársak* (németek, ruthének, tótok) *közt gyűjtött játékokat*. S ép úgy az *újabb korban*, különösen a kisdedóvók útján hozzánk került *idegen, de magyar szövegű játékokat is*. Volt magyar játék is sok, legalább szalmájára sok, de még ezekből is a lapdajátékokat, melyeket pedig nagy teljességgel gyűjtöttem, félre tettem, mert az ily játékokat, mint időközben értesültem, *Porzolt Lajos* 1885-ben *«A magyar labdajátékok könyve»* cím alatt kiadta, s így újabb kiadásuk által felesleges munkát végeztem volna.

A megtartott anyag rendezésénél aztán a gyermek fejlődését vettem alapul, azaz úgy soroztam az egyes játékokat egymás után, a mint azok játszásába a gyermek egymás után, vagy egymás mellett belenő. Először a felnőttek játszanak a kicsinyekkel, azután ők maguk is kezdenek játszani; különösen érdeklik őket mindjárt az állatok; azokra kiabálnak, vagy azokat édesgetik; majd az esőben, sárban áznak, fáznak, vagy a napot kérik, hogy adjon nekik meleget. Szóval a természet egyenes hatása alatt, magukat attól megkülönböztetni alig bírva, a természettel foglalkoznak. E bajmолódások mellett s után következnek aztán a játékok. De mielőtt játszanának, pártokra kell felekezni; ezt elősegítik a kiolvasások; ezeket tehát a tulajdonképi játékok eleibe tettem. A játékok közt is az úgy nevezett beszélő állatokkal való játszás van legelőbb; azután a különböző mozgó és

tánczosjátékok, a körtáncz számos fajtája s a lánczjátékok; majd a hídjátékok gyönyörű darabjai, a lakadalmas játékok s az ünnepekre vonatkozó darabok; végül egy rakás olyan játék, melyekhez bizonyos eszközök kellenek.

Az egyes játékoknak rendesen számos változatát vettem fel. E változatok, ha tartalomra nem különböznek is, különböznek kifejezésekre, különböznek összeállításra vagy dallamra nézve, s igen alkalmasak arra, hogy kellő tanulmány után az eredeti alak visszaállítására s úgy nyelvészeti, mint néprajzi vizsgálatokra alapúl szolgálhassanak.

A helyesírással szerettem volna a tájszólásokat visszatükröztetni, de ez a gyűjtés természeténél fogva lehetetlen volt. Ott azonban, a hol a hangsúly, vagy a dallam úgy kívánta, és ez módomban volt, nem idegenkedtem a népies kiejtés lehető utánzásától sem.

A dallamok a játékokkal együtt küldettek be; azokat *Bartalus István* ismert zenetudósunk nézte át és *Sztankó Béla* s.-zenetanár úr rendezte sajtó alá. Űgy nekik, mint *Hermann Antal*, *Király Pál* és *Öreg János* tisztelt barátainak, kik tanácsaikkal támogattak s tanítványaimnak, kik az egyes darabokat leírogatták, e helyen is kötelességemnek tartom köszönetet mondani.

Meg vagyok győződve, hogy nemcsak szalmakazal az, a mit nyújtok. A ki keresni akar, fog e gyűjteményben találni magot, sőt kalászt is. Más nemzeteknek ilyenmű gyűjteményeivel a mienk is kiállja a versenyt. Mindenesetre van most már egy mű, mely az eddigi gyűjtéseket lehető teljességgel magában foglalja s alapúl szolgálhat a további gyűjtéseknek és tanulmányoknak.

Mint előfizetési felhívásomban is említettem, könyvem csak gyűjtemény s az egyes iskola-fajták számára való paedagogiai feldolgozás az illető iskola-fajták paedagogusaira maradt.

A kiadás természetesen nagy nehézséggel járt, s ha e gyűjtemény bír valami érdemmel, nagy része van abban

Hornyánszky Viktor úrnak is, a ki a legnagyobb áldozatkészséggel vállalkozott e nagy költséggel járó mű kiadására.

Itt meg kell említenem azt is, hogy e műnek a mennyiben jövedelme lesz, az fele részben a kiadót és fele részben a Magyar Tanítók Árvaházát illeti.

Végül teljes elismeréssel sorolom fel azon tanítók és tanítónők neveit, kik felhívásomra e mű létrejövéséhez hozzájárultak.

E gyűjtők a következők:

- Abaujmegyéből*: Csipkay János (Fancsal); Löwenbein Adolf (Szina); Erdős Miksa (Abauj-Csány).
- Alsó-Fehérmege*: Klein Gyula (Maros-Gecse); Vas Ferencz (M.-Sülye); Hadnagy Károly (Ny.-Karácsonfalva).
- Aradmege*: Balázs Ferencz (Topula).
- Bács-Bodrogszék*: Krausz Bernát, Pozsa Ferencz (Kula); Fárbas József (Ó-Becse); Stein Mihály (Bajsa).
- Baranyamege*: Szűcs Kálmán (Beczeffa); Kohn Izidor (Tapolcza); Vértessy Adolf (B.-Mágozs); Bingold János (Maráz); Bagamériné B. Gizella (Rád).
- Barszék*: Csekey Gyula (Szód); Tóth Kálmán (Tild); Balog Vilma (Tököl); Huszár Károly (Garam-Vezekény).
- Beregszék*: Petrus János (Drága-Bártfalva); Nagy Ambrus (Déda); Zlaszky Sándor (Felső-Remete).
- Beszterce-Naszódszék*: Havas Gyula (Beszterce); Finegáriu Gábor (Szálva); Valens Aranka (Borgó-Prund); Bács László (Nagy-Ilva); Tronknya Anna, Köpeczi Mária, Jakobenszky Sándor, Ronos István (Ó-Radna).
- Békészék*: Scheiber Márton (B.-Csaba); Incze Lajos (Ég); Vaday József (Békés); Turóczy Endre (Szeghalom); Szabó István és József (Szarvas).
- Biharszék*: Kalmár Ferencz (B.-Diószeg); Horkay Lajos (Berettyó-Szent-Márton); Löwi Sámuel (Derecske); Czitrom Jakab (Ér-Mihályfalva); Nagy Imre (Élesd); Tamás László (Henczida); Balogh Boldizsár (Hosszú-Pályi).
- Borsódszék*: Fogarassy Jenő (Ároktő); Mészáros Sándor (Cserépfalu); Kemenyik Gyula (Négyes); Szuvák József (Sajó-Petri); Kalapos Endre (Sajó-Szöged); Tóth Károly (Tisza-Palkonya); Steinschreiber József (S.-Szt.-Péter).
- Brassószék*: Barcsay Albert (Barcza-Ujfalu).
- Csanádszék*: Czirbusz István (Földeák).
- Csikszék*: Ferencz János (Cs.-Szt.-Tamás); Boga Bálint (Gyergyó-Ujfalu); Sata Mihály (Gyimes-Közép-Lok).
- Csongrádszék*: Kovács Berta (Algyő); Juhász Ágoston (Szeged).
- Fehérmege*: Kovács István (Dorozsma); Borsos Boriska (Nagy-Sáp); Cséhic

- Károly (Párkány); Radics Béla (Esztergom-Szt.-György); Czanik Gyula (Bodmér); Márton László (K.-Nyék); Éles Károly (N.-Perkáta); Keck Béla, Berger Vilmos (Sárbogárd); Halbich Győző (Veleg).
- Gömörmegye*: Lábos József (Chisnyó); Nagy Márton (Oldalfalva); Prunyi Vilmos (Rimaszombat); Bogár Lajos (Sajó-Gömör); Kriez Bálint (Horka).
- Hajdumegye*: Lázár Gyuláné, Szitkey Kornélia, Fischer Ernesztine (Hajdu-Nádudvar); Gömöry Ármin (Püspök-Ladány).
- Háromszékmegye*: Bibó József (Barátos); Albu Sándor (Étfalva); Sipos Samu (Léczfalva); Szt.-Ajtai Incze Emánuel (S.-Angyalos); Albert Lőrincz (Bölon).
- Hevesmegye*: Szabó József (Bailla); Szladek Karolina (J.-Árokszállás); Varga Vendel (Tisza-Füred).
- Hontmegye*: Erdős Ferencz (Nagy-Maros); Szakoly István (Ipoly-Balog).
- Jász-N.-K.-Szolnokmegye*: Lollok Gizella, Lábay János (J.-A.-Sz.-György); Szlávik József (Jász-Apáti); Elefánthy Irén, Nyárasdy K. János (Jász-Berény); Winternitz Ignác (Kun-Szt.-Márton); Nagy István (Mezőtur); Horeczky Béla (Tisza-Földvár); Kovács Kálmán (T.-Szalók); Bernád L., Mihály F. (Nagy-Teremi).
- Komárommegye*: N. N. (Für); Orbán József (Dad); Győry Miklós (Nagy-Igmánd).
- Krassó-Szörénymegye*: Prager József (Szák); Maller Antal (Német-Gladna).
- Liptómegye*: Metzl Henrik (Rózsashegy).
- Maros-Tordamegye*: Dobai Ferencz (Hodos); Osváth Albert (M.-Keresztur); Tállyai György (M.-Szt.-Király).
- Nagy-Küküllőmegye*: Kovács Sándor (Sárpatak); Tiszovszky Dániel (Bürkös); Gyulay Ferencz (Pipe).
- Nógrádmegye*: Peres Sándor (Losoncz); Süle Antal (Pálfalva); Bella István (Sós-Hartyán).
- Nyitramegye*: Sasváry István (Mokvilaj); Thuránszky Béla (Ny.-Gerencsin).
- Pozsonymegye*: Rosenstein Jónás (Cseszte); Urbán Tamás (Hochstettinó); Seemann Gábor (Modor).
- Pest-Pilis-Solt-Kis-Kunmegye*: Alexy Lajos (Czegléd); Margócsy Gusztáv (Irsa); Kerekes József, Virág László (Kecskemét); Meleg János (Kis-Oroszi); Hegedűs János (Kis-Ujszállás); Horváth János (Majosháza); H. Kiss Kálmán, Máthé József, Vargha István (Nagy-Kőrös); Somogyi László (Ordas); Csáthi József, Gábor Kálmán (Öreg-Csertő); Gáll János (Szada); Bellosits Bálint, Báthory József, Urhegyi János, Hanák József, Balázs J. (Budapest), Balogh Vilma (Tököl); Kaczér József (Czegléd-Berczel).
- Somogymegye*: Bárány Gyula (Csurgó); Simon Ernő (Homok-Szt.-György); Bori Imre (Lelle); Sturm György (Szt.-Gáloskér); Badits Géza (Szilvás-Szt.-Márton); Mendrek János (Torvaj).
- Sopronmegye*: Kapny Janka (Eszterháza); Sij Lajos (Farád); Schwarz Náthán (Kisfalud); Köfer Mátyás (N.-Höflány); Szutter Dániel (Pottyand); Mayer Ferencz (Szt.-András); Papp József (Sopron).

XVI

- Szabolcsmegye*: Vanicsku János (Piricse); Győre János (Tornyos-Pálcza); Osváth Albert (Új-Fehértó).
- Szatmármegye*: Király Soltész Margit (Avas-Újváros); Béteky Irma (Bodpalát); Bányai Ferdinánd (Kölce); Cseke Bálint (Sima); Engel Móríc (T.-Kóród); Veres József (Nagy-Somkút).
- Szilágymegye*: Kovásznai Gócz Dénes (Hada); Veres Miklós (Kémes).
- Szolnok-Bodolcsmegye*: Debreczy Károly (Bálványos-Váralja).
- Tolnamegye*: Laky Dezső (F.-Iregy); Singer L. M. (Görbő-Pinczehely); Tóth István (N.-Kajdacs); Zsill Dániel (N.-Székely); Szabó István (Regöl).
- Torda-Aranyosmegye*: B. Gy. (Gerend-Keresztúr); Kriza Sándor (Kövend); Máthé Lajos (Mező-Szengyel); Borbély József (Torda-Szt.-László); Schmidt Boldizsár (Túr).
- Torontálmegye*: Róza Ferencz (Ó-Telek); Herresbacher József (Pádé).
- Túrócsmegye*: Maszni Samu (Jesernicz).
- Trencsénmegye*: Lakatos Bálint (Pruszká).
- Udvarhelymegye*: Darkó Lajos (Bogárfalva); Darkó Lajos (Fiátfalva); Incze Lajos (Gyen); Pap József (Kobát-Demeterfalva); Paki István (Nagy-Galambfalva); Adorján Domokos (Vargyas).
- Ugocsmegye*: Nyisztor Endre (Fekete-Ardó).
- Ungmegye*: Kovács István, Tóth Ferencz (Szina); Lázár István (Vaja); Krompaszky Ignác (Ungvár).
- Vasmegye*: Orbán József (Barátmajor); Derhán József (Duka); Német Lajos (Ikervár); Bauer Endre (Lőkös); Balog János (N.-Kajd); Márton József (Sorki-Tótfalu); Dankó István, Pálffy Boldizsár, Seemann Gábor (Szombathely); Ambróczy Czeczilia (Szent-Gotthárd).
- Veszprémmegye*: Mozgay Mihály (F.-Görcsöny); Hardy János (Nóráp); Kézimunka-tanítónő (Pápa); Tóth Kálmán (Tapolczafő); Agárdy Gyula (Tót-Vázsony); Bakos József (Tósok-Berénd); Varga János (Ujmalomsok).
- Zalamegye*: Szabó Decső (Nagy-Kanizsa); Pongrácz János (Tót-Szt.-Márton); Sáringer Károly (Zala-M.-Szerdahely); Jámbor József (Zala-Udvarnok); Belányi Tivadar (Csáktornya); Turnyak Sándor (Csertész); Tatár József (Erdő-Bénye); Vadászy István (Perbenyik); Demjén Kálmán (Tokaj).

BUDAPEST, 1891. április 24.

TARTALOM.

ELSŐ SZAKASZ.

Felnőttek játéakai ölbeli gyermekekkel

	Lap
Tapsoltató 1—4.	1
Ujjasdi	1
Arczsimogató vagy mosdató 1—3.	2
Nevettető	2
Tenyeresdi 1—5.	2
Hintázó	3
Szédítő 1—2	3
Altató 1—3	3
Járni tanító.	4
Karonfogó 1—2	4
Állani tanító 1—2.	4
Höcöggtető 1—5	5
Hátha ütögető 1—2	5

MÁSODIK SZAKASZ.

Mondókák.

Állatcsalogatók. Állatriasztók.

Gólya 1—10	6
Pulyka	9
Tyúk.	9
Fecske 1—6	9
Varjú 1—2	10
Kánya 1—2.	10
Héja 1—5	11
Csóka	11

XVIII

	Lap
Katiczabogár 1—6	12
Póna-bogár	13
Papmacska 1—2	13
Csiga 1—19.	13
Egér 1—2	16
Nyúl.	16
Lepke 1—6.	16
Tarka ló	17
Bika 1—9	17
Kigyó 1—6	17
Czinege 1—2	18

Más mondókák.

Sipszókeltők 1—5	19
Sóskaszedés 1—3	20
Eső 1—8	20
Naphívogató 1—18	21

Játékra szólító mondókák.

I. 1—10.	24
II. Gyere Kati tánczolni	25
III. Tapsoljunk	25
IV. Sétáljunk	25

Kiolvasó mondókák.

I. Egy, kettő 1—5	26
II. Ecz-pecz 1—6.	26
III. Som egy, som kettő 1—2	27
IV. Ögyödöm, bögyödöm 1—11.	27
V. Egyedem, begyedem bikkfajárom 1—9.	28
VI. Egyedem, begyedem keszkenőbe 1—20.	29
VII. Etyetem, betyetem, bütymöcske 1—6	31
VIII. Egyedelem, begyedelem 1—30	32
IX. Ellen, bellen csik 1—3.	36
X. Ellem, bellem 1—7	36
XI. Egy, kettő, három, négy 1—12	37
XII. Egyedelem, begyedelem (Madarak voltunk) 1—8	40
XIII. Egyszer egy időben, szilasi erdőben 1—17.	41
XIV. Szil, szál, szalmaszál 1—14	43
XV. Volt nekem egy szunyogom	45
XVI. Sárga lábú kis kakas 1—5.	45

	Lap
XVII. Két kis kakas összemén 1—2	45
XVIII. Fát vágok, fát 1—7.	45
XIX. Búj, búj, lilium!	46
XX. Egy szöge, két szöge 1—2.	46
XXI. Szédi, szédi vaskalóczi	47
XXII. Haja rigó rekettyére	47
XXIII. Volt nekem egy kis madárkám.	47
XXIV. Házasodik a lapát	47
XXV. A mi cziczánk férjhez akar menni 1—2	47
XXVI. Ádám, Éva kertbe volt 1—2	47
XXVII. Elmentem én a szőlőbe	48
XXVIII. Kiment a vásárra 1—2	48
XXIX. Kis kertembe búzát vetettem.	48
XXX. Tú, tú, gombostű.	48
XXXI. Kis kertemben az ürge	48
XXXII. Gyertek gyerekek, szentegyházba 1—2	48
XXXIII. Szántottam gyöpöt	48
XXXIV. Lemegyek én lefelé 1—2	49
XXXV. Inoma, donoma	49
XXXVI. Szil, szál	49
XXXVII. Kék kötő pálczika	49
XXXVIII. Egyedem	49
XXXIX. Új kőkút körül fut	49
XL. Kőkút körül út.	49
XLI. Egyedem, begyedem cziczimé	49
XLII. Mikor Boszniában voltam	50

Hintázó mondókák.

1—24	50
----------------	----

HARMADIK SZAKASZ.

Játékok.

Csípi csóka. Csíp, csíp csóka. Csiklandós. Repülődsi (1—6).	57
Párosjáték	58
Hull a borsó	59
Bújódsi.	59
Cziczázás. Hármás czicza. Ötös czicza. Hatos czicza. Sok páros czicza. Szembekötös czicza. Fafogócska. Cseszlehubuki. Egérfogdosó. Pör- getős czicza. Czikka ide párom. 1—15	59
Egeres. Ördögtáncz. Oláh táncz. Kör-kör táncz. Pilike vagy pilika táncz. 1—8	64

Pirídi táncz	69
Pipirke táncz	69
Guggolás	70
Fogócska. Ipp-lipp lopjuk a szőlőt. Lopjuk, lopjuk a dinnyét. 1—7 . .	70
Apró fű csipedéskor	72
Pimpózás	72
Kecske-játék. Gazda játék. Kecske és kertész. Pásztor és kecske. Gazda és kecske. Kertész és kecske. Kecske és csósz. A kecske és a gazdasszonyok. Kecske-mecske. Róka és a pásztor. Róka és a farkas. 1—11	73
Kint a bárány, bent a farkas 1—10	77
Tyúkozás 1—12	81
Libásdi 1—32	88
Gyűrűsdi. Szem, szem gyűrű. Czin-czin gyűrű. Gyűrűs. Csem-csem gyűrű. Gyűrű, gyűrű. Kopós gyűrű. Korálgűrű. Hány éves a bába. Itt a lakat. Gyűrű dugdosó. Gyűrűzés. Cseng, cseng... Gyűrű-vándorlás. 1—35	111
Sós pogácsás. Keresz kopó. 1—4	127
Hogy a szita? Szitát kereső. Hol a szita, komámasszony? Szitásdi. 1—6	128
Csatóláda	130
Csuprosdi. Bögrésdi. Csuporkás. Csuporkázás. Túrós-játék. Hogy a kakas? Hej túró, tejfel! Hej túró! Hogy a sajt? Hogy a túró? Bárányosdi vagy áll a vásár. Nem eladó a túrócska. Sajt. 1—25. .	130
Tök-tök dinnye. Dinnyés játék. Érik a dinnye. Kendős játék. 1—6 . .	141
Körtánczok. Lánecz, lánecz. Arany lánecz 1—24. Kis-Komárom, Nagy-Komárom 1—3. Kocsit, kocsit komámasszony 1—11. Szoknyafogó 1—4. Guggolás. Hej rucza, mácza 1—2. Ispiláng, ispiláng 1—28. Kökényfa, kökényfa. Mit mos, 1—4. Komámasszony meg ne mondja 1—2. Eja, heja, mennyei kecske. Elvesztettem zseb-kendőmet 1—11. Erdő mellett nem jó lakni 1—7. Fehér cipót ehethném. Kis kert 1—2. Körbenforgó. Vesszős táncz 1—3. Kis kert. Beültettem kis kertemet 1—3. Keringő-játék. Elvesztettem páromat 1—4	144
Lánecz-szjátékok. Ostorcsapó vagy hadd hulljon a férges 1—8. Szakításra. Láneczszakítás. Czigányka 1—2. Czigányocska. Kovács, kovács, hogy a lánecz? Czigány hogy a lánecz? Adj, király, katonát! Tekeredj kapu. Erős-e a lánecz. Lánecz	187
Tűzet viszek 1—16	193
Búvódi	197
Zálogosdi 1—2	197
Levegő, víz, föld, tűz	198
Babutka	198
Ondó, jondó	199
Fővenykirály, földkirály	199

	Lap
A nap és a hold	200
Aranykapu-játék. Jőjj által te szép aranybúza! Bujkálós játék. Hőcz-hőcz. Koszorús vagy körjáték. 1—11.	201
Újhold-játék. Bújj, bújj zöld ág! Nyiss kaput újhold. 1—4	206
Hidépítés. Mit küldött az új asszony? Hidasjáték. Kiküldött minket az úr. Mért küldött a kisasszony? Gyertek elő lúdjaím. 1—10	207
Hidasmester. Itthon vagy-e, hidasmester? Hidas-játék. Aranyhíd. 1—10	213
Szent-Erzsébet-játék. Gyihí, gyihígya! Szent-Erzsébet hídja. Hídacska. Kapujáték. Az ácsok. Kapu. Ki hídja, hídja? 1—14	218
Révészjáték. Ereszszetek át jó révészek! Kis-kis népei vagytok? Kapus, vagy nyiss kaput újhold! Ki kis népei vagytok? Hidas-játék. Kivágódsi. Költözködés és hídcsinálás. 1—10	226
Lengyel-László-játék. Hidas-játék. Lengyel László. Hídjáték. Kakas és récze. Kakas Isten jó napot! Kakas adjon jó napot! Révész. Kéz alatti bújos játék. 1—16	233
Hideresztés. Ereszszetek át a hídon! Nyiss kaput juhász! Szabad átmenni a lyukas hídon? Ereszszenek kaput! Ereszsz kaput, ereszsz kaput! Falu hossza. Kötélfonás. 1—3.	243
Angyal és ördög. Czin, czin, bum, bum. Czin, czin! Czin, czin, dob, dob. Sugdosó. Szarka. Sugócska. Angyalosdi. Csing, lang. Czen, czen, dur, dur, dur. Min állasz? Kakas Istók. Pimpalom-játék. Pereg az orsó. Pám, pám, paripám. Pipám, pipám, prédikám. 1—23	247
Elment az ördög a malomba. Körödsi. 1—5	263
Pokolajtó	265
Litya-játék	266
Czigóra	266
Ördögözés	266
Gusázás	267
Körtáncz	267
Hej a kása, rotty a kása.	268
Kis katula, gurgula	269
Hídjáték	270
Kis kacsá fürdik. Lánczjáték. Körödsi. Kis kacsá. Körben álló tánczos-játék. Kacsá-játék. 1—48	270
Lovakat hoztam. Körjáték. Fordúlj ki. Elmentem Bécsbe. Körödsi. János úr készül. János úr készül németi Bécsbe. Dugdodsi: 1—17	295
Vesszős-játék. A dédai hegyoldalba. A kassai szőlőbe. Ropposdi. Az abonyi szőlőskertbe. Kapitány tánca. 1—6	303
Fehér lilium-játék. Fehér liliumszál. Hej arany virágszál! Fordulódsi. Körödsi. 1—29	305
A pünkösdi rózsá. A pünkösdi királyné. Piros alma. Párnázás. Pünkösdi rózsá. 1—17.	324
Leánykérő. Cziczká 1—5	335

Kérődsi. Leánykerés. Sántajáték. Danczurázás. Dekt uram 1—5. Kakas Isten jó napot! Lábakötösök. Kérdezőjáték. Pereg az orsó... Uborkáné lánya. Körödsi. Kányásdi. Várkörjárás. Gyermeekjáték. Kerülöm, kerülöm. Váras játék. Járom, járom. Leánykerés. Kapitány uram küldeték. Gyűrűdsi. Szép Örsébet asszony. Honnan jön kend Katus asszony? Erzsébet asszony. Utcza hossza. Járom az úrnak váralját. Álljon ki. Kerülős játék. Pál uram, Pál uram. Járom az udvart, járom! 1—67	339
Nyúlacska játék 1—5	380
Lányok ülnek toronyba. Haj szénája. Rókásdi. Szerdán viszik a lányokat. 1—9	383
Mit visztek, mit visztek selyem sátor alatt? 1—3	388
Párválasztás 1—2	389
Haj szénája, szénája. Ej széna. Körtáncz. Páros táncz. Körödsi. Társasjáték. Haj! szénalja. 1—27	390
Paprikatáncz	410
Hová mégy?	410
Szedem szép rózsáját. Gerlicze. Körjáték. 1—3	411
Szántottam gyöpöt. Körjáték. Cziczás játék. 1—2	413
Hajlik a meggyfa. Csicsiricska. Érik a meggyfa. Szent Jakab ága. Karúhegyen, karúhegyen. Aranykapu. Diba Ilona táncz. 1—18	414
Csillag Boris 1—2.	427
Gyertyajáték. Ég a gyertya. Körjáték. Kendermorzsa. Ég a gyertya, ha meggyújtják. 1—15	429
Mély kútba tekinték. Mély kútba nézek. Zalogosdi. Kimegy a mennyországba vagy a pokolba? 1—9.	435
Á, á, Béla. Ej villa, villa... Ablak alatt vella... 1—8	439
Hej vára, vára, Egere vára 1—3.	443
Új esztendőre. Új esztendei köszöntő. Újévre 1—3.	444
Gergelyjárás. Gergely katonái. Gergely napján 1—2	446
Szent Balázs-napi játék. (Balázsjárás)	448
Farsangi ének.	448
Nagycsütörtöki játék	449
Áldozó csütörtöki játék. Áldozó csütörtök. A kisasszony tánca. Áldozó játék. 1—6	449
Pünkösödölés 1—3	452
Karácsonyesti köszöntő.	456
Szent Iván tüze.	456
Szent Iván-esti játék	457
Csürközés.	457
Csülök	458
Papozás	459
Tekézés.	459
Gujázás	460

	Lap
Földi guja	460
Balha	461
Curka	461
Kótya	462
Csűrös	462
Tekézés vagy csürközés	463
Czövekelés	463
Róma	464
Rómázás	464
Bigejáték (1. Lyukra. 2. Grézre. 3. Mérésre)	465
Dólé (paja, czigere)	467
Várbeli dólé.	468
Vető dólé.	469
Ásó dólé vagy sóska dólé	469
Pajázás.	469
Forgó malom	471
Iskola	471
Bikázás.	472
Friczkövezni	473
Peggyes játék (1. Mozdulással. 2. Mozdulás nélkül. 3. Parancsoló. 4. Francia)	474
Golyózás	477
Golyózás vagy gombozás	477
Vető gombozás	477
Fittyézés	478
Ticscsézés	478
Piczczentő	478
Gombozás	478
Lyukba dobó gombozás	479
Vasmacska	479
Kanalas	479
Falábozás.	479
Köcsögdobálás.	480
Bicskázás.	480
Bicskozás.	480
Késjáték	481
Czificzcza és lapottya	481
Czificzcza.	481
Késjáték	482
Föld	482
Hatozás, hűrézés.	483
Botról botra	483
Kakasviadal.	483
Szfurna.	484

	Lap
Brúgattyú.	484
Pergetttyű vagy pitypiritty (tücsök).	484
Karikázás.	484
Királyos	484
Szegény emberesdi.	485
Körjáték	486
Ki lopta el a baltát?	486
Csizmaszárjáték	486
Kikes	487
Motolálás	487
Zsip-zsup.	487
<i>Szómutató</i>	488
<i>Jegyzetek.</i>	500

ELSŐ SZAKASZ.

Felnőttek játécai ölbeli gyermekekkel.

Tapsoltató.

1.

Süti, süti pogácsát,
Apának, anyának,
Tejbe, vajba az apjának,
Sóba, vízbe a dadának.

2.

Süti, süti kalácsi,
Süti, süti kalácsi,
Apának, mamának,
Apró halacskáknak.

3.

Tápsi kacsó, tápsi!
Ennivalót hányj ki,
Ludaknak, réczéknek,
Apró halacskáknak.

4.

Hej Gyula, (v. Julia), Gyula, Gyula,
Szól a duda, duda, duda,
Pest, Buda, Buda, Buda,
Pattogatott kukoricza.

E mondókák mondogatása közben a kis gyermek tenyereit összeüttetjük.

Újjasdi.

A gyermek újjait egyenként megfogva:

Ez elment nyulászni,
Ez meglötte,
Ez megfogta,
Ez megsütötte,
Ez megette.

A gyermek tenyerébe kört kerítünk:

Erre szaladt a nyulacska
s akkor a gyermeket hóna alatt megsiklandjuk.

Arczsimogató vagy mosdató.

Velünk szembe, térdünkre ültetjük a gyermeket, azután mintha delejeznők, két tenyerünkkel lassan simogatjuk az arczát, végén sebesebben s utólján megcsiklandjuk a nyaka körül:

1.

Cziróka,
Maróka,
Mit főztél?
Kását.
Hova tetted?
Pad alá.
Mivel takartad be?
Kis czicza farkával?
Csik mak mak mak.

2.

Cziróka
Maróka,
Vadmacska!

(Atánd.)

3.

Tapsi, tapsi, tapsi,
Fokos szita, vaksi.
A rosta nem sokára
Meglátja a kis babát.
Tapsi baba, tapsi,
Piros alma, kapd ki.
Cziróka, maróka,
Nagy alma, piróka,
Ha megeszi papmacskája,
Ha megeszi erre szalad.
Erre szalad, itt megakad,
Fogd meg, verd meg,
Piros alma edd meg!

(N.-Kőrös.)

Nevettető.

Az anya ölébe veszi a gyermeket s így dalol:

Angyal vagy-e?
Ördög vagy-e?
Mutasd a fogadat!
Ha angyal vagy, kis fogad van,
Ha ördög vagy, nagy fogad van.

Ekkor megcsiklandja, a gyermek nevet s a foga kilátszik:

Angyal vagy!

Tenyeresdi.

Megfogjuk a kis gyermek kezét s mutató ujjunkkal körbe bizserélünk a tenyerében s az utolsó szónál megcsiklandjuk a hóna alját:

1.

Bizseréré, bizseréré . . .
Csik mak, mak, mak, mak . . .

2.

Bizseréré nóbis . . .
Kis kecske golyóbis,

Erre szaladt a nyulacska,
Utól érte a nagy macska,
Ördög hordta, verte,
Bizseréré nóbis . . .
Kis kecske golyóbis.

(Szikszó.)

3.

Egy kis kertet kerítettem,
 Abba nyúlát rekesztettem,
 Nem látta kend, néném asszony!
 Merre szaladt?
 Itt a lyuka, itt, itt, itt!

(Kun-Szt.-Márton.)

4.

Kerekecske, dombocska,
 Itt volt egy kis kutacska,
 Abba volt egy kis csik mákocska,
 Oda ment a szomszéd cziczája,
 Mind megette.

Merre szaladt?

— Erre, erre, erre!

5.

Kerekecske, dombocska,
 Itt szalad a nyulacska,
 (itt a karja alatt fel)
 Erre megyen, itt megáll,
 (a vállon)
 Itt egy körutat csinál,
 (a nyakát körül kerítve)
 Ide buvik, ide be,
 Kicsi gyermek keblibe.
 (Szatmár.)

Hintázó.

Karon hintázva:

Hinna, barina,
 Karácsonyi Katicza,
 Ki ne törjék az én lábom.
 Se apáé, se mamáé
 Csak a kis macskáé.

Szédítő.

A kis gyermeket az asztalra ültetjük, s fejét két tenyerünk közé véve, gyöngéden ide-oda mozgatjuk:

1.

Szita, szita, szűrő szita,
 Ma szitalok, holnap sütők,
 Neked egy kis cipót sütök.
 Megvajazom, megzsírozom,
 Mégis neked adom.

2.

Szita, szita, szolgáló!
 (v. Zsidó-bidó, vakaró!)
 Van-e búzád eladó?
 Van egy kicsi, de nem jó,
 Beleesett a pondró.
 (M. Nyelvőr. IX. 94. l.)

Altató.

1.

Csicsija babája,
 Nincs itthon apája,
 Oda van vásárra,
 Márton vásárára.

(Arany-Gyulai, M. Népk. Gy. I. k. 341. l.)

2.

Cziberébi
 Rababa,
 Mért nem alszik
 A baba?

3.

Hajaba,
Csicsiba,

Alszik a kis fiam,
Bumbuja!

(Átánd, M. Nyelvőr VII. 334.)

Járni tanító.

Gyorsan menjünk a faluban,
Gyorsan, gyorsan.

(Arany-Gyulai, M. Népk. Gy. I. k. 241. l.)

Karonfogó.

Két nagyobb gyermek kartövön fogja a kis gyermeket s úgy szalad vele, miközben mondogatják:

1.

Gólya viszi a fiát,
Míg eléri az anyját.

2.

Viszi gólya a fiát,
Utól éri az anyját.

Állani tanító.

1.

Áll, áll, isten babája.
Úgy szereti apája,
Mamája,
Áll, áll, isten babája.

2.

Táni baba, táni,
Megtudsz te már a'ni,
(Arany-Gyulai, M. Népk. Gy. I. k.
343. l.)

Höcögtető.

A gyermekeket térdünkre ültetjük, ha nagyobb lábunkra állítjuk s fel-le höcögtetve mondogatjuk:

1.

Gyi Tordára, Kolozsvárra,
Oda érünk vacsorára,
Gyi lovam, gyi, gyi!

3.

Lóg a lába, bába,
Kinek nincsen dolga.

2.

Gyi Pápára, pillangóra,
Onnan megyünk Komáromba,
Győrbe gyöngyért,
Komáromba dohányért,
Szentpéterre kenyérért,
Adnak ott egy petákért.

4.

Höcz, höcz Bányára,
Tarka kutya hátára.
Szénát adunk a lónak,
Abrakot a csikónak,
Sz . . t a gazdájának.

(Szatmár.)

5.

Hőcz, Hőcz katorna,
Ketten ülünk egy lóra.

(Szatmár.)

Hátba ütögető.

1.

A szüle vagy más valaki ölbe veszi a kis gyermeket s az alábbi mondóka mellett hátát valamelyik ujjával gyengén ütögeti; mikor a mondóka végére ér, a kezét, melylyel hátát ütögette, a gyermek elé tartja s az igyekszik kitalálni, melyik volt a bökő újj. A mondóka ez:

Dubi, dábi háti.
Rakonczi Páti.
Te kis gyerek, te kis lány,
Mondd meg nekem igazán!
Melyik újjam bökte?

(Arany-Gyulai, M. Népk. Gy. II. k. 250. l.)

2.

Mi zörög az úton?
Szekér.
Mi van a szekéren?
Zsák.
Mi van a zsákban?
Liszt.
Mi van a lisztben?
Korpa.

Mi van a korpában?
Apám szakálla.
Mi van apám szakállába?
Csengettyű.
Hát abban a csengettyűben?
Bütü, bütü, bütü!
(Ekkor a gyermeket hátba ütö-
getjük.)

(Arany-Gyulai, M. Népk. Gy. I. k. 375. l.)

MÁSODIK SZAKASZ.

M o n d ó k á k.

Allatsalogatók. Allatriasztók.

Gólya.

Tavaszkor, mikor először gólyát látnak mondják:

1.

Gólyát látok,
Szeplőt mosok.
Két vállamra csapok.
(Ipolyi gyűjt. Aigner.)

2.

Gólyát látok,
Hajat rántok.
(Török K. Csongrád.)

3.

Gólya, gólya, gilicze!
Mit viszel a szádba?
Szőröcskét, szőröcskét!

Minek az a szőröcske?
Szitát szövögetni.
Minek az a szita?
Korpát szitalgatni.
Minek az a korpa?
Disznót hizlalgatni.
Minek az a disznó?
Kocsit kenégetni.
Minek az a kocsi?
Szálfát hordogatni.
Minek az a szálfá?
Deszkákat csinálni.
Minek az a deszka?
Kis házat csinálni.
Minek az a kis ház?
Legényeket, lányokat
Bele hívogatni,
Abban tánczolgatni.
(Ipolyi gyűjt. Aigner.)

4.

Gó-lya gó-lya ge - li - cze, Mi - től vé - res
a lá - bad? Tö - rök gye - rek el - vág - ta,
(Görög)
Ma - gyar gye - rek gyó - gyít - ja, Síp - pal, dob - bal
Ná - di he - ge - dű - vel.
(Sztankó Béla Gyűjt.)

5.

Gó-lya gó-lya gi-li-cze, Mi-től vé-res a lá-bad?

Gö-rög gye-rek vág-ta, Ma-gyar gye-rek gyó-gyí-tot-ta,

Síp - pal, dob - bal, Ná - di he - ge - dű - vel.

(Sztankó Béla Gyűjt.)

6.

Gólyabácsi, gólya!
 Hol voltál azóta?
 A csengeri tóra.
 Ki lányát vetted el?
 A kis Kócsinét.
 Mivel hoztad haza?
 Sípbal, dobbal, nyári hegedűvel,
 Selyem keszkenővel.

(Kömörő, Magyar Nyelvőr III. k.
 384. l.)

7.

Gólya, gólya, gelicze,
 Ki lányát veszed el?
 A szolgabíróét.
 Mivel viszed haza?
 Sípbal, dobbal, nádi hegedűvel,
 Mért véres a te lábad?
 Mért véres az én lábom?
 Száraz galyat átaléptem.
 Diófára felrepültem.
 Párnahajat varrtam,
 Száz pénzen eladtam,
 Százszor is megbántam.

(N.-Várad, Aigner.)

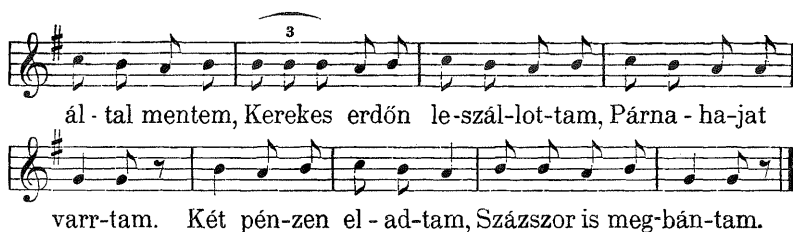
8.

Gó-lya gó-lya, gi-li-cze, Ki lá-nyát vet - ted el?

«A ten - ge - ri bok-ro-sét». Mi - vel vit - ted ha - za?

Síp - pal, dob - bal, Ná - di he - ge - dű - vel. Mért vé - res
 a te lá-bod? A - zért vé-res az én lá-bam, Szá-raz gá-ton

(Arany J. gyűjt.)

A 7-ik sortól kezdve így is:

Ha én gólya volnék,
Az ágy alá bújnék,
Onnét kurjongatnék.
Kurja, bácsi, kurja!

Elszakadt a húrja,
Kösse meg a róka,
Térdig érő hóba!
(Földes.)

9.

Czinege, góga, hol voltál?
Lencsét, borsót kapálni.
Hát ha tél lesz, hová léssz?
Van lyukam, belé bújom.
Hát ha lyukad béforrik?
Van kapám, kikapálom.
Hátha kapád eltörik?

Van cigányom, megcsinálja.
Hátha meghal a cigányod?
Van szám, siratom.
Hát ha a szád elhasad?
Van tûm, megvarrom.
Hát ha a tûd eltörik?
Ejnye, ejnye, ne búsíts!

(Arany-Gyulai. M. Népk. Gy. I. k. 357. l.)

10.

(Sztankó Béla Gyűjt.)

7.

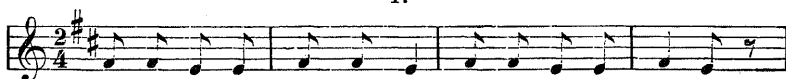
Fecskét látok,
Szeplőt mosok,
Pfü, pfü, elmúljék!
Mikor én elmentem,

Sok asztagot láttam.
Mikor haza jöttem,
Cseppet sem találtam.
Sok a pulya, kevés a pupa.

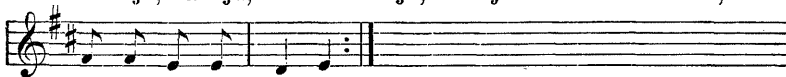
(Földes. Szabolcsm.)

Varjú.

1.

Var-jú, var-jú, vak var - jú, Varrjál ne-kem csizmát,

Meg-a-dom az á - rát.

(Sztankó Béla Gyűjt. Vác.)

2.

Varjú, varjú, vak apád,
Varrjál nekem kis csizmát,
Majd megadom az árát!

(Szatmár, Vác.)

Kánya.

1.

Csipi-csipi kánya:
Véres a lába.
Zsidó gyerek elmetszette,

Magyar gyerek gyógyította.
Sípbal, dobbal,
Nádi hegedűvel.

(Dencs.)

2.

Egy pár leány összefogódnak:

Kánya, héja, mi lelte a lábod?
Muszka (ezelőtt pedig török) gyerek megvágta,
Magyar gyerek gyógyította,
Sípbal dobbal, nádi hegedűvel.
Csicsigatta, bubugatta, tóba hentergette.

(Tök. Pestm.)

Héja.

1.

Héja, héja kontyos,
Igen nagyon lompos.
Meggyújtottam köváradat,
Benne hagytam két fíjadat.
Úgy sirattad, majd megbomlasz
Czinkanállal étetted, [érte,
Édes tejben fürdetted.
Héja ne!

(Palócz Népk. 146. 1.)

2.

Kara héja, héja!
(Kurhéja, kerra, gerra)
Kilencz libám héja.

(Székelység.)

3.

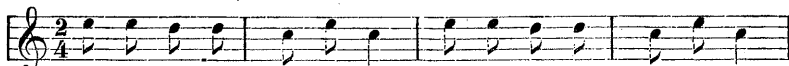
Ülő, kara (karvaly), héja!
Három pipém héja.
Tedd a lábad vastángyérba,
Vidd a bíró királynéra. Ülölő!

(Erdővidék, M. Nyelvőr XIII. k.
576. 1.)

4.

Héja, héja lakatos,
Látom lábad, ripacsos,
Csöltőre, csattogóra,
Ángyom ablakára!
Csöltőre, csattogóra,
Piros nyomdokára.

5.

Hé-ja hé-ja, la-ka-tos, Lá-tom lá-bad ri-pa-csos;
Hé-ja hé-ja, la-ka-tos, Lá-tom lá-bad ka-ka-sod;

Ad-dig li-bát nem a-dok, Mig a lá-bad ri-pa-csos;
Ad-dig li-bát nem a-dok, Mig azt el nem ta-ka-rod;

Csör-lő-re, csat-to-gó-ra, Án-gyom asszony ab-la-ká-ra.
Csör-lő-re, vas-ka-pu-ra, Án-gyom asszony ab-la-ká-ra.

(Hevesm.)

(A 4., 5. inkább golyára illik, sok helyt arra is mondják.)

Csóka.

Csóka, csóka!
Válaszd ki nekem
A legszebbiket.

(N.-Szalonta.)

Katicza-bogár.

1.

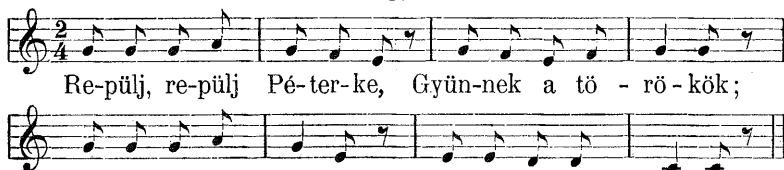
Szállj el, szállj el, Katinka!
 Jönnek a törökök.
 Sós kútba vetnek,
 Onnan is kivesznek;
 Kerék alá tesznek.

(Pestm.)

2.

Katalinka, bogárka!
 Hova visznek engem?
 Égnek-e, földnek-e?
 Vagy a tűzbe vetnek?

3.

Re-pülj, re-pülj Pé-ter-ke, Gyün-nek a tö - rö - kök;
 Ün-göt, ga-tyát hoz-nak, Ab-ba be - le - dob-nak.

(Sztankó Béla Gyűjt.)

4.

Katalinka, szállj el, szállj el!
 Gyünnek a törökök.
 Sós kútba vetnek,
 Onnan is kivesznek;
 Malom alá tesznek,

Onnan is kivesznek;
 Tüzes piszkafával
 Kemenczébe tesznek,
 Onnan is kivesznek.
 A katlanba tesznek.

(Czegléd. M. Ny. Ó. I. k. 183. 1.)

5.

Ka - ta - li - na, Ka - ta - li - na, Szállj el, szállj el,
 Jön - nek a tö - rö - kök. Sós kút - ba vet - nek,
 On - nan is ki - vesz - nek; Ke - rék a - lá tesz - nek,
 On - nan is ki - vesz - nek. I - hol jön - nek a tö - rö - kök,
 Mind - járt a - gyon ló - nek.

(Sztankó Béla Gyűjtem.)

6.

Kis pety-tyes-ke, szállj el, Jön-nek a ta - tá-rok;
 Sós kút - ba vet - nek, On - nan is ki - vesz-nek;
 Ke-rék a - lá tesz-nek, Ott meg össze - tör-nek.
 (Sztankó Béla Gyűjt.)

Ilona-bogár.

Ilona-bogár, csöngető, pöngető,	Merre viszed a ládám?
Takács lányát kéréső,	(Arra viszik férjhez)

(M. Nyelvőr IV. k. 185. l.)

Papmacska.

1.

Fonj czicza, magadnak,
 Én is fonok magamnak.
 (Beczefa. Baranyam.)

2.

Fon-czicza, fon-czicza,	Korpát adok enni,
Fonj nekem kötelet!	Tejet adok inni.

(Czepléd. M. Nyelvőr I. k. 183. l.)

Tücsök.

Tücsök koma, gyere ki,	Házad előtt megsülyedtem,
Szalmaszálon húzlak ki;	Hat ökröddel vontass ki!

(Tapolczafő.)

1.

Csiga.

2.

Csiga, csiga, nyujtsd ki nyelved,	Csiga, csiga, nyujtsd ki szarvad,
Tejbe, vajba fürösztelek,	Itt jönnek a nászok,
Czinkanállal étetlek.	Inget, gatyát hoznak.

(Szeged. Ipolyi Gyűjt. Aigner.) (Raád.)

3.

Csiga, csiga, nyújtsd ki szarvad!
Tejet, vaját adok.
Máskorra is hagyok.

(Pestm. P. Thewrewk E. Gyűjt.)

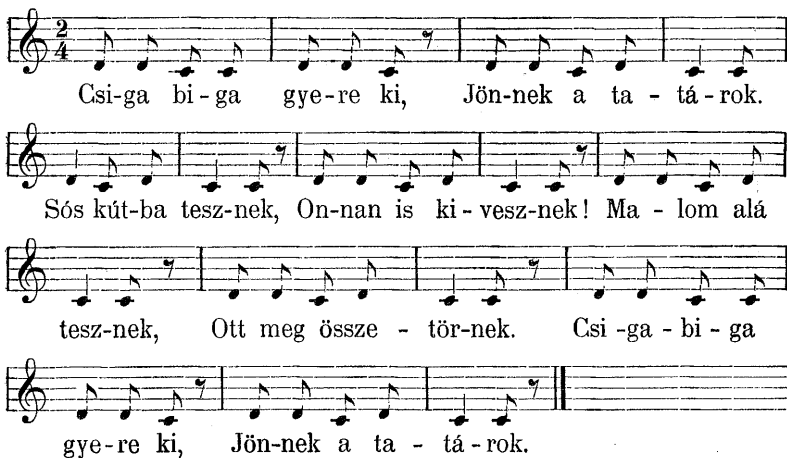
4.

Csiga, csiga, nyújtsd ki szarvad!
Ihol jönnek a tatárok.
A sós kútba vetnek,

Malomkövel lenyomtatnak,
Húsz ökörrel kivontatnak,
Hujj ki, biga, hujj!

(Arany-Gyulai : M. Népk. Gy. I. k. 357. l.)

5.

Csi-ga bi-ga gye-re ki, Jön-nek a ta - tá - rok.
Sós kút-ba tesz-nek, On-nan is ki - vesz-nek! Ma - lom alá
tesz-nek, Ott meg össze - tör-nek. Csi - ga - bi - ga
gye-re ki, Jön-nek a ta - tá - rok.

(Kőrös-Ladány.)

6.

Csiga biga bácsi
Nyújtsd ki a szarvadat!
Majd eljönnek a törökök
És felszántják házad elejét.

(P. Thewrewk E. Gyűjt.)

Sós kútba vetnek,
Hat ökörrel kihúzatnak,
Malomkövel megnyomtatnak.
(Nagybánya. P. Thewrewk E. Gyűjt.)

7.

Csiga biga nyújtsd ki szarvad!
Jőnek a tatárok,

8.

Csiga biga, öltsd ki szarvad,
Kerék alá doblak,
Onnan is kihúzlak.

(Veszprém, M. Nyelvőr I. k. 185. l.)

9.

Csiga riga gyere ki,
Mert szarvadról húzlak ki,
Kerékvágásba teszek,
Onnét is kiveszek,
Nagyobb kínba teszek.
(Sárbogárd. M. Nyelvőr I. k. 185 l.)

10.

Csiga biga, öltsd ki szarvad,
Majd megmondom, hol apád?
Kerék alatt kútát ás,
Abba temeti magát.
(Bodmér. Fehérm.)

11.

Csiga biga, told, told szarvadat,
Én is tolom talicskádát.
(Tapolczafő. Veszprém.)

12.

Csiga biga, told ki szarvadat,
Én is tolom talicskámát,
Majd megmondom, hol apád,
Kertek alatt kútát ás.
(Veszprém. P. Thewrewk E. Gyűjt.)

13.

Csiga biga, gyere ki,
Ég a házad ideki.
(N.-Kőrös.)

14.

Csiga biga, gyere ki,
Itt a házad ide ki.
(Komárom.)

15.

Csiga buga, gyere ki,
Ég a házad ideki;
Ha nem hiszed, tekints ki,
Majd meglátod ideki.
(Czepléd. M. Nyelvőr I. k. 183. l.)

16.

Csiga biga, bujj ki,
Szántunk, vessünk, boronáljunk.
(Hunyadm. P. Thewrewk E. Gyűjt.)

17.

Csiga biga, nyújtsd ki szarvad,
Szántunk, vetünk, boronálunk,
Neked is, nekem is.
(Vadrózsák. I. 130. l.)

18.

Csi-ga-bi-ga gye-re ki, Ég a há-zad i-de-ki;
Ha ki nem jössz há-zad-ból, Össze-tör-lek há-zas-tól.
(Sztankó Béla Gyűjtem.)

19.

Csi-ga bi-ga, told ki szar-va-dat; Ha nem to-lod,
össze-tör-öm há-za-dat!
(Sztankó Béla Gyűjt.)

Egér.

1.

Bőr, bőr, bőregér,
Büdös bogár az egér.

(Raád.)

2.

Egér, egér, adok neked csont fogat,
Adj te nekem vas fogat!

Ezt akkor mondják, mikor a kis gyermek tejfogait hullatja.
A kiesett fogat a mondóka mondogatása közben a gyermek a szobában a szegletbe dobja, vagy pedig az udvaron valahol elássa.

(Raád.)

Nyúl.

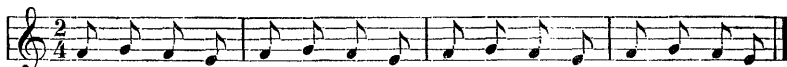
1.

Sót a nyúl fülibe.
Paprikát a szemibe.

(Tapolczafő.)

Lepke.

1.

Szállj, szállj pil-le, Kút-ká-vá-ra, On-nan meg a pap há-zá-ra!

(Tapolczafő. Veszprém.)

2.

Szállj le, pille, papházára,
Szegény ember szakállára!

3.

Szállj le, pille, tejet adok,
Ha megiszod, majd még adok.

(Tapolczafő.)

4.

Ülj le, lepke, babot adok,
Ha megetted, többet adok.

(Sajó-Gömör).

5.

Pille, pille, szállj le,
Tejet, vaját adok,
Hónapra is hagyok!

(Veszprém. M. Nyelvőr I. k. 186. 1.)

6.

Szállj le pille (pillók),
Kenyérbelet adok!

(U. o. II. k. 329. 1.)

Tarka ló.

Tar-ka lo - vat lá - tok. Sze-ren-csét ta - lá - lok.

(Békés. Sztankó Béla Gyűjtem.)

Bika.

1.

Bölon, bölon bika,
Kert alatt a csorda.
Elvesztette gombostűjét,
Cseh Nánika fogta.

2.

Bömböl bika,
Vaskarika,
Bu-bu-bu

Szénát eszik,
Szurkot
Néked kolodálik.
Kést, kést a bikának,
Forró vizet a nyakának.
Bú-bú-bú.
Bú-bú-bika,
Vaskarika!
Van-e húsod eladó?
Van, van, de nem jó,
Veszett kutyának való.

3.

Böm-böm bi - ka, tá-nyér-desz-ka, Kert a - latt a csor-da.

(Tapolczafő.)

4.

Böm, böm, bika,
Vaskarika.
Sós ugorka,
Falu pecsenyéje.
(Szatmár.)

Adj egy kalán vajjat!
Szél fújja a talpad!
Ördög vigye lábad!

(H.-Almás. M. Nyelvőr. VI. k. 334. l.)

5.

Bölon bika, nagyapó,
Adsz-e tejet nagyanyó?
Nem adhatok, mert nem jó,
Belehullott a pondró
(Gömör.)

Bú bika,
Csere bika,
Nem adok szénát.
Csak a kaparekajat.

8.

Bú bika máté,
Kerekfali saté;

Bölon bika, vadalmá,
Hargas kés a torkodra!
(H.-Almás. M. Nyelvőr. VI. k. 334. l.)

9.

Bú bika,
Csere bika,
Nem adok rézgombot!
(v. Itt a fiad vére!)
(Földes. M. Nyelvőr. III. k. 330. l.)

K i g y ó.

Fürdés után a gyermek, ha valamelyik fülébe belemegy a víz, annak a fülének a czimpáját rángatja, s fellábon ugrál, miközben mondja:

1.

Bujj ki kigyó a fülemből.
Bujj, bujj, bujj!
(Szatmar.)

2.

Ó! ó! ó! kerek tó!
Bujj ki csiga (v. kigyó) a fülemből;
Szántunk, vessünk, arassunk,
Neked is,
Nekem is,
Még az egyiptomnak is.
Annak adom a fejem fájását,
A ki hajon fejt van.
(Arany-Gyulai: M. Népk. Gy. III. 258. l.)

3.

Kigyó, béka, bujj ki fülemből;
Szántok, vetek, boronálok,
Neked is adok feliből.
(Nyikó mellett.)

4.

Kis gócsi, gócsi,
Kerek föl forgócsi,
Póczon ülök, sajtot nyomok,
Bujj ki a fülemből.
(Ders.)

5.

Dóczé, dóczé, kerek domb,
Kerek dombon dóczé!
Póczon ülök, sajtot nyomok,
Kigyó, béka, vaskarika,
Bujj ki a fülemből.
(Homoród mellett.)

6.

Csiga biga, bujj ki fülemből,
Póczon ülök, sajtot nyomok,
Tetüt, bolhát ropogtatok,
Ujjj bódi bika, bujj ki a fülemből.
(Erdővidék. M. Nyelvőr. IV. k. 285. l.)

Czinege.

1.

Czin-czin czinege,
Orra hegyén a begye.
(M. Nyelvőr I. k. 184. l.)

2.

Csincsere Jézus! (Nincs erre.)

(A hagyomány szerint Jézus hollétét a czinege árulta el csi-csergésével Júdásnak.)
(M. Nyelvőr. II. k. 329. l.)

Más mondókák.

Sípszókeltők.

1.

Kele-kele fűzfa,
Nyári bodorbánfa!

Egy kis fiú sípot kír,
Adjunk neki. míg nem sír.

2.

Szólj, szólj sípom.
Kerek alá teszlek.
Onnan is kiveszlek,

Fára húzom bőrödet,
Kis kútba eresztem véredet.
Szólj, szólj, sípom!

(Bodmér)

3.

Ke-re-pe-si ná-da-si kört-vély - fa, nagy fűz- fa,
Úgy szól, úgy, mint a bu-da - i ha-rang, Még annál is jobban.

(Sztankó Béla Gyűjt.)

4.

Ke-le ke-le fűz-fa, Bö-dő-ge-i nyár-fa, Majd eljönnek
a törökök, Ringyet rongyot összeszednek, Azzal kereskednek.

(Tapolczafő.)

5.

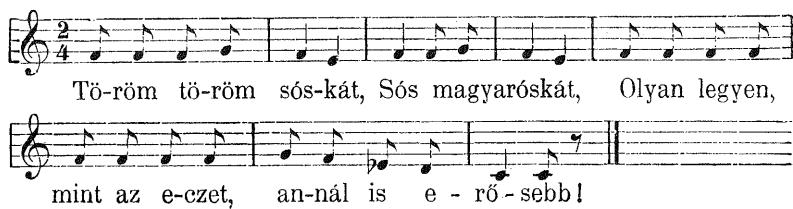

Ke-le ke-le fűz-fa, Só-tő-rő bükkfa, Egy kis leány
sí-pot kír, Ad-junk ne-ki, majd nem sír.

(Tapolczafő.)

Sóskaszedés.

1.

(Tapolczafő.)

2.

Töröm, töröm sóskát,
Nyári magyaróskát,
Olyan legyen, mint az eczet,
Annál is erősebb!

(Tapolczafő.)

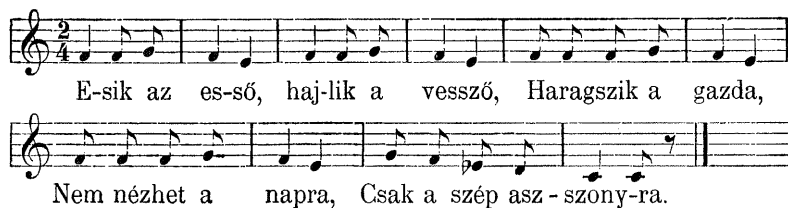
3.

(Sztankó Béla Gyűjt.)

E s ő.

1.

(Tapolczafő.)

2.

Ess eső, ess eső
Fűbe, fába
Búza bokorjába;
Olyan legyen az én hájam,
Mint a csikó farka;

Még annál is hosszabb,
Mint a Duna hossza;
Még annál is hosszabb,
Mint a világ hossza.

(N.-Kőrös.)

3.

Ess eső, ess, ess,
 Isten akarátja ;
 Olyan legyen az én hajam,
 Mint a gácsér farka.
 v. Mint a csikó farka.
 (N.-Szalonta. Nyelvőr. IX. k. 186. l.)

4.

Essél eső ;
 Zab szaporodjék,
 Búza bokrosodjék.
 (Tapolczafő.)

5.

Ess eső, ess eső !
 Búza bokrosodjék,
 Zab szaporodjon ;
 Az én hajam olyan legyen,
 Mint a csikó farka ;
 Még annál is hosszabb,
 Mint a Duna hossza ;
 Még annál is hosszabb,
 Mint a világ hossza.
 (M. Nyelvőr I. k. 184. l.)

6.

Ess eső, ess eső !
 Búza szaporodjék !
 (Aigner.)

7.

Ess eső, ess,
 Minden úton ess,
 Csak egy úton ne ess.
 Mező bokrosodjék,
 Zab szaporodjék,
 Király lova hízzék.
 (Akkor mondják, ha szeretnének
 játszani, de az eső esik).
 (Zsigárd. Aigner.)

8.

Ess, ess, eső,
 Szép meleg eső,
 Zab szaporodjék,
 Búza bokrosodjék,
 Hajts ki Miklós az erdőből,
 Majd megáll az eső.
 (Akkor mondják, mikor az eső
 esik.)

Naphivogató.

1.

Süss föl nap,
 Kertek alatt titkok vannak,
 Mind megfagynak.
 (Veszprém. Aigner.)

2.

Süss ki, süss ki,
 Süss napocska,
 Isten tányérkája !
 Tejet, vaját adok,
 Süss ki meleg,
 Bujj el hideg !
 (Szatmár.)

3.

Fűts ki napom, fűts ki !
 Ma szítálok,
 Holnap sütök,
 Meleg lepényt küldök.

4.

Süss ki meleg,
 Bujj be hideg !
 Ma szítálok,
 Holnap sütök,
 Majd egy darab
 Duczot küldök.
 (Szatmár.)

5.

Süss ki meleg, bujj el hideg,
Isten kapujába;
Ma szitalok, holnap sütök,
Neked is egy czipót sütök.
Megzsirozom, meg.

(Élesd.)

6.

Jöjj föl meleg,
Menj el hideg!
Tedd be, Isten, kis kapudat,
Nyisd ki, Isten, nagy kapudat,
Gyűnnek a kanászok,
Csonttal hajigálnak.

(M. Nyelvőr. V. k. 44. l.)

7.

Nyisd ki Is-ten kis ka-pu-dat, Süss föl nap, fényes nap,
Hadd lássam meg szép na-po-dat.

Kert a - latt a lu - da - im meg-fagy - nak!

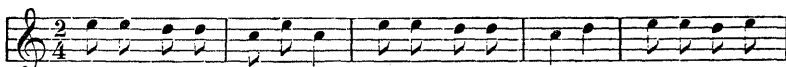
(Tapolczafő.)

8.

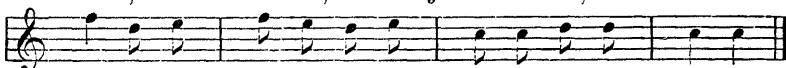
Jöjj ki, jöjj ki verő,
Ne menj Maczonkára;
Mert Maczonkán

Csontot törnek
Tökkel harangoznak.
(Raád.)

9.

Süss ki, süss ki ve-rő-ke, Ne menj Maczonkára, Mert Maczonkán

sót tör-nek, kö-vet tör-nek, av-val ha - ji - gál-nak.

(Mátra környéke.)

10.

Süss fő nap, Szent György-nap, Ker-tek a - latt

A lu - da - im Meg-fagy - nak.

(Sztankó Béla Gyűjt.)

11.

Süss fel nap, Szent György - nap, Ker - tek a - latt

A kis bá - rány Majd meg - fagy.

(Sztankó Béla Gyűjt.)

12.

Gyűj fől meleg,
Mönny el hideg,
Isten kapujába,
Kovács ablakába.

(Csongrádm.)

13.

Adj Isten meleget,
Ostorumra teleket,
Házam mellé egy kecskét,
Mellém egy szép menyecskét!
Süss!

(Aigner.)

14.

Daru, daru,
Menj fel égbe!
Hújjancs egyet
A Jézusnak,
Hogy adjon meleget,
Ostorumra teleket!

(Pestm.)

15.

Katóka! Katóka!
Menj fel az égbe!

Mondd meg az Istennek;
Ereszsze ki a meleget,
Zárja be a hideget!

(Ezzel nógatják a Katóka-bogarat
a repülésre.)

(M. Nyelvőr. X. k. 140. l.)

16.

Menj fel, menj fel, bárányka!
Isten kapujára;
Mondd meg Apollónak:
Terítse ki köpönyegit;
Adjon Isten jó meleget,
Csontoséknál, csontot törnek,
Béreséknél bélest sütnék;
Tökkel harangoznak.

(Gyöngyösvidek. M. Nyelvőr. IV. k.
131. l.)

17.

Hozd el, fiam, a horgot,
Hadd rántom le a napot!

18.

Hozd el, kóduš, a napot,
Adok egy rossz kalapot!

(Szaján. M. Nyelvőr.)

Játékra szólító mondókák.

I.

(Mikor a mondóka utolsó sorát mondják, hirtelen mind leguggolnak még pedig úgy, hogy szoknyájok feldudorodjék.)

1.

Gyertek lányok, játszunk!
De ugyan mit játszunk?
Csenget, bongot, nagy harangot,
Ádám vaczkot, nagy baraczkot,
Tengeri guggot.
(Kis-Ujszállás.)

2.

Játszunk lányok, játszunk!
De ugyan mit játszunk?
Három vaczkot, hat baraczkot.
Tengeri guggot.
(Sajó-Szöged.)

3.

Mit játszunk, lányok?
Csicserikét, bugyborékot,
Nádon vaczkot, vad baraczkot,
Tengeri guggot.
(M. Nyelvőr. IX. k. 334. l.)

4.

Mit játszotok, lányok?
Csencseréket, bugyboréket,
Ádám vaczkot, vad baraczkot,
Tengeri guggot.
(Tild.)

5.

Mit játszunk, lányok?
Csencseréket, bugyboréket,
Ádám buczkot (vagy: baraczkot),
Kukli béka!
(v.: Szünjetek le lányok!)
(Sima. Szatmárm.)

6.

Mit játszunk, lányok?
Azt játszunk lányok:
Braczkot, braczkot, nagy barackot,
Csücsüljünk le lányok!
(Földeák. Csanádm.)

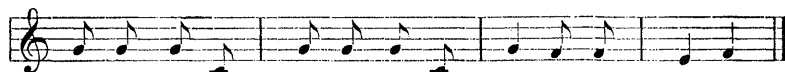
7.

Mit játszunk mink, lányok?
Fegyveriket, bugyboréket,
Ádám-látó nagy baraczkot.
Guggócska!
(Kecskemét.)

8.

Mit játszunk mi, lányok?
Csicskiriki bugyborikot,
Látom laczkot,
Tengeri guggot.
(Csépa. M. Nyelvőr, I. k. 43. l.)

9.

Á-dám vacz-ke't, hat-ba-raczk-ke't, Ten-ge-ri gug-got.

(Ároktó. Alsóborsod.)

10.

Mit játszunk, lányok? Azt játszunk lányok? Braczkot, braczkot

nagy braczkot. Csücsülünk le lá-nyok.

(Csanád.)

II.

Gyere Kati tánczolni!

Egy leány leguggol, a másik elébe áll, megfogja a guggoló kezét s mondja:

Gyere Kati tánczolni!

— Nem megyek, mert nem tudok, — felel a másik.

Erre az álló leány megfogja a guggoló kezét s úgy guggolva körben forgatja, ezt mondogatva:

Úgy-e Kati, hogy tudol,

Mégis mindig hazudol.

(Sima. Szatmárm.)

III.

Tapsoljunk!

Fáj a szívem, Zsuzsám asszony,

Küldd ide Julcsát, tapsoljunk.

Ezt körbe járva éneklük, az utolsó szónál tapsolnak, vagy ruhájukat veregetik.

(Panyola. Szatmárm.)

IV.

Sétáljunk!

Sétáljunk, sétáljunk egy kis dombra!

Lecsücsülünk, csücscs!

Az első sor mondása közben kezettfogva sétálgatnak, vagy egy helyben keringenek. Mikor pedig ezt kiáltják: «csücscs!» — hirtelen leguggolnak, azon igyekezvén, hogy a szoknyájok feldudorodjék.

(Arany-Gyulai: M. Népk. Gy. I. 350. l.)

Kiolvasó mondókák.

I.

1.

Egy, kettő.
Hábor, német,
Ökör, bika,
Lengyel, Mátyás,
Katona.

2.

E-gyöm, ket-töm. Há-bor, né-met. Ka-to-na Pé-tör Pitty!

(Torda-Aranyos)

3.

Egyem, kettem,
Hábor, néber,
Ökör, bika,
Lengyel, László,
Kerekem, katona
Pél, pál, pitty, potty,
Edd meg a nagy
Diki, dühü
Bika f . . . st.

(Raád.)

4.

Egyen, ketten, hábor, nider,
Ökör, bika, Lengyel, László,
Katona, bébicz, bukk!

(Tapolczafő.)

5.

Egyem, kettöm,
Hábor, német,
Tűröm, Tamás,
Ökör, számár,
Gircz, gorcz,

Gatya-korcz,
Vedd meg tőlem,
Üröm,
Büröm,
Bika . . .

(Kálmány: Koszoru 112.)

II.

1.

Ecz-pecz, kimehetsz,
Holnap reggel kijöhetsz!

(Bodmér.)

2.

Ecz, becz, kimehetsz,
Holnap délbe bejöhetsz!

3.

Egy, kettő, három, négy,
Te sem ide való légy!

(Tósók-Berend.)

4.

Ecs, kecs, három, necs,
Ripit, rapot, rápot, recs.

(Bodmér.)

5.

Egy, kettő, három, négy,
Te vagy itt az akadék!

(Bodmér.)

6.

Egy, kettő a
Gelegonya-fa,
A ki tizig el nem olvas,
Czicza legyen a!

(Tapolczafő.)

III.

1.

Som egy, som kettő, som három,
Som négy, som öt, som hat,
Som hét, som nyolcz,
Som kilencz, Kis Ferencz.

2.

Sem egy, sem kettő, sem három,
Sem négy, sem öt, sem hat,
Sem hét, sem nyolcz,
Sem kilencz, Kis Ferencz.

(Tisza-Palkonya. Borsodm.)

IV.

1.

Ö-gyö-töm, bö-gyö-töm, Ti-jom, tá-jom, Tor-zsok, bor-zsok

Bá-nya бүк-ki, Бүкк-ma-gya-ró, Czé-la-i, Czi-ne-ge-i

Kác-z-ki tar-kó Pitty!

(Torda-Aranyosm.)

2.

Egyedem, begyedem, tenger
táncz,
Hajdu sógor mit kívánsz?
Nem kívánok egyebet,
Csak egy falat kenyeret!

(Tapolczafő. Veszprémm.)

3.

Ededem, bededem,
Fin, tán, tán,
Hajdu sógor
Mit kíván?
Nem kívánok egyebet,
Csak egy darab kenyeret.

(Aigner.)

4.

Egyedérem, begyedérem, tenger
táncz,
Hajdu sógor mit kívánsz ?
Nem kívánok egyebet,
Csak egy falat kenyeret!
Nyúl, nyúl, nyomadék,
Bárány, bárány, bökedék.
Bökd ki szívem eztet.
Melyiket?
Ezt a legkisebbiket.

(M. Nyelvőr III. 559. 1.)

5.

Egedem, begedem, tenger, tál,
Hajdu sógor, mit kívánsz ?
Nem kívánok egyebet,
Csak egy darab kenyeret!
Szil, szál, szalmaszál,
Ecski, becski, tengerecski Pál.

(Szombathely.)

6.

Egyedelem, begyedelem, tenger
táncz,
Hajdu sógor mit kívánsz ?
Nem kívánok egyebet,
Csak egy darab kenyeret,
Szil, szál, szalmaszál,
Pendericzki, puczki Pál.

7.

Egyedem, begyedem, kender táncz,
Hajdu sógor mit kívánsz ?
Nem kívánok egyebet,
Csak egy tökös verebet!

(P. Thewrewk E. Gyűjt.)

8.

Egyedem, begyedem, tenger táncz,
Hajdu sógor mit kívánsz ?
Nem kívánok egyebet,
Csak egy töltött verebet,
Azt is a legszebbiket!

9.

Egyedelem, begyedelem,
Tenger, táncz,
Hajdu sógor,
Mit kívánsz ?
Nem kívánok
Egyebet,
Csak egy csupasz
Verebet.
Hajh mán,
Üss ki Péter, Pató Pál.

(Arany-Gyulai. M. Népk. Gy. I. 345.)

10.

Egyedelem, begyedelem, tenger
táncz,
Hajdu sógor, mit kívánsz ?
Nem kívánok egyebet,
Egy meztelen egeret,
Já bi-ka.

(Sima.)

11.

Egyerem, begyerem, német táncz,
Hajdu sógor, mit kívánsz ?
Nem kívánok egyebet,
Csak egy döglött verebet!
Anyámasszony megfogta,
Két oldalról pofozta,
Ide-oda, amoda,
Te vagy a vén fogdóska!

(Losonc.)

V.

1.

Egyedem, begyedem, bikkfa-
járom.

Alma, szőlő, kerek erdő,
Mondván mondtam a medvének,
Jaj de kék ott az az ég
Bárány, bicska hajtsd ki innen
ezt!

2.

Egyedem, begyedem, tenger táncz,
Hajdu sógor, mit kívánsz?
Nem kívánok egyebet,
Rakjunk egy kis kőhegyet!

3.

Egyetem, begyeterem, bütymőjáró,
Szólló, rigó, kerek erdő.
Mondván, mondtam a medvének,
Építsenek egy kővárat,
Kővár, nyomadék,
Ecski, becski,
Ezt az egyet
Innen vedd ki.

(Arany-Gyulai. M. Népk. Gy. I. 355.)

4.

Egyedem, begyedem,
Csobojó,
Gyertek lányok
Kővárra!
Ló-ló lomagyék,
Bárány-bárány bakbatyik.
Szedd ki, vedd ki
Innen ezt!

(Kálmány. Koszoru 212. I.)

5.

Ögyedezi,
Bögyedezi,
Nyitri, vázi,
Szólló, rigó,
Kaskantyuba,
Lót, ló,
Lomadékom,
Báránybarót,
Bakfigura,
Csára, fára,
Csatagóra,
Kemény kőre,
Kőkapura.
Rip, rop,
Rip, rop

6.

Egyedem, begyedem, tenger,
táncz,
Sógor bíró, mit kívánsz?
Nem kívánok egyebet,
Csak egy tökök verebet.
Ló-ló nyomadék,
Bárány-bárány potyadék.
Üsd ki — Melyiket?
Ezt a legkisebbiket!

(Tóti.)

7.

Ló, ló nyomadék;
Bárány tüzedék,
Üsd ki szívem, a melyiket akarsz,
Talán bizony ezt, vagy azt?

(P. Thewrewk E. Gyűjt.)

8.

Egybe, megybe, két kendőbe,
Szól a rigó az erdőben,
Csir, csár, Szabó Pál,
Hajtsd ki eztet innen már!

9.

Nyúl, nyúl, nyomadék,
Bárány, bárány, bökedék.
Üsd ki, dobd ki, domborítsd ki,
Balog ide, balpárt,
Ezt is pöndörítsd ki.

VI.

1.

Egyedem, begyedem, keszkenőben.
Szól a rigó az erdőben,
Csik, csák, Szabó Pál,
Iszki, duszki, ezt vedd ki,
Te meg menj el aludni.

(Tisza-Palkonya.)

2.

Egyedem, begyedem, keszkendő-
Szól a rigó az erdőben, [ben,
Csár-csár,
Szabó Pál,
Egyet mozdíts ki!

(Szombathely.)

3.

Egybe, kegybe, keszkenőben,
Sárga rigó az erdőben,
Csir-csár, Szabó Pál,
Itt ki, dútt ki
Eztet ki!

4.

Egyedem, begyedem,
Kezkenőbe,
Sárga rigó
Az erdőbe,
Csir-csár,
Szabó vár.

(P. Thewrewk E. Gyűjt.)

5.

Ettyem, pettyem, petymárára,
Szóló, rigó, kis korába,
Szil, szál, szalmaszál,
Nádi, nádi telestál.

(Kis-Oroszi.)

6.

Ököm-bököm, bök majjáro,
Szól a rigó rikkantáro,
Czérnára, czinegére,
Siccz ki a mezőre.

(M. Nyelvőr III. 560. l.)

7.

Öködöm, böködöm, bök májára,
Szól a rigó rikkantóra,
Czérnára, czinegére,

Hücses ki, akaszd ki,
Hadd száradjon oda ki,
Majd ellopja valaki.

(Tósok-Berénd.)

8.

Ögyödöm, bögyödöm,
Bikkvására,
Szól a rigó
Rakonczára,
Czérnára, czinögére,
Czuczcz ki madár a mezőre.

9.

Eczem, peczem, pityfalára,
Szól a rigó rakonczára,
Czérnára, czinegére,
Hess ki a mezőre.

(Arany-Gyulai. M. Népk. Gy. I. 348.)

10

Eczem, peczem, pityfalára,
Szól a rigó rakonczára,
Czérnára, czinegére
Vesd ki rigó a mezőre,
Melyiket?
Azt a legkisebbiket.

11.

Eczem, peczem, ficz polára,
Szól a rigó rakonczára,
Czérnára, czinegére,
Hücses ki rózsám a mezőre.

(Bodmér.)

12.

Ötöm-bötöm, tiz vállaro,
Szól a rigó rakonczáro,
Czinegére, czernáro,
Czuczcz ki, akarsz ki,
Hadd száragygyon oda ki.

(M. Nyelvőr III. 560. l.)

13.

Etyem, petyem, pety váráro,
Szól a rigó rikonzáro,
Czernáró, czinegére,
Hücscs ki innen a mezőre.

14.

Öködöm, böködöm,
Hat mázsára,
Szól a rigó
Rikonzára.
Czérna a czinegére,
Cziczcz ki madár
A mezőre.

(Raád.)

15.

Egyedem, begyedem, pitymallára,
Szól a rigó ratottára,
Czernára, czinegére,
Hücscs ki disznó a mezőre.

(Tök.)

16.

Egyedem, begyedem,
Dinom-dánom,
Holló-polló,
Kender-kopó,
Szól a rigó,
Az erdőben,
Uczki, poczki
Szabó puczki
György!

17.

Egyedem, begyedem,
Szól a rigó rigmondóra,
Jucscski, hajtski,
Te menj innen elaludni,
Tökbe teszem, tök nem állja,
Vasba teszem, vas nem állja.
Örmény, sodormány,
Balog lapát vedd ki már.

(Sima.)

18.

Egyedelem, begyedelem,
Szőlő, rigó vigmondára,
Tökbe teszem, tök nem állja,
Vasba teszem, vas nem állja,
Ormán, sodormán,
Balog lapát vedd ki már.

19.

Egyem, begyem, kis kendőbe,
Szól a rigó az erdőbe
Dib, dob, daruláb,
Tarka kutya meztláb.
A kutyának négy a lába,
Azon megyünk Módovába,
Onnan hozunk olá páczát,
Kivel járjuk a zsukátát,
Percz, porcz, gatyakorcz,
Tied legyen ama nagy,
Dükön, dáré bika f . s.

20.

Egyedelem, begyedelem,
Szőlő, rigó, madár begye,
Begyelőjé, pröcscs ki,
Hajtsd ki a mezőre,
A tavalyi dinnyeföldre,
Bakk fütty, eredj ki.

VII.

1.

Egyetem, begyetem, bütymöcske,
Hova való menyecske?
Szántóföldre ugrosi,
Egér-lyukba bujdosi,
Szíp, szab, szabó, pap.

(Arany-Gyulai, M Népk. Gy. I. 355.)

2.

Egyedem, begyedem, türköcske,
Hova való menyecske?

Szántóföldön lakozik,
Egér-lyukba bujdosik,
Csir-csár, Szabó Pál,
Iszki duszki ezt vedd ki,

Te menj el aludni.

(Veszprém).

3.

Egyerem, begyerem, törkécske,
Hova való menyecske?
Szántóföldön ugrosik,
Egérlyukba bujdosik.

Csir-csár

Szabó Pál

Vesd ki eztet

Bubot már!

4.

Egedem-begedem a kecske,
Hova való menyecske?
Szántóföldön ugrosik,
Egérlyukba bujdosik,
Szüm-szám, szalmaszál
Ezt az egyet vesd ki már.

5.

Egedem, begedem, két kecske,
Hova való menyecske?
Tehen, tehen tögyelője,
Bárány, bárány begyelője,
Fűszál, hagymaszár,
Menkü ütött Nánás, Böszörmény,
Ucczu, czicza, lóg a czicza,
Te szaladj ki kis Katicza.

(Szombathely.)

6.

Ögyedölöm
Bögyedölöm,
Karkantyu!
Tyukon
Járó
Szalmaszál,
Kivül van a
Böndő!

Babsuta-buta,
Bábiska!

(Török-Becse.)

VIII.

1.

Egyedelem, begyedelem,
Duz buz, kender táncz,
Hajdu sógor, mit kívánsz?
Nem kívánok egyebet,
Csak egy darab kenyeret.
Komm Péter bácsi,
Mikor én kis madár voltam,
Földről-földre szálldógáltam,
Köles-kását szedegettem,
Tökbe tettem, tök nem állja,
Vasba tettem, vas megállja,
Nádszál, virágszál,
Üss ki, büss ki
A mezőre aludni.

(Nagybánya.)

2.

Egyerem, begyerem,
Kender táncz,
Hát kend sógor,
Mit kiált?
Én ángyomat kiáltom,
Vaspáczámat kongatom,
Kong-kong-kongatom,
Káczcz ki, tolvaj?
Te vagy te!
(Arany-Gyulai, M. Népk. Gy. 111. 255.)

3.

Egyedelem, begyedelem tűz, büz
Kender táncz,
Hajdu Péter mit kiáltsz?
Én ángyomat kiáltom,
Vaspáczával kongatom.
Kon-kon Péter bácsi
Szedd ki, vedd ki
Innét, onnét,
A kit akarsz ezt!

(Aigner.)

4.

Egyerem, bederem, kender táncz
Hallja sógor, mit kiált?
Én ángyomat kiáltom,
Vaspáczával kongatom.
Czép, czáp Szabó Pál,
Eczki, peczki, eredj ki!

5.

Akadom, bakadom, kendentáncz,
Hajdu sógor, mit kiáltsz?
Én ángyomat kiáltom,
Vaspáczámat konditom,
Kon, kon, Péter Pál,
Ehetnék a madárka,
Kölesszemet szedeget.
Szidd ki, vedd ki ebből ezt!

6.

Egyetem, begyetem, karkantyú,
Nem vagyok én félnyakú,
Isten kovácsca vagyok,
Szép lovakat patkólok,
Fényes szeggel szegezem,
Vaspáczával pengetem,
Pöm-Pöm Péter bácsi,
Vegye kend ki ezek közül ezt!

7.

Egyedelem, begyedelem, kar-
kantyú,
Nem vagyok én félnyakú;
Isten kovácskája,
Szent Pál lovát patkólok,
Fényes szeggel szegelem,
Vaspáczával pengetem,
Kim, kom, Péter bácsi,
Szedje kend ki,
Vegye kend ki
Ezek közül ezt!

(Arany-Gyulai, M. Népk. Gy. II. k.
283. l.)

8.

Egyeden, begyeden, kappantyú,
Nem vagyok én félnyakú;
Isten lovát patkólok,
Sárga szeggel szegelem,
Ir-már, fodor-már,
Hajts ki Pali kolompál,
Kis üvegű boszorkány.

(Aigner)

9.

Egyedem, begyedem, karkantyú,
Nem vagyok én félnyakú,
Isten lovát patkólok,
Fényes szeggel szegelem,
Tin-tán, palotán
Kis ablakán kukucskál.

(Bajmok, Bácsm.)

10.

Egyedem, begyedem, karkantyú,
Nem vagyok én félnyakú,
Isten lovát patkólok,
Fényes szeggel szegezem,
Vaspáczával pengetem,
Em, pem, Péter bácsi, eredj ki!

(Kunhegyes.)

11.

Egedem, begedem, sarkantyú,
Te vagy az a nagy fogú.
Isten kovácsca vagyok,
Szentek lovát patkólok,
Fényes szeggel szegezem.
Szedje, vegye,
Ezek közül ezt.

(Pálfalva.)

12.

Egyedem, begyedem, sarkantyú,
Nem vagyok én félnyakú,
Isten kovácsca vagyok,

Szent Pál lovát patkóloom,
Vaspáczával kongatom,
King-kong, Kóba Pál,
Három fogu boszorkány!

(Dergen.)

13.

Egyedem-begyedem, sarkantyú,
Nem vagyok én félnyakú,
Isten kovácscsa lettem,
Szent Pál lovát megvertem,
Cziczcz ki, akaszd ki,
Hadd száradjon oda ki.

(Aigner.)

14.

Egyedem-begyedem, sarkantyú,
Nem vagyok én félnyakú,
Fél lábammal toppantok,
Fél szarvammal bökkentek,
Szaladjatok gyerekek,
Mert megböklek bennetek!

(Aigner.)

15.

Pad alatt, pad alatt pallantyú,
Nem vagyok én félnyakú,
Hanem Isten kovácscsa.
Szent Pál lovát patkóloom,
Arany szeggel szegezem.
Ló, ló nyomatin,
Bárány, bárány, bökecsin,
Eccze szívem! eccze!
E czuczcz ki!

16.

Pad alatt, pad alatt pallantyú,
Nem vagyok én félnyakú,
Német lovat patkólok,
Vaspáczával kongatok.
Kong, kong, vedd ki! vedd ki!
Ezt tedd be!

17.

Pad alatt, pad alatt sarkantyú,
Nem kell nekem fényes kő,
István kovács vagyok én;
Szent Pál lovát patkóloom,
Rézpáczával kongatom,
King, kong,
János bácsi, vidd el ezt!
King ide, king oda;
Vesd ki, dobod ki ezt!

18.

Pad alatt a tarka tik,
Nem vagyok én tarka tik.
Isten kovácscsával,
Szent Péterrel patkolva,
Nyúl, nyúl nyomadék;
Bárány, bárány, bökedék,
Kim, kom, komédia,
Üsd ki, vesd ki,
Dobd ki szívem
Innen ezt.

(Raád.)

19.

Padnál, padnál a föld alatt,
Sárga csikó nyereg alatt;
Kő Budáig baktaték.
Nem vagyok én réznjakú,
Hanem Isten kovácscsa,
Szent lovakat patkólok,
Rézpáczával kongatok.
Kong, kong, Péter hácsi, János
bácsi
Üsd ki, vesd ki ebből ezt!

20.

Imitt-amott az ég alatt,
Tarka nyikos nyakadék,
Kő bundában baktaték.
Nem vagyok én félnyakú,
Vagyok Isten kovácscsa,
Szent Pál lovát patkóloom,

Német szögre szögezem.
Kum, kum, Péter bátya,
Szedd ki, vedd ki innét ezt.
(M. Nyelvőr VIII. 526.)

21.

Pad alatt, pad alatt, a föld alatt,
Sárga csikó nyereg alatt,
Ó-Budára baktaték,
Onnan vissza kongaték,
Kong-kong Péter bácsi, János
bácsi,
Üzd ki, vedd ki ebből ezt.

(Bodmér.)

22.

Pad alatt, pad alatt
Egy kis ház,
Abban lakik a barát,
Süti-főzi a hurkát,
Kérek tőle, de nem ad,
Még azt mondja, pofon vág.
Pofon ám a macskáját!
Kapom néném baltáját,
Ütöm agyon macskáját,
Teszem a kosárba,
Viszem a vásárba,
Kérde tőlem egy katona:
Mi van a kosárba?
Négylábú macska,
Ötödik a farka,
Fújja föl a varga!

(Kecskemét.)

23.

Pad alatt, pad alatt
Sarkantyú,
Előtalál félnyakú.
Nem vagyok én félnyakú,
Hanem Isten kovácscsa,
Szent Pál lovát patkólok,
Fényes szeggel szegelem,
Vaspáczával kongatom,
Kon, kon, czini czini,
Péter bácsi, szedd ki, vedd ki ezt!

(Kecskemét.)

24.

Ez alatt, ez alatt, e pad alatt.
Sárga csikó nyereg alatt,
Ni hon jön a félnyakú.
Nem vagyok én félnyakú.
Isten kovácscsája,
Szent Pál lovát patkólja,
Rézpáczával gingatja.
Csingat Szabó Pál,
Régi vezér boszorkány.

25.

Ez alatt, ez alatt e föld alatt,
Sárga csikó nyereg alatt,
Isten kovácscsa vagyok,
Szent Pál lovát patkólok,
Rézpáczával kongatom,
Kon, kon fodormán,
Bécsi piros boszorkány,
Tedd ki szivem! Melyiket?
Talán a legszebbiket.
Ez lesz az.

(M. Nyelvőr X. k. 94.)

A 3-ik sortól kezdve *Léván* így:

Nem vagyok én sárga,
Sem az úr kovácscsa;
Király lovát patkólják,
Arany szöveget kongatják;
Kon-kon ki,
Ezt dobd ki.

(M. Nyelvőr. XVIII. k. 189. l.)

26.

Hid alatt, pad alatt sarkantyú,
Nem vagyok én félnyakú,
Hanem Isten kovácscsa,
Szent Pál lovát patkólok,
Sárga szeggel szegezem,
Vaspáczával kongatom,
Kin, kin, kondítsd ki,
Ezt a kis lányt pördítsd ki!

(Tidd.)

27.

Inkó-binkó Szabó Pál,
Összeveszett boszorkány.
Híd alatt, bíd alatt sarkantyú,
Nem vagyok én féllábú,
Isten kovácsca vagyok,
Szent Pál lovát patkólok.
Inkó-binkó, Szabó Pál.

(Csurgó, M. Nyelvőr X. k. 95. l.)

28.

Edrem-bedrem, kezkendőm,
Én ángyomat kiáltom,
Vaspálczámat kondítom,
Kon, kon, te vagy a tolvaj!

29.

Egyem-begyem, mogyoró,
Kecskeméti csobogó,
Én félnyakú nem vagyok,
Isten kovácsca vagyok,
Szent Pál lovát patkólok,
Fényes szeggel szegelem,
Vaspálczával verdesem,
Péter bácsi, szedte-vette,
Ereszd neki ezt!

(Balla)

30.

Egyedem-begyedem, sobolyó,
Kecskerágó mogyoró,
Szőlőhegyen tarka tyuk,
Én nem vagyok vén nyakú,
István lovát patkólok,
Rézpálczával kongatok,
Kon, kon, Péter bácsi.
Szedd ki, vedd ki! Melyiket?
Ezt.

(Tisza-Palkonya.)

IX.

1.

Ellen-bellen, csik,
Zsiros a mácsik,

Eczetet a csikra,
Mézet a mácsikra,
Bagó szemű szoknya,
Szép lány, a ki szokta.

(Tapolca.)

2.

Ele-bele csik,
Zsiros a mácsik,
Bagó szemű szoknya,
Szép lány a ki szokta.

(Veszprém.)

3.

Ellen-bellen csik,
Zsiros a mácsik,
Ha megetted a mácsikot,
Embereknek adtad,
Magad is kikaptad,
Tied legyen a
Szép piros alma.

(Újmalomsok.)

X.

1.

Ellem-bellem belvárosi,
Som, som, kuty tallérosi,
Ek mak,
Ok mak,
Bezzeg mukk,
Eje mukk.

(Aigner.)

2.

Ellen-bellen, babérosi,
Som, som, kulla, dadarisi,
Ezme, guzma, gödör viszi,
Hej, haj lebuka!

(Nagy-Sáp.)

3.

Ellem-bellem, bombárosi,
Som, som kutya tatárosi.
Ezd meg, üzd meg, gödör viszi.
Lebuka!

(Bodmér.)

4.

Ellem-bellem, bérnározni,
Szem-szem, kuti-dalározni,
Ikma-ukma, hábóka.

(M. Nyelvőr IV. 41.)

5.

Ellen-bellen, barbánicska !
Ukmán-dukmán,
Zelena jabuka,
Priczcz ki!

(Tisza-Hegyes.)

6.

Ellem, bellem,
Tunka !
Funka,
Lajbesz,
Lejbesz.

(Aigner.)

7.

Eczem-peczem, zeccz,
Ziczim alá zeccz
Ziczim alá barbariczka,
Ziczim alá zeccz.

(Bodmér.)

XI.

1.

Egy, kettő, három, négy . . .
Kopasz barát, hova mégy ?
Pápára szénáért,
Szénát adom lovamnak,
Lovam nekem trágyát ad,
Trágyát adom földemnek,
Földem nekem búzát ad,
Búzát adom molnárnak,
Molnár nekem zsemlét ad,
Zsemlét adom bojtárnak,
Bojtár nekem botot ad,
Ugy megdobom a kutyát,
Hogy eltöri a lábát.

(Tild.)

2.

Egy, kettő, három, négy . . .
Kopasz barát hová mégy ?
Ide megyek kakálni,
Gyere velem papálni.

(Szikszó.)

3.

Egy, kettő, három, négy . . .
Kopasz barát, hova mégy ?
Pápára pipáért,
Veszprémbe dohányért.
Ne menj el, adok én,
Egy marok gesztenyét,
Végy rajta bundát,
Takard bele Jutkát,
Szíjd a czicza farkát.

4.

Boltos nekem kaszát ad,
Kaszát adom földemnek,
Földem nekem fűvet ad.
Fűvet adom marhámnak,
Marhám nekem tejet ad,
Tejet adom suszternek,
Suszter nekem piros cipőt,
Piros cipőt szűz lánynak,
Szűz lány nekem koszorut,
Koszorut adom fámnak,
Fám nekem ágat ad,
Ágat adom kútnak,
Kút nekem vizet ad,
Vizet adom pintyökémnek,
Mert megfűlad a kökénybe.

5.

Egy, kettő, három, négy . . .
Kopasz barát, hova mégy ?
Szórt szedegetni.
Minek az a szőr ?
Szitát kötogetni.
Minek az a szita ?
Korpát meregetni.
Minek az a korpa ?
Disznónak kell adni.
Minek az a disznó ?

Háját ki kell szedni.
 Minek az a háj?
 Kocsira kell kenni.
 Minek az a kocsi?
 Vásárra kell menni.
 Minek az a vásár?
 Czipra ruhát venni.
 Minek az a czipra ruha?
 Abban kevélnedni.

(Tápolcza.)

6.

Egy, kettő, három, négy...
 Kopasz Péter, hova mégy?
 Nyárfára vesszőér.
 Minek az a vessző?
 Korpát szitálgatni.
 Minek az a korpa?
 Disznót hizlalgatni.
 Minek az a disznó?
 Háját szedegetni.
 Minek az a hája?
 Kocsit kenegetni.
 Minek az a kocsi?
 Fát hordogatni.
 Minek az a fa?
 Házat csinálgatni.
 Minek az a háza?
 Fiúcskákat, lánykákat
 Benne taníthatni.

(Raád.)

7.

Egy, kettő, három, négy...
 Német asszony, hova mégy?
 Pápára pipáért,
 Devecserbe dohányért.
 Ott fekszik egy rossz barát,
 Feje felett két kalács,
 Kérek tőle, de nem ad;
 Még azt mondja, nyakon vág.

(Tapolczafő.)

8.

Egy, kettő, három, négy...
 Német gyerek hová mégy?

— Ide megyek nem messzi,
 Egy szál vasat keresni.
 Vasat adom kovácsnak,
 Kovács nekem szenet ad.
 Szenet adom péknek,
 Pék ad nekem kenyeret,
 Kenyeret adom tehénnek,
 Tehén nekem tejet ad.
 Tejet adom kutyának.
 Ha felrúgom a kutyát,
 Tele rakja az utcát!

(Cseszte.)

9.

Egy, kettő, három, négy,
 Te kis kutya hová mégy?
 Az erdőre fát vágni,
 Három vasat tanálni.
 Vasat adom kovácsnak,
 Kovács nekem szénát ad;
 Szénát adom boczinak,
 Boczi nekem tejet ad;
 Tejet adom cziczának,
 Czicza nekem farkot ad;
 Farkot adom zsidónak,
 Zsidó nekem pénzt ad;
 Pénzt adom mamának,
 Mama nekem popát ad.

(Szatmár.)

10.

Egy, kettő, három, négy,
 Bolond zsidó, hova mégy?
 Debreczenbe gunárért,
 Mindenfelé szerszámért.
 Jól megszorítsd a nyakát,
 Hogy el ne fossa magát,
 Mert ha elfossa magát,
 Iszod a pályinkáját.

(Kis-Ujszállás.)

11.

Egy, kettő, három, négy,
 Ökör bika, hova mégy?
 Az erdőbe lószőrért.

Minek az a lószőr?
 Szitát kötögetni.
 Minek az a szita?
 Korpát szitálgatni.
 Minek az a korpa?
 Disznót hizlalgatni.
 Minek az a disznó?
 Háját szedegetni.
 Minek az a háj?
 Kocsit kenegetni.
 Minek az a kocsi?
 Nádat hordogatni.
 Minek az a nád?
 Házat fedegetni.
 Minek az a ház?
 Szép lányokat, legényeket
 Bele csalogatni.

(N.-Kőrös.)

12.

Egyik, kettő, három, négy,
 Tarka malacz hová mégy?
 Esztergomban dohányért;
 Csak egy vasat találnek,
 Vasat adom kovácsnak,
 Kovács nekem patkót ad;
 Patkót adom lovamnak,
 Lovam nekem ganajt át;
 Ganajt adom földemnek.
 Földem nekem árpát ad;
 Árpát adom csicsámnak (malacz).
 Csicsám nekem piczit ad;
 Piczit adom kondásnak,
 Kondás nekem botot ad.
 Úgy megütöm a kutyát,
 Végig fussa az utcát.

(Visk. Hontm. M. Nyelvőr. V. k. 334. l.)

13.

Elment a nyúlacska,
 Szőrt szedegetni,
 Minek az a szőr?
 Szitát kötögetni.
 Minek az a szita?
 Korpát szitálgatni.

Minek az a korpa?
 Disznót hizlalgatni.
 Minek az a disznó?
 Háját sütögetni.
 Minek az a háj?
 Kocsit kenegetni.
 Minek az a kocsi?
 Fát hordogatni.
 Minek az a fa?
 Házat csinálgatni.
 Minek az a ház?
 Legényeket, lányokat, abba
 csalogatni!

Hol az a ház?
 Tűz elégette.
 Hol az a tűz?
 Víz eloltotta.
 Hol az a víz?
 Nagy madár megitta.
 Hol az a nagy madár?
 Száraz fára szállt.
 Hol az a száraz fa?
 Nagy fejsze levágta.
 Hol az a nagy fejsze?
 Sarokba a helye.
 S . . . be a nyele.

(Aigner.)

14.

Hol az Isten?
 Lebukott a nagy fűbe.
 Hol a nagy fű?
 Lefogta a nagy kasza.
 Hol a nagy kasza?
 Kis kertre van akasztva.
 Hol a kis kert?
 Elégette a nagy tűz.
 Hol a nagy tűz?
 Eloltotta a nagy víz.
 Hol a nagy víz?
 Felitta az ökörbika.
 Hol az ökörbika?
 Lencse-borsó szántani.
 Hol a lencse-borsó?
 Főlette a kis madár.

Hol a kis madár?
 Fölrepült a nagy fára.
 Hol a nagy fa?
 Lefogta a nagy fejsze.
 Hol a nagy fejsze?
 Kuczkóba a helye,
 Kezedbe a nyele.

(Piricse).

Szolnokon a vége így:

Hol van az a víz?
 A bika megitta.
 Hol van az a bika?
 A mészáros levágta.
 Hol van az a mészáros?
 Felmászott a fára,
 Kitört a lába,
 Vaskereszt utána.

XII.

1.

Egyedelem, begyedelem,
 Városi vaskó,
 Kilenczedik zacskó,
 Verebek valának,
 Az útra szállának.
 Köles-szemet szedegetnek,
 Sorján,
 Borján,
 Balog süti, Balog Pál,
 Üsd ki,
 Dobd ki,
 Pöndöröczky Pöczky Pál.

(Arany-Gyulai, M. Népk. Gy. I. 345.)

2.

Igyerédi, bigyerédi,
 Városi vaskó Péter,
 Verebek voltunk,
 Földre szállottunk.
 Köles szemet szedegettünk,
 Sorján, borján,
 Kicsiny kocsa András,
 Buczki Pál,

Tányérosan az edény,
 Jaj de fene a legény,
 Incz, pincz . . .
 Te vagy kint.

(Tök.)

3.

Egy időben
 Madarak valánk,
 Földre szállánk,
 Kölesszemet
 Szedegeténk,
 Tökbe tettük,
 Vasba tettük,
 Tök nem tartá,
 Vas megtartá,
 Szíp,
 Szap,
 Szabó Pál,
 Szidd ki innét,
 Ezt a röttenetes
 Büdös Pált.

(Vadrózsák.)

4.

Madarak voltunk,
 Földre szállottunk,
 Búzaszemet szedegettünk,
 Hányat mondasz te?
 Em, tem, tusz,
 Sikít, akar, avarka,
 Em, tem, tusz.

5.

Madarak voltak,
 Földre szállottak,
 Kölesszemet
 Szedegettek,
 Kasba hányták,
 Azt sem látták,
 Arra ment a finye fu.
 Nem vagyok én finye fu,
 Hanem Isten kovácscsa.
 Szent-Pál lovát patkolom,

Német szeggel szegezem,
Kum, kum, Péter bácsi,
Szedd ki, vedd ki ezt!

(Aigner.)

6.

Madarak voltunk,
Földre szállottunk,
Apró szöllőt szedegettünk,
És már, fodor már,
Hivd ki szivem, balab pár.

7.

Mikor mi is
Kis madarak voltunk,
Földre szállottunk,
Szöllőszemet
Szedegettünk,
Szil-szál
Szalmaszál,
Kilencz apró
Pogácsa,
Korcsmárosné sütötte.
Gazsi Pista megette,
Olyan szépen köszönte,
Hogy pirosra sütötte,
Süssed rózsám
Másszor is,
Megcsókollak
Százszor is!

(Padé.)

6.

Ha én madárka volnék,
A tengerbe szállanék,
Gyöngyszemet szedegetnék,
Kasba hánynám,
Kas nem telnék.
Ér-mán.
Fodormán.
Tücsök ki,
Hajts ki,

Eredj ki,
Balog Pál
Madarászni!

(Eger. M. Nyelvőr. V. k. 44. l.)

XIII.

1.

Egyszer egy időben,
Szilasi erdőben,
Szarkák verekedtek,
Megettek egy tigrist,
Tigrist hívták bagónak,
Mig a bagó ballagott,
Addig tigris meghalt,
Koporsóba tétették,
Egzámentre vitették.
Ikszom, pikszom, nánikszom.

(Csurgó.)

2.

Egyszer egy időben,
Nagy kerek erdőben,
Szarkák veszekedtek,
Madarakat hoztak,
Szarka papné meghallotta,
Szúnyog lábát levagdosta,
Bagót küldte doktorért,
Még a bagó ballagott,
Addig szúnyog megdöglött.
Titu nagy kancsu,
Leesett a toronyból,
Igy mult ki a világból.

(M. Nyelvőr VI. 190.)

3.

Egyszer egy erdőben,
Szarkák verekedtek ;
Szarka papné meghallotta,
Szúnyog lábát kirántotta,
Bagót küldte doktorért,
Még a bagó ballagott,
Addig szúnyog megdöglött,

Ti, tu,
Nagy kancsu,
Leesett a toronyból.
Igy mult ki a világból.
(M. Nyelvőr III. 284.)

4.

Mentem, mentem, ment ember
A gyulai szigetbe.
Verebek, verebek veszekedtek,
Szúnyogok, szúnyogok viaskod-
tak,

Szúnyog lábát elvágta,
Bagolyt küldtek borbélyért,
Mig bagoly úr ballagott,
Addig a szúnyog meghajlott.

(Aigner.)

5.

Egyszer egy időben,
Két kerek erdőben,
Szarkák veszekedtek,
Szarka papné meghallotta,
Szúnyog lábát kirántotta,
Bagolyt küldtek doktorért,
Mig a bagoly ballagott,
Addig a szúnyog megholt.

(Aigner)

6.

Kerekes erdőben,
Szarkák veszekedtek.
Szarka papné meghallotta,
Szúnyog lábát kirántotta,
Bagót küldték doktorért,
Mig a bagó ödöngött.
Addig szúnyog megdöglött.

7.

Szól a rigó az erdőben,
Szalma papné meghallotta,
Szúnyog lábát kirántotta,
Bagót küldött doktorért,
Mig a bagó tappogott,

Addig szúnyog megdöglött,
Dirr, durr, Mátyás úr,
Leesett a toronyból.

8.

Egyszer egy időben,
Szikasi erdőben,
Szarkák verekedtek,
Szarkapásztor meghallotta,
Szénakardját kirántotta,
Riff, puff, dir, dur,
Te vagy kint.

9.

Egyszer egy időben,
Sijjártó erdőben,
Szarkák verekedtek.
Oda ment a szarka papja,
Szarka farkát kirántotta,
No peku, nagy kontyu,
Leesett a padlásról.

(Aigner.)

10.

Egyszer egy időben,
Szilágyi erdőben,
Szarkák veszekednek,
Szarka apa megtudta,
Szalmakardját kihúzta,
En pe ku, nagy kontyu,
Leesett a padlásról,
Ugy mult ki a világból.

(Nagy-Sáp.)

A 4-ik sortól kezdve *Léván* így:

Szúnyogok pöröltek;
Oda ment a farkas-barát,
Levágta a szúnyog nyakát.

(M. Nyelvőr. XVIII. k. 189. l.)

11.

Egyszer egy időben,
A sziklaji kertjében,
Szarkák verekedtek,

Szarka papné megtudta,
Szalma kardját kihúzta,
Andum Péter
Leesett a padlásról,
Úgy mult ki a világból.

12.

Egyszer egy időben,
Bakonyi erdőben,
Szarkák verekedtek.
Szarka papné megtudta,
Szalmakardját kihúzta,
Szegény Józsi leesett a fáról.
Úgy mult ki ez árnyékvilágból.
(Arany-Gyulai, M. Népk. Gy. I. 349.)

13.

Salamon, Salamon kertekbe,
Pöcskék szitkozódtak,
Szalmakardot kötöttek,
Kit hijjunk doktornak?
Bagót hijjuk doktornak
Mig a bagó elballag,
Ikszom, pikszom, pápikszom.
(Tapolczafő.)

14.

Egyszer egy időben, szarkák
verekekedtek,
Szarka papné meghallotta,
Szűnyog lábát kirántotta.
Néz mint a csik,
Lába megesuszik,
Abba bizony bele esik,
Testvérétől távol esik,
Ó, pé, ku, nagy torku,
Szegény Jancsi leesett a padlásról.
(Tapolczafő.)

15.

Egyszer egy erdőben,
Szarkák verekekedtek,
Szarka Pál megtudta.
Fegyverét felfogta,
Dir, durr, te vagy kint!

16.

Egyszer egy időben,
Szilasi erdőben,
Macskák verekekedtek ;
Macska Fáni megfogta,
A farkánál kihuzta,
M, P, Q,
Nagy kontyu,
Te mégy ki a világból.
(Szombathely.)

17.

Egyszer egy időben,
Szilai kertjében,
Rókák verekekedtek,
Oda mentek verebek,
Szalmakardot kötöttek,
Levágták a tigris,
Tigris hívták bagónak,
Mig a bagó ballagott,
Addig tigris meghalt,
Koporsóba tették,
Ekzamenre vitték,
Setét helyre tették,
Ikszom, bikszom,
Bábikszom.

XIV.

1.

Szil,
Szál,
Szalma-
Szál,
Eber,
Náczi,
Pap,
Tuzok,
Tamás,
Göres!

(Arany-Gyulai, M. Népk. Gy. II. 284.)

2.

Szil-szál szalmaszál,
Kilencz apró pogácsa,
Nótárusné sütötte,

Palosi, Palosi megette,
Olyan szépen köszönte,
Hogy pirosra sütötte.

(M. Nyelvőr VIII. 237.)

3.

Egedem-begedem, cziczki redem,
Tran, trubi verba rub rak,
Széta, szita, szotty,
Ha én téged kiteszítlak,
Ugorj te nagy trotty.

4.

Ellem-bellem, belváricska
Kupi, csipke terézicska,
Okman, olokman,
Zsivirizsi, jabuka,
Kilencz forint egy suba.

(Bajmok.)

5.

An, dun, desz,
Deszes, páni, pesz,
Ádám légy-e? Éva légy-e?
Kata, primm, pesz.

6.

Daj, duj, desz,
Derentei fesz,
Ádám legyek, vőfély legyek,
Kati, kuli, pesz.

7.

Ecze-pecze, per,
Tini, Mária, zicz,
Jácz-i-jiczi, zapanoska,
Itt a honi zicz.

(Szenna, M. Nyelvőr, VIII. 237.)

8.

Eten, peten,
Szecskás veder;
Csiri-csári,

Vedd meg,
Kupi, pan, pon
Zivó van.

9.

Égő dorbinyán,
Totesz pojeman,
Igla-bigla libigláré,
Dinnyét ettem,
Fáj a hasam,
Csuahajláré happ.

(Arany-Gyulai, M. Népk. Gy. V. 525.)

10.

Idi nana,
Dargina,
Szevi szőr,
Pipi szőr,
Tócsina,
Tatánia,
Bucz ki!

(Morotva.)

11.

Onoma, bonoma,
Kerek óra, guggóra,
Engedd várad,
Le tedd Lőrincz,
Griczcz.

12.

Unuma, dunuma,
Kerékvári kukora,
Engedi-bengedi,
Li-diczki!

(Szaján.)

13.

Unoma-dunoma,
Kele-kula kapula,
Engecz-bengecz,
Város, bilicz,
Kete kicz!

(Szaján.)

14.

Du-du hajdú,
 Bárány tokodi,
 Űsd ki szivem, a melyiket akard,
 Talán bizony ezt, — vagy azt?
 (Esztergom.)

XV.

1.

Volt nekem egy szúnyogom,
 Nagyobb volt a lónál,
 Kisütöttem a zsirját,
 Több volt száz akónál;
 A ki eztet elhiszi,
 Bolondabb a lónál!
 (Kis-Oroszi.)

XVI.

1.

Sárga lábú kis kakas . . .
 Kiugrott a gyöpre,
 Feszületes töröknek
 Gyöngé felesége.

2.

Sárga lábú kis kakas,
 Kiugrott a gyöpre,
 Patyolatos törökre,
 Gyöngé feleségre,
 Kon, kon, kondítsd ki!
 Ezt a szépet pördítsd ki!

3.

Sárga lábú kis kakas,
 Kiugrott a gyöpre,
 Patyolatos töröknek,
 Gyöngé felesége,
 Pi, pá, pu. Van az alatt valami,
 Egy kis egér, egy kis nyúl,
 Kiszökött az ifjú úr.

4.

Sárga lábú kis kakas,
 Kiugrott a gyöpre,

Patyolatos töröknek
 Gyöngé felesége.
 Miért jöttél, mit akarsz?
 Nem a mienk vagy te,
 Mert a mienk nem ilyen,
 Titye-totya, mint te.

5.

Sárga lábú kis kakas
 Kiugrott a gyöpre.
 Akaratos legénynek,
 Gyöngé felesége,
 Lity-loty, mosogató rongy,
 Mért nem jöttél, tegnap este?
 Kaptál volna lúdhúst!
 (Tapolca.)

XVII.

1.

Két kis kakas összemén,
 Kérde tőle, mit eszik?
 Tücsköt, bogarat,
 Mindenféle madarat.
 Te húnysz!
 (Földeák.)

2.

Két kis kakas összeveszett,
 Hasba rúgták a tojását,
 Fizmán, fodormán,
 Két süvegű boszorkány.
 (Török-Becse.)

XVIII.

1.

Fát vágok, fát,
 Sárga rakottját,
 Kemény csere-fát.
 Ki fogad velem?
 Itt a balkezem.
 Fogadjunk egy kupa borba,
 Huszonkettő lesz.

2.

Fát vágok, fát,
Micsodai fát?
Régi retekét.
Gyere velem vers

Én is veled vers,
Fogadjunk föl
Egy pint borba,
Huszonkettő ez.

(Ipolyi Gyűjt. Aigner.)

3.

Fát vá-gok, fát. Fá - i ma-gya - rót, Ré - gi ra-koty-tyát,
A ki ve - lem vess, Én is av-val vess, Fo-gaggyunk egy
Kupa bor-ba, Hu-szon-ket-tő lesz.

4.

Vágok, vágok fát,
De micsoda fát?
Régi rózsá rekettyét;
Fogadjunk föl egy pint borba,
Hogy e tizenhét!

5.

Vágunk, vágunk fát,
Régi rakoncát,
A ki velem vers,
Én is azzal vers,
Fogadjunk hát egy pint borba,
Huszonkettő ez!

(Tapolczafő.)

6.

Fát vágok, fát,
Fái mogyorót,
Régi rakottyát,
A ki velem vers,
Én is azzal vers,
Fogadjunk egy kupa borba,
Huszonkettő lesz.

(Vadrózsák.)

7.

Ágok-vágok fát,
De micsoda fát?
Régi rekettyét.
Gyere velem vers,
Én is veled vers.
Fogadjunk föl két pint borba,
Huszonkettő ez.

(Czepléd.)

XIX.

Búj, búj, liliom!
Hányat termett a mogyoró?
Egyet, kettőt, tizenkettőt.

(N.-Kajd.)

XX.

1.

Egy szöge, két szöge,
Három szeleménye,
Hat ágy hagyma,
Hatvan dinnye,
Csiri-csári pohara,

Mint a tiknak a monya,
Győjj ide, győjj oda
Csuszkidári dombra.

(M.-Nyelvőr, X. 94.)

2.

Egy ágy hagyma,
Két ágy hagyma,
Ugy mérik a várba,
Egy pár, két szem,
Hatvan dinnye,
Kecske a városba.

(Bodpalád.)

XXI.

Szédi, szédi vaskalóczi,
Merre megy a török basa?
Pest felé, Buda felé,
Sánta kutya haza felé.

(M. Nyelvőr X. 95.)

XXII.

Haja rigó rekettyére,
Déli óra, lobogóra,
Ha én fényes madár volnék,
Fényes kardot építenék,
Kiki a maga bokréjára.

(M. Nyelvőr III. 141.)

XXIII.

Volt nekem egy kis madárkám,
Od' adtam egy kis fiúnak.
Hogy egy kicsit tartsa,
A kis fiú megörült,
A madárka elrepült,
Du, dán, desz,
Deczendári desz,
Kolkovicsku,
Angyalka volt,
Király lesz.

XXIV.

Házasodik a lapát,
Elveszi a piszkafát,

Vőfély lesz a szénvonó,
Nyoszólány szakajtó.

(Aigner.)

XXV.

1.

A mi cziczánk férjhez akar menni,
A szomszédé el akarja venni,
Édes cziczánk ne hagyj itt
bennünket,
Ki fogja meg a mi egerünket?

2.

Reszelt tiszta reszelő,
Férjhez ment a meszelő,
Azt kérdezte színvonó,
Mikor lesz a kézfogó?
Két csupor volt a vőfély,
Elmentek hívogatni,
Nem találtak vendéget,
Elhagyták a fejöket.
Kökinfa, kökinfa,
Győrösi, kellemesi,
Gyöngyösi, egy hétfű,
Két szerda, kedden járó,
Nagycsütörtök, dobszerda.

(H.-Szoboszló. M. Nyelvőr. XIV. k.
381. l.)

XXVI.

1.

Ádám, Éva kertbe volt,
Hány madarat szedni volt,
Egy, kettő, három, négy.

2.

Jákóbnak volt hat fia.
Mind a hat csizmadia;
Simi, Samu, Sámuel,
Dini, Dani, Dániel!

(H.-Szoboszló.)

XXVII.

Elmentem én a szőlőbe,
Szőlőt csipegetni,
Utánam jött egy vén asszony,
Jól megveregetni,
Elbújtam én a nád közé,
Sipot csinálgatni.
Az én sípom csak azt fújja:
Dirr, durr, csapodár,
Ketten fogtunk egy békát,
Neked adom a farkát.

(Kecskemét.)

XXVIII.

1.

Kiment a vásárra,
Macskát tett a kosárba,
Kérdik, mi van a kosárba?
Turós, tejsületes galuska,
Abból egyen a muczuska.

(Szombathely.)

2.

Néném sült pogácsát,
De nem adott belőle;
De nem adott belőle;
En is sütk kalácsot,
En se adok belőle.
Tettem a kosárba,
Vitettem a vásárba;
Kérdik a vásárba,
Mi van a kosárba?
Túrós béles, dereje,
Egyél Jancsi belőle.

Ej, haj vadliba,
Mit ettél a lakziba?
Tekintetes káposztát,
Méltóságos rátottát.
Bébürödzött a lencse,
Villámlik a zsendicze;
A zsidónak nincs országa,
Pokolba van koronája:
Itt verik a kipedre, kipedre.

(H.-Szoboszló, M. Nyelvőr, XIV. 381.)

XXIX.

Kis kertembe búzát vetettem,
Ki is kelt,
Egy szem, két szem, három szem,
Négy szem, öt szem, hat szem,
Hét szem, nyolcz szem, kilencz
szem, tíz szem.

(M. Nyelvőr X. 951.)

XXX.

Tű, tű, gombos tű,
Szúrd a lovat keresztű'.

XXXI.

Kis kertemben az ürge,
Rákapott a dinnyére.
Megállj ürge, megleslek,
Holnap délre megeszlek.
Icze-bicze, cibere,
Neked mondom, menj ki te.

(Cserépfalu.)

XXXII.

1.

Gyertek, gyerekek, szentegyházba!
Öltözzetek gyászruhába,
Ink, pink
Te vagy kint.

(Tapolczafő.)

2.

Gyertek, gyerekek, szentegyházba!
Mondjunk misét papruhában,
Incz-vincz, kalavincz.
Te vagy kint.

(Tósok-Berend.)

XXXIII.

Szántottam gyöpöt,
Vetettem gyöngyöt,
Hajtottam ágat,

Szakasztottam magját.
Csir-csur, kint vagy te.

(Beczefa.)

XXXIV.

1.

Lemegyek én lefelé,
Debreczen város felé,
Ott megyek a csatába,
Szomorú vérontásba,
Irák a leveletem,
Bele teszik nevemet,
Feketével pecsétlik,
Angyalomnak elküldik
Három ágú tulipán
Nyílik a sírom halmán.

(Tapolczafő.)

2.

Lemegyek én lefelé,
Debreczen város felé,
Ott megyek a csatába,
Szomorú vérontásba,
Irák a leveletem,
Nem tudják a nevemet,
Feketével pecsétlik,
Jó anyámnak elküldik.
Kerületben temető,
Édes anyám, hol fekszel,
Letevék a tetemed.
Három ágú tulipán
Nyíljék a sírod hantján.

(Tapolczafő.)

XXXV.

Inoma, donoma,
Kerek alá pikula,
Csenged-benged,
Borbaliczka,
Üti csipke,
Duró-dicske,
Lebukum.

Magyar Gyermekjáték-Gyűjt.

XXXVI.

Szil-szál szalmaszál,
Rebernáci bankó,
Kilencz apró pogácsa,
Nótárosné sütötte,
Oly pirosra sütötte,
Pista-Pista megette.

XXXVII.

Kék kötő pántlika,
Aranycsipke,
Eredj ki.

XXXVIII.

Egyedem, begyedem,
Báró bikkfa,
Bikkmogoró,
Az erdőben
Szól a rigó.
Üss ki,
Büski,
Szabó bukk ki.

XXXIX.

Új kókút körül fut,
Körül rajta ireg-forog,
Sárga tollú kurta farkú,
Tarka tyúk.

XL.

Kókút körül út,
Körül futja,
Kurta nyakú,
Rövid farkú
Tarka tyúk.

(P. Thewrewk E. gyűjt.)

XLI.

Egyedem-begyedem cziczimé
Abri-fabri dominé
Ekszbőlöt, czingerblöt,
Iszki, duszki, menj el aludni.

(Tisza-Palkonya.)

XLII.

Mikor Boszniában voltam,
Egy törökkel találkoztam,
Azt mondtam neki:

Hogy van kend, Peti?
Erre, arra, mégis kend a czi-
cza ní!

(H.-Szoboszló, M. Nyelvőr, XIV. k. 381. l.)

Hintázó mondókák.

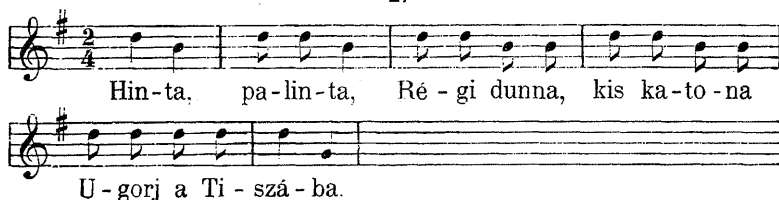
1.

Egy — eredj,
Kettő — követő.
Három — barátom,
Négy — végy,
Öt — szőlőt,
Hat — aszaltat,
Hét — effélét,
Nyócz — tapócz,
Kilencz — glencz,

Tíz — tiszta víz,
Tiszta vízbe belehullott a
Martinovics pap macskája,
Mivel húzzuk ki?
Aranygombú gombostűvel.
Harangozzunk is neki,
Csontdarabbal, tört csereppel
Kricski, terítsd ki.
Hajtsd ki!

(Piricse.)

2.

3.

Egy — megérett a meggy.
Kettő — feneketlen teknő.
Három — vasas járom.
Négy — oda bizony nem mégy!
Öt — leszakadt a tök.
Hat — leszakadt a pad.
Hét — leszakadt a kép.
Nyócz — leszakadt a pócz.
Kilencz — kis Ferencz.
Tíz — tiszta víz.
Tekenőben van a víz.
Szállj le barát a hintáról.
Nem a pénzéd ára,
Én pénzem ára,
Én ülök arra!

4.

Hin-ta, Ka-ti- cza, Né-met asszony bajcza.

(Sztankó Béla gyűjt.)

5.

Egy — érik a meggy.
 Kettő — itt a csengeri festő.
 Három — én bizony nem bánom.
 Négy — oda bizony nem mégy.
 Öt — majd megköt.

Hat — itt pap.
 Hét — oda bizony nem mégy.
 Nyócz — mind a nyócz.
 Kilencz — Kiss Ferencz.
 (Szatmár.)

6.

Egy — megérett a meggy.
 Kettő — feneketlen teknő.
 Három — majd haza várom.
 Négy — biz oda nem mégy.
 Öt — leesett a köd.
 Hat — hasad a pad.
 Hét — dörög az ég.
 Nyócz — zsiros a gombóc.
 Kilencz — kis Ferencz.
 Tíz — tiszta víz.
 Ha nem tiszta
 Vedd vissza,
 Ott a számár,
 Megiszszza.

Tizenegy — minden része vízen megy,
 Tizenkettő — te vagy a fészekmentő,
 Tizenhárom — vasas járom.
 Tizennégy — nyald a s . . . m, lépes méz.

Eger vidékén a vége így van :

Tíz, tíz, tiszta víz;
 Az én ágyam csupa víz;
 Vesd fel, ángyom, vesd fel
 Torony tetejére;
 Még annál is fentebb,
 Az Isten házára.
 Így gyön az Istel

Lobogós kocsi-jával,
 Utánna egy cigány
 Füstös fazekával,
 Kérek tőle egy krajezart,
 Még azt mondja, pofon vág,
 Pofon ám a kis kutyát!

(M. Nyelvőr. XVI. k. 139. l.)

7.

Egy — megérett a meggy.
 Kettő — vas meddő.
 Három — vas járom.
 Négy — majd elmegy.
 Öt — majd megköp.
 Hat — majd bekap.

Hét — vedd rád a mentét.
 Nyócz — leszakadt a pócz.
 Kilencz — kis Ferencz.
 Tíz — tiszta víz,
 Tekenőbe öntött víz.
 (Veszprém.)

8.

Tízszér.

Egy ü - veg al-ma, Tíz, tíz, tiszta víz, O-lyan mint a
 Két ü - veg al-ma,
 fo-lyó víz, Ángyom asszony kis lá-nya, Be-le halt a Ti-szá-ba,
 Mi-vel ha - lász - szuk ki? Szedjünk össze Cse - re - pe - ket,
 Cson-to-kat, Av-val ha-lász - szuk ki! Ti-sza szé-lén
 Sü-ti, fő - zi
 Még azt mondja,
 egy kis ház, Ab-ban la-kik egy ba-rát; Nyúl-nyúl, kopasz nyúl,
 kol-bá-szát, Ké-rek tő-le, de nem ad,
 po - fon vág, Po-fon biz a kis ku-tyát,
 Ko-pasz le-gyen a mát-ká-ja, A ki töb - bet hozzá nyúl.
 Szállj le, ba-rát, a hin-tá - ról, Nem a te pén-zed á - ra;
 Az én pén-zem á - ra, Száz fo-rint á - ra, Ko-csit, lo-vat
 ve-het-nék, Min-den-fe - lé me-het-nék. (Torontálm.)

9.

Egy — megérett a meggy.
 Kettő — feneketlen teknő.
 Három — majd haza várom.
 Négy — biz oda nem mégy.
 Öt — leesett a köd.
 Hat — lyukas a pad.
 Hét — majd elmegy a hét.
 Nyócz — tejfeles gombócz.
 Kilencz — Kis Ferencz.
 Tíz — tiszta víz,
 Téged ördög oda visz.

(Raád.)

10.

Egy — érik a meggy.
 Kettő — feneketlen teknő.
 Három — haza várom.
 Négy — oda bizony nem mégy.
 Öt — esik a köd.
 Hat — hasad a pad.
 Hét — mulik a hét.
 Nyócz — esik a pócz.
 Kilencz — kis Ferencz.
 Tíz — tiszta víz.

(Aigner, Kecskemét.)

11.

Egy — megérett a meggy.
 Kettő — reped a teknő.
 Három — tánusz a három.
 Négy — sánta légy.
 Öt — leszállott a köd.
 Hat — reped a pad.
 Hét — sáros ez a rét.
 Nyócz — apád feje kócz.
 Kilencz — kis Ferencz.
 Tíz — tiszta víz,
 Téged ördög bele visz.
 Tizenegy — ne rettegj.
 Tizenkettő — füled kettő.

(Aigner.)

12.

Egy — megérett a meggy.
 Kettő — feneketlen teknő.
 Három — a galambom várom.
 Négy — oda bizony nem mégy.
 Öt — megérett a tök.
 Hat — pitypalatty.
 Hét — elfogyott a hét.
 Nyócz — puskába kócz.

(Aigner.)

13.

Egy — megérett a meggy.
 Kettő — csipkebokor vessző.
 Három — én tovább nem várom.
 Négy — egyen meg a légy.
 Öt — a te fejed tök.
 Hat — bedőlt a pad.
 Hét — betölt a hét.
 Nyócz — a te orrod takonypócz.
 Kilencz — kicsi likü Ferencz.
 Tíz — tiszta víz.
 Három ember meleg víz,
 Belé hal a Marika.
 Mivel menjünk utána?
 Síppal, dorombbal,
 Szép hegedűszóval.

14.

Addsza, komám, a vékát.
 Minek az a véka?
 Gyöngyöt mérünk benne.
 Minek az a gyöngy?
 Kertet fonunk belőle.
 Minek az a kert?
 Rózsát ültetünk belé.
 Minek az a rózsza?
 Szép legénynek kalapjára.
 Szép leánynak a mellére.
 Vesd ki a toronytetőre.

(Csik-Szt-Tamás.)

15.

Egy vagy két gyerek felül a hintára, más kettő hintáztatja e mondóka kíséretében:

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 — tíz!
Tiszta víz!

A többit énekelve:

Belehalt a mátkám,
Mivel vontassuk ki?
Tizenkét szúnyoggal,
Tizenhárom bolhával,
Tizennégy kullancsossal.

Adjanak egy vékát.
Minek az a véka?
Hogy virágot, hogy virágot
Ültessünk beléje.
Minek a virág?
Vén asszonyok kebelibe,
Leányoknak a kezibe,
Legényeknek kalapjába!
Dungó hajtsa, légy mozgassa,
Hajts ki diófa tetejibe!

(Ekkor a hogy csak birják, úgy kilökik a hintát, s így folyik tovább.)

16.

Egy üveg alma, két üveg alma, három üveg alma, négy üveg alma, öt üveg alma, hat üveg alma, hét üveg alma, nyolcz üveg alma, kilencz üveg alma, tíz üveg alma.

Tíz, tíz, tiszta víz.
Tekenőbe buborék.
Belehótt a mátká.
Mivel harangozzunk?
Két boros korsót
Összekoczogtassunk,
Avval harangozzunk.
Szállj le, szatyor, a szekérről,
Nem te pénzed ára;
Amott jön egy sárga csikó,
Ugorj a hátára.

(M. Nyelvőr IV. 238. l.)

17.

Egy ágyomnak egy ládája,
Két ágyomnak két ládája.

Három ágyomnak három ládája,
 Négy ágyomnak négy ládája,
 Öt ágyomnak öt ládája,
 Hat ágyomnak hat ládája
 Hét ágyomnak hét ládája,
 Nyócz ágyomnak nyócz ládája,
 Kilencz ágyomnak kilencz ládája,
 Tíz, tíz, tiszta víz,
 Olyan mint a folyó víz!

Ágyom asszony kis lánya,
 Bele halt a Tiszába,
 Mivé halászszyuk ki?
 Szögygyünk össze
 Cserepeket és csontokat,
 Avval halászszyuk ki!

Tul a Tiszán egy barát
 Süti főzi a hurkát,
 Kérek tüle, de nem ad,
 Még aszonygya: pofon vág;
 Pofon bizony a kutyát,
 Annak is a kis lyukát!

18.

Egy üveg óma, két üveg óma,
 Három üveg óma, egész üveg óma.
 Kilenczedik Pista fiam, há hajtod az ökröket?
 A Laczikertbe! Ettek-e? Ettek!
 Ittak-e? Ittak!
 Ettetek-e? Ettetek!
 Milyen tarkát, barkát?
 Isten madárkáját.
 Kelj föl, ángyi, kelj föl,
 Vendégeid jöttek!
 Kicsodák, micsodák?
 Szent Péter és szent Pál.
 Milyen lovon jöttek?
 Fekete lovon jöttek.
 Milyen szalmát ettek?
 Sárga szalmát ettek.
 Vesd föl, ángyi, vesd föl,
 Torony tetejére,
 Még annál is magasabbra,
 Az ég közepére!

19.

A hintálásnál, annak, a kit hintálnak, hogy az idő hosszát meghatározhassák, a következőt mondják:

Egy üveg alma, két üveg alma (egész tízig).
 Tíz, tíz, tiszta víz,
 Ingem, gatyám csupa víz.

Belemosta ángyom asszony lá-
báját.
Kiseprette szobáját.
Elment szórt szedegetni.
Minek az a szőr?
Szitát kötögetni.
Minek az a szita?
Korpát hullogatni.
Minek az a korpa?
Disznót hízlalगतni.
Minek az a disznó?
Hájt szerezni.

Minek az a hāj?
Kocsit kenyegetni.
Minek az a kocsi?
Bálba menegetni.
Minek az a bál?
Czipőt szakgatni,
Hogy a suszternak
Legyen mit varrni!
Szállj le barát a hintáról,
Nem te pénzed ára.
Ha a pénzed ára is,
Le kell szállni akkor is.

Azután másakra kerül a sor, kinek szintén ezt mondogatják.

20.

Egyik felül a hintára; a másik
pedig megfogja a kötelet s lökdösi.
Minden lökésnél mond az «Egy —
megérett a meggy» mondókából
egy sort egészen tízig; mikor tíz-
nél tart, így mondja:

Tíz, tíz, tiszta víz!

Minek az a víz?

A kertet öntözni.

Mire az a kert?

Tököt belevetni,

Mire az a tök?

A disznónak adni.

Mire az a disznó?

A hāját kivenni.

Minek az a hāj?

Kocsit kenyegetni.

Mire az a kocsi?

Kisasszonyt hordozni.

Mire az a kisasszony?

Puját felnevelni.

Mire az a puja?

Kenyér vesztegetni.

Mire az a kenyér?

A levesbe hānni.

Mire az a leves?

Meg fele enni.

Hajtsd fel ángyó, hajtsd fel
A kakasülőre,

Még annál is magasabbra,
A toronytetőre.
Még annál is magasabbra,
A csillagos égre.

21.

Hintó mulasztó,
Gabonába szalasztó.

(Csik-Szt-Tamás.)

22.

Gyí lovam Barassóba!
Mit vegyek a leánykámnak?
Csengőt, bongót a nyakára,
Fonott vesszőt a farára.

(Csik-Szt-Tamás.)

23.

Engem anyám úgy szeret,
Ha kimegyek, kirekeszt,
A patakon mereget,
Cseber-rúddal fenyeget,
Ha bemegyek, berekeszt,
Még a tánczba sem ereszt.

(Csik-Szt-Tamás.)

24.

Ujjujjuh!
Megdöglött a vén juh,
Nem kell neki több sarjú;
Hi fel a nagyapám tornyába!

HARMADIK SZAKASZ.

Játékok.

Csípi csóka.

1.

Csípi csóka, varjú vágja,
Holló kopácsolja.

Ketten vagy hárman egymás kezefejét váltakozó rendben (jobbkézzel balkezet s balkézzel jobbkezet) csípve megfogják s aztán így összefogott kezeiket ütemre föl- s lemozgatják, a fentebbi mondókát mondogatva. Végül egymás kezeit paskolják.

2.

Csípi csóka, csípi csóka
Hová lett a róka?
Varjú vágta,
Kakas parancsolta.

(Kecskemét. Ballószeg.)

3.

Csíp, csíp, csóka.

Csíp, csíp, csó - ka,

Vágj, vágj, var - jú,

{ Az - ért kül - dött }

{ a - nyám asz - szony }

{ Ad - ja o - da }

sze - ke - rét.

Nem ad - ha - tom o - da,

Ti - kok ül - nek raj - ta.

«Hess! el te!»

4.

Csíp, csíp, csóka,
Kvák, kvák, varju;
Komám asszony,
Adja ide
Szekerkéjét.

Nem adhatom oda,
Tyukok ülnek rajta.
Hess.

Ilyenkor úgy tesznek, mintha kezeikkel hajtanák a csibéket.
(Aigner gy.)

5.

Csiklandós.

Csíp, csíp, csóka,
Vak, vak róka.
Komám asszony, adja kölcsön szekerét.
Nem adhatom kölcsön,
Mer' a tikok ülnek rajta.
Hüss, hüss, hüss!

Csiklandozzák egymást.

6.

Repülősdí.

Több kis fiú és leány összeáll és gyengén megfogják egymás kezefején a bőrt, s le, fölemelgetve kezüket a levegőben, ezt éneklik :

Csíp, csíp, csibőriczke,
Mág, mág, magóricska,
Fekete kutya, ne, tüdő!
Vékony vászon lepedő;
Az úrnak papucsa,
Lakodalom kulcsa,
Elszállott a csóka.

Ekkor kezüket kiterjesztve szétfutnak, mintha szállanának s a verset és játékot újra kezdik.

(Szeged.)

Páros játék.

Legkevesebb két pár kell hozzá:

Kérdés: Ki hun jártál?
Felelet: Apád rétjén.
Kérdés: Mit találtál?
Felelet: Egy tál bélest.
Kérdés: Kivel közös?
Felelet: A hátulsókkal.
Cserepet ugrunk.

(Párkány. Esztergomm.)

Húll a borsó.

Sokan körbe fogódnak, a kör forog és éneklük:

Húll a borsó,
Terem a borsó;
Minden kertben,
Hat szem borsó.

Ennek végzése után egyik rögtön mondja:

Kuczori mamáé!

a mire mind lekuporodnak. Így tovább.

(Ordas. Pestm.)

Bújódsi.

Egy csoport gyermek elbúvik, egyik egy helyre, másik más helyre; többiek az alatt «húynak». Mikor már elbújtak, egyik gyermek elkiáltja, hogy «szabad». Erre a keresők mindaddig keresik az elbújtakat, míg csak meg nem találják. Keresés közben a kereső gyermekek ezt mondogatják:

Bújj. bújj, ha bújhatsz,
Kerék alá lapúlhatsz.

Vagy:

Csűr ki, kullancs ki,
N. N.! kerülj ki!

(Szatmár. Jászberény.)

Cziczázás.

1.

Hármas czicza.

Két gyermek összefogódnak. Ezek az egerek. Velök szemben áll egy másik gyermek. Ez a czicza. Az egerek eleresztik egymás kezét s e szavakkal:

«Czicza legyen, kinek nincsen párja!»

igyekeznek megkerülni a cziczát. Ha a czicza futás közben valamelyik egeret elfogja, a kit megfog, az lesz a czicza s a czicza lesz az egér. Ha pedig az egerek megkerülik a cziczát s újra kezét foghatnak, a játék ismét elől kezdődik.

(Irsa. Háromszék.)

2.

Ötös czicza.

Itt két pár áll egymással szemben s a macska a párok közt középen áll.

(Háromszék.)

3.

Hatos czicza.

Itt is két pár áll egymással szemben, de köztük középen a czicza is másodmagával van. Az egerek közül a jobboldaliak egymással s a baloldaliak ismét egymással igyekeznek kezét fogni. A melyik párból a macskák valakit elfognak, az a pár lesz a macska.

(Háromszék.)

4.

Sokpáros czicza.

Tizenhat gyermek áll fel párosan egymás háta mögé. Szemben velök áll egy gyermek, ez a macska, a többiek az egerek. A játék azzal kezdődik, hogy az első pár egér kiáltja:

«Czicze! legyen hírivel»,

s erre egymás kezét (de csak ez az egy pár) elbocsátja s meg akarja kerülni a cziczát. Ha a futóknak sikerül ismét kezét fogniok a nélkül, hogy a macska megfogta volna őket, akkor ismét visszamennek az egerek közé s ott utolsó párnak állanak. Ha nem sikerül, akkor a kit a czicza megfog, az cziczává lesz, s a czicza a párjavesztett egérrel beáll az egerek közé.

(Háromszék.)

5.

Szokták úgy is játszani, hogy a futást a hátulsó pár egér kezdi, s ha jól futottak, ők lesznek az első pár.

A játékot mindkét esetben addig folytatják, míg mindegyik pár futott.

(Szalók.)

6.

Másik módja, hogy a czicza háttal áll a párok előtt s nem velök szembe.

A párbeszéd ilyenkor a következő:

Egerek: Hogy főzte apád a kását?

Czicza: Kivirte, kavarta,
A száját is megnyalta.

Egerek: Merre ment a füstje?

Czicza: Erre ni! . . .

Ekkor kezével maga elé mutat. Most a leghátul álló pár egymás kezét elbocsátja s a czicza mellett kétfelől elszalad. A czicza kergetni kezdi őket. Ha vissza tudnak futni a többi egérhez s egymás kezét megfoghatják, a legelső sorba állanak. Ha a czicza valamelyiket elkapta, a melyiket megfogta, az lesz a czicza s a régi czicza megy egérnek.

(Mező-Túr.)

7.

Ugyanezt ilyen mondókákkal is játszák:

Czicza, micza, melyik szemed fáj?

— Mind a kettő egyformán.

Vagy:

Czicza, macza, melyik szemed fáj?

— Erre, vagy arra a párra fáj.

(Kecskemét, Ballószeg.)

8.

Futkározás közben ezt mondogatják:

Ha én czicza volnék,
Egeret is fognék;
Tüsköt bokrot ugranék,
Mégis egyet fognék.

Olykor a macska gödörbe, vagy árokba búvik s az egerek az árok körül ugrálva kiáltozzák:

Ha jó czi-cze vol-na, e-ge-ret is fog-na.

(Tapolcazfő.)

Ha a czicza háromszorra sem fogna egeret, akkor megpörzsölik. Ez abból áll, hogy az egerek rajta mennek s megcsipkedik.

Sok helyt ilyenkor a cziczát «málé»-nak is hívják, s a csíp-kedéskor azt kiáltozzák:

«Megsült a málé!»

Innen van a neve.

9.

Szembekötős czicza.

Bekötik a czicza szemét, az egerek pedig körülte ugrálva kérdik tőle:

Czicze, micze, mit fogtál?

— Egeret.

Hová tetted?

— Pap póczára.

Ki ötte meg?

— Pap macskája.

Cziczcz!

Ha a czicza egy egeret megfog, a megfogott lesz a czicza.

(Szolnok-Dobokam. M. Nyelvőr. IX. k. 429. l.)

10.

Macska, macska, mit keressz?

— Egeret.

Az egerek mind:

Fogj meg engem, ha lehet!

Erre megindul a macska, az egerek pedig körülte tapsolnak s futkosva kiabálják:

Itt árúlják a szilvát,

Ropogtatják a magvát.

Ha valamelyik egeret a macska megfog, a többi egér kérdi a macskától:

Macska, macska, mit fogtál?

— Egeret.

Mi a neve?

— N. N.

Ha a megfogott nevét kitalálta, akkor az lesz a macska.

(Sárospatak.)

11.

Fafogócska.

A játszó (egerek) fákhöz, vagy más kijelölt helyekre állanak. Mindenkinek van fája, csak a cziczának nincs.

A játszó a helyfoglalás után helyeiket gyorsan cserélgetni kezdik, mondogatva:

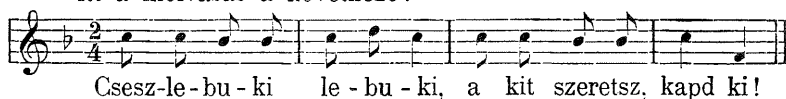
A cziczának nincsen fája,
vagy: Czinczen (nincsen) fánál a czicza.

A kit a czicza helycserélés közben elfog, az lesz a czicza.
(Jászberény. Irsa.)

12.

Cseszle-buki.

Itt a kiolvasás a következő:

A kire az utolsó szó esik, az kiáll. A kiolvasást erre újra kezdik, míg végre mind kiállott; a kit legutoljára olvastak ki, az lesz a czicza.

A czicza aztán kergeti az egereket s a kit megfog, az lesz helyette a macska. Ha azonban valaki futás közben a földet érinti, azt a macska nem foghatja el.

(Dad.)

13.

Egérfogdosó.

A czicza kergeti az egereket, az egerek szaladnak, egyik másik pajkosabb ingerkedve visszanéz rá s kiabál neki:

Czicziczcz, czicziczcz, cziczuskám!

vagy: Kását főzök a macskámnak,
Fogja meg az egeret.

Ha aztán a macska egeret fog, ebben a játékban nem cserél vele szerepet, de mind a ketten fogók maradnak s addig fogdossák az egereket, míg mindet macskává teszik.

Az örökös futásban azonban nagyon elfáradnának, azért játék elején felkiáltanak:

Mire adunk?

Fára, vagy vasra?

Ez azt teszi, hogy a ki futás közben fát, vagy vasat fog meg, azt a macskának megfogni nem szabad. De egy tárgyat csak egynek szabad megfogni, s ha ketten fogták meg, a macska az egyiket közülök elviheti.

14.

Pörgetős czicza.

A gyermekek körbe állanak. Egy gyermek a kör közepére áll, ez a pörgető, egy másik a körön kívül marad, ez a czicza.

A pörgető elkezdí mondani:

Som egy, som kettő, som három . . . som tiz,
s minden ütemére a kiolvasásnak megkap egy gyermeket a kört alkotók közül s egyet pördít rajta. Ha tiz gyermeket tudott megpördíteni s a czicza el nem kapta, beáll a körbe s a kivel utólszor perdült, az lesz a pörgető. Ha pedig a czicza pörgetés közben megfogta, ő lesz a czicza s a czicza a pörgető.

(Sárbogárd. Fehérmegye.)

15.

Czikka ide párom!

Játszák hárman, öten, vagy többen is. Ha hárman játszák, akkor egy áll elől magában s ketten párosan a háta megett. Ha öten, akkor egy áll magában közből s kettő előtte, kettő a háta megett. Ha többen játszák, akkor egy áll legelől magában s a többiek párosával a háta megett.

A ki magában áll, az a pásztor.

Mielőtt a játékhoz hozzáfognának, körbe állanak a játszóknak s ráolvasnak, hogy ki legyen a pásztor.

A ráolvasást a következő verssel végzik:

Egy kis kertet kerítettem,
Abba rózsát ültettem,
Bíró lánya rászokott.
Egyszer-kétszer meglestem,
Vármegyére vitettem.
Vármegye is azt mondta,
Lánynak való a rózsza,
Legénynek a bokréta.

A kin a bokréta szó marad, az lesz a pásztor, a többi pedig feláll, a hogy már mondtuk s elkiáltják: «Czikka ide a párom!» Azután foly tovább a játék, ép úgy, mint a cziczázás.

(Jászberény.)

Egeres.

«Ess-ess»-játék, néhol «csuporkás».

1.

Egeres.

Húznak a gyermekek a földön egy háromszöget. A háromszög mindegyik szögére egy-egy gyermek leguggol: guggolás köz-

ben mindegyik összehúzza a lábát s a térdén alól két kezével átfogja. Ezek a csuprok. A többi gyermekek az egerek. Az egerek lánczba fogódzkodnak s különféle kanyargós úton kerülgetik a csuprokat. A kerülgetés alatt a csuporkák ezt mondogatják:

Csuporka, el ne dőlj!
Ha eldőlsz, összetörsz.

A csuporkákat kerülgető egerek pedig ezt:

Ess, ess, ess,
Egeres,
El ne ess!
Ki el es,
Hát a lesz
Egeres.

Ha a kerülgetés közben valamelyik elszakasztja a lánczot (elszalasztja játszótársa kezét), az «egeres» lesz, ha pedig valamelyik guggoló eldől, ez «törött csupor» lesz.

(Kövesd, Torda-Aranyosm.)

2.

Ördögtáncz.

Ezt is olyformán játszik, mint az «egerest», de egyszerűbben, mert csak a három guggoló gyermek kerülgetéséből áll, melyet addig csinálnak, míg meg nem únják. A mondóka különben a következő:

Ördögtáncz.
Téged ráncz,
Ha te ha,
Ne te ne,
Tedd a lábad
Ide ne.

(Maros-Sülye, Csik-Szt.-Tamás.)

3.

Oláh táncz.

Mint az «Ördögtáncz», de ezzel a szöveggel:

O - l á h h a j ! N é - m e t h a j ! N e - k ü n k a d - t a k

O - l á h t á n - c z o t , H a m e g - t u d - n á n k j á r - n i . E g y s z e - g e ,

két sze-ge, hat sze-le-men-je, Hat társ hagyma, negyven
dinnye, Csi - ri pár, fe - ne - ke, Hol az aj - tó
ki - lin - cse. (Somogy.)

4.

Kör-kör táncz.

Úgy játszák, mint az «egerest». A dallamok szövege a következő:

Pesten csináltattam házat,
Ablakot rá három százat,
Közepébe tükörszobát,
Kibe rózsám nézi (festi) magát,
Kör-kör táncz, kör-kör táncz;
Kikerekedik, bekerekedik,
Kör-kör táncz, kör-kör táncz.

Uj a csizmám, nincsen sarka,
Vagyon varga, ki felvarrja,
Ha felvarrja, pénzért varrja,
Van szeretöm, majd kiváltja.
Kör-kör táncz, kör-kör táncz. stb.

A mi macskánk férjhez akar menni;
A szomszédba el akarják vinni.
Édes macskánk! ne hagyj itt bennünket,
Ki fogja ki a mi egerünket?
Pukk hortyogó! kör-kör táncz. stb.

5.

Egy szege, két szege, hat szelemenje,
Hatvan ága,

Rakonczai szőlőhegyben
Két szál vessző.

Szél fújdogálja,
Harmat hajtogálja.

Csér ide, csér oda,
Vesd ki dári dongó.

Ki kutyája van az útban?
Dömötör hajtja járomban.
Hallja szívem, Dömötör.
Hallja szívem, Dömötör.

(Lelle.)

6.

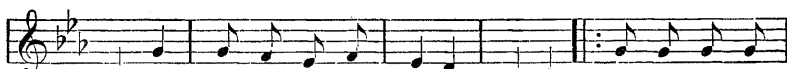
Haj! pi - li - ke tán - cza, pi - li - ke, Ha - ja,

ha - ja, még is ha - ja, Ha - ja var - ga le - gény

Vedd el, vedd el fo - dor - ká - ját, Csi - nálj ne - ki egy czi -

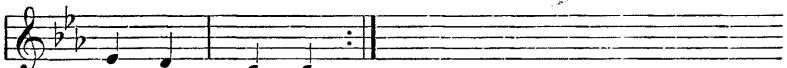
pel - lőt, Csi - nálj ne - ki egy czi - pel - lőt, Hagy u - gor - jon
Nem megyek én

harmincz - ket - tőt, Hagy u - gor - jon har - mincz - hármát!
ad - dig férj - hől, Míg az er - dő ki nem zó - dül

Majd el me - gyünk, Nagyszombat - ba Majd el - me - gyünk
Ak - kor sem me - gyek ju - ház - hol, In - kább me - gyek

Nagyszom - bat - ba.
ka - to - ná - hol.

(Komárom.)

7.

Pilike vagy pilika táncz.

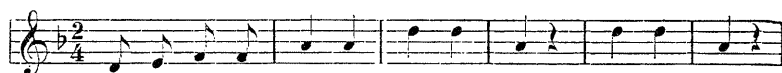
Ez is a fentebbi játék, de a dalszöveg a következő:

Haj pilike! tánczolj pilike! haja, haja!
 Mégis haja! haja! haja!
 Varga legény vedd el, vedd el Bodor Katát.
 Varrjál neki szép czipellőt,
 Hadd ugorjon harminczkettőt.
 Majd elmegyünk Nagyszombatba;
 Tudom papnak bizonyságát,
 Hogy megadja czipellőmnék árát,
 Jól megtartja a lovamnak árát.

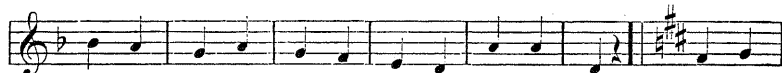
Nem megyek én addig férhöl,
 Míg az erdő ki nem ződül,
 Akkor sem megyek juhászhol,
 Inkább megyek katonához.
 Katonának jól van dolga,
 Porcióra nincsen gondja,
 De juhásznak csak bundája,
 Cseneg-beneg a nyakába,
 Mint az ördög a lyukába.

(Kürth, Komáromm.)

8.

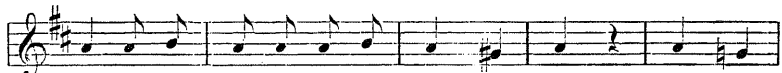
S'ej pi - li - ka tán - czom pi - li - ka, pi - li - ka,

S'ej huj ha - ja, e - züst ha - ja pi - li - ka. Az Al-
 Tánczba

föl - dön szé - nát gyűj - tők sze - gé - nyek, sze - gé - nyek,
 in - dult ke - men - czé - ek meg - lob - bant, meg - lob - bant,

Kő - rő - si ke - re - ke - si kör - té - lyes, a - ja,

bá - ja, E - züst ha - ja a pi - li - ka tán - czom
 pi - li - ka Pi - li - ka s'ej! huj! ha - ja,
 e - züst ha - ja pi - li - ka.

(Nóráp, Veszprémm.)

Piridi táncz.

A lányok sorba állanak, jobb karjukat páronkint egymáséba öltik s forognak; azután balkarjukat öltik egymáséba s balra forognak. A forgás közben éneklük.

Haj piridi, tánczom piridi!
 Haj somogyi, tánczom somogyi!

Pipirke táncz.

Guggolva ugrosnak, mint a szarka s kezöket ugrálás közben elől-hátul összezsapdosva dalolják:

Hej pipirke, pipirke,
 Ez a szarka tánca.
 Csepü-lepü-kenderfü.
 Ez a fordulása.

(Sima. Szatmárm.)

Guggolás.

Körbe állnak a leányok s kezdenek sebesen forogni; mikor aztán a forgás közben szoknyájok kiterül, hirtelen leguggolnak. Így danolva:

Ángyom asszony kását főzött,
 Tejbe, vajba, vassfazékba.
 Ilyen a fedője.

(S.-Sz.-György.)

Fogócska.

1.

Kimentem én a szőlőbe
 Szőlőt csipegetni;

Utánam jött egy vén ember
 Jól megveregetni.
 Kiszaladtam a nádasba
 Sípot csinálgatni.
 Dír, dúr, daru, dár,
 Ketten fogtunk egy bikát,
 Neked adtuk a szarvát.

Néhány fiú összejön, egy közülök mondja a fenti versecskét ; a kire a vers utolsó tagja esik, az félreáll ; aztán ismétlik a mondókát, míg végre csak egy marad a helyén. Ez lesz a kergető. S kergeti a többi mindaddig, míg valamelyikőjüket el nem fogja. Akkor ez lesz a kergető.

(N.-Kőrös.)

2.

Elmentem én a szőlőbe szőlőt szedegetni,
 Utánam jött egy vén asszony engem veregetni.
 Beszaladtam a nádasba sípot csinálgatni.
 Az én sípom csak azt mondja :
 Dib-dáb, daruláb,
 Ketten vettünk egy kutyát,
 Úgy elvertük a hátát,
 Végig ritta az utcát.

(H.-Sz.-György.)

3.

F o g ó s d i.

Elmentem én az erdőre
 Babot csipegetni.
 Utánam jött Sándor bátyám
 Hátba veregetni.
 Dib, dob, karaláb,
 Hajdina, lencse
 Barna menyecske
 Haza ne menj este,
 Mert fellök a kecske.
 A kecskének négy a lába,
 Ötödik a farka,
 Farka alatt dudogója,
 A te orrod a dugója.

(Tapolcza.)

4.

Elmentem én az erdőre
 Makkot szedegetni.
 Utánam jött egy vén ember
 Jól megveregetni.
 Dib, dob, daruláb,
 Komora lencse.
 Barna menyecske
 Haza ne menj este,
 Mert fellök a kecske.
 A kecskének négy a lába,
 Ötödik a farka,
 Árkot ugrik, nagyot.....,
 Igya meg a gazda.

(Szikszó.)

5.

Ipp-lipp, lopjuk a szőlőt!

Egy a pásztor, ez háttal áll a tolvajoknak. A tolvajok seregstül leguggolnak, s úgy tesznek, mintha a földről valamit szedegetnének s e közben mondogatják:

Ipp-lipp, lopjuk a szőlőt!
 Elaludt a pásztor.
 Nagy kalap a fejében,
 Sok szöllő a begyében!

Mire az alvást tettető pásztor hirtelen megfordúl, egyetkettőt elfog s az elfogott tolvajokat félre állítja. A kiket el nem fogott, azok aztán újra mennek lopni, míg minden tolvaj el nincs fogva; most a kit először elfogott, az lesz a pásztor, s újra kezdik a játékot.

(Jászberény.)

6.

Fogócska.

A zöld pázsiton fiúk és leányok vegyesen játszák. Egyik fiú a csósz, a ki alszik, botja mellette. A többiek csípdesik a szőlőt — a gyepet — s egyre mondogatják:

— Csósz, csósz, lopom a szőlőt!
 Lopom a szőlőt,
 Senki sem látja,
 Kutya sem ugatja.
 Julililili!

A pásztor fölébred, fölkel; erre amazok futásnak erednek. A kit a pásztor elfog, az lesz a csósz.

(Sárkány. Esztergomm.)

7.

Lopjuk, lopjuk a dinnyét.

Néhány gyermek összeáll és zombékokat csinál az út közepén porból. Ezek a dinnyék. Egy gyermek dinnyepásztor lesz, s kevés távolságra a zombékoktól lefekszik s tettetni magát, mintha aludnék. A többiek a zombékokhoz, lopódzva, egyet-egyet felkapnak s mondják:

Lopjuk, lopjuk a dinnyét,
Elaludt a pásztor.
Csipa van a szemében!

A pásztor felugrik, a tolvajokat megkergeti, s a kit elfoghat, megzálogolja. Ez így megy mindaddig, míg a zálog halomra nem gyűl. Ekkor következik a zálogkiváltás, a pásztor felmutatja a zálogot, s kiáltja:

— Kié ez a zálog?
— Enyém.
— Kit szeretsz?
— Pannikát.
— Ilyen ágyat vessen neked Panika!

Ekkor magasra, vagy alacsonyabbra hajítja a zálogot, s így tart ez addig, míg a zálogokat mind ki nem váltják.

Apró fű csipkedéskor.

(Tavaszzsal.)

Csipkedem, csipkedem füvecskét,
Ási, ási lyukacskát.
Nemcsak papot öltem,
Diákat is öltem.
Harmadnapra hozzá értem,
Se bőriből, se csontjából
Semmit sem találtam.
Ki mit hozott a vásárból,
Mind kiftogtatták.
Hej bimbozó, bimbozó,
Karácsonyi bimbózó.

(Nagy-Becskerek. M. Nyelvőr V. 239. 1.)

Pimpózás.

A gyermekek körbe ülnek s titkon fűvet szednek a markukba. Azután csóválják a kezüket s ezt mondják:

Pimpó, pimpó,
 Pápai Jankó!
 Ki mit hozott Budáról,
 A bocskoros orráról (vagy vásárról)?
 — Fűvecskét, fűvecskét.

Ekkor előmutatják a fűvet, azután ismét a markukba szorítják s csóválják.

(Heves. P. Thewrewk E.)

Kecske-játék.

1.

G a z d a j á t é k.

A leányok összefogódnak karikára. Egy bent van a karikában, egy meg kívül áll. A kívül álló a gazda, kezében vessző van, a benn álló a kecske.

Gazda: Kecske, kecske, mit csinálsz?

Kecske: Szőlőt enném, ha vóna.

Gazda: Kapáltad-e?

Kecske: Kapáltam bizony, most is kapálom. (Megrugja sarkával a földet.)

Gazda: Hátha bemegyek?

Kecske: Akkor én kimegyek.

Azután kergetik egymást a karikába be s onnan kiszaladva. Ha a gazda a kecskét megfogja, akkor a kecske lesz a gazda s egy másik gyerek a kecske, a régi gazda pedig a többiek közzé áll.

(Ádánd. Somogym.)

2.

Kecske és kertész.

A párbeszéd ez:

Kertész: Kecske, kecske, mit keresel a szőlőmben?

Kecske: Szőlőt enném, ha vóna.

Kertész: De ha kikergetlek.

Kecske: Itt is lyuk, amott is lyuk.

Azután bújálva kergetik egymást, s ha a kertész a kecskét megfogta, azután ő lesz a kecske.

(Nagy-Becskerek. Nagy-Kajd.)

3.

Pásztor és kecske.

A pásztor és kecske közti párbeszéd ez:

— Kecske! kecske!

Mit csinálsz abba a szőlőbe?

Szőlőt enném, ha vóna.

— Hátha meglőlek?

Van szarvam, megdöflek.

(Tild.)

4.

Gazda és kecske.

A gazda kérdi a karikában állóktól:

Nem láttátok a kecskémet? Mindegyik mondja: — Nem.

A legutolsó: Itt van egy a szőlőben.

Gazda: Kecske, kecske!

Mit csinálsz a szőlőmben?

Kecske: — Szőlőt enném, ha vóna.

Kapáltad-e?

— Most kapálom.

Gyomláltad-e?

— Most gyomlálom.

Öntözted-e?

— Most öntözöm.

Nem félsz, hogy agyonlőlek?

— Nem biz én. Itt is lik, ott is lik.

(Azután bújkálva kergetik egymást, mint fentebb.)

(Szombathely.)

5.

Kecske, kecske!

Mit csinálsz a szőlőmben?

— Szőlőt enném, ha vóna.

Kapáltad?

— Kapáltam bizony.

Metszetted?

— Metszettem bizony.

Bújtattad?

— Bújtattam bizony.

Hát nem félsz, hogy most megfoglak?

— Nem biz én. Sat.

(Tócsok-Berénd.)

6.

Kertész és kecske.

A párbeszéd így megy:

Kecske, kecske!

Mit csinálsz a kertemben?

— Szőlőt enném, ha vóna.

Kapáltad-e?

— Nem.

Gyomláltad-e?

— Nem.

Nem félsz a hajdútól, hogy megfog?

— Nem ám.

Ekkor elkezd futni, a kertész utána fut, s ha elfogja, ütögeti, míg csak a karikában állók oda nem érnek s a közben ezt mondogatja:

Csintet, csontot,

Pék kenyeret.

(Eszterháza)

7.

Kecske és a csósz.

Ép úgy megy, mint az előbbieknél, csak a vége más. Mikor a csósz kergeti a kecskét, a többi gyermek énekl:

Búj, búj, zöld ág, zöld levelecske,

Megellett a kecske

Tegnapelőtt este.

E közben a kecske kiszalad a körből, s ha a nélkül tud ismét visszabújni, hogy a csósz megfoghatná, akkor a játék újra megy.

8.

A kecske és a gazdasszonyok.

A játszók körbe összefogózkodnak. A kecske a kör közepén áll, a két gazdasszony pálczával a körön kívül.

Az egyik gazdasszony s a kecske közt a következő párbeszéd foly:

Kecske, kecske!

Mit csinálsz a kertembe?

— Torzsát rágok.

Hátha bemegyek?

— Itt is egy lik, ott is egy lik,

Biz én kibújhatok.

Erre a kört alkotó lányok feltartják magasra a kezeiket s az így támadt nyílásokon a kecske ki- s bebujdosik, a többi lányok meg dalolják:

Fon' czicza kertedet!

Fon' czicza kertedet!

Ha a kecske a kört háromszor körülszaladta, akkor a kört alkotó lányok kezeiket leeresztik, a gazdasszonyok meg botjaikkal próbálják a kecskét megütni. Ha nem tudják, a kör mindig szűkebbre szűkebbre szorúl, hogy a gazdasszonyok a kecskét megfoghassák.

9.

K e c s k e - m e c s k e.

A párbeszéd ez:

Kecske-mecske!

Mit keressz a kertembe?

— Szőrt szednék, ha vóna.

Minek a szőr?

— Szitát kötögetni.

Minek a szita?

— Korpát szitálni.

Minek a korpa?

— Disznót hizlalni.

Minek a disznó?

— Háját kivenni.

Minek a háj?

— Szekérre kenni.

Minek a szekér?

— Szép lányért (menyasszonyért) menni.

Minek a szép lány?

— Isegetni-mosogatni,

Tányérokat nyalogatni.

Nem félsz, hogy megfoglak?

— Nem, mert itt is lik, ott is lik.

Siccz ki a kertemből!

(Pottyond. Új-Malomsok. Sopron.)

10.

R ó k a és a p á s z t o r.

Ugyanaz a játék a következő mondókával:

Pásztor: Róka, róka, mit csinálsz a szőlőben?

Róka: Szőlőt enném, ha vóna.

Pásztor: Kapáltad-e, gyomláltad-e?

Róka: Most is kapálom, most is gyomlálom.
(Lábával kapál.)

Pásztor: Hát adj egy pipa dohányt.

Róka: Nincsen.

Ekkor a pásztor üzőbe veszi, stb.

11.

Róka és a farkas.

Mint az előbbieket. A mondóka következő:

Róka komám! mit csinálsz?

— Répát ások a lyukból.

Nem félsz, hogy az orrod felpiszkálom?

— Nem bizony. Itt anyám, itt apám, minden rokonságom;
ezek védelmeznek.

(Szerdahely. Zalam.)

Kint a bárány, bent a farkas.

1.

Választanak egy bárányt és egy farkast. A többi játszó, — minél többen, annál szebb, — összefogódzva, nagy kört alkotnak. A bárány a körben, a farkas a körön kívül van. A farkas minden módon be akar törni a körbe, hogy a bárányt elfoghassa. A kört alkotó játszó arra igyekezik, hogy a farkast be ne bocsássák. Ha a farkas betört a körbe, a bárányt kieresztik, de akkor meg a farkast nem akarják kibocsátani. Ha a farkas áttöri a kört, a bárányt azonnal a körbe bocsátják. Ha a farkas mégis elfogja a bárányt, a játéknak vége.

Más helyt még bírót is választanak; ennek aztán az a kötelessége, hogy megmondja, mikor szabad a farkast bebocsátani vagy kieresztetni, illetőleg báránynak, farkasnak utat engedni. Ezt a szabad útengedést «kosárnyításnak» hívják.

2.

Kint a bárány,
Bent a farkas. . . .

Kint a bárány,
Bent a farkas. . . .

Egy fiú — a farkas — hosszú árokban áll, melyen a többi gyermekek — a bárányok — ugrálnak keresztül, a fentebbi sorokat dalolva. A kit a farkas ugrás közben megkap, az lesz a farkas.

(Hadad.)

3.

A gyermekek körbe állanak, megfogják egymás kezét; egy gyermek beáll a körbe, ez a «bárány». Egy más gyermek kívül áll a körön, ez a «farkas». Ekkor a körben állók éneklük:

Kövér a bárány,
Hitvány a farkas!

Erre a farkas a körön át törekedik a bárányhoz, de nem engedik. Végre egy kiáltja:

— Kaput kell nyitni!
(Vagyis a karokat feltartani.)

Ekkor a farkas kergetni kezdi a bárányt. A körben állók a bárányt ki-be eresztik, a farkast pedig minden módon akadályozzák, hogy a bárányt el ne foghassa; de végre mégis elfogja. Ekkor más lesz a farkas, egy másik a bárány s a játék tart tovább.

(Hadad.)

4.

Körbe fogódnak; egy a farkas, egy másik a bárány. A bárány a kertben van, a farkas kívül. A bárány béget:

— Beé!

A farkas felel:

— Bárányhúst ehetném!

Ekkor betör a kerten és szalad a bárány után addig, míg el nem fogja, azután újra más lesz a farkas és más a bárány, s a játékot folytatják. Ez addig tart, míg a körből majdnem mindenik volt bárány is farkas is.

5.

Egy nagy kört állítunk; a bárány bent, a farkas kint van. A bárány a körben és valamit, a farkas kint kérdi:

— Mit ásol, báránykám?

Bárány: Répát.

Farkas: Adjál a fiamnak!

Bárány: Nem adok.

Farkas: Akkor megeszlek.

Bárány: Nem félek!

Ekkor a farkas a bárányt a kört alkotó leányok közt addig kergeti, míg meg nem fogja. A kergetés közben a farkast gátolják az átbúvásban, míg a bárány előtt fölemelik a kezöket, hogy hamarabb átbújhasson.

(Békés-Csaba.)

6.

Körbe fogódnak, a bárány beáll a körbe, a farkas meg a körön kívül marad. Azután a farkas a kört kerülgeti, s mondja egymásután háromszor:

— Korcsmárosné elitta a házát,
Megitta az árát!

A körben állók előszörre, másodszorra ezt felelik:

— Nincs itt!

De harmadszorra azt mondják:

— Itt van!

Erre elkezdik együtt énekelni:

Kint a bárány, bent a farkas!
Kint a bárány, bent a farkas!

A farkas üzőbe veszi a bárányt, ki a feltartott karok alatt majd ki-, majd beszalad; a körbeliek pedig a farkas előtt lebozsátják karjaikat, hogy a bárányt megvédjék. Végre is a farkas győz, a bárányt megfogja. S most újra kezdik a játékot.

(Jászberény.)

7.

Ugyanezen játéknál a következő mondókákkal is énekel:

Tányér talpas, lompos farkas!
Huss el innen, huss, huss, huss!
Nem engedjük a báránykát,
Fuss el innen, fuss, fuss, fuss!

Játék közben, midőn a bárány bent van, így énekelnek:

Bent a bárány, kint a farkas,
Huss el innen, lompos farkas!

Ha pedig a farkas van bent:

Kint a bárány, bent a farkas,
Nem eresztünk ki, te farkas!

(Négyes.)

8.

Leányok játszák. A játszó körbe állnak; egy játszó a bárány, ezt valamelyiknek a köténye alá rejtik; másik a farkas. A farkas aztán megindul a bárányt keresni. Kezdi annak a szomszédján, a ki a bárányt elrejtette; s megy sorba a körön kívül, s mindeniknek köszön:

— Jó reggelt!

Erre, a kit köszöntött, ezzel felel vissza :

— Köszönöm.

A farkas ekkép a kört körüljárván, a második kerülőben azt kérdezi mindeniktől :

— Hol lakik a bíró ?

A kérdezett mond egy helyet, például :

— A város végén.

Vagy : — A város közepén.

Legutóljára kerül a sor a bárányt rejtegetőre ; ez így felel :

— A bíró itt lakik.

Ekkor a farkas kérdi :

— Nem láttad a bárányt ?

Amaz felel :

— Láttam !

A farkas kérdi :

— Hol ?

Amaz felel :

— A város közepén.

Erre a bárány a kötény alól kiugrik, a farkas iparkodik elfogni, de az akolt állók ebben akadályozzák. A játék tart addig, míg a farkas el nem fogja a bárányt ; ekkor újból kezdődik.

(Maros-Keresztúr.)

9.

A gyermekek körbe fogódnak, egy a kör közepére áll. Azután körbe mozogva, így énekelnek :

Nagy mezőn van kis kápolna,

Friss vizet hoztak pohárba,

A mellett van egy

A bárány szája

Libidium-labdum,

Libidium-labdum,

Ladoria-libidium

Ladoria-libidium,

Hüvös fa.

Nem fért be.

Ottan legel egy kicsiny bárány,

Hoztak aztán egy kis csajkát,

Kis bárány nagyon,

Abból a bárány

Libidium-labdum,

Libidium-labdidium,

Ladoria-libidium

Laboria-libidium,

Szomjas vót.

Jót ivott.

Annak a neve akárki,

Annak a neve

Libidium-labdum,

Ladoria-libidium,

Akárki.

A bárány, ki a körben áll, mondja, pl.: «Mariska», a kör tovább éneklí:

Annak a neve Mariska,
Annak a neve
Libidium-labdum,
Ladoria-libidium,
Mariska.

Most a bárány a kört alkotók közé lép, a megnevezett pedig a kör közepébe, s így folytatják, míg mindnyája nem volt bárány.

(Kula.)

10.

A me-zón van egy ká-pol-na a mel-lelt van egy
li-bi-di-um lab-dum la-do-ri-a li-bi-di-um
hű-vös fa.

(Bács-Bodrog.)

Tyúkozás.

1.

Fiúk, vagy vegyesen fiúk és leányok, fölállanak. A két legnagyobb egyike a «sas», a másik a «csirkéknek» az «anyja». Azután a csirkék egymás hátába fogódzva, nagyság szerint fölállanak, legelöl áll az anya. A sas pedig az anyával szembe áll, fácskát vesz kezébe, majd leguggol s lukat kezd vájni. Ekkor ilyen párbeszédet kezdenek:

Sas: — Ásom, ásom ezt a gödröt.
Anyá: — Minek az a gödör?
— Tűznek.
— Minek az a tűz?
— Víznek.
— Minek az a víz?
— Tyúkhúsnak.
— Abból bizony nem eszel.
— De bizony eszem.

Erre a sas föláll és a csirkék után fut, s a hátsót elfogni igyekszik; azonban az anya védelmezi a csirkét, s azon igyekszik, hogy a sas el ne foghassa. A sasnak csak a leghátulsót

szabad elfognia, s ha ez sikerült, ismét csak a leghátulsót. Midőn az anya látja, hogy a sas hátra igyekszik futni, elkiáltja magát:

— Fordúljatok, csirkéim!

A melyik csirkét elfogta a sas, félreáll, míg végre valamennyi félre nem jut. Ekkor az anya és a sas két kis fácskát tesznek keresztbe a földön, azután mindegyik csirkének sorban megfogják a karját, s a keresztbe tett fák felett mindaddig előre-hátraugratják, míg ezt a verset énekelve el nem mondják:

Gyér szita, gyakor szita,
Menj be mennyországba.

Ha az ugrálás közben nem rúgja el a keresztet, angyal lesz; ha pedig elrúgja, ördög, s annak ezt éneklik:

Gyér szita, gyakor szita,
Menj be a pokolba.

E vers mindegyik szótagjának éneklésekor hol előre, hol hátra ugratják az illetőt. Ha így mindegyikkel végeztek, az ördögök a sas-hoz, az angyalok az anyához állanak; mindkét csapat egy-egy fácskát vesz kezébe, melyet «kulcs»-nak neveznek, s azt, ellenkező irányba futva, jókora távolságban elrejtik. Most egymás kulcsainak fölkeresésére indulnak, s mikor egymást közel érik, így csúfolkodnak: «Csűf pokoli ördögök», — «Szép mennyei angyalok.» A melyik csapat előbb megtalálja a másiknak a kulcsát, ezt kiálja:

— Megkaptuk a kulcsokat; nekünk kalács, nektek semmi.

Aztán újra kezdődik a játék.

(Tót-Sz.-Márton.)

2.

A párbeszéd így foly:

- Mit vájsz, ülü?
- Tormát.
- Mihez?
- Tyúkhúshoz.
- Hol a tyúkhús?
- Ott hátul a szegen.
- Abba bizony nem vágod a két első fogadat!
- De bele még a két hátulsót is!

Ekkor az ülü (ölyű) a csirkék közül iparkodik elragadni valamelyiket, az anya pedig védi és mondja:

— Hess el, ülü! hess el!

Az ülü a kiragadottakat elviszi és «megveszi», úgy, hogy az többé a sorba nem mehet. Midőn csak egy marad, az anya mondja:

— Ezt az egyet nem adom,
Kendermaggal hizlalom,
Kotlós tyúknak megtartom.

Így tovább.

3.

A gyermekek egymás háta megé állnak, mindenik megfogja az előtte állónak a kabátját. Elöl áll a kakas, a többiek tyúkok. A kakastól tíz-tizenkét lépésnyire áll az ülü. Az ülü vakarja a földet körmeivel:

Kakas: — Mit kaparsz, ülü?

Ülü: — Murkocskát.

Kakas: — Mivel eszed meg?

Ülü: — A leghátulsó kendermagos tyúkocskáddal.

Most mindegyik tyúk mutatja a lábát, hogy az-e, a mivel meg akarja enni az ülü a murkocskát; de az ülü csak a legvégén levőnek mondja, hogy az az, s meg akarja fogni, de a kakas nem engedi és a tyúkok is őrzik magukat az ülitől.

(Barcza-Újfalú.)

4.

A kotló után fogódnak a csirkék. Az ülü szembe áll a kotlóval, s kaparja a földet egy ággal. (Ás.)

Kotló: — Mit csinálsz?

Ülü: — Murkot ások.

Kotló: — Mivel főzöd meg?

Ülü: — Csirkeleábbal.

A csirkék felemelik jobb lábukat, s rendre kérdik:

— Evvel? Evvel? Evvel?

Mikor az utolsó felemeli s kérdi, ezt feleli az ülü:

— Avval!

Erre elkezdődik a hajsza; az ülü mondja a kotlónak:

— Megeszem a csirkéidet!

A kotló azt feleli rá:

— Kivájom a szemedet!

A csirkék kiáltják:

— Csip, csip, csip!

A kotló folyvást védelmezi csirkéit, az ülü kiabálva igyekszik elfogni az utolsó csirkét. S mindaddig foly a játék, míg a csirkéket mind el nem fogja.

(Sárpatak.)

5.

A gyermekek egy sorban egymás háta mögé állanak s átfogják egymás derekát. Az első — a legerősebb — az anya, a többi a fiai. Egy másik, három-négy lépésre álló fiú a héja, ki közeledik az anyához s mondja:

— Héja vagyok, elkapom!

Amaz feleli rá:

— Anya vagyok, nem hagyom!

A héja most megkerüli a sort, az anyánál megáll:

— Adj a pipámba tüzet!

(A héjának vesszőpipa van a szájában.) Az anya feleli:

— Nem adok!

A héja még kétszer megkerüli a játszókat s mindig ismétli:

— Adj a pipámba tüzet!

Az anya mindig visszafeleli:

— Nem adok!

A héja most hozzáfog a csirkék elrablásához, kik folyton kiáltják:

— Hars! Hars!

Az anya kiterjesztett karokkal ide-oda mozogva, védi őket. A héja aztán elrabolja anyjokkal együtt.

(Jász-Alsó-Szt-György.)

6.

Van egy tyúk, egy sas, a többiek csirkék. A csirkék egymást derékon fogják, a sas pedig fával ássa a földet.

Tyúk: — Mit ássz, te sas?

Sas: — Földet.

Tyúk: — Minek az a föld?

Sas: — Kis patkának.

— Minek a kis patka?

— Tüzet rakni.

— Minek az a tűz?

— Vízet melegíteni.

— Minek az a víz?

— Csirkét koppasztani.

— Hol veszed a csirkét?

— A tieidből.

— Nem veszed az enyéimből!

— De bizony onnan veszem.

— Eredj! Vett apád piros csizmát.

Itt földről felkapott göröngyöt dob el. A sas mondja:

— Kiásom a szemedet,
Elkapom a fiadat!

Iparkodik a hátulsót elkapni.

7.

A gyermekek derékon összefogódzva állnak, a ki elől áll, az az anya. Egy velök szemben leguggol és pálczával ás, ez a héja. Az anya kérdi:

— Mit ásol héja?
Héja: — Gödröt.
Anya: — Minek az a gödör?
— Tüzet rakni benne.
— Minek a tűz?
— Vízet forralni.
— Minek a víz?
— Tyúkot koppasztani.
— Kiéből?
— A kendéből.
— Ilyen a zúzája, ilyen a mája (a karján mutatja a nagyságot); de mégsem eszel belőle.
— Héja vagyok, elkapom!
— Anyja vagyok, nem adom!

A héja igyekszik egyet, vagy többet elfogni. A többiek derekuknál összefogódzva, jobbra-balra szaladnak, a héja utánok, addig, míg a héja valamennyit el nem fogja. Ezután párosával összefogódnak, egymásután állnak; az anya az első párban áll, a héja velök szembe.

Kérdi az anya a héját:

Hogy főzte apád a lencsét?

A héja feleli:

Köpülte, kavarta, mégis fövetlen hagyta.

Ekkor a leghátul álló pár kétfelől a héja felé szalad, s igyekszik a héja előtt összefogódzni s első párnak állni. Ha e szaladók közül a héja a harmadik párból sem tud valakit elfogni, akkor «égetik», azaz az összefogódzott párok keze alatt át kell neki bújni, mikor is a párok ütik a hátát. Ha pedig a héja elfog valakit, az lesz az ő párja, kivel sorba áll; az pedig, a kinek a párját elfogta, héja lesz s a játék újra kezdődik.

(Nádudvar.)

8.

Körbeállítás. Egy leány a tulajdonos egy pedig a kánya. A tulajdonos körüljárja a kört és mondja:

Sárga csizmám
Benn maradjon,
Ha én egyet lépek!

A kit megérint, az követi, míg a kör föl nem oszlik. Ekkor a kánya a csapat elé áll, és egyet el akar ragadni, de a tulajdonos nem engedi; miközben ezzel riasztják: «hess te kánya!» Ha a kányának sikerült valamennyit elcsípni, a játék be van fejezve.

(Új-Malomsok.)

9

Van egy kotló, annak a ruhájába fogódzik az első csirke, ezébe a második és így tovább. Előttük, velük szemben áll a héja. Ez kezdi a beszélgetést:

— Láttam az apádat, piros csizmát árult.

Mire a kotló feleli:

— Tudom én azt, csakhogy csirkehúst ehetnél.
Abból bizony nem eszel,
Még csak meg nem betegszel,
Akkor is csak halálod után.

A héja mondja:

— Héja vagyok, elkapom!

A kotló:

— Anya vagyok, nem hagyom!

Ekkor a héja a kezével kapkod, mintha repülne, hol jobbra, hol balra szalad, s az utolsó kis lányt, mint csirkét elkapja s elviszi valami zugba; s így tovább.

(Kisújszállás.)

10.

A játszók választanak egy héját és egy kotlót, a többiek a csirkék. A héja állva marad, a többiek pedig egymás háta megé sorba ülnek, legelőre a kotló.

Ezután jó a héja, s mondja a kotlónak:

— Csirkéért jöttem!

A kotló válaszolja:

— Még nem nőttek meg!

Kis vártatva jó a héja, s kéri a kotlótól a csirkét; a kotló mondja:

— Válassz magadnak!

A héja választ; kezével sorban minden csirke fejét meg-
érinti s mondja:

— Ez sem jó. . . . Ez sem jó. . . . Ez jó.

Ez a csirke feláll s a kijelölt helyre megy. Ezután így folyik a játék, míg valamennyi csirke földre nem áll. Ekkor a csirkék kotlóstúl együtt behúnyják szemüket, míg a héja a kánya hangját utánozva, el nem kiáltja:

— Püv, püv, püv!

Erre futásnak ered. A csirkék a kotlóval együtt utána; a ki elfogja, az lesz a héja, a volt héja lesz a kotló, s a játék tovább folyik, illetőleg újra kezdődik.

(Drágabártfalva.)

11.

Anyát és farkast választanak. Az anya után a libák sorban allanak. A farkas az anya előtt lekukorodik, s egy fácskával ás a földbe. Az anya kérdi s a farkas mindig válaszol reá:

- Mit ás kend, farkas koma?
- Kis kemenczét.
- Mit süt benne?
- Kalácsot.
- Hol vette a lisztet?
- Loptam.
- Hol vette a tojást?
- Loptam.
- Hol vette a sót?
- Loptam.
- De megverik a lopásért!
- Szálllok én!
- No, szálljon hát!

Erre a farkas felugrik, s igyekszik a sornak végéről elcsípni az egyik libát. Az anya ügyesen védi, s mindig elébe ugrik a farkasnak. Eközben a sor dalolja:

— Csavarodj, farkam!

Végre a farkas a megfogottakkal félremegy s leülteti őket. Ekkor már csak egy liba marad. Ezzel nehezebb a farkas komának boldogulni, mert ez könnyebben futhat előle. Az anya ezt dalolja:

— Csavarodj, farkam!
Ezt az egyet nem adom,
Szolgálómnak fogadom!

Ha a farkas ezt is elfogja, újra kezdik a játékot.

12.

Egymás megé állnak összefogódzva erősen. Egy elibök áll, s egyiköket el akarja húzni. Eközben mondják:

— Mit csinálsz, gányó?
Tüzet rakok.
— Minek az a tűz?
Vizet melegíteni.
— Minek az a víz?
Tyúkot koppasztani.
— Hol vetted a tyúkot?
Úgy loptam. Ne mondd meg,
Od'adom a lábát!
— Egye meg! Megmondom!
Ne mondd meg, ne mondd meg!
Od'adom a tollát!
— Egye meg, megmondom!

E közben ha egyet el tud húzni, ez megy ki, ha nem tud, egyet sem, akkor a többi csipkedi.

(Ozora.)

Libásdi.

1.

— Mit ás, mit ás, farkas koma?
Kemenczét!
— Minek az a kemencze?
Tüzet rakni bele!
— Minek az a tűz?
Vizet melegíteni!
— Minek az a víz?
Ludat koppasztani!
— Hol vette kend?
Loptam!
— De becsukják!
De elbúvok!
— Hová?
Híd alá, hód alá, a nap báta megé!
— Mibe mosdik?
Arany veréczébe!
— Mibe törülközik?
A gubások farkába!
— Óke, haza mind apátok, mind anyátok!

(Tiszahát, Beregm.)

2.

5—15 leány külön csoportot alkot. A másik csoport három játszóból áll; ezek egyike a gazdasszony, másika ennek szolgálója, s a harmadik a farkas. Ez utóbbi félre áll. A gazdasszony a szolgálóval összefogódnak, s az első csoportbeliek összefogott kezeik alatt elbújnak, mialatt megszámlálják őket: egyszáz, kétszáz stb., míg csak tart a leányokban, kiket azután libáknak hívnak. Ezek bizonyos távolságban megállanak, s arcczal az összefogódnak két leány felé fordúlnak. A gazdasszony így kiált hozzájuk:

— Jertek be, kis libáim!

Nem merünk!

— Mitől?

Fias farkastól!

— Mit eszik?

Kosfejet!

— Mivel darabolja?

Aranyos kis bicskával!

— Mivel törülgeti?

Tiszta kis ruhával!

— Jertek be, kis libáim!

Ekkor mindannyian iparkodnak a gazdasszony s a szolgáló köré jutni. A farkas pedig annyit fog meg közülök, a mennyit csak bír. Az így elfogottakat sorban, szorosan egymás háta megé állítja. Erre következik újra a számlálás; ha hiányzik közülök, akkor a gazdasszony a szolgálót megveri, miért nem vigyázott jobban a libákra. Ez igéri, hogy máskor vigyázni fog. A számlálás megtörténte után ismétlődik a fennebbi párbeszéd. A libák újra szaladnak a gazdasszony felé, s a farkas újra elfog közülök egyet-kettőt; így megy ez mindaddig, míg a farkas a libákat mind el nem fogta. A gazdasszony most elmegy a libákat keresni. Kérdi a farkastól:

— Nem láttál-e húsz libát?

Arra mentek a tüskés úton!

— Nagyon tüskés az az út, nem járnak az én libáim olyanon!

Ekkor a libák összeverik tenyerüket, s az asszony kérdi:

— Mi csörög a kend padlásán?

Diót töri édes apám!

— Meg szabad-e nézni?

A farkas megengedi, de már ekkor szalad, a többiek utána, s ha elfogják a farkast, megcsipkedik.

(Kecskemét. Ballószeg.)

3.

Kell egy, vagy két farkas, sok liba, gazdasszony és egy szolgáló. A farkas egy félreeső helyen meghúzza magát, a gazdasszony és szolgáló sorba állítják a libákat, azután a gazdasszonynál levő pálcza két végét megfogják, s a gazdasszony a sor egyik oldalán, a szolgáló pedig a másik oldalán menve, mindenik liba fejéhez hozzáértetik a pálczát, olvasván: egyszáz, kétszáz stb. Miután így megolvasták a libákat, a gazdasszony hazamegy főzni, de meghagyja a szolgálónak, hogy jól vigyázzon a libákra, hogy a farkas el ne vigye. A szolgáló őrzi a libákat, melyek egy csoportban állanak; kis idő múltán kiáltja a gazdasszony:

— Gyere haza, szolgáló!

Nem mehetek, nem mehetek,
Kertem alatt füles farkas leskelődik.

— Gyere haza mosdani!

Miből mosdjam?

— Arany vedrecskéből!

Mibe törülközzem?

— Gubások farkába!

Erre a szolgáló a libákat kergeti haza a gazdasszonyhoz, mondván:

— Hiss haza, hiss, liba, hiss, hiss!

A libák futnak haza felé, de előtör a farkas, egynehányat elfog, viszi búvó helyére s ismét lesbe áll. Otthon a libák sorba állnak, a szolgáló és gazdasszony a már előbb leírt módon olvasásuk őket; a hiányzókért a gazdasszony a nála levő pálczikával a szolgálót megveri. A szolgáló sírva hajtja ki ismét a libákat a mezőre s kezdődik újra az előbbi jelenet. Midőn a farkas a libákat már mind elhordta, a gazdasszony és a szolgáló elindulnak a libákat keresni. A gazdasszony pálczáját két tenyere közt megsodorítja, a földre ejti, közben ezt mondván:

— Pire-pire, lányom,
Kapt fel az orsómat!

A szolgáló felkapja az elejtett orsót, od'adja az asszonynak; ez újból sodorítja, leejti, s mondja a mondókát. Így járkálnak kis ideig ide s tova, míg rábukkannak a farkasra és a libákra. A farkas elől áll, háta megett csomóban a libák.

A gazdasszony így köszön a farkasnak:

— Kakas Istók, jó napot!

Fogadj Isten!

— Nem látott erre 300 libát?

Most vitte őket két szúnyog egy vasrúdon.

Erre a gazdasszony és a szolgáló ismét elindulnak a libák keresésére az orsó-elvetés segítségével. Még kétszer felkeresik a farkast az előbbi módon, de harmadszorra a libák gágogni és tapsolni kezdenek. Erre a gazdasszony azt kérdi a farkastól:

- Mi zörög a padláson?
- Török a diót és mogyorót!
- Add ide a padlás-kulcsot!

A gazdasszony a farkashoz közeledik, de az elszalad, a libák utána, s ha elfogják, megcsipkedik.

(Élesd.)

4.

A játszótársak közül egyik gazdasszony, másik szolgáló, míg másik kettő a farkas. Ezek félre állanak. A gazdasszony és szolgáló egy pálczikának mindkét végét megfogván, felemelik, s ezek alatt bújnak át a libák, s a gazdasszony számlálja őket: egyszáz, kétszáz stb. Midőn ezen túl vannak, a gazdasszony azt mondja a szolgálónak: hajtsd ki őket! A szolgáló kihajtja. Ekkor a gazdasszony oda szól a szolgálónak:

- Jere haza, szolgáló!
- Nem merek, mert félek!
- Mitől félsz?
- Farkastól.
- Hol lakik?
- Hid alatt.
- Miből mosdik?
- Arany csészéből.
- Mibe törülközik?
- Czicza farkába.
- Zsuzsókáim, jertek haza!

Mindnyájan szaladnak a gazdasszony felé. Ekkor a két farkas reájok tör, 2—4-et elcsípnék s viszik őket haza. A szolgáló nem mondja, hogy híjja van a nyájnak; a gazdasszony másnap megszámlálás nélkül hajtja ki, s csak este számlálja meg, midőn szemébe tűnik a hiány, s ekkor fenyegeti a szolgálót: «nem kapsz vajjas kenyeret!» A játékot többször ismétlik, s mennek a farkasokhoz keresni a libákat. A gazdasszony elkezd:

- Nem láttatok egy csapat libát?
- Nem!

A gazdasszony keresni kezd, s megtalálja az egészet; minden gyermek balkezén levő mutatóujja hegyét szájába veszi s kissé megharapja, ezt mondván: ez is az enyém. A nyáját haza hajtja.

(Vaján.)

5.

«Gyer-tek ha - za lu - da - im!» ,Nem me-rünk!»
 «Mi - ért?» ,Fé - lünk!» «Mi - től?» ,Far - kas - tól!»
 «Hol a far - kas?» ,Bo - kor - ban!» «Mit csi - nál?»
 ,Mos - dik!» «Mi - be mos - dik?» ,A - rany me - den - czé - be!»
 «Mi - be tü - rül - kö - zik?» ,Kis czi - cza far - ká - ba!»
 (Veszprém.)

6.

A leányok közül egy a gazdasszony, egy a szolgáló, kettő farkas, a többi liba. Azután úgy állanak fel, hogy a szolgáló, libák és a gazdasszony között legyenek a farkasok; és a következő párbeszédet kezdik:

G.: — Szolgáló, jer haza!
 Sz.: Nem megyek, mert félek.
 — Mitől?
 Farkastól.
 — Hol van?
 Mély árokban
 — Mit csinál?
 Mosdik.
 — Miből?
 Czintányérből.
 — Mivel törülközik?
 Tiszta törülközővel.
 — Vess lángot!

Ekkor a szolgáló a libákkal a gazdasszonyhoz szalad, a farkasok pedig rájuk rohannak, és a kiket elfognak. az új játékban azok lesznek farkasok

(Tesmag. Hontmegye).

7.

Többen összeállanak, kiket kettő, egy pálcácskával megolvas; ezek a libák. A párbeszéd a következő. A libák kezdik.

— Anyám, anyám, éhes vagyok!

Gyere haza!

— Nem merek!

Mitől?

— Farkastól.

Hol van?

— Bokorban.

Mit csinál?

— Mosdik!

Mibe törülközik?

— Czimörök farkába.

Ég, haza ludam, ég, ég, ég!

Most újra megolvassák a libákat, azután ismét lehajtják. Lassankint mindannyian elvesznek: a farkasok eltakarják őket. Ekkor az őrzők elkezdik keresni; oda mennek a farkashoz s kérdik:

— Komám uram, nem láttak erre ludat?

Nem!

Mikor harmadszor oda mennek, a ludak csattogtatnak, a farkasok futnak.

8.

Választanak a gyermekek maguk közül egy gazdasszonyt, egy szolgát és két farkast; a két farkas félreáll, a többi gyermek marad libának. Ezeket a gazdasszony és szolgát kezeiket összefogva, karjaik alatt egyenkint átbecsátva megolvassák: egyszáz, kétszáz stb. Most a szolgát kihajtja a libákat a tóra. Ekkor a gazdasszony kiáltja:

— Jere haza, szolgálóm!

Nem mehetek!

— Miért?

Kertem alatt fia farkas.

— Mibe mosdik?

Arany teknőbe.

— Mibe törülközik?

Arany törülközőbe.

Ekkor a gazdasszony és szolgát egyszerre mondják: «őke, libám, őke!»

Mikor a libák feléjük szaladnak, a farkasok rejtekeikből előrohannak, s a mennyit tudnak, annyit elfognak, s elviszik oda, hol

el voltak bűva. Ekkor a gazdasszony és szolgáló ismét megolvassák a megmaradottakat s a fentieket ismétlik. Ezt addig folytatják, míg egy liba sem marad. Most a gazdasszony és a szolgáló elindulnak keresni a libákat, s elmennek a farkashoz s kérdik tőle:

— Nem láttak itt vagy tizenkét libát?
Elmentek a lyukas híd alá tojni.

Ekkor a libák tapsolnak. A gazdasszony kérdi:

— Mit törnek?
Diót.
— Kinek?
A papnak.

Ekkor a libák elkezdének sziszegni, mire a gazdasszony kérdi:

— Mi sziszeg?
Liba.

A gazdasszony most megleli a libákat s mondja:

— Ez is az én libám, ez is az én libám!

Ekkor a libák fellázadnak, s elkezdik a farkasokat csípni, mire a farkasok elszaladnak.

(B.-Palád.)

9.

Ebben a játékban vannak libák, egy libapásztor, egy gazda, s két vagy több farkas. A pásztor és gazda megolvassák, hogy hány liba van. még pedig úgy, hogy a pásztor és gazda feltartanak egy botot, s ez alatt bűjnak el a libák, mialatt a gazda olvassa: tíz, húsz. . . száz. A pásztor most kihajtja a libákat a rétre, de csakhamar megéhezik s haza kiált:

— Anyám, anyám, ehethém!
Gyere haza!
— Nem merek!
Mitől félsz?
— Farkastól.
Hol a farkas?
— Bokorban.
Mit csinál?
— Mosdik.
Mibe mosdik?
— Arany medenczébe.
Mibe törülközik?
— Hímösök farkába.

A gazda hívja libáit : gigágá, gigágá !

A farkasok a mennyit bírnak, annyit elfognak a libák közül.

Mikor a libapásztor haza megy, a libákat összeolvassák, s mert nincs meg mind, a gazda megveri a libapásztort, s meghagyja neki, hogy a libákat kerítse elő. A leány mindenütt keresi, s a farkastól is kérdi :

— Nem láttak-e erre menni libákat ?

De bizony láttunk !

Erre a libák csattogatni kezdenek. A pásztor kérdi :

— Hej komámasszony, mi csörög a kentek házában ?

Diót adott öreg anyám egy mérőt !

— Adjon kend egy pár felöntőt !

De csak annyi van.

— Hát csak egy szakasztóval ?

De csak annyi van.

A libák gágogni kezdenek, s a libapásztor kiált :

— Itt vannak a mi ludaink !

Erre a farkasok elfutnak s a libák összeacsipdesik őket.

10.

Több gyermek összeáll, választanak 3—4 farkast, két gazdasszonyt és egy libapásztort. A többiek libák. A két gazdasszony megolvassa a libákat, s a libapásztor kihajtja bizonyos helyre. A farkasok elbújnak valami rejtekhelyre. A libapásztor kiáltja a gazdasszonyoknak :

— Gazdasszony, ihatnám, ehetném !

A híd alatt a farkas !

— Ott is van !

Azután kiáltja a gazdasszony a libáknak :

— Őke libu, őke, őke, őke !

mire a libák szaladnak a gazdasszonyhoz. A farkasok kiszaladnak rejtekeikből, és a mennyit bírnak, annyit libát elfognak. Ekkor a gazdasszony ismét megolvassa a libákat, a libapásztor újrolag kihajtja s ismétlik a fentebbieket. Midőn a farkasok minden libát elfogtak, akkor elmegy a libapásztor őket keresni. Elmegy a farkasokhoz is, s kérdi :

— Nem láttak egy róta libát ?

Épen most repültek a levegőbe !

Erre a libák tapsolnak, vagy gágognak. A libapásztor kérdi :

— Mi csörög ott?
Egy zsák dió esett le.

Azután a libák kiszökdösnek, s megint kezdődik a játék.

(Fekete-Ardó.)

11.

Több gyermek áll egy csoportban. Ezek közül egyik gazdasszony, másik a farkas, a többi liba. A gazdasszony távolabb áll libáitól s kiáltja nekik:

— Libuskáim, libuskáim, jertek haza!
Nem megyünk!
— Miért?
Félünk.
— Kitől?
Farkastól.
— Hol van?
Bokorban.
— Mit eszik?
Emberhúst.
— Mit iszik?
Vörös vért.

Ezután még egyszer kiáltja a gazdasszony.

— Libuskáim, libuskáim, jertek haza!

Ezután a libák futnak, a farkasok utánok, s ha lehet, egynehányat elfognak. Az elfogás után a farkas lesz liba, a gazdasszony lesz farkas.

(Pruska.)

12.

A játszók megtesznek egyet farkasnak, egyet gazdasszonynak s egyet libapásztornak. A többiek maradnak libák. A gazdasszony most a libákat olvassa, a libapásztor pedig kihajtja a gyepre. Később a gazdasszony elkiáltja magát:

— Hajtsd haza a libát, te!
Nem lehet!
— Miért nem?
Gát alatt a farkas.
— Mit csinál?
Mosdik.
— Mibe?
Vérbe.

— Mibe törülközik?

Selyem keszkenőbe.

— Hová teszi a selyem keszkenőt?

Ládácskába.

— Hová teszi a ládácskát?

A földre.

— Jöttök-e zabra?

Nem!

— Jöttök-e árpára?

Nem!

— Jöttök-e apátok, anyátok kenyerére?

Ekkor a pásztor haza kergeti a libákat. Azonban a farkas kiugrik az árokból s egyet-kettőt elkap a seregből.

A gazdasszony ezt kérdi otthon:

— Hol maradt két liba?

Elment a nádasba tojni.

Ezután addig hajtja a libákat legelni, míg a farkas mind el nem fogta. Ekkor a gazdasszony, meg a libapásztor a farkashoz mennek, s kérdik:

— Nem látott erre egy sereg libát?

De láttam; arra ment a töviskes úton!

Elindúlnak, de nem sokára visszatérnek. Jaj, lelkem! — mondja a gazdasszony, — nem láttunk mi arra semmit, s a lábunk meg teli ment tövissel; most szedje ki! Mikor ki akarja szedni, jól a kezére vágnak. Később megint arra mennek s kérdezik:

— Nem látott erre egy sereg libát?

De láttam; erre ment a deszkás úton.

Elmennek arra is, de onnan is visszatérnek. Jaj, lelkem! nem láttunk mi arra semmit. A lábunk meg tele ment szálkával. Szedje csak ki. De mikor a farkas ki akarja szedni, megint a kezére ütnek. Később megint arra mennek s kérdezik:

— Nem látott erre egy sereg libát?

De láttam, erre mentek a gyémántos úton.

Elmennek arra is, de onnan is visszatérnek. — Jaj lelkem! Nem láttunk mi arra semmit, a lábunk meg csupa vér, mind összeszurkálta a sok gyémánt.

Ekkor a libák gágogni kezdenek, mire a gazdasszony ezt kérdi a farkastól:

— Mi zörög a padláson?

Tegnap hoztam egy zsák diót, azt törik a fiaim!

— Nyissa csak ki!

Nem lehet, elveszett a kulcsa!

— De mégis keressük meg!

Megkeresik, felmennek a padlásra, hát látják, hogy a libák ottvannak. Ekkor azután nagy örömmel haza hajtják.

13.

— Jertek elő, libuskáim!
 Nem lehet; híd alatt a farkas.
 — Mit csinál?
 Mosdik.
 — Mibe törülközik?
 Arany kis kendőbe.
 — Hol tartja az arany kis kendőt?
 Arany ládába.
 — Hát az arany ládát?
 Csipkebokorba.
 — Hát a csipkebokrot?
 Templom háta megett.

Ekkor a gazdasszony kérdi:

— Eljöttek-e ennyire?
 Nem!
 — Két ennyire?
 Nem!
 — Hát az anyátok tejire?
 El!

Ekkor futnak az anyjokhoz, de a farkas résen áll, s egyet-kettőt elfog közülök; így, míg mind elfogta.

14.

Libapásztor: — Jertek elő, libuskák!

Libák: Nem merünk!
 — Mitől?
 Farkastól.
 — Hol van a farkas?
 Gát alatt.
 — Mit csinál?
 Vérbe mosdik.
 — Mihez törülközik?
 Arany kendőhöz.
 — Hova teszi?
 Arany ládába.
 — Hova teszi az arany ládát?
 Arany karszékre.
 — Hova teszi az arany karszéket?
 Arany földre.
 — Jertek haza, jertek haza, libuskáim!

15.

— Jertek elő, ludaim!
 Nem merünk!
 — Miért?
 Füles farkas kert alatt!
 — Mit csinál?
 Mosdik.
 — Mibe törülközik?
 A gubás farkába.

16.

A libapásztor kihajtja a libákat s haza kiált:

— Anyám, anyám, ehetném!
 Jere haza!
 — Nem merek!
 Mitől?
 — Fias farkas az erdőben.
 Mit eszik?
 — Kosfejet.
 Mibe mosdik?
 — Arany csészébe.
 Mibe törülközik?
 — Bubás farkába!
 Biri, biri, biri!

A libák erre haza szaladnak, a farkas fog közülök.

17.

A gyermekek választanak maguk közül egy pásztort, egy farkast, a többiek pedig ludak. A pásztor jó távol áll a ludak előtt, a farkas pedig oldalt. Ekkor ilyen párbeszéd keletkezik a pásztor és ludak között:

— Jertek haza, lúdjaim!
 Nem merünk!
 — Mitől?
 Farkastól!
 — Hol lakik?
 Berekben!
 — Mit eszik?
 Kosfejet!
 — Mibe mosdik?
 Arany csészébe.

— Mibe törülközik?

Aranyos kendőbe!

— Ég a vár!

Ekkor elkezdenek futni a pásztor felé, a farkas pedig igyekszik elfogni őket.

Ez a játék ismétlődik addig, míg a farkas a ludakat mind el nem fogja, s az elfogottakat egy bizonyos helyre nem állítja. Mikor a ludakat a farkas mind elfogta, elmegy a pásztor keresni őket fél-lábon; először is elmegy egy olyan gyermekhez, ki nem vett részt a játékban, s így szólítja meg:

— Nem látta kend az én lúdjaimat?

De láttam: ott vannak a farkasnénál!

— Farkasné! farkasné! nem látta az én lúdjaimat?

A farkas tagadja s azt mondja, hogy talán a Bodzánénál lesznek. (Vagy valamely tréfás nevet mond.)

— Bodzáné! Bodzáné! nem látta az én lúdjaimat?

Én nem láttam, hanem talán ott lesznek a farkasnénál!

— Farkasné! farkasné! azt mondják, itt vannak az én lúdjaim!

A farkas ismét azt állítja, hogy ott nincsenek; de a ludak összeverik tenyereiket.

— Mi csörög a kend padlásán?

Egy zsák dió!

— Hát adjon belőle nekem félzsákkal!

De magamnak is csak annyi van!

— Adjon hát egy kosárral!

Magamnak is csak annyi van!

— Adjon hát belőle tíz szemet!

De hát hogyan adhatnék tíz szemet, mikor magamnak is csak annyi van!

— Adjon hát egy szemet!

Hiszen magamnak is csak annyi van!

— Hadd lássuk hát, hogy csakugyan annyi van-e?

Ekkor a farkast, ki a ludak előtt áll, félrerántja, s így szól:

— Hiszen itt vannak az én lúdjaim!

De nem mind a magae ám!

— No hát nézzük, melyik nem az enyém!

S ezzel sorba mindegyik lúd foga közé bedugja az újját; a melyik nem harapja meg, az mind az övé. Ekkor a pásztor és ludak el kezdik kergetni a farkast s kergetés közben csipkedik.

(Bodmér.)

18.

Van egy gazdasszony, annak van egy leánya, és néhány száz libája. A leány kihajtja a libákat a mezőre. Jön a farkas. A leány haza kiált az anyjának.

— Anyám, anyám, ehetném!

Ha ehetnél, jöjj haza!

— Nem merek, mert félek!

Mitől?

— Farkastól.

Hol lakik?

— Veremben.

Mit eszik?

— Kosfejet.

Mibe mosdik?

— Arany táczikába.

Mibe törülközik?

— Himösök farkába.

Ék haza libuskáim, ék, ék! . . . s futnak haza, hogy a farkas el ne vigye őket. Kit a farkas elfog, a következő játékban az lesz a farkas.

(Séllye, Somogym.)

19.

Egyik gyermek a gazda, másik a farkas, a többiek ludak. De előbb el kell határozni, ki legyen a farkas, ki a gazda. — E végből sorba állanak, s a rendező a következő kiolvasó dalt mondja el, sorban minden tagnál kezét egy-egy gyermek mellére téve:

Ellem | bellem | bam | bá-rosi |
 Som-som | kutya | dol | lá-rosi |
 Ezmeg | güzmeg | gödör | viszi |
 Lé | bu | ka.

A kire a «ka» szótag esik, az lesz a gazda. Azután újra kezdik, s a kire most a «ka» esik, az farkas. Ezzel azután elkezdí a gazda:

— Gyertek haza, lúdjaím!

Nem mehetünk!

— Mitől féltek?

Farkastól.

— Miben lakik?

Veremben.

— Mit eszik?

Kosfejet.

— Mibe mosdik?

Aranyos csészébe.

— Mivel törülközik?

Sz pelenkával.

— Ég apátok, ég anyátok!

A ludak futnak a gazda felé, s a farkas igyekszik közülük fogni. Ez addig tart, míg a farkas minden ludat elfog. Azután következik a kiváltás. A gazda oda megy a farkashoz, így szól:

— Van-e kendnél így tevő ludamból?

Kezével valami jelet mutat, mit a ludak utánoznak.

Van.

Valamelyik ludat a sorból kiállítja:

— Mien állasz?

Csetenyén.

— Mien lebegsz?

Levelén.

— Ugorj egyet, de ne neved!

Ekkor a lúdnak ugornia kell, s ha elneveti magát, a farkasé marad.

(Tinnye, Pestm.)

20.

Egy farkas oldalt áll, a leány libái előtt, a farkastól balra, az anya jobbra. A leány mondja:

— Anyám, anyám, ehelném!

Jöjj haza!

— Nem merek!

Mitől?

— Fias farkastól!

Miben lakik?

— Vadon erdőben.

Mit eszik?

— Kosfejet.

Mibe törülközik?

— Bibások (v. gubások) farkába.

Hiss haza, libáim!

A farkas, a mennyit tud, elfog. Megolvassák a libákat, kik a leány által tartott pálca alatt mennek el: Egy száz, két száz stb.

— Hát a kilenczedik száz hol van?
 Öreg apám padlásán, diót törögetnek.
 — Hajtsd ki a libákat!

Utoljára mind elfogy a liba. Az anya és a leány elmennek keresni. Elmennek az emberbőrbe öltözött farkashoz, s kérdik:

— Nem látott kend, bátyám, erre kilencszáz libát?
 Elmentek a tüsökdombra!

Visszatértükkor tele lévén lábuk tüsökkel — lábújjaiuk közé náddarabocskákat tesznek — parancsolják a farkasnak, hogy szedje ki, mert őket hiába a tüsökdombra igazította. Szedés közben a nálok levő pálczával a körmére veregetnek. Ezután elutasítatnak a szemét- és más dombra, s ekkor a szemetet kell kiszedni. Végre a farkas pallására mennek, s az örvendező libákat haza kergetik.

21.

— Anyám, anyám, éhes vagyok!
 Gyere haza!
 — Nem merek!
 Mitől félsz?
 — Farkastól.
 Hol van?
 — Bokor alatt!
 Mit csinál?
 — Mosdik.
 Mibe mosdik?
 — Arany medenczébe.
 Mibe törülközik?
 — Selyem kendőbe.
 Hová önti vizét?
 — Sík mezőre.
 Bibi, ludaim, haza, bibi!

(Szenna.)

22.

Az összegyűlt gyermekek választanak két farkast, egy gazdasszonyt; a többi mind liba. A gazdasszony hívja libáit:

— Libácskák, libácskák, jertek haza!
 Nem mehetünk, asszonykám!
 — Miért?
 Mert a farkasok a hid alatt vannak.
 — Mit csinálnak ott?

Mossák magukat.

— Mibe?

Vérbe.

— Mibe törülköznek?

Arany törülközőbe.

— Hol van a törülköző?

A kis ládában.

— Hol van a kis láda?

A nagy ládában.

— Libácskák, libácskák, jertek haza!

A libák haza felé kezdenek szaladni, a farkasok azonban igyekeznek közülök valakit megfogni. A kit megfogtak, az farkas lesz. Mikor a libákat mind elfogták a farkasok, az asszony elmegy keresni a libákat. Elmegy a farkashoz sántikálva és kérdi:

— Nem látta a libáimat?

Láttam.

— Hol látta?

A fehér utczában.

Elmegy sántikálva a fehér utczába, s kérdezi a másik farkastól:

— Nincsenek-e itten az én libáim?

A libák gágogni kezdenek. A gazdasszony kérdi:

— Nem ezek az én ludaim?

A gazdasszony kendőt tesz a libának az újjára és a kendőn át megharapja a libának az újját, s azután mondja «ez az enyim». Ezt addig teszi, míg mind össze nem szedi.

23.

— Jertek haza lúdjaim!

Nem merünk.

— Kitől?

Farkastól.

— Hol lakik?

Veremben.

— Mit eszik?

Kosfejet.

— Mibe mosdik?

Arany csészébe.

— Mibe törülközik?

Arany kendőbe.

— Ég apátok, anyátok!

A farkas a futókat elfogja és eldugja.

— Hol vannak a lúdjaim?
Tüskeútra mentek.

A ludak gágognak.

— Mi van a padláson?
Öreganyám adott diót,
A macskák zörgetik, stb.

Erre a ludak előjönnek.

24.

— Jertek haza lúdjaim!
Nem merünk!
— Mitől?
Farkastól.
— Hol van az a farkas?
Bokorban.
— Mit csinál a bokorban?
Fát szedeget.
— Mit csinál a fával?
Tüzet rak.
— Mit csinál a tűzzel?
Vizet melegít.
— Mit csinál a vízzel?
Mosdik.
— Mibe mosdik?
Arany tálba
— Mibe törülközik?
Hivösök farkába.
— Gyere haza, ludam!

A ludak szaladnak, a farkasok fognak közülök, míg mind el nem fogták.

25.

Választanak gazdát, szolgálót, farkast: a többiek libák. A gazda és szolgáló egymás kezét megfogva, karjuk alatt áteresztik és megszámlálják a libákat. A szolgáló kihajtja őket a mezőre. Most következő párbeszéd keletkezik a gazda és szolgáló között:

— Szolgáló, szolgáló, hajtsd haza a libákat!
Nem merem, nem merem, farkas van az erdőben.
— Mit eszik?
Kosfejet.
— Mit iszik?

Hideg vizet.

— Mibe mosdik?

Czintányérban.

— Mibe törülközik?

Tiszta törülközőbe. Csikos, mákos, huss, huss!

A libák szaladnak haza, de a farkas útjokat állja, s igyekezik egyet-kettőt elfogni közülök. Otthon ismét megolvassák a libákat, és a gazda kérdi:

— Hol vannak a többiek?

Híd alatt tojnak.

A gazda meghagyja, hogy vigye haza a tojásokat. Az előbbi jelenet ismétlődik. A leány tojások helyett göröngyöket mutat. Végre elfogy az egész libanyáj, s gazda a szolgálóval elindul keresni. Kérlik a farkast:

— Hol vannak a libáink?

Ott a tüskés utcában.

A gazda és szolgáló elmennek oda, s ezeket mondogatják:

Jaj, de tüskés a lábam!

Visszatérnek, mondván:

— Nincsenek ott, hol vannak?

A zöld utcában.

Ismét elmennek s mondják: «jaj, be zöld a lábam!» Egyszer azonban elkezdenek a libák tapsolni, s a gazda kérdi: mi ez? A farkas oda dobja a kulcsot, s elszalad; a többiek megfogják őt, s akkor mindenki gyengén rá üt.

(Kula.)

26.

Egy gyermek a gazdasszony, egy a szolgáló, néhány gyermek a farkas, a többi a liba. A gazdasszony és szolgáló összefogott kezeik alatt átbújtatják a libákat, s megolvassák: száz, kétszáz stb. A szolgáló kihajtja a libákat. A gazdasszony mondja:

— Gyere haza, szolgáló!

Nem mehetek!

— Miért?

Fias farkas kert alatt.

— Miben mosdik?

Arany gödröcskében.

— Mihez törülközik?

Gubások farkához.

— Ököcském, ököcském!

A libák futnak, a farkasok annyit fognak el közülök, a meny-nyit tudnak, s lassankint minden libát elfogdosnak. Most a gazdasszony és szolgáló elindulnak a libát keresni. Elmennek a farkas-
hoz, s kérdik:

— Nem látott itt tizszáz libát?

Arra mentek a pendelkorcza felé.

— Hány mérföld?

Hat!

Most a gazdasszony elmegy annyi lépésre, de visszatér:

— Tovább is mentünk, de nem találtuk!

Elmentek a gatyakorcza felé.

— Hány mérföld?

Hat!

Ismét visszatérnek, s kérdik:

— Nem láttak erre száz libát?

Elmentek a tövises út felé!

Elmennek, de visszatérnek:

— Elmentünk tovább is, még sem találtuk, hanem a lábunk
tele lett tövissel, húzzák ki!

A libák tapsolnak. Gazdasszony kérdi:

— Mi csörög itt?

Az uraság disznói ropogatják a kukoriczát!

— Nézzük hát?

A libák szaladnak, s a farkasokat megcsipkedik.

(T.-Szalók.)

27.

Van egy gazda, szolgáló, két farkas, a többi liba. A gazda megolvassa a libákat, a szolgáló elhajtja. Majd haza kiált a gazdához:

— Anyám, anyám, éhes vagyok!

Jöjj haza!

— Nem merek.

Mitől félsz?

— Farkastól.

Hol van?

— Bokorban.

Mit csinál?

— Mosdik.

Mibe mosdik?

— Arany medenczébe.

Mibe törülközik?

— Himesek farkába.

Buri ne!

Erre a libák elfutnak, a farkasok pedig elfogdossák s elbújtatják őket. A gazda megy, keresi, s kérdi a farkastól:

— Nem láttak-e erre zsibákat?

Erre ment egy mákos szekér,

Abba kapaszkodtak.

Mikor arra mennek a keresők, hol a libák el vannak rejtve, azok kezükkel tapsolni kezdenek, mire azok kérdik a farkastól:

— Mi zörög?

Szedtünk a nyáron diót, mogorót, az zörög!

Ekkor a farkasok elugrálnak s szétszaladnak, a gazda pedig megtalálja libáit. Erre megfogják a farkasokat, s vagy megcsipkedik, vagy más módon büntetik meg. Ez után újra kezdik.

(Szerdahely, Zalam.)

28.

Egyik a gazdasszony, második a pásztor, harmadik a farkas, a többiek a libák.

Libapásztor kihajtja a libákat és haza kiált:

Anyám, anyám, ehetném!

Gazdasszony: Gyere haza!

Libapásztor: Nem merek!

Mitől?

Fias v. füles farkas az erdőben.

Mit eszik?

Kosfejet.

Mibe mosdik?

Aranycsészikébe.

Mibe törülközik?

Bubás farkába (v. fehér gyolcskendőbe).

Biri, biri, biri!

A libák haza szaladnak; a farkas utánuk, s elfogja őket; így megy, míg mind el nem fogta.

(Nagy-Becskerek.)

29.

Lányok játszá. Egy a farkas, egy a gazdasszony, a többi liba. A libák kimennek gypelni a gazdasszonytól 20—30 lépésnyire s elszélednek, a farkas oldalra huzódik. Most a következő párbeszéd támad a gazdasszony és libák közt:

— Zsuzsukáim, jertek haza!
 Nem merünk.
 — Miért?
 Füles farkas a híd alatt.
 — Mit csinál?
 Mosdik.
 — Mibe törülközik?
 Arany kendőcskébe.
 — Hova teszi az aranykendőcskét?
 Csipkebokor alá.
 — Zsuzsukáim, jertek haza!

Erre a libák szaladnak a gazdasszony felé, mire az oldalt ólálkodó farkas is neki indul, hogy valamelyik libát megfogja, mielőtt azt a gazdasszony megérinti. Ha egyet sikerül elcsípnie, az lesz a farkas; ha nem, megint ő marad farkasnak.

30.

Van egy gazdasszony, egy szolgáló, és három tolvaj; a többi liba, ezek sorba állanak. A tolvajok a libák háta megé bújnak. A gazdasszony kiált:

— Gyertek, gyertek, libácskáim,
 Valahányan vagytok,
 Édes mézet kaptok!

A libák felelik:

— Nem mehetünk, nagy a baj,
 Leskelődik a tolvaj!

A gazdasszony:

— Hej! majd meglátjuk, ki az ügyes.

A libák szaladnak, s a tolvajok fogdossák őket. A kit elfognak, azt hátra teszik. A gazdasszony jó, és kérdi a tolvajoktól:

— Nem láttátok a libáimat?

A tolvajok mindenfelé mutatnak:

— Erre, arra, arra . . .

(Tild.)

31.

— Jertek elő, libácskáim!
 Nem merünk.
 — Mitől?
 Farkastól.

— Hol a farkas?
 A kert alatt.
 — Mit csinál?
 Fürdik.
 — Miben fürdik?
 Vérben.
 — Mibe törülközik?
 Arany kis kendőbe.
 — Hová teszi az arany kis kendőt?
 Az arany kis ládába.
 — Hát az arany kis ládát?
 Kapu sarkába.
 — Eljöttek-e ennyire? (Csuklóig mutat a kezén.)
 Nem.
 — Hát ennyire? (Könyökéig mutat.)
 Nem.
 — Hát emennyire? (Vállig mutat.)
 Nem.
 — Jertek, adok friss zabot!
 (Haza szaladnak.)

32.

— Gyere haza, ludam!
 Nem merek.
 — Mitől?
 Farkastól.
 — Hol van az a farkas?
 Bokorban.
 — Mit csinál a bokorban?
 Fát szedeget.
 — Mit csinál a fával?
 Tüzet rak.
 — Mit csinál a tűzzel?
 Vizet melegít.
 — Mit csinál a vízzel?
 Mosdik.
 — Miben mosdik?
 Arany tálban.
 — Mibe törülközik?
 Hívesök farkába.
 — Gyere haza ludam!

Egy a gazda, egynehány a farkas; midőn a gazda mondja:
 «Gyere haza, ludam», fejlődik a párbeszéd; s midőn az utolsó

«gyere haza, ludam» hangzik, a ludak szaladnak haza. A farkasok nehányat elfognak. A játék ismétlődik, míg a farkasok a ludakat mind el nem fogják.

(Csucza.)

Gyűrűsdi.

1.

G y ű r ű s d i.

A játszóknak sorban leülnek, s kezeiket olyformán teszik össze, mintha imádkoznának. Egy játszót elküldenek «húnyni». Ennek a neve: czicza. Egyik pedig az osztó, ki gyűrűt, esetleg más kis tárgycskát, többször illesztget a játszóknak markába — látszólag; míg végre valamelyiknek csakugyan kezei között hagyja.

Ekkor a húnyni, hogy jöhet, így értesítik:

— Czicz, czicz! Cziczi, czicz!

Ez aztán elkezd a verset, vigyázva, hogy az utolsó szótag annak jusson, a kinél a gyűrűt véli. A vers így hangzik:

Csön-csön, gyűrű,
Kalan gyűrű,
Nálad, nálad,
Arany gyűrű,
Kérdi, kérdi
Kis fiától,
Arany bérű
Kis fiától.
Salatáné, Bodzáné,
Vesd ki Csutoráné!

Néha pedig a gyűrűkereső a következő verset mondja:

Piros bőrnek
Bőr ajtaja,
A ki tudja,
Ne tagadja,
Lám én tudom,
Nem tagadom,
Ettől kérem,
Ettől várom:
Ez adja ki!

A vers végszavánál valakinek kezére mutat. Ha ennél van a gyűrű, ez megy ki cziczának; ha nem, ismét a régít kergetik

vissza cziczának. Ekkor a czicza egy esztendő. A gyűrűt újra kiosztják, a czicza újra mondja a verset, s ha most sem találja meg, utána kiabálják:

— Két esztendő a czicza!

Ha a czicza a három esztendőt is megéri, kergetik, megcsipdesik s más lesz helyette a czicza.

(Kecskemét.)

2.

Szem, szem, gyűrű . . .

A leányok sorban ülnek; az egyik a gyűrűt osztogatja, a másik ez alatt hűyni megy. Mikor a gyűrű már valamelyik kezében van, a «szabad» szóra előjön a hűnyó, keresi a gyűrűt, s egyikre mutatva szól:

— Szem, szem, gyűrű,

a másikra mutatva:

— Korom gyűrű,

a harmadikra mutatva:

— Itt csörög,

a negyedikre:

— Itt adják ki!

Ha megtalálta a gyűrűt, azzal, a kinél el volt rejtve, szerepet cserél. Ha nem, háromszor ismételheti a találgatást. Ha ekkorra sem találja el, «házasítják». Azaz: a hűnyó eltávozik; valamelyik leány öt újjára megjelölnek egy-egy fiú nevet. Aztán a hűnyót előhíván, kérdezik, a hüvelykújjra mutatva:

— Mit csinálsz ezzel?

— Fát váगतok.

— Ez Szőke Gyuri volt. Mit csinálsz ezzel?

— Megverem.

— Ez Barna Sándor volt.

És így tovább, mind az öt újjra mutatva. Ha a hűnyó ki nem találja, a mit a többi neki feladott, újra hűnyó lesz.

(Rimaszombat.)

3.

Czin-czin gyűrű . . .

Sorban ülnek, kezeiket összetéve. Egy a gazda, a ki a gyűrűt osztja. Egyik a hűnyó, a kit «kopó»-nak neveznek. A gazda elrejtí a gyűrűt, s odaszól a kopónak:

— Jöhet a kopó!

A kopó megy, s mondja:

— Czin-czin, gyűrű,
Kinél a gyűrű?
Nálad, nálad
Arany gyűrű,
Itt pörög,
Itt csörög,
Itt add ki!

Ha eltalálta, hogy kinél van, akkor az, kinél a gyűrű volt, lesz a kopó, a volt kopó pedig helyére ül. Ha pedig el nem találta, míg csak ki nem találja, kopó marad.

(Görbő-Pinczehely.)

4.

G y ű r ű s d i.

Egy kimegy «találgató»-nak, a többiek körben ülve, összeszik kezeiket. A duggató eldugja a gyűrűt, s kiáltja:

— Szabad!

A találgató megy, s hol egyikre, hol másikra mutatva, a következő verset mondja:

— Gyűrű, gyűrű, kalandgyűrű,
Nálad veszett a jegygyűrű.
Kérd ki, kérd ki kis fiától,
Arany belü szomszédjától.
Itt zörög, itt morog,
Salátáné, Bodzáné,
Két királyné, kapitányné,
Vesd ki Csutoráné!

Kire akkor mutat, mikor ezt mondja: «Vesd ki Csutoráné», az felnyitja tenyerét, és ha nála van a gyűrű, kimegy, ha nincs, az előbbi marad találgatónak.

(Heves.)

5.

Csem, csem, gyűrű, kalan gyűrű,
Nálad, nálad aranygyűrű,
Kérd ki, kérd ki kis fiától,
Ellenbéli szomszédjától.
Vagy nyerek,
Vagy vesztek,

Tök, tök, dinnye,
 Borsó dinnye.
 Ángyom tudja.
 Ki nem mondja.
 Ha én tudnám,
 Kimondanám.
 Gyere be bibuska!

(Kun-Szt.-Márton.)

6.

Csöm, csöm gyűrű,
 Kollár gyűrű,
 Nálam, nálam
 Ezüst gyűrű,
 Keresd bika, kis kutya!

7.

Szem, szem gyűrű . . .

Szem, szem gyűrű, kullancs gyűrű,
 Nálad-e az arany gyűrű?
 Itt csörög, itt morog,
 Salátáné, Bodzáné,
 Szép királyné, kapitányné,
 Vesd ki Csutoráné!

Sorban ülnek, kezüket összetéve; egy távol van, ez alatt a gyűrűt elrejtik valamelyik összetett kezébe. A versmondó jön, s mire ezt mondja «vesd ki Csutoráné», megmutatja, kinél van elrejtve a gyűrű. Ha eltalálja, ő ül a sorba, a másik pedig kimegy.

(Jász-Árokszállás.)

8.

G y ű r ű s.

Gyűrű, gyűrű, kallon gyűrű,
 Nálam-nálam aranygyűrű,
 Két királyné, kapitányné;
 Veres bornak bor ajtaja;
 A ki tudja, meg ne mondja;
 Én tudom, nem tagadom,
 Itt csörög, itt csörög.
 Itt add ki!

(Tök.)

9.

Csem, csem gyűrű . . .

Több leány körbe áll. Egy leány a gyűrűt valamelyik kezébe dugja. De annak a gyűrűt ismét tovább kell adni. Egy másik leány meg a kereső lesz. A keresés alatt dalolják:

— Csem, csem gyűrű!
Nálad-e az aranygyűrű?
Kérd ki, kérd ki kis fiától
Ellenbéli szomszédjától.

Zöld ág zöld levelecske,
A ki tudja, ne tagadja,
Lám én tudom, nem tagadom,
Itt csöng, itt böng,
Ettől kérem, ez adja ki!

(Uzd.)

10.

G y ű r ű s d i.

Választanak egy bírót, ki félre ül. Azután egy gyűrűt adnak valamelyik játszó kezébe, s így danolnak:

— Egy aranyat leltem,
Borbé borítottam,
Találd ki te bíró,
Ki kezébe adtam?

Ha rátalál, ezt danolják neki:

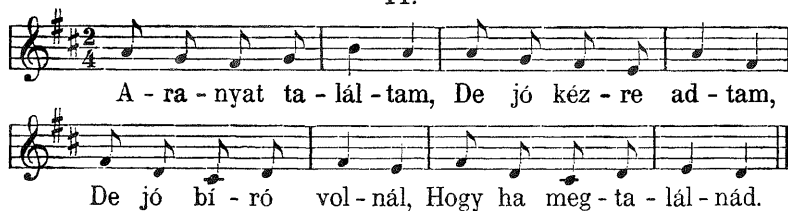
— Igaz bíró vagy te,
Igazán esküdtél,
Igaz székbe ültél,
Igaz törvényt tettél.

S az lesz a bíró, a kinél a gyűrű volt. Ha pedig nem találja ki, újra bíró lesz, s ezt mondják neki:

Hamis bíró vagy te,
Hamisan esküdtél,
Hamis székbe ültél,
Hamis törvényt tettél.

(T.-Kóród.)

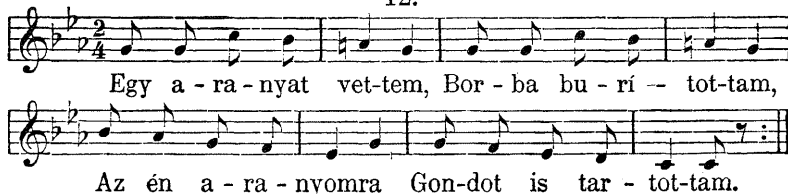
11.

Hamis bíró voltál,
Hamisan ítéltél,
Az én aranyomra
Hamis törvényt tettél.

Vagy: Igaz bíró voltál,
Igazán ítéltél,
Az én aranyomra
Igaz törvényt tettél.
(Sztankó Béla Gyűjt.)

12.

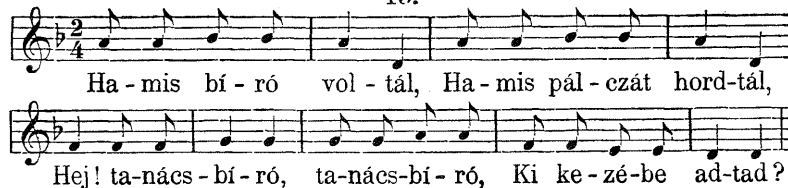

Igaz bíró voltál,
Igaz törvényt tettél,
Az én aranyomra,
Igazán esküdtél.

Hamis bíró voltál,
Hamis törvényt tettél,
Az én aranyomra,
Hamisan esküdtél.

(Komárom.)

13.

(Nógrád.)

14.

Csem, csem gyűrű . . .

A leányok kiválasztanak egy húnyót, meg egy osztogatót; a többiek szép sorba leülnek. A húnyó félre megy; az osztogató odaadja a gyűrűt valamelyiknek. A húnyó találgatja, hogy kinél van a gyűrű, miközben ezt a verset mondja:

— Csem, csem gyűrű,
Kalan gyűrű,
Nálam van az
Aranygyűrű.
Itt csörög, itt morog,
Ettől kérem,
Ez adja ki!

(Szécsény.)

15.

Gyűrű, gyűrű . . .

A leányok sorban ülnek, egy állva marad, kinél gyűrű vagy más kis tárgy van. Az ülő leányok előre tartják markukat, a gyűrűs két tenyere közé veszi a gyűrűt, és sorban minden gyermek marka közt elhúzza a kezét, s valamelyikében a gyűrűt végre ott hagyja. Ez a következő versecske mondása mellett megyen végbe:

— Gyűrű, gyűrű, kallán gyűrű,
Nálad veszett a jegygyűrű,
Kérd ki, kérd ki kis fiától,
Aranybéli mátkájától.

Mikor végig megy a soron, felegyenesedik, (mert eddig hajolva ment). Az ülők fejét egyenként érinti, mindenik érintésre a következő vers egy-egy tagját mondja:

— Tök, tök, dinnye,
Borzos dinnye,
Zöld ág, zöld levele,
Piros bolha,
Bolháséknál,
Ángyom tudná
Kimondaná,
Két királyné,
Kapitányné,
Vesse kend ki,
Csutoráné!

Az utolsó szónak arra kell kijönni, a kinél a gyűrű van; akkor ez feláll, és gyűrűs lesz, a másik pedig leül.

(T.-Szalók.)

16.

K o p ó s - g y ű r ű s.

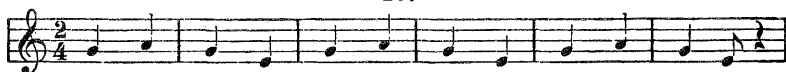
A gyermekek egymás mellé ülnek, s valamit eldugnak; a kopónak — a ki távolabb áll, — meg kell találnia. A kopó mondja:

— Czin, cin gyűrű,
Kinél van az
Arany gyűrű?
Itt csörög, itt pörög,
Itt kell előadni.

Ha nem találta el, megkopózzák, azaz: jól megcsipdesik.

(Szőke-Dencs.)

17.

Szem, szem gyű-rű, ka-lan gyű-rű, Ná-lad, ná-lad

e-züst gyű-rű, Itt csö-rög, itt bö-rög, itt add ki.

(Sztankó B. gyűjt.)

18.

G y ű r ű s.

Sorban ülnek a gyermekek, kezük az ölükben, két tenyerüket egymáshoz értetik. Egy a gyűrűt eldugja. Egy gyermek oly helyen áll meg, honnan a gyűrűdugdosást nem láthatja. A lehetőségre keresni jön. A ki eldugta a gyűrűt, mondja:

— Kérd ki, kérd ki kis fiától,
Ellenbeli szomszédjától.
Erre arra a gyűrű,
Itt van a pengése,
Itt a döbbenése.

Ekkor a kereső az előtt dobbant lábával, a kinél vélekedése szerint nincs a gyűrű; s mondja:

— Haj Rózsáné, Salátáné,
Két királyné, kapitányné,
Vesse kend ki, Csutoráné!

Ekkor arra mutat, a kinél a gyűrűt gondolja, hogy van. Ha el nem találja, a gyűrűdugdosó feleli:

— Kiadhatja ám a savóját,
De nem ám a túróját!

Ha pedig a kereső eltalálta a gyűrűt, ő dugja el, a kinél pedig megtalálta, az megy keresni a gyűrűt.

(Nád-Udvar.)

19.

Korál-gyűrűs di.

Sorban ülnek. Egy félreáll. Másik kezébe vesz valami tárgyat, pl. cserépdarabot, sorba megy, s mondja:

— Szem, szem gyűrű,
Korálgyűrű,
Nálad veszett
A jegygyűrű.

E közben valamelyik kezébe teszi a cserépdarabot. A félreállt gyermek jön keresni: de csak egynél szabad megnéznie; ha eltalálta egynél, ez megy ki, ő pedig helyére ül. Addig megy így, míg csak egy marad, kinél a gyűrűt még nem találták meg. Ez most egy másik gyermekkel kimegy, s annyi pálczát szereznek, a hány fiú a sorban ül; a pálczikáknak egy-egy leány nevet adnak. A melyik lánynak a nevét kihúzta, az lesz a párja.

(Pálfalva.)

20.

Gyűrűs di.

Csöm-csöm gyűrű,
Kalán gyűrű,
Nálad, nálad
Aranygyűrű.
Kérd ki, kérd ki
Kis fiától,
Ellenbeli
Szomszédjától.
Kis királyné,
Kapitányné.
Vörös bornak borhajtója.

A ki tudja mért nem mondja,
 Lám én tudnám,
 Megmondanám,
 Itt csörög,
 Itt pörög,
 Itt add ki!

(Bodmér.)

21.

G y ű r ű s.

A lányok sorban a földre ülnek, s kezüket összeteszik, mint az imádságnál. A kit gazdának választanak, az gyűrűt vesz a kezébe, s úgy tesz, mintha mindegyiknek odaadná, de csak egynek teszi a markába. Egy másik ez alatt elmegy hűnyni. A sorban ülő leányok dalolják:

— Csen, csen gyűrű, kanál gyűrű,
 Nálam, nálam aranygyűrű,
 Kéri, kéri kis fiától,
 Aranybeli szomszédjától.
 Zöld ágú, zöld levelecske,
 Piros bornak borhajtója,
 A ki tudja, meg ne mondja.

A leány, a ki hűnyni volt, mondja:

— Lám én tudom,
 Nem tagadom,
 Itt csörög,
 Itt pörög,
 Itt add ki!

Ha eltalálta, hogy kinél volt, akkor az megy ki hűnyni, ha nem, újra maga megy ki.

22.

G y ű r ű s.

Szem, szem, gyűrű,
 Kollár gyűrű,
 Van-e nálad
 Aranygyűrű?
 Kérd ki, kérd ki
 Kis fiától,
 Aranybéli
 Szomszédjától.
 Zöld ágú, zöld levele
 Piros borítéka.

Ettől kérem, ez adja ki.
 Add ki czikul czine!
 Új vár,
 Fényes vár,
 Borsos kapitánya,
 Lapos patkó,
 Német czipőt,
 Hajdú ozsonácska.

(Visk.)

23.

G y ű r ű s d i.

Csak úgy rendezkednek, mint már le van írva, de az ének eltérő:

— Csem, csem gyűrű, kalan gyűrű,
 Nálad, nálad aranygyűrű,
 Kérd ki, kérd ki kis fiától,
 Arangyűrű szomszédjától.

Itt a hűnyő gondolkozik, hogy kinél van a gyűrű s ezután éneklí:

— Salátáné, Bodzáné,
 Kapitányné, királyné,
 Vesd ki Csutoráné!

Most egyre mutat, s mondja:

— Itt a pipa.

A másodikra mutat:

— Itt füstöl ki.

A harmadikra mutat:

— Ettől kérem.

A negyedikre:

— Ez adja ki!

Ha eltalálta, az illető kiadja a gyűrűt; ha nem, megbüntetik. Azaz: mind a keze, mind a lábaújja közé tüskét tesznek, s így kell tíz lépést mennie.

(Pécska.)

24.

H á n y é v e s a b á b a ?

Egy gyűrűst, és egy bábát fogadnak; a többi leül. A gyűrűs veszi a gyűrűt, vagy más alkalmas tárgyat, s mindegyik ülőhöz

oda megy, mintha a gyűrűt átadná nekik. Oda is adja valakinek. Ekkor a bába megáll egy előtt, s kezdi:

— Itt a lakat,

a másik előtt megáll, s mondja:

— Itt a kulcs,

e közben folyton lesi az arcokat: kinél is lehet a gyűrű? s most hirtelen egy harmadik elé áll, mondván:

— Itt nyissák ki az ajtót!

Ez szétnyitja kezét, hogy nála van-e a gyűrű? Ha ott van, ez lesz a bába. Ha nincs ott, kiáltják:

— Egy esztendő s a bába!

Ez aztán újra kezdi a keresést.

A játék kezdetén meg szokták határozni azt is, hogy hány évre házassítják a bábát. Nyolcz vagy tíz évre; azaz: ha ennyiszerre sem találja meg a gyűrűt, kiházassítják. Ez így történik:

Az összes játszó a gyűrűosztóval együtt (a bábát félrekeuldik), összedugják a fejöket. Egy játszónak mindegyik úja közzé hosszabb, rövidebb szalmaszálat dugnak, kilátszó végök azonban egyforma. Aztán a hosszabb szalmaszal egyikét elnevezik valamelyik ösmert vén cigány nevérol, a másikat korhely stb. emberrol. Ekkor kiáltják a bábát. A gyűrűs kérdi a bábát, rámutatva az egyik szalmaszála:

— Mit csinálnál ezzel?

A bába feleli:

— Megölelném! vagy: Megsiratnám! vagy: Férjhez mennék hozzá stb.

Ekkor húzatnak vele, s ha a rövidebb szálat húzza, mondják:

— Ez a vén cigány. Vagy: Korhely Miska, stb. Bezzeg van nevetség. Ha a hosszabbikát húzza ki, hallgatnak, s nem mondják meg a nevet.

25.

G y ű r ű s d i.

Csön, csön gyűrű,
 Kanál gyűrű,
 Nálam, nálam
 Ezüst gyűrű.
 Itt peneg, itt csörög,
 Itt add ki!

(Sopron.)

26

A játszók választanak ördögöt, ez félre megy; a többiek sorban ülnek. Egy, az angyal, eldugja valamelyik kezébe a gyűrűt. E közben énekl:

— Csöm, csöm, gyűrű,
Kalan gyűrű,
Találd ördög.
Kinél van az
Aranygyűrű?

A dal végeztével, jön az ördög, s kérdi:

— Piros bőrnek,
Bőr ajtaja.
A ki tudja
Ne tagadja,
Lám én tudom
Nem tagadom,
Ettől kérem,
Ez adja ki!

Az utolsó sornál rámutat valakire, ha ennél van a gyűrű, akkor ez megy ördögnek, ha nincs, ingerlik az ördögöt:

— Egy cipót megettél!

Háromszor kérdezheti az ördög egy húzomba, ha nem találja el, újra kimegy, s megmarad tovább is ördögnek.

(Majosháza.)

27.

Csöm, csöm gyű - rű, a - rany gyű - rű, Ta - láld ör - dög,
Ki - nél van az a - rany gyű - rű! Pi - ros bőr - nek
A - ki tud - ja
Lám én tu - dom
bőr aj - ta - ja, Et - tül ké - rem, ez ad - ja ki.
ne ta - gad - ja,
nem ta - ga - dom.

28.

A felállás, gyűrűeldugás, ép úgy megy végbe, mint a többinél. Az ének azonban ez:

— Szent gyűrű, szent gyűrű,
 Aranygyűrű.
 Vagy vesztek, vagy nyerek,
 Hogy elteszem.
 Csutorányi, kapitányi.
 Gyere be Gyurka,
 Megsült a hurka!

(Irsa.)

29.

K o p ó s - g y ű r ű.

Sorban ülnek. Egy félreáll kopónak. Egyik osztja a gyűrűt; aztán a kopó jön, s mondja:

— Csön, csön gyűrű,
 Kalán gyűrű,
 Kinél van az
 Aranygyűrű,
 Itt csörög,
 Itt pöszög,
 Itt adják elő.

Ha a kopó eltalálta, hol csörög a gyűrű, osztogató lesz, a kinél a gyűrű volt, az pedig kopó. Az előbbi osztogató pedig beül a sorba. Ha nem találta el; újra kezdik a játékot.

(Beczefa.)

30.

Itt a lakat!

Leülnek. Egyet kijelölnek, a ki a követ valakinél elrejtí, s egy másikat, a ki ezt keresi. A többiek csendesén ülnek, s kezeiket bezárják. A ki a követ rejtí, e közben mondja:

— Itt a lakat, itt a kulcs,
 Itt az aranygyűrű!

Ezután jó a másik, keresi a gyűrűt. Ha ki nem találja, egy éves borjú lesz; ha ötödször sem találja ki, öt éves borjú lesz; és szeretőt kell választania. Azaz: A játszók vesznek több fadarabkát, vagy papirost, egy-egy nevet ráírnak, s a melyiket kihúzza, olyan nevű lesz a szeretője.

(Szina. Abaujm.)

31.

G y ű r ű d u g d o s ó.

Kin-kin gyűrű,
 Kovács gyűrű,
 Nálad, nálad
 Az aranyban,
 Kérdi, kérdi kis fiától,
 Ellenbeli szomszédjától.
 Itt pereg, itt pörög,
 Itt a pondrós kutya, itt add ki.
 Salátáné, Bodzáné,
 Két királyné, kapitányné,
 Vesd ki Csutoráné!

(Élesd.)

32.

G y ű r ű z é s.

Leül nyolcz-tizenkét leány, kik kötényükbe rejtik a kezöket. Egy, kinél a gyűrű van, rendre minden ülőhöz elmegy, s mondja:

— Dugd el igen szépen.

A gyűrűt azalatt valamelyiknél ott hagyja. Egy gyermek a gyűrűeldugást mindég figyelemmel kíséri. Mikor a gyűrűdugásnak vége, a dugó ily módon ad szabadságot a keresésre:

— Ettől kérjed,
 Ez megadja;
 A harmadik
 Megtagadja.

Erre, a ki a gyűrűosztást figyelemmel kísérte, többhöz elmegy, keresi, s ha megtalálta, eldugja a fentebbi módon. Ha nem találta, a kötényét, vagy fejkendőjét megbogozzák. Ha már három ilyen csimbókja van, akkor felállnak, hogy a keresőt férjhez adják. Ha pedig mind a háromszor eltalálta, akkor azt, ki a gyűrűt osztá, adják férjhez. Következő módon:

Egy félre való helyre vonúl az egész sereg, kivéven azt, a kit férjhez akarnak adni. Keresnek egy ágas-bogas vesszőágot, s mindenik ágára holmi ringy-rongy jelvényt kötnek: de egyszersmind mindegyik ágnak egy bizonyos hivatal-nevet adnak; pl. bakter, gypmester, kovács, stb. s közbe-közbe egy ismeretes leány nevét.

Az így megjelölt ágot odatartják a férjhez adandó elé, s kérdik:

— Melyiket választod?

Ez megjelöl egy ágacskát, mire kettő karonkapja, ujjongva viszik körül, miközben vagy az illető hivatal nevét, vagy a legényét kiabálják hozzá:

— Viszszük a bakternét!
 vagy: — Viszszük Gedő Bálintnét!
 (Háromszékm.)

33.

Cseng, cseng . . .

Cseng, cseng gyűrű,
 Galand gyűrű,
 Nálad, nálad
 Aranygyűrű,
 Kérd ki, kérd ki kis fiától,
 Ellenbeli szomszédjától.
 Itt csöng, itt böng,
 Itt add ki.

34.

G y ű r ű s.

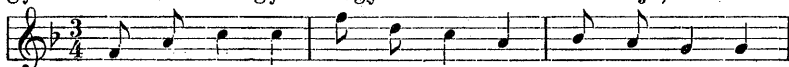
Hosszú spárgát vesznek elő, gyűrűt fűznek rá, a két végét összekötik. A játszó, körbeállva, tartják a zsineget, még pedig úgy, hogy egy, a ki bent van a körben, meg ne lássa, kinek keze alatt van a gyűrű. Időközönként a gyűrűt a zsinegen tova, körbe csúsztatják. A körben álló egynek kezére üt; ez köteles a zsinegről mindkét kezét felemelni, ha épen nála volt a gyűrű, ő megy a körbe, s a ki eddig bent volt, helyére. Ha nincs ott a gyűrű, a körben álló addig ütöget egyik vagy másik gyermek kezére, míg a gyűrűt meg nem találja.

(Ballószeg.)

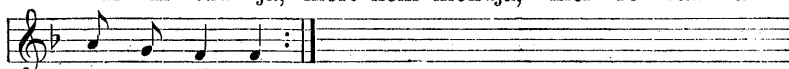
35.

G y ű r ű - v á n d o r l á s.

A leányok körbe állva, fonalat tartanak kezökben, melyre gyűrű van fűzve. A gyűrűt egyik a másiknak csúsztatja, s éneklük:

Megy a gyű - rű vándor - ló - ra, E - gyik út - ról,
 A ki tud - ja, mért nem mondja, mer - re van a

a má - sik - ra,
 gyű - rű út - ja?

Erre elhallgatnak, s a kör közepén álló egyre rámutat. Ha ennél van a gyűrű, ez jut a körbe. Ellenkező esetben újra kezdődik az ének.

(Pottyond.)

Sós pogácsás.

1.

A gyermekek sorba ülnek. Egyikök egy lapos követ (sós pogácsát) vesz a kezébe s úgy tesz, mintha mindegyik gyermeknek odaadná. Egynek aztán a markába dugja. Most jön a másik gyermek s a többi gyermek kezeit meg-megérintvén közbe ezeket mondja:

Itt csörög, itt pörög,
Itt add elő a sós pogácsát!

Ha aztán kitalálta, kinél van a sós pogácsa, ő lesz a pogácsa-rakogató.

2.

Keress kopó . . .

A leányok sorban ülnek a földre, egy pedig egy kavicsot, vagy más kisebb tárgyat tart a tenyere közt, melyet a sorban ülők valamelyikének szintén a tenyere közé akar dugni, de úgy, hogy senki se gyanítsa, melyiknek adja oda. Ez okból, látszólagosan, valamennyi leány kezébe dugdossa, míg egyiköknek valóban kezei közé dugja. Ez alatt egy másik elfordulva áll, nehogy valamikép kilesse, hogy ki kezei közé jut a kavics? Ez a kopó. Mikor a kavics el van dugva, a kopót előhívják, s a dugdosó mondja neki:

— Keress kopó, ha találsz,
Ha nem találsz, kaparászs!

A kopó erre keresni kezdi az eldugott tárgyat, s a hol azt gyanítja, az elé áll, s mondja:

— Itt csörög, itt pörög,
Itt add elő!

Ha eltalálta a jó helyet, akkor ő lesz a kavics eltevője, s ha nem találta el, addig mindig kopó marad, míg el nem találja, vagy más nem váltja fel.

3.

A gyermekek leülnek, egy az osztó, más a hűnyő. Mikor az osztó osztott, azt mondja a hűnyőnek:

— Keress kopó, ha találsz,
Ha nem találsz, vakarászs'!

Ha megtalálta, hogy kinél van, akkor ez a hűnyó, s ő az osztó lesz.

(Szombathely.)

4.

A dugó mondja:

— Keress kopó, ha találsz,
Ha nem találsz, vakarászs'!

A kopó feleli:

— Itt cseng, itt peng,
Ettől kérem,
Itt add elő!

(Nagy-Kajd.)

Hogy a szita?

1.

A kisebb leányok körbe ülnek, kissé távolabb egymástól. Ezek a sziták. A hátuk megett áll egy-egy nagyobb leány, ezek a kofák. Egy lány a vevő, s bármelyik előtt elkezdheti a vásárt.

— Ita, pita, hogy a szita?
Három pengő,
— Adok érte kettőt.

Ezzel kezét fognak: majd egyik jobbra, másik balra szalad. A ki hamarabb odaér, s kezét hamarabb teszi a szitára, azé lesz a szita. A ki későbbben érkezett, az a vevő.

(Rimaszombat.)

2.

Szitát kereső.

A leányok sorba egymás háta mögé állanak. Az elől álló leánynyal szemben áll egy, a «szitát kereső» leány s megszólítja az elől állót, kérdezvén:

— Hol a szita asszonyom!
Hátul a szegen.

Ekkor a szitát kereső hirtelen a leánysor hátuljára szalad, hogy a szitát — az utolsó leányt — megfogja: de ez a másik

oldalón előre megy, s az első leány elébe áll. A szitát kereső most újra a sor elejére fut s kérdi ismét az elől álló leányt (azt, ki az imént utolsó volt):

— Hol a szita asszonyom?

Hátul a szegen.

Ekkor a hátulsó ismét előre szalad, a szitát kereső utána, s ha sikerül elfognia, akkor az elfogott lesz a szitakereső, míg a másik beáll a sor elejére.

(Ároktó. Alsó-Borsod.)

3.

Sorban egymás háta megé állanak, egy pedig megáll az első előtt, és szól:

— Hol a szita szolgáló?

Az első meg így válaszol:

Kerülj, hátul megleled!

Erre a hátulsó futni kezd körül a soron, s a körüljáró kergeti, és ha eléri, akkor újra kezdik a játékot.

(Sima.)

4.

— Aggyon szitát, komámasszony!

Kerűjj hátul, a szögön van.

5.

Hol a szita, komámasszony?

Itt sorba áll vagy húsz leány, egy közülök megkerüli a sort, s az elsőől ezt kérdi:

— Hol a szita, komámasszony?

Az meg ezt feleli neki:

Oda hátul, szegény asszony!

Azután a hátul levő leány az első elébe ugrik, ha pedig ezt nem teszi, elbámészkodott, ilyenkor a kerülő leány a nála levő kendővel rá vág. Ekkor a megütött lesz a kerülő, s folytatják a játékot mindaddig, míg az első nem lesz kerülő.

(Kecskemét. Ballószeg.)

6.

S z i t á s d i.

Karikába állanak, egy körülszaladgálja a kört, a másik kergeti, s ha a befont kendővel reá tud ütni, kérdezi:

— Mi puffant?

Sűrű szita.

— Ki verte le?

Kis macska.

— Én nem szólok semmit se!

Ekkor valakit kihúz a körből s az lesz a kergető; a ki kergető volt, az szalad körül: a ki pedig körülszaladta a kört, körbe fogózik.

(Szaján.)

C s a t ó l á d a.

Fiúk is, lányok is játszák.

A gyermekek körbe állanak. A legöregebb választ közülök egy bírót, az beáll a kör közepébe. Ekkor elkezdik dalolni:

Csató láda, csató láda,

Réz penge, pengettyű,

A ki mosolyítja magát,

Bíró szedi a zálogát.

Ha valaki nevet, a bíró zálogot vesz. A játék addig tart, míg mindenki zálogot nem ad. Ekkor a bíró kérdi:

— Ki házán láttál sárga rigót? Most felmutat egy zálogot s kérdi:

— Kié ez? Együttal fel is hajítja a zálogot s így szól: «Ilyen magas legyen a házad, legyen tele arannyal!» Így tovább.

C s u p r o s d i.

1.

Néhányan leguggolnak körben, s mindegyik guggoló háta megé egy játzó áll. Egy jár körül s egy helyen kérdi:

— Van-e eladó csuporkátok? Hogy adjátok?

Egy tettüért, egy balháért, öreg apád szakálláért!

Ezután a kérdő s felelő körül futnak, s a melyik előbb a csuporkához ér, az áll a csuporka háta megé. A másik körüljár. Mikor el akarják hagyni a játékot, ezt mondják:

Hej kására, vásárra.

Kutya hímes farkára.

Vagy: Kiki maga csuprára: egy tettü, egy bolha.

(Sima.)

2.

Bögrésdi.

Minden gyermek választ magának egy kisebb gyermeket, ki neki bögréje lesz. A bögrét körbe ültetik, jó távol egymástól; mindenik bögrének a gazdája a saját bögréje mellé áll.

Egy a körön kívül áll, kezében korbács van, s mondja az egyiknek:

A vén farkas dühibe
Megbotlott a bögrémbe.
— Hogy adod a bögrédet?
Fejek bele tehenet.

A kérdező szalad jobbra, a kérdő balra. A gazda szaladás közben azt mondja:

— Egy tetűért, egy balháért,
A nagyapád szakálláért.
Szaladj, banya!

Ha a kérdező hamarabb érne a bögréhez, mint gazdája, úgy ő lesz a gazda, a volt gazda pedig a korbácsot veszi át s ő lesz a kérdező.

(T.-Kóród.)

3.

Csuprosdi.

A kisebb gyermekek a csuprok, kik körbe lekuporodnak, a nagyobb gyermekek pedig hátuk megé állanak. Egy nagyobb gyermek elkezd a kört kerülni, megyen az egyikhez is, a másikhoz is és mondja:

— Adsza tüzet!
Nem, mert a macskám megkölykezett,
A tehenem megborjazott. —

A többi meg mást mond. A tüzet kérő mondja:

— Hogy adod a tüzet?
Sóstákon, petákon,
Hányszori futáson?

A kinek mondja, feleli: egyszerin v. kétszerin.

Erre a nagyobb gyermekek, a hánszor mondta, annyszor kerülnek meg a kört ellenkező irányban futva. A beszélgetés után mindenki a maga csuprához szalad. — Ez mindaddig tart, míg mindenik meg nem kerüli a kört.

4.

Csuporkás.

Kell hozzá legalább 10, legfeljebb 50 leány. Két nagyobbik kiáll, a többiek két részre oszlanak: az egyik oldalra a kisebbek, a másikra a nagyobbak mennek. A kisebbek a csuprok. A nagyok közül azután mindegyik választ magának egy csuprot. Most a csuprok arczczal befelé fordúlva leguggolnak. A nagyok mindenike csuprának háta megé áll, s kezöket a csuprok vállára teszik. Most a két legnagyobb közül az egyik a körbe áll: ez a tűz, a másik a körön kívül marad, ez a «külső». A külső megáll valamelyik nagy mellett s gyengén ennek jobb vállára üt s így beszélgetnek:

— Hogy a kakas?

Három garas.

— Hát a tyúk?

Az is úgy.

— Hát a legény?

Egy pár lepény.

— Hát a leány?

Egy zsák csalán.

Erre jobb tenyereiket összeütik, s a külső jobbra, a belső balra szalad a kör körül a csuporhoz, ki az egész játék alatt mindig a helyén marad. A ki hamarább ér a csuporhoz, az a csupor háta megé áll: az elkészt fél folytatja a párbeszédet az előbbinek jobb szomszédjánál. A körűlszaladóknak be szabad futni a csuprok között is az üres helyre. A tűz a körben áll, s igyekszik megfogni a beszaladót; ha valamelyiket elfogta, az elfogott lesz a tűz, ő pedig a csupor mellé áll az üres helyre. A másik szaladó tovább játszik s folytatja a mondókát.

(Gerend-Keresztúr.)

5.

Csuporkázás.

Ugyanúgy, mint a fentebbi, de a következő mondókával:

— Hogy adja a csuporkát?

Kereken holdan, holdvilágon,

Egy köből aranyon;

Egy pálczika futáson.

(Háromszék.)

6.

Túrós-játék.

— Hogy adja kend a túrójának a fontját?

Három garas, egy peták.

— Üsse fel az ajakát!

Kendnek arra, nekem erre.

Tüzet viszek, nem látjátok,

Ha látnátok, oltanátok.

(Veszprém.)

7.

A tyúk.

Körbe állanak. A kör előtt áll egy anya, mellette meg ül egy csirke. Egy pedig kérdezőnek marad, s kérdi az anyától:

— Hogy a kakas?

Három garas.

— Hát a tyúk?

Az is úgy.

Hát a jércze?

Szaladj érte!

— Én a tyukom nem adom,

Inkább körülszaladom.

Ekkor az anya és kérdező a kört a csirkétől kezdve körülszaladják. A ki hamarabb ér a csirkéhez, az lesz a kérdező, a másik meg az anya. Ha pedig valamelyik hibát ejt, azt mondják reá, hogy «csuprot törtél». Ez esetben a futást újra kell kezdeni.

(Kunhegyes. Kisújszállás.)

8.

Hogy a kakas?

Több gyermek egymástól 2—2 méternyire a földre ül. Mind-egyiknek a háta mögé áll egy más gyermek, ezek a gazdák. Egy gyermek meg a vevő, ez a körön kívül járkál, míg végre valamelyik gazda mögött megáll és kérdi:

— Hogy a kakas?

Három garas.

— Hát a tyúk?

Az is úgy.

— Adja alább!

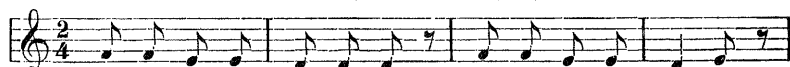
Nem adom, inkább körülszaladom.

Ekkor a vevő s a kérdezett kezdenek a körben állók és ülők körül futni: a vevő jobbra, a kérdezett balra. A ki hamarabb ér a kiindulás helyére, azaz a gazdátlan maradt tyúkhöz, azé lesz a tyúk, a másik pedig vevő lesz. Midőn minden gazdából vevő lett, akkor a tyúkok, vagyis az addig földön ülők lesznek a vevők.

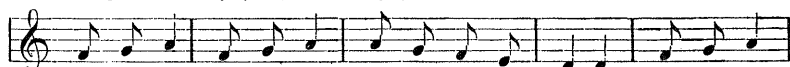
9.

Túrós játék.

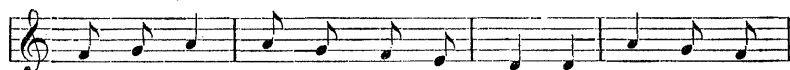
A leányok körbe állanak, egy a középén, s énekelve forognak.

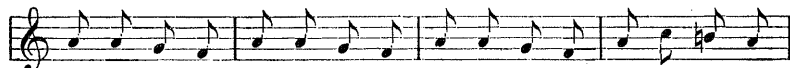
Ej görbé-nye, gör-bé-nye, mit jársz a fa - lu - ba ?

Ad-ja-tok, ad-ja - tok szegény gör-bi - nyének. Hadd menjen,

hadd men-jen vá - ros pin-czé - jé - nek! Pap va-gyok,

mester vagyok, E-gyet ket-tőt szabad szólni Zá - lo - got kell

venni. A - ki fog ne - vet-ni. Kukurikú!

Most leguggolnak s a körben álló kérdi egyiket:

— Hogy a tojás?

Három garas.

— Hát a tyúk?

Az is úgy!

— Hát a pulyka?

Edd meg, Gyurka!

Ez is végig megy a körön; a ki nevet, zálogot ad.

(Abaúj-Szántó.)

10.

Hej túró, tejfel.

A játszóknak páratlan számúaknak kell lenni, kik azután kört alkotnak. Egy leány a körbe áll, a kör pedig énekl:

Hej túró, tejfel,
Duna, Tisza, tenger.
Ezért a szép, barna lányért
Majd meghal az ember.

Ezután mindegyik párt kerít magának s tánczolnak. Ki az első fordulónál pár nélkül maradt, másodszorra az áll a körbe.

(Békés-Csaba.)

11.

Hej túró.

A kis leányok körbe leülnek (ők a túrók); mindegyik mögött egy állva marad, ezek az eladók. Jön a vásárló s kérdi:

— Hogy a túró, komámasszony?
Egy pénz, két futás,
Három kenyérdagasztás!

Ekkor mind a ketten ellenkező irányba futnak, s annyiszor kerülnek meg a kört, a hány futásban megalkudtak. A ki hamarabb ér a túróhoz, azé lesz a túró. Ha a vásárló ér oda hamarabb, akkor az eladó lesz a vásárló.

(Bodmér.)

12.

Hogy a sajt?

— Hogy a sajt?
Öt forint!
— Add alább?
Nem adom,
Inkább körülszaladom!

(J.-Árokszállás.)

13.

Túró-s-játék.

Néhány leány letérdel, s ugyanannyi a kötényével a térdelőket betakarja. Egy más leány pedig kérdi:

— Komámasszony! hogy a túró?
Egy-két lépés, egy futás,
Kilencz kenyérdagasztás.
Egy kis leves, egy kis só,
Gyöngé leveles volna jó!
Abból is csak úgy eszel,
Ha halálra betegszel.

14.

T ú r ó s.

Körbe állanak egymástól egy-egy lépésnyire; mindegyik leány előtt egy kisebb ül, ennek arcza a köténnyel le van takarva. Egy a körön kívül áll, az a vén cigányasszony, és kérdi:

— Hogy a túró, asszonyom?
Három lépés, hat futás,
Kilencz kenyérdagasztás.
E kis leves, e kis só,
Gyöngé leves igen jó.
Enyim a túró.

Erre a kérdezett tenyerébe csap és mindketten elkezdik ellenkező irányban a kört kerülni. A ki előbb megfutja a kört, azé a túró, a másik lesz a cigányasszony.

(Új-Malomsok. Györm.)

15.

H o g y a t ú r ó ?

Körbe ül néhány gyermek, ezek a túrók; mindegyik háta megé áll egy-egy, ezek a gazdák. Egy gyermek, kinek vessző van a kezében, a vevő, ki vesszejével a gazdát megütvén, kérdi:

— Hogy a túró?
Három garas
— Hát a tyúk?
Az is úgy.
— Mérjük lábbal!

Erre a vevő s a gazda ellenkező irányban szaladják körül a kört. A ki előbb ér a túróhoz, azé lesz a túró. Ha a vevő éri el előbb, a vesszőt a gazdának adja, s ez lesz a vevő. A játék addig tart, míg valamennyi részt nem vesz benne. Ekkor minden gazda saját túrójának szemét beköti kendővel, s kérdi tőle, hogy hány újjat mutat neki, mire az mond, a mennyit akar. Erre kis távolságra elvezeti s elbocsátja. A túró lekapván szeméről a kendőt, ha meg tudja vele hajítani gazdáját, ez lesz a túró, s ő a gazda, ellenkező esetben ismét ő marad túrónak.

(Abatúj-Fancsal.)

16.

T ú r ó s.

A kisebb leánykák körbe ülnek a földre. Ezek mindegyike mögé egy nagyobb leány áll, s vagy kötényével, vagy kendőjével

az előtte ülöt letakarja. A földön ülő a túró, a mögötte álló az asszony. A kör közepén is ül egy, ez pedig a tejes fazék.

Az asszonyok közül kettő elhagyja túróját, egymás tenyerébe csapva elkezdenek körbe szaladni a körön kívül, de ellenkező irányban. A vers, mit mellette énekelnek, a következő:

— Hogy a túró, komámasszony?

Három lépés, hat futás,

Kilencz kenyérdagasztás.

— Abból bizony nem eszel,

Hacsak meg nem betegszel.

— Beteg bizony nem lehetsz,

Hacsak engem nem szeretsz.

— Engem bizony ne szeress,

Én helyettem, én helyettem,

Én helyettem mást keress!

A dal végeztével iparkodik kiki saját túrója mögé jutni.

17.

T ú r ó s.

Több leánykát leültetnek köralakban a földre, ezek a túrók. Mindegyiknek háta megé egy gazdasszony áll, ki a túrót kötőjével letakarja. Egy gyermek botot vesz kezébe, ez a vásárló. A vásárló először minden túrónak az arcát megnézi, s a ki ez alkalommal nevet, azt férges túrónak nevezi. Ezután egyik gazdasszonyhoz megy, s kérdi:

— Hogy a túró, komámasszony?

Három lépés, hat futás,

Kilencz kenyérdagasztás.

— Ebből ugyan nem eszel,

Hacsak meg nem betegszel.

Akkor is csak úgy eszel,

Ha halálra betegszel.

Míg ezt mondják, a vevő is, a gazdasszony is háromszor megkerüli a kört. A ki harmadszor előbb ér a túróhoz, azé a túró; ez ezt mondja:

— Enyém a túró, tied a savó.

A másik a vevő. Midőn be akarják fejezni, a vevő ezt mondja:

— Eb, a ki utóljára kel fel!

Most a túrók felugrálának, s a legutolsó marad a férges túró.

18.

Túrós-játék.

A leányok körbe leguggolnak és a nagyobbak a hátuk mögé állanak, s kötényökkel beterítik őket. A kinek nem kerül kis leány, az körülmegy és a következő kérdést intézi az egyik leányhoz:

— Hogy a túró, asszonyom?
Három lépés, hat futás,
Kilencz kenyérdagasztás.

Akkor mindketten körülfutnak háromszor, egyik jobbra, másik balra, és a melyik előbb ér a kis leányhoz, azé a hely. Utközben kiabálják:

Abból bizony nem eszel,
Míg csak meg nem betegszel.

(Szombathely.)

19.

Báránysdi, vagy: áll a vásár.

A kis leányok leülnek körbe, a nagyobbak a hátuk mögé állanak. A kis leányok a bárányok. Ekkor jó egy vevő, ki egyik eladó előtt megáll, annak tenyerébe csap s kérdi:

— Hogy a túró, komámasszony?

Erre a vevő és eladó elkezdenek futni ellenkező irányban. Az eladó futtában mondja:

— Egy futás, két futás,
Kilencz kenyérdagasztás;
De te abból nem eszel,
Míg menyasszony nem leszel.

A ki hamarabb teszi kezét a bárány fejére, azé lesz a bárány, a másik meg lesz a vevő. Ha minden bárány elkelt, az utolsó vevő összefogózik az eladókkal, s elkezdnek a bárányok körül szaladni, míg a vezető azt nem kiáltja: «All a vásár». Ekkor mindenki egy új bárányhoz szalad; a kinek ez nem jut, az lesz a következő játékban a vevő.

20.

Túrós.

A kisebb leányok leülnek egymástól távol, ezek a túrók. Ezek mellett áll egy másik leány, az árus. Egy leány lesz a vevő; ez kérdi:

— Hogy a túró?

A többiek felelik :

Három krajezár, egy futás,
Meg egy czipő-talpalás.
Édes komám, megbocsáss,
Ebből addig nem eszel,
Míg hótra nem betegszel.

Ekkor a vevő jobbra, az árús pedig balra szalad, és megkerülve a túrókat, a ki hamarább ér az árús helyére, az az árús; a később érkező pedig a vevő.

(Szerdahely. Zalam.)

21.

Nem eladó a túrócska?

A gyermekek fele körbe áll, két lépésnyi távokra egymástól; azután mindegyik elé ül egy kisebb gyermek, a túrócska. Egy gyermek vevőnek marad; ez kérdi:

— Nem eladó a túrócska?
Nem eladó! nem eladó!
Csak a vásárra való.
— De mégis, hogy adja?
A kassai toronyért,
Benne való kincsekért,
Száz arany-gyűrűért,
Egy, két, három csapásért.

Ekkor a vevő és az eladó jobbra, balra szaladnak, s a csapások száma szerint futják körül a kört; a ki hamarább ér a túrócskához, az az eladó: a ki később, az a vevő.

(Abaúj-Szina.)

22.

S a j t.

Kisebb leánykákat körbe ültetnek, ezek a sajtok. Mindenik mögé egy nagyobb áll, ez az elárúsító. Egy a vevő, ki kérdi valamelyiktől:

— Hogy a sajt?
Egy lófutás, egy szaladás,
Holdvilágos pruszlik-varrás.
Tegye rá a garast!

Ezalatt a kört körülszaladják ellenkező irányban, s a ki hamarabb ér a sajthoz, az azé lesz; a másik pedig lesz vevő.

23.

T ú r ó s.

A leányok leülnek a földre, s mindenik mögé áll egy másik leány. Egy lesz a vevő, s kérdi valamelyik leánytól:

— Komámasszony, hogy a túró?

Hat futás.

— Odaadja ötért?

Nem adom.

— Hadd nézzem, nem kukaczos-e?

Ha nevet, akkor kukaczos, s ekkor ezt mondja:

— Nem veszem meg, mert kukaczos.

Ha nem nevet, akkor azt mondja:

— Megveszem, mert nem kukaczos.

Ha hatért adta, akkor hatszor futják körül a kört. A ki hamarabb ér a túróhoz, ez azé lesz.

24.

Hogy a túró?

A leányok leülnek két-három lépesnyi távolságra egymástól. Mindegyik mögé áll egy másik leány; egy pedig a körön kívül marad, s kérdi egyik leánytól:

— Hogy a túró, komámasszony?

Három lépés, hat futás,

Kilencz kenyérdagasztás.

Fussunk egyet, komámasszony!

Most mindenik lép harmat, azután kezdődik a futás, hatszor megkerülve az egész kört. A ki először ér a túróhoz, az lesz a túró; az elkésett pedig a játékot újra kezdi.

(Tósók-Berénd.)

25.

T ú r ó s d i.

A kisebb leányok egy kis távolságra ülnek egymástól. Mindegyik mellé áll egy-egy leány. Egy a kör közepén áll, s kérdi egyik leánytól:

— Komámasszony, hogy a túró?

Egy futás, egy mászás, egy ballagás!

— Sok lesz, édes komámasszony!

Adok érte két futást, egy ballagást.

Ha odaadja, ellenkező irányban körülmászszaák (lassan tipegnek) a kört. A ki hamarabb ér a túróhoz, ez azé lesz. A másik lesz a vevő.

(Beczefa.)

Tök-tök dinnye.

1.

Tök-tök dinnye....

A játszók körbe állanak. Egy a körön kívül marad, s kendőt vesz a kezébe. A kör jobbra, a kívül álló balra megy; vagy fordítva is lehet.

A körön kívül álló neki tetsző időben kendőt dob le, feltartja kezét, mire megállanak. Mindegyik lesi, nem az ő sarkánál van-e a kendő. Ha az, a kinek a sarkánál van a kendő, ezt észre nem veszi (a mi elégszer megtörténik, mert a ruha eltakarja), akkor a körön kívül járó hozzá megy, s szemét befogva, következő dal mellett járja vele egyszer a kört körül:

— Tanúlj borjú, ökör lesz belőled!

A borjú beáll a körbe s tovább folyik a játék.

Ha pedig észreveszi a kendőt, akkor felkapja, fut, igyekszik elfogni azt, ki a kendőt dobta, vagyis a körön kívül járót; de ez akkorra rendesen megfutja a kört, s helyére áll amannak, ki ezután körüljáró lesz, míg ez a hivatal másra nem jut a fent leírt módon.

Néha megtörténik, hogy az, a kinek a kendő a sarkánál volt, hirtelen felkapván a kendőt, elfogja a körülfutót, s befogja a szemét; mialatt a kör dalolja:

— Fussál, csacsi, fussál,
Ha elesel, sem kár!

Szemét így befogva, vezeti a kör körül egyszer, mely után a körüljáró régi mesterségét tovább folytatja. Néha a körben levők nem járnak, csak dalolnak:

— Tök-tök dinnye, bokros dinnye,
Zöld az ága, zöld levele.
Piros barna szeretője.
A ki tudja, meg ne mondja!
Én tudom, én tudom,
Meg se mondom, meg se
Szabadítom.

2.

Tök-tök dinnye....

A játszók körbe állanak. Egy körülöttök jár, s valamit, például összefont kendőt az egyikre akaszt. Ha ez a kendőt észre nem veszi, akkor valami zálogot ad, vagy megkerültetik vele a kört, s ezalatt megrakják. A kendő eldugása közben ezt dalolják:

— Tök-tök, dinnye,
 Bokros dinnye,
 Zöld levele,
 Piros bora,
 Bor hordója,
 A ki tudja,
 Meg ne mondja.
 Én tudom, jól tudom,
 Meg se tagadom.

(Alföld.)

3.

Dinnyés-játék.

A leányok, kik a dinnyék, egymás ölébe ülnek. Egyik körüljárva mondja:

— Dicsértessék!

Valamennyi rá feleli:

— Mindörökké!

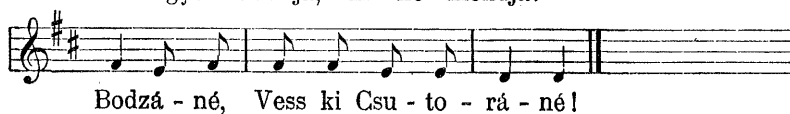
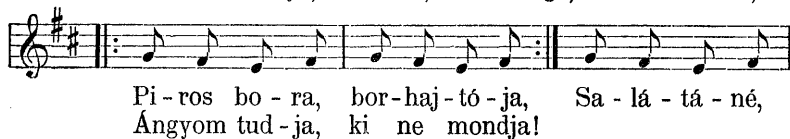
E közben a körüljáró a leányokat — már mint a dinnyéket — egymásután ellopogatja.

(Nagy-Kajd.)

4.

Érik a dinnye!

A legnagyobb leány leül a földre, ölébe — nagyság szerint — a másik, és így tovább a többi; a legkisebb marad a legfelsőnek. Karjaikkal egymás derekát átölelve tartják, s egymást ringatják az ének alatt. A nagyobbak közül egy kérőnek marad ki. Mind együtt éneklük:

Erre a ringatás megszűnik. Most az, a ki állva maradt — a kérő — mondja:

— Bátya, bátya, adjál dinnyét!

Az ülők közt a legnagyobb felel:

— Adtam a minap, hova tetted?

— A pap kis kutyája nem szaladt, a fejéhez vágtam.

— Szakajts, szakajts, csak a töviből ki ne szakajtsd!

Erre a kérő elkezdzi húzni a legkisebb leányt, kit az utána ülő erősen tart, végre elereszti; ez akkor leül a földre újra. Most a dalt és a ringatást újra kezdik:

— Érik a dinnye, érik! stb.

s ez az ének a fenti párbeszéddel együtt annyiszor ismétlődik, míg az ülő lányok közül az jut legelsőnek, a ki legnagyobb köztük. Ekkor ez lesz a kérő, s a játékot ismétlik. (Ugyanezt felnőtt leányok s legények is szokták játszani aratáskor pihenőül.)

(Jászberény.)

5.

Tök-tök, dinnye....

Körben egymáshoz közel állnak, egyik kívül körüljárja a kört, kendőt tartva a kezében. Karban éneklik:

Tök-tök, dinnye, bú-za dinnye Zöld á-ga, zöld le-ve-le,
Pi-ros, barna, zöld fes-té-ke, Ken-dő el-ej-tőcs-ke,
Ken-dő fel-ve-vőcs-ke. Tű-zet vi-szek, ne lás-sá-tok,
Ha lát-já-tok, se mondjá-tok, Ken-dő el-ej-tőcs-ke,
Kendő fel-ve-vőcske!

Ekkor valamelyiknek vállára dobja a kendőt, az illető igyekezik őt elfogni, s esetleg a kendővel megtörölni a száját, míg

csak a helyére nem ér. Ekkor emez jár a körön kívül, s foly tovább a játék.

(Arad.)

6.

Kendős-játék.

Körbe fogódzva kertet alkotnak. Egy bemegy a kertbe; az a tolvaj. Egy pedig kívül van a körön, tehát a kerten, ez a gazda. A gazda kérdi:

— Mit keressz a kertemben?

— Szőlőt ennék, ha volna.

— Lusta voltál, nem ültettél. Hej, ha én bemegyek!

— Én meg kimegyek!

A gazda kergeti a tolvajt, kit a körből kieresztenek, s ha rá tud ütni a kendővel, ráüt. A tolvaj körül szalad a kör körül, egyet kiránt a körből, s ez lesz a gazda; az előbbi gazda lesz a tolvaj, a volt tolvaj pedig beáll a körbe.

(Padé.)

Körtáncz.

1.

Láncz, láncz.

A lányok körbe fogódzva dalolnak:

Láncz, láncz, Eszte láncz,

Eszte lánczi rózsza,

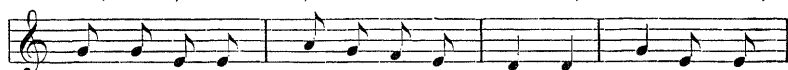
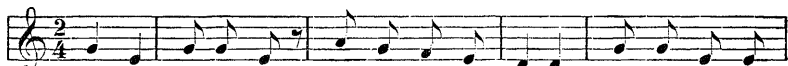
Rózsaszínű szép Mariska (Kati, Juczi stb.),

Fordulj egyet módra.

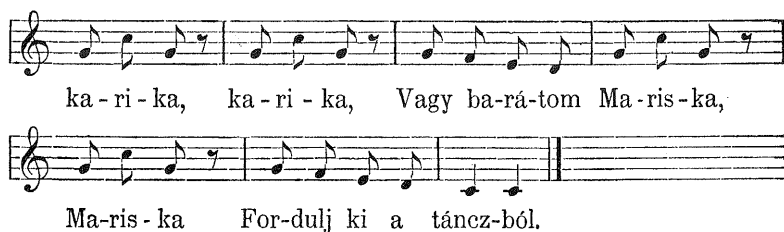
A megnevezett a körből arczczal kifelé fordul. Ha valamennyi kifelé fordult, befordulással folytatják a játékot.

(Rimaszombat.)

2.

se-lyem vol-na, Még - is ki - for - dül - na, Pénz vol - na

3.

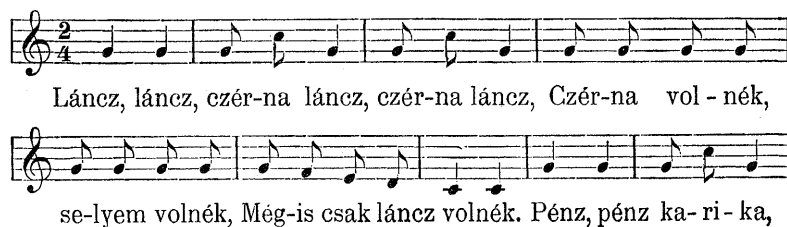
Láncz, láncz, Eszter láncz
Eszter lánczom czérna.
Zöld galozsinya,
Fülemile Eszter lányom,
Fordúlj magyar módra!
(Tild.)

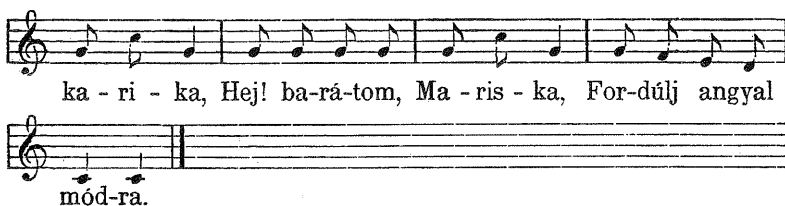
4.

5.

A gyermekek kört alkotnak arczczal befelé és körben mozogva énekelnek:

(Kula.)

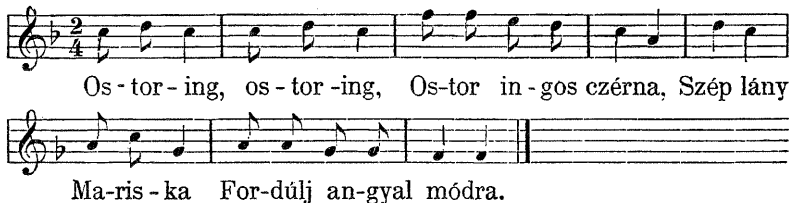
6.

Sok leány körbe áll, forog, s énekli:

Láncz, láncz, keskeny láncz,
Keskeny lánczon czérna,
Czérna volna, selyem volna,
Mégis kifordúlna,
Csak a kedves kis Ilonka
Forduljon ki lánczba.

(Szina, Abaújm.)

7.

(Arad.)

8.

Ar anyl áncz.

Körbe állva forognak a gyermekek, s a következő verset éneklik:

Aranyláncz, aranylánczi téglá,
Két garas zsírja,
Szedik, veszik, szent Anuska
Fordulj angyal módra!

A kinek a nevét mondták, kifordúl; ezt ismétlik mindaddig, míg mind kifelé nincs fordúlva. Ezután elkezdének forogni gyorsan, s a következő verset éneklik:

Majd elválík az igazság,
Ki lopta el a baltát?

Megállnak, s egymásnak mondogatják: én nem loptam, te loptad! Újra forognak mindaddig, a míg egy elesik, a ki állítólag a tolvaj, s ezt azután megcsipkedik.

(Algyő.)

9.

A gyermekek körbe állva összefogódzkodnak. Aztán a következőt éneklik, s körben jobbra-balra mozognak:

«Reczecze, reczecze,
(Gyermekeknév) ennek nincs esze!»

Erre az illető megfordul s így marad a körben; ez így folytatódik, míg valamennyi gyermek meg nem fordult.

(Cseszte.)

10.

Láncz, láncz eszterláncz, eszterlánczi rózsza.
Rózsaszínű szép Zsuzsi, fordulj egyet módra.
Láncz, láncz stb.

A ki egyedül járja, a bolondját járja;
Az ügyesnek, a szemesnek akad köztünk párja.

Körbe! körbe! körbe!
A kit szeretsz, kapd be.
Ezt szeretem, ezt kedvelem,
Ez az én édes kedvesem.
Ha pénz volnék, pendülnék,
Rózsza vónék, terfelnék,
Mégis kifordulnék.

(Hettye, Beregm., M. Nyelvőr IV. 84.)

(A két utolsó toldalék a «Kis-Komárom, Nagy-Komárom» játékhoz illik, s nem ide, mert itt párválasztásról nincs szó.)

11.

E - le - lánczin czér - na, két ga - ras az á - ra,
Benne fo - rog kis le - ány - ka, kapd ki, a kit sze - retsz.

Ezt sze-re-tem, ezt ked-ve-lem. Ez-zel el is já-rom.
 Ad-jon Is-ten csen-des es-tét, Hogy vi-gad-junk,
 Mind a ti-zen-ket-ten.
 (Komárom.)

12.

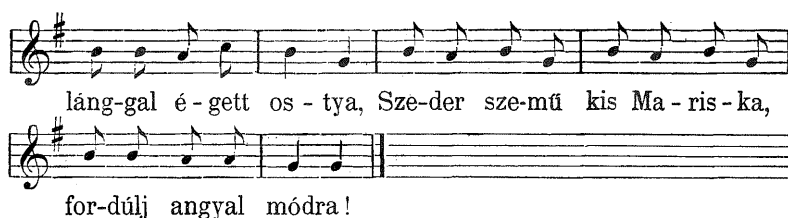
Egymás kezét megfogják s körben forogva így dalolnak:

Hej lánczocska, lánczocska,
 Tartományos lánczocska!
 Hoczi kezed, édesem,
 Másikat is, kegyesem.
 A szent István tánczot jár,
 Felesége nem tudja.
 Csudamadár a szarka,
 Haj lánczocska, lánczocska,
 Tartományos lánczocska.
 (Helemba. M. Nyelvőr VII. 93. 1.)

13.

Czin-ezi-dá-lom czimbo-rá-lom, Fráj asszony frá-ja.
 Med-ve Zsu-zsá-la, Áj-lom, báj-lom, pest-re zá-rom
 Hab su-ri ka-lá-suty! Pénz vol-nék, pen-ge-nék,
 Ka-ri-ka vol-nék, pör-dül-nék. Hej! os-tya os-tya!

(Torontál.)

14.

Czinczom, lánczom, czérnám,
Zöld selyem szoknyám,
Kérem szépen, Juliska,
Fordúljon csak egyet.

15.

Fehér nicza, nácza,
Én galambom, Róza,
Fordúljon csak egyet.

(Csik-Szt.-Márton.)

16.

Ugy is játszák, hogy a körön kívül egy gyermek jár össze-
font kendővel s a játszó gyermekek nevét dalolja, s a mikor vala-
kinek a nevét mondja, azt a kendővel meg is üti; a megütött
aztán kifordúl s ez így megy, míg valamennyi ki nem fordúlt.
A mondóka ez:

Láncz, láncz, Eszter láncz,
Eszter lánczom czérna,
Kék alamizsna,
A kassai bótba.
Dinom dánom, Julcsa lányom,
Fordúlj egyet tánczba.

17.

Szedernád, bogornád,
Gyúró deszka, tántor menta,
Nóta, nóta, nóta,
Édes szívem szent Mihály
Fordúlj angyal módra !

18.

Kerek vasas kapuja,
 Zsétáros az ajtaja.
 Benne fekszik göndör bárány,
 Huzzátok a tánczra,
 Kék selyem módra,
 Zöld galárisra,
 Szedek szájú szent
 Fordúlj angyal módra.

19.

Húll a borsó, hull a
 Az ár vize mellett,
 Szödör szemű szép leányka,
 Fordúlj ki belőle.

(Szenna, Ungm.)

20.

Hej, ge-ren-da, ge-ren-da, Tar-to-má-nyi ge-ren-da!

Ha én ró-zsa vol-nék, Még-is ki-for-dúl-nék.

Kék se-lyem huztra, Zöld ga-rá-dics-ra, Di-num dánum,
 szent Ju-lis-ka For-dulj angyal mód-ra.

21.

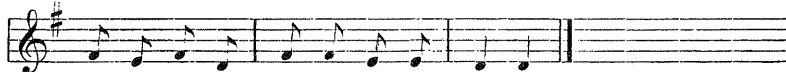

Hej, ge-ren-da, ge-ren-da, Szent Tamá-si ge-ren-da

Pénz volna, csör-dül-ne; Ka-ri-ka vol-na, pör-dül-ne.

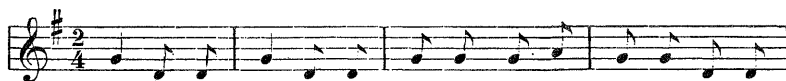
Kék se-lyem os-tya, Zöld selyem os-tya, Sze-der sze-der

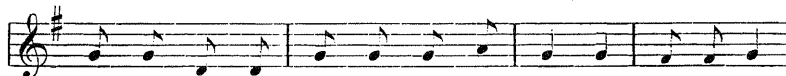
szép Ma-ris-ka, Fordúlj angyal mód-ra.

(Bács-Bodrog.)

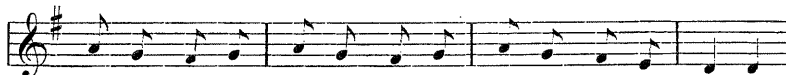
22.

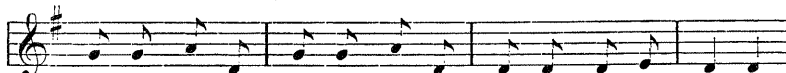
Ra-czi-na Ra-czi-na Szekre - dé - ke, Benne fo-rog

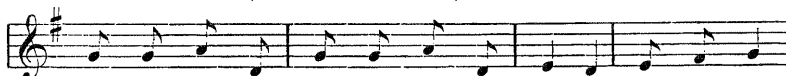
ben-ne fo - rog Friss me-nyecske. Nyújts, nyújts fo-na-lát,

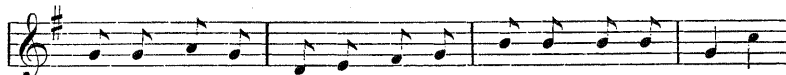
E-gyem be-gyem, jó ba - rá - tom, Ő - lelj, a - kit szeretsz!

Ezt sze - re-tem, ezt ked - ve-lem, Ko-mám-asszony lányát;

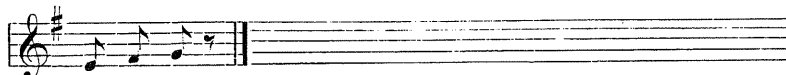
Haj di - ná - rom, tu - li - pá-nyom, Csap ki bocs-ko-ros.

Ej ven - di-ven di - ven - di - a, Czi - ne - ge ma - dár gen-

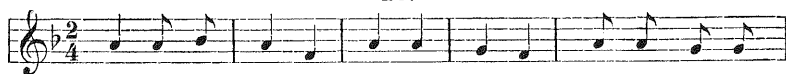

czi - a, Szi - ta pi - ta pén-tek, Mindjárt ha-za é - rek

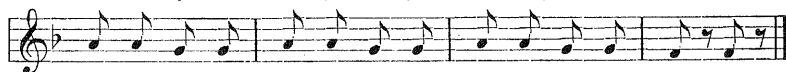

Bok-ro-san!

23.

Gom-bolyag czér-na, faggyú gyertya, Lán-got ve-tett

a ke-men-cze, Csó-kot a - dott a ger - li - cze. Gugg le!

(Sztankó Béla Gyűjt.)

24.

Gombo-lyag czérna, faggyú gyertya, Lán-got ve-tett

a ke-mencze, Tánczot ve-tett a ger - li - cze. Gugg!

(Jász-N.-Kun-Szolnok m.)

Kis-Komárom, Nagy-Komárom...

1.

Páratlan számúak játszák. Körbe állanak s egy a kör közepébe megy s forogva dalolják:

Kis-Komárom, Nagy-Komárom,
Beh szép leány ez a három,
De szeretném az egyiket,
Három közül a szebbiket.

(Barcza-Újfalú.)

A dal utolsó sora alatt a körben forgó párt választ s vele forog; a többi is pár után lát; a kinek nem jut pár, az a középbe megy s a játékot folytatja.

Abaúj-Szinán az utolsó két sort így dalolják:

Három közül az egyiket,
Kiválasztom a szebbiket.

2.

Ugyanez a játék meg van Kálmány: Szeged népe. Temesköz II. k. 86. l., de ily szöveggel:

Egy bolond a közepibe,
A többi meg körülötte.

Hajnalba, hajnal előtt,
Nyílik a rózsafa házam előtt.

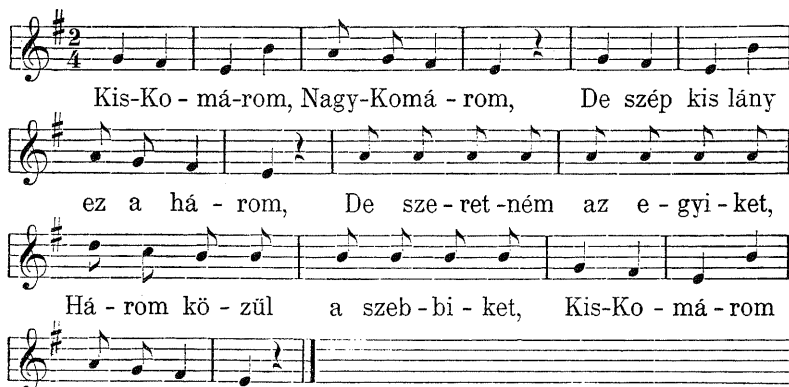
(Pádé.)

Ilyen szöveggel is:

Van neki, van neki
Karika gyűrűje,
Barna szeretője,
Ha nincs neki, majd lesz neki
Jó az Isten, majd ad neki.
Kinek szeretője nincsen, nincsen,
Annak egy csöpp esze sincsen, sincsen.

3.

A leányok körbe állanak, a középén egyikük kendőt tart. Amazok dalolják az alábbi dalt s az utolsó sornál a középén álló valamelyikük elé teríti a kendőt, s arra rátérdelve megcsókolja az illetőt, mire ez áll a középére.

Kis-Ko - má - rom, Nagy-Komá - rom, De szép kis lány
ez a há - rom, De sze - ret - ném az e - gyi - ket,
Há - rom kö - zül a szeb - bi - ket, Kis-Ko - má - rom
Nagy-Komá - rom.

(Sztankó Béla Gyűjt.)

Kocsit, kocsit, komámasszony.

1.

Két leány keresztben megfogja egymás kezét, lábaikat összevetik s hátra húzódva így dalolnak:

Kocsit, kocsit, komámasszony,
Széles szoknyám, anyámasszony.

Gyoles ingem ropogós,
Sárga csizmám kopogós.
Firkes farkas . . .

(M. Nyelvőr, III. 476.)

2.

Kocsit, kocsit, komámasszony,
Szél fújja pántlikámat,
Harmat lepi a szoknyámat,
Anyám, anyám, kapj szoknyát.

3.

Kocsis, kocsis, komámasszony,
Pénzem csörrenése,
Ládakulcsom pörrenése.
Anyám, anyám, kapj szoknyát.

4.

Kocsis, kocsis, komámasszony,
Répát főzött anyámasszony;
Felültem a katlan-szélre,
Elégett a szoknyám széle.
Gyere, rózsám, a szabóhoz,
Vetessünk rá egy pár fótót.

Töri, töri sóskát,
Molnár legény csontját,
Hat ló, hat patkó,
Tizedik a kis csikó.

(Beczefa.)

5.

Kocsit, kocsit, komámasszony,
Lovat, lovat, sógorasszony,
Szél fújja pántlikámat,
Harmat lepi a szoknyámat.

Majd megmondom a vargának,
Hogy elloptad a libámat.
Kapj szoknyát, asszonyom!

(Bodmér).

6.

Kocsi, kocsi, komámasszony,
Szél fújja pántlikáját,
Lobogtatja a szoknyáját,

vagy:

Pöröm pöröm pesti pöröm.

(Sima.)

7.

Kocsit, kocsit, komámasszony,
 Lovat, lovat, sógorasszony,
 Szél fújja pántlikámat,
 Harmat hajtja a ruhámat,
 Majd megmondom a vargának,
 Hogy elloptad a szoknyámat.

(Sárbogárd.)

8.

Sikár, sikár fatányér,
 Szél fújja pántlikámat,
 Harmadnapos bokrétámat.
 Megállj, hiszen megmondlak,
 A vargának,
 Hogy elloptad a libámat,
 Hopp, szoknya!

A végén leguggolnak, s a kinek guggolás közben a szoknyája legjobban kikerekedik, az legdomborúbb kenyeret sütött.

A verseket néha meg is toldják, így Tökön folytatólag danolják hozzá:

Kökényfa, kökényfa! körösi, kerekési kökényfa!
 Kökényfa, körösi, kerekési rónafa,
 A leányok regementje igen czifra,
 Benne tánczol, benne tánczol egy kis barna.

Ez a toldalék gyaníttatja, hogy ez a dal is lakadalmi szokásra vonatkozik.

A simai változatban előjövő: «Pöröm, pöröm, pesti pöröm», ennek a sornak az elferdítése: «Párom, párom, pesti párom».

9.

Ugyanezt a játékot játsszák a következő dalszöveggel is:

Húzd, húzd magadat,
 Én is húzom magamat,
 Szél fújja pántlikámat,
 Harmat veri a szoknyámat.
 Majd megmondom az anyámnak,
 Mért loptad el a libámat?

(Raád.)

10.

Karczagon a szöveg ez:

Tányéricsza, babicza,
 Én is húzlak tégedet,
 Te is húzzál engemet!
 Szél fújja pántlikámat,
 Harmat mossa papucsomat.
 (Ütemre ugranak.)

Hipp, hopp, komámasszony,
 Hipp, hopp, komámasszony.

11.

A Nép. Gyűjt. II. k. szintén közöl e játékhoz egy szöveget:

Párom, párom pestike,
 Szögedi-vár mönyecske.
 Te is húzzad magadat,
 Én is húzom magamat.
 Szöbb az én tányérom,
 Mint a te tányérod,
 Mert minden nap mosom.
 Fele víz, fele bor,
 Ígyunk, komámasszony?

Szoknyafogó.

1.

Túrót vettem, elejtettem,
 Azt sem tudtam, hova tettem.
 Szél fújja a pántlikám,
 Lobogtatja a szoknyám.
 Kapj szoknyát, asszonyom!

Ezt így játszik: A gyermekek összefogódzkodva körbe állanak. Egy gyermek bent van a körben. A bent álló egy gyermeknek megfogja a vállát. Ez a bent álló háta mögé áll s megfogja annak a szoknyáját. A mint a verset eldalolták, ismét egy lány áll az így képződő sorba s ez is megfogja az előtte álló szoknyáját s így tovább.

(Kis-Újszállás.)

2.

Kocsi, kocsi, komámasszony.
 Túrót vettem, elejtettem.
 Szél fújja pántlikámat,
 Harmat éri a szoknyámat.
 Ángyom, ángyom, hopp szoknya!
 (Öreg-Csertő.)

3.

Két gyermek összefogózik. Mindkét kezüket szorosan összeknicsolják s kifeszített kezekkel forognak, miközben a következő verset éneklik:

Túrót ettem, elejtettem.
 Azt sem tudom, hová tettem.
 Szél fujja pántlikámat.
 Komámasszony papucskámat.
 Kapj szoknyát, no gyorsan!

Erre a harmadik gyermek megkapja valamelyik keringő gyermek szoknyáját, s ő forog vele. A forgás közben ezt a verset is mondják:

Tányéricza, babicza,
 Az én lányom Katicza.
 Szél fujja pántlikámat,
 Harmat lepi papucskámat, stb.
 (Algyő.)

4.

Két gyermek összefogózik, sebesen forogva mondják:

Húzzad, húzzad magadat,
 Én is húzom magamat,
 Szél fújja pántlikámat,
 Varga varrja papucsomat.
 Túrót vittem, elejtettem,
 Kapj hozzám!
 Kapj hozzám!
 Kapj hozzám!

Ekkor hozzá kap valamelyikhez, s azzal forog.
 (Sztankó Béla Gyűjt.)

Guggolás.

Elmentem én Túrszegre, Túrszegre,
 Túrót vettem, elejtettem,
 Azt sem tudtam, hová tettem.
 Szél fújja pántlikámat,
 Harmadévi rossz szoknyámat.
 Kapa, szoknya, kapa.

Pördülve dalolják a lányok. Az utolsó sor danolása közben a földre guggolnak olyan formán, hogy a ruhájuk egészen fölpuffad.

(Orosháza. M. Nyelvőr V. 91.)

Hej rucza mácza . . .

1.

A lányok körbe fogódzkodva éneklük:

Fordúl-jon meg hát-ra!

Mikor aztán mind kifordultak, a legkisebb befordúl s a két legnagyobb feltartott kezei alatt átbúvik, maga után húzva az egész kört. Utoljára, a kik a kezüket feltartották, azok is a saját kezük körül kifordúlnak.

(Gerend-Keresztúr.)

2.

Ugyanez a játék folyik a következő szöveggel is:

Fejér ricza, márcza,
Én galambom, én édesem, Anna,
Fordúljon meg hátba.

Vagy:

Ej mássa, mássa,
Fehér rózsza mássa!
Most hull a virágja,
Csálé csebogárja!
Minden ember a lábával
Földet tapogassa.

De ilyenkor, a mint valamennyien kifordúlnak, így folytatják:

A ki nyüves, mind elhúlljon.

S addig forognak, míg a játszóknak nagy része elhúll.

(Sajó-Szőged.)

Ispiláng, ispiláng . . .

1.

Körbe állanak s körben forogva dalolják:

Ispiláng, ispiláng, ispilángi rózsza!
Rózsza volnék, piros volnék,
Mégis kinyillanék.
Zöld selyem rostja,

Két garas mostja.
Pápaszemű Katiczája,
Fordúlj lengyel módra !

(Beczefa.)

2.

Belegben a harmadik sortól kezdve így:

Pénz volnék, zörögnék,
Karika volnék, perdülnék,
Mégis kifordulnék.
Zöld selyem rostja,
Arany kalán zsírja,
Szederszemű szép Örszike,
Fordúlj angyal módra.

S mikor kifordulnak, gyorsan körülforogva ezt éneklik:

Érik a borsó, hüllik a lencse.

3.

Ispiláng, ispiláng, ispilángi rózsá!
Rózsá volnék, piros volnék,
Mégis kifordulnék.
Zöld selyem rosta
Két garas hujja,
Szederszemű kis Katicza,
Fordúlj angyalmódra!

(Tök. Pestm.)

A M. Nyelvőr II. 479. is közöl egy változatot, mely épen ez,
de a következő végződéssel:

Fa volnék, csattannék,
Fazék volnék, durrannék.
Szemenszedett szép kis N. N.
Fordúlj jobb karodra !

4.

Nagy-Kajdon ez a sor: «kék selyem rojtja», így hangzik:
«kék kara zsina» s a végződés ez:

Szederszemű szép Julcsa!
Fordulj jobb karodra.

5.

Nagy-Sápon eleje így van:

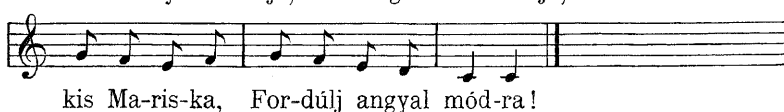
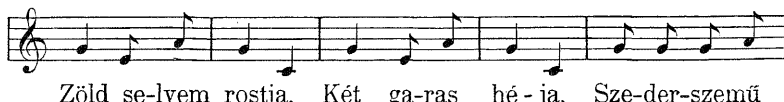
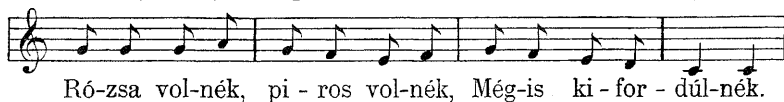
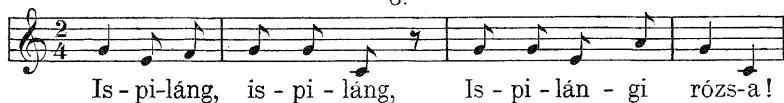
Kis pillang, kis pillang,

Kis pillangós rózs-a —

s a vége: Dinom dánom szent Juliska!

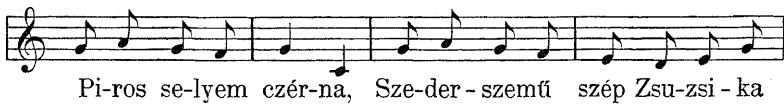
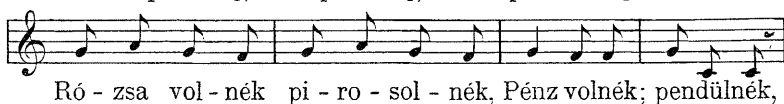
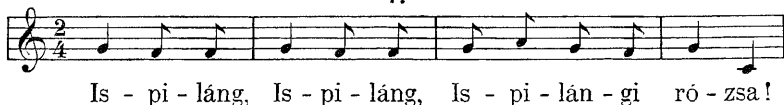
Fordulj angyal módra!

6.

(Veszprém.)

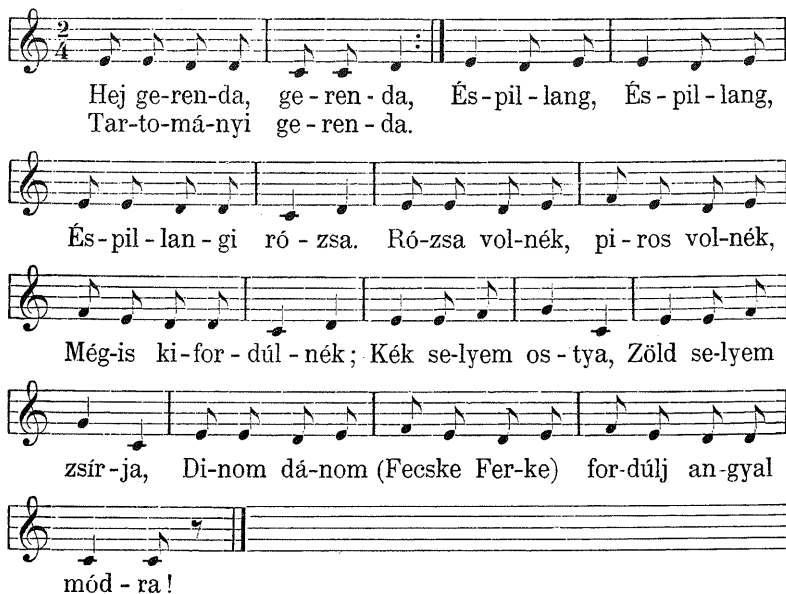
7.

8.

Hej gerenda, gerenda! . . .

Körbe fogódzva állanak a kis lányok, egy közülök a középén, s a következő danát éneklik:

Hej ge-ren-da, ge-ren-da, És-pil-lang, És-pil-lang,
Tar-to-má-nyi ge-ren-da.

És-pil-lan-gi ró-zsa. Ró-zsa vol-nék, pi-ros vol-nék,

Még-is ki-for-dúl-nék; Kék se-lyem os-tya, Zöld se-lyem

zsír-ja, Di-nom dá-nom (Fecske Fer-ke) for-dúlj an-gyal

mód-ra!

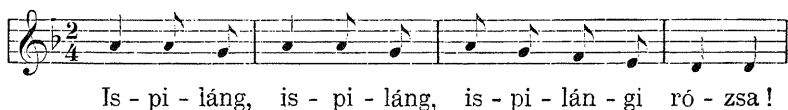
A «dinom, dánom»-ot csak a körben álló mondja a «fordúlj angyal módra»-ig. Azután tetszése szerint egy nevet választ a körbe állók nevei közül; mire a megnevezett arczczal kifelé fordul a körből, de újra összefogódzik, s a többivel együtt újra éneklik:

Hej gerenda, gerenda! . . . stb.

sorban megnevezve a körben játszókat, míg csak valamennyi ki felé nem fordult arczczal a körből.

(Jászberény, Jász-Nagykun-Szolnok m.)

9.

Is - pi - láng, is - pi - láng, is - pi - lán - gi ró - zsa !

Ró-zsa volnék, ki-for - dulték, Még-is pi-ros vol - nék!

Kék ka-ra - zsi - na, Zöld selyem ostya, Sze-der-szemű,

szép Julcsa, Fordulj jobb ka - rod - ra!

10.

Is - pi - lán-gi rózsza! Ró-zsa vol-nék, pi-ros vol-nék,
Ha pénz volnék, ki-pör-dül-nék,

Kék se-lyem rost-ja, Zöld selyem rost-ja, Di - nom dánom,

Ju - li lá - nyom, Forduljon ki módra.

(Sopron.)

11.

Hej girinda, girinda....

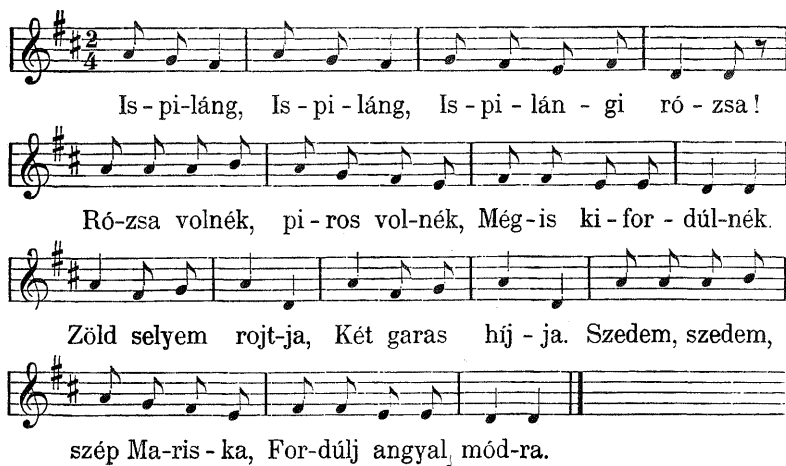
Körbe állva énekelnek:

Hej girinda, girinda!
Tartományos girinda!
Ipsilon,
Ipsiloni rózsza!
Ha én rózsza volnék,
Mindig kifordulnék.
Forduljon ki szent Mariska
Angyali jó módra.

Ekkor az, a kinek nevét éneklék, kifordul, úgy, hogy háttal áll a kör közepe felé. A játék tart, míg mindnyájan ki nem fordultak.

(Barcza-Újfalu.)

12.

Is - pi - lán g, Is - pi - lán g, Is - pi - lán - gi ró - zsa !

Ró - zsa vol nék, pi - ros vol - nék, Még - is ki - for - dúl - nék.

Zöld selyem rojt - ja, Két garas hij - ja. Szedem, szedem,

szép Ma - ris - ka, For - dúlj angyal mód - ra.

(Somogy.)

13.

Ispiláng, ispi lán g,
 Ispilán gi ró zsa,
 Két halász zsír ja,
 Három halász róst ja,
 Csúsz a desz ka,
 Kántor - men ta,
 Ül j le, szép Zsuz si ka.

(Raád.)

14.

Ispiláng, ispi lán g,
 Ispilán gi ró zsa.
 Róz sa vol nék, pi ros ró zsa,
 Kön nyen meg for dúl nék,
 Kék selyem os ty a,
 Pi ros selyem os ty a,
 Di nom, dán om szép Ju li ska
 For dúlj angyal mód ra !

(Tild.)

15.

Ispilángi rózsza ;
 Rózsza volnék, piros volnék.
 Ha pénz volnék, kipöndörülnék.
 Kék selyem rostja, zöld selyem rostja,
 Dínom-dánom, Juli lányom,
 Fordulj ki módra !

(Potyond.)

16.

Kürthön (Komáromm.) az utolsó négy sor így :

Kék selyem ostya,
 Veres garádicska.
 Dínom-dánom, szent N. N.,
 Fordulj ördög-útra.

17.

Aranyláncz, aranylánczi téglá,
 Két garas zsírja.
 Szedik, veszik, szent Annuska,
 Fordulj angyal módra.

A kifordulás végeztével összekötik e játékkal a «Ki lopta el a baltát» című másik játékot.

18.

János, úri János,
 Úri kis keservesben,
 A kit szeretsz, kapd be.

Erre a körben álló egyet bekap, egy párt fordul vele s aztán elbocsátja. Ezután a következőket dalolják :

Ha pénz volnék, pendülnék,
 Rózsza volnék, terülnék,
 Mégis befordulnék.
 A ház, fényes ház,
 Borsos kapitányka,
 Vagyok bátor, jó vitéz
 Fényes palotában.

E játékban az első rész egy másik, «János úr készül . . . » kezdetével egyezik (lásd ezt). A második rész utolsó négy sora ismét az «Aranykapu» játékból való (l. ezt).

(Sima.)

19.

Zöld selyem ostya,
Kék karmazsin csizma,
Színom-szánom szent Mariska,
Fordúl ki az útra.

Eszterláncz, eszterláncz,
Eszterlánczi rózsza,
Rózsza volnék, piros volnék,
Mégis kifordúlnék.

Ez utolsó versszakra lásd a Láncz-játékot.

(M. Nyelvőr, VIII. 333. l. Tesmag.)

20.

Ipsiláng, ipsilángi rózsza!
Rózsza volnék, piros volnék,
Mégis elhervadnék.
Pénz volnék, csörögnék,
Karika volnék, fordúlnék.
Arra kérem szent Máté
Éva asszonyomat (v. János uramat),
Fordúljon kee ki.

(Bellye.)

21.

Ispilong, ispilong,
Ispilongi rózsza.
Vagyok bátor, jó vitéz,
Megyek hídon által.
(L. az «Aranykapu-játékot».)

(Aigner-Ipolyi gyűjt.)

22.

Ipsiláng, ipsilángi rózsza.
Rózsza volnék, piros volnék,
Karika volnék, fordúlnék.

(Demend.)

23.

Kis pillants, kis pillants,
 Kis pillantsi rózsza.
 Rózsza volnék, piros volnék,
 Mégis kifordúlnék.
 Pénz volnék, perdúlnék,
 Karika volnék fordúlnék.
 Szederjszemű Bandikám,
 Fordulj angyalmódra.

(Magyar Hírmondó, 1792. 640. 1. Somogy.)

24.

Kispilon, kispilongi rózsza.
 Rózsza volnék, piros volnék,
 Mégis megfordúlnék.
 Kék selyem ostya,
 Zöld kalárizsa,
 Dínom-dánom szent Erzsébet,
 Fordulj angyalmódra.

(Kecskemét. Ballószeg.)

25.

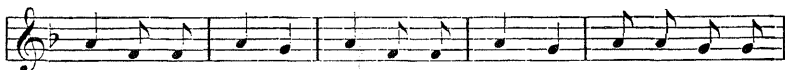
A leánykák körben összefogódnak, s vagy jobbra, vagy balra mennek. mindig megtartva a köralakot, s e közben éneklük:

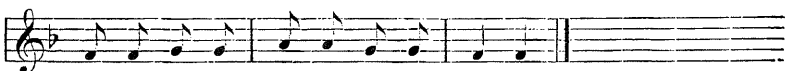
Is - pi - lán-g, is - pi - lán-g, Is - pi - lán - gi ró - zsa!

Ró-zsa volnék, pi - ros volnék, Még-is ki - for - dul-nék.

Zöld selyem ros - ta, Két ga-ras hij - ja. Sze-der-sze-mű

kis I - lon-ka, Fordulj angyal - mód-ra.

Ha több Ilonka van, akkor így különböztetik meg: «Piros kendős kis Ilonka, szőke vagy barna hajú kis Ilonka» stb.

A kinek nevét mondják, — mint itt például Ilonkáét, — az kifordúl, úgy, hogy az a szomszédja, a ki előbb jobb kezét fogta, most a balt fogja meg.

Rendesen a kifordulás úgy történik, hogy minden másodiknak a nevét mondják, míg az egész körön végig mentek, s most a játszóok fele befelé, fele pedig kifelé van fordúlva, s most következnek a befelé nézők a kifordulásra ugyanoly sorrendben, mint az előbbie, míg végre a játszóok valamennyien kifelé vannak fordúlva.

Most következik a visszafordulás, és pedig az a rész, a mely előbb kifordult, rendszeren előbb vissza is szokott fordúlni, s az énekben most «kifordúlnék» helyett ezt mondják: «befordúlnék»; a többi rész ugyanaz.

Néha, mikor már kimondták: «fordulj anygalmódra», még hozzá teszik: «kukorikú», s erre mindnyájan leguggolnak. Kis szünet után azonban fölállnak s tovább foly a játék.

(Egervár. Vasm.)

26.

Is - pi-láng, Is - pi-láng, is - pi - lán - gi ró-zsa.

Rózsa vol-nék, pi-ros vol-nék, Még-is ki - for - dül - nék.

(Sztankó Béla Gyűjt.)

27.

Leánykák körbe állva összefogódzanak s azután így körben járva, éneklék ezen versecskét:

Ispilang, ispilangi rózsza,
Rózsa volnék, piros volnék,
Mégis kifordúlnék.
Kék selyem ostya,
Vere garádicska,
Dinom-dánom szent N. N. (pl. Ágneska)
Fordulj ördög-útra.

A hatodik sorban mindig a játszó egyikének keresztnévét éneklik ki, s a megnevezett erre kifordúl, s így folytatják tovább a körbenjárást s az éneket, melyben minden játszó nevét megemlíti, míg csak mindenki kifordúlva nem jár a körben.

S ha most meg nem únták, ugyanígy folytatják e játékot azzal a különbséggel, hogy az énekben megnevezett befelé fordúl.

(Kürth.)

28.

Hej ge-ren-da, ge-ren-da, Gé-spi-lon, Gé-spi-lon,
Tar-to-má-nyi ge-ren-da.

Gé-spi-lo-ni ró-zsa! Rózsa vol-na, pi-ros vol-na,

Még-is ki-for-dúl-na. Zöldség mostan, Két kar-ma-zsin-ka,

Di-nom dánom, ked-ves lányom, Fordulj angyal-mód-ra!

(Irsa. Pest-Pilis.)

A «Magyar Nép. Gyűjt.» III. k. 254. lapján ugyanígy van közölve, mindössze is azzal a változtatással, hogy a 3-ik sortól így hangzik:

Ipszilom, ipszilom,
Ipszilomi, rózsa.
Ha én rózsa volnék,
Mégis kifordulnék.
Két selyem mustja,
Zöld galárisa,
Dínom-dánom stb.

Hozzá van még fűzve egy másik játék is (Ki lopta el a fejszét?), melyről alább.

Kökényfa, kökényfa

A gyermekek körbe forgódnak, csak egy marad a körön kívül. A kívül maradt kezdi kerülni a kört s együtt éneklük:

Kökényfa, kökényfa,
Kőrösi, kellemesi, gyöngyösi,
Öt hétfő, két szerda,
Kettő, három, egy csötörtök,
Dopp szerda!

Mikor az utolsó sorhoz érnek, a körüljáró gyerek hátba üti azt, a ki mögött ép akkor elhalad. A kit a körből kiütöttek, a körüljáróba fogódnak, s együtt kerülik a kört, míg csak a kör rendre el nem fogy. Ekkor mind újra körbe állnak; az első a többiek kezére üt s azok erre elbocsátják egymás kezét, mire egyet választanak, s az a kör közepére lefekszik. A többiek két oldalt mellé térdepelnek, s ezt mondják:

Fenjük, fenjük a kaszát,
Hadd vágja el a nyakát.

E közben kezeikkel úgy tesznek, mintha kaszát fennének s a földön fekvőt elkezdik ütni. Ez egy darabig túri, de azután felugrik, kergeti, s ha megfogja, üti azokat, kik őt ütötték.

Ilyen fajta az a szöveg is, melyet a «M. Nyelvőr» VIII. k. 475. lapján (Szatmár) közöl:

Kőrösi, kalaposi,
Körtvélyesi körtefa!
Hogy megmondtam,
Te vén asszony,
Ne menj riolkőbe,
Mert ott vannak
A sok rabok,
Összedarabolnak.

De itt a játék csak abból áll, hogy e mondóka dallása közben egyik lány a másik kezét fogva énekel, s azután a vers vége felé kifordúlnak.

Ez a szöveg is ilyen forma:

Haj kerepesi, kerepesi,
Kerepesi czérna!
Faggyú-gyertya.

Lángot vetett a zsiszike,
Tánczba ugrott a kemöncze.
Büvöcska (Guggócska).

Erre mind leguggolnak.

(Közli *Szajánból* Kálmány: Szeged népe. Temesköz II. k. 85. l.)

Mit mos, mit mos....

1.

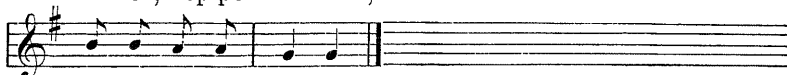
A lányok körbe állnak, egy pedig a középre áll, fejét kendővel letakarva, mi közben mind éneklük:

Mit mos, mit mos Le-vél Ka-ti-czá-ja? Ha szél
Pity-työt pattyot, Var-rott kesz-ke-nyő-ke-t. Ma-dár

vol-nék, kur-jan-ta-nék, Vig szí-vemben, vig lelkemben
vol-nék, rö-p-pen-te-nék,

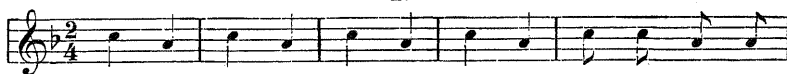

Té-ged el-ven-né-lek.

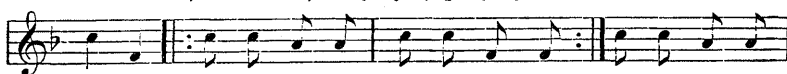
Ekkor egynek a körben állók közül fejére borítja a kendőt s az beáll, ő meg annak a helyére megy s a játékot tovább folytatják.

(Szilvás-Szt.-Márton. Somogy.)

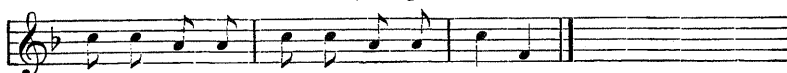
2.

Mit mos, mit mos, Pity-tyet, paty-tyot, Var-rott kesz-ke-

nyő-jét, Ha szép volnék, Huj-jan-ta-nék, Vig szívemmel,
Ma-dár volnék, Röppen-te-nék,

vig lel-kemmel Té-ged el-ven-né-lek.

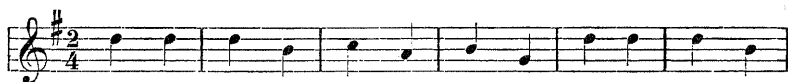
(Szinna. Ung.)

3.

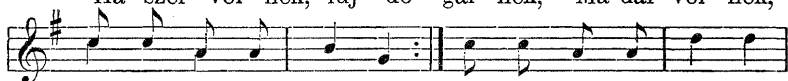
Mit mos, mit mos, kis menyecske?
 Fittyet, fattyat varrt keszkenőt.
 Ha szél volnék fújdognék,
 Madár volnék rezzentenék,
 Rózsa volnék, fordúlnék.
 Szita, szita, péntek,
 Szerelem csütörtök,
 Zab szerda.
 Jó lecske, málécska,
 Beledőfött a macska,
 Siccz ki innen pokolba!

(Raád.)

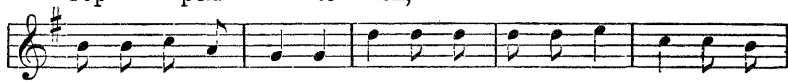
4.

Mit mos, mit mos kis me - nyecske? In - tyet, pon - tyot,
 Ha szél vol - nék, fúj - do - gál - nék, Ma - dár vol - nék,

var - ros kez - ke - nyő - ket! Vi - szi ba - bám visz - lek,
 röp - pen - te - nék,

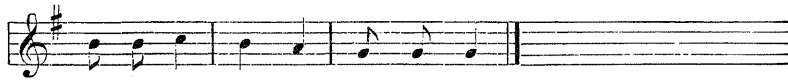
Té - ged el is veszlek. Kis ku - tya fű - rő - dik fe - ke - te

tó - ba, Lengyel mondja, Szép kis me - nyecs - ke! Ezt ö -
 Ez az

le - lem, ezt ked - ve - lem, Jár - jad ka - to - na, Hadd pö - rögjön
 én é - des ked - ve - sem.

az út - cza, Szállj ki Ma - rin - ka!

(Somogy.)

Komámasszony meg ne mondja . . .

1.

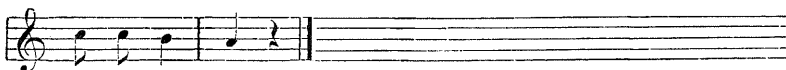
A lányok körbe fogódzkodnak, két pár a kör közepére áll s a következő szöveg danolása mellett tánczolnak:

Komám asszony, meg ne mond-ja az u - ram - nak,
Hogy el-ad-tam, a ka - ka - som a zsi - dó - nak.

El - ad - tam a ka - ka - som, ti - zen - há - rom ga - ra - son,

Komámasz-szony!

Ördög bujjék komámasszony papucsába,
Sok pálinkát megivott már a korcsmába.
Sok pálinkát, sok búzát,
Úgy csalta meg az urát,
Komámasszony!

(Tök, Pestm.)

2.

Körbe fogódzkodnak s a kör közepén párosával tánczolnak a következő dal éneklése mellett, még pedig úgy, hogy egy versszakból két sort elénekelnek s azután a másik két sor éneklése mellett tánczolnak:

Megégett a réten a nád,
Mindig szerettem a barnát,
Hajja szisza szillárom,
Elhagyott a párom.

Ha elhagyott az átkozott,
Barna piros találkozott,
Hajja szisza stb.

Akármilyen aranyalma,
Szebb a szőke, mint a barna.
Hajja szisza stb.

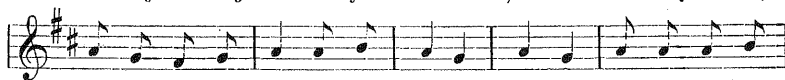
(M. Nyelvőr. IV. k. 564. l. Szatmár.)

Eja, heja, mennyei kecske . . .

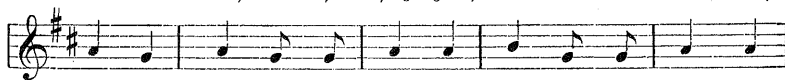
A leányok körben állnak. Egy, a gazda, a kör körül jár s éneklí:

E - ja ha - ja mennye-i kecs-ke, Barna me-nyecs-ke,

A szü-lő-im, csá-kó, bot, járjuk, Hát-rúl a csá-kó, bot,

jár-juk, Pruk i - de szó - rös, Far - ta te, Gom - bos,

Pruk i - de bocs - ko-ros.

Akkor aztán ketten eleresztik a kezüket; az egyik megáll a helyén, a másíknak a kezét a gazda megfogja körül vezeti, a többiek utána mennek, rétest csinálnak, miközben a gazda mondja:

— Tekeredj farkam, tekeredj!

Azután eleresztik kezeiket s még egyszer kezdődik a játék.

(Szina, Abaújm.)

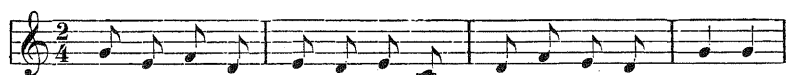
Elvesztettem zsebkendőmet . . .

1.

10—20 leány körbe áll, egy a középíre megy. Erre elkezdínek forogni, mind egy hangon énekelve:

La, la, la, la, la, la . . .

Ezalatt a középíen álló elejti a zsebkendőjét. A kör azonnal megáll s a ki előtt a zsebkendő a földre esett, oda szalad s felveszi. Erre mind tapsolva éneklík a következóket:

Elvesz-tet-tem zsebkendő-met, Meg-ver a-nyám ér-te.

A ki az-tat visz-sza ad-ja, Meg-csó-ko-lom ér-te.

Most a körben álló zsebkendő van, meglöbögatja; mire a körben álló oda fut, a zsebkendőt elveszi s a megtalálót megcsókolja.

(Maros-Keresztúr.)

2.

Párnatáncz.

Itt a körben álló leányka csak meglöbögatja, de nem ejti el a zsebkendőt. Erre kezdődik az «Elvesztettem zsebkendőmet...» éneklése, melynek végeztével a körben álló valamelyik leányka előtt a kendőt leteríti, az illető most előlép, mindketten a zsebkendőre térdelnek, megcsókolják egymást s felállva tánczolniak, a kör is tánczol s mind éneklük a következőket:

Szabad péntek, szabad szombat,
Szabad szappanozni,
Szabad nekem Sárpatakon
Szeretőt tartani.

Azután a körben levők más fordulattal folytatják a tánczot s éneklük:

Messze mentem szeretőért.
Bár ne mentem volna!
Édes, kedves, szép szeretőm
Ott maradtál volna.

Ismét:

Bár az ördög ide jönné,
Taligára kötne,
Minél inkább sikoltanál,
Annál inkább vinne.

A dal végeztével a ki előbb állott a körbe, kilép, a másik bent marad és társat választ s a játék ismét kezdődik előlről.

3.

«Elvesztettem zsebkendőmet . . .» stb., mint fentebb. azután:

Lányok, lányok, szépek vagytok,
Piros az orcátok.
Kertben jártam, rózsát láttam;
Hasonlít hozzátok.

Fiúk, fiúk, csúfak vagytok,
Sárga az orcátok.
Mezőn jártam, kórót láttam;
Hasonlít hozzátok.

A körben álló az «Elvesztettem zsebkendőmet» éneklése alatt kiszemel egyet a körből, meghajol előtte s erre ketten elkezdenek forogni, a kör velők ellenkező irányban forog. Egy-két fordulás után, a ki előbb a középen állott, a sorba áll, társa mást választ, s azzal fordul s így tovább. Ha fiúk s leányok vegyest játszá, a fiúk leányt, a leányok fiút hívnak a tánczba.

(Gerend-Keresztúr.)

4.

Oláhjáték.

Úgy megy, mint az előbbie. — A vers ez:

Az o-lá-hok, az o-lá-hok fa-czi-pő-be jár-nak,
A-zok é-lik vi-lá-gu-kat, a-kik ket-ten jár-nak.

Lám én szegény bé-res le-gény csak e-gye-dül já-rok,

A-kár merre ta-po-ga-tok, csak fa-lat ta-lá-lok.

Ezalatt a körben álló párt választ s azt megforgatja. A megforgatott bent marad s mást hív tánczolni s ekkor éneklük: «Elvesztettem zsebkendőmet . . .» stb. és azután: «Szabad péntek, szabad szombat . . .» stb.

(Ó-Becse.)

5.

El - vesztet - tem zsebken - dőmet, Szi - dott a - nyám ér - te,
Szabad péntek, sza - bad szombat, Szabad szap - pa - noz - ni,

Meg - ta - lál - ta egy szép le - gény Csó - kot ki - vánt ér - te.
Sza - bad az én an - gya - lomnak Egy pár csó - kot ad - ni!

(Tolna.)

6.

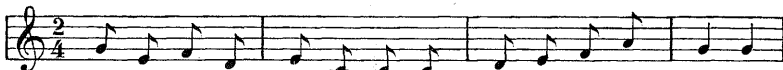
El - vesztet - tem zsebken - dő - met, Meg - ver a - nyám ér - te,
Lányok, lányok szépek vagy - tok, Pi - ros az or - czá - tok,
Fi - úk, fi - úk csúfok vagy - tok, Sár - ga az or - czá - tok,

A - ki né - kem vissza - ad - ja, Meg - csó - ko - lom ér - te.
Kertben jár - tam, rózsát lát - tam, Ha - son - lít hoz - zá - tok.
Me - zőn jár - tam, kó - rót lát - tam, Ha - son - lít hoz - zá - tok.

(Torda-Aranyos.)

7.

Elvesz - tet - ted zsebken - dő - det, Meg - ver a - nyád ér - te.

Ha va - la - ki meg - ta - lál - ta, Csó - kold meg majd ér - te.

(J.-N.-K.-Szolnok.)

8.

El-vesz-tet-tem zseb-ken-dő-met, Megver anyám ér-te;

Egy kis le-ány meg-ta-lál-ta, Csókot ki-ván ér-te.

(Veszprém.)

9.

1. El-vesz-tet-tem zseb-ken-dő-met, Megver anyám ér-te:

2. Szabad péntek, sza-bad szombat, Szabad szappanyozni;

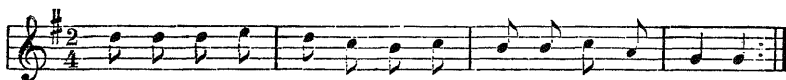

A ki né-kem vissza-ad-ja, Csó-kot a-dok ér-te.

Szabad nékem Sár-pa-ta-kon Sze-re-tőt tar-ta-ni.

(Nagy-Küküllő.)

10.

El-vesz-tet-tem zseb-ken-dő-met, Megver a-nyám ér-te;

Egy szép kis lány meg-ta-lál-ta, Csó-kot ka-pott ér-te.

Szabad péntek, szabad szombat, Sza-bad szappanyolni;

Szabad az én galam-bomnak Egy pár csó-kot ad-ni.

(Somogy.)

11.

Szabad péntek, szabad szombat, Szabad szappa-noz-ni;

Szabad az én galambomnak Egy pár csókot ad-ni.

(Komárom.)

Erdő mellett nem jó lakni...

1.

Itt is körbe fogódzkodnak, egy pedig a középre áll s éneklik:

Erdő mellett nem jó lakni,
Mert sok fát kell hasogatni,
Tizenhárom ölet, meg egy felet.
Öleljen meg engem, a ki szeret!

Erre a középén levőt egy a körből megöleli, a dalt újra kezdi s ismét tánczolnak.

(Jászberény.)

2.

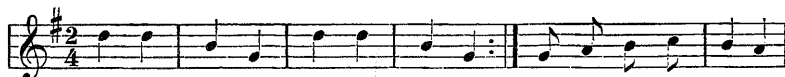
Kálmány Lajos (Szeged népe. Temesköz. II. k. 88. l.) úgy közli, hogy a mint az első verset (Erdő mellett...) eldalolták s a körben álló párt választott, ez következik utána:

Ezt szeretem,
Megcsókolom,
Már régen is
Ezt akarom.
Domb ide, dombos!
Kalács ide, fontos.
Rétes ide, rongyos.
Dobd ki belőle, liliom!

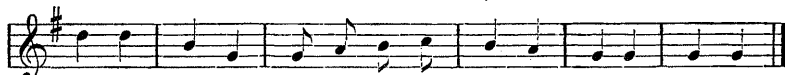
Erre a ki először ment be, az kijön, s a volt társa mást választ és tovább tánczolnak.

(Szörény.)

3.

Er-dő mel-lett nem jó lak-ni, Ti-zen-há-rom ö-let,
Mert sok fát kell ha-so-gat-ni,

meg egy fe-let. Meg-ö-lel az en-gem, a ki sze-ret.

(Vasm.)

4.

Er-dő mel-lett nem jó lak-ni, Ti-zen-há-rom ö-let,
Mert sok fát kell ha-so - gat-ni.

meg egy fe-let. Meg-ö - lel az en-gem, a ki sze-ret.

(Pest-Pilis-Soltn.)

5.

Er - dő mellett nem jó lak-ni, Mert sok fát kell ha-so-gat-ni,
Há-rom ö-let, meg egy felet. Ö-lel-jen meg, a ki sze-ret!

(Komárom.)

6.

Nem jó er - dő mel-lett lak - ni, Mert sok fát kell

ha - so - gat-ni, Ti-zen-há-rom ö-let, meg egy fe - let.

Csókoljon meg engem, a ki sze-ret!

(Arad.)

Fehér czipót ehethném....

A leányok körbe állanak. Egy leány összefont kendőt tartva kezében, a kört kerüli, s ezalatt mindnyájan éneklik:

Fe-hér czi-pót e - het-ném, Zu-haj! zu-haj! zu!

Ar - ra jó bort i - hat-nám,

Az utolsó szótagnál a kendőt hordó leány egy másikat kiüt a sorból. Erre a kendős leány elkezd szaladni, a másik meg kergeti. Szaladás közben is éneklik: «Fehér czipót...» stb. Ha a kört háromszor körülszaladják s a kendős leányt a másik nem tudja elfogni, ezt mondják: «Zu!» s akkor a kergető üt ki egyet a sorból s ő szalad; az első kendős lány pedig a kiütött helyére áll.

Ugyanezt a játékot ily szöveggel is játszik:

Meleg czipót ehetném,
Hideg vizet ihatnám.
Meleg czipót ehetném,
Hideg vizet ihatnám.

(Népkölt. Gyűjt. II. k. 299. I.)

Kis kert.

1.

A legkisebb leányok szokták játszani. Körbe állanak s jobbra-balra forogva éneklik:

Én kis kertet kertelek,
Abba rózsát ültetek.
Szél fújja, fújdogájja,
Esső veri, verdegéli.
Hullj le borsó, koporsó!

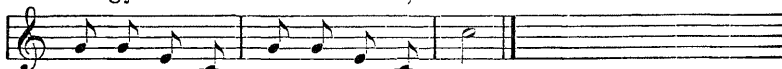
Az ének végén mindnyájan leguggolnak s a játékot újra kezdik.

(Étfalva.)

2.

Ker-tet, ker-tet kez-det-tünk, Szél fúj-ja, fúj-do-gáj-ja,
Me-gye bér-czin ki-men-tünk,

Es-ső ve-ri, ve-re-ge-ti, Pú!

(Komárom.)

Körbenforgó.

A lányok körbe állnak, egy a középre megy. A körben álló leányok pedig dalolják:

Kicsike Juliska (a középen álló leány nevét mondják),
Juliskából kis menyecske,
Traubisa.

Ide is, oda is, egy kis kertet kerítsünk,
 Abba rózsát ültessünk,
 Kilencz keszkenővel,
 Kilencz keszkenővel.
 Édes bábos, jó sáfrányos,
 Öleld, a kit szeretsz,
 Öleld, a kit szeretsz!
 Azt ölelem, azt csókolom,
 A szomszédom lányát,
 Kötöm koszorúját.
 Szederszemű szép Sáríka,
 Fordulj angyalmódra!

Ezzel kifordítja Juliska Sáríkat, mire Sáríka áll a körbe s újra kezdődik a dallás, mely annyiszor újul meg ismét, a hányszor a gyermekek akarják.

(Raád.)

V e s s z ő s - t á n c z.

1.

A leányok körbe fogódzkodnak. Egy leány a körön kívül jár egy vesszőcskét tartva a kezében. A kör megindul s elkezdik mind énekelni:

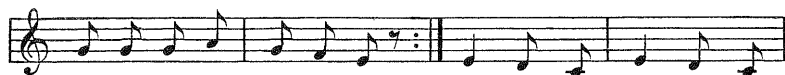
Hop fel Dusa a dombra,
 A váradi csókra!
 Egy kis kertet keríték,
 Abba rózsát ülteték.
 Bíró lánya rászokék,
 A törvénybe viteték.
 A törvény is azt mondja:
 Leányt illet a rózsza,
 Legényt meg a bokréta.

Répát vetek, retket vetek,
 Be is boronálom.
 Vesszőt, vesszőt a hátára,
 Azt elhajigálom.

A két utolsó sor mondása közben a kör körül menő leány vesszőcskéjével valamelyik leányra üt, s a vesszőt elhajítva, a kör körül fut. A megütött leány felkapja a vesszőt s kergeti. Ha eléri, üti a másikat; de ha az első leány a másodiknak a helyére ér s befogódik a körbe, akkor nem szabad bántani. Ez esetben újra kezdődik a játék s a kimaradt leány lesz a vesszős.

(Ároktő. Alsó-Borsod.)

2.

Csi-ri po-hár fe-ne-ke, Csír e-de, Csúr o-da,
Hun a tik-nak a fész-ke?

Kucz-kó vá-ro-sá-ba. Egy kis ker-tet ke-rí-tők,
Ab-ba ró-zsát ül-te-tők.

Szomszéd lánya rá-ka-pott, Ecz-czör-kétször mög-le-söm,
Harmadszor is möglesöm, A tör-vény-be vi-te-töm;
A tör-vény is azt mondja: Lány-nak va-ló a ró-zsa.

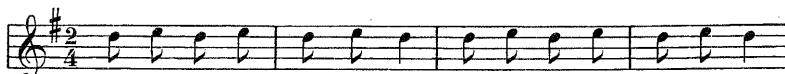

Szűr-sza-bó-nak, Bé-var-gá-nak F...m az or-rá-ra.

Erre tánczolnak.

(Szilvás-Szt.-Márton. Somogym.)

3.

Csi-ri po-hár fe-ne-ke, Hol a tik-nak a fész-ke?

Csír i-de, csír o-da, Kuczkó vá-ro-sá-ba. Egy kis kertet

ke-rí-tek, Ab-ba ró-zsát ül-te-tek. Szomszéd lá-nya

rá-ka-pott. Egyszer-kétszer meg-le-sem, A tör-vény-be

vi-te-tem. A törvény is azt mondja: Lánynak va-ló

a ró-zsa. Gyerekek való a fegyver, Szűrszabónak,
bé - var - gá - nak Eb - sz, r az or - rá - ra. Egy szög-gel,
két szög-gel, Hat sze - le - meny-nyel. Hat ágy hagy - ma,
Hét ágy dinnye, Ki - vi - rág - zott a czéd - rus - fa, Csír i - de,
Na - gyot ve - tett az ár - nyék - ja.
csór o - da, Kuczkó vá - ro - sá - ba.

Kis kert.

Körbe fogódzva éneklik:

Egy kis ker - tet ker - te - lék, Mind a - ran - y - ból ker - te - lék.
Zöld ág, zöld le - vél, Pi - ros bo - roz - dá - ja. Ki - nek lát - tam
mo - soly - gá - sát, Bí - ró ve - szi a zá - log - ját.
Kuk le! kuk fel!

Kuk le! (leguggolnak), kuk fel! (felugranak). A ki nevet, attól a bíró zálogot vesz. Addig foly a játék, míg mindegyiknek zálogja van, s akkor a zálogot kiváltják.

(Barcza-Újfalu. Komáromm.)

Beültettem kis kertemet....

1.

Tizenhárman játszák. Hat a virág, hat a gazda, egy a vevő.
A virágok körbe állanak. Mindegyik virág háta megé aztán oda
áll egy-egy gazda s árulja a virágot. A vevő bent áll a körben.
A gazdák s az eladó virágok éneklik:

Beültettem kis kertemet a tavasszal
Rózsa, szegfű, nefelejts és ibolyával.
Ki is keltek egyenkint,
El szeretném adni mind,
De most mindjárt.

Erre a vevő oda fordul ahhoz a gazdához, a kinek a virágját
meg akarja venni, s dalolja:

Megveszem a virágodat, ha eladod,
Ha az árát igen nagyon ki nem tartod.

Most a gazda válaszol:

Versenyfutás az ára,	Versenyfutás az ára.
A ki előbb találja,	Útczu, fogjunk hozzája,
Azé legyen.	De most mindjárt!

(Ó-Becse.)

A vevő azután kérdezi:

Hány futás a virágod? S a hányat mond a gazda, ellenkező
irányban annyszor körülfutják a kört; a ki előbb a virághoz ér,
azé lesz a virág.

(Jász-Apáti. Jász-Berény.)

2.

A leányok körbe állnak s kezeiket hátra tartják. Egy másik
leány pedig kendőt fog a kezébe s a kör körül járkál. Azután
dalolják:

Beültettem kis kertemet
A tavasszal,
Rózsa, szegfű, viola és
Rezedával.
Ki is keltek egyenkint,
El szeretném adni mind,
De most mindjárt.

Dallás közben a kendős lány valamelyik lánynak a körben
állók közül a kezébe dugja a kendőt, mire a kendő új birtokosa
elkezdi verni a jobbik szomszédját. A szomszéd aztán futni kezd,
a másik utána s kergetőznek, míg a kört körül nem kerülik.

(Rimaszombat.)

3.

K ö r j á t é k.

A leányok körbe állanak. Egy másik leány a kör közepére megy. Ez a bíró. Azután így dalolnak:

Én kis kertet rekesztek,
Bazsarózsát ültetek.
Leányt illet a koszorú,
Legényt a bokréta.
Kinek látom mosolygását,
Bíró szedi a zálogját.

Mikor azután csak két lány marad, a kinek nincs zálogja, megkezdik a zálogváltást. Az a két lány, a kinek nincs zálogja, minden egyes zálogot felmutat, s azokat keze közt hintázva, így dalol:

Szöjjünk pártát, pántlikát!
Bécsben lakik a mátkája.
Ha ő aztat tudná,
Bizony kiváltaná.
Sem egy pénzen, sem kettőn,
Teljes tizenkettőn.

Erre megmondják a zálogváltás feltételeit s a zálog ki van váltva.

(Tisza-Kóród.)

K e r i n g ő - j á t é k.

Körül van Keszi kerítve
Tövissel, tövissel;
Az utczája beültetve
Szegfűvel, szegfűvel.
Szakajtanék a kendőbe,
Tas-tas-tas!
Ha elérlek, megölellek,
Tas-tas-tas!

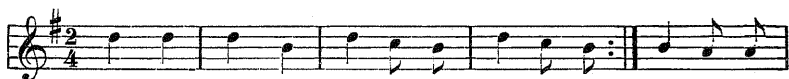
Mindig páratlan számú lányok játszák. A játszóknál körbe fogódnak s keringenek. Mikor pedig a fentebbi kis dalt eldalolták, akkor mindegyik párt választ magának s tánczolnak. A kinek párja nem marad, az lesz a kacsa.

(Tild.)

Elvesztettem páromat....

1.

Többen összefogódzva sorba állanak, velük szemben pedig két leányka áll s énekl:

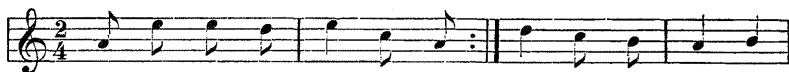
El - vesz - tet - tem pá - ro - mat, pá - ro - mat, Jöjj vissza,
Szép el - a - dó lá - nyo - mat, lá - nyo - mat.

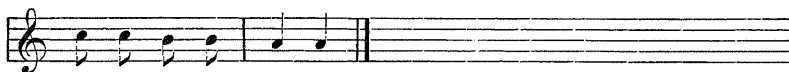
pá - rom, Ma - ri ne - vű lá - nyom!

(Lelle. Somogy.)

2.

El - vesz - tet - tem pá - ro - mat, Gyér ha - za, lányom,
Szép el - a - dó lá - nyo - mat.

Li - di ne - vű lányom!

Erre, a kinek a nevét mondják, oda megy a hívókhöz. A játékot addig folytatják, míg a sorban állók egyenkint át nem mennek a hívókhöz, úgy, hogy végre a sorból csak ketten maradnak. Ezek aztán újra kezdik a játékot.

(Szilvás-Szt.-Márton. Somogy.)

3.

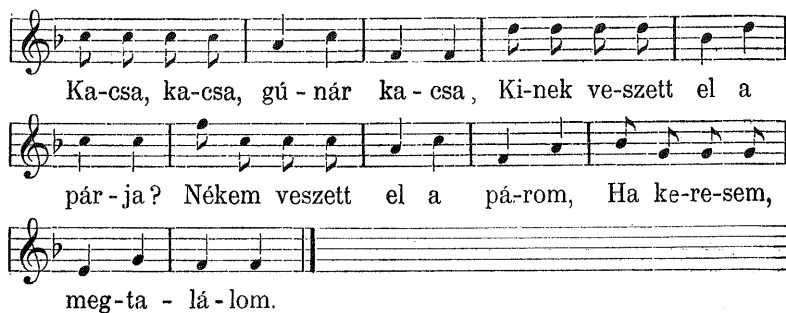

El - vesz - tet - tem pá - ro - mat, Hopsz i - de pá - ro - mat,
Szép el - a - dó lányomat.

Szép el - a - dó pá - ro - mat.

4.

Lánczjátékok.

1.

Ostorcesapó, vagy: Hadd hulljon a férges!

A legerősebbet megválasztják vezérnek. Azután egymás kezét megfogva, lánczba állanak. A vezér a mellette álló kezét mindkét kezével megfogja. Erre a láncz vagy ostor megindul körbe-futni. Mikor már az utolsó is szalad, a vezér az egész lánczon egy jót ránt, mire a láncz végén levők, kiket ostorhegynek neveznek, mint a férges körte, elhullanak.

Játszák úgy is, hogy a vezér szalad legelől, s futás közben, mikor a többi nem vigyáz, jót kanyarít a lánczon, mire az ostorhegyen levők felhengerednek.

(Élesd.)

2.

Egymás kezét megfogják s egyenes sort állnak. A sor egyik végén a két első összefogja a kezét s feltartja. A sor másik vége pedig elkezd alatta átbújni. Az átbújás által az előbbi sor úgy alakul egy másik egyenes sorba át, hogy mindenikőjük keze keresztbe fonódik, de azért egymást nem eresztik el. Ezen átalakulás közben mondják az átbújás kezdetén:

«Sárga csupor, veres bor,
 Mindjárt rám kerül a sor.»

S később, midőn t. i. már csak négyen vagy öten vannak hátra:

«Sírjunk, ríjjunk,
 Elfogyott a zsírunk.»

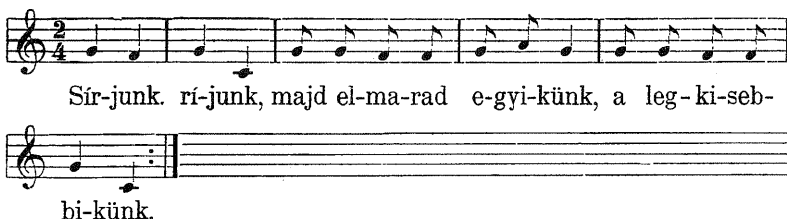
Mikor a láncz kész, kiáll azok közül, a kik kezöket feltartották, az első, s meg akarja a lánczot venni.

«Czigány! hogy adod a lánczot?» — kérdi a sor végén állótól.
«Egy darab kenyérért, asszonyom» — felel a másik.

Ekkor vevő s eladó egyet rántanak a lánczon. A láncz elszakad. Mire az egész láncz a czigányra rohan s megveri, miért árult rossz lánczot.

(Szabolcs. M. Nyelvőr. III. k. 380. 1.)

3.

4.

Szederinda babilevél.

20—30 leány összeáll. Kettő föltart egy kendőt, s ez alatt a gyermekek átbújnak, míg az egészből egy láncz lesz. Menet közben ezt mondják:

Szederinda. babilevél, búj, búj, búj!

Mikor a láncz elkészült, az első lány (a vevő) kérdi az utolsótól (a czigánytól):

V.: Hogy adod, czigány, a lánczodat?

Cz.: Száz pénzért, hat talyiga aranyért.

V.: Add alább!

Cz.: Nem adom, míg a budai tornyot az orrodon elő nem hozod, meg nem töröd, meg nem szítárod. Mégsem adom alább.

V.: Na, nézzük ezt a lánczot!

Ekkor a vevő egyik felől, a czigány a másik felől meghúzzák a lánczot. Ha elszakad a láncz, akkor szétbomlanak, megkergetik a czigányt, meg a vevőt, s a ki elfogja őket, az lesz a czigány, vagy a vevő.

(Nagy-Kun-Madaras.)

Épen így játszik Kunhegyesen is, azzal a különbséggel, hogy a ki a vevőt, meg a czigányt elfogja, megcsiklandozza.

Nádudvaron bűvás közben ezt éneklik:

Hej tulipán, tulipán,
Teljes szegfű, majorán,
Tele kertem zsályával,
A szerelem lángjával.

Nagy-Szalókon: Nyissad aranykapudat stb.
A lánczot pedig cigányasszony árúlja.

5.

A játszóok egymás kezét megfogva, sort állnak. A legelől álló a cigány, a legutól álló a gazda. A gazda vezeti a sort, s először a cigány és a mellette álló karja alatt bújnak át, azután sorban mindegyiknek a karja alatt átbújnak. Ekkor készen van a láncz. Most a gazda így szól a cigányhoz:

G.: Hogy adod, cigány, a lánczot?

Cz.: Két talyiga ló

G.: Add alább.

Cz.: Nem adom,
Inkább viszem díbegőbe, dobogóba,
Ott vetem az aranytoba.

G.: Nézzük hát, erős-e a láncz?

Ekkor elkezdik huzni a lánczot, mindaddig, míg valamelyik játszó el nem ereszti a másik kezét. Ekkor a cigány futni kezd, a többiek utána; ha eléri, megtapsolják, t. i. körülveszik s a fülbe tapsolnak, a cigány ilyenkor rendesen bedugja mind a két fülét.

(Mezőtúr.)

6.

G.: Hogy adod, zsidó, a lánczodat?

Zs.: Egy véka tetű, egy véka bolha.

G.: Add alább!

Zs.: Nem adom. Inkább viszem
Ipodomba, apadomba,
Ott vágom az aranyporba.

(Kecskemét. Ballószeg. Virág L.)

7.

G.: Hogy adod, zsidó, a lánczodat?

Zs.: Egy véka tetű, egy véka bolha.

G.: Nem adod alább?

Zs.: Nem. Inkább viszem dibigóra, dobogóra.

Ott vágom az aranyhídra.

G.: Nézzük, erős-e?

Ekkor az utolsó a lánczot meghúzza s az elszakad. Ekkor az egész sereg üldözőbe veszi a zsidót, s ha utóléri, megköpdösi s kalappal elveri.

(Nagy-Kőrös.)

8.

Zsidójáték.

A lányok kettesével fogják egymást. Egyet megválasztanak zsidónak. Ez kérdez, a többi meg felel.

Zs.: Hogy a láncz?

T.: Egy peták.

Zs.: Add alább!

T.: Nem adom.

Inkább viszem dibegőre, dobogóra,

Fehérvári bugyogóra.

Ekkor a zsidó a lányok összefogott kezeit el akarja választani s kérdi: Erős-e a láncz? Ha nem sikerült a szétválasztás, akkor megcsipkedik. Ha sikerült, akkor az megy zsidónak, a ki gyöngén fogta a másik kezét.

(Ozora. M. Nyelvőr, V k. 429, 1.)

Szakításra.

A gyermekek egy csoportba gyűlnek. A két legügyesebb fiú kiáll. Az egyik szól: «Adj egyet!» A másik mond: «Végy egyet!» Erre lassankint mindegyik sereget válogat magának. Most mindegyik sereg lánczczá alakul, a vezérek pedig a láncz végére állanak. Ekkor az egyik vezér kérdi: «Kit küldjek?» A másik megnevez egyet az ellenfél táborából. A megnevezett erre megindul, s az összefogódzkodott ellenséges gyermekek kezeit, nekik szaladva, megpróbálja szétszakítani. Ha szét tudja valahol szakítani a lánczot, akkor a kiket elszakított, azokat viszi haza. Ha lassankint az egész sereget elhordta, akkor az ellenséges vezér megy szakítani. Előbb kétszer a vezérnél próbál, azután akárhová mehet. Ha a vezér szakítani nem tud, az egész sereg közrekapja, megcsiklandozzák, sőt sokszor meg is csipkedik.

L á n c z s z a k í t á s.

Mint az előbbi. Egyik csapat azonban így hívja fel a másikat:

«Adj katonát, erőset,
Vagy egy hideglelőset.

E felhívásra az ellentáborból a jobb szélső kilép, s mellre kulcsolt kezekkel fut az ellentábor felé, hogy azt kettészakítsa sat.

C z i g á n y k a.

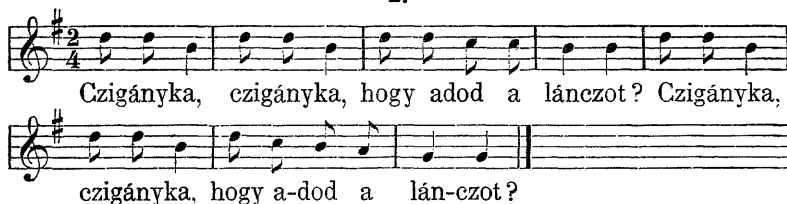
1.

A párbeszéd a következő:

Czigányka, czigányka! Hogy adod a lánczot?
Egy taliga tökmagért, három korsó olajért.
Add alább!
Nem adom.
Hadd alább!
Nem hagyom.
Hadd lássuk hát, erős-e?

(Czegléd.)

2.

(Pest-Pilism.)

C z i g á n y o c s k a.

Hogy adod, czigány, a lánczot?
Száz forint.

Ekkor a fiúk összefogódnak s a következő verset éneklük:

Verjed czigány a vasat,
Éhen korog a hasad;
Nincsen fűrő, kalapács,
Nincs az asztalán kalács.

Ekkor a gazda, ki a láncz egyik végét tartja, kérdezi a czigányt: Erős-e a láncz? A czigány nagyon dicséri; erre megpróbálják s ha a láncz elszakad, a czigányt megkergetik.

(Kis-Oroszi.)

Kovács, kovács, hogy a láncz?

Kovács, kovács, hogy a láncz?

Három mázsa, hat futás.

Add alább!

Nem adom.

Ugorj hármat!

A ki nevet, az ördög; a ki nem nevet, az angyal. Az ördögök letérdelnek szemben egymással, az angyalok pedig futkosnak körülöttök. A kit megfognak, az is letérdel.

(Rimaszombat.)

Czigány, hogy a láncz?

A fiúk összefogódnak. A cigány a jobb szárnyra áll s egy fát megölel. A vevő a bal szárnyon áll s vezeti a sort. Az első pár kezei alatt átbúvik az egész sor, azután átbúvik a másik pár keze alatt, s így tovább, míg az egész láncz össze nem dombolyodik.

Míg a láncz készül, ez mondják:

Czin, cin, bumbarium!

Czin, cin, bumbarium!

Ha a láncz kész, kérdi a vevő?

Czigány, hogy a láncz?

Felel a másik:

Száz forint.

Add alább!

Nem adom.

Erre a cigány szaladni kezd s a többiek kergetik. Ha elérhetik, visszavezetik a fához.

Adj, király, katonát!

A fiúk összefogódzva egy sorba állanak. A jobb szélén áll a király. A sorral szemben áll a császár 3—4 katonájával. A császár elküldi katonáit a királyhoz, hogy adjon neki katonát. Utoljára maga a császár is elmegy.

Mikor a katonát kérik, így beszélgetnek:

Adjál, király, katonát!

Nem adok.

Há nem adsz, törtetek.

Ekkor összefont karral neki szalad a sornak, s ha el tudja azt szakítani, a kiket elszakított, azokat viszi magával.

T e k e r e d j k a p u

A gyermekek egyenes sorba állva összefogódnak. Ezután az egész sor elkezd a legvégső gyermek körül körbe csavarodni, miközben ezt mondják: «Tekeredj kapu, tekeredj kapu!» Ezt mindaddig mondják, míg a legvégső körül mind körül nem tekerődznek. Ekkor ismét azt kezdik mondani: «Nyilj ki kapu, nyilj ki kapu!» s visszafelé bontakoznak mindaddig, míg ismét egyenes sorba nem állanak. Akkor aztán újra kezdik.

(Perbenyik.)

E r ő s - e a l á n c z ?

Fiúk, leányok körbe állanak. Egy gyermek a kör közepére megy, s míg a kör ide-oda imbolyog, neki-neki szalad a körtálló gyermekeknek, s megkísérti kitörni a körből. Ha a kitörés sikerül, a kört alkotó gyermekek utána szaladnak, megkergetik, s a ki elfogja, az megy a körbe s az kezdi újra a játékot.

(Irsa.)

L á n c z .

A fiúk sorban a földre ülnek, mindegyik fiú egy lányt szorít az ölébe. Azután egy másik fiú, a vevő, megindul a sor előtt s kérdi:

Hogy ez a láncz?

Az első fiú felel: Száz forint.

Add alább!

Nem adom.

Százszor feldűlsz Nyitraig.

Nem bánom!

Erre a vevő az első fiú öléből megpróbálja a leányt felállítani. Ha sikerült, megyen tovább s a leányokat sorban elválasztja a fiuktól. Ha aztán valahol megakad, s a fiú nem adja a leányt, akkor szerepet cserélnek; a vevő beáll a lánczba, a másik fiú újra kezdi a játékot s ő lesz a vevő.

(Tild.)

T ű z e t v i s z e k

1.

Fiúk, leányok körbe fogózkodnak. Egyik játészó a körön kívül marad s egy keszkenőt fon össze. Erre megkezdődik a játék. Az a játészó, a kinél a keszkenő van (a tűzvívő), a kör körül jár és mondogatja:

Tüzet viszek, ne lássátok,
Ég a ruhám, ne hagyjátok!

Vagy ezt: Tüzet viszek eladni,
Ha valaki megvinné.

E közben a keszkenőt észrevétlenül valamelyiknek a sarkához veti s azzal tovább megy. Ha a keszkenőt ott kapja akkor is, mikor a kört megkerülve oda visszaérkezett, felveszi, s azt a gyermeket, kinek a kendő a sarkánál volt, üti a keszkenővel (vagy megdörzsöli vele annak az arcját). A vigyázatlan gyermeknek ki kell a sorból állani s a tűzvívő kergeti, míg a helyére vissza nem ér. Ha pedig az, kinek a kendőt a sarkához dobták, idejekorán észreveszi a dolgot, akkor ő kapja fel a kendőt s kergeti a tűzvívő gyermeket, míg csak arra a helyre nem értek, a honnan kiindultak. Azután ő lesz a tűzvívő, s a másik az ő helyére a körbe áll.

(Maros-Keresztúr.)

2.

Tüzet viszek, ne lássátok,
Ég a ruhám, nem oltjátok.

(Hodos.)

3.

Tüzet viszek, nem látjátok,
Ha látjátok, se lássátok.

(Sepsi-Szt.-György.)

4.

Tüzet viszek, nem látjátok,
Ha látnátok, elfújnatok.

(J.-Árokszállás.)

5.

Tüzet viszek, nem látjátok,
Ha látnátok, oltanátok.

(Négyes. Borsodm.)

6.

Tüzet viszek, ne lássátok,
Ha látjátok, ne mondjátok,
Ég a rokolyátok.

(Nagy-Kajd.)

7.

Vizet viszek, ne lássátok.
Ha látjátok, se mondjátok.

(Szatmár.)

8.

Sót árulok, sôt, sôt, sôt,
Vizet viszek, ne lássátok,
Ha látjátok, ne mondjátok.

(Sárpatak.)

9.

Tüzet, vizet hordozok,
De senki sem látja.
— Én is látom, én is látom,
Csak a vak nem látja.

(Kecskemét. Ballószeg.)

10.

Tü-zet vi-szek, ne lás-sá-tok, Ha lát-já-tok, ne mondjátok.

(Abaúj-Szina.)

11.

A ki tudja, meg ne mondja,
Tüzes taplót hordozok.
Jaj de hideg, jaj de meleg,
Elégeti a kezemet.

(Körmendvidék. M. Nyelvőr. III. k. 429. l.)

12.

Tüzes taplót hordozok,
A ki tudja, meg ne mondja,
Merre van a világ útja.
Tüzes taplót hordozok.

(Nagy-Kajd.)

A hol a három utóbbi mondókát mondják, ott a játék így megy: A gyermekek körbe fogódnak, hátra nézni egyiknek sem szabad. A tüzes tapló vivő egy kendőbe kövecset köt, s azt valamelyik gyermek lábánál ledobja, - miközben a fentebbi mondókát mondogatja. Ha az, a kinek a lábánál a kendőt elejtette, nem veszi észre, a tüzes tapló vivő elkiáltja:

Régen ég valakinek a háza!

Ha aztán észreveszi az illető gyermek, a kendőt felkapja s kergeti a szomszédját stb.

13.

Jön a róka, ne nézz hátra,
Tüzet viszen a markába.
Ne nézz hátra, zsoldos,
Mert jár a csimbókos.

(Diószeg.)

14.

Jön a róka, ne nézz hátra,
Tüzet viszen a markába.

(Pruska. Trencsénm.)

15.

Hát-ra ne nézz, ró-ka jár.

(Fehérm.)

A gyermekek körbe állva befelé fordulnak, kezöket hátrattartják. Visszanézni nem szabad. A róka a körön kívül jár s a gyermekek kezét egy kendővel csapkodja, miközben a fentebbi mondókákat mondogatja. A melyik gyermek elkapja a kendőt, az lesz a róka.

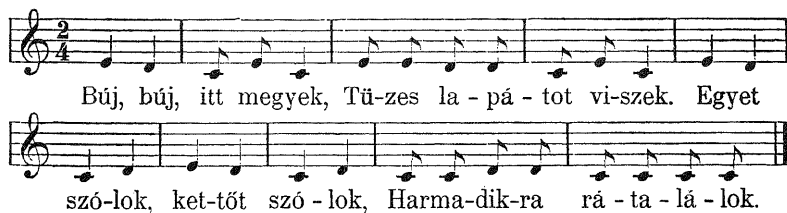
16.

Meg ne fordúlj, szépen állj,
Mert a korbács közel jár.
Ha ütnek, hát mindjárt fuss,
Mert hátadon lesz a duff.

(Kunhegyes.)

Búvósvi

A ki az elbűjtakat keresi:

Ezt mindaddig énekli, míg meg nem találja az elbűjtakat.

(Balla.)

Zálogsvi.

1.

A játszók összefogódzva kört alkotnak. Egy játzó a kör közepén áll. A következő versecskét több ízben danolják:

Menjünk, menjünk az erdőbe,
Tréfa tüzet rakni,
A halálnak gyöngyöt rakni,
Vaskanállal kavargatni.
Éjám, Bójám!

Kinek látják mosolygását,
Annak szedik a zálogját. Huh!

A kik nevetnek, azoktól a körben álló elveszi a kendőiket. Mikor már sok kendő gyűlt össze, akkor az, a ki a körben áll, egy másik játzóval együtt megfogja valamelyik kendőnek a két sarkát, a többiek pedig danolják:

Ehol jön egy sárga csikó,
Igyorogva, vigyorogva,
Kendőt kiváltani.
Ha én tudtam volna,
Kiváltottam volna,
Sem egy pénzen. sem kettőn,
Teljes tizenkettőn,
Lépd át, gazdája!

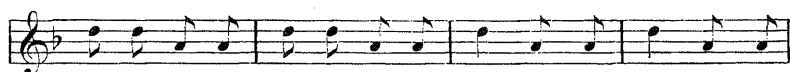
A kié a kendő, az oda megy a kendő-tartókhöz és az utolsó sor dallásakor átlépi a kendőt.

Így váltja ki mindegyik a zálogát.

2.

Bí-bor-ba, Bársonyba, Gyöngyös koszo-rú-ba, A ki mer itt

mo-so-lyog-ni, Bí-ró se-git zá-lo-got, zá-lo-got.

Szabad egyet ne-vet-ni, De nem szabad pukkadni. Kuk már!

(Gomor.)

Levegő, víz, föld, tűz.

Egy gyermek eldug valamit, a többi keresi. Ha messze keresik, az eldugó «föld»-et kiált. Ha közel járnak ahhoz, a mit eldugott, «levegő»-t; ha még közelebb mennek, «víz»-et, s ha mellette vannak, «tűz»-et kiált. Ekkor mindnyájan hozzálátnak keresni. A ki megtalálja, az lesz a dugó.

(Szina. Abaujm.)

Babutka.

Ezt úgy játsszák, hogy csinálnak a földbe egy gödröt és a körül ismét annyi kisebb gödröt, a hányan játszani akarnak. Letelepednek, s mindenik vág a középső gödörből egy kis földet, s azt a maga gödrébe teszi, az öklével bele veri és mondja:

Kinek gödre be nem telik, viszi a babutkát.

Megjegyzendő, hogy ha az első vágásra nem tud valamelyik földet metszeni, vagy keveset metsz, nem szabad újra metszeni, hanem át kell adni a kést szomszédjának. Néha ötször, hatszor is kerül a kés, míg a gödrök betelnek. A melyiké be nem telt, annak a kezébe egy darabka földet adnak, a szemét pedig az, kinek legelsőbb telt be a gödre, befogja s úgy vezetgeti, énekelve a fentebb irt mondókát. Míg így járkálnak, a babutkavívőnek el kell dobni a kezében levő földet, s mikor társa elereszti, meg kell azt keresnie és akkor tömni a gödrébe.

(Nagy-Sáp.)

Ondó, jondó.

Kerekbe állanak s forogva dalolják:

Ondó, jondó,
Tüzes köles jondó,
Mindön embör
A tenyerit
Jól a földhöz verje!

A tenyerüket a földhöz verik.

(Szaján, Kálmány: Szeged népe II. k. 86. l.)

Fövénykirály, földkirály.

Két fiú összefogódnak, s e kettő közül az egyik lesz fövénykirály, a másik földkirály. Ezután a két király egyszerre kiáltja a csatlakozásra váró gyermekekhez: «Ki fövény, ki föld!?» A ki fövény akar lenni, az a fövénykirályhoz megy, a ki pedig föld akar lenni, a földkirályhoz megy. Azután a fövénykirály népével egyenes sorba áll, a földkirály is, a fövénykirálylyal szemben, népével együtt hasonlóképen. A két király közé a földre egy követ tesznek, s az lesz a híd.

Ekkor a fövénykirály mellett álló gyermek megy a földkirály felé, s kérdezi: «Szabad-e a hidon átmenni?» A földkirály ezt feleli: «Szabad!» Ezután átmegy a hidon s azt mondja a földkirálynak: «A fövénykirály küldött magának három ajándékot.» Erre a földkirály balkezét hátra teszi, s a jobbot előre nyújtja. A fiú erre a király tenyerére ütve mondja: «Egy ide!» s ekkor kezével előre mutat; azután a másodikat üti tenyerére, s ekkor jobbra mutatva mondja: «Egy oda». Végre a harmadikat üti, s kezével balra mutatva mondja: «Egy amoda!» A harmadik ütés után szalad, s ha a földkirály megkapja, az ő embere lesz, ha meg nem kapja, visszamegy helyére.

Azután a földkirály küld egyet a fövénykirályhoz, a ki ép úgy jár el, mint az előbbeni; s ez felváltva mindaddig így megy, míg az egyik király maga marad.

Ekkor az egyedül maradt király megy a másikhoz s miután a hídön átmenetre engedelmet kapott, ezt mondja: «Hoztam neked három ajándékot», s ép úgy jár el a három ajándék átadásával, mint a többi. Azután vissza akar szaladni, s ha a másik király megkapja, ez is az ő embere lesz, s ekkor a játéknak vége.

(Perbenyik.)

A nap és a hold.

A gyermekek összegyűlnek s közülök a két legügyesebb s leg-erősebb gyermek félrevonul, összebeszél s egyik «nap», a másik «hold» nevet vesz fel. — Ha ez megtörtént, zsebbelijőkből zászlót csinálnak, s azt magasra tartva a gyermek-csoport elé mennek.

Ki megy a «naphoz?», ki megy a «holdhoz?» — kérdezi a kettő egyszerre. — (A gyermekeknek nem szabad tudni, hogy melyik a kettő közül a «nap» és melyik a «hold», mert könnyen megeshetik, hogy egyik népszerűbb, mint társa, s a játszó közönség, ha tudná, hogy melyik milyen nevet visel, hozzá pártolna.)

No, mostan tovább! — A két zászlós fiú mindegyre kiáltja: «Ki megy a naphoz?» «Ki megy a holdhoz?» — A kik a naphoz mennek, vonuljanak balra; a kik a holdhoz mennek, vonuljanak jobbra. Ha ez is megtörtént, akkor a két bős kijelenti, hogy ők «királyok» és pedig ellenfelek, a hozzájuk pártolt fiúk pedig katonák.

Mostan kimérnek lépésekkel egy távolságot (ők azt már tudják, hogy mily távolság való nekik).

Tegyük fel, hogy a távolság 16 lépés (erős és élénk természetű gyermekek rendszeren többet vesznek), tehát 8 lépés a középpont. A középponton mindkét király leszúrja zászlóját, egyik jobbra, a másik balra, akkora tért hagyván, hogy kényelmesen keresztül futhassanak rajta. A zászlóktól jobbra 8 lépésnyire az egyik király üti fel székhelyét, a zászlóktól balra a másik; mindegyikök egy követ tesz le rezidenciának. Mostan a katonák (a többi gyermekek) megválasztott királyuk köré csoportosulnak s megkezdődik a tulajdonképeni játék.

A király ugyanis a leggyorsabb gyermeket megválasztja «futárnak», ki híreket visz az ellenkirályhoz. A futár elindul, s mikor a határt jelölő zászlókhoz ért, méltóságosan meghajol, mintegy szabadságot kérve a határ átlépésére. Ezzel tovább indul, s a királyhoz érkezve, másodszor is meghajtja magát.

A király kezét nyújtja a futárnak és kívánságát kérdezi. — Mit izent királyod? «Királyom ő felsége — mond a küldött — három rétest küld felségednek: egyik húsos, másik tejes, a harmadik bőjtös». (Vagy: egyik kovászos, a második kovásztalan, a harmadik íz nélküli; vagy: egyik sós, a másik sóatlan, a harmadik epés.) Midőn ezeket elmondta, vissza akar futni királyához, de ez a király utána indul, s ha sikerült neki őt a maga határán, a zászlókon innen elfogni, akkor fogolylyá teszi és szolgálatába fogadja.

No mostan a másik király küld követet társához, az szintén igyekszik a futárt fogolylyá tenni.

A játék így tart mindaddig, míg az egyik királynak sikerült a másik katonáit mind elfogni. Ha ez sikerült, akkor a katonáitól megfosztott király személyesen jelen meg, híreket víve, azokat elin-

tézve, visszasiet székhelyére; de most a győztes fél arra törekszik, hogy a királyt magát ejtse fogságba.

Ha ez sikerült, akkor a győztes fél katonáit két sorba állítja úgy, hogy azok közt kényelmesen el lehessen menni, t. i. a sorok egymással szemben állanak. Ha a sorok fölállottak, akkor a bukott király födetlen fővel háromszor keresztül vonúl azok közt s a győztesek «gyáva» szóval illetik.

Ha a szerencsétlen király már lakolt balsorsáért, volt katonáira kerül a sor. Ők is bűnhődnek és pedig így: A megbukott király zászlaját elveszik, s a pálczát, melyre a kendő kötve volt, egyiknek kezébe adják, ki köteles azt magasra tartani s előre indulni. Szerencsétlenül járt társai követik őt, s ők is födetlen fővel háromszor keresztül vonúlnak a győztesek sorain, de őket «hütlének» szóval illetik.

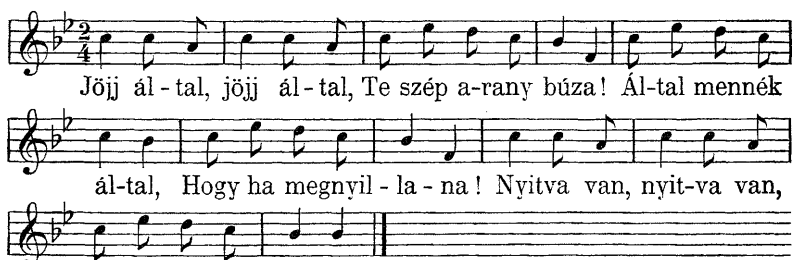
(Maros-Gecse.)

Aranykapu-játék.

1.

Jöjj által, te szép aranybúza!

Két kis leány egymásnak nyújtja a kezét s feltartja magasra. A többi játszó tőlük 10—12 lépésnyi távolságban félkört alkot. Most a két kis leány s a többi játszó felváltva éneklik:

Jöjj ál - tal, jöjj ál - tal, Te szép a - ran y búza! Ál - tal mennék
ál - tal, Hogy ha megnyil - la - na! Nyitva van, nyit - va van,
Csak jöjj ál - tal raj - ta!

Ekkor a félkörben állók összefogott kezekkel átbújnak a két leányka feltartott keze alatt, s a játék újra kezdődik.

(Potyond.)

2.

Nitva vagy on, nitva,
Mint szép aranykapu,
Aranybúza terem
A mi hold föld en ken.

(Körmend. M. Nyelvőr III. k. 429. l.)

3.

Bújkálós-játék.

Gyere ki, gyere be,
Szegefű, aranybúza!
Bemennék, bemennék,
Hogyha megnyillanék.

Nyitva van, nyitva van,
Csak bújj által rajta!
Bújj, bújj zöld ág, zöld levelestül,
Nyitva vagyon aranykapu,
Csak bújj által rajta.

(Sopron.)

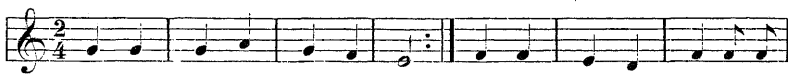
4.

Jöj-jön zöld ág zöld le-ve-le, Ál-tal búj-hatsz raj-ta.
Nyitva vagyon a-ranyka-pu,

(Bereg.)

5.

Nyisd ki asz-szony ka-pu-dat, Bújj, bújj zöld ág, Zöld leve-
Hadd ke-rül-jem vá-ra-dat.

lecske, Nyit - va van az a - rany - ka-pu, Csak búj - ja-tok

raj - ta !

(Bács-Bodrogm.)

6.

Lánczjáték.

Újvár, fényes vár,
Borzas kapujára,
Ez a bátor jó vitéz
Megyünk a hídjára,

Bújj, bújj, zöld ág,
Zöld levelecske,
Rajta vagyon aranykapu,
Csak búj-jatok rajta!

7.

Hőczhőcz.

Leányok és fiúk egy egyenes sorba összefogódzva dalolják:

Hőczhőcz fényes táncz,
Köröl kapodánya.
Nyisd meg, nyisd meg, Gergely uram,
Vámot veszek rajta.
Nyiss kaput Borsosné,
Borsos kapitánné.
Bújj, bújj, szedericze, levelicze,
Bújj, bújj, bújj!

Most a sor egyik végén álló szélső elereszti szomszédjának kezét s kiáll elébe, vele feltartott kézzel kaput alkotni. E kapun a sor, — a másik végén kezdve — keresztül búvik, míg ismét ki nem egyenesedik. Így ismétlődik tovább.

(Panyola. Szatmár m. M. Nyelvőr IV. 380. 1.)

8.

Bújkálós játék.

Gyere ki, gyere be,
Gyönyörű kis madár!
Csináltam tenéked
Aranyból kalitkát,
Ezüstből ajtaját.

Nem szoktam, nem szoktam
Kalitkában lakni,
Csak szoktam, csak szoktam
Zöld erdőben bújni,
Fenyőmagot enni,
Gyöngyharidot inni.

Bújj, bújj zöld ág
Zöld levelestől,
Nyitva vagy az aranykapu,
Csak bújj által rajta!

(Sopron.)

9.

Nyissad asszony ka-pu-dat, Bújj bújj, bújj bújj, fé-nyes
Hadd ke-rül-jem vá-ra-dat!

nap, Bú-csúz-ta-tó fá-ja, Va-gyon bá-tor jó vi-téz

Zöld a-do-má-nya, Zöld ág, zöld leve-le-se, Nyit-va vagyon

a-rany-ka-pu, Csak bújj ál-tal raj-ta. Bújj, bújj, Bújj, bújj.

(Vas.)

10.

Mind összefogódnak s egy a fal mellé áll, a mellette levővel fölemelik karjukat, az alatt mind átbúvik, a harmadik a kettő elé áll hátat fordítva. Aztán a negyedik karja alatt bújnak át, mire a negyedik is hátat fordít, így tart mindaddig, míg mind egymás előtt nem állanak. Bújkálás közben dalolják:

Bújj, bújj, fényös nap,
 Búcsús kapadorja,
 Vagyon bátor jó idő,
 Szép dadanája.

Mikor mind egymás előtt állanak, egy külön levő az elöl állónak fején keresztbe tesz két fácskát, s a falnál állótól kérdezi: Kovács, hogy a láncz? Ki az? Megmondja annak nevét, kinek fején keresztbe teszi a pálczát, pl. Lőrincz, Kata. Mit adsz neki? Neki adom Zsobrák Gyurit (vagy más fiút) s tehenét, három pántlikás kontyot stb. Ezután az első félre áll, s a másik fején teszi keresztbe a fácskákat, s ugyanazokat mondják. Így folytatódik, míg el nem fogynak.

(Szilvás-Szt.-Márton.)

11.

Koszorús vagy körjáték.

Játszani szándékozó lányok körbe állva egymás kezét fogják; míg egy lány a kör közepébe áll, ki körül forgolódva éneklük:

Óh ház! fényes ház, Borsos kapitánya!
 Vagy a bátor vitéz, vagy a palotája.
 A kit szeretsz, kapd el!
 Ezt szeretem, ezt kedvelem,
 Ez az én édesem.

Pénz volnék, kerülnék,
Rózsa volnék, pendülnék,
Mégis kifordulnék.

Pesten csináltattam házat,
Ablakot rá háromezázat.
Közepébe tűkörszobát,
Kiben rózsám festi magát.
Állj meg már!

Ég a gyertya, ha meggyújtják,
Mikor ezt a tánczot járkák.
Járjad, járjad, jó katona,
Hadd dobogjon ez az útca.
Hej! haj más!

Egy kis kertet keríték,
Abba rózsát ültetek;
Bíró lánya rászokik,
A törvényre adatik.

Lányt illeti a koszorú,
Legényt a bokréta.
Gyöngy, gyöngy asszonyának,
Gyöngy koszorú a lányának.

Holnapután elmennék,
Holnap haza sem jönnek,
Lányotoknak sem hoznék
Gyöngyvirágos koszorút.
Bak fiz! czipelle!

Cziczkom, maszkom,
Vagyon-e szép lányod
Te semmire való!
Add nekem azt,
Elkapom ezt
Pajzsom, pajzsom.

Szita, szita péntek,
Szerelem csütörtök,
Dob szerda.

A katonák regementje igen czifra,
Sándor, Bándor öreg benne igen nyalka.
Hej libu libuskám!
Fordulj ki már, Mariskám!
Eszem adta!

A körben lévő lány elkezd tánczolni és mikor a dallamban azt mondják: «A kit szeretsz, kapd el», akkor tetszése szerinti lányt kap ki a körből s azzal addig tánczol, míg ezt éneklik: «Hej libu, libuskám, fordulj ki már Mariskám, eszem adta!» Akkor az, a ki előbb volt a körben, visszamegy a többiek közé, a másik pedig ott marad s kezdi újra a tánczot. Ezt mindaddig folytatják, míg valamennyi lány részt nem vett a tánczban; akkor a játéknak vége.

(Sajó-Petri.)

Újhold-játék.

1.

Bújj-bújj zöld ág!

Két gyermek összefogódzik, kezöket magasra fölemelik, azaz kaput alkotnak kezeikből. A többiek szintén összefogódzanak egy sorba, és átbújnak a kapun, miközben ezt éneklik:

Bújj-bújj, zöld ág,
Zöld leveles tulipán.
Nyitva van az aranykapu,
Csak bújjatok rajta!

Mikor háromszor keresztül bújtak a kapun, egyik kapus — a jobbfelől álló — ezt mondja:

Tegnapelőtt itt járatok,
Hídam lábát eltörétek;
Meg nem csinálátok.

A ki legelől áll a bűvők között, azt feleli:

Holnapután visszajövünk,
Fenyőfából kifaragjuk,
Meg is aranyozzuk.

Kapus: A kapunak vámja is van.

Legelső: Mi a vámja?

Kapus: Egy aranyalma, egy hordó bor és egy szép leány.

Legelső: Az aranyalma most virágzik,
A hordóban a bor most forr,
A szép leányt megadhatjuk.
Ha megkaphatjuk.

Ezután ismét bújnak a kapun keresztül. A két kapusnak pedig a legutolsó lányt keresztül bocsátani nem szabad, hanem meg kell fogni és a balfelől álló kapus mellé kell állítani. Így folytatódik a játék addig, míg mindenik lány el nincs fogva. Ezután, ha akarják, a játék ismét előlről kezdődhetik.

(Nádudvar.)

2.

Nyiss kaput, újhold.

Fiúk és leányok felállnak vegyesen, hosszú sorba, kezeiket összefogva, a két legnagyobb (fiú és leány) a jobb szárnyra áll.

Ekkor egy pár messze megy tőlük (10—15 lépés), arczczal feléjük állván összefogott kézzel. Ez a pár az újhold.

Ekkor a nagy sor vezetője kiáltja az újholdnak:

Nyiss kaput, újhold!

Ez felel: Minapába itt járatok,
Hídam lábát lerontátok,
Meg sem ácsolátok.

Ekkor a hosszú sor megindul és megy gyorsan az újhold felé, és az egész mondja ekkor:

Ácsok vagyunk, ácsmesterek,
 Diófából kifaragjuk,
 Meg is aranyozzuk.

Ezalatt keresztül érnek a két újhaldon és csatlakoznak a más végére, s ekkor ők mondják a más végén valóknak a fentebbit.

3.

Bújj, bújj zöld ág, Zöld le - ve - les szál! Há-nyat ter-mett

a mogyoró? Tizet, hú-szat a mo-gyo-ró. Haj! li - li - om!

(Veszprém.)

4.

Ereszsz ál-tal, e-reszsz ál-tal te hi-da-si mes-ter!
 Nem ereszt-lek, nem e-resztlek te hi-da-si mes-ter!

Bújj, bújj zöldes, zöld le - ve - les-tül, Nyit - va van az

a-ranyka-pu, Csak búj-ja-tok raj-ta, raj-ta, raj-ta, raj-ta ..

(Baranya.) (a hány átbúvó van).

Hídepítés.

1.

Mért küldött az új asszony?

A játszóközül kettő kézfogással s felemelt karokkal — mintegy hidat alkotva — 8—10 lépésnyire megáll a többiekkel szemközt, kik egy csoportban tetszésük szerint állanak.

A nagy csoport énekl:

Mért küldött az új asszony? Haja gyöngye, gyöngye!

A két fiú visszaénekl:

Aranyhidat csinálni. Haja gyöngye, gyöngye!

Felváltva éneklük továbbá:

Minek az az aranyhíd. Haja gyöngye, gyöngye!
Nektek azon átjárni. Haja gyöngye, gyöngye!
Nyisd ki, asszony, kapudat, Hadd kerüljem váradat!
Új ház, fényes ház, Fényes kapitányné.

Erre a nagy csoport egyenkint a híd felé vonúl, hogy azon átmenjen; a legutolsónál a két hídat álló fiú leereszti karját, azt elfogja s maga mellé állítja. Ezt ismétlik mindaddig, míg valamennyi el nincs fogva.

(Jász-Alsó-Szt.-György.)

2.

Hidas-játék.

Két gyermek összefogja a kezét s föltartja; ez a híd. A többiek, az útasok, egy lánczczá fogódznak. Az útasok a híd felé közelednek. A kettő (a híd) énekelve kérdezi:

Mé' küdett az úrasszony?
Haja gyöngye, gyöngye!

Az útasok felelik:

Aranyhídat csinányi.
Haja gyöngye, gyöngye!

Hidasok: Minek néktek az a híd?
Haja gyöngye, gyöngye!

Útasok: Nékünk azon átjárnyi.
Haja gyöngye, gyöngye!
Nyiss ki, asszony, a kapudat,
Haja gyöngye, gyöngye.

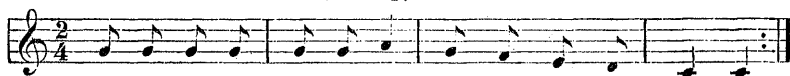
Itt a hidasok felemelik a kezüket s az útasok alatta átbújnak és éneklük:

Hagy kerüljük váradat,
Haja gyöngye, gyöngye!

A két utolsót feltartják, s ha újra kezdik, ez a kettő játsza a hidasok szerepét.

(Pécska. M. Nyelvőr. V. k. 44. l.)

3.

Mért küldött az új asszony? Ha - ja gyöngye, gyöngye!
A - rany hí-dat csi - nál-ni. Ha - ja gyöngye, gyöngye!
Mi - nek az az a - rany híd? Ha - ja gyöngye, gyöngye!
Nek - tek a - zon át - jár - ni. Ha - ja gyöngye, gyöngye!

Nyisd ki, asszony, ka-pu-dat, Hadd ke-rül-jem vá-ra-dat.

Új ház, fényes ház, Fényes ka - pi - tány-né!

(Jász-Nagykun-Szolnok.)

4.

A gyermekek két csoportba oszlanak, s néhány lépésnyire egymással szemben állanak meg; egymás kezét fogva, egy pár percet torokköszörüléssel töltenek el, azután rákezdik ezt az egyhangú éneket:

- 1-ső csoport: Elküdt az úr-asszony,
Haja gyöngyöm haja!
- 2-ik csoport: Nékünk hídát csinányi,
Haja gyöngyöm, haja!
- 1-ső csoport: Minek nektek az a hid?
Haja gyöngyöm, haja!
- 2-ik csoport: Nékünk azon átjárnyi,
Haja gyöngyöm, haja!
- 1-ső csoport: Mi lesz annak válsága?
Haja gyöngyöm, haja!
- 2-ik csoport: Egy szép barna menyecske,
Haja gyöngyöm, haja!
- 1-ső csoport: Nyisd ki, rózsám, kapudat,
Haja gyöngyöm, haja!

Akkor a tulsó oldalon álló gyermekek felemelik kezüket, az innenső oldalon állók szintén összefogódzva oda sietnek, s amazoknak magasra emelt karjai alatt keresztül bújnak; mikor az utolsóra kerül a sor, a ki rendszerint legesínosabb kis lány szokott lenni, akkor kezüket gyorsan leeresztik, a kis lányt a többitől elválasztva maguk csoportjához csatolják ezekkel a szókkal:

Kiveszem a válságot.
Haja gyöngyöm, haja!

Azután újra kezdik, s ezen a módon egy pár óra hosszat elmulatnak.

(Nógrádm. M. Nyelvőr VI. k. 46.)

5.

Mért küldött az úr-asszony? ha - ja gyöngyöm, gyöngyöm!
 Ne-künk hí-dat csi-nál-ni, ha - ja gyöngyöm, gyöngyöm!
 Mi - nek nektek az a híd? ha - ja gyöngyöm, gyöngyöm!
 Ne-künk a-zon át-jár-ni, ha - ja gyöngyöm, gyöngyöm!
 Mi lesz an-nak vált-sá-ga? ha - ja gyöngyöm, gyöngyöm!
 Pi - ros bar-na menyecske, ha - ja gyöngyöm, gyöngyöm!

(Heves.)

6.

Kiküldött minket az úr....

Kiküldött minket az úr. Haja gyöngyöm, haja!
 Minek küldött ki az úr? Haja gyöngyöm, haja!
 Nekünk hidat csinálni (stb.).
 Minek nektek az a híd?
 Nekünk azon átjárni.
 Mivel aranyozzátok?
 Egy taliga arannyal.
 Miből lesz a híd lába?
 Bűrökből és bodzából.
 Nyisd meg, leány, kapudat.
 Hadd járom be váradat!

Egy pár összefogott, fölemelt karral áll, a többiek átmennek a karjok alatt, de az utolsó pár mindig helyt marad s úgy épül a híd.

(Jász-Árokszállás.)

7.

Hej vára, vára,
 Ezrek vára,
 Kettős kívül,
 Tüzes gyűrű,
 Vesd ki vára,
 Vesd be!

Mért küldött az úr-asszony?
 Haja gyöngye, gyöngye!
 Nektek hidat csinálni.
 Haja gyöngye, gyöngye!
 Minek nektek az a híd?
 Haja gyöngye, gyöngye!
 Nektek azon átjárni,
 Haja gyöngye, gyöngye!

Mihől lesz a híd lába?
 Haja gyöngye, gyöngye!
 Bűrökből és bodzából,
 Czigányasszony kontyából,
 Haja gyöngye, gyöngye!
 Mikor a lány lefekszik,
 Rózsavízbe megmosdik,
 Haja gyöngye, gyöngye!
 Nyissad, asszony, kapudat,
 Hadd kerülöm váradat,
 Haja gyöngye, gyöngye!

Két sorba állanak a játszóok. A vers elején együtt énekelnek, azután párbeszéd alakban kérdeznek és felelnek. Mikor az egyik azt mondja: «nyisd», akkor az ellenkező oldalon levő két játszó fölemeli összefogott kezét és a hosszabb sor átmegy a kezők alatt, de elvágják a lánczot tetszésük szerint, és az elvágott rész ott marad, s így tovább.

(Jász-Apáti.)

8.

Mért küldött a kisasszony?

Leányok összefogódzva sorba állanak. Két leány egymás kezét (vagy egy vesszőnek két végét) megfogja és felemelve tartja. A ki kezét feltartja, kérdi:

Mért küldött a kisasszony? Haja gyöngye, gyöngye!

Felelnek rá a többiek:

Nekünk hídat csinálni. Haja gyöngye, gyöngye!

Kettő: A minap is itt jártatok,
 Hidom lábát eltörtétek,
 Meg sem csináltátok.

Többiek: Megcsináljuk bűrökből, bodzából,
 Töltött káposztából,
 Mégis átmegyünk rajta.

Együtt: Nyisd meg, leány, kapudat,
 Hadd kerüljem váradat.
 Rózsafának illatja,
 Az én szívem bizgatja.
 Hejh tulipán, tulipán,
 Teljes szegfű szép virág.
 Tele kertem zsályával,
 Szerelemnek lángjával.

Ez utóbbi nótá dallása közben a híd alatt átmennek, a hídat képezők a legutolsó előtt kezőket leeresztik és így a többitől elvág-

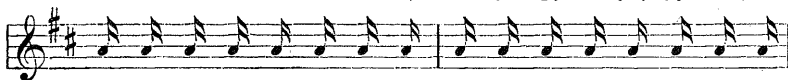
ják, az elvágott valamelyik hídát képező mellé áll. Így folyik tovább, míg utóljára egy leány marad a sorból: ez az egészet háromszor nótázva (Nyisd meg, leány, kapudat) körülkerüli, egyet választ és azzal csinál hídát s a játék újra kezdődik.

(T.-Szalók.)

9.

Mért küldött a kisasszony? Ha - ja gyön-gye, gyön-gye!
Ne - künk hí-dat csi-nál-ni, Ha - ja gyön-gye, gyön-gye!

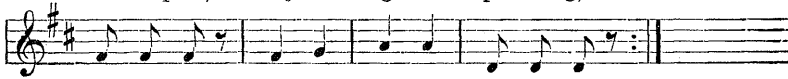
A mi-nap is itt jár - ta-tok, Hidunk lábát el - tör - té - tek,
Megcsináljuk bü-rök-ből, bod - zá-ból, töltött káposz-tából.

Meg sem csi - nál - tá - tok. Nyisd meg, le - ány,
Még - is át - me-gyünk raj - ta. Hej tu - li - pán,

ka-pu-dat, Hadd ke - rül-jem vá - ra-dat, Ró-zsa - fá-nak
tu - li-pán, Tel - jes szeg-fű szép vi-rág, Te - le ker-tem

il - lat - ja, Az én szí - vem biz - gat - ja.
zsályá-val, A sze - re - lem láng-já-val.

(Jász-Nagykun-Szolnok.)

10.

Gyertek elő, lúdjaim....

A játsszók két csoportba állnak; egyfelé kettő, a másik félre a többi. A kettesek összefogják kezeiket és mondják:

Jertek elő lúdjaim, haja gyöngyöm, haja!

Erre a másik csoport mondja:

Nektek hídát csinálni, haja gyöngyöm, haja!

A kettesek folytatják:

Minek nektek az a híd? haja gyöngyöm, haja!

A másik csoport feleli:

Nekünk azon átjárni, haja gyöngyöm, haja!

Erre a kettesek újra mondják:

Gyertek elő lúdjaim, haja gyöngyöm, haja!

Mire a csoport, egymást kézenfogva megindul a kettesek felé szaladva, hol a kettesek a híd gyanánt összefogott kezöket feltartják és mondja a csoport:

Nyisd meg, asszony, kapudat, haja gyöngyöm, haja!

Hadd kerüljem váradat, haja gyöngyöm, haja!

Ekkor a kettes a sorból az utolsót elvágja s az elvágott a ketteshez szegődik. A játék tart addig, míg az egész csapat a kettesekhez csatlakozik, de úgy, hogy az ellenoldalon kettőt hagynak hídul, kik újra kezdik a játékot.

Híd a s m e s t e r.

1.

15—20 kis leányka félkörbe áll egymás kezét fogva. Jókora távolságban tőlük két leány szemközt foglal állást, szintén kezét fogva. Most a félkörben állók énekelve kérdezik:

A.: Itthon vagy-e, hídas mester?

A két leány felel:

B.: Itthon vagyok, csak most jöttem.

A.: Ereszsz által a híradon!

B.: Nem eresztlek, mert leszakad.

A.: Ha leszakad, megcsináljuk.

B.: Mivel tudnád megcsinálni?

A.: Arany-gyöngygyel, gyöngyharmattal.

B.: Hol vennéd az arany-gyöngyöt?

A.: Isten adná szent markából.

Most a félkörben állók futva közelednek összefogódzva egyenes sorban a két leányka felé, a kik hátrálva mondogatják:

Bújj, bújj, bokrostul,
Kukoriczaszárazstul.

Mikor aztán a futók elérik a hátrálókat, ezek mint egy híd alatt áteresztik a sort, kivéve a két utolsót; most ezek csinálják a hídat és a játék ismétlődik.

(Lelle.)

2.

Itthon vagy-e, hidas-mester?
 Itthon vagyok, mire kellek?
 Ereszsz által a híradon!
 Nem eresztlek a hídamon.
 Mért nem ereszsz a híradon?
 Talpa törik a hídamnak.
 Megcsináljuk mi bürökből,
 Megfuttassuk sárárányból.
 Hol veszitek a sárárányt?
 Kérve kérjük az Istentől.
 Mi is kérnénk, ha adnátok,
 Ha jó leányok volnátok.

(Szenna.)

3.

Itthon vagy-e, hidas-mester?

A gyermekek maguk közül kettőt megtesznek gazdának, a többiek pedig hosszú sorba fogódzkodnak össze. A két gazda kiáll, a sor pedig halad a gazdák felé s így beszélgetnek:

Sorvezető: Itthon vagy-e, hidas-mester?

Gazdák: Itthon vagyok, csak most jöttem.

Sorvezető: Ereszsz át a te híradon.

Gazdák: Nem eresztlek én hídamon.

Az én hídam aranyos,

A te lovad patkós.

Bújj, bújj, zöld ág, zöld levelestől,

Nyitva van az aranykapu,

Csak bújzatok rajta.

Akkor a gazdák föltartják a kezüket s a sor végéről egyet lecsapnak. Azelőtt már gondolt a két gazda gyümölcs-, virág- vagy más nevet. Ezután azt kérdik attól, a kit lecsaptak:

Melyikhez mégy, a rózsához, vagy az ibolyához?

Akkor ahhoz megy, a melyiket választotta. Ha a leányok már mind elfogytak, újra kezdik a játékot.

4.

— Itthon vagy-e, hidas-mester?

Itthon bizony most gyöttem meg.

Áteresztenélek, de te lovad igen patkós.

Az én hídam üstös, aranyos, mind föl váगतod.

— Ha föl váगतom, meg is csináltatom bürökből, berekből, rongyos köpönyegből.

Hátul van egy kancza lovam, azt is itt hagyom.

Akkor az utolsót elfogják.

(Körmend. M. Nyelvőr III. k. 379. l.)

5.

H í d a s - j á t é k.

A gyermekek két csapatba állanak szemben egymással. Egyfelől ketten botot tartanak fejük felett, másfelől a többi játszó. Az előbbieket a hidasok, az utóbbiak az útasok.

Útas: Itthon vagy-e, hidas-mester?

Hidas: Itthon vagyok, csak most értem.

Útas: Ereszsz által te hidadon.

Hidas: Nem eresztlek, nem eresztlek, mert nem tudom, ki népei vagytok.

Útas: Mi vagyunk, mi vagyunk, fehér zászlós népei.

Hidas: A mi hídunk aranyos, kendtek lova mind patkós.

Útas: Megcsináltassuk bürökből, bodzából, sárnak aranyából.

Hidas: Hol vettétek azt a sáraranyat?

Útas: Kértük, kértük szent Istentől,
(mennek kézen fogva, egyes sorban)

Kis kertjéből hozta, jobbkezéből adta.

Éneklük:

Bújj, bújj, zöld ág,

Zöld levelecske,

Nyitva van az aranykapu,

Csak bújj által rajta!

A sor végén egyet vagy kettőt lecsapnak, s ezek a hidasok mellé állnak, kezüket megfogva, s így tovább, míg mind a hidasokhoz kerülnek, hogy azután a játékot ismét újra kezdjék.

(Beczefa.)

Belegben a hidas-játékban ezt dalolják:

Bújj, bújj, bokrosdi,

Bokrosdi malomba.

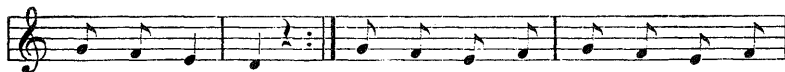
Lélekpásztor a vitéz,

Csak bújj által rajta!

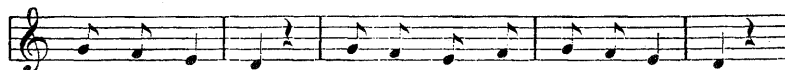
6.

Itt-hon vagy-e, hí-das-mes-ter? Itt-hon va-gyok,
E-reszsz ál-tal a hí-da-don! Nem e-reszt-lek.
Ha le-sza-kad, meg-rag-gagygyuk. Mi-vel tun-nád
Gyűrű gyöngygyel, gyöngyharmattal!

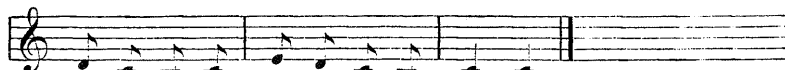
csak most ér-tem! Hon-nan ve-szel gyű-rű gyöngyöt,
mert le-sza-kad!
meg-rag-gan-ni?

gyöngy-har-ma-tot? Is-ten ad-ná jobb-ke-zé-ből.

Bújj, bújj zöld ág, zöld a fa le-ve-le: Nyitva van az

a-rany-ka-pu, csak bújj raj-tok ál-tal!

(Somogym.)

7.

Két gyermek összefogja a kezét s föltartja; ez a híd. A többiek az útasok, egy lánczczá összefogódnak.

Útasok: Itthon van-e a hídas-mester?

Hídas-mester: Itthon vagyok, csak most gyüttem.

Útas: Ereszsz át a hídadon.

Híd: Nem ereszthetlek, mert pitkessek, patkóssak a lovaidd; hátha leszakad.

Útas: Ha leszakad, fölállítjuk (vagy: föláglálluk).

Hídas-mester: De mivel?

Útas: Nagy fejszével, kalapáccsal.

Futnak; az utolsókat a leeresztett híddal föltartóztatják, ha bírják, s akkor ezek lesznek a hídasok.

(Somogy. M. Nyelvőr IV. 40.)

8.

Hidas gazda, hidas gazda!
 Áteresztel-e a híradon?
 Nem eresztlek, mert letörik.
 Ha letörik, megcsináljuk,
 Sárga szöggel leszögeljük,
 Uj ju jú! Uj ju jú!

9.

A r a n y h í d.

Két gyermek kezét összefogja s magasan föltartja. A többi sorba fogódzik, az első gyermek közülök oda szól a két összefogódzó gyermekhez és kérdik:

Itthon van a híasmester?

A híasmester feleli: Itthon vagyok, de csak most jöttem.

Kérdés: Áteresztesz bennünket a hídon?

Felelet: Nem eresztlek, mert leszakad.

A gyermek feleli: Ha leszakad, megcsináljuk.

A híasmester kérdi: Mivel tudnád megcsinálni?

Felelet: Gyűrűgyönggyel, gyöngyharmattal.

Karban éneklik:

Bújj, bújj zöld ág,
 Zöld levelecske,
 Nyitva van az aranykapu,
 Bújj csak rajta által!

Ekkor az egész sor keresztül búvik a két összefogódzkodó gyermek karja alatt, de az utolsót elfogják és azt mondják neki:

Bátor vitéz, maradj itt.
 A nagy hídon által.

Ezt addig ismétlik megint előlről, míg az egész sor gyermeket el nem fogják.
 (Vecsés.)

10.

H í d a s j á t é k.

Itthon vagy-e, híasmester?
 Itthon vagyok, csak most jöttem.
 Ereszsz átul a híradon!
 Nem eresztlek, mer' leszakad.
 Ha leszakad, megcsinálom.
 Mivel tudnád megcsinányi?
 Győri gyöngyi gyöngyvirággal.

Honnan veszed győri gyöngyvirágot?
 Isten küdi szent morgábul.
 Mi lesz a fizetésem?
 Piros óma, meg egy citrom.
 Bújj, bújj, zöldem, zöld levelecske.
 Nyisd ki az aranykapudat,
 Csak bújhatok rajta!

Összefogott kezöket föltartják, az alatt elbújnak a többiek.

(Tapolczafő.)

11.

Itthon vagy-é, hídasmeister?

A játékosok sorba állanak; előttök kettő áll, kezüket összefogva.
 A játékosok kérdezik:

Itthon vagy-e, hídasmeister?
 Itthon vagyok, csak most jöttem!
 Ereszszél át a híradon!
 Nem eresztlek, mert leszakad!
 Ha leszakad, megrakatom!
 Mivel tudnád megrakadni?
 Gyűrű, gyűrű, gyöngyvirággal.
 Hol vennéd a gyűrű, gyűrű, gyöngyvirágot?
 Isten adná szent markából!

Most aztán átbújnak a hídon, a kettő feltartott keze alatt,
 s éneklük:

Bújj, bújj, bokrostúl,
 Bokrod itt maradjon!

(Nagy-Kajdacs.)

Szent-Erzsébet-játék.

1.

Gyíhi, gyíhigya!

A gyermekek (fiúk) két csoportra oszlanak. A nagyobbik csoportnak van egy vezetője; ezek összefogódnak jó erősen. A másik csoport csak két vagy négy tagból áll. Ezek leülnek s ők a *szent Erzsébet hídjá*. Ezután a vezér ezt mondja:

«Gyíhi, gyíhigya!»

Erre az ülök egyike, a hídas, azt mondja:

«Szent Erzsébet hídjá.»

A.: «Által megyünk rajta.»

B.: «Vámot veszünk rajta.»

A.: «Nem bánom én akár vesztek, akár nyerek,
Ezt a néhány rossz csikót átalviszem rajta.»

Ekkor csapatával neki indul a hídnak s keresztül iparkodik vinni csikait. A hídmesterek pedig azon vannak, hogy az átvonuló csikókból minél több vámot vegyenek. A gyengébbek lábait megfogják s nem eresztik tovább. Ha azután a láncz elszakadt, a szakadáson túl levők elmennek, az elszakadtak pedig a hídmesterek mellé leülnek s a következő átvonuláskor ők is segítenek vámot venni. Ez így megy, míg a csikók mind a vámon vesznek, s a vezető maga marad. Ekkor a játékot újra kezdik, ha van hozzá kedvük.

(Nagy-Kőrös.)

2.

Szent Erzsébet hídja.

Vezér: Gyiki, gyiki, gya?

Kapus: Szent Erzsébet hídja.

Vezér: Általmegyünk rajta.

Kapus: Vámot veszünk rajta.

Vezér: Nem bánom én,
Akár nyerek, akár vesztek,
Ezt a néhány szilaj csikót
Átvezetem rajta.

Ekkor neki rohannak s a kapun átszaladnak. Ha a kapusok valamelyiket vissza tudják tartani, az is melléjük térdel; de a fogás közben térden kell maradniok, nem szabad felállaniok. A vezér mindaddig vezetgeti lovait, míg valamennyit el nem fogják a kapusok.

(Piricse.)

3.

Hidacska.

(Fiújáték.)

Két gyermek egymással szemközt letérdel, s ez a híd. Ezután jön egy csikós, a ki lovakat vezet. A csikós így szólítja meg a hidat.

Csikós: Gyih, gyih gya?!

Híd: Szent Erzsébet hídja.

Csikós: Általmegyünk rajta.

Híd: Nem bánom én,
Ezt a néhány

Szilaj csikót
Áteresztem
Rajta!

Ekkor jó sebesen át kell a csikósnek surranni a hídon, mert máskülönben megfogják a csikókat. Ez így megy, míg utoljára minden csikót elfognak.

(Kis-Oroszi.)

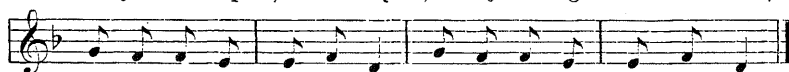
4.

K a p u j á t é k.

Két nagyobb leány összefogódzva megáll (kaput csinál); a többi hosszú sorba fogódzik. A kik a sorban vannak, mindnyájan mondják a következő verset:

Hej tu - li - pán, tu - li - pán, Te-ljes szeg-fű szarka-láb;

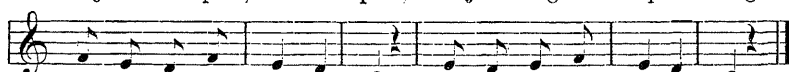

Te - le ken-dő zsá-lyá-val, Sze-re-lem-nek láng-já - val.

(Jász-N.-Kun-Szolnok.)

Hej tu - li - pán, tu - li - pán, Tel-jes szeg-fű szép vi - rág!

Te - le ker-tem ró-zsa - val, Sze-re-lem-nek lángjá - val.

(Nógrád.)

Hej tu - li - pán, tu - li - pán, Tel - jes szegfű szép vi - rág.

Te - le kertem zsályá-val, A sze - re-lem láng-já - val.

Nyisd ki rózsám ka-pu-dat, Hadd ke-rül-jem vá - ra - dat.

Ró - zsa-fá-nak il - la - ta, Mi - kor szí-ve-m biz-tat - ja.

Itt a kapu elé érkezve, kérdezi a sorban az első:

Kié ez a kapu?
 — Szent Erzsébeté.
 Általmennék rajta.
 — Vámot veszünk rajta.
 Minapába itt mentetek,
 Hidam lábát eltörtétek,
 Meg nem csináltátok.
 — Ácsok vagyunk, fát faragunk,
 Fenyőfából kifaragjuk.
 Meg is aranyozzuk.

A kapu felemelkedik, a sor átmegy alatta, miközben ezt mondogatja a kapu:

Szűjjétek, szapuljátok,
 Szűjjétek, szapuljátok!

míg az utolsó is a kapu alá ér; azt azonban a kapu elszakítja a sortól és az megy kapunak. Ekkor a játék ismét elől kezdődik s az új kapunak az a tagja mondja a sor vezetőjével tartandó párbeszédet, ki elszakított a sortól s kapunak ment.

(Új-Fehértó.)

5.

Az ácsok.

Két játészó egy kendőt magasra emelve kaput csinál, mire a játészók közül egy kérdi:

Kié ez a kapu?
 — Szent Erzsébeté.
 Általmegyünk rajta.
 — Vámot veszünk rajta.
 A minap is itt jártatok,
 Letörtétek hidunk karját,
 Meg sem csináltátok.
 Ácsok vagyunk, megesinájjuk,
 Fenyőfából kifaragjuk,
 Meg is aranyozzuk.
 Hol veszitek az aranyat?
 Elmegyünk szent Erzsébethez;
 Pénzért kérünk,
 Ingyen adja.

Erre következik a dal, melyet összefogódzva énekelnek, mind átmennek a föltartott kendő alatt, de az utolsóira lecsapják a kendőt s így fogják el a sereget egyenként, minden fogás után újra kezdik a mondókát, a dal a következő:

Nyisd meg leány kapudat, kapudat.
 Hadd kerüljem váradat, váradat,
 Rózsafának illatát, illatát.
 Mikor szívem buzditják, buzditják.
 Hej tulipán! tulipán!
 Teljes szegfű szép virág, szép virág,
 Teregesse lángjával, lángjával,
 A szerelem párjával, párjával.
 (Cserépfalu.)

6.

Szent Erzsébet hídja.
 Hídja, hídja, ki hídja?
 Átmennénk rajta!
 Szent Erzsébet hídja.
 Megvámollak rajta.
 Akár vamolsz, akár nem,
 Átalmegyünk rajta.
 A minap is itt jártatok,
 Hidam lábát eltörtétek,
 Meg nem csináltatok.
 Megcsináljuk, ácsok vagyunk,
 Sósikából, lapuból, káposztatorzsából,
 S ingyen aranyozzuk.
 Hol vettétek ingyen az aranyotokat?
 Mind fenn voltunk Boldog-asszonynál.
 Kérvén kértük,
 Adván adták,
 Tekenővel mérték.
 Amoda van egy kis ház,
 Tele van nádmézzel,
 Egye meg a legeslegutolsó!

E dal mondása alatt két gyermek kezét fogva, s abból ívet alakítva külön állanak, a többi gyermek sorba áll, s a külön állók egyike és a sorban állók elseje közt folyik a vers, mint szóváltás és a többi gyermekek csupán a hídra tett rohanásban, az utolsó két sor dalolásában és a futásban vesznek részt.

(Osváth Pál: Bihar vm. sárréti járásának leírása, Nagyvárad 1875. 34 l. Aigner.)

7.

Kettő magasra emelve pálczát tart. A közeledő hosszú sor vezére kérdi a pálczát tartók egyikétől:

Vezér: Ki hídja, hídja?
 Pálczás lány: Szent Erzsébet hídja.
 Vezér: Által mennénk rajta.

Pálczás lány: Megvámollak rajta.
 Vezér: Akár vámolsz, akár nem,
 Által megyünk rajta!
 Pálczás lány: A minap is átjártok,
 Hídam lábát letörétek,
 Meg nem csinálátok.
 Vezér: Megcsináljuk holnapután,
 Aranyból, ezüsből,
 Fődi labodából.

A vezér itt kérdi a pálczás lánytól: Mi a váltság? Mire ez egy vagy két leányt kér; ez ismétlődik, míg az egész sor el nem fogy.

(Henczida.)

8.

K a p ú.

Vezér: Kié ez a kapu?
 Kapus: Szent Örzsébeté.
 Vezér: Átal megyünk rajta.
 Kapus: Vámot veszünk rajta.
 A minap is itt mőnétők,
 Hídam lábát letörétők,
 Föl se csináltátok.
 Vezér: Ácsok vagyunk, fát faragunk,
 Ingyen aranyozunk.
 Kapus: Hun vőttétők ingyőn aranytokat?
 Vezér: Elmőntünk Boldog asszonyhoz.
 Kérven kértük,
 Adván adták,
 Tekenyővel mérték.
 Kapus: Nem rabolunk, nem,
 Csak a legutósót.

Ekkor a kapun átbújnak s a kapusok elrabolják az utolsót, mire a vezér mondja:

Síjünk, ri'jünk,
 Elfogyott a mi seregünk!
 (Népkölt. gyűjt. II. k. 296. 1.)

9.

Szent Erzsébet hídja.

Két lány megfogja egy kendőnek két sarkát s a kendőt magasan feltartja. A többi játszó lánczba fogódzik, s egymásután átmege a kendő alatt a következő kérdések és feleletek közben:

Micsoda hídja ez ?

A kendőtartók felelnek :

Szent Erzsébet hídja.
 Általmennék rajta.
 Megvakúlsz alatta.
 Akár vakúlok, akár nem,
 Mégis átmegyek rajta.

Ha a gyermek komoly marad, nem ad zálogot ; ha nevet,
 zálogot ad.

(T.-Szalók.)

10.

Két sorba állnak s úgy kérdezkednek :

Kié ez a híd ?
 Szent Erzsébeté.
 Általmegyek rajta.
 Vámot veszek rajta.
 Akár veszel, akár nem,
 Általmegyek rajta.
 A minap is itt jártatok,
 Hídam lábát eltörtétek.
 Mégsem csináltátok meg.
 Ácsok vagyunk, ácsmesterek,
 Fenyűfából kifaragjuk,
 Ingyen aranyozzuk.
 Oh, ti koszos malaczkok,
 Hol vennétek ti azt az ingyen aranyat ?
 Felfussunk a Boldog-asszony farára.
 Kérvén kérünk, adván adta,
 Tekenővel mérte.
 Oh kisasszony, nyiss ajtót !

(Tisza-Palkonya.)

11.

Szent Erzsébet hídja.

Egy sorban állanak a gyermekek, kettő egymás kezét meg-
 fogva előttük áll, s a sorban állókkal ily párbeszédet kezdenek :

Kié ez a híd ?
 Szent Erzsébeté !
 Általmegyünk rajta.
 Vámot veszünk rajta.

Akár vesztek, akár nem,
 Általmegyünk rajta.
 A minap is itt jártatok,
 Hidam lábát letörtétek,
 Fel nem csináltátok.
 Holnapután visszajövünk,
 Fenyűfából kifaragjuk,
 Meg is aranyozzuk.
 Mit kívántok még hát?
 Egy akó bort, egy kosár piros almát és egy szép
 A szőlőfa most bimbózik. [leányt.
 Az almafa most virágzik,
 A szép leányt megadhatjuk,
 Harmadszorra elkapjátok.

Ekkor a két különálló gyermek összefogott kezét föltartja, s a sorban levők kezöket összefogva, átmennek a kezök alatt, harmadszorra az utolsó ott marad közülök, s a játék ismét kezdődik.

(Berettyó-Szt.-Márton.)

12.

Szent Erzsébet hídja (nem dalosjáték).

Kié az a híd itt?
 A szent Erzsébeté.
 Általmennék rajta.
 Vámot veszünk rajta.
 Micsoda hídoknak váltsága?
 Egy aranyalma, egy hordó bor és egy szép leány.
 Az aranyalma most bimbózik.
 A hordó bor most virágzik.
 A szép leányt megadhatjuk,
 Ha elkapthatjátok.

(Lelírás: Összefogódnak, lánczba állanak, két leány szemközt áll a lánccezal s fentartott kézzel kaput formál. A láncz a kapu felé megy, s a fentebbi kérdések és feleletek közt a kapu alatt átbúvik. Rendesen az kérdez, a ki a lánczban legelől áll, s a kapus felel. Az utolsó leány előtt lecsapják a kezöket s azt ott marasztják maguknál.)

(Diószeg.)

13.

Ki hídja, hídja?

Két gyermek kezét fogva áll, előttük a többi gyermek hosszú sorban, oldalkézfogással. Az első, a szószóló, kérdi az előtte álló pártól: Ki hídja, hídja?

Feleli rá az egyik:

Szent Erzsébet hídja.

Aztán folytatják a párbeszédet:

Általmegyünk rajta.

Megvámollak rajta.

Akár megvámolsz, akár nem,

Általmegyek rajta.

A minap is itt járatok.

Hídom lábát letörétek.

Fel sem csinálátok.

Majd felcsináljuk

Bürökből, bodzából,

Sóska káposztából.

Micsoda kaputoknak váltsága?

Egy igen szép eladó leány (legény);

(itt megemlíti a sor legvégén álló nevét). Erre a pár feltartja kezét, a sor átbúvik, s mindnyájan mondják:

Bújj, bújj, bokrosan,

Bokrod ide maradjon.

A mi várunk diófél,

A fiúké (v. a leányoké, a szerint, a mint fiúk v. leányok mondják) kutyabél.

Midőn pedig az utolsó is át akarna bújni, a kapusok nem eresztik, hanem elfogják; ez kézen fogja azt a kapust, a ki nem beszél. Ezután újra kezdődik a játék az előbb leírt módon, míg csak az utasok mind el nem fogynak.

(Élesd.)

Révészjáték.

1.

Ereszszetek át, jó révészek!....

A játékosok egymásután egyenes sorba állanak, s választanak maguk közül két révészt. Ezek egymásnak kezét adván, a sorral szemben állanak s alkuba bocsátkoznak a sor vezérével a következőleg:

Sorvezér: Ereszszetek át, jó révészek!

— Nem eresztünk, mert nem tudjuk, ki népei vagytok.

Lengyel László jó katona.

— Az is nekünk ellenségünk.

Miről való ellenségetek?

— Minapába erre jöttetek,

Hídunk lábát eltörétek,
 Mégse csináltatok meg.
 — Ácsok vagyunk, ácsorgunk.
 Holnap délre erre megyünk,
 Fenyőfából kifaragjuk,
 Ezüsttel megkoczogtatjuk;
 Hát még mi a hiba?
 — Egy kemencze kalács, egy hordó bor.
 — A kemencze kalácsot most sütik,
 A hordó bort most szűrik,
 A szép leányt most öltöztetik.
 Hát még mi a hiba?
 — Semmi se!

Ekkor rákezdik:

Bújj, bújj, zöld ág,
 Bokrod itt maradjon! —

s az egész sor keresztülmegy a révések keze alatt; s a ki akar
 a révéseknél marad; a ki nem akar, a játékot újra kezdi.

(N.-Kajdacs.)

2.

Kis-kis népei vagytok?

A gyermekek egyenes sorba állva összefogódnak. Kettő szembe
 áll a sorral, s kezét összefogva feltartja. E kettő közül az egyik
 kérdezi a sor végén állótól:

Kis-kis népei vagytok?

A sor végén levő feleli:

Lengyel László királyunké.
 Ő is nekünk ellenségünk!

A másik kérdezi:

Miről való ellenségtek?

A sor végén levő feleli:

A minapi napokon ácsorogtunk,
 Fenyőfából fát faragtunk,
 Ingyen aranyoztunk.

A másik kérdezi:

Hol vettétek az ingyen aranyat?

A sor végén levő feleli:

Föl-fölmentünk Boldog-asszonykához.
 Kérvén kértük,
 Adván nekünk,
 Mint jó barátjának.

A másik azt mondja:

Hazudtatok; most loptátok.

A sor végén álló feleli:

Nem hazudtuk, se nem loptuk,
Isten ajándéka,
Gyermekek játéka.

Azután mindnyájan egyszerre mondják:

Jer elő, zöld ág, zöld levelestől,
Nyitva van az aranykapu,
Átbújhattok rajta.

A míg ezt mondják, a sor végén álló megindul s a többi is utána megy, s a másik kettő keze alatt átbújik stb.

(Perbenyik.)

3.

Kapus, vagy: nyiss kaput, újhold!

E játékban a gyermekek egymásután kettős sorba állanak. Az első kettő a kapus, a második pár közül az egyik az anya. A gyermekek lábaikat emelgetve dobogtatnak s mondják:

Dib-dob, dib-dob.

Az anya kérdi:

Ki dobogtat az én hídamban?

Kapusok: Lengyel László jó király.

Azután az anya mondja:

Nyiss kaput, újhold!

Kapusok: Nem nyithatok, nem nyithatok;

Minapában itt járátok,

Hidam lábát letörétek.

Fel sem csinálátok.

Anya és a többi gyermek:

Felcsináljuk, felcsináljuk,

Fenyőfából kifaragjuk,

Ingyen aranyozzuk.

Kapusok: Hol kapjátok azt a sok aranyat?

Anya: Fel-felmegyünk Boldog-asszonyhoz,

Kérve kérjük,

Adva adják,

Medenczével hordjuk;

Tehát mi a vám?

Kapusok: Egy aranyalma és egy szép leány.

Ekkor a kapusok kezöket felemelik, a gyermekek keresztülmennek; a leghátulsót nem eresztik át. Ezt mindaddig folytatják, míg a sorban csak az anya marad; ennek valamit sügnak és szétoszolnak.

4.

Ki kis népei vagytok?

A gyermekek két rendbe állva, két nagyobb gyermeket királynak választanak. Az egyik királyhoz még választanak egy ahhoz hasonló nagyságú gyermeket. A másik királyhoz, ki legelől áll, a többi játszó gyermekek hozzá fogódznak. Ezután az egyik király kérdést intéz a másikhoz:

Ki kis népei vagytok?

Felelet: Lengyel László jó királyunk,
Van is nekünk ellenségünk.

A másik: Miről való ellenségték?

Felelet: A minap is itt termettünk,
Kezünk, lábunk eltörtettük.
Ácsor vagyunk, ácsorogunk,
Fenyőfából fát faragunk,
Ingyen aranyozunk.

A másik: Hol vettétek az ingyen való aranyat?

Felelet: Mi felmentünk Boldogasszony kis kertjébe,
Kérvén kértük,
Adván adták,
Szapulóval mérték.

A másik: Hazudjátok, mert loptátok.

Felelet: Egy Istenünk, egy lelkünk,
Se nem loptuk, se nem vettük.
Isten adománya.

A másik: Ki az ide-oda?

Felelet: Szent Erzsébet napja.

A kettő mondja: Átmehettek rajta.

És ekkor a kettő összefogódzik s felemelik kezeiket és a másik király társaival együtt átbújik a kezeik alatt. És az a kettő tet-szése szerint vághat el a másik király játszótársaiból, a mennyit akar, s akkor ezek a kettőhöz állva, hozzájuk fogódznak.

(Fekete-Ardó.)

5.

A leányok két részre oszlanak; az egyik a magyar, a másik a német nép; aztán felváltva éneklük:

Tisz, tisz, ti népei vagytok, hej magyar népek?
 Lengyel László jó királyunk, hej német népek.
 Az is nekünk ellenségünk, hej magyar népek.
 Mirű vóna ellenségtek, hej német népek?
 Hidunk lábát eltörette, hej magyar népek.
 Mivel tudta eltöretni, hej magyar népek?
 Ez ő piros pejlovával, hej magyar népek.
 Megcsináltatjuk sáraranybú, hej német népek.
 Hol veszitek sáraranyat, hej magyar népek?
 Boldog anyántú sírva kérjük, hej német népek.
 Mutassatok Boldog-anyát, hej magyar népek.

Ekkor a magyarok egyet felkapnak maguk közül, rendesen a legkisebbet és megmutatják.

(Tesmag. Hontm. M. Nyelvőr VIII. k. 569. l.)

6.

Hidas-játék

Egyfelől hárman, másfelől vagy harminczan összefogódnak, s ily párbeszéd folyik köztük:

A három kérdi: Tíz-tíz, ki népei vagytok?

- Lengyel László jó királyé.
- Az is nekünk ellenségünk.
- Miről való ellenségtek?
- Minap, minap itt járatok,
 Hidunk lábát eltöreték,
 Fel sem ácsolátok.
- Ácsok vagyunk, ácsmesterek,
 Fenyőfából kifaragjuk,
 Ingyen aranyozzuk.
- Hol kaptátok azt a sok ingyen aranyat?
- Fel-felmentünk Kis-Boldogasszonyfalvára,
 Kérve-kértük, adva-adták,
 Kis medicinával mérték.
- Hazudtok, tolvajok, mert loptátok.
- Isten tudja mi lelkünket,
 Se nem loptuk, se nem kuruzsoltuk,
 Isten adománya.
- Nyissatok kaput!
- Mi a kaputok váltsága?
- Egy szép aranyalma s egy Rózsa nevű lány.

Ekkor a három feltartja a kezét; a többi meg e kapu alatt átbújik. A kapusok azonban az utolsót, mint kapuváltságot, elfogják stb.

(Ny.-Karácsonfalva.)

7.

Ki népei, vári vagytok?
Lengyel Mátyás jó királyé.
Az is nekünk ellenségünk.
Miről vagyon ellenségtek?
Hídunk, lábunk összetöredezett,
Mégsem csináltatjátok meg.

(Csáktornya.)

8.

Kivágósdí.

Kiválasztják a két legerősebb fiút királynak. Azután ezzel a kérdéssel: Ki árpához? ki búzához? — két pártra szakad a játszó sereg. Mindegyik király a katonáit egymással szemben egy bizonyos távolságban felállítja, úgy, hogy a király mindig a jobbkéznel áll és összefogódzik a maga katonáival. Most így szólal meg az egyik párt:

Kis kis népei vagytok?

Mire a másik így felel:

Lengyel László jó királyunk.
Van is nekünk ellenségünk.
Mire való ellenségetek?
Fel-felmentünk Boldog-asszonyhoz.
Kérve kértünk, adván adott,
Kis tekenőjével mértük.
Hazudtátok, mert loptátok.
Isten tudja, mi nem loptuk.
Mi a kaputok váltsága?

Azután kiküld egy katonát. Ez a másik pártnak szalad. A másik párt lánczot formál, ez pedig törekszik a lánczot átszakítani. Ha sikerül, akkor a kiket elszakított, azokat királyához viszi. Ha nem sikerült, akkor ő is ott marad. Most a másik király küld katonát azon módon, a hogy az első. Ha egyik királynak már minden katonáit elszedték, akkor a király megy kétszer az ellenkirály kezére, és ha másodszor sem szakította át a király kezén levőket, akkor harmadszor a katonák kezére megy és ha itt átszakaszja a lánczot, akkor visszakapja katonáit; ha nem, akkor megcsipdesik.

(T.-Kóród.)

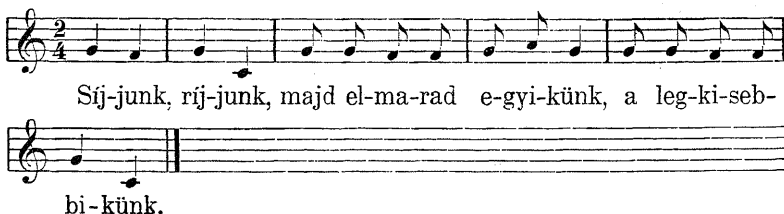
9.

Ki népei vagytok?

A gyermekek nagyság szerint egy sorba állanak. Két gyermek összefogódzva kérdezi a többi gyermektől:

Ki népei vagytok?
 Lengyelországé és jó királyé.
 Az is nekünk ellenségünk.
 Mirű való ellenségtek?
 Minapába erre gyöttetek,
 Hidunk lábát eltörettetek,
 Még most se csináltattatok meg.
 Majd megcsináltatjuk bürökből, bodzából, sáralenből.
 Hol veszitek bürköt, bodzát, sáralent?
 Majd kikérjük Boldog-anyánktól,
 Fenyőfából kifaragjuk, azt is nektek adjuk.
 Mi a kapunak a vámja?
 Egy akó bor és egy piros óma.

Már ekkor indulnak a kettő felé, énekelvén:

Mindaddig ismétlik az átbúvást, míg egyenkint mindnyájan el nem maradnak.

10.

Költözködés s hídcsinálás.

Két gyermek egymás kezét fogva áll egymás mellett. A többiek szintén egymást kézen fogva, ezektől kissé távolabb helyen hosszú láncsorban állanak. Most ezek elseje kiáltja a kettőhöz:

Vigyetek által, vigyetek által, jó révészek!

Válasz: Nem viszünk, nem viszünk, mert nem tudjuk, ki népei vagytok.

Amazok: Lengyel László jó királyé.

— Az is minékünk ellenségünk.

Miről való ellenségtek?

— Minapi napon erre jöttetek,

Hídunk lábát kitörtétek,
 Mégsem csináltatok meg.
 — Ácsok vagyunk, ácsorgunk,
 Fenyőfából kifaragjuk,
 Űst arannyal koczogtatjuk,
 Mégis megcsináltatjuk.
 Mi a hídvám?

— Egy kemence kalács, egy kenyér, egy hordó bor,
 meg egy szép fiú (vagy leány).

Ekkor a két együtt álló összefogott kezét ivalakban feltartja, a sereg pedig hosszú sorban futva átszökik az ív alatt, mikor emezek leeresztik a kezüket s ezzel az utolsót a csapattól elvágják s magukhoz veszik. Ez ismétlődik mindaddig, míg a csapat el nem fogy; ekkor az utolsó mindegyiknek a fejére kocczant s kész a híd.

Lengyel László-játék.

1.

Hidas-játék.

Két gyermek kezeiket összefogva áll; ezek a hidasok. A többiek kézfogással lánczot alakítanak, odamennek a hidasokhoz, s az első így szól hozzájuk:

— Ereszszetek át a Jordán-hídon!
 — Nem eresztünk — felelik a hidasok. — mert nem tudjuk, ki népei vagytok.
 — Lengyel László jó királyunké.
 — Az mi nekünk nagy ellenségünk.
 — Miért?
 — Azért, mert a minapában erre jártatok, hídunk lábát eltörtétek, s mégsem csináltattatok meg.
 — Ácsok vagyunk, ácsok voltunk, holnap délre visszajövünk, fenyőfából kifaragjuk, sárga szeggel megszegezzük.
 — Adjatok hát zálogot!
 — Ugyan mit?
 — Egy szép leányt és egy piros almát.
 — Szép leányt adhatunk, de piros almát nem; az még most bimbózik.

— Bújj, bújj, búbos tyúk.
 Fejed itt maradjon,
 Nyakad itt szakadjon!

Ekkor feltartott kezük alatt áteresztik őket, de az utolsót ott fogják. Ez mindaddig ismétlődik, míg valamennyit ott nem fogják, s a két hidas megett egyenlően szét nem osztják.

Ezután összehordanak giz-gaszt, s azt mondják, hogy tüzet raknak, s a két csoport két lánczot alakítva, igyekeznek egymást átrántani a tűzön. A melyik csoportnak az sikerült, az a győztes.

(Bodmér.)

2.

Lengyel László.

Ketten egyik kezökkel összefogódzva állanak, a többi velök szemben egymás háta mögé sorakozva áll.

A sereg: Ereszszetek át a Jordán vizén!

A kettő: Nem ereszthetünk, mert nem tudjuk, ki népei vagytok.

A sereg: Lengyel László szép királyunk.

A kettő: Az is nekünk ellenségünk.

A sereg: Miről való ellenségetek?

A kettő: Tegnap délben erre jöttetek,
Hídunk lábát kitörtétek,
Meg se csináltátok.

A sereg: Ácsok vagyunk, ácsorgunk,
Holnap délre erre jövünk,
Fenyőfából kifaragjuk,
Még oszt' meg is aranyozzuk.
Hát még még mást mit kívántok?

A kettő: Egy hordó bort, egy piros almát és egy szép lányt.

A sereg: A hordó bor most virágzik,
Piros alma most bimbózik,
A szép lányt itt foghatjátok,
A melyik tetszik.

Most a kettő összefogott karját fölemeli, a sorban állók az előttük állók derekát átölelve, a fejüket lehajtva, megindúlnak s éneklük:

Bújj, bújj, zöld ág,
Zöld leveles szál!
Hányat termett a mogyoró?
Tízet-húszat a mogyoró —
Haj liliom!

A kettő iparkodik a legutolsót, mikor a láncz karjok alatt átbúvik, a többitől elszakítani; ha ez sikerül, az illető ott marad s a játék így tovább folytatódik, míg a seregben levőket mind el nem fogják.

(Tapolczafő.)

3.

A játszó gyermekek két pártra (magyar és német) szakadva, egymással szemközt állanak.

- Tíz kis pénz, ki népei vattok?
Lengyel László a királytok,
Haja magyar népe!
- A minapában erre menétek,
Hidunk lábát eltörtétek,
Haja német népe!
- Maj megcsinátattyuk zöld boczfábú,
Haja magyar népe!
- A zöld boczfa érothandó,
Haja német népe!
- Maj megcsinátattyuk rézólombú,
Haja magyar népe!
- A rézólom elővandó,
Haja német népe!
- Maj megcsinátattyuk sáraranybú,
Haja magyar népe!
- Hun vennétek tik a sáraranyat,
Haja magyar népe!
- Boldog anyáinktú kérve kérjük,
Azt is nektek aggyuk.

Erre futni kezdenek és a magyarok üldözik őket.

(Helemba. M. Nyelvőr, VII. k. 43. 1.)

4.

Fiúk és leányok sorba állanak, egymás háta megé fogódzva. Egy fiú és egy leány a kapus. Azután így beszélgetnek:

- Kapus: Tíz, tíz! ki népei vagytok?
- Vezér: Lengyel László jó királyunk.
- Kapus: Az is nekünk ellenségünk.
- Vezér: Miről való ellenségetek?
- Kapus: Minapiban itt járatok, hidunk lábát letörétek, föl sem ácsolátok.
- Vezér: Ácsok vagyunk, ácsmesterek, feñyőfából kifaragjuk, ingyen aranyozzuk.
- Kapus: Hol kapjátok az ingyen aranyat?
- Vezér: Fel-felmegyünk Boldogasszonyfalvára, kérje-kérjük, adva-adják, aranymedenczével mérjük.
- Mi a kaputok váltsága?
- Kapus: Egy aranyalma és egy szép leány (v. legény).

Ekkor a kapusok összefogott kezeiket föltartják, s az átbújók közül az utolsó párt elfogják, s ez így megy, míg az egész sereg el nem fogy.

5.

Hídjáték.

Kik kis népei vagytok?
 Lengyel László jó királynak.
 Az is nekünk ellenségünk.
 A minapába erre jártatok,
 Hídunk lábát letörtétek,
 Fel-felcsináljátok!
 Felcsináljuk, felcsináljuk,
 Ácsok vagyunk, ácsorgunk,
 Fenyőfából fát faragunk,
 Ingyen aranyozzuk.
 Réz ugyan repedezik,
 Ólom ugyan olvadozik.
 A legutolsónak
 Egy nagy talicska
 Sár az orrára.

(Kun-Szt.-Márton. Aigner.)

6.

Lengyel László.

A gyermekek egymástól jó távol két sorban állanak; minden sorból kiáll egy-egy vezér; kérdi az egyik:

Kis-kis népei vagytok?
 Lengyel László jó királyunk!
 Az is nekünk ellenségünk!
 Miről való ellenségetek?
 Mert az arany mind nálatok!
 Fel-felmentünk Boldog-asszonyhoz, kérvén-kértük,
 adván-adta, kis tekenőjével mérte.
 Nem igaz, mert loptátok!
 Bebizonyítjuk becsületes emberek gyermekeivel, hogy
 se nem loptuk, se nem csaltuk, maga jószántából
 adta!

A két sereg aztán egymást kergeti, s mikor kifutották, kibirkózták magukat, újra két sorba állanak s kezdik előlről.

(Szatmárm.)

7.

Lengyel László.

Két szemben álló, egymással ellenséges sort képeznek; mindenik sor «sereg» nevet kap. A két sereg két szélsője közt ilyen párbeszéd keletkezik:

- 1-ső sereg: Kis-kis népei vattok?
 2-ik sereg: Lengyel László jó királyunk,
 Van is nekünk ellenségünk.
 1-ső sereg: Miről való ellenségetek?
 2-ik sereg: Hidunk lábát letörétek,
 Meg se csináltattátok.
 1-ső sereg: Hónap délre visszajövünk,
 Fenyőfából megfaragjuk,
 Meg is aranyozzuk.
 2-ik sereg: A kapunak vámja is van.
 1-ső sereg: Micsoda vámja?
 2-ik sereg: Egy hordó bor,
 Egy aranyalma,
 Egy szép leány.
 1-ső sereg: A hordó bor most virágzik,
 Arany alma most bimbózik,
 A szép leányt megadhatjuk.

Ezután megtörténik a vámvétel oly módon, hogy a vámot vevő sereg azon szélén, hol a párbeszéd folyt, két szélsője által kaput állít fel, mely alatt a vámot adó sereg átbúvik e szavakkal:

Sirassuk, sirassuk a mi sereginket.

Belőlük aztán elvág a vámot vevő csapat annyit, a mennyi neki tetszik, így örvendezve:

Örüljünk, örüljünk a mi sereginknek.

Most az ott maradt három-négy — mert rendesen kell anynyinak ott maradni — a vámot vevő seregnek, mely magát összefogódzás által megerősíti, neki szalad; ha a szükség úgy kívánja, ismételve is, azért, hogy azt elszakítsa, s ha elszakad, újra magához veszi az elvett vámot; aztán a játék újból kezdődik.

(Panyola. Szatmárm. M. Nyelvőr, IV. k. 429. 1.)

8.

Lengyel László.

Két fiú vagy leány kiáll s összefogott kezeiket feltartják kapunak; egyik közülök egyszersmind kapus is. A többiek pedig egymás kezeit megfogván, sort képeznek, hogy később majd a kapun átbúj-

hassanak. Ezután ott helyben állván, következő párbeszéd keletkezik:

- Kapus: Lengyel László mi királyunk,
Van is nekünk ellenségünk.
Búvók: Mire való ellenségtek?
Kapus: E mai nap feljövéték,
Hídunk lábát letörétek,
Fel se csináltátok!
Búvók: Felcsináljuk sósikábúl, lapubúl.
Ácsok vagyunk, gácsirozunk,
Fenyűfábúl fát faragunk,
Ingyen aranyozunk.
Kapus: Hol vettétek ingyen aranyotokat?
Búvók: Fel-felmentünk Bódogasszonyhoz,
Kérvén-kértük, adván-adta.
Kis kis tekenyőjével.
Kapus: Hazudtok, mert loptátok!
Búvók: Se nem kértük, se nem loptuk,
Maga jószántából adta
Kapus: Mi a kaputok váltsága?
Búvók: Egy pár aranyvessző!

Ekkor keresztül bújnak, s a sor két utolsóját elfogják híd-váltságba, s így ismétlik tovább a játékot.

(Földes. Szabolcsm. M. Nyelvőr, III. k. 285. l.)

9.

Kakas és récze.

A kakas egyik társával külön áll; a récze a többi élén szembe áll a kakassal, s a következő párbeszédet folytatják:

- Kakas: Kakas mondja: jó napot!
Récze: Récze-rucza fogadja!
Kakas: Tíz, tíz, ki népei vagytok?
Récze: Angyal László jó királyé.
Kakas: Az is nekünk ellenségünk!
Récze: Miféle ellenségtek?
Kakas: Minapjában itt járátok,
Hídunk lábát lerontátok,
Föl sem ácsoztátok!
Récze: Ácsok vagyunk, ácsmesterek,
Fenyűfából kifaragjuk,
Ingyen aranyozzuk!
Kakas: Tolvaj ruczák, honnan loptátok
A sok ingyen való aranyat?

Récze: Fel-felmegyünk Kisboldogra,
 Kisboldogról Nagyboldogra,
 Kupával mérik, tekenővel adják.
 Mi a kapuváltság?

Kakas: Egy kórészál (fiúra), v.: egy virágszál (leányra).

Erre a kakas társával kezét fog, kezöket feltartják, az anya-récze a nyitott kapun keresztül vonul a többi réczével; midőn az utolsó récze akarna keresztül menni, a két kakas leereszti kezét, a kapu bezáródik, s így az utolsó récze visszamarad kapuváltságnak. Ez mindaddig ismétlődik, míg az anya-récze mellett csak egy marad. Ekkor a szerep megváltozhatik, t. i. a kakasból récze lesz, s a fenti módon a játék ismétlődik.

(Sárpatak.)

10.

Kakas, Isten jó napot!

A gyermekek szorosan egymás háta mögé állanak s egyik a kerülő, pálcza van a kezében.

A kerülő kezdi: Kakas, Isten jó napot!

Az első gyermek mondja: Reczesficze fogadott!

A másik: Hol lakik a szolgáló?

Raj: Erigy hátra, majd megtudod.

Ekkor a kerülő ezen szavakkal: «Gyere elő, szép gyerek!»
 Előhi egyet a sorból s kérdezi tőle: Min állsz?

Az felel: Cserépen.

— Min lebegsz?

Levelen.

— Nézz az égbe!

Eb néz!

— Köpj a földre!

Eb köp!

Ha a kérdezett elmosolyítja magát, vagy nevet, akkor ördög lesz, ha pedig nem, angyal lesz.

11.

Kakas adjon jó napot.

(Fiúk részére.)

A fiúk libasorba állanak, egymás ruháját fogva mennek egymásután, de kettő közülök kézen fogva vámos kaput alkot a félre áll. — A csoport ezen kaput álló két gyermekhez vonul és a csoport vezetője, meg a kaput alkotó egyik gyermek között a következő párbeszéd fejlődik ki:

Csoport vez.: Kakas adjon jó napot!

Kaput kép. egyike: Récze, rucza fogadja!

Csoport vez.: Tíz, tíz!

Kapus: Ki népei vagytok?

Csoport vez.: Lengyel László királyé!

Kapus: Minapokban itt jártatok,
Hídunk lábát elloptátok.
Föl sem ácsoltátok!

Csop.: Ácsok vagyunk, ácsmesterek,
Fenyűfából kifaragjuk,
Ingyen aranyozzuk.

Kapus: Föl-fölfutunk felső boltba,
Le-lefutunk alsó boltba,
Kérve-kérjük, adva-adják,
Medenczével mérik.
Rúddal döböcskölik (nyomják össze).
Mi váltsága?

Kapus: Tollas katona!

Ezen párbeszéd bevégeztével a kapus átbocsátja a csoportot a kapun (összefogott kezük alatt) és a legutolsót a csoportból maguknak szakítva visszatartják. Ilyenformán a játék mindaddig ismétlődik, míg a csoport jobb része a kapusnál nem marad.

(Palli.)

12.

Híd a s.

Két nagyobb fiú egymás kezét megfogva s feltartva előáll, a többi gyermekek vegyesen fiú s leány, kézen fogva szembe állnak, s együtt kérdik:

Itthon vagy-e, hídasmeister?

Két gyermek: Itthon vagyok, mire kellek?

Többiek: Ereszsz által te híradon.

Két gyermek: Nem eresztlek én hídamon.

Talpa törött én hidamnak,
Nem is tudom, ki népei vagytok?

Többiek: Mi vagyunk, mi vagyunk Fehér László népei.

Két gyermek: A mi hídunk aranyos,
Kendtek lova mind patkós,
Nagyon feltöretné.

Többiek: Megcsinájjuk bodzafával,
Bodzafának levelével.

Két gyermek dalolva: Bújj, bújj zöld ág,
 Zöld levelecske,
 Nyitva van az aranykapu,
 Csak bújj által rajta.

A gyermekek a két másik gyermek keze alatt által bújnak, de a hidasok az utolsó párt elfogják. Az elfogott pár ismét hídát alkot. A többiek folyvást dalolják a «Bújj, bújj, zöld ág, zöld levelecske» nótát, míg csak egymás keze alatt bújkálva mind el nem fogynak.

(Raád.)

13.

R é v é s z.

— Vess által, vess által, de jó révészt vetlek,
 Nem vethetlek, nem vethetlek, ki szolgálai vagytok?
 — Ferencz József mi királyunk!
 Az is nekünk ellenségünk.
 — Miről való ellenségtek?
 Arról való ellenségünk!

A mi hidunk aranyos vala,
 A mi lovunk patkós vala;
 Mind feltörettetünk,
 Holnap délre arra megyünk,
 Fenyőfából hasogassunk,
 Aranynyal, vincscsel.

— Zöld ág, zöld a levelecske,
 Nyitva van az aranykapu,
 Csak bújjatok rajta,
 Bújj vissza, bújj vissza!

Kettő a hidasmester, tőle messzebb vannak az utasok, s egy kiált «vess által», stb. Midőn a hidasmester így szól: «Nyitva van az aranykapu», akkor kézfogva bújnak sorban el a két hidasmester összefogott keze alatt: de ezek egyet mindig elvágznak a többitől s azt mondják neki: «bújj vissza», s ez ott marad velök.

(Csúza.)

14.

Kéz alatti bújósjáték.

— Ereszszetek át, jó révészek.
 — Nem ereszthetünk, mert nem tudjuk, ki népei vagytok.
 — Ferencz József jó királyé.
 Az is velünk ellenségünk.
 — Mire való ellenségtek?
 — Minapában erre jöttetek,
 Hidunk lábát eltörtétek,
 Most se csináltatok meg
 — Ácsok vagyunk, ácsorogunk,
 Holnap délre visszajövünk,
 Fenyőfából kifaragjuk;
 Meg is aranyozzuk,
 Adjatok egy hordó bort!
 — A hordó bor most csirázik,
 Piros alma most virágzik.
 Megadhatjuk azt a szép lányt,
 Kinek neve N. N.

(Sopron.)

15.

Ferencz József jó királyunk.
 Az is nekünk ellenségünk.
 Miről való ellenségtek?
 A minap, hogy ott elmenénk,
 Kezünk, lábunk eltöreténk.
 Ácsok, vagyunk, ácsorogunk.
 Fenyőfából fát faragunk,
 Ingyen aranyozzuk.
 Hol vettétek ingyen aranyatokat?
 Fel-felmentünk boldog asszonyhoz,
 Kérve-kértük,
 Adva-adták,
 Kis tekenőjével mérte.
 Ne hazudjatok, mert loptátok.
 Tudja Isten, se nem vettük, se nem loptuk,
 Maga jószántából adta.
 Mi a kaputok váltsága?
 Üss egyet a hátába.

Odaüt, s ezzel vége.

(Sonkád.)

16.

Hidas-játék.

Két fiú kezét összefogva föltartja (ezek a hidasok), míg a többi fiúk egymást kézen fogva mennek feléjük, s velők így beszélgetnek:

Ereszszetek által, jó révészek!

Felelet: Nem eresztünk, mert nem tudjuk, ki népei vagytok.

Ferencz József jó királyé.

Felelet: Az is nekünk nagy ellenségünk.

Micsoda ellenségtek?

Felelet: Minapába erre jöttetek, hidunk lábát kitörtétek, meg sem csináltátok.

Mit ígértetek?

Felelet: Ácsorogjunk, ácsorogjunk, holnap délre visszajövünk, fenyűfából kifaragjuk, aranyfüsttel megfuttatják.

Mit adtok?

Felelet: Szép Jánost (a leghátulsó nevét).

Ekkor az összefogódzott két fiú keze alatt átbújnak, de a hidasok a legutolsót ott fogják.

(Udvarnok. Zalam.)

Híderesztés.

1.

Ereszszetek át a hídon!

Két gyermek kezét fog és kezeiket fejük fölé tartják. A többiek szemközt vagy tíz lépésnyire, szintén kezét fogva, egymás mögé felállnak. Az első kéri ama kettőt:

— Ereszszetek át a hídon!

— Nem eresztünk, mert a minap is arra jártatok, hidunk lábát letörtétek, föl nem csináltátok.

— Ácsok vagyunk, ácsmesterek, diófából fát faragunk, ingyen aranyozunk.

— Honnan vettétek azt a sok aranyat?

— Fölmentünk Boldog-asszony padlására, úgy adta, mint jó barátjának.

— Hazudtok, mert loptátok!

— Kis adomány, nagy adomány, (az utolsó nevét mondva) aranyalma!

Ekkor mennek és átbújnak a hídon; de a kettő — a híd — igyekszik a megnevezettet — az utolsót — elfogni, a ki aztán a hídnál marad. Ezen mondókával addig ismétlik a játékot, míg a csapatból kettő marad; aztán ez a kettő lesz a híd.

2.

Nyiss kaput, juhász!

Fiúk, leányok szokták játszani; gyakran együtt is. Részt vehet benne akárhány. Egymás kezét megfogják s hosszú sort alkotnak. A sor egyik végén levők megállanak, a másik végén levők erre oda mennek hozzájuk s következőleg beszélgetnek:

— Nyiss kaput, juhász!
 — Nem nyitok, nem nyitok.
 Minapában itt járatok,
 Kapum lábát lerántátok,
 Fel sem is csinálátok.

Erre felelik:

— Ácsok vagyunk, ácsmesterek,
 Diófából kifaragjuk,
 Ingyen fel is aranyozzuk.
 — Honnan hozzátok az aranyat?
 — Moldovából.
 — Mivel méritek?
 — Vékával, tekenyökkel.

Most a végsők felemelik kezöket, s a kezök alatt az egész láncz keresztül megy stb.

(Étfalva.)

3.

Szabad átmenni a lyukas hídon?

Több leány játszsza. Kettő kimegy, az egyik az angyal, másik az ördög. A két leány kezét fog s kezüket felemelik. Ekkor a gazda egy hosszú lánczot csinál és odamegy az angyalhoz, meg az ördöghöz és kérdi:

— Szabad átmenni a lyukas hídon?

Ekkor az angyal azt feleli:

— Nem szabad, mert tegnap is erre voltatok,
 Hídam lábát eltörtétek,
 Meg nem fizettétek.

A gazda felel:

— Ácsok vagyunk, fát faragunk, ingyen aranyozunk.

Az angyal kérdi:

— Honnan veszitek azt a sok aranyat?

A gazda felel:

— Felmegyünk Boldog-asszony kis kertjébe;
Ha nem adnak, lopunk.

Az angyal mondja:

— Hunczut gazda ember.

Ekkor a lánczban állók átszaladnak, de a hidasok az utolsót elfogják. Ennek aztán választani kell az angyal és az ördög közül. Mikor már mind ott van a hidasoknál, akkor a játék ismét kezdődik.

(Békés-Csaba.)

4.

Ereszszenek kaput!

Hosszú sorba fogódznak rendesen fiúk leányokkal vegyesen. A sor két végén állók közt a következő párbeszéd foly:

A. az alsó végéről kiáltja:

— Ereszszenek kaput!

B. kérdi:

— Hová valók vagytok?

A.: — Léczfalviak.

B.: — Nem eresztünk, nem eresztünk, mert a minap itt jártatok, hidunk lábát letörétek, fel sem ácsolátok.

A.: — Ácsok vagyunk, ácsok vagyunk, diófából kifaragjuk s meg is aranyozzuk.

Ekkor B. s a mellette álló társa, összefogott kezöket felemelik, a láncz pedig a kezők alatt átbújik; természetesen B. és a társa, összefogott kezőkkel olykor-olykor az átbúvóra jókat ütnek. Most B. kerül a sor alsó felére s ő kezdi a beszélgetést A.-val, mi a fentebb leírt módon történik. Ezen játékkal, ha útczán veszi kezdetét, az egész községet is megkerülik, s minden gyermeket, kit találnek, ha kedve van, a sorba felvesznek, míg végre annyian vannak, hogy az egymásnak szokásos felelést nem is hallják, de azért megy a játék kérdezkedés nélkül is.

(Háromszékm.)

5.

Ereszsz kaput, ereszsz kaput!

A játézők egybefogódznak s egy hosszú sort formálnak, a melynek végein egy-egy erősebb gyermek áll. Az egyik végén a két egymás kezét fogó gyermek felemeli karját, úgy, hogy a karja alatt, mint egy kapun, a többiek átbújhassanak.

A másik végén levő gyermek mondja:

1. Ereszsz kaput, ereszsz kaput.

A kapucsináló felel:

2. Nem eresztek, nem eresztek,
Tegnap is itt valátok.
Kapum sarkát letörétek,
Fel sem építétek.
1. Felépítsük, felépítsük,
Fenyőfából kifaragjuk,
Meg is aranyozzuk.
2. Honnan az az arany?
1. Sem nem loptuk, sem nem csaltuk.
Csak az Isten adta.
2. Mehettek!

Ekkor az egész sor a kapu alatt átbújik s így folytatják.
Azután a másik végén lesz a kapu.

Ezt a játékot a felnőttek is nagyon szeretik. Ünnepeken,
mikor szép idő van, a falu összes utcáit végig játszik.

(Barcza-Ujfalu.)

1.

Falú hossza.

A gyermekek sorban egymás háta megé állanak; kettő jó
előre megy, kezét összefogva fölemeli s így kaput nyit, mely alatt
a sorban állók keresztül futnak messzire; ott kettő megint kaput
nyit s így futnak tovább.

(Szatmárm.)

2.

Faluhosszát játszani.

Kettő előre megy s összefogott kezöket föltartják, a többiek
egymás kezét fogva matólciasan mennek feléjük s az első mondja:

Ácsok voltunk, ácsorogtunk,
Fenyőfából fát faragtunk,
Ingyen aranyoztuk.

A kis lány vagy híd kérdi:

Hol vettétek az ingyen aranyat?

Az első leány feleli:

Se nem vettük, se nem loptuk,
Isten ajándéka.

Az első leány kérdi:

Mi a kapu- vagy hídváltság?

A híd feleli:

Egy pár aranyalma.

Ekkor átbújnak mind, de a két hátulsót elfogják. Utoljára mindet elfogják, s ekkor újból kezdik a játékot.

(Sima.)

3.

Kötélfonás.

A fiúk egymás kezét megfogják, s egyenes sorba állanak. Ekkor az első a sor közepén átbúvik, s a többi mind utána megy. Ezután a közepétől végig mindenik mellett átbújnak. Ekkor kész a kötél, s azután egymás kezét elbocsátva, a játékot újból kezdik.

(Perbenyik.)

Angyal és ördög.

1.

Angyal és ördög.

A játszók egyike angyal, másika ördög, a harmadik gazda. A gazda a játszók mindenikének virágnevet ad. Ekkor az angyal fellábon sántítva oda megy a gazdához.

- Czin, czin, czin!
- Ki van az ajtón?
- Angyal, aranypálczával.
- Mi kell?
- Szegfű.

Ha van ily nevű a csoportban, elviszi magával; ha nem, félre áll.

Jön aztán az ördög sántítva:

- Bum, bum, bum!
- Ki van az ajtón?
- Ördög, vaslapáttal.
- Mi kell?
- Tulipán.

Az ily nevűt elviszi, s ha nincs ily nevű, félre áll; ekkor ismét az angyal jó, s ez így megy tovább, míg a csoport két részre nem oszlik.

Ekkor az angyal és ördög kezeiket összefogják, s az angyalokat és ördögöket, kik mellükkel az ő összefogott kezeikre döltek, egymásután lóbálják, míg az előttük álló gazda azon igyekszik, hogy a kit lóbálnak, megnevettesse. Ha az illető nevet, bárha angyal volt is előbb, ördög lesz. Ha pedig nem nevet, ha ördög volt is,

angyal lesz. Ezután két csoportba állva, egy pálczát megfognak a két végén; s ha az ördög-csoport húzza el az angyalokat, akkor a pokol győzött az égen; ha pedig az angyalcsoport húzza el az ördögöket, akkor a menny győzött a poklon.

(T.-Sz.-Márton.)

2.

Czin, cin, bum, bum.

A gyermekek leülnek, kettő félrevonúl. A gazda mindegyiknek egy arany-virág nevet ad. Akkor előjön a két félrevonúlt gyermek: az egyik angyal, a másik ördög, s megszólal az angyal:

— Czin, cin!

Gazda: — Ki az?

— Angyal.

— Mit akar?

— Arany rózsát.

Ha van ilyen, ez az angyalhoz áll. Utána megszólal az ördög:

— Bum-bum!

Gazda: — Ki az?

— Ördög.

— Mit akar?

— Aranyliliomot.

Ha van ilyen, ez az ördöghöz áll; ha nincsen, a gazda felel:

— Még nem virít.

Fölváltva angyal és ördög addig szorgoskodnak, míg a virágos kert el nem fogy. Akkor az angyalok két sorba állanak s az ördögök köztük sétálnak el háromszor egymásután, e vers éneklése közben:

Sétál az ördög, angyalok intik,

Míg végre ő is angyalá válik.

A sétáló ördögöt minden angyalnak meg kell érintenie; ha elmulasztja, neki is ördög módjára bűnhődnie kell.

(Rimaszombat.)

3.

Angyal és ördög.

Sok gyermek összejön és választ egy angyalt, meg egy ördögöt. Az angyal és ördög elmegy és választanak egyet, a ki neveket ad, p. o. állatokról: elefánt, hiéna, medve; mikor mindegyikének megvan a neve, behívják az angyalt és az ördögöt. Előjön az angyal; mikor belép, akkor mondja: «Csingilingi bum, bum, bum». Akkor az, a ki a neveket adta, visszafelel neki: «Jó napot, kakas uram; mi tetszik?» Az angyal kérdezi: «Van jeges medve?» Ha

azt mondja neki: van, akkor az, a kinek neve jegesmedve, az angyallá lesz. Belép utána az ördög: «Csigilingi, dúr, dúr, dúr!» s kérdezi: «Van-e itten leopárd?» és ha azt felelik neki, hogy nincsen, újra bejön az angyal és az így megy, míg egy sem maradt, és aztán az, a ki a neveket adta, szintén angyallá lesz.

A játék végén az angyalok összefogódnak és lánczba állnak. Az ördögök is egy másik lánczot csinálnak. Az angyalok királyt választanak, az ördögök is választanak maguknak egyet. Azután az angyalok királya küld egy angyalt, hogy az ördögöket szélylyelűzze. Ha ennek sikerül az ördögök lánczát elszakítani, a mennyit elszakított, annyit elvisz magával az angyalokhoz. Azután az ördögök királya is küld katonát az angyalokhoz; ez is úgy tesz, mint az angyalok küldötte; de ha a lánczot nem bírja átszakítani, akkor ott marad az angyaloknál. Ez így megy mindaddig, míg valamelyik király végre egyedül marad. Ekkor az egyedül maradt király még hétszer próbál az ellenfél ellen szerencsét, s ha nem sikerül neki a lánczszakítás, mindegyik gyermek kettőt út a hátára.

4.

Czin, czin!

Ebben a játékban a leánykák egymás mellé ülnek egy sorba. Egy állva marad. Kettő félre térdel, a kik közül a balfelőlí lesz az ördög, a jobbfelőlí az angyal. Most az állva maradt a sorban ülő leányok mindegyikének nevet sug a fülebe ilyen formán: «arany-arany gyűrű, arany-arany tulipán, arany-arany rozmaring» stb.

Ennek megtörténtével jelentkezik az ördög: Kon, kon!

Az állva maradt kérdezi: Ki kopog?

Ördög: Az ördög a vasvillával stb.

Az állva maradt: Mit akar?

Ördög: Arany-arany .. (s itt mond vagy tárgy- v. virágnevet).

Ha most valamelyiknek eltalálja a nevét, akkor az illető az ördög mellé térdel, s ha nem találja el, akkor az ördög még háromszor próbálhatja.

Azután jelentkezik az angyal.

Angyal: — Czin, czin!

— Ki kopog?

— Az angyal az aranypálczával.

— Mit akar?

— Arany-arany (egy nevet mond).

S ha előszörre, avagy háromszorra eltalálja valamelyik nevet, úgy az illető az angyal mellé térdel. Ez így folytatódik, míg a sorban ülő leányok nevét mind ki nem találták, s míg csak minden leány vagy az ördög vagy az angyal mellé nem kerül.

Ekkor az, a ki állva maradt, odamegy a térdelő leányokhoz s iparkodik erősen összeszorított ajkaikat sorra szétvonni, s a kinek a foga fehérje kilátszik, ördög lesz; a kié nem látszik ki, angyallá válik.

(Kürth.)

5.

Czin, cin, dob, dob.

Több leány a falhoz áll. Egy leány a sűgő, ki a leányoknak állat-, növény- és ásványneveket ad. Két másik közülök az angyal és az ördög. Azután kezdődik a játék.

Az angyal a sűgőhöz megy és mondja: Czin, cin, dob, dob.

A sűgő kérdi: Mit keressz?

Angyal: Ezt és ezt (valami nevet mond).

Ha nincs, a sűgő mondja:

Kosár a hátára,
Nagy bot a kezébe,
Menjen a kovácshoz,
Üssön a fejébe.

Ezután jön az ördög, s ha nem találja el, ennek is azt mondja. De ha az angyal vagy ördög valamelyiknek eltalálta a nevét, a kiét eltalálta, azt elviszi magával. A kiket az angyal visz el, azok angyalok; a kiket az ördög, azok ördögök lesznek.

A játék végével az ördögök letérdelnek.

Az angyalok kérdik:

Min van a kis kutya?

Az ördögök felelik:

Vastag kötélén.

Az angyalok újra kérdezik, hogy: Min van a kis kutya? — az ördögök felelik:

Vékony kötélén.

Az újabb kérdésekre az ördögök mindig vékonyabbnak, sőt hajszálnyinak mondják a kötelet, míg végre azt felelik, hogy szabadon van a kis kutya. Ekkor az angyalok elsuhanak az ördögök előtt, kik még mindig térdepelnek, s ha egy ördög egy angyalt ruhájánál fogva megkap, úgy a megfogott lesz az ördög és letérdel és helyette az ördög lesz angyallá.

(Békés-Csaba.)

6.

S u g d o s ó.

Mi van az ajtón? — Angyal.

Mit keres? — Értéket.

Milyent? — Pirosat, aranyos tulipántos üvegajtót.
 Aztán jön az ördög: Brum, brum!
 Mi van az ajtón? — Ördög.
 Mit keres? — Aranyos gyémántos, tulipiros almát.

(Uzd.)

7.

S z a r k a.

Választanak egy szarkát, egy angyalt és egy ördögöt.
 A szarka a gyermekeknek nevet ad.
 Mikor ezzel készen van, int az angyalnak, hogy jöhet.

Angyal: Tipp-tap, jó napot!

Szarka: Minek jött?

Angyal: Van-e arany stb. ez, vagy az?

Ha van ilyen nevű, az angyal elviszi. Ha nincs, akkor az angyal egyszerűen odébb áll. Ezután az ördög áll elő azzal a monddával stb.

8.

S ú g ó c s k a.

Egy leány angyal, egy az ördög, egy meg a sűgó. A sűgó a sorba leült játszóknak egyenkint, hogy a másik ne hallja, valami nevet sűg, mindig így: «Aranynyal, ezüsttel kirakott» (pl. aranynyal, ezüsttel kirakott gyűrű). Mondják így is némely játszó: «Aranyos, ezüstös cifrasággal kirakott» stb.

Mikor a sűgás végig ment, az angyal így szól a sűgóhoz:

Czinglingling.

Sűgó: Ki van itt?

Angyal: Az angyal az aranykulccsal.

Sűgó: Mit keres?

Angyal: Festéket.

Sűgó: Miféle festéket?

Angyal: Aranynyal, ezüsttel kirakott gyűrűt.

Akkor a kinek ez volt sűgva, az oda megy az angyalhoz; ha pedig az angyal senkinek sem találja el a nevét, akkor a sűgó így felel:

Nincs olyan, kiszáradt a kertünkéből.

Most az ördög jön.

Ördög: Bum, bum, bum.

Sűgó: Ki van itt?

Ördög: Az ördög a rozsdás kulccsal.

Sűgó: Mit keres? stb., úgy, mint az angyalnál.

A ördög után ismét az angyal.

Mikor mind kitalálták a sügött szót, akkor az angyal az övéit két sorban egymással szemközt letérdelteti. Az ördög a két sor végénél megáll s kérdi:

Itthon van-e a kentek kis kutyájok?

Angyalok: Nincs itthon.

Ezt háromszor kérdi és ugyanannyiszor kap feleletet.

Negyedszer is kérdi az ördög:

Itthon van-e a kentek kis kutyájok?

Angyalok: Itthon van.

Ekkor az ördög az angyalok közt lehető sebesen átszalad: azok, ha érik, csípi.

A többi, a kiket az ördög nyert meg, az ördög után szaladnak. Azután az ördögök térdelnek le és az angyalok futnak át köztük, ugyanazon kérdések és feleletek mellett.

Erre az angyalok és ördögök egymás háta mögé állanak. Elöl áll az ördög fellábon. A sügő ekkor így szól az ördöghöz:

Hozd elő a legeslegszebbik lányt.

Az ördög most sántikálva elővezet a sorból egy lányt.

A sügő az oda vitt lányhoz így szól:

Min állsz?

Leány: Földön.

Sügő: Min lebegsz?

Leány: Levélen.

Sügő: Mi van a fejed fölött?

Leány: Ég.

Sügő: Hát a padon?

Leány: Ebsz...

Sügő: Köpj a földre.

Leány: Eb köp.

Sügő: Fordulj egyet, ne nevedd.

Akkor a lány száját befogja s egyet fordul. A sügő pedig a lány alsó ajakát újjával meghúzza, erre a lány foga meglátszik.

(T.-Szalók.)

9.

A n g y a l o s d i.

— Csingi, lingi, biligi!

Mi van az ajtón? — Angyal.

Mit keres? — Festéket.

Minő színt? — Királynének ezüstös aranyos koronáját.

— Nincs hozzávaló festék!

— Csingi, lingi, biligi!
 Mi van az ajtón? — Ördög.
 Mit keres? — Festéket.
 Minő színt? — Királynénak ezüstös aranyos kalapját.
 — Nincs hozzávaló festék.

(Kun-Szt.-Márton. Aigner.)

10.

Csing-lang.

8—10 leány játszik. Kettő elmegy félre; az egy csoportban álló leányok súgnak valamit egymás fülébe. Ekkor a kik az elébb félre állottak, előjönnek s mondják:

— Csing-lang!
 Ki van ott? — Ördög.
 Mit keres? — Festéket.
 Minő színt? — Királynénak legaranyosabb függőjét.

Ha nem ez a súgott dolog, jó a másik:

— Csing-lang!
 Ki van ott? — Ördög.
 Mit keres? — Festéket.
 Minő színt? — Királynénak legaranyosabb csészéjét.

Ha ez volt a súgott dolog, más áll félre, s a játék tovább folyik.

(Kecskemét. Ballószeg.)

11.

Czen-czen-czen, dur-dur-dur.

Leülnek sokan. Egyik az anya, egy más a czen-czen-czen, vagyis az angyal, a harmadik a dur-dur-dur, vagyis az ördög. Az angyal és ördög távolabb mennek, ezalatt az anya súg mindenkinek olyan tárgynevet, melynek jelzőjét nemes fém, p. o. arany képezi; mint az aranyalma, aranyfülbevaló, aranyveder. Ezután az angyal két vesszőt kezébe vesz, s a leülőkhöz megy és mondja:

— Czen-czen-czen.
 Anya: Miért jöttél?
 Angyal: Lélekért.
 Anya: Mi színért?

És a melyiknek nevét kitalálja, azt elviszi.

Igy tesz az ördög is.

Ezt mindaddig folytatják, míg mindeniket elviszik, csak az anya marad. Ekkor az anya is gondol magának egy nevet, és ha kitalálják, akkor az anyát mind megcsípedik.

12.

A n g y a l o s d i.

A leánykák maguk közül hármat kiválasztanak; az egyik a halál, a másik az angyal, a harmadik az ördög. A többi leányok szép pázsitos helyen ülnek egymás ölébe, hosszan végig, s egymást derékon átölelve tartják s himbálózva dalolják:

Élünk, vígadozunk,
A kis kertben virágozunk.

Előttük áll, egy vesszőt tartva, a halál; jobbról az angyal, balról az ördög.

Egyszerre csak toppant lábával a halál, s felállítja az első virágot s kérdi:

Mien állsz ?

Válasz: Cserépen.

Halál: Mien lebegsz ?

Válasz: Levelen.

Halál: Mit ettél ?

Válasz: Kásikát.

Halál: Mit ittál ?

Válasz: Pálinkát.

Halál: Mi van a nyelved alatt ?

Válasz: Golyóbis.

Halál: Köpd ki !

Válasz: Nem lehet.

Halál: Fordulj egyet, ne neved !

A kis virág sarkon fordul egyet; ha nem nevet, megy jobbra angyalnak; ha nevet, balra ördögnek. A halál ismét állásba tesz magát, ismét himbálózna a virágok dalolva:

Élünk, vígadozunk stb.,

míg a halál ismét nem toppant, s vesszőjével ismét megérinti fejét valamelyik áldozatának, s a kérdések és feleletek után elviszi angyalnak vagy ördögnek. S ez mindaddig ismétlődik, míg mind elfogy. Ekkor a választott angyal megkísérli az ördögöktől megszabadítani az elkárhozottakat olyanformán, hogy kézen fogva áthúzza őket egyenkint, s valahányszor nem sikerül egyet áthúzni egy rántásra, az ördögöknek is szabadságában áll az angyalokból húzni el egyet. Természetesen az angyalok minden erejüket megfeszítik.

hogy az ördögök hatalmába ne essenek, míg az elkárhozottak igen könnyen engedik magukat, s mind angyalokká lesznek. Ekkor aztán vége a játéknak.

(Raád.)

13.

A z a n g y a l é s a z ö r d ö g .

A játék vége így megy:

Min állasz? — Földön.

Min lebegsz? — Levelen.

Mi van az égbe? — Bölcső.

Mi van a bölcsőbe? — Korpa.

Mi van a korpába? — Gombolyég.

Mi van a gombolyégba? — Tú.

Mi van a túbe? — Czérna.

Mi van a czérna végén? — Göm.

— Gömöld meg!

Mit ettél ma? — Túrós tésztát.

Mit ittál rá? — Jeges vizet

Szabad-e a vármegye kutyáját bántani? — Nem.

Ha e furcsa kérdésekre elneveti magát, úgy ördög; ha nem, angyal. Ezt sorba teszi mindegyikkel.

Azután az ördögöket kettő hintálgatja és ezt kérdik tőle: «Angyal vagy-e? Ördög vagy-e?» — vagy négyszer. Ha elneveti magát, ördög; ha nem, angyal. Az angyalokat két sorba állítják és az ördögöknek keresztül kell a sorok közt szaladgálniok, miközben az angyalok őket hátba ütögetik.

(T.-Kóród.)

14.

M i n á l l a s z ?

Kiállanak a gyermekek sorba. Az egyik gyermek egy kis vesszőt vesz kezébe, s minél nevetségesebb mozdulatokkal s arcz-fintorgatásokkal kérdi a többi egyenkint, megkezdve az elsőn:

Min állasz?

A ki áll, felel: Két kővön.

Kérdező: Min lebegsz?

Felelet: Levelen.

Kérdező felmutatva: Mi az?

Felelet: Ég.

Kérdező lemutatva: Hát ez?

Felelet: Föld.

Kérdező: Mi van a polczon?

Felelet: Tejfel.

Kérdező: Nyald fel.

Ha a kérdezett kiállja nevetés nélkül, akkor azt mondja a kérdező: angyal vagy. Az angyal kiáll jobbra. A ki elmosolyodik, az ördög lesz s megyen balra. Így mindet sorba kérdezi; a kik elmosolyodtak, azok ördögök; két sorba, egymással szemközt letérdelnek, az angyalok köztük szaladgálnak, s a ki egy angyalt megfog, az felszabadúl, s a megfogott lesz helyette ördög.

(Bodpalád.)

15.

K a k a s I s t ó k.

A leányok egymás háta megé állanak. Van egy Kakas Istók, meg egy kérdező, kik között így foly a beszélgetés:

— Kakas Istók, jó reggelt!

— Miért jöttél?

— Szép lányért.

— Gyere ki, te legszebbik!

A ki leghátul áll, az megy ki.

A kérdező kérdi:

— Te vagy az a legszebbik?

— Én.

— Min állasz?

— Cserépen.

— Min lobogsz?

— Levélen.

— Mi az?

— Föld.

— Mi az?

— Ág.

— Mi van a padon?

— Szalonna.

— Harapj bele, birsalma.

Fordulj kettőt, ne neved.

Ha nevet, ördög; ha nem nevet, angyal, s a kérdező ezeket külön állítja. E párbeszéd mindaddig foly, míg mindenki ördög vagy angyal nem lett. Mikor az angyalok mondják:

Feni angyal a kaszát (tenyerüket egymáshoz fenik),
Vágja az ördög nyakát.

Mire az ördögök elszaladnak, s az angyalok jól megcsipdesik őket.
Ekkor a játék, ha tetszik, ismétlődik.

(Kunhegyes.)

16.

Pimpalom játék.

A leányok sorba állnak egymás háta mögé. A legelső a banya, egy másik, a ki jobbról áll, az angyal; megint egy másik, a ki balról áll az ördög, s egy a Pimpalom. Mikor ez megvan, elkezdődik a játék. A Pimpalom elkezd a banya körül sántikálni, azután megáll előtte s mondja:

Pimpalom, Pimpalom, van-e kendnek szép lánya?

Banya: De van ám.

Pimpalom: Tud-e sütni, főzni?

Banya: De tud ám.

Pimpalom: Nem moslékba valót?

Banya: De nem ám.

Pimpalom: Jöjj előre, szép lány!

Erre a hívásra mindig a leghátul álló leány jön előre s áll a banya mellé.

Pimpalom az előjött leánytól kérdi:

Min állsz?

Leány: Cserépen.

Pimpalom: Min lebegsz?

Leány: Levélen.

Pimpalom: Mi van a szádban?

Leány: Kék-kő.

Pimpalom: Köpd ki.

Leány: Nem lehet.

Pimpalom: Fordújj egyet, ne nevedd!

A leány megfordul, ha nevet, az ördögé, ha nem, az angyalé.

Mikor aztán az ördög, vagy az angyal a banyától a hány leány csak volt, mind elhordta, magára a banyára kerül a sor, s a mint a Pimpalom ismét egy szép leányt akar előhívni, a banya azt mondja: Itt vagyok én helyette! Pimpalom ettől is kérdi a fentebbieket, s a mikor a Pimpalom azt parancsolja: Köpd ki! — ez kiköpi, erre mindnyájan elkezdik a banyát csipkedni.

(Sárbogárd.)

17.

Van-e kendnek szép lyánya?
 Van bizony.
 Jó sütő-főző-e?
 Jó bizony.
 Nem korpába habaró?
 Nem bizony.
 Mé'k iskolába járt?
 A rézbe.
 Gyer elő, te legutolsó, legszebbik!
 Min állsz?
 Kövön.
 Min lebegsz?
 Töklevélen.
 Mit ettél ma?
 Túrós étket.
 Mit ittál rá?
 Hideg vizet.
 Nézz az égre.
 Nem nézek.
 Köpj a földre!
 Nem köpök.
 Tégy a pipámba tüzet!
 Nem teszek.
 Fordújj egyet! ne neved! (3-szor.)

Mind derékon fogódzva sort alkotnak, egy külön áll, s a sor elsejével felel. A «gyer elő»-nél a sor hátulsója a különállóhoz megy, s átveszi a felelést. A «fordújj egyet»-nél ketten háromszor megfordúlnak, s az előjöttnek nem szabad nevetni. Ha nevet, az ördögé. Persze, hogy egy sem állja meg nevetés nélkül.

(M. Népk. Gyűjt. I. 353.)

18.

Pereg az orsó.

A gyermekek sorba állanak, közülök egy lesz az orsó, ki a sor körül járkál s mondja: «Pereg az orsó, pereg az orsó stb.» Majd megáll a sor elsője előtt, köszön:

Kakas Isten jó napot!

Első: Rucza, récze fogadott. Minek jöttél?

Orsó: Érte.

Kiért?

Szép leányért.

Jer elő, szép leány!

A ki leghátúl áll a sorban, szalad előre a jobb oldalon, az orsó balfelől utána, ha utólérheti, meglegyinti, azután kérdi:

Orsó: Mi van itt? (az égre mutat).

Első: Ég.

Mi van itt? (a földre mutat.)

Föld.

Mi van a nyelved alatt?

Golyóbis.

Köpd ki!

Nem lehet.

(Ha köp, ördög lesz, ha nem, angyal).

Fordújj egyet, ne neved!

A gyermek megfordul a sarkán, s ha elneveti magát, ördög, ha nem, angyal. Így tart ez, míg a sorban gyermek van. Azután az angyalok s ördögök letérdelnek két sorba, az orsó köztük jár, az angyalok simogatják, az ördögök karmolják.

(Erdő-Bénye.)

19.

Pám, pám, paripám . . .

A gyermekek sorba állanak, mindenik két kezét az előtte állónak a vállára teszi, egy pedig sántítva körüljárja a sort, mi közben folyton dúdolgatja:

Pám, pám, paripám,

Tüzet a pipámra!

Mikor már harmadszor körüljárta a sort, az első gyermek előtt megáll, s mondja:

Adjon Isten jó napot.

Első: Recze-ficze fogadott.

Körüljáró: Hol lakik a szolgáló?

Első: Legis, legis leghátúl.

Ekkor a körüljáró kiált a leghátúl állóhoz:

Jöjj elő, te fogatlan!

Mire a hívott előre megy s a körüljáróval szemközt áll. A körüljáró kérdi:

Mit ettél ma?

Hátsó: Sós kenyeret.

Mit ittál rá?

Hideg vizet.

Min állasz?

Cserépen.

Min lebegsz?

Levelen.

Nézz az égre!

Nem nézek.

Köpj a földre!

Nem köpök.

Mi van ott? (félre mutatva).

Tüzes kapu, mennyország ajtaja.

Ha a kérdezett legcsekélyebb hibát tesz a feleletekben, a körüljáró balra, ha hibátlanul felel, jobbra állítja. A jobb oldalon levők angyalok, a balon levők ördögök s midőn valamennyi angyallá, vagy ördöggé vált, akkor az angyalok kendőkkel keresik az ördögöket.

20.

Pipám, pipám, prédikám!

A játszó lányok sorba állnak, egy megkerüli a sort s az elsőől kérdi:

Pipám, pipám, prédikám!

Miért jöttél, szép leány?

Lányért jöttem. Jere elő legszebbik!

Ekkor a legutolsó előáll, s kérdi a kerülgető tőle:

Mit ettél ma?

Túrós tésztát.

Mit ittál rá?

Hideg vizet.

Mi ez? (felmutat).

Ég.

Hát ez? (lemutat.)

Föld.

Mi van anyád kis padlásán?

Kis asztalka.

Mi van rajta?

Kis pohárka.

Mi van benne?

Kis borocska.

Ki iszsa ki?

Kis angyalka.

Fordújj egyet!

Ekkor az illető megfordul, s ha elneveti magát, ördög; ha nem, angyal lesz.

Mikor ezt így mindegyik játszótól elkérdezte, mindegyiknek ad két darab vékony fácskát, mit azok a szájokba vesznek. Egy kevés idő múlva az első lány kiveszi a fácskát mindannyinak a szájából, azután a fácska végét homokba mártja, s ha valamelyik fának homokos a vége, a kié az a fa volt, az ördög; a melyikére nem ragadt homok, az meg angyal lesz. Azután megcsipkedik egymást.

(Kecske-mét. Ballószeg.)

21.

Pipám, pipám, prédikám!

A játszóok egymás háta megé állanak. Egy gyermek körül-sántikálja a sort, azután a sor elsőjénél megáll, s így szól:

— Pipám, pipám, prédikám!

— Mé' gyütté?

— Szép lányér.

— Gyere elő, legszebbik!

A ki a sorban leghátul áll, eléjön; ekkor a sántikáló attól a következőket kérdezi:

Mit ötté' ma?

Túrús téasztát.

Mit itta' rá?

Hideg vizet.

Mi az? (felmutat).

Az ég.

Hát-e? (lemutat).

Föd.

Mi van anyád kis padlásán?

Kis asztalka.

Mi van rajta?

Kis pohárka.

Mi van benne?

Kis borocska.

Ki iszsza ki?

Kis anyalka.

Ha ezekre a kérdésekre az illető nevetés nélkül megfelel, akkor a sántikáló megforgatja, s azt mondja:

— Fordújj egyet,

Akár kettőt,

Angyal!

Ez félre áll, s angyal lesz.

De, ha elneveti magát a feleletek közben: ördög lesz, s szintén félre áll.

Ekkor a kerülgető újra körül-sántikálja a sort, és így folyik a játék, míg mindenki angyal, vagy ördög nem lett.

Ekkor az ördögök letérdelnek szemközt két sorba, hogy az angyalok köztük elsétálhassanak. A térdeplők a köztük elvonuló anyalkákat czírogatják, s mondják:

— Czíróka, maróka,

Mit főztél? Káposztát.

Hova tetted? Póczra.
Míg a kis macska oda járt,
Addig a nagy macska megette.

Ekkor hirtelen elkezdi mutatóújjait összefenni s mondani:

— Fenyőm, fenyőm kis bicskám,
Hogy élesebb legyön.

S most már csipkedik az átszaladó angyalokat. Ezután az angyalok térdelnek. Ezeket is előbb épen így czirógtatják, később pedig megcsipkedik.

(Kecskemét.)

22.

A gyermekek egymás háta mögé állanak; egy gyermek külön egy pipaforma kórót vesz a szájába s féllábon kerülí a többit. Mikor megkerülte az egész sort s a legelső gyermekhez ér, ezt mondja:

— Pipám, pipám, pántlikám.

Erre kérdi a legelső gyermek:

— Hol jár kend itt, bácsikám!

Erre a kerülő fiú feleli:

— Egy szép leányt keresek.

Ekkor a legelső kiáltja:

— Jer elé, leghátulsó!

Erre a kerülő kérdi:

— Mit ettél ma?

— Kenyeret, sajtot.

— Mit ittál rá?

— Hideg vizet.

— Nézz az égre!

— Köpj a földre!

— Fordújj egyet meg felet.

S ha erre elneveti magát az illető gyermek: ördög; ha nem nevet, angyal, s így ismétlődik.

(Hadad.)

23.

Réz-szita, hm!

Rosta Pista, hm!

Nézz az égre!

Ekkor a játszóknak az égre kell nézni, s ha nem nevet, azt mondja a másik leány: «Angyal vagy»; ha pedig nevet: «Boszorkány vagy».

(Élesd.)

Elment az ördög a malomba.

1.

Félkörbe fogódnak; a legnagyobb az elsőnek úgy fogja meg a kezét, hogy mind a kettő másfelé néz arczczal. A kinek a kezét megfogta, az a «bunkó». Ezt aztán forgatni kezdi, s velük együtt forognak az összefogódzott gyermekek is mind, miközben dalolják:

Elment ördög a malomba,
Elszakadt a zsák madzagja
Hull a borsó ... hull!

A ki nem fogta meg jó erősen a másik kezét, azalatt, míg a bunkó forgatja őket, elhullanak, a többiek pedig újra összefogódnak s ismétlik a játékot.

(Jászberény.)

2.

Három leány leül \triangle alakba, a többi közte S módra forog és ezt dalolják:

Ördög megyen malomba
Követ köszörülni.
Sül a rétes, sül, sül,
Megegyük, ha meghűl.
Kiszérágó, bene rágó,
A bőröd száradjon rád!

(Sima.)

3.

Hova mész, te Béla?
A mezőre, Béla.
Mit viszel, te Béla?
Egy éneket, Béla.
Mondd el hát azt az éneket!
Nem mondhatom, nem fúhatom,
Nehéz a nótája.
Lányok jobban tudják,
A menyecskék rároppantják:
Haj bél, dióbél,
Kádár Istók, jöszte bé!
Ahun megy egy csűrhe,

Egy ember megy malomba,
Bűnét viszi pokolba.
Üssed, üssed a meggyfát,
Majd eléred a kaptát.

(Osváth Pál, Bihar vm. sárréti járásából. N.-Várad 1875. 45. l. Aigner.)

4.

K ö r ö s d i.

Három gyermek leül a földre. A többi gyermek összefogózik, de nem körbe, hanem lánczba. Egy vezeti őket a három gyermek körül czikk-czakkosan. A három ülő gyermek eközben mindig beljebb csúszik, s így kisebb lesz a kör; végre felállnak és egyik a másikat szorítva, szorosabbra nyomul és rétesformát alakít a játzókból. Mikor már egyik majdnem a másik hátán van, forogni próbálnak, míg csak szélylyel nem hullanak. Ezalatt ezt mondják:

Ördög megyen malomba,
Bűrt viszen pokolba.
Pokol-ajtón van egy zár,
Rázd meg, ördög, azt a zárt,
Hadd hujjanak a vargák.
Linczem, lánczom, czérna,
Kénköves zsírja.
Azt izente Tóni bácsi:
Fordújj ki az útra!

(Hajdú-Szoboszló. M. Nyelvőr. XV. k. 331. l.)

5.

A gyermekek körbe állanak, megfogják egymás kezét s mind befelé állanak és dalolják:

A sinai hegy oldalán két szál aranyvessző,
Összeszőtték, fonták, reá koczogtatták.
Ha jó volna Zsuzsa néni, kifelé fordúlna.

Ekkor a Zsuzsa néni nevű kifordul, de azért a körben marad, s így megy végig, míg mind kifordulnak. A körben állók közt ekkor a «Zsuzsa» elereszti szomszédja kezét, s keringőznek hosszan s ezt fújják:

Ördög megyen malomba
Követ köszörülni.

Ha aztán a végire jutottak, akkor újra kezdik.

(Hadad.)

G y e r m e k v e r s.

Jöjj fel, kópé, kopogtatni
 Aranyos szekéren ;
 Lengyel Gyurka vagdalkozni
 Ezüstös szekéren.
 Ahun jön az ördög ződ köntösében,
 Lengyel Gyurka is megjelen,
 Veres üstökös hajáról
 Csepeg a korom.

E dalt borzadást tetetve s szörnyűködést színelve mondják a gyermekek.

(Osváth Pál. Bihar vm. sárréti járása. N.-Várad, 1875. 35. l. Aigner.)

P o k o l a j t ó.

20—25 leány körbe áll, s lassan forogva ezt dalolják :

Pokol-ajtón van egy fa,
 Rázd meg, ördög, ezt a fát,
 Hadd hulljon egy kavargást.
 Czinczom, lánczom, czérna.
 Kék ala zsírja,
 Zöld selyem bojtja.
 Azt izente Győri bácsi :
 Fordújj ki a lánczból.

Ezután gyorsan forogva ezt dalolják :

A kisasszony Pozsonyba,
 Selymet lopott a boltba ;
 De a boltos meglátta,
 A rőffel hátba vágta.
 Ne bántson engem az úr,
 Mert az apám földesúr.
 Ha az apád földesúr,
 Selymet lopni ne tanulj.
 Szél fújja pántlikámat,
 Térdig erő kaponámat.
 Ilyen a pilléje.

És ekkor leguggolnak, s ezután előlről kezdik a játékot.

(Nagy-Kun-Madaras.)

Litya-játék.

Megy az ördög pokóba,
 Szarva is van néki;
 Utánna megy a gánczi,
 Fütyü, danú néki.
 Ha még egyszer erre gyünne,
 Kosarába tenne.
 Mennél jobban siná', ríhá',
 Anná' jobban vinne.

(M. Nyelvőr, III. k. 560. l.)

Czigóra.

A leányok közül egy lekuporodik, öt-hat körülötte szoknyáját megfogja. Egy másik megindul s a következő verset mondja:

Hej czigóra, czigóra,
 El nem viszi móra.
 Ej széna szakadéka,
 Inczer, ganczer május,
 Söpörse, czigór, mujus, pörse,
 Hamut meg kell törni,
 Téglát ki kell verni.
 Megölték a vén ördögöt,
 Kinek tetszik oda bújni.

Ezt a verset addig kell mondani, míg a mondókás mind magához nem szedte egyenként a körülállókat; akkor megfutamodnak s mind elbújnak, csak egy marad ott, a ki az ördögöt jól betakar-gatja s azután ő is elbúvik. Erre az ördög megindul s kit először megtalál, az lesz az ördög.

(Vargyas.)

Ördögözés.

A gyermekek körbe állanak. Egyik, az ördög, egy bogozott végű keszkenővel megindul a kör körül és mondogatja:

Ipapa, mit ettél?
 Mit ittál?
 Jaj de bűdöset
 Nézz kútba!

Ekkor a körben állók előre hajolnak, s kezeiket oldalt hátra nyújtják. Az ördög kerülgeti a kört, s a keszkenőt egyik gyereknek markába nyomja. Ez ütni kezdi a szomszédját; a szomszéd

fut, hogy a kört megkerülje, s ismét helyre álljon; ha nem siet, természetesen jól megrakja az ördög. Az ördög kerüli tovább a kört és ismét másnak a kezébe lopja a keszkenőt stb.

(Vargyas.)

G u s á z á s.

A játszóok egy-egy újjukat egy gyermeknek a térdjére rakják. Az a gyermek, a kinek a térdén vannak az újjak, jobb mutató-újjával mindenik újjat megérint s mondja:

Egyerem-begyerem, kendertáncz.
Hallja sógor, mit kiált?
En ángyomat kiáltom.
Fehér madár ehetnék,
Kölesszemet szedhetnék.
Szedd ki, vedd ki, ezt
A kicsi bűdöskét.

Szokták mondani ezt is:

Egyedem-begyedem bubbonlárom,
Szól a rigó télen nyáron.
Húzd ki, vond ki,
Hadd száradjon oda ki.

Máskor ezt is mondják:

Medve mondja, menjünk el
Zöld erdőbe keresni
Lónyomot, nyomadékot,
Báránybűkköt, bűkk keresztet,
Czenlai, czenigai, kaczkí tolvaj, te vagy te!

A melyik újjon a kiolvasás végződik, azt ki kell venni; ezt addig ismétlik, míg csak egynek marad ott az újja, ez a *gusa*. Ekkor szétfutnak és mindenik fát fog (széket, karót vagy akármit); a ki a fát elereszti és a gusa addig, míg fát fogna, megtalálja fogni, arra ragad a gusa. A gyermekek ekkor újjongva kiabálják:

Gusa, gusa, mamaliga;
Akkorát nőjön, mint a komámasszony kemenczéje!

Ezt addig folytatják, míg bele nem únnak.

K ö r t á n c z.

A gyermekek páronként mind a két kezükkel összefogódnak s úgy állnak körbe. Mindegyik párban egyik a gazdasszony, a másik a szolgáló; a kör közepére is áll egy, a ki ezt énekl:

Te gecsei kis lány, te gecsei kis lány!
 Hej, ugorj a Dunába!
 Hej, ugorj a Tiszába!
 Ha az ördög olyan volna,
 Kosarába tenne.
 Mennél jobban rimánkodnál,
 Annál jobban vinne.
 Vidd el ördög, vidd el,
 A híd alá tedd el.
 Egy két szál, három szál.
 Már minálunk dobolnak,
 Már minálunk sipolnak,
 Annál jobban fújnak.

Majd a középső pár után mind énekel és tánczol:

Komámasszony a piacon
 Előveszi szolgálóját,
 Jól megveri hátba.
 Mit loptál te odahaza,
 Ebadta kis lánya?

És a gazda hátba üti a szolgálóját, a szolgálók felelnek:

Tányért loptam, tányért törtem,
 Szita-pita péntek,
 Szerelem csütörtök,
 Dob szerda.

És most a szolgáló vissza üti gazdasszonyát.

(Tisza-Kóród.)

Héj a kása, rotty a kása.

Két leány egymásnak háttal fordul; egymás karjába fűzik kezeiket, váltogatva egymást emelgetik. Mikor egyik a másikat fel-emelte, kiáltja:

Mit látsz?

A másik feleli:

Eget, földet, karikát,
 Malomkövet, iskolát,
 Benne pedig egy szép lányt.

Erre a kérdező elkezd forogni. Most a kérdezett lesz a kérdező, s az emeli hátára a másikat, s míg az egyik mondja: «Eget, földet, karikát» stb., addig forgatja is a hátán levőt.

(Pruska.)

Kis katula, gurgula.

Kis katula, gurgula,
Van-e, rózsám, tutula,
Felfekszem az ágyadra!

Körbe állanak, összefogódnak úgy, hogy mindenki balkezét egyik szomszédja derekára, jobbkezét másik szomszédja balkarjára teszi s oldallépéssel körültánczolnak, dalolva a fenti s más egyszerű dallamú nótákat; pl.:

Hejh silligem, sallangom,
Kedves duhaj galambom!
Veszek neki gyolcsatyát,
Kislingelem az alját.

Vagy:

Ha te elmégy, én is el,
Tőled nem maradok el;
Mégfogom a kezedet,
Mégis elmegyek veled.

Vagy:

Arra alá, arra fel,
Beteg leány nem kél fel,
Nekem olyan leány kell,
Ha beteg is, keljen fel.

Ezt éneklik viszont a legényre is. Erre a dallamra számtalan szöveget tudnak.

Más dallamra:

Piros alma, pirosodjál messzire,
Kis angyalom, jöjj el hozzám estére;
Ülj le mellém az ágyamnak szélére,
Megölellek, megcsókollak kedvemre.

Piros alma, ha leszakasztottalak,
Ne haragudj, rózsám, ha elhagytalak;
Ne haragudj, hogy így hozta az idő,
Mért nem voltál igaz szívű szerető?

Még a búza ki sem hányta a fejét,
Már a madár mind elhordta a szemét.
Az angyalát annak a kis madárnak,
Mért hordta el a szemét a búzának.

«Arra alá faragnak az ácsok» dallamára:

Arra alá megrakták a tüzet,
Körülfogták a bellegi szüzek.
Én is oda állítom az enyimet,
Kivel élem boldog életemet.

Haja dóra, dóra!
 Keddre virradóra,
 Ángyom süttöt rétest,
 Nem adott belőle,
 Kivitte a kertbe,
 Rózsás keszkenőbe;
 Feltette a fára,
 Legények számára.

(Beczefa.)

H í d j á t é k.

Jó napot sógor! — Csónakot fótozok.
 Hát az öreg mit csinál? — Kilikadt a feneke.
 De szép szekere van keenek! — Magam telettettem.
 De szép ökrei vannak keenek! — Magam csináltam.
 Sok szénája van még keenek? — Magam is megeszem.
 Bolond kee, sógor! — Adjon Isten keenek is!

Ez utóbbit úgy játszák, hogy az egyik rész ráül egy darab fára, a másik rész pedig oda megy kérdegetni.

(Beczefa.)

Kis kacsá fürdik.

1.

Körbe fogódzkodnak s a következők dallása mellett tánczolnak; a kinek a dalban a neve előfordul, az helyben egyet fordúl, azután ismét elől kezdik. A szöveg ez:

Fürdik a rueza
 Fekete tóban,
 Készül az anyja
 Lengyelországha.

Czicza-micza, beh jó volna,
 Puskás Zsuzsi piros volna,
 Ha egyet fordúlna.

(Díószeg.)

2.

Fürdik a gácsér
 Fekete tóba,
 Fényes a tolla,
 Az anyjától kapta.

Czitrom-bitrom, ha jó volna,
N. N. kifordúlna.

(Berettyó-Szt.-Márton.)

3.

Kis kacsá fürdik
Fekete tóba,
Anyjához készül
Lengyelországba.
Csikos a sarka,
Rezes a talpa,
Fordújj ki, fordújj ki,
Két aranyalma!

(T.-Palkonya.)

4.

Kis ka-csa für-dik Fe-ke-te tó-ba, Any-já-hoz
La-pos a tal-pa, Ma-gos a sar-ka, For-dújj ki,

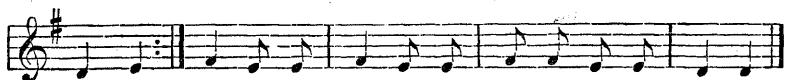
ké - szül Len-gyel - or - szág-ba.
fordújj ki, Két a - rany - al - ma!

(Zemplén.)

5.

Ú-szik a kút-ja Fe-ke-te tó-ba, A-ra-nyos a
Készül a fi - a Len-gyel-or-szág-ba. E-züs-tös a

tal-pa, For-dújj ki, for-dújj ki, A-ra-nyos Ma - ris-ka!
há - ta.

(Pest-Pilism.)

6.

L á n c z j á t é k.

Úgy játszák, hogy a láncz két végére két-két nagyobb s ügyesebb gyermek áll, s mikor a láncz az egyik pár keze alatt átbújt, akkor a kézfeltartók is átfordúlnak és a lánczczal együtt a másik pár keze alatt bújnak át stb. Az átbúvás alatt ezt a szöveget így dalolják:

Kis kacsza fürdik fekete tóba,
Anyjához készül Lengyelországba.
Fehér a lába, tarka a saruja,
Fordulj ki, rózsám, két aranyalma!
Szaladj, kacsza, mert elérlek;
Ha elérlek, agyontéplek.

7.

A gyermekek körbe állanak, de egy a körön kívül marad. Aztán dalolják az alábbi szöveget, s mikor az utolsó szótaghoz érnek, a körön kívül járó gyermek egynek, a ki a körben áll, hátára üt. Ez aztán vele megy, s újra dalolnak, s egy új fordúlásnál ismét elvisznek egyet a körből. Ez így megy mindaddig, míg a kör el nem fogy. A vers ez:

Úszik a kácsa-kácsa fekete tóba,
Készül a fiú Lengyelországba,
Aranyos a talpa, ezüstös a háta,
Fordújj ki, fordújj ki, aranyos Mariska!

Termett a meggyfa, hajlott az ága,
Kender-morzsa, szép menyecske,
Öleld, a kit szeretsz!

Ezt ölelem stb.

Az Isten áldja meg, rif, rof, régi rosteszék,
Anczig, vanczig czihes ló
Csikkerol tessék,
Cziffel, czaffel, mattel, gettel, komáté kom.

(Nagy-Kőrös.)

8.

Az alábbi szöveget akkor éneklük, mikor egymás keze alatt átbújnak.

Hopp állj, mondom, mikor mondom:
Kis kacsza fürdik fekete tóba,
Anyjához készül Lengyelországba.

Sikos a talpa,
Mákos a sarka,
Gyere be rózsám,
Arany üvegalmám!

Más szöveg:

Kis kacsza fürdik
Fekete tóba,
Anyjához készül
Lengyelországba.
Sikos a talpa,
Magas a sarka,
Fordújj ki, fordújj,
Piros kis alma.

(Bartalus István gyűjt.)

9.

A dal utolsó sora alatt két gyermek kifelé fordul, aztán ismét újra kezdik a dalt, míg mindnyájan ki nem fordúltak. A szöveg ez:

Kis kacsza fürdik fekete tóba,
Anyjához készül Lengyelországba.
Lapos a talpa, magas a sarka,
Fordújj ki, fordújj ki, két aranyalma!

(Erdő-Bénye.)

10.

Kis kacsza fürdik fekete tóba,
Fiát küldi angyalországba.
Angyal mondja, szép kis menyecske,
Ölejj, csókojj, a kit szeretsz, kapd be!

(Üdvarnok. Zalam.)

11.

Kis kacsza fürdik fekete tóba,
Lengyel kis lány, öltözz, mosdjál,
A kit szeretsz, azt kapd el.

Ezután az «Éva szívem, Éva,
 Most érik a szilva»
kezdetű dalt dalolják, s a végén ezt kiáltják:
 «Kusti ki, kormos!»

12.

Kis gecze fürdik fekete tóba,
 Vigyázz, kis lány, kis lány, Lengyelországba.
 Lengyel mondja: szép kis menyecske,
 Őleld, csókold... stb.

Mikor aztán bekapott egyet a körben álló, ketten elkezdik a tánczot s dalolnak egy többféle dalból összerázott nótát:

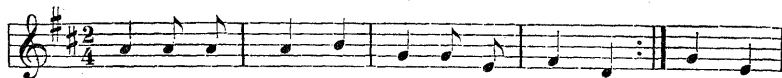
Ej széna, széna, széna szakadékja,
 Benne vagyon kerek asszony,
 Derék kis menyecske.
 Őleld csókold ingyán,
 Ingyán dombján.
 Adjon Isten egy kis essőt,
 Hadd mossa el ezt a kettőt!
 Hallod-e Juliska?
 Juliskáné szép menyecske.
 Rakd ide, oda is,
 Zibet, zabot a lovának,
 Kendert, kendert asszonyának.
 Mikor a lányok szépen fújják,
 Kukorékos tánczot járvák.
 Ha a bocza meglobbantja,
 Kukoricza bété hajtja.
 Járjad, járjad jó katoná,
 Hadd csoszogjon ez az úteza.
 Vagyon, ki ki kiváltja,
 Ha kiváltja, isten áldja.
 (Aigner gyűjt.)

13.

Mint fentebb. Csakhogy itt a »Kis kacsa« szövege eléneklése után ez következik:

Szita szita péntek,
 Hopp szerda, Juliska.
 Juliskának szép menyecske.
 Rakd ide, rakd oda, rakd az ablakra.
 (Szombathely)

14.

Kis ka-csa für - dik, Fe - ke - te tó - ba, Len-gyel
 Lengyel is ké - szül Lengyel or - szág - ba.

mond-ja, szép kis menyecske, Ő-lejj, csókojj, a kit szeretsz,

kapd be! Hop-pa - nyi desz-ka, Lop-pa - nyi desz-ka,
Nem le-szek töb - bé nyo-szo - lyó le - any;

Ha le-szek, le-szek, menyasszony le - szek, Akkor is

pe - dig a leg-szebbik leszek. Mi-kor a meny-aszonyt
Akkor a vő - le-gényt

fek-tet-ni viszik, He-gyi-re, bő-gyi-re, ap-ró gombos-
ágy a-lá teszik.

tüd-re, Az ör-dög, az ör-dög ki-ma-rad be - lő - le.

Elment a mó-nár ván-dol - ni, Nem merte bú-zát
Szép asszony mel-lé fe - kün - nyi, Sza-bad a mol-nár

meg - ór - ni. Csip sz...r a né - met le - gény-nek.
le-gény - nek,

Nem et-tem még ma e-gye - bet, Fe - ke - te ret-ket,

ke - nye - ret, Fe - ke - te ret - ket fog-hagy-mát,

Fe - ke - te ti - kom ta - ré - ját. Ká - csa, ká - csa,
Ha el - sza - kad
bú - bos ká - csa, U - gorj egyet, hop - sza!
a czi - pőd, Majd vehetsz he - lyet - te.

15.

Kis ká - csa fű - rő - dik Fe - ke - te tó - ba, Ki - hez
ké - szül Lengyel - or - szág - ba. Len - gyel mosdjál! Szép kis me -
nyecske, Ő - lejj, csó - koj, a kit sze - retsz, azt kapd be!
(Veszprém.)

16.

Kis kacsa fű - dik, Fe - ke - te tó - ba, Lengyel mosdjál,
Fi - á - hoz ké - szül Lengyel - or - szág - ba.
Szép kis me - nyecske, ő - lejj, csókojj, A kit szeretsz, kapd be.
Ezt ő - le - lem, ezt csó - ko - lom, Ez az én paj - tá - som,
Ra - kon - cza - i szó - lő - hegyben, Össze ko - czo - gat - tam.
Két szál vesszőt össze - fon - tam.

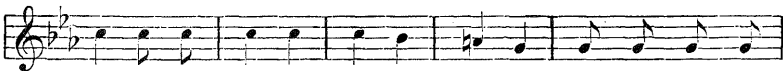
Ter-mett, ter-mett az á - gá - ban, Kapj be - le, kapj!
Le - ve - lé - ben. bimbó - já - ban.

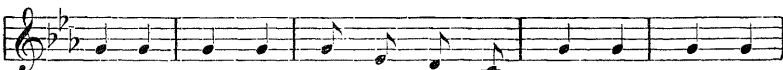
Szi-ta, szi-ta pén-tek, Zab szer - da! Zi-bet, za-bot
Si-ra-lom csü-tör - tők, Győ-ri gyöngyöt
Ég a gyer-tya,
Ezt a lá-nyok

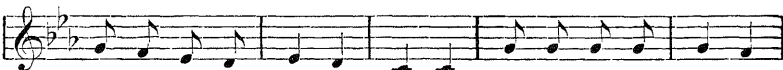
a lo - vá-nak, Ku - ko-ri - cza ma-ma - ma - lom-ba,
az any-já-nak. Gye - re ki ll - ka, mit csinálsz?
ha meggyújtják,
szépen jár-ják.

Mi-kor a lá - nyok szé - pen fúj-ják, Ku - ko - ri - cza

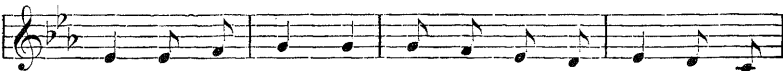
tán-czot jár - ják, Ha a gu - ta meg - lob - bant - ja

A pi - a - czon bé - bé - hajt-ja. Nem az-ért ne - vel - tem,

Menj el a ti-kász-hoz, Jőjj be ró-zsám ka-to-ná-nak,

Járd meg a tán - czot, A nya - kad - ba fi - ze - tem

a szép a-rany lán-czot. Nem men-nék én, mert föl ir,
Sem - mi - nemű le-gény-ért,

Sej! bú - ra le - vő kalányszer, Bor pe-cse-nye e-béd lesz!

Ezután a körben levő pár kettőt ugrik, s a kihívó beáll a sorba. A másik ott marad s a játékot újra kezdik.

(Duka Vasm.)

17.

Für-dik a ká-csa, fe - ke - te tó-ba, Ké-szül az
an-gyal Lengyel-or - szág-ba. Zi - bit za-bot a lo-vá-nak,
Győri gyöngyöt a lá-nyá-nak, Zab szer - da.

(Sztankó Béla gyűjt.)

18.

Lassan: Kis kánya fürödik
Fekete tóba,
Fiához készül
Lengyelországba.
Kendjél, mosdjál,
Te szép menyecske,
Öleld, csókold,
A kit szeretsz, kapd be.

Frissen: A leányok szépen járnak,
Kutykoringós táncot járnak,
A városba is behajtnak.
Járad, járad, jó katona,
Ne csoszogjon a rossz csizma,
Ne csoszogjon a rossz bocskor
Este kimegy a mezőre,
Haza jöve nagy későre,
Egyszer esik fejtetőre,
Másszor meg a lepedőre.
Haj ki, cicze, haj!

(Új-Malomsok. Győrm.)

19.

Fekete csóka fürdik a tóba,
 Fiához készül Lengyelországba.
 Lengyel mosgyl! Szép menyecske,
 Vesd meg az ágyat,
 Söpörd ki a házat,
 Öleld, öleld, a kit szeretsz.
 — Ezt ölelem, ezt csókolom,
 A szomszédom lányát,
 Ezt Katiczát.
 Szedem szép rózsáját,
 Kötöm koszorúját,
 A fejébe teszem
 Gyöngyös koszorúját.

Adjon Isten lassú essőt,
 Hadd mossa el ezt a kettőt.
 Haj dadu lencse,
 Barna menyecske,
 Haza ne menj este,
 Mert megesz a kecske.

Kemény kútba tekintek,
 Kemény szálát szakasztok.
 Összeszúrték, összefonták,
 Összekoczogtatták.
 Hapszesz mámita,
 Ferkó karika,
 Nesze nesze búja!

Két Csicsó lánya fehérbe vagyon,
 Fehér polozsna fejébe vagyon.
 Mondom, mondom, fordújj ide,
 Mátkám asszony!

Sirban ülő lány vagyok én, vagyok én,
 Hat kapu alatt lakom én, lakom én;
 Szeretnek engem a lányok, a lányok,
 Fekete ruhába járók, a járók.

Csillag Boris, tudom a neved,
 Érted vagyok halálos beteg.

Ridi, Ridi, puszta ispidricz,
 Pepericza, máma, pepericz
 Szulimán, Szulimán,
 Kimenj innen, rózsám,
 Mit csinálsz, mit csinálsz?

(Szenna.)

20.

K ö r ö s d i.

Kis kácsa fürdik
 Fekete tóba,
 Anyjához készül
 Lengyelországba.

Hajlik a bodza,
 Török az ága,
 Levelébe kis menyecske,
 Ölelj, a kit szeretsz.

Én ezt szeretem,
 Én ezt ölelem.

Veszek neki rózsát,
 Kötök koszorút,
 Fejébe teszem
 Gyöngyös koszorút.

(Pécska. M. Nyelvőr, V. k. 333. l.)

21.

Kis kácsa fürdik
 A fekete tóba,
 Anyjához készül
 Lengyelországba.

Hajlik ága, hajlik,
 Levelébe, kis menyecske,
 Öleld, a kit szeretsz.

Az én kis kertembe
 Szép, szedett rózsá,
 Aztat is megkötöm
 Városi módra.

Egy katonának,
 Két paripának,
 Paripának, kis huszárnak,
 Péter angyalának.

Herodea kertje mellett,
 Vize mellett,
 Síri madár, lipityloty,
 Sír ri madár, lipityloty.

22.

Kis kacsza fürdik fekete tóba,
 Fiához készül Lengyelországba.
 Hajlott ága, hajlott,
 Levelébe hajlott,
 Kis menyecske, öleld, a kit szeretsz.

(Tánczos-választás. Azután friss csárdás.)

Ezt ölelem, megcsókolom,
 Kit régente megszerettem.
 Lidárom, dadárom,
 Sári gerliczécském.
 Sirgem, forgom, sári-torkom,
 Fényes madárkája.
 Van még a kertemben szép szedett rózsza,
 Majd megkössük azt is városi módra.
 Zibordom, zábordom, a pünkösti rózsza,
 Iródija kertem alatt,
 Drága fája vizem alatt,
 Sári, diri troty
 A szérűnek udvarán, udvarán,
 Minden délben dobogás, dobogás.
 Annak adjuk a leányt,
 Ki felköti a kardját.
 Én felkötöm kardomat,
 Add nekem a lányodat!
 Iczca lánczos, labanczos,
 Fekete fodros, fátyolos,
 Itthon nem jó, másutt rossz,
 Haj ki tavalyi bocskoros!

Ég a gyertya, ha meggyújtják,
 Aztán lányok szépen fújják;
 Fújjad, fújjad, jó katona,
 Három padnak három fia.
 Az elején, az elején csak dobót üssünk,
 A hátulján, a hátulján csak gyorsan menjünk.

Húzz ide dobos,
 Part alá csocskos,
 Czoki. vén bocskoros!

(Dorozsma.)

23.

Kis ka-csa für-dik fe - ke - te tó - ba, Haj - lott az
 Fi - á - hoz ké - szül Len - gyel - or - szág - ba.

á - ga, ter - mett a meggy - fa, Le - ve - lé - ben kis menyecske,

ö - lejj a kit sze - retsz. Ezt ö - le - lem, ez az enyém,

Mennye - i kecs - ke, gyen - ge me - nyecs - ke. Az e - le - jén,
 A há - tul - ján

az e - le - jén csak gyorsan jár - juk, Hopp i - de dombos,
 a há - tul - ján csak do - bot üt - sünk!

Ka - lán i - de fontos, ré - tes i - de rongyos, Czoki vén bocs -
 ko - ros!

(Torontál.)

24.

Mit mos, mit mos, kis menyecske?
 Intyét, pontyot, varros keszkenőket.

Ha szél volnék, fújdogálnék,
 Madár volnék, röppentenék.

Viszi babám, viszlek, téged el is viszlek.

Erre a középen álló egyet elkap a körből s csárdást tánczol
 vele, míg a többiek dalolják:

Kis kutya fürödik fekete tóba.
 Lengyel mondja, szép kis menyecske.

Ezt ölelem, ezt kedvelem,
Ez az én édes kedvesem.

Járjad katona,
Hadd pörögjön az útca,
Szájj ki Mariska!

(Lelle.)

25.

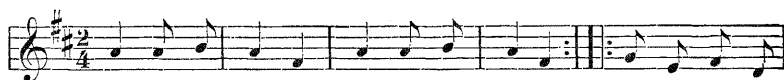
Kis kacsá fürdik
Fekete tóba,
Fiához készül
Lengyelországba.

Haj meg, meg,
Termett légy,
Levelében kis menyecske,
Öleld, a kit szeretsz,
Ezt ölelem, ezt csókolom,
A kit én szeretek.

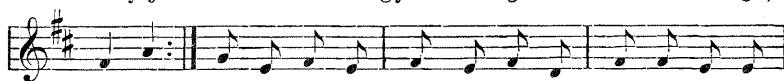
Zibordom, zibordom,
A pünköszi rózsá.
Mély kútba tekintek,
Asszonyomat látom,
Biborban, fátolban.
Vasgerekbenben.

(Aigner gy. Ipolyitól.)

26.

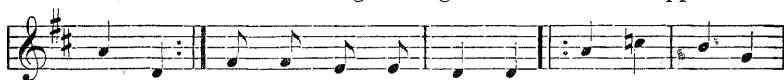
Kis ka-csa für-dik, fe-ke-te tó-ba, Haj-lott á-ga,
Any-já-hoz készül Len-gyel-or-szág-ba. Ter-mett á-ga,

haj-lott, Le-ve-lé-ben kis menyecske, Ö-lejj, a kit
termett;

sze-retsz. Ezt ö-le-lem, ezt csó-ko-lóm, Hopp i-de
Mert már ré-gen meg-sze-ret-tem. Hopp i-de

dom-bos, Csak a vén bocs-ko-ros. A szé-rű-nek
mocskos, Min-den dél-ben

ud-va-rán, ud-va-rán, An-nak ad-juk a le-ányt,
do-bog ám, do-bog ám,

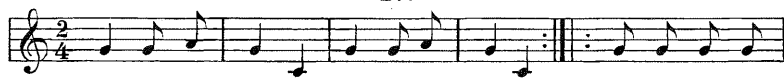

ki fel-kö-ti a kardját.

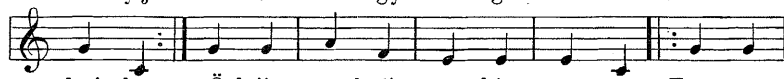
Felkötöttem kardomat, stb.

(Bács-Bodrog.)

27.

Kis ka-csa für-dik fe-ke-te tó-ba, Haj-lott á-ga,
Any-já-hoz ké-szül Lengyelor-szágba. Le - ve - li - be

haj-lott. Ö-lejj, csó-kojj, a kit sze-retsz. Ezt sze-
haj-lott. Ég a

Fúj-jad

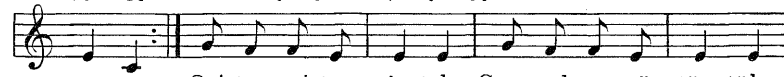
Ez az

Azt is

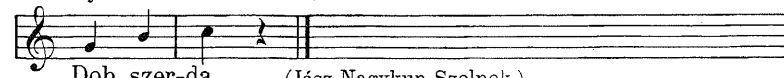
Gyöngyöt.

re - tem, ezt ked - ve - lem, Ez az én é - des ked-
gyer-tya, ha meg-gyújt-ják, Ezt a lá - nyok szé - pen
fúj - jad, kis ka - to - na, Hadd vi - gad - jon ez az
út - cza. Be szép út-cza, Roz - ma-ring - gal van ki-
tu - dom, ki - ra - kat - ni, Pes - ti Pa - li pin - gál-
gyöngyöt az any - já-nak, Gyöngyko-szo - rút a lá-

ve-sem. Szi-ta szi-ta pén-tek, Sze-re-lem csü - tör - tők,
fúj - ják.
ut - cza.
rak - va.
ta ki.
nyának.

Dob szer-da.

(Jász-Nagykun-Szolnok.)

28.

Kis kácsa fürdik fekete tóba,
 Éjjel is készül Lengyelországba.
 Lengyelország, szép piros menyecske,
 Ölejj, csókojj, a kit szeretsz.
 Azt ölelem, azt csókolom,
 Szomszédomnak a leányát.
 Adjon Isten egy kis essőt,
 Mossa össze mind a kettőt.
 Mikor a menyasszonyt ágyba fektetik,
 Akkor a vőlegényt ágy alá teszik.
 Egyre, egyre, gombostűre,
 Hej ugorj ki belőle!

(Veleg.)

29.

Kis kácsa fürdik...

Kis kácsa fürdik	Két katonája,
Fekete tóba.	Két paripája.
Anyjához készül	Hallja-e kend, a nászasszony,
Lengyelországba.	Kapott, lopott a vén asszony.
Ellopták a hajnalt,	Ma van áldozó nap,
Ellopták a termet.	Áldozócsütörtök.
Levelébe kis menyecske,	A tálát is megégessük,
Öleld, a kit szeretsz.	Mégis megroppantsuk.
	Nem voltam cigányné,
Én ezt szeretem,	Voltam kapitányné.
Én ezt kedvelem.	Ne híjhatok engem
Az asszonyom lányát,	Dobó Elonának,
A Zsóficskát, a Mariskát,	Mert én vagyok asszonyomnak
A két első lányát.	Óh ártatlan lánya.
Volt nekem egy kis öcsém,	Elöl bornyú járja,
Haját fontam hatosba,	Hátul bornyú járja.
A szélinél ibolya.	Hej, ki tavalyi bornyú a csordára.

Körbe állnak, s egyszerű dallal dalolják a fenti verset; egy bent van a körben, s az, mikor ezt mondják:

«Öleld, a kit szeretsz» —

egyét kiválaszt, s ketten táncolnak, míg a versnek vége nincs.

(Kisújszállás.)

30.

Kis kacs a.

A játszó k körbe állanak, összefogódnak; egy a közép re áll s a többiekkel együtt énekl i:

Kis kacs a fürdik
Fekete tóba,
Anyjához készül
Lengyelországba.

Érik a meggy, érik,
Karikába hajlik:
Levelébe kis menyecske,
Öleld, a kit szeretsz.

Ekkor oda megy valamelyik lányhoz és maga mellé veszi s tovább énekl i:

Ezt szeretem, ezt kedvelem,
Ez az én édes kedvesem.
Kinek hívnak engem?
Dobó Ilonának,
Ne hívjatok engem
Dobó Ilonának.
Csak híjjatok engem
Világ szép lányának.
Mert én voltam asszonyomnak
Legkedvesebb lánya.
Tálat törjünk, rá roppantsunk!
Szita, szita, péntek,
Siralom csütörtök

A galambomnak zsírlát
Kupával mérjük.
Törökország, ég a világ,
Tátorom, tátorom, tuba gelicze.
Ég a gyertya,
Ha meggyújtják,
Mikor a szép
Tánczot járlák.
Járlad, járlad,
Jó katona,
Hadd dobogjon
Ez az útca!
Állj ki már!

Ekkor, ki előbb a körben volt, az annak a helyére megy, kit maga mellé vett, a másik pedig benn marad a körben. Ily módon ismétlődik a játék tovább is.

(Nádudvar.)

31.

Kis kacs a fürödl i
Fekete tóba,
Visszakészül
Lengyelországba.
Öleld, csókold,
A kit szeretsz, kapd be.

A lányok járlák, járlák,
A hegedű-tánczot járlák.
Iczt-piczt meglódl ntják,
A városba is behajtlák.

Járl meg, járl meg,
Jó katona,
Hadd szakadjon
A rossz csizma.
Este kimegy a mezőre,
Haza jön majd nagy későre;
Egyszer esik fejtetőre,
Másszor meg a küszöbre,
Haj ki, czicze, haj!

(Sopron.)

32.

Kis kacs a

Kis kacs a fürdik fekete tóba.
 Anyjához készül Lengyelországba.
 Hajlott ága, hajlott levelibe.
 Kis menyecske, öleld, a kit szeretsz!
 Azt ölelem, azt a Katuskát (a kit akar),
 A szomszédom lányát.
 Pénz volnék, csördülnék,
 Karika volnék, perdülnék,
 Mégis kicsördülnék.
 Adjon Isten hosszú essőt,
 Mossa össze mind a kettőt!
 Szita-bita péntek,
 Szerelem csötörtök,
 Dob szerda!
 Voltam kapitánné,
 Nem voltam királyné.
 A tálat is összetörtem,
 Mégse roppant össze.
 Túri macza, túri macza,
 Isten bariskája!
 Ugorjatok, lányok,
 Hogyha lányok vagytok!
 Hadd csörögjön, hadd csattogjon,
 Ki tavalyi bornyú!

Összefogódzva körben forognak, s a felszólításnál (öleld, a kit szeretsz) párt választva tánczolnak, a verset tovább dalolva.

(Jász-Árokszállás.)

33.

Kis kacs a fürdik

Kis kacs a fürdik fekete tóba,
 Anyjához készül Lengyelországba.
 Hallod, kakas, hallod, levele hasított,
 Levelibe kis menyecske, öleld, a kit szeretsz.

T Ezt szeretem, ezt kedvelem,
 Komámasszony lányát,
 Ezt Katuskát, ezt Pannuskát;
 Kinek hívnak téged?
 Doba llonának;

Csakis engem annak,
 Virágos Pannának
 Tálát törjünk, rá recscesenjünk.
 Szita-szita péntek, szilárom csütörtök,
 Dob szerda.

A **T** jegynél egy a kör közepén táncolni kezd, azután behúz magához egy másikat, s együtt táncolnak stb.

(Varga Vendel.)

34.

Körben álló tánczos játék.

Kis kácsa fürödik
 Fekete tóba,
 Viasz készül
 Lengyelországba.
 Öleld, csókold,
 A kit szeretsz,
 Kapd be!
 Ej széna, szénája,
 Széna szakadékja,
 Benne vagyok
 Kerék asszony,
 Meg egy kis menyecske.
 Odória, bodória,
 Öleld, a kit szeretsz.
 Ezt ölelem, ezt csókolom,
 Ez az én pajtásom.

Járjátok, járjátok
 A szalai tánczot,
 Majd elfárad egyikünk,
 A legkisebbikünk.
 Zöld selyem ostya,
 Piros komédia,
 Fordúlj, rózsám, a karomra,
 Ha az Isten mondja.

Ég a gyertya,
 Ha meggyújtják,
 Ezt a kis lányt
 Szépen tartják.
 Zibet-zabot
 A lovának,

Gyöngyöt, gyöngyöt
 Asszonyának,
 Gyöngykoszorút
 A lányának.

Czuki cigány
 A búzába,
 Mert a búza
 Derága;
 Megéri azt
 Az ára.

Náni, Náni! rokonom!
 Téged küldlek fórba.
 Nem mehetek, barátom,
 Mert a lovam sánta;
 Sánta lovam, paripám
 Hízik a mezőbe,
 Szép asszony szeretőm
 Lakik búsan Győrbe.
 Annak olyan fejkötője:
 Az egeket kapja;
 Annak olyan cipellője:
 Hegedűl a sarka.

Én azt cselekszem:
 Megházasodom,
 Feleségem dolgozik,
 Magam meg aluszom.

Fére innét, csúnya, te,
 Nem az enyém vagy te;

Mert az enyém nem ilyen
 Teszle-foszla, mint te.
 Szalmából a lába,
 Viaszból a háta;
 Ha a lába meggyúlad :
 Elolvad a háta.

Hadd szakadjon
 A bakkanca,
 Van egy varga,
 Ki kiszabja,
 Van szeretőm,
 Ki megvarrja.

Megkölkezett a mi kutyánk
 A szalma liktyában,
 Egyik gyömbér, másik szegfű,
 Iszik pálinkára;
 Járja, járja
 A katona,

A pápai
 Szőlőhegybe
 Két szál vesszőt
 Összefonnak,
 Összekoczogtatják,
 Siccz ki, más macskája !

(Sopron).

34.

Kácsa, kácsa, loncsos kácsa,
 Ki a párját nem találja;
 En kerestem, nem találtam,
 Jaj, de árvául maradtam.

N. N.-nek Annának
 Nem jutott, nem jutott,
 Igen megharagudott;
 De majd másszor juttatik,
 Juttatik,
 Majd valaki adatik.

35.

K a c s a j á t é k.

E játékban, mint a koszorús-játékban, a játszóк összefogódnak és egy leány a kör közepére lép; a többiek jobbról balra körülforogják, miközben éneklük:

Kacsa, kacsa, özvegy kacsa,
 Kinek vezett el a párja?
 Ki keresi, megtalálja,
 Az utczákon megtalálja.

Liptom, laptom, hop!
 Minden molnár lisztet lop!
 Birsomba, borsomba,
 Gyöngyös koszorúba,
 Bíró veszi zálogját.

Pap vagyok, mester vagyok,
Szabad leguggolni,
De nem szabad nevetni,
Gugg málé!

Midőn e szavakat mondják: «Gugg málé!» akkor erre a két szótagra az egész játszó kör leguggol. A kör közepén álló leány — ez a bíró — ilyenkor azt lesi, hogy melyik nevet, s attól zálogot vesz (kendőt, kötőt stb.). Így folytatódik, míg a bíró egy csomó zálogot össze nem szed.

Ezután a bíró választ egy leányt, a ki a zálogkiosztásnál segédkezik.

A zálogosztás úgy történik, hogy két leány a zálogtárgyat két végénél fogva lengeti, énekelvén:

Szöjjünk, szöjjünk kendőt,
Kinek szöjjünk kendőt?
N-nek (itt megnevezik a zálog tulajdonosát).
Petriben lakik mátkája,
Mig azt ki nem vallja,
Se egyet, se kettőt,
Se nem tizenkettőt,
Valld meg, ki a szeretőd!

Az, kinek zálogát szövik, köteles annak nevét, a kit szeret, megmondani, s így kapja ki a zálogát. Így történik az összes zálogtárgyak kiváltása.

36.

Ká-csa, ká-csa, Hej! ki a pár-ját meg-ta - lál - ja,
Öz-vegy ká-csa,

Ha ke - re - si, meg-ta - lál - ja, He - je hu - ja, hej-haj,

meg-ta - lál - ja, meg - ta - lál - ja.

(Torontálm.)

37.

Kis kacs a fürdik....

Kis kacs a fürdik fekete tóba,
 Anyjához készül Lengyelországba.
 Hozza baza Isten János deákot,
 Hadd hozzon nékem két piros csizmát.
 Egyiket adom Pap Ilonának,
 Másikat adom kedves szeretőmnek.
 Ég a gyertya, ha meggyújtják,
 Mikor ezt a tánczot járják.
 Járjad, járjad, jó katona,
 Hadd dübögjön ez az útca.
 Állj ki már, te számár!

(Sonkád.)

38.

A kis leányok körben forognak és éneklük:

Kis kacs a fürdik az aranytóba,	Siralom csütörtök,
Fiához készül Lengyelországba.	Dob szerda.
Urak küttek fejr kendőt,	Hova, hova, gólya?
Köss föl a nyakadra;	Bagoly erdejébe.
Urak küttek piros csizmát,	Nincsen fejsze, van szekercze.
Húzz föl a lábodra.	Kinek látom kaczagását,
Azt ölelem, azt csókolom.	Annak veszem zálogását.
Szita-pita pintek,	Hop, hop, hop!

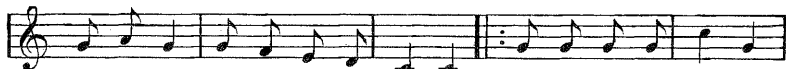
Ez utolsó szavaknál lábukkal nagyot dobbantanak, ellenkező oldalra forognak és újra kezdik az éneket.

(Tessmag. M. Nyelvőr. VIII. k. 475. l.)

39.

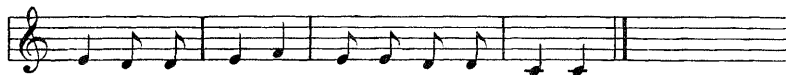
Kis ka - csa für - dik Fe - ke - te tó - ba, Ke - le - le,
 Any - já - hoz ké - szűl Len - gyel - or - szág - ba.

ke - le - le, Czuczurka le - gé - nye. A le - á - nyok szé - pen
 A vég - út - czán megrop -
 Vagyon csizmám, de nincs
 Ha nem varrja, k . . . a

fúj-ják, Ku-ku-ri-kus tán-czot jár-ják; Sű-rű er-dős-ke,
pantják, A pi-a-czon el is hagyják;
sar-ka, Vagyon varga, ki fel - varr-ja;
any-ja, k... a légyen k... a any-ja.

Rit-ka me-zős-ke, Hess ki ka-kas, má-sé!

(Jász-Nagykun-Szolnok.)

40.

Kis kacs a fürdik....

Kis kacs a fürdik fekete tóba',
Anyjához készül Lengyelországba.
Egye meg a rozsda,
Hátadra, válladra.
Uhm, uhm, uhm, hopp, hopp, hopp!

(Kunhegyes.)

41.

Körjáték.

Hajlik a meggyfa,
Nagy az árnyéka,
Alatta ül egy
Barna menyecske.

Fecske fürdik
Fekete tóba,
Anyjához készül
Szerecsenországba.

Adjatok vizet az úrnak,
Szőlőt az asszonynak,
Gyöngykoszorút a lányának,
Aranypennát a fiának,
Semmit a szolgálójának.

(Osváth Pál: Bihar vm. sárréti járása leírása. N.-Várad, 1875. 33. l. Aigner gy.)

42.

Kis kácsa fürdik....

Összefogódzik 20 leány és éneklük:

Kis kácsa fürdik
Fekete tóba,
Anyjához készül
Lengyelországba.
Hajlott ágú, hajlott,
Termett ágú, termett,
Levelében kis menyecske,
Őleld, a kit szeretsz.
Ezt őlelem, ezt csókolom,
Kifordítom, bétakarom.

Fújjad, fújjad, jó katona,
Hagy vigadjon ez az útca.
Ez az útca de szép útca,
Rozmaringgal van kirakva.
Gyöngyöt, gyöngyöt a lányának,
Gyöngykoszorút az anyjának.
Szita-szita, péntek,
Szomorú csütörtök,
Zab szerda.

«Ezt csókolom»-nál kettő kiválik a körből s tánczolnak.

Ugyanennek más változata:

Ezt őlelem, ezt csókolom,
A szomszédom lányát,
Zsibordom, zsábordom,
Zabolai zabszem.
Egy katonának
Két paripája,
Haja, haja Pétervára,

Kocsis Ilonája.
Író deák kertje mellett,
Ágo fájú vize mellett
Sír a madár
Lipity-lotty,
Kásaleves litty-lotty,
Krumplileves kapaszkodj.

(Kecskemét. Ballószeg.)

43.

Gá-csér tú - ri fe - ke - te szo - ba, Ki lá - nyá - hoz
ké-szül Len-gyel-or-szág-ba? Szi-ta, szi-ta, szű-rő szi-ta,
Er-zsi vol-na, pi-ros vol-na,
Vá-ros he-lyen ru-ha;
Ha e-gyet for - dúl-na.
(Bürkös.)

44.

Kis kacsza fürdik
Fekete tóba,
Fiához készül
Lengyelországba.

Ezüstös a háta,
Tarka a szárnya,
Fényes a tolla.
Csíkos a farka,
Aranyos a talpa.

(Élesd.)

45.

Körjáték.

Kis kacsza fürdik
Fekete tóba,
Fiához készül
Lengyelországba.

Lengyel mondja:
Szép virágszál,
A kit szeretsz,
Kapt el!

Én az uram nem szeretem,
Vén a csókja, nem kedvelem;
Ifjúi csók illet engem,
Barna legény szeret engem.
Bár szeretne, bár elvenne,
Bár piros papucsot venne!
Gyöngyöt, gyöngyöt az anyjának,
Gyöngykoszorút a lányának.

46.

Für-dik a ró-zsa fe-ke-te tó-ba, Czitrom, bitrom
Ké-szül az an-gyal Len-gyel-or-szág-ba.

de jó vol-na, Ha Ma-ris-ka ki-for-dúl-na,

For-dúlj ki az út-ra!

Most jövünk Bécsből, Lengyelországból,
Lovakat is hoztunk, nyereg alá fogtuk,
Lovakat is hoztunk, nyereg alá fogtuk.

Sikos a talpa, aranyos a farka,
Czitrom-bitrom de jó volna,
Ha Mariska befördülne.
Fordúlj be az útra!

(Sztankó Béla gyűjt.)

47.

Egy sereg gyermek összefogódzkodik hosszú lánczczá. Az utolsó pár egy helyben állva marad, felemeli a karját, hogy kényelmes kaput nyisson az első párnak. Akkor az első pár megindul, átbújik a kapun, a többi utána. Mikor mind átbújtak, a kaput álló két leány maga körül megfordul (de még mindig összefogódzva), s most már ők vezetik a szemben levő kapun keresztül a lánczot, miközben a következő danát éneklik:

Kis kacsza fürdik fekete tóba,
Anyjához készül Lengyelországba.
Már engem, látod, tizen kérettek,
A tízek közül melyikhez menjek?
Adj jó tanácsot árva fejemnek,
Hogy virág közül górért ne vegyek.

(Rimaszombat.)

48.

Kis kacsza fürdik
Fekete tóba,
Anyjához készül
Lengyelországba.
Lementem én Pestre,
Hoztam én egy lovat,

Zöld kantárosat;
Fekete vót háta,
Aranyos vót lába.
Ezüstös vót háta,
Fordúlj ki aranyos
Drevenka Linuska.

Lovakat hoztam.

1.

K ö r j á t é k.

Most jöttünk innen, Lengyelországból,
Lovakat fogtunk, nyeregbe fogtuk,
Sikos a talpa, aranyos a farka,
Csillagom, Marcsa, fordúlj ki az útra!

(Sepsi-Szt.-György.)

2.

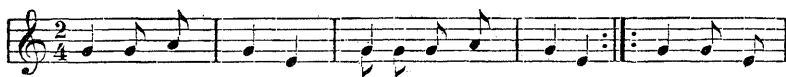
Körben állanak, a kör közepén egy. Ekkor elkezdik e dalt:

Lengyelország szép menyecske,
A kit szeretsz, kapd be.
Ezt szeretem, ezt kedvelem,
Ez az én édes kedvesem.
Pénz volnék, pendülnék,
Rózsa volnék, terülnék,
Mégis befordülnék.

Ekkor egyet bekap s fordul vele egyet.

(Sima.)

3

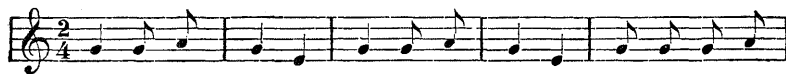
Most jöt-tem Bécs-ből, Len-gyel-ór - szág-ból, For-dúlj ki,
Lo - va - kat hoz-tam, Nye-reg-be fog-tam.
Csí - kos a lá - ba, A-ra-nyos a tal-pa.

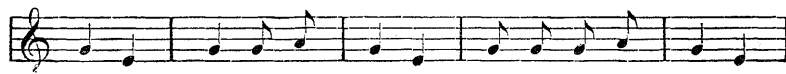
for-dúlj ki, A - ra-nyos Ma - ris - ka !

(Jász-Nagykun-Szolnok.)

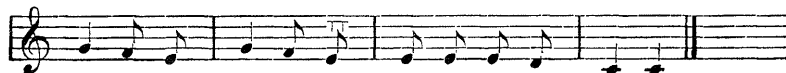
4.

El-men-tem Bécs-be, lo - vat is vet-tem, Fel is kan-tá-

roz-tam. Si-kos a há - ta, a - ra-nyos a tal - pa,

Fordúlj ki, for-dúlj ki, A - ra-nyos Ma - ris-ka !

(Sztankó Béla gyűjt.)

5.

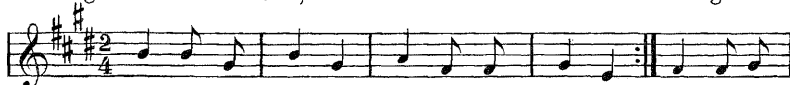
Rostafenek, rostafenek, duda szól,
 Itt a halál, itt a halál, itt nem szól.
 Most jöttem Bécsből, Lengyelországból,
 Lovakat is hoztam, fel is kantároztam,
 Csikos a háta, aranyos a talpa,
 Dinom-dánom, Julcsa lányom,
 Fordúlj ki egy tánczra!

(Tisza-Füred.)

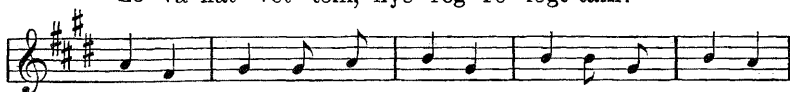
6.

Fordúlj ki!

Körbe állnak, egymás kezét megfogják; egy a kör közepén áll meg s kezdi énekelni, miközben a körben állókra mutogat:

Voltam én Bécsben, Len-gyel-or-szág-ban, Arany a
 Lo-va-kat vet-tem, nye-reg-re fogt-tam.

sző-re, Réz a pat - kó-ja. For-dúlj ki, Fordúlj,

A - ra-nyos ró-zsa!

A kire az utolsó szótag jut. az megfordúl, azaz háttal áll a körben állóknak. Ez addig ismétlődik, míg mindnyájan így meg nem fordúlnak, s azután mindegyik a szomszéd társnőjével tánczol.

(Irsa.)

7.

Kört alakítanak. A «csillagom» szónál, a kinek a nevét kiáltják, az arczczal a körből kifordúl. Azután a verset ismét elől kezdi, s a «csillagom» szónál, a kinek a nevét kiáltják, újra kifordúl, mig-nem az egész kör kifelé lesz arczczal.

Felmentünk Bécsbe,
 Németországba,
 Lovakat szedtünk,
 Nyereg alá tettük.

Sikos a talpa,
 Aranyos a sarka,
 Csillagom (egy nevet kiáltnak),
 Fordúlj ki az útra.

(Henczida.)

8.

Elmentem Bécsbe....

Körben egybefogódnak s ezt éneklik:

El-men-tem Bécs-be, Né-met-or-szág-ba, Fordúlj meg,
Lo-va-kat lop-ni, Nye-reg-be fog-ni.
Csí-kos a lá-ba, A-rany a tal-pa.

fordúlj, Te a-rany-al-ma!

A «fordúlj» szónál egy kifordul arcczal a körből, aztán a következő és így tovább.

(Ó-Becse.)

9.

Most jöt-tem Bécsből, Pest vár-me-gyé-ből, Perdülj ki,
Lo-va-kat hoztam, nye-reg-be fog-tam, (be)
Csí-kos a lá-ba, ara-nyos a tal-pa.

fordúlj ki (be), A-ranyos Bo-ris-ka.

(Jász-Nagykún-Szolnok.)

10.

Körösd i.

Többen összefogódnak körbe és együtt forogva ezt mondják.

Felmenjünk Bécsbe,
Lengyelországba.
Lovat is vegyünk,
Nyereg alá tegyük.

Aranyos a zabla,
Ezüst patkó rajta.
Én kincsem, Mariska,
Fordulj egyet tánczba.

(H.-Szoboszló.)

11.

Lo - va - kat lop - tam, Nye - reg - be fog - tam, Aranysze - mű
A - ran y a sző - re, Réz a zab - lá - ja.

kis Ma - ris - ka For - dúlj angyal módra.

(Pest-Pilism.)

12.

János úr készül....

Körbe állanak; kettő a középben tánczol, a többi énekel:

János úr készül németül Bécsbe,
Lovai vannak nyergelőbe.
Nyerge szélylyel hajlandozik,
Aranygyűrű hörgendezik.
Jár a szívem izenet,
Izenettől izenet,
Hajtsd bé magadat,
Sárga bodor hajadat.
Ihaj Náni,
Nagy Panáni.
Sárga czukor Náni.

A kör közepén levők közül az egyiket most más váltja fel s újra kezdik a játékot.

13.

János úr készül németi Bécsbe.

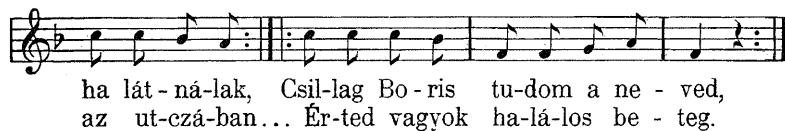
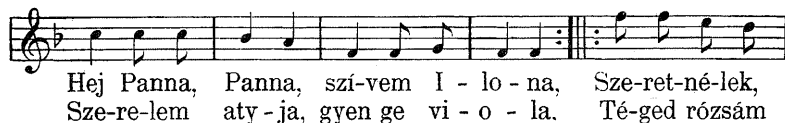
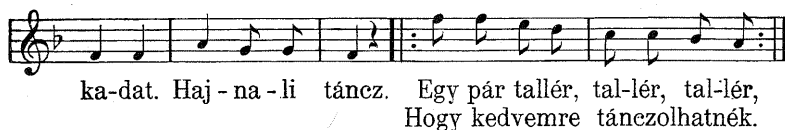
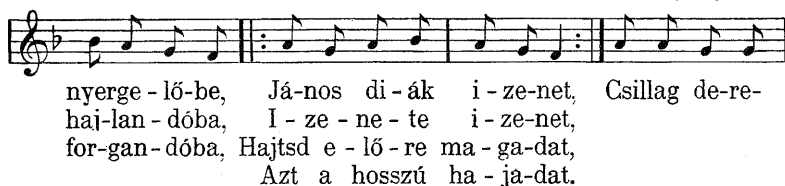
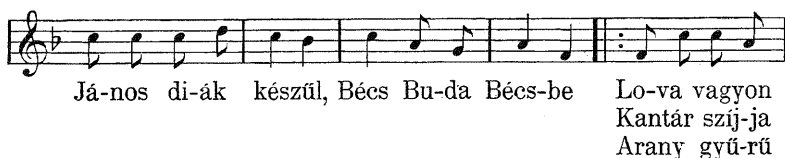
Nagyobb fiúk vagy leánykák párosan állva egymás mellett, kezet nyújtanak és azután magasra föltartják karjaikat. Mindnyájan éneklük az alább leírt éneket. A legelső pár hajolva megy végig a föltartott karok alatt; a végső pár mellett megáll. Így folytatják az átbújást, míg minden pár meg nem választotta helyét, és pedig úgy, hogy az előbbi első pár megint elől, az előbbi hátulsó pár megint hátul áll. Ha a játszás ismétlődik, a párok ismét egymás mögé állnak, mint kezdetkor, de az átbújás a lánc másik végén kezdődik.

János úr készül németi Bécsbe,
 Lovai vannak nyergelőbe;
 Kantárszija a haja a lónak.
 János uram izenet,
 Izenetes izenet,
 Hajtsd előre magadat,
 Azt a görbe nyakadat
 A hajdani tánczra.

Kis pannárom, nagy pannárom,
 Fáradtam én érted;
 Fáradságom nem sajnálom,
 Csakhogy igen bánom.
 Új hold, fényesség, búcsús kapodári,
 Arra van egy aranykapu,
 Csak bújál által rajta.

(Eszterháza.)

14.

Ri - di ri - di pusz - ta, Is - pid - ricz; Szu - li - mán,
Pe - pe ri - cze má - ma, Pe - pe - ricz.

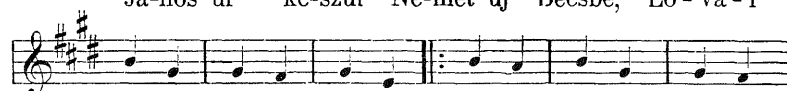
Szu - li - mán, Ki - men - jen - e ró - zsám, Mit csinál - sz, mit csinál - sz?

Lassan.

15.

Já - nos úr ké - szül Né - met új Bécs - be, Lo - va - i

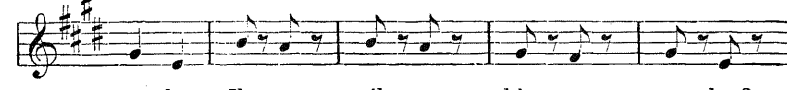
van - nak Nyér - ge - lő - be. Nyér - ge szé - ly - lyel haj - lan -
A - rany gyí - rű her - gen -

do - zik, A le - á - nyok szé - pen fű - ják, Kacs - karingós
de - zik.

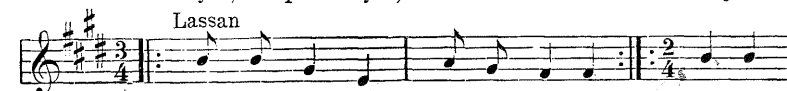
tán - czot jár - ják. Ke - le - let, ke - le - let, Czukorka le -

gény - ke: Ik mos, mik mos, kis me - nyecs - ke?

In - tyet, pon - tyot, sá - ros kesz - ke - nő - jét.

Ha szél vol - nék, fű - do - gál - nék, Kö - tőm
Ma - dár vol - nék, Röp - pen - te - nék. Gyöngyös

ko-szo-rú-ját, Haj-di-nya ro-ko-na, té-ged il-let
bok-ré-tá-ját.

a rozs-da. Vág-jon le a ré-pa, té-ge - det.
Ré-pá-nak az al-ja

16.

János úr készül....

A leányok és fiúk kört alkotnak, s megfogják egymás kezét és körben indulnak. Egy leány középre áll s kezdi dalolva:

János úr készül
Németül Bécsbe,
Lovai vannak
Nyergeltetőbe.

Nyerge széle hajlandóban,
Tíz aranygyűrű hörgendőben.
János, hol az üzenet?
Üzenetről üzenet,

Hajtsd bé magadat,
Azt a görbe nyakadat.
Ihajnárom!
Kis madárom!
Fáradtam én érted.
Fáradságom
Ezt sajnálom,
Csakhogy igen bánom,
Happ most ifiúr!

E szóra a középen álló leány elkap egyet a fiúk közül; e jelre a többiek is párt keresnek, s megy a táncz, folytatva a verset:

Most van jó kedvetek,
De ha megvénültök,
Poczikon ültök,
Gelegonyát esztek,
Attól betegeszték.

Ekkor a leánysereg elhagyja a nótát, s a fiúk folytatják:

Ha jó lányok volnátok,
Nékem köszönnétek;
Hosszú a ti szoknyátok,
Nagy port indítnátok.

Itt a táncznak vége, s a ki pár nélkül maradt, az áll be a körbe, hogy a játékot újra kezdje.

(F.-Iregh.)

17.

Dugdosdi.

Kakas, Isten jó napot!	Aranynyal felraktam,
Jércze, fércze fogadom.	Nálamnál sincs,
Egy útamban jártam,	Társamnál sincs.
Egy aranygyűrűt találtam.	Keresd, bíró,
Bécsbe bétakartam,	Kinél a kincs.

(Tapolczafő.)

Vesszős-játék.*)

1.

A dédai hegyoldalba....

A leányok párba állva kört alkotnak, azonban úgy, hogy nem fogják egymás kezét, hanem csak párosan állnak és éneklük:

A dédai hegyoldalba	Én kis kertet keríték,
Két szál szőlővessző,	Abba rózsát ültetek,
Zöld a levele, piros a virága,	A pap lánya beugrik,
Szél fújja, fújdogálja,	A bírónak ezt mondja:
Szőlő ropogtatja.	Lányt illet koszorú,
A nyúlával nyúlazza,	Fiút a bokréta.
A hegyivel hegyezi;	Vesse kalapjába,
Hajdonecza, szabadonecza!	Hadd hömbörödjön magába!

Míg ezt éneklük, addig jobbra is, balra is egy-egy tánczlépést tesznek; az utolsó sort sebesen mondják, s egymást eleresztve, egymaga ki-ki sarkon fordul vagy kettőt, s kezdik újra.

(Déda.)

2.

A kassai szőlőbe....

A kassai szőlőbe
Két szál vesszőbe,
Szijsza, fújja, fújdogálja,
Harmat hajtja, hajdogálja.
Csűröm ide, rof, rof, rof!

Csillag Boris azt gondolja:	Míg a kacsát kihajtottam,
Tojásból van az orgona.	Két pár csizmát szétszaggattam.
Csűröm ide, rof, rof, rof!	Kacscs ide, kacscs, lúd ide kacscs!

*) V. ö. «Vesszős-táncz» 181. l.

Körbe fogódzva járnak és éneklik. Mikor azt éneklik: «rof», akkor a kör összemén és valamennyi játszó az öklét befogja s egyszerre ütemszerűen összeérteti. Mikor pedig ezt éneklik: «kacscs», háromszor ütemszerűen tapsolnak.

(Jász-Ápáti.)

3.

R o p p o s d i.

A körbe fogódzó gyermekek a következő éneket éneklik, s e szavaknál: «ropp, ropp, ropp!» kezeiket összezsapják:

A kassai rózsafa tetején
Két szál vessző,
Szőtték, fonták,
Összeroppantották.
Ropp, ropp, ropp!

(Piricse.)

4.

A z a b o n y i s z ő l ő s k e r t b e

Tízen-húszan körbe állanak és kezet fognak. A kör közepébe is áll egy gyermek. Most mindnyájan elkezdik dalolni a következő dalt, és ugyancsak körben megindúlnak:

Az abonyi szőlőskertbe,
Két szál vessző.
Szél fújja, fújdogálja,
Harmat hajtja, hajdogálja.
Hapsoládé haps!

Ezen felkiáltásra mindnyájan eleresztik kezeiket és maguk körül megfordulva egy helyben, háromszor a tenyerükbe csapnak, és mire a hapsoládé hapsot elkiáltották, már ismét össze is fogództak. mert kezdődik a vers s foly a körbenforgás tovább.

A középén álló megnevez valakit a körből és erre rákezdik mindnyájan:

Borszok Julcsa azt gondolja,
Tojásból van az orgona.
Hapsoládé haps!

A két hapsoládéra kétszer fordúlnak (perdúlnak) meg és kétszer tapsolnak. És kezdik előlről a dalt, melynek végén mást-mást nevez a középén álló, míg mindre rákerül a sor.

(Czegléd.)

5.

Kapitány tanceza.

Körbe állanak. Kettő tánczol a körben.

A tokaji hegyoldalon
Két szál vessző növekedik,
Fehér a virágja.
Minden ember a lábával
Földre tapisgálja.

Főztem lencsét
Nem volt koncza,
Hej rakoncza, rakoncza,
Ez a kapitány tanceza.

(T.-Palkonya.)

6.

Vesszős-játék.

Egymás kezét megfogván, körbe állanak; kettő pedig egy vesszőt, egyik a körön belül egyik végénél, másik a körön kívül a másik végénél fogva, magasra tart úgy, hogy a kör a vessző alatt foroghat. Így mennek háromszor körül, s a kiknek ekkor a leeresztett vessző összefogott kezükre esik, azok ketten fogják feltartani a vesszőt, s így tovább.

A játék közben következőket mondják:

Kik paradicsom, lilium,
Lehajlott a szívem, jól tudom.
Ibren vagy miregre tanálék,
Három szál vesszőre toppanték.
Hopp, idesem, hopp, kedvesem,
Tüled el kell válnom.

(M. Nyelvőr. III. k. 142. l.)

Fehér lilium-játék.

1.

Igy mosdik a csó-ka, Fe-hér galamb mód-ra.

U-gyan mi a li-li-om!

(Bereg.)

2.

Igy mosdik a csóka.

A gyermekek (leányok) egymás kezét megfogva, körbe állnak. Négy leány a körön belül körbe jár, a többiek pedig dalolják:

Igy mosdik a csóka,
Fehér galamb módra.
Ugyan mi a lilium?
Ugyan mi a lilium?

A belül menő leányok az orrukat közéssel mossák. Aztán dalolják:

Tedd fel a kezedet
Az arany csipődre!
Ugyan mi a lilium?
Ugyan mi a lilium?

Ekkor a leányok kezöket a csipőre téve mennek körül:

Fogd fel a zöld szoknyát,
Virágvasárnapján!
Ugyan mi a lilium?
Ugyan mi a lilium?

Ruhájokat felhúzza mennek körül.

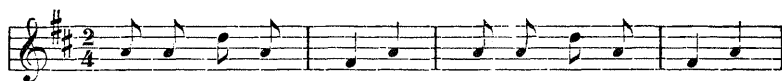
Kösd fel a bocskorod,
Dologra kell menned.
Nem kell itthon heverned,
Nem kell itthon heverned.

Ezt sebesen (talp alá) dalolva tánczolja négy leány két párba oszolván. Az utolsó verset többször ismétlik. Azután a tánczosokat mások váltják fel, s folytatják a játékot az előbbi módon.

(Déda.)

3.

A gyermekek körbe állnak, kettő pedig a körben csárdást tánczol a következő dalra:

Fe-hér li - li - om-szál, Sár-ga li - li - om-szál,
Támaszd meg ol - da - lad, Az a-rany vel - lá - dat.

Hej! u-gorj a Ti - szá-ba, Hej! u-gorj a Du - ná - ba,
Hej! simakodj meg szépen, Hej! törülközz meg szépen.

Hej! szakaszd vi - o - lá-dat. Hej! serkentsd meg ró - zsá-dat.

(N.-Kőrös.)

4.

Fehér liliomszál....

Egy csapat leánygyermek körbe fogódzik, egy a kör közepére áll; a körben levők pedig dallam szerint mondják a következő versecskét:

Fehér liliomszál.
Ugorj a Dunába!

Ekkor a közepén álló egy ugrást tesz.

Támaszd oldaladat
Az arany virágba!

Erre a csípőjére teszi a kezeit.

Főszülködjél meg te!

Ekkor újjával a haját fésűli.

Mosdálkodjál meg te!

Két tenyerével mintha mosdana.

Törülközzél meg te!

Erre odafut valamelyik leány elébe, annak kötőjébe megtörülközik, s elfoglalja annak a helyét, az pedig beáll a kör közepébe, s újra kezdődik a játék az előbb leírt módon.

(Élesd.)

5.

Egy kör közepén egy lép.

Fehér liliomszál,
Fehér liliomszál,
Ugorj egyet tánczba!

A középső ugrik.

Támaszd meg oldalba!

A körben oldalvást hajlik, s karjával derekát támogatja.

Fésülködjél meg te!

Haját simítja.

Mosakodjál meg te!

A mosdást utánozza.

Törülközzél meg te,

Az arany kötőbe!

Valamelyik körben álló leány kötőjébe törülközik, s akkor ez áll középre.

(M. Népkölt. Gyűjt. I. k. 352. 1.)

6.

Fehér liliomszál,

Ugorj a Dunába!

Támaszd meg magadat

Két arany páczába.

Meg is fésülködjél,

Meg is mosakodjál,

Töröld meg magadat

Valaki kendőjébe!

(Győr-Szt.-Márton. M. Nyelvőr, IX. k. 286. 1.)

7.

Fehér liliomszál s ej!

Ugorj a Dunába!

Támaszd meg oldalad

Az aranyvillába!

Fésülködjél, mert boglyas vagy!

Mosakodjál, mert piszkos vagy!

Törülközzél, mert vizes vagy!

A mondottakat ráálló kézmozdulattal kísérik.

Sergesd meg rózsádat (párt választ),

Szakítsd violádat!

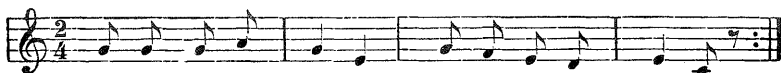
Megsergetem, a hogy lehet,

A hogy magamtól kitelhet.

Ismét.

(J.-Árokszállás.)

8.

Fe-hér li - li - om-szál, U-gorj a Du - ná - ba!
Támaszd meg ol - da-lad Az a-rany vil - lá - ba!

Si - mit - koz-zál, És meg-mosd-jál, Es meg-tő-rül-köz-zél.

(Veszprém.)

9.

Kék liliomszál
Ugorj a Dunába,
Támaszd meg az állad
Az aranyvirágba.
Simítkozzál és megmosdjál,
És megtörülközzél.

(Aigner gyűjt.)

10.

Fehér liliomszál.

A gyermekek körbe állnak; egy a körbe áll, és a körbe állók éneklik:

Fehér liliomszál,
Ugorj a tóba.

A körben álló egyet ugrik.

Tedd az oldalodra
Az aranyvirágot!

Csípőre teszi a kezét.

Fűsülködjél meg te!

Utánozza a fűsülködést.

Mosakodjál meg te!

Utánozza a mosakodást.

Törülközzél meg te!

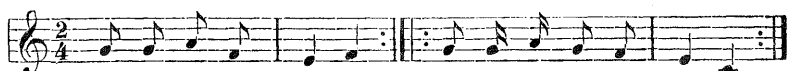
A törülközésnél egynek a körben állók közül kötényébe vagy ruhájába törülközik, s ez áll be a körbe.

Azután újra kezdik.

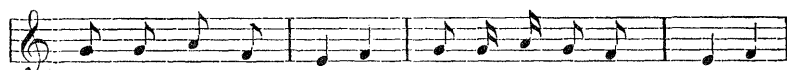
(Nádudvar.)

11.

Körbe fogódzva állanak fel; egy a középén csípőre tett kezekkel, ez a «fehér liliomszál», együtt éneklük:

Fe-hér li - li - om-szál, Hej! u-gorj a Du - ná - ba!
(Ekkor a liliom egyet ugrik.)

Támaszd meg ol - da-lad, Hej! az a-rany vil - lá-val!

(A liliom megtámasztja oldalát, vagyis a villa hiányában újra csípőjére teszi kezeit.)

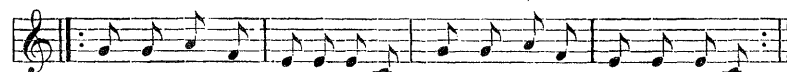

Fé-sül-köd-jél meg te, Hej! tö-rül-köz-zél meg te!
Mo-sa-kod-jál meg te.

(Erre a liliom a körben állók egyikének kötényébe törülközik, s ezt azután derékon kapja s a körbe viszi tánczra, mire a kör újra összefogódzik s tovább éneklük.)

Ser-gesd meg ró - zsá-dat, Ked - ves vi - o - lá-dat.

Sergesd meg az aranylánczot, Adjon neked könnyű tánczot;
Mert ha neked meg nem adja, Szakadozzon el a láncza.
Bárcsak egy kis csurgó esne, Hogy a malaczmot elveszne;
Le - fe - lé mennék keresni, A ró - zsá-mat lá-to-gat-ni.
Láttam a ró-zsám bújában, Az is - tál - ló aj-ta-já-ban.
Ke-zét re-ám ter-jesz-tet-te, Szí-vét ér-tem repesztette.
Láttam szarkát a száraz fán, Gyöngy galáris volt a nyakán.
Szépen ki volt pallérozva, Úgy sétált be a városba,
Elment anyám Budapestre, Majd haza jön szombat este,
Elvitte a bugyellárist, Majd hoz egy pár gyöngy galárist.

Ének nélkül, szavaló hangon.

Azért varrták a csizmát,
Hogy tánczoljunk benne;
Ha rongyos is, ha foltos is,
Illik a táncz benne.
Hej guczy, galaguczi,
Ki guba!

Erre az első «liliomszál» kimegy a körből s a többivel összefogódnak, de az általa választott pár bent marad a kör közepén liliomszálnak s a dal újra kezdődik.

Ha a lányok fiúkkal vegyest játszanak, a fiú leányt, s megfordítva a leány fiút választ a tánczra.

(Jászberény.)

12.

Körbe fogódnak; egy gyermek a középre áll, s mindannyian a következő verset éneklik:

Fehér liliomszál,
Fehér liliomszál,
Hej ugorj a Tiszába!
Hej ugorj a Dunába!
Támaszd meg oldalad
Az aranyvilágnak.
Hej mosakodj meg szépen!
Hej törülközz meg szépen!

Ekkor egyet bevon a körből, tánczoltatja, s mindnyájan a következő dalt éneklik:

Bár a zsidó erre jönne,
Kosarába tönne, tönne;
Mentől jobban sivalkodnál,
Annál jobban vinne, vinne.
Vidd el, zsidó, vidd el,
A nagy erszényedbe!
Záporeső esne,
Rosszabbat keverne,
Mégis tönne, verne.

Vetöttem kendert,
Felét feleből,
Felét harmadából.
Gadzsili, dorozsmai pillangója,
Ijju. ju, ju, ju!

A cigányok, a cigányok
Jönnek a városból,
A toronyban, a toronyban
Hárman is állnak.
Hej baksa, baksa,
Bihori baksa!
Pecsenyesütő
Salári Kata.

Késpénzt vetöttem
A hegedűbe,
Mégse mehettem
Az elejébe

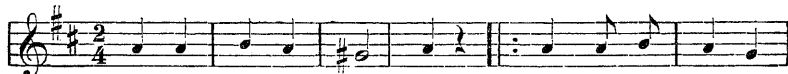
Forgasd meg, forgasd meg,
Karikamódra;
Pöngesd meg, pöngesd meg,
Városi módra!

Ezután, a kit bevont a körbe, az marad benn; ő pedig a többi közé megy, s ismétlik a játékot.

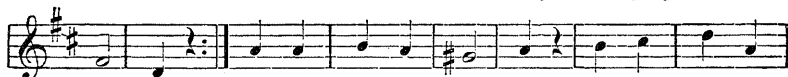
(Algyógy.)

13.

A leányok összefogódzva körbe állanak, egy középre áll. Míg a körben levő lassú léptekkel megy erre-arra, a többi dalolja:

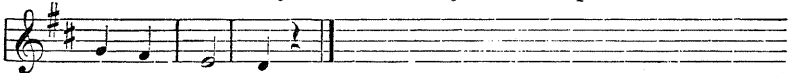
Fe - hér li - li - om - szál, S'ej! u - gorj a Ti-
S'ej! u - gorj a Du-

szá - ba! Tá-maszd meg ol - da - lad, a nagy vas-vil-
ná - ba!

lá - ba! S'ej! si-ma - kod-jál szé - pen! Tü-rül -
S'ej! mo sa - kod-jál szé - pen!

köz - zél szé - pen!

A középben álló lány valamelyiknek a kötényéhez töröli arczát, s az elmegy vele tánczolni, mialatt a többiek frissnek dalolják:

Ha az ördög itten volna,
Kosarába tenne,
Minél jobban reménykednél,
Annál jobban vinne.
Vidd el ördög, vidd el,
A hid alá dugd el!

Ha én aztat tudtam volna,	Földig alázom magamat,
Hogy az alma édes volna,	Szánom én a galambomat,
Párját szakasztottam volna,	Hosszú útnak nagy a pora,
Szeretőmnek adtam volna.	Nagy az én szívem fájdalma.

Szeretőm igaznak látszik,	Gyere babám a szőlőbe,
De csak akkor, mikor játszik,	Szedjünk szőlőt a kendőbe.
Szemben szeret, az angyalát,	Arany almát gebelünkbe,
Mások előtt földig aláz.	Csörgős diót a zsebünkbe.

Ezután a ki először bent volt, a körbe fogódzik, a másik bent marad s a játék elől kezdődik.

(T.-Szalók.)

14.

Hej a r a n y v i r á g s z á l !

Ha a zsidó lány volna,
Nadrágába tenne,
Zápor eső esne,
A sárba keverne.

Háromszor ismétlik. Azután:

Szebb a tányér tányérom,
Mert mindennap megmosom.
Árokba fújják,
Debreczenbe nyomják.
A kisasszony czipőiben
Gombárosan járnak.

Főztem lencsét,
Nem volt benne koncza.
Hejh rokonceza, rokonceza!
Ez a Mari (Julcsa, Borcsa stb.) táncza.

Ezzel a játék véget ér; újra kezdik, ha akarják.

(Kis-Ujszállás.)

15.

Körbe állanak. Egy a középén forogva énekli:

Kék paradicsom,
Liliom, liliom,
Elloptad rózsámat,
Jól tudom, jól tudom.

Se életem, se halálom,
Tőled rózsám meg kell válnom.
Édesem, sem, sem, sem.

Hajlik, hajlik
Egy nagy megyfa,
Tengeri Mariska,
A kit szeretsz.

Ekkor a ki a középsőt legelőször megfogja bemegy s együtt tánczol vele.

Magyar Ferencz.

Csak azt mondja szajkó,
Várad alatt Jankó.

Ez az élet huszároknak,
A makai betyároknak. (Leguggolnak.)
Hipp, hipp, hopp,
Hopp, hopp. (Körbe forognak.)

Jönnek, mennek
A cigányok
A széna murvába.
Bihari Baksa,
Salári Kata. (Ismét körben forognak.)

Egy pénzt vetettem
A hegedűbe,
Még se mehettem
Az első tánczba.

Sergesd meg, forgasd meg.
Karika módra,
Pengesd meg, pengesd meg,
Két krajczár módra.

Ángyom asszony kertje,
Valami van benne,
Alom deszka.
Fodor menta,
Kósza ment a nóta.
Czoki tavalyi kutya.

(Kálmány: Koszorú.)

16.

Fordulósdi.

Kék paradicsom, lilium,
 Kiállott a rózsám, jól tudom,
 Vagy életem, vagy halálom,
 Tőled rózsám, meg kell válnom
 Édesem.

Hajlik, hajlik egy nagy fa,
 Tengeri Boriska, fris, fris menyecske,
 A kit szeretsz
 Magyar Ferencz
 Csak azt mondja
 Szajha.
 Bibor baksó, pecsenye, sült tök,
 Salári Kata a legények regimentje
 Igen czifra, benne tánczol.

Sári Mări igen nyalka.
 Ucczu szívem ribika,
 Ribí, ribí, ribika,
 Kis büdöske.

Kézpénzt vetettem,
 Nagy hegyet ültettem,
 Még sem mehettem
 A göli tánczra,
 Sergesd meg,
 Forgasd meg
 Golicza módra,
 Ki tavaly kecske,
 Benn maradt fecske,
 Szögedi menyecske,
 Kis büdöske.

(Kun-Szt.-Márton. Aigner.)

17.

A gyermekek kezét fogva kört alkotnak, a körben szintén egy gyermek van és éneklük:

Kék pa-ra - di-csom, Li - li - om, Hal-lod - e, ró-zsám,

Jól tu-dom; Egy é-le-tem, egy ha-lá-lom, Már én ne-kem
 meg kell halnom, É-de-sem, ked-ve-sem! Ki ta-va-lyi
 kecs-ke, Szó-re-gi me-nyecs-ke, Dobd ki be - lö-le,
 Li-li-om. Termett, termett egy nagy fa, Ken-de-ri Ma-
 riska, Friss menyecske, Ma-dár fecs-ke. Ha-zu-dik a
 szaj-kó, Vá-rad a-latt Jan-kó, Le-bo-rúlt vi - o - la,
 Ker-ti ma - jo - rán-na. Fe-jem-re teszem Fe-hér ko-ro-
 Mel-lé-je teszem Ű-veg po-ha-
 ná-mat. Ka-ra-láb, ka-ra-láb Fe-hér csa-tor - ná - ja;
 ra-mat.
 A nyu-lacs-ka ki-csiny-ke, Öl - gyet völ-gyet be-fus-sa,
 Az ka-ráb-ját fa-rász-sza.

Ezután a játék ismét előlről kezdődik s az marad benn, kit előbb táncolni vittek.

(Arad.)

18.

Fe - hér li - li - om - szál U - gorj a Du - ná - ba, Hej!
 Támaszd meg ol - da - lad Az a - rany vil - lá - val,
 Fé - sül - ködj meg szé - pen, Mo - sa - kodj meg szé - pen,
 Ser - gesd meg ró - zsá - dat. Sza - kajt vi - o - lá - dat.

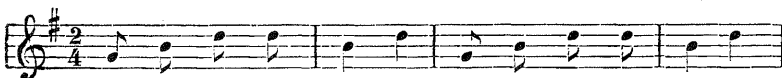

U - gorj a Du - ná - ba, Hej! u - gorj a Du - ná - ba.

Ezt épen úgy játszák, mint a «kendermorzsa»-t, azzal a különbséggel, hogy ennél a fiú a leányt csak akkor viszi tánczra, mikor a «Hej törülközz meg szépent» éneklük, s a fiú a választott leány kötőjébe meg is törülközik, ezután tánczol vele az ének végeig. Most a fiú kilép, a leányt ott hagyja, ki későbbben a választott fiú kabátjába törülközik s tánczol vele.

(Jász-Alsó-Szt.-György.)

19.

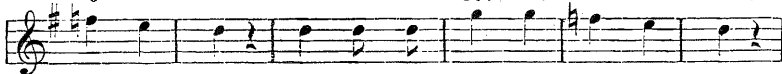
Fe - hér li - li - om - szál, Fe - hér li - li - om - szál,
 Tá - maszd meg ol - da - lát, Tá - maszd meg ol - da - lát,
 Sza - kajtsd ki ró - zsá - dat, Sza - kajtsd ki ró - zsá - dat.

Hej! u - gorj a Du - ná - ba, U - gorj a Du - ná - ba.
 Hej! az a - rany vil - lá - val, Az a - rany vil - lá - val.
 Hej! for - gasd vi - o - lá - dat, For - gasd vi - o - lá - dat.

Hej ró - zsa ró - zsa Pi - ros vagy, Haj - na - li csil - lag

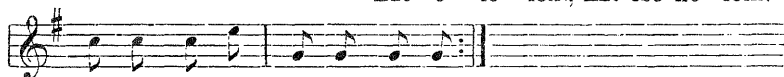
Fé - nyes vagy, Jól tu - dod ró - zsám, E - nyém vagy

Mért a - dád más - nak Ma - ga - dat. Ter - mett a meggy - fa,

Haj - lott az á - ga, Ken - der - mor - zsa, Szép menyecs - ke,
Ezt ő - le - lem, Ezt csó - ko - lom.

Ö - leld csó - kold a kis kert - be,
Meg - for - dí - tom Ki - ta - szí - tom! Termett stb. végig.

(Nógrád.)

20.

Fe - hér li - li - om - szál, U - gorj a Du - ná - ba, Si - mít -
Támaszd meg ol - da - lad, Gyö - nyö - rű vi - rág - szál, És meg -

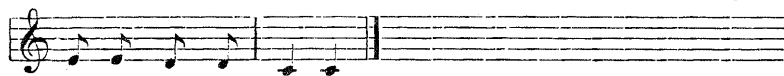
koz - zál, Meg is tö - rül - köz - zél, Sza - kaszd ki ró - zsá - dat,
mosd - jál! Ki is sza - kaj - tot - tam,

Forgasd vi - o - lá - dat, Ki ta - va - lyi bor - nyú; Az a - ra - di
El is sza - laj - tot - tam,

lá - nyok, Egy nagy lisz - tes zsá - kok, De a me - ző - tú - ri lá - nyok

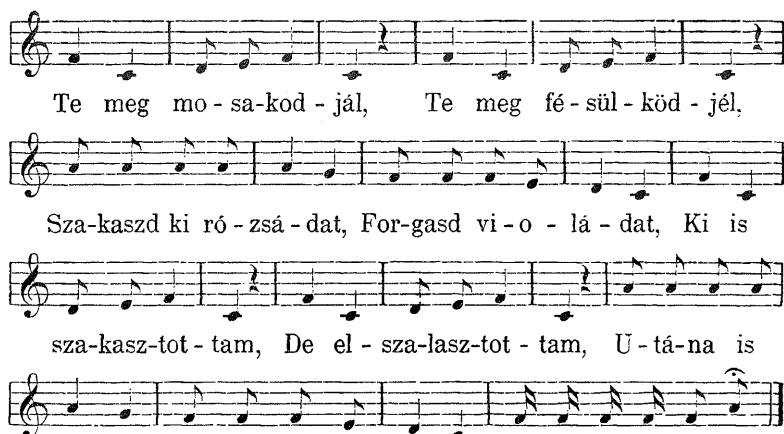
Tal - pig gyöngy - vi - rá - gok.

(Mezőtúr.)

21.

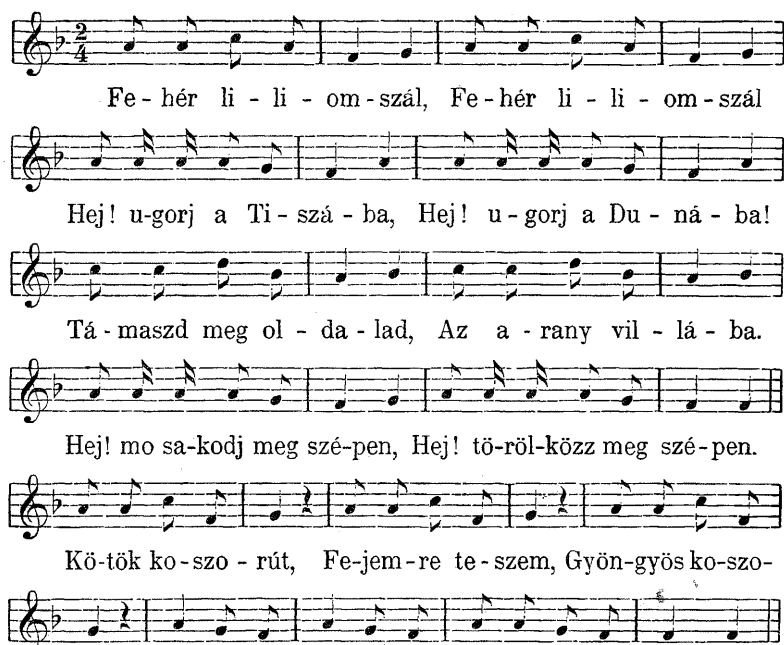
Fe - hér li - li - om - szál, U - gorj a Du - ná - ba,
Tá - maszd meg ol - da - lad Az a - rany vi - lág - ba.

Te meg mo - sa - kod - jál, Te meg fé - sü - l - köd - jél,
 Sza - kaszd ki ró - zsá - dat, For - gasd vi - o - lá - dat, Ki is
 sza - kasz - tot - tam, De el - sza - lasz - tot - tam, U - tá - na is
 fut - tam, De meg nem fog - hat - tam. Ki ta - va - lyi bor - nyú!

(Sztankó Béla Gyűjt.)

22.

Fe - hér li - li - om - szál, Fe - hér li - li - om - szál
 Hej! u - gorj a Ti - szá - ba, Hej! u - gorj a Du - ná - ba!
 Tá - maszd meg ol - da - lad, Az a - rany vil - lá - ba.
 Hej! mo sa - kodj meg szé - pen, Hej! tö - röl - közz meg szé - pen.
 Kö - tők ko - szo - rú t, Fe - jem - re te - szem, Gyön - gyös ko - szo -
 rú t, Zi - bo - da, za - bo - da, za - bo - da - i zab - szem.

Egy ka-to-ná-nak Két pa-ri-pá-ja. Há-la le-gyen
 az Is-ten-nek Min-den pa-lo-tá-ja. E-ső e-ső,
 Las-sú e-ső, Hej mos-sa e-ső Mind a ket-tő.
 Hej a ko-ro-nát, A-kár Pan-nát. Hej! a-kár a szép
 asszony lá-nyát, A szép asszony lá-nyát, A Ka-ti-czát
 Sze-dek vi-rá-got, Te-szem a szög-re, Hadd her-vad-jon,
 Vi-seld gond-ját, Hadd u-jul-jon Egy sze-let, két sze-let,
 Há-rom sze-let dinnye, Csir, pár, fe-ne-ke. Csi-rom i-de,
 Csi-rom o-da Kecs-ke-mét vá-ros-ra. Fe-hér-vár-ra
 men-tem, Pi-ros csiz-mát vet-tem, Pat-kó-ra sá-jer,
 Tíz pen-gőt fi-zet-tem. Ten-ge-ri nyúl-hús, Ko-rozs-ma-i
 tyúk-hús. U-gor-ja-tok szép lá-nyok, Az eg-re-i táncz-ba.

Pity, Paty, Má-ri kis kendő - je, Ha pénz vol-nék, per-dül-nék,

Ró - zsa vol - nék, ser-dül-nék, Még - is ki - ke - rül - nék.

(Sztankó Béla Gyűjt.)

23.

F e h é r l i l i o m s z á l.

Ismét kört csinálnak, egy a középre áll. Körbe forogva mindnyájan éneklik:

Fehér liliomszál, fehér liliomszál,
Hej! ugorj a Dunába, hej! ugorj a Tiszába!
Támaszd meg oldalad

(itt csipőre teszi kezét a középén álló)

az arany velláddal!

Hej! simakodj meg szépen!

(itt a bentálló haját simítja)

Hej! törülközz meg szépen!

Ekkor a körben álló valamelyik játszóhoz menve, kötényébe törüli arczát, és ezzel elkezd forogni, táncolni, a többiek éneklik:

Jánosi, Jánosi
A budai Pestbe!
Szakajtsd violádat,
Csörgesd meg rózsádat.
Hej! szakajtsd violádat,
Hej! Csörgesd meg rózsádat!

Ezt néha ismétlik, s vége van a játéknak.

(Kecskemét.)

24.

K ö r ö s d i.

A leányok körbe állanak s elkezdik dalolni:

Fehér liliomszál, ugorj a dunnába,
Támaszd meg ódalad két arany páczáva.
Simitkozzál meg te,
Mosdakoggyál meg te,
Tűrüközzél meg te,
Tűrüközzél meg te!

Egyik leány a középben állva utánozza, a mit dalolnak. Mikor pedig azt dalolják: «Türüközzél meg te», egy másiknak kötőjébe megtörüli arczát, s mind a ketten a középbe mennek és elkezdnek táncolni, miközben a többiek ezt éneklik:

Aggyon Isten, aggyon Isten lassú essőt,
Mossa széjjel, mossa széjjel ezt a kettőt.
Ha píz vónék, perdünék,
Rózsa vónék, borúnék.
Mégis kifordúnék.

Vagy pedig ezt:

Eszt szeretem, eszt kedvelem,
Komámasszony jányát, az Katuskát.
Szedek szép rózsát,
Kötök koszorút,
Teszem a szegre, hagy hervaggyon,
Visejje gongyát, hagy újujjon.
Egy szelet, két szelet, három szelet dinnye,
Öt ágy hagyma, hatvan dinnye, Csiri Pál feneke.
Csűr ide, csűr amoda kecske városába.

Vagy ezt:

Fehérvárra mentem,
Piros csizmát vettem;
Patkolásér tiz tallért adtam.
Tengeri nyúlhús, kolozsvári tyúkhús,
Ugorjatok
Szép leányok.
Az erdei tánczba!

Erre mindnyájan elkezdnek táncolni s vége van a játéknak.

(Békés-Gyula.)

25.

A kis leányok körbe állanak egymás kezét tartva, s egy köztülök a középben áll és ezt éneklik:

Háromszáz lilium
Ugord át tiz százat!

(A középben álló lányka egyet ugrik.)

Támaszd meg oldalad
Az arany villával!

(A két kezét csipőjére teszi.)

Fésülköggyél meg te,
 Mert igen bogios vagy; (Fésülködik.)
 Mosakoggyál meg te, (Mosakodik.)
 Mert igen piszkos vagy;
 Tűrülközzél meg te,
 Az arany kendőbe;
 (Valamelyik lányka kendőjébe tűrülközik.)
 Vedd el a mátkádat,
 Forgasd ki magadat.
 (Ugyanazt tánczba viszi.)
 Ucczu piros csizma,
 Összeszakaccz még ma.
 (A többi lányok is mind tánczolnak.)
 (Rimaszombat. M. Nyelvőr. 525. l.)

26.

Telek, telek, bocskor telek,
 Szerettelek megvettelek,
 Hej gucza, gele gucza,
 Sürgessd meg,
 Forgassd meg,
 Karika módra.
 Kék lilomszál!
 Ugorj a Dunába,
 Támaszd meg a hátad
 Az aranyvilágba.
 Simítkozzál és megmosdjal és megtűrülközzél.
 Kalács ide fonatos,
 Rétes ide, rongyos,
 Czoki vén bocskoros.
 (Ó-Telep.)

27.

Nagy leányok körbe állnak kézfogással. Egy a kör közepén van. Csak a közepén levő jár-kél, a többiek állnak, miközben éneklük:

Kék paradicsom, liliom,	Három szál vesszőre tapodék,
Meglopták szívemet, jól tudom.	Méregről méregre találék,
Ki meglopta, ki meglopta	Vagy életem, vagy halálom,
Esmerem.	Édesem.

Ezután a középső a körből egyet választ, azzal megfordul, a többiek szomszédjaikkal fordulnak egyet-kettőt. Az egész ismétlődik, csak hogy az lesz a kör közepén, a kit választottak.

28.

A czeplédi gyermekeknél szokásos a következő játékversike, mely, mint a csárdás, lassúból és frissből áll. Előre megjegyzendő, hogy SziJ és Györe nevűek sokan vannak Czepléden.

Fehér lilomszál	Kis kácsa fürdik
Hej, ugorj a dunnába,	Fekete tóba,
Támaszd meg oldádat,	SziJ János készül
Hej! az arany villádat,	Lengyelországba.
Fésülködjél szépen,	Azt üzente Györe János,
Mosakodjál szépen,	Fordulj egyet tánczos.
Hej! törülközzél szépen.	

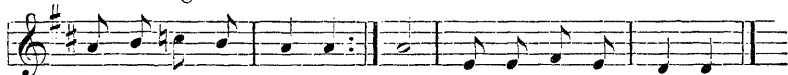
Az első négy sort kétszer-kétszer danolják, a játék meg így foly. A lányok «kerekbe» összefogódzkodva keringnek, a kör közepén «a fehér lilomszál», ki azt teszi, a mit kívánnak: ugrik egyet, kezét csipejére teszi, szarvat mutat, utánozza a fésülködést, mosakodást s valamelyik lányka kötényébe törülközik, azzal a dal frisse alatt tánczol, a «fordulj egyet» szóra nagyot fordul, mire elserdül választottja helyére, ki viszont «fehér lilomszál» marad. És azzal ismét az elejéről kezdik.

(M. Nyelvőr I. k. 185.)

29.

Tá-maszd meg bor - dá-dat, Shej! az or-ron vel - lá - dat.
Sze - de - gesd a lá-bad.

Mo - sa-kod-jál szé-pen, Shej! tér - de-pelj le szé - pen.
Tü - rül-köz-zél szé-pen.

(Abaúj.)

A pünkösdi rózsa.

1.

(Főleg lányok játszáknak.)

Körbe állanak kézfogással, egy a kör közepén áll, kezét csipőre téve, egy álló helyében forog. A többi pedig mondja:

A pünkösdi rózsa,
Kihajlott az útra,
Én édesem, én kedvesem,
Szakaszsz egyet róla!

Én is szakasztottam,
De elszalasztottam ;
Tejbe-vajba kis menyecske,
Öleld a kit szeretsz !

Ekkor a kör közepén forgó kiválaszt magának a körből egyet,
s a kör közepén tánczol vele, a többi meg dalolja :

Ezt ölelem, ezt kedvelem,
Ez az én édes kedvesem.

Itt a bihariak ezt is bele mondják :

Ha pénz volna, csendülne,
Rózsa volna, derülne,
Mégis kifordúlna.

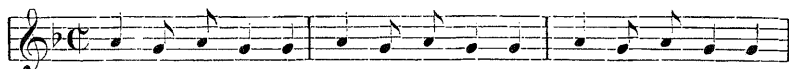
Az élesdiek kihagyják s így folytatják :

Ég a gyertya, ha meggyújtják,
Mikor ezt a tánczot járják.
Járad, járad jó katona,
Hadd dobogjon ez az útca.
Állj ki katonának !

Ekkor a ki legelőször állt a kör közepén, a körbe fogószik,
míg a párja a kör közepén marad s újból kezdődik a játék.

(Élesd.)

2.

1. Für-dik a ró - zsa Fe - ke - te tó - ba, Ké - szül az an - gyal

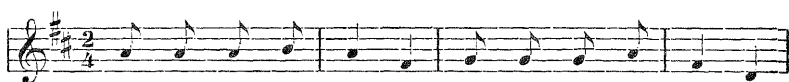
Len - gyel - or - szág - ba. Czit - rom bit - rom, de jó vol - na,

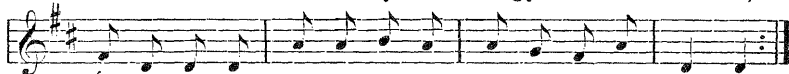
hogy ha N. N. ki - for - dül - na, For - dülj ki az út - ra.

Ezen a versen sorba kifordúlnak, s akkor mondják ezt :

2. Most jöttünk Bécsből, Lengyelországból,
Lovakat is hoztunk,
Nyereg alá fogtuk.
Sikos a talpa, aranyos a farka.
Czitrom bitrom, de jó volna,
Hogyha N. N. befordúlna.
Fordúlj be az útra.

1. A pün-kös-di ró - zsa Ki - haj - lott az út - ra.
2. Én is sza - kasz-tot - tam, De el - sza - lasz-tot-tam.
3. El - ad - juk a ker - tet, Fel - ás - suk a ret-ket,
4. Az a - ra - di lá - nyok A nagy lisz-tes zsá-kok,

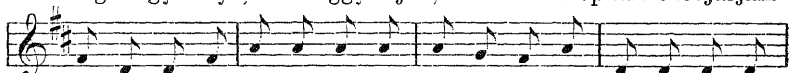

Én é - de-sem, én ked-vesem, Szakaszsz e-gyet ró - la.
For-gó bá-bó kis menyecs-ke, A kit szeretsz, vedd be.
(kapd be).

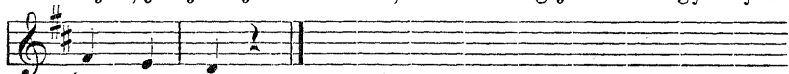
A nagy bo-kor sa - lá - tát, A kis ko - cza dinnyét.
De a me-ző - tú - ri lá-nyok A szép gyöngyvi-rá-gok.

Ég a gyer-tya, ha meggyút-ják, Mi-kor a szép tán-czot járják.

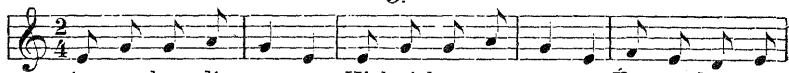
Jár-jad, jár-jad jó ka - to-na, Hadd lo-bog-jék ez a gyer-tya.

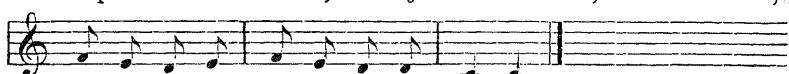
Állj ki már.

(Sztankó Béla Gyűjt.)

3.

A pün-kös-di ró - zsa, Ki-haj-lott az út - ra, Én é - de-sem,

én ked-ve-sem, Sza-kajts e-gyet ró - la.

(Pest-Pilis.)

4.

A pünkösdi királyné.

A gyermekek körbe állanak s egymás kezét megfogva a következő verset mondják:

A pünkösdi róza
Kihajlott az útra,
Én édesem, én kedvesem,
Szakaszsz egyet róla!

Én is szakasztottam,
El is szalasztottam;
Végre vérrel kis királyné;
A kit szeretsz, kapd bé!

Ekkor a középén álló királyné a körben állók közül, a kit akar, behívja és megtánczoltatja, így folytatva a verset:

Ezt szeretem, ezt kedvelem,	Mégis kifordúlnék.
Ez az én édesem.	Járvad, járvad jó katona,
Ha pénz volnék, csendülnék	Hogy dobogjon az az útca.
Rózsa volnék, terülnék.	

Ekkor az egész mondja: *Állj ki!* A körben állott királyné kimegy a többiekhez, a behívott bent marad s újra kezdődik a játék.

(Csikmegye.)

5.

Piros alma.

Piros alma telelő, telelő,
Kit csókolsz meg legelőbb, legelőbb?
Ezt a barna menyecskét, menyecskét,
Szeretem én szegénykét, szegénykét.

Veszek neki főkötőt, főkötőt,
A lábába csitergőt, csitergőt.

A pünkösdi rózsza

Kihajtott az útra.
Én édesem, én kedvesem, szakaszsz egyet róla.

Én is szakasztottam,
El is szalasztottam,
Tejbe vajba feresztettem.

Mikor a szép tánczot járvák,
Járvad, járvad jó katona,
Hogy dobogjon ez az útca!
Állj ki!

(Vargyas.)

6.

Körbe állanak, egy a *kör* közepére megy, kit «piros almá»-nak hívnak, egy pedig, a «fehér alma», kint marad s körbe forogva dalolják:

Piros alma telelőre,
Ne szeresd a lányt előre!
Akkor szeresd: ha elvőszöd
Ha magadénak tőhetőd!

Ekkor a «fehér alma» megcsókolja a «pirosat» s a «piros» egy gyereket kihúz a többi közül s ez lesz a «piros alma»; a ki «piros alma» volt «fehér alma» lesz, a ki pedig «fehér alma» volt, a körbe megy.

(Szeged népe. Temesköz. II. 86. l. Kálmány.)

7.

P á r n á z á s.

Kézfogással körbe fogódnak befelé fordulva. Egyik a kör középre áll. Lehet fiú, vagy lány. A többiek forognak jobbra, vagy balra. Forgás közben ezt éneklí az egész, néha pedig felváltva:

I.

Egész: A pünkösdi rózsza
Kihajlott az útra;
Én édesem, én kedvesem,
Szakaszsz egyet róla.

II.

Egyes: Egyet szakasztottam.
El is szalasztottam,
De még szakasztanék.
Ha jóra találnék.

III.

Egész: Azt az Isten tudja,
Jóra-e vagy rosszra.
Vagy régi bánatra.

IV.

Egész: Pirbe, pirbe kis menyecske (legényke),
A kit szeretsz, kapd ki.

(Ekkor sebesen forognak.)

Egyes: Ezt szeretem, ezt kedvelem,
Ez az én édes kedvesem.

(Ekkor egyet kiválaszt és tánczol vele. Tánczolás után a kiválasztott egyedül a körben marad, az előbbi pedig a többivel kezet fog.)

V.

Egész: Arra ránczom, czérnám v. (Kavaránti czérna)
Kürüs parazsinám: (kis karaféna)
Benne forog fényes asszony;
A kit szeretsz, kapd ki.

Egyes: Ezt szeretem, ezt kedvelem,
Ez az én édes kedvesem.

(Ekkor egyet kiválaszt stb. mint a IV-diknél.)

VI.

Egész: Ha pénz volnék, cserdülnék,
Rózsa volnék, terülnék,
Mégis kifordülnék,
Pirbe, pirbe kis menyecske (legényke)

stb. mint a IV.-nél.

VII.

Egész: Szita, szita péntek,
Szereda, csütörtök,
Hopp! szeredán állj ki.
Arra ránczom czérnám.

stb. mint az V-diknél.

VIII.

Egész: Ég a gyertya, ha meggyútják,
Mikor a szép tánczot járvák.
Járvád, járvád jó katona,
Hadd dobogjon ez az útca.
Pirbe, pirbe kis menyecske (legényke)

stb. mint a IV-diknél.

Ezután újra elől kezdik.

(Csik-Szent-Tamás.)

8.

P ü n k ö s d i r ó z s a.

A pünkösdi rózsa
Kihajlott az útra,
Én édesem, én kedvesem,
Szakajcs egyet róla.
Én is szakajtottam;
De elszalajtottam.
Tejbe, vajba, kis menyecske!
Kapj szoknyát, asszonyom.

A kis lányok körbe állanak, összefogódnak, dalolják e kis versecskét s tánczolnak. Mikor az utolsó szóhoz érnek, a körben álló megkapja valamelyiknek a vállát.

(Kunhegyes.)

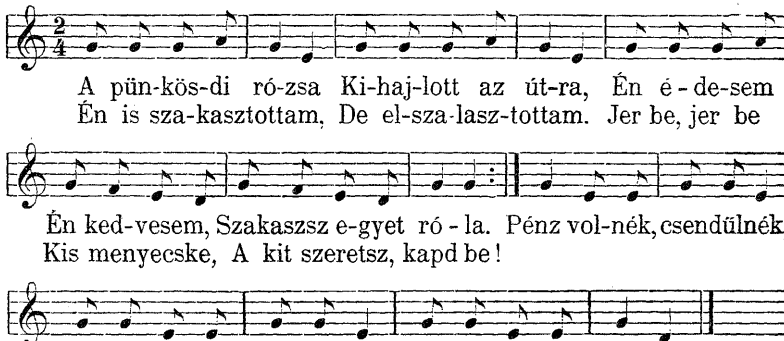
9.

Szép pün-kös-di, Szép pün-kös-di ró - zsa. Ró-zsa vol-nék,
pi-ros vol-nék, Még-is ki - for - dül - nék. Kint a kis ké-
rő. Ha ő ki - ván - ja, Kőkénysze-mű szép Ju - lis - ka,
For-dúlj angyal-mód-ra.

(Sztankó Béla Gyűjt.)

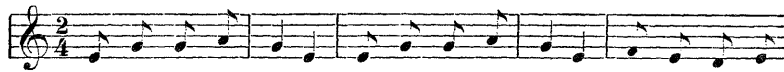
10.

A pün-kös-di ró-zsa Ki-haj-lott az út-ra, Én é - de - sem
Én is sza-kasztottam, De el-sza-lasz-tottam. Jer be, jer be
Én ked-vesem, Szakaszs e-gyet ró - la. Pénz vol-nék, csendülnék,
Kis menyecske, A kit szeretsz, kapd be!
Ró-zsa vol-nék, de-rül-nék, Még - is ki - for - dül - nék.

(Bürkös.)

11.

A pün-kös-di ró-zsa Ki-haj-lott az út-ra, Én é - de - sem,
Én is sza-kasz-tottam, de el-sza-lasz-tottam, Tél-be nyár-ba

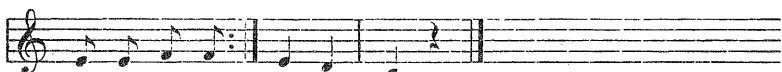
En ked-vesem, szakaszsz e-gyet ró-la! Ezt ő-le-lem,
Kis menyecske, ő-leld, a kit sze-retsz. Ez az én é-

ezt sze-re-tem, Ha pénz vol-na, csendül-ne, Még is ki-for-
des ked-ve-sem. Ró-zsa vol-na, pendül-ne,

dül-na. Ég a gyer-tya, ha meggyújt-ják, Jár-jad, jár-jad
Mi-kor ezt a tán-czot jár-ják. Hogy dübög-jön

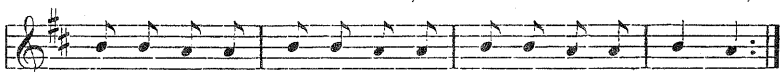
jó ka-to-na, Állj ki már!
ez az út-cza.

(Pest-Pilis.)

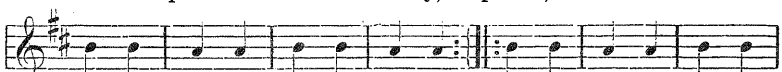
12.

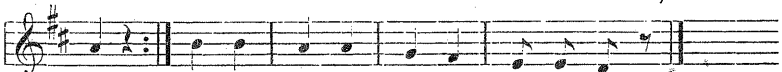
A pün-kös-di ró-zsa Ki-haj-lott az út-ra,
En is sza-kasz-tot-tam, De el-sza-lasz-tot-tam,

En é-de-sem, En ked-ve-sem, Szakaszsz egyet ró-la.
I-czi pi-czi Sző-ke kis lány, Kapd be, a-kit sze-retsz.

Ezt sze-ret-tem, Ezt ked-vel-tem, Ha pénz vol-na, pen-dül-
Ez az én é-des ked-ve-sem. Ró-zsa vol-na, te-rül-

ne, Még-is ki-for-dül-na be-lő-le.
ne,

(Kis-Küküllő.)

13.

Férgesdi.

Lányok játszá.

Ma vagy, ma vagy	Réz pénz pendülő.
Piros pünkösdi napja,	A boglyára csendülő.
Hónap lesz, hónap lesz,	Ha megesik meghalá,
Az utolsó napja.	Gyócsba takará.

Hej szénára, szénára,
Szénára szakadékára.

Ezt a danát körbe fogódzva éneklük. A kör előbb lassan, később gyorsabban mozog, végül szalad és szaladás közben arccal kifordul. A ki ilyenkor a másikkal a kezét el találja bocsátani, elesik. Az ilyenre aztán azt mondják:

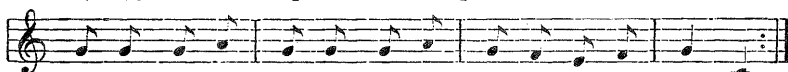
Hull a féreg, hull, hull!

(Panyola. Szatmárm. M. Nyelvőr IV. 333.)

14.

{Mi van ma, mi van ma? Pi - ros pün - kösd nap - ja,
{Hol - nap lesz, hol - nap lesz a má - so - dik nap - ja.
{Jól meg - fogd, jól meg - fogd a lo - vad kan - tár - ját,
{Hogy el ne ta - pos - sa a pün - kös - di ró - zsa!

Lá - nyok vagytok, szé - pek vagytok, Pi - ros az or - czá - tok,
Kert - be men - tek, ró - zsa - t szed - tek, Fáj a szí - vem rá - tok!

Szálljon a há - zuk - ra Az Is - ten ál - dá - sa.
Mint az - e - lőtt szál - lott Az a - pos - to - lok - ra.

(Heves.)

15.

A pünkösdi rózsa.

A pünkösdi rózsa
Kihajlott az útra.
Én édesem, én galambom,
Szakassz egyet róla!

Egyet szakasztottam
 El is szalasztottam.
 Oh te barna menyecske!
 Tejbe, vajba feresztlek.
 Fordulj egyet tánczra!

(Étfalva.)

16.

A játsszók kezét fognak egymás között, kört képezvén. Valamelyik a középre megy, s énekl:

A pün - kös - di ró - zsa Ki-haj-lott az út - ra,

Én é - de-sem, én ked-vesem, Szakaszsz e-gyet ró - la.

Mert én szakasz - tot-tam, De még e - gyet sza-kasz - ta-nék,
 El is sza-lasz - tot-tam. Hir-be hir - be kis me-nyecs-ke,

Ha jó - ra ta - lál - nék.

A kit sze-rets, kapd be!

E szóknál valakit beszólít a középen álló, s tánczolnak együtt, míg a többiek énekl:

Ezt sze - re-tem, ezt ked-ve-lem, ez az én é - de-sem.

Ezután valaki megszólal: «állj ki!» S a ki elsőbb volt a körben, kilép a szélére; az éneket újra kezdik, a benn levő választ magának egyet megint, s így folyik tovább.

(Hódos.)

17.

A gyermekek körbe állanak, összefogódnak, három vagy hat leány a kör közepére megy, tánczol, kiki külön a kört álló lányok nótáján. Aztán mikor ezt dalolják: A kit szeretsz, kapd be, párt

választanak a körben állók közül. Az egész dal végén az marad bent, a kit behívtak táncolni, az előbbieket kimennek.

A pünkösdi rózsa
 Kiállott az útra,
 En csillagom, én galambom
 Szakaszszt egyet róla!
 Én is szakasztottam,
 De elszalasztottam;
 Körben forgó kis menyecske,
 A kit szeretsz, kapd be.
 Ezt szeretem, ezt kedvelem,
 Ez az én édesem.
 Ne híjlatok engem.

.....
 Csak híjlatok engem
 Dobó Ilonának!
 Dobó Ilonának!
 Mert én vagyok a Sionnak lehajlott leánya.
 Elöl Kata járja,
 Hátul kecske járja,
 Mégis szebben járja.
 Adjon Isten záporosót jövő éjszakára,
 Hadd mossza el mind a kettőt, mind a tizenkettőt!
 Szél lobogtatja,
 Karmas hajtogatja.
 Hajlik-hajlik a meggyfa,
 Bodorodik a galyja;
 Tengeri Mariska.
 Ha pénz volnék, csendülnék.
 Karika volnék, pendülnék,
 Rózsa volnék, derülnék,
 Mégis kiállanék.
 Ég a gyertya,
 Ha meggyújtják,
 Mikor a pártánczot járnak.
 Járjad, járjad jó Katicza.
 Hadd dobogjon ez az útcza!
 Égalj, szegfűszál,
 Beh szépen kinyilottál,
 Soha el ne hervadjál!
 Az én ingem lengyel gyócs.
 Csakhogy alja nincsen,
 A csizmám is karmazsin,
 Csakhogy talpa nincsen.
 Majd jön varga, ki bevarrja.

Ha nem varrja, legyen hunczut az anyja.
 Három szál van talpalék, talpalék,
 Már ingre, már ingre találék.
 Vagy életem, vagy halálom,
 Mert tetőled el kell válnom,
 Édesem, kedvesem.
 Hazudik a szarka,
 Mert nincsen itt Janka,
 Béborúlt viola.
 Ez az élet huszároké,
 A béborúlt betyároké,
 Állj ki mán — Eszter mán!

(B.-Diószeg.)

Leánykérő.

1.

C z i c z k á m.

Körbe fogódnak, egy játszó pedig a körön belül áll. Mindnyájan dalolják:

Cziczkám, Cziczkám,
 Vagyon-e szép lányod?
 Vagyon, vagyon,
 De semmirevaló.

*Add nekem ezt,
 Elkapom ezt,
 Icze-ucza péntek,
 Szerelem csütörtök,
 Zab szerda!*

A legények regementje igen cifra,
 Sándor baka benne forog, igen nyalka.

Icze-ucza Rebeka,
 Beszédes a dereka,
 Mint a csutka,
 Galambocska.

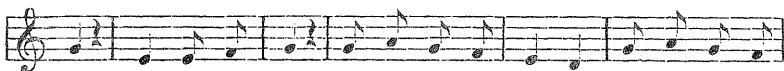
Egy pénzt tettem a sarkamba,
 Még sem jártam *török* tánczra,
 Török bolcsa, török taligája.

Az aláhúzott két sor mondása alatt a körben álló a körből egy játszót kiválaszt, azzal összefogódnak és tánczol, míg a dalnak vége nincs; akkor, a ki először volt a körben, a többiek közé áll s a kivel tánczolt, az marad benn s a játék újra kezdődik.

2.

Cziczkom, Cziczkom, Va-gyon-e szép lá-nyod? Add ne-kem
Va-gyon, va-gyon, De mi hasz-na va-gyon.

azt, El-ka-pom azt. Szi-ta szi-ta pén-tek, Sze-re-lem csü-
(Rivalom)

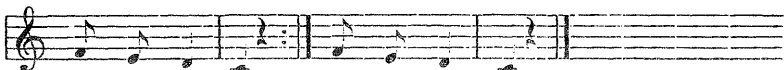
tör-tök, Dob szer-da. A le-gények re-gi-ment-je I-gen

czif-ra, Ben-ne fo-rog Sán-dor Pan-ka, I-gen nyal-ka!

I-cze u-cza Re-be-ka, De é-kes a de-re-ka,
Ha é-kes is, il-le-ti, Bar-na le-gény sze-re-ti;

Ga-lam-bocs-ka. Mint a csont-ka.

Ga-lam-bocs-ka,

(Balla.)

3.

Czicz-kom, Czicz-kom, Vagyon-e szép lá-nyod? Add ne-kem
Va-gyon, va-gyon, De semmi-re va-gyon. Meg-ka-pod

ez-tet. Szi-ta, szi-ta pén-tek, Zab szer-da.

ez-tet. Si-ra-lom csü-tör-tök,

A ka-to-nák re-gi-ment-je I-gen czif-ra, I-cza szívem
Ben-ne fo-rog Sándor bá-csi, I-gen nyalka.

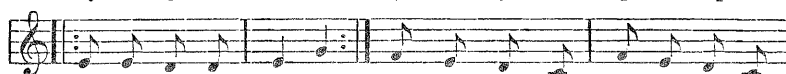
Re-be-ka, Re-be-re-be re-be-ka, Ki Ju-lis-ka!

Kis kormányom kis menyecske, Nyi-kor-ga-tós a csiz-mám,

Nyi-kor-ga-tós a csiz-mám, A-rany-sző-rű pa-ri-pám.

Jár-jad, ka-kas, jár-jad, Kur-ta gó-lya, kur-ta gó-lya,
Há-túl ka-pa-rásszad.

Men-nél szeb-ben jár-jad! Be-bo-rúlt vi-o-la,

Ez az ut-cza be-tyá-rok-kal, Vá-lo-ga-tott hu-szárok-kal

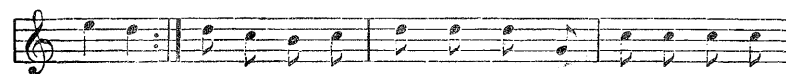
He hip! hop! Ha le-e-sel, ka-paszkgoy! La-pát rotty!

(Arad.)

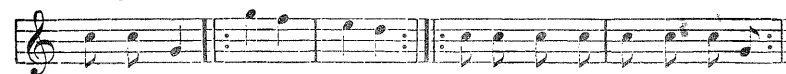
4.

Ka-ru he-gyen, Ka-ru he-gyen mint egy las-ka, Haj-lott
Ter-mett

á-ga, Le-ve-li-be, Kis me-nyecs-ke, Ő-leld át, a
fá-ja.

kít sze-retsz. Ezt ő-le-lem, Ad-jon Is-ten i-lyen e-sőt.
Ezt csó-ko-lom. Is-ten hozta mind a ket-tőt.

Igy jár - ják a tán - czot, Amúgy jár - ják a tán-czot,
 Di-rib-da-rab rok-ka, Pénz-vo-nó ka-ri-ka Még-is ki-csen-
 del-lelt. Czicz-kom, czicz-kom, va-gyon - e szép lá-nyod?
 Va - gyon, va - gyon, de sem-mi - re va-gyon.
 Add ne-kem ezt! Szi-ta szi - ta pén-tek, Dob szer-da.
 Meg-ka-pom ezt! Si-ra-lom csü-tör-tök,
 Já-no-som Giszben lo - va - im van-nak, Hadd csen-düljön,
 Nyerget-len van-nak: szökje - tek lá-nyok! Hadd pen-düljön!
 Ha - mu szó - rú sza-kaj - tó, Ki - ki - ri - ku raj - kó,
 Hadd kel-jen meg a czi-pó. Egy nagy bü - dös ban - kó.
 Hej. a vá - ra ké - re - ti, Vesd ki vá - rad, vesd ki!
 Kettős kő - re ki - ve - ti.
 Benne fo - rog Kántor Mar-ka, I-gen nyal-ka, Uccezu, uccezu
 Re - be-ka, For-dúlj hozzám Má - ri - ka, Ga-lam-bocs-ka.
 (Nógrád.)

5.

Czicz-kom, czicz-kom, fog-tál - e e - ge - ret? Míg a ká-csát
 Fog - tam, fog - tam, de el-sza-laj-tot-tam.

be-haj-tot-tam, Egy pár csó-kot el-mu-lattam, Kacs, kacs, kacs!

A jó bor min-den-kor Sze-gény-nek is, gaz-dag-nak is

A tor-ká-ra forr! (Heves.)

Kérődsdi.

1.

A játszó sereg kétfelé oszlik, az egyik fél a szobából kimegy vagy a játszóhelytől eltávozik. Az eltávozók egyikének a *lábasszárára egykendőt kötnek*, de úgy, hogy ki ne lássék. Most bemennek s egy közülök így szól:

Bemenők: 1. Kakas adjon jó napot!
 Bennlevők: 2. Récze, rucza fogadja.
 1. Kéretem asszonyát, leányát,
 Kérem magasságát.
 2. Az én lányom nem eladó,
 Nem is kigyelmedhez való.
 A kapuig sem eresztem
 Fátyol, ingváll nélkül,
 A kis ujját se mutatom
 Aranygyűrű nélkül.

1. Már mi innen elmegyünk, Többé vissza se jövünk, Apátoknak, anyátoknak Sári vári gyöngykoszorút se kötünk,	2. A hintóba hat ló legyen, Mind a hatnak szőri legyen, Akár nyerem, akár veszttem, Adja ki Julcsa!
---	--

Itt egynek a nevét említi meg, a kinek a lábán gondolja a kendőt. Ha kitalálja, ők mennek ki és amazok mennek be; ha nem, ismét azok mennek ki.

2.

Leánykérés.

Egy anya lányaival várja a jó szerencsét. Kettő pedig kőrebe érkezik.

Kérők: Kokas aggyon jó napot!
 Anya: Jércze, rucza fogaggyon!

Kérők: Kentek lányát kérettyük,
Szebbiket, jobbikat,
Karcsú magosabbikat.

Anya: A mi lányunk nem eladó,
Csak azonban béillendő.
Kapufélre sem eresztjük
Arany hintó nélkül;
A kis ujját se mutattuk
Arany gyűrű nélkül;
A bal lábát se mutattuk
Piros csidma nélkül.

Kérők: Méket aggya?

Anya: Eszt ni!

Kérők: Szerettyük mink eszt,
Kedvejjük mink eszt;
Szíp ő maga, szíp ruhája.
Lobog a gyócs ingválla.

(Földes. M. Nyelvőr, II. 285.)

3.

Sánta-játék.

Sorba állanak a gyermekek, egy közülök a *sánta*. Ez körül sántikálja őket fellábon, s kiáltja:

Pipám, pipám prédikált.
Kakas adjon jó napot!

A ki elől áll az a kakas, és mondja:

Récze, rucza fogadják.

S.: — Van-e kendnek szép leánya?

K.: Van bizony!

S.: — Nem moslékba habaró?

K.: Nem bizony!

S.: — Gyere ki te szép leány!

Ekkor a hátulsó kimegy s a sánta kérdi tőle:

— Min állasz?

Gy.: Cserépen!

— Min lebegsz?

Levélen!

— Nézz föl az égre!

Fölnézek.

— Dobbants a földre!

A gyermek dobbant. Ha nem nevet, vissza megy a helyére; ha pedig nevet, zálogot ad. A zálogkiváltás úgy történik, mint az «Egy mély kútba tekintek» játéokban.

(Berettyó-Szt.-Márton.)

4.

A játékosok két csoportba oszlanak. Az egyik elbúvik zsebkendőt dugni, azután visszamennek a másik csoporthoz s mondják:

— Kakas adjon jó napot!

Récze, rucza fogadja.

— Király, királyné küldött a maga lányáért, a legszebbikért, a rózsaszínű pirosért.

Az én lányom nem eladó,
Csak házamban maradandó.

Térdig érő fátyol nélkül,

S piros csizma nélkül

Ki se bocsátható.

— Sári Klári sarkantyúját,
Gyöngyből kötött koszorúját,
Váltsd ki leány a *ruhát*!

Most a helyt ülők valamelyike (a kiért a király és királyné küldött) az elbújtak valamelyikétől kéri a ruhát s ha nem találja el, kinél van: ismét azok búznak el.

5.

Danczurázás.

A játékosok sorba ülnek. A ki a sor egyik végén ül, azt elnevezik danczurának. Egy gyermek a kérő, a többiek az eladó lányok. A kérő kimegy: ezalatt a danczura valamelyiknek egy zsebkendőt ad. A kérőnek, midőn visszatér, ki kell találnia, hogy kinél van a zsebkendő. Mikor a kérő visszatér, a kérő és danczura így beszélgetnek:

Kérő: Isten áldja, *kokácza*!

Danczura: Récze, rucza, fogadja.

Kérő: Danczura, danczura,
Maga lányáért jövök.

Danczura: Melyikért?

Kérő: A legszebbikért.

Danczura: Én leányom, én leányom
El nem adom hat ló hintó nélkül.

Fekete gyászba öltöztetem.

Melyiknél van a zsebkendő?

Ha a kérő kitalálja, akkor a versben megnevezett leányt elviszi, s újra visszamegy a másikért. Míg odajár, a danczura a zsebkendőt más gyerekeknek adja. Ha pedig a kérő ki nem találja, kinél van a zsebkendő, azt mondja:

Maradjon az anyjának
Mosogató ruhának.

Ez így foly tovább mindaddig, míg a lányokat a kérő mind el nem viszi, s ekkor a játéknak vége.

(Csik-Szt-Tamás.)

6.

Dekturam.

Egy csomó gyermek leül sorban egymás mellé. A legelől ülő az anya. Kettő kimegy. Az ülők ez alatt egy kendőt eldugnak. A más kettő visszatér mint kérő és mondják:

Jó napot *kakócza!*

Az anya feleli: Récze, rucza fogadja.

Kérők: Dekturam, dekturam küldött maga leányaért.

Anya: Melyikért, melyikért?

Kérők: Legszebbikért, legjobbjikért,
Rózsaszínü arczájuért.

Anya: Én leányom el nem adom
Láda ruha nélkül,
Földig érő fátyol nélkül

Kérők: Ha nem, bizony el nem nyeri
Sári-vári sarkantyúját,
Gyöngyből rakott koszorúját.

Kérje ki kisasszony a ruhát!

Ekkor a lányka kéri a zsebkendőt attól, a kinél gondolja, hogy van, s ha kitalálta, akkor a kinél volt, azt ujjongatva magukkal viszik; ha nem találta ki, azt mondják a kérők:

Maradjon az anyjának
Mosogató ruhának..

Ezt mindaddig játszák, míg mindeniket el nem viszik a kérők, csak az anya marad. Ekkor ennek is egyik gyermek valami nevet sug, ezt aztán addig találgatják, míg ki nem találják, s akkor az anyát is elviszik a lakadalmasok.

7.

Kakas isten jó napot.

Két leány (A., B.) kiáll a csoportból s szednek, A. mondja: Adj egyet! B.: Végy! A. vesz. Azután B. mondja: Adj egyet! A.: Végy! B. vesz. A játszótársak két csoportra oszlanak. Az első csoport vezére valami ruhadarabot pl. kendőt vagy kötőt a saját pártja közt elrejt, mint a dugócskázásnál szokás, s aztán a másik párthoz lép, melynek élén B. áll, s így kezdi mondókáját:

Kakas isten jó napot!

Erre B. feleli: Récze, rucza fogadom.

A.: Mester uram azt üzenté.
Kelmed lányát elkérette.
A legszebbet, a legjobbat,
Karcsú rózsza pirosabbat.

B.: Az én lányom nem eladó,
Csak házamban benmaradó,
Ki nem merem bocsátani
Arany pálcza nélkül,
Ezüst koszorú nélkül.
A kocsiban hat ló legyen.
Az is mind egyszörű legyen.
Akár nyerek, akár vesztek,
Váltsd ki!

Ekkor B. keresni megy az A. csoportjához az elrejtett tárgyat, ha megleli, A.-val szerepet cserél; ha nem, folytatják a játékot előlről.

(Vaján.)

8.

L á b a k ö t ő s ö k.

Egy leány leül, a többiek egymás kezét fogva közelitnek feléje. Egyiknek a lába be van kötve ronggyal, de ez a ruha alól nem látszik.

Az első köszön: Kakas isten jó napot!

A ki ül mondja: Recze, rucza fogadja.

Ezután ismét az állók elseje mondja:

Már mik innét elmegyünk,
Többet ide se jövünk.
Apátoknak, anyátoknak
Sári vári gyöngykoszorút nem kötünk.

A ki ül szól: A hintóban hat ló legyen,
Mind a hat egyforma legyen.

Akár nyerem, akár veszem, — add ki Julesát!
vagy a hogy híják a leányt. kinek a lába be van kötve Ha ki-
találja, hogy kinek a lába van bekötve, akkor az ül le; ha nem,
akkor addig folytatják, míg csak ki nem találja, stb.

(Sima.)

9.

Kérdező játék.

Kakas Isten jó napot!
Jérceze, férceze fogadás.
Diktált uram küldetett,
A legszebbik lányát kéretett,
A legszebbet, a legjobbat,
Rózsánál is pirosabbat,
Karcú magasabbat.

A mi lányunk nem eladó,
Csak házunkba maradandó.
Ki se merjük bocsátani
Aranypalást nélkül,
Gyöngykoszorú nélkül.
A hintóba hat ló legyen,
Az is mind egyszerű legyen,
Akár nyerem — akár veszen,
Add ki! . . .

(Tild.)

10.

Két csoportra oszlnak a gyermekek. Az egyik csoport letelepedik a földre, sorba ülve; egy közülök, a «vezér» állva marad a sor szélén. A vezér mellett ül a «kisasszony». A másik csoport megbúvik egy kerítés mögé, ott egyiknek a lábára ruhát kötnek, s úgy indulnak a földre telepedett csoporthoz, szintén egy vezér vezetése alatt.

Vezér: Kakas, Isten jó napot!

Másik v.: Réceze, rucza fogadja!

Vezér: Jutkáné, Butkáné,
Te kegyelmed leányodért
Jöttünk legszebbikért,
Legjobbikért,
Rózsaszín orcájúért.

Másik v.: Mert a mi leányunk
Igen kegyes, igen kegyes,
Kúkapu nélkül,
Aranyperecz nélkül
Ki sem adhassuk.

A vezér most a kisasszonyhoz fordul e szavakkal:

Kérd ki kisasszony!

Ez aztán oda megy a másik csoporthoz. s ha elsőre nem találja el, hogy kinél a ruha, a játék ismétlődik.

(M. Népk. Gyűjt. III. 254.)

11.

Pereg az orsó . . .

Egymás háta megé állván a játszó leányok, egy körüljárja a sort e mondással: «Pereg az orsó». Addig mondja ezt, míg az elől állóhoz ér. Ekkor így végzi:

Pereg az orsó.

Hopp Isten, jó napot!

Elölálló: Recze-picze fogadom.

Körüljáró: Van-e kendnek szép lánya?

Elölálló: Van bizony az üvegalmában!

Körüljáró: Szép lány, jer elé!

(Előjön hozzá a leghátul álló leány.)

Körüljáró: Mit ettél ma?

Leány: Túrós tejet.

Körüljáró: Mit ittál ma?

Leány: Hideg vizet.

Körüljáró: Nézz az égre!

Leány: (felnéz).

Körüljáró: Köpj a földre.

Leány: (köp).

Körüljáró: Fordulj egyet!

Leány: (megfordul és a kérdezőre néz).

Körüljáró: Ne neved!

Ha elneveti magát a leány, ördög lesz s az ördögök helyére áll: ha nem nevet, az angyalok helyére mén. Ekkor a körüljáró ismét kezdi: «Pereg az orsó!» stb. Midőn valamennyi leány átment a próbán, megszámlálja a körüljáró az angyalokat meg az ördögöket, mire a játék véget ér.

(Fancsal.)

12.

A leányok körbe fogódznak, egy a körben áll, ez az Iborkáné. Egy a körön kívül jár, ez a kérő.

Kérő: Kakas Isten jó napot!

Iborkáné: Jércze, vicze fogadja.

Mért kerülté, fordúltá szegény házunk táját?

Kérő: Azért kerültem, fordúltam uri háza táját,
Mert megszerettem az Iborkáné (egy lány nevét
mondja) lányát.

Iborkáné: Az én lányom oly szép, oly kegyes,
Kis kertemből ki nem vinném
Arany gyűrű nélkül,
Arany pártá nélkül.

Mind: Serdülj ki, fordülj ki, Iborkáné lánya!

Erre ez a kérő kezét megfogja, a kört körüljárják s dalolják:

Már mink evvel elmehetünk,
Soha vissza nem jöhetünk.
Most viszik, most viszik
Iborkáné lányát,
Bíborba, bársonyba,
Arany koszorúba.

Azután ismétlődik a játék onnan: «Kakas Isten jó napot!» míg mind el nem fogy a kör. (T.-Szalók.)

13.

Uborkáné lánya.

A gyermekek mindnyájan körbe fogódznak. Egyik beáll a körbe s ez az Uborkáné; másik kettő a körön kívül összefogódzik, ezek a kérők.

A kérők egyszer-kétszer körülfutják a kört s a kiszemelt menyasszony (valamelyik a körben állók közül) megett megállanak s mondják:

Kakas-bakas jó napot!

— Recze-ficzu fogadja!

válaszolja erre a kör közepén álló, de a köszöntésre a vendégeket fogadni elébük ugró Uborkáné.

Miért kerülük, fordüljük

Kendtek az én házam tájékát?

— Mert igen megszerettük a kend legkisebb lányát

pl. Juliskát.

Erre Uborkáné a Juliskát átadja a kérőknek, a kör pedig hamarosan ismét összekapcsolódik. Szokták az átadás előtt még ezt is mondani:

Juliska lányom nem adom
 Kocsi, hintó nélkül,
 Abba is hat ló legyen,
 Mind a hatnak aranyfarka legyen.
 «Meglesz!» (a válasz rá.)

Most a kívül állók megindúlnak Juliskával balra, a körben állók pedig jobbra (vagy pedig ez utóbbiak állva is maradhatnak). És elkezdődik a következő dalocska, melyet úgy a körbeliek, mint a kívüljárók mondanak:

Már mink evvel elmehetünk, (t. i. Juliskával)
 Soha vissza nem jöhetünk.
 Most vizzik, most vizzik
 Uborkáné lányát
 Bársonyba, bíborba,
 Arany bugyogóba.
 Jaj, nincs nekem, jaj, nincs nekem
 Szép eladó lányom,
 Mert elvitték Bécsbe,
 Piros almát árul,
 Vettem is belőle,
 De nem ettem belőle.
 Az én lányom olyan szép,
 Olyan kegyes,
 Ki nem vinném kis kertemből
 Arany gyűrű nélkül,
 Fátyol nélkül.
 Ha vagy kevély, ha nem kevély,
 Kezemre kerítem,
 És elviszem Ipidomra,
 Apadomra
 Czigány kecsegeééééééére!

A kinyújtott éééére a kör megáll, a dal elhallgat s a kérők, most már hárman ismét megállnak valamelyik kiszemelt menyasszonynál és szöszölőjük (az első) újra beköszönt: Kakas-bakas jó napot stb. stb. Mire lecsatolják a választottat és újra elkezdődik a dal és forgás. Ez azután mindannyiszor ismétlődik, míg a kívül állók száma meg nem haladja a körbeliekét. Ekkor a kívül állók is kezet fogva még egyszer eldalolják és a külsők balra, a belsők jobbra forogva eljárják az Uborkáné nótáját: «Már mink evvel elmehetünk.» Vagy pedig párokra szakadozva megülik a lakodalmat, a következő dal mellett tánczra kerekedve:

Nem jó erdő mellett lakni,
 Mert sok fát kell hasogatni,

Tizenhárom ölet meg egy felet,
Az ölel meg engem, a ki szeret.

Ezután vigan foly a táncz, míg bele nem únnak.

(Czegléd.)

14.

Uborkáné lánya.

A kis leányok körbe állanak, összefogódznak. Egy bent van a körben. Uborkáné, kiválaszt maga mellé egy lányt: egyet pedig olyant, ki a körön kívül marad, a ki a kérő. Azután dúdolják, vagy csak egyszerűen mondják ezt:

Most vizzik, most vizzik
Ugorkáné lányát;
Bíborba, bársonyba,
Arany bugyogóba.
Jaj, nincs nekem, jaj, nincs nekem
Szép eladó lányom.
Jaj, ne tagadd, jaj, ne tagadd,
Mikor láttam *Bécsbe*.
Piros almát árult,
Vettem is belőle,
De nem ettem belőle.
Az én lányom oly szép, oly kegyes;
Kis kertemben arany gyűrű nélkül,
Párja nélkül,
Lipitorum, lapatorum,
Czigány keczegőre.

Ez utóbbi sorok alatt a kint lévő a kört megkerüli, mikor a versnek vége van, azt kérdi az anya:

Miért kerülted meg a házam tájékát?

A másik: Mert nagyon megszerettem Juliska (Boriska) leányát.

Juliska bent van a körben. Ekkor a kis leány kimegy; erre a kint lévő mondja:

Már én ezzel elmehetek,
Többé vissza se jöhetek.

Ezután újra kezdődik.

(Kunhegyes.)

15.

Most vi-szik, most vi-szik I - bor - ká - né lányát Jaj, nincs
Bí - bor - ba, bár - sony - ba, a - rany - ko - szo - rú - ba.

ne - ki Szép el - a - dó lá - nya. Jaj, ne ta - gadd,

Mert most láttam Bécsbe ; Pi - ros al - mát á - rúlt, Vettem is be -

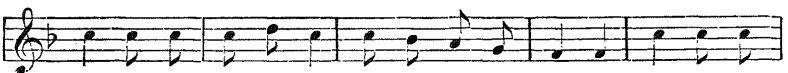
lő - le, de nem et - tem be - lő - le. Már mink in - nen el - me -

he - tünk. Ka - kas Is - ten jó na - pot.

(Sztankó Béla gyűjt.)

16.

Mit já - rod, ke - rű - lőd az én há - zam tá - ját? Azt já - rom,

ke - rű - löm a ke' há - za tá - ját, I - ze - net -ből I - zen - tem,
A lányodból ké - re - tem,

Leg - szeb - bik -ből, leg - job - bik -ből, leg - ma - ga - sab - bik -ből.

Nincs nekem, nincs nekem el - a - dó le - á - nyom ! Mit tű - rőd,

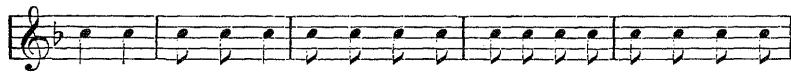
ta - ga - dod, Mi - kor én azt lát - tam. A ba - ja - i pi - a - czon,

Pi-ros al-mát á-rúlt, Vet-tem is be-lő-le, Ott meg is sze-
Et-tem is be-lő-le.

ret-tem. Van né-kem, van né-kem el-a-dó le-á-nyom,

Oly szép, oly ke-gyes, Ki sem me-het kis kapu-ból a-rany-hin-tó

nél-kül, Ab-ba is van hat ló, mint a haty-tyú!

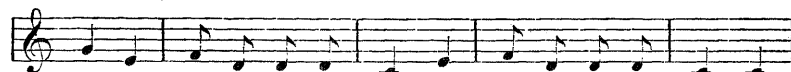
17.

Mit ke-rű-löd, mit for-dú-lod Az én há-zam tá-ját,
Azt ke-rű-löm, azt for-dú-lom, Le-á-nyo-dat ké-re-tem,

Az én há-zam tá-ját? Jaj, nincs né-kem, jaj, nincs
Le-á-nyo-dat ké-re-tem.

né-kem Szép el-a-dó lá-nyom, Szép el-a-dó lá-nyom.

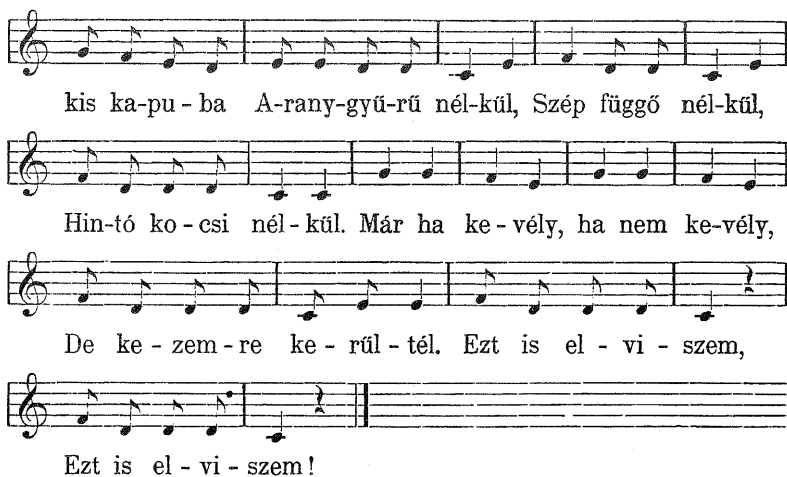
Jaj, ne ta-gadd, Jaj, ne ta-gadd, Lát-tam is Bécs-be.

Pi-ros al-mát á-rúlt, Vet-tem is tő-le, Most is van a

zse-bem-be. Az én lá-nyom oly szép, oly ke-vély, Ki se men-ne

kis ka-pu - ba A-rany-gyű-rű nél-kül, Szép függő nél-kül,
 Hin-tó ko - csi nél - kül. Már ha ke - vély, ha nem ke - vély,
 De ke - zem - re ke - rül - tél. Ezt is el - vi - szem,
 Ezt is el - vi - szem!

(Sztankó Béla Gyűjt.)

18.

Im-hol vi-szik, im-hol vi-szik Lá-nyát Bi-be - rá - nak
 Sá - ri - ba, Sar-kan-tyúba, Gyöngyös ko-szo - rú-ba. Már mi
 ez - zel el - me - he-tünk, Töb-bé visz-sza sem jö - he-tünk.
 A - pá - ink-nak, a-nyá - ink-nak Sár-ga sar-kan - tyú - ja.
 Lá-nya-ink-nak, le - gényinknek Gyöngyös ko-szo - rú - ja.

(Csúza.)

19.

Várjárás.

A leányok összefogódzva körbe állnak. Egy leány a körön kívül megy. Éneklik:

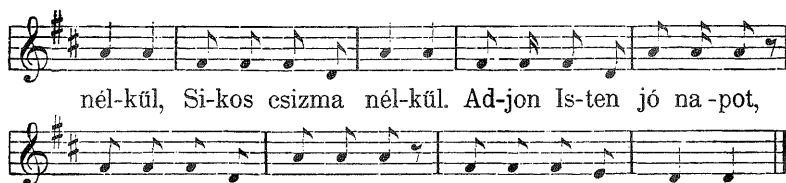
Já-rom az új vár-nak az al - ját, Já - rom má-sod-
ma-gam - mal. Te le - án - tok, te le - án - tok Oly szép,
oly ke-gyes: Ke-zembe se ke - rit - he - tem A-ranygyű-rű
né - kü, Sár-ga csiz-ma né - kü. A-gyon Is-ten jó es-tét,
Szép Ma-ris-ka asz-szony!

Az utolsó sort («Adjon Isten stb.») csak a körön kívül menő lány mondja, s a kinek a kört álló lányok közül a nevét említi, azt hátba csapja. Azután azzal, a kit megütött, összefogódzik s mennek a kör körül, miközben a dalt ismétlik.

20.

Já-rom az új vár-nak há - zá - ját, Já - rom má-sod-
ma-gam - mal. Ti le - ány - tok, Ti le - ány - tok oly szép,
oly ke-gyes, Ke-zem a - lá nem ve - he - tem A-ranygyű-rű

nél-kül, Si-kos csizma nél-kül. Ad-jon Is-ten jó na-pot,
Vé-kony karcsú de-re-kú Szép Ma-ris-ka asz-szony!

(Nagy-Igmánd.)

21.

Körösdi.

A lányok körbe állanak. Azonkívül a két legnagyobbik közül az egyik a kör közepén, a másik a körön kívül járkal. Ezek aztán felváltva beszélnek.

A közében álló kérdezi:

Mért kerügeti kend a házunk tájékát?

— Mert szeretném a kend Róza lányát.

Nem adom én Róza lányom

Korom szoknya nélkül,

Hintókocsi nélkül.

A hintóba száz ló legyen,

Mind a száznak aranyos farka legyen.

— Elviszem én lipityomba, lopotyomba,

Czigány czímeresnek,

Hajdú hegedűsnek.

Szállj kezembe tanújj tőlem.

Ekkor a Róza nevű kilép a körből és megfogja a kívül álló szoknyáját. Azután a párbeszédet elülről kezdik s ha ily módon a kívül álló minden leányt megvett, akkor a közében állóval kezüket felemelik, a többiek a kezük alatt átmennek, ezt énekelve.

Nyisd ki asszony kapudat,

Hagy kerüljem váradat!

A nyulacska kicsike,

Hegyet, vögyet bejárja.

Nekem is vót kis húgom,

Haját fonták hat ágba,

Hat szál arany fonálba,

Térgyig erő fágyolba.

A Szöllősi udvarán

Tennapelőtt dobolták,

Ki felkötö bocskorát,

Annak aggyuk Mariskát.

Ekkor a Mariska nevű elmarad s a játék előlről kezdődik.

(Békés-Gyula. M. Nyelvőr. VIII. k. 236. 1.)

22.

A leányok kezeiket összefogva, kört alkotnak, a legnagyobb leány az anya. A körön kívül egy fiú kerülget, ez a legény.

Anya: Miért kerülöd, fordulod az én házam tájékát ezzel a sok csajvával?

Legény: Azért kerülöm a kigyelmed háza tájékát, mert igen megszerettem N. N. leányát!

A.: Én nem adom én lányomat gombszoknya nélkül,
Hintókocsi nélkül,
Abba pedig száz ló legyen,
Mind a száznak arany farka legyen.

L.: Én elviszem Ipitomba,
Upotomba,
Czigányczímeresnek,
Hajdú hegedűsnek,
Szállj kezembe, tanujj emberséget.

Erre a fentebb megnevezett leány kilép a körből, megfogja a legény kezét s most már ketten forognak a kör körül! A fentebbi párbeszéd az anya és legény között mindaddig megújul, illetőleg folytatatik, míg kiszólítható leány van.

Minden párbeszéd után ugyanis egy-egy leány (a megnevezett) kilép a körből s megfogja a kört kerülgető leány kezét. Így először a legény csak maga kerüli a kört; a második párbeszéd után már ketten (a kihívott leánynyal), azután hárman, négyen stb., végre csak az anya marad, a kit aztán egészen körbe fognak. A párbeszéd még most is folytatatik anya és legény közt ezen kis változással:

Anya: Miért kerülöd, fordulod az házam tájékát ezzel a sok csajvával?

Legény: Azért kerülöm a kigyelmed háza tájékát, mert igen megszerettem jó magát (t. i. az anyát).

Anya: Én nem adom jó magamat gombszoknya nélkül stb.

Ekkor az anya menekülni igyekszik; de a körből nem bocsájtják ki. Ha végre mégis kiszabadul, elszalad, a többiek pedig mind utána, megfogják, s nehogy ismét elmeneküljön, az utolsó lány megfogja az anya kezét, a többiek is mind összefogóztatva szorosan az anya köré csavargóznak. Ezzel a játék végét ér.

(Ároktő.)

23.

Mit járod, kerülöd az én házam táját?

— Eladó lányod láttam.

De hol láttad, de hol láttad az én eladó lányom?

— Piros pünkösdi napján,

Piros almát árult,

Vettem is belőle,

Ettem is belőle,

Most is van a zsebemben.
 Az én lányom oly kegyes,
 Oly nemes,
 Ki nem adom kis kapumon,
 Nagy kapumon,
 Hintós kocsí nélkül.
 A hintóban hat ló legyen,
 Mind a hat ló fehér legyen.
 Festett farka legyen.
 — Ezt elviszem ipadomnak, napadomnak,
 Sárhordó sarkantyúmnak,
 Czigány czímerének,
 Pénzpengetőnek,
 Tallérforgatónak,
 Tányérnyalogatónak,
 Korpapotyogatónak.

A leányok körbe állanak, egy a kört kerülgeti. Ez s az előbbiektől folyik a párbeszéd. «Ezt elviszem . . .» mondással egyet közülök kiválaszt s körül vezet. Így megy mindaddig, míg mind el nem viszi s az új kör már csak kettő körül megy. Egyik elvitetvén, a játék véget ért.

(Beczeffa.)

24.

K á n y á s d i.

A gyermekek egymást kézen fogva kört alkotnak. Egy a körben áll, egy a körön kívül kerülgeti a kört.

A körben álló kérde:

Boldog asszony, boldog asszony!
 Mit kerülöd az én házam táját?

A kint levő mondja:

Azt kerülöm, azt kerülöm.
 Van-e neked eladó lányod?

A körben álló mondja:

Nincs nekem eladó lányom.

Ekkor a kívül levő körül járván mondja:

Óh ne tagadd, óh ne tagadd,
 Mert van neked eladó lányod,
 Pesten, Budán jártam,
 Azt is ottan láttam:
 Piczi karján kis kosárban
 Piros almát árult,

En is vettem tőle,
Most is van belőle,
Kis babámnak, nagy babámnak
Szállj ki nyoszolyója.

Ekkor a melyiknél a mondókáját végzi, azt kifogja s félre állítja s újra hangzik a fentebbi mondóka, míg csak a kör el nem fogy. Mikor mind kifogy, akkor mind egymás háta mögé áll, az előtte álló ruháját megfogja, s a ki a körben volt, az lesz a kánya, a ki kérő a csibék anyja, ezek egymással szembe állnak. A csibék anyja védi, a kánya pedig iparkodik a csibéket elszedni s ezzel vége a játéknak.

25.

A lányok leguggolnak körben, s egy kívül kerülvén őket mondogatja:

Kerülöm, fordulom *szent Ilona házát*,
Hogy megpárosítsa egyetlenegy lányát.
Adjon az úr egyet!

Ekkor egyet a kívül álló elkap és tánczolnak.

26.

Ke-rű-löm, fordulom Szent I-lo-na há-zát. Mit ke-rű-löd,
mit for-dú-lod Szent I-lo-na há-zát? Van-e né-ked,
van-e né-ked Szép el-a-dó lányod? Nincs nekem, nincs nekem
szép el-a-dó lá-nyom! Ne tūrd, ne ta-gadd. Lát-tam,
Kis vá-sár-ba, nagy vá-sár-ba pi-ros al-mát á-rúlt;

Vet - tem is, et - tem is be - lö - le, Most is van zse-bembe.

Ha vet-tél, ha nem vet-tél, Csak legyen a ti - ed.

(Zala.)

27.

A leányok egyet maguk közül letérdeltetnek, a többiek pedig ezt körülállják, s megfogják a szoknyáját.

Ekkor egyik elkezdi őket kerülgetni, s éneklő hangon mondja :

Kerülöm, fordulom
Szent Erzsébet házát.

A csoport : Mit kerüled, mit fordulod
Az én házam táját?

Kerülő : Azt kerülöm, azt fordulom
A te házad táját:
Volt neked egy olyan lányod,
Ki eladó volna.
— Nincsen lányom.

Pesten, piacon
Piros almát árul,
Vettem is belőle,
Most is van a zsebembe.
Az én lányom oly szép,
Oly kegyes :

Ki sem lép az ajtón
Aranygyümölcs nélkül,
Aranypapucs nélkül.
Szebbiket, jobbikat
Kecske magosabbikat.

Kerülő : Ez lesz az.

S ezzel a középtűt térdeplőre mutat. Ekkor a térdeplőtől kérdik mind :

Ki halt meg?

Térdeplő : Királykisasszony.

Mind : Mikor lesz a temetés?

Térdeplő : Ma délután.

Mind : Nem igaz.

Ekkor a térdeplő felugrik és elkezdi szaladni, a többiek pedig utána, s csipkedik.

(Bodmér.)

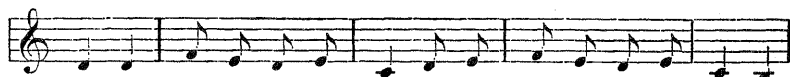
28.

Új Er-zsé-bet, új Er-zsé-bet! Mit ke-rű-löd, mit fordú-lod

Az én há-zam - nak tá - ját. Azt ke - rű - löm, azt for-
Jaj nincs né-kem, jaj nincs

dú-lom, Szép lá-nyo-dat ké - re - tem, Szép lá-nyo-dat ké - re-
né-kem Szép el - a - dó le - á-nyom, Szép el - a - dó le - á-

tem.
nyom. Teg-nap lát-tam
Et - tem is be-

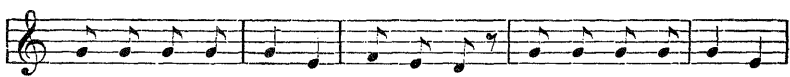
Bécs-be, Pi - ros al-mát á-rúlt, Most is van a zse-bem-
lő - le, Vet-tem is be - lő - le;

be. Az én lá-nyom oly szép, oly ke-gyes, Ki sem lép az

aj - tón A-rany gyű-rű nél - kül, A-rany papucs nél - kül.

Nem bánom én, ha szép, ha nem szép, Ke-zem-be ke - ri - tem,

E - gyi-ket, má - si-kat, Szó-ke ma - ga - sab - bi - kat.

(Tolna.)

29.

Járom az úr várnak hazáját
 Járom sokad magammal.
 — Az én lábom szolgálégény,
 Lábom nyomát sem nyomja.
 Vékony karját sem nyújtja.
 Isten gyónat, Isten gyónat.
 — *Óh Erzsébet asszonya!*
 Mit járod, kerülöd
 Az én házam környékit?
 — Azt járom, kerülöm
 A te házad környékit,
 Van néked, van néked
 Szép eladó lányod.
 — Nincs nekem, nincs nekem
 Szép eladó lányom.
 — Se ne tőrjed, se ne tagadd,
 Mert megláttam, piros pünkösöd napján.
 Piros almát árult,
 Piros kis kosárból,
 Vettem is belőle,
 Most is van a zsebembe,
 Bécsi keszkenőbe.
 Ha kell, adok belőle.
 — Ez volt az!

— Az én lányom oly szép, oly ékes, Selyemszoknya nélkül,
 Ki se mén a kis ajtón Aranygyűrű nélkül.

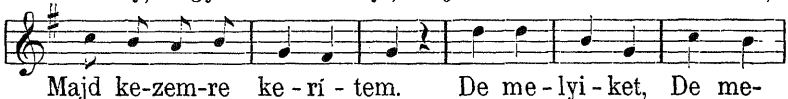
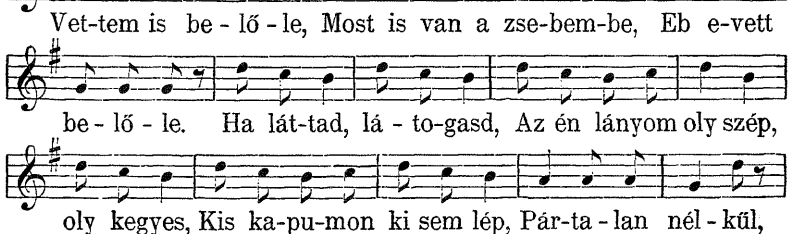
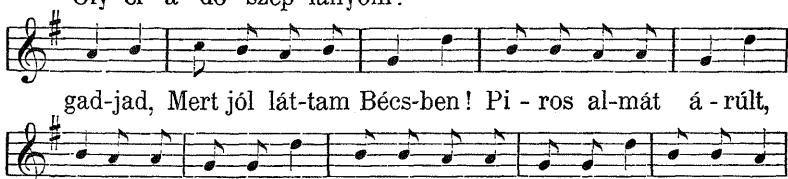
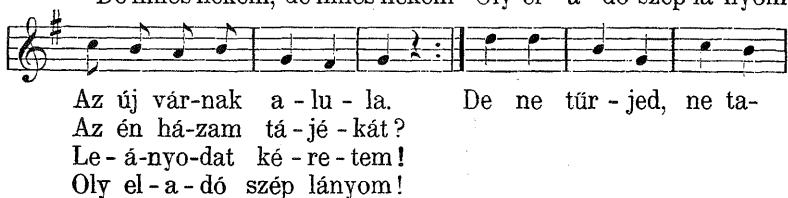
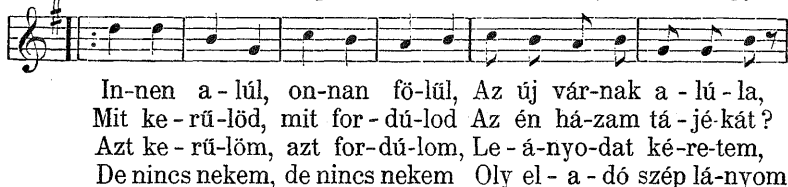
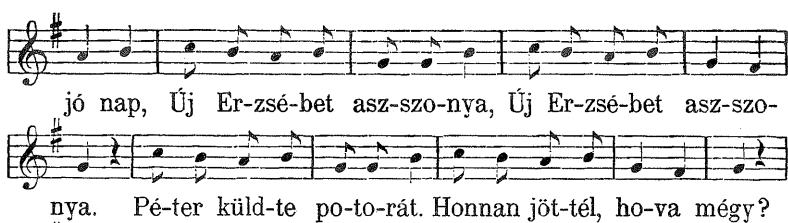
(Szenna.)

30.

Várkörjárás.

Először többen közössfogva körbe állanak, kettő pedig kívül kerüli őket. Az egyik botot tart kezében, éneklük:

Já-rom az új vár-nak az al-ját, Já-rom má-sod-
 ma-gam-mal. Szol-ga-le-gény, lá-ba-nyomát sem nyom-ja,
 Fe-hér kar-ját sem nyújt-ja. Is-ten jó nap, Is-ten

Itt a kettő közül, ki a botot tartja a kezében, kettőt, vagy hármat megüt, kik azután ő hozzá csatlakoznak. Ezután ismét elől kezdik, s mindaddig folytatják, míg a nagy körből egy sem marad, s itt a játéknak vége. A melyik fél énekel, az körben forog, azok pedig, a kik kívül vannak, kerülik a nagy körbelieket.
(Somogy.)

31.

(Sopron.)

32.

Gyermejáték.

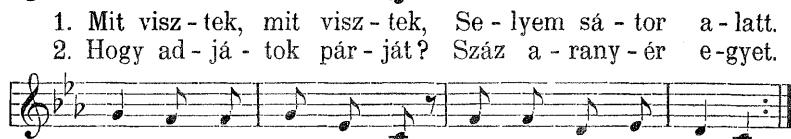
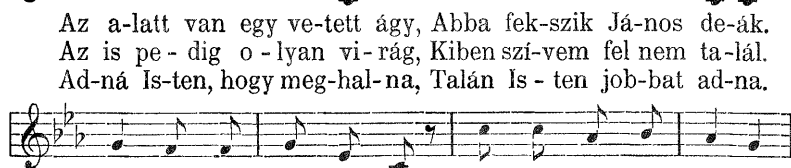
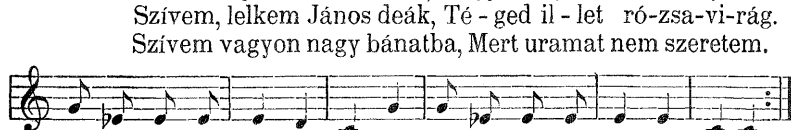
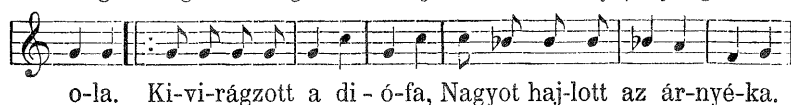
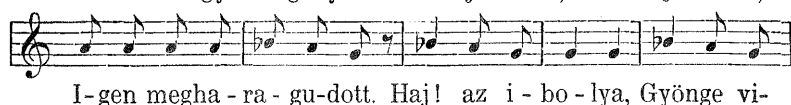
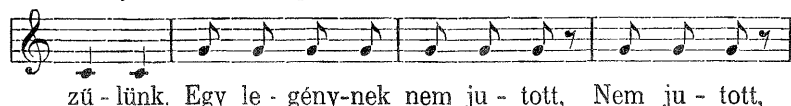
A gyermekek körbe állanak, egy körülöttük jár és énekl:

Járom, járom az úrnak a városát,
Járom egyed magammal.
Azt üzente, azt üzente, oly szép balkezem,
Balkezembe ne kerüljön aranygyűrű nélkül,
Vékony karcsú dereka,
Gyere velem *Erzsébet asszonyka*.

A kihez akkor ér, mikor az utolsó szót kimondja. az vele megy.
(Szombathely.)

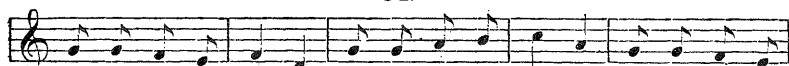
Já-rom az új vár - nak ha - zá - jat, Já - rom a sort
 ma-gam is; Szol-ga - le-gény lá-ba-nyo-mát se nyom-ja,
 Fe - jér kar - jat se nyújt - ja. Új hold, fé - nyes nap,
 bocsáss ka-put raj - ta! A cse-resznye pi - ro - sat bimbózik,
 Ma - jo - rán - na zöl - den le - ve - led - zik, A szeg - fű
 széj-jel har-ma - tod-zik, A szeg-fű széj-jel har-ma - tod-zik.
 Haj-tát, haj-mát, het-ven dinnye, Csi-ri po-hár fe - ne-ké-re,
 ket - tős kin-csem, ket-tős. Ha - ja min - den ra - ga-dánes,
 Csi - vir, csa-var csat - to - gás, Ha - ja vá - rom, vá-rom,
 Vá - rost rop-pant - sá - tok, Roppant-sá-tok, Roppantsá-tok
 a sza - la - i tán-czot, Sza-la - i ket - tő, Sza - la - i

3. Mit visztek, mit visztek
Tüskebokor alatt?
Legényeket viszünk
Tüskebokor alatt. | 4. Hogy adjátok párját,
Száz darab polturát.
Abból is vissza jár
Nékünk egy krajezár. |
|---|--|

5. Mert a leány drága,
Száz arany az ára,
De a legény olcsó,
Csak egy marék ocsu.

34.

1. É - va szí - vem, É - va, Most é - rik a szí - va, Te - rit - ve az

al - ja, Fel - sze - dik haj - nal - ra.

2. Bárcsak ez a hajnal
Sokáig tartana,
Hogy a szerelemnek
Vége ne szakadna!

4. Minden fa tetején,
Czédrusfa levelén,
Hadd szakajtott volna
Minden szegény legény.

3. Szerelem! szerelem!
Átkozott gyötrem,
Mért nem virágoztál
Minden fa tetején.

5. Lám én szakasztottam,
De elszalasztottam,
Utána futottam,
De el nem kaphattam!

(Sztankó Béla gyűjt.)

35.

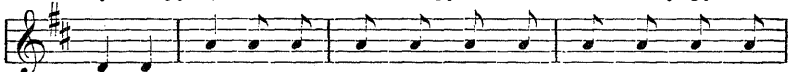
Já - rom az úr - nak a há - zá - ját, Já - rom má - sod -
(harmad stb.)

ma - gam - mal, Azt i - zen - ték, azt i - zen - ték, Oly szép

oly ke - gyés, A ke - zem - ben egy ke - rű - lő a - rany - gyű - rű

né - kem. Sem tű - röm, sem ta - ga - dom, Né - kem is van

o - lyan lá - nyom, Ki el - a - dó vol - na, Ró - zsa vol - na,

Pi - ros vol - na. Még is ki - for - dül - na! Üsd a há - tát, Üsd!

(Abaúj)

36.

Járom az Úrnak várnak házáját,
 Járom másodmagammal,
 Szolgalegény a lábamat sem fogja.
 Oh Erzsébet asszonyka,
 Hová volt kee?
 Hová jött kee?
 Kapitányunk lányát kéretni.
 Szebbiket, jobbikat és a magasabbikat,
 Ipadnak, napodomnak.
 Fogja kezét násznagyomnak.
 Perdüljön ki kend.

S a kínél a kend szó elhangzik, azt a belül álló leány tánczra perdíti.

37.

Kerülöm, kerülöm...

Kerülöm, kerülöm az úrnak városát,
 Harmad negyed magammal,
 Szölke legény vállaimat sem nyomja,
Vékony karját sem nyújtja,
Ó Erzsébet asszonyka,
 Fogj velem kezét (Mariska, Juliska stb.)

38.

Váras játék.

Három gyermek háromszög alakban letérdel a földre; a többiek összefogódzva, félhold alakban körüljárják őket.

Járom az új várnak az alját,
 Járom három magányát,
 Isten jó nap! isten jó nap!
Vékony karcsú derekad,
Oh Erzsébet asszonyka
 Végy el engem,
 A javából, a szebbjéből,
 A sár aranyából.

Itt párokra bomlanak, s a három térdelő is siet párt választani s danolják:

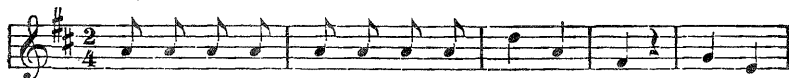
Kivirágzott a diófa,
 Nagyot vetett az árnyéka
 Az alatt van levendula,
 Levendula szép katona.

Mikor a lányok ezt mondják,
 A legények tánczul járják.
 Járjad, járjad szép katona.
 Csiszeg, csoszog a bocskora.

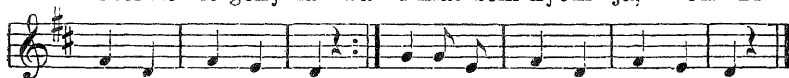
(Csurgó.)

39.

Járom, járom...

Já-rom, já-rom az úr-nak a vá-ro - sát, Ti - zen-
Szől-ke le-gény lá - ba - i-mat sem nyom - ja, Oh Er-

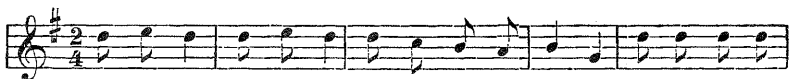

e-gyed-ma-gam-mal; Gye-re be hoz-zám, Czaf-rin-ka!
zsé-bet asz-szonyka!

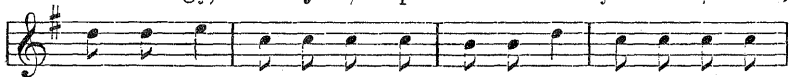
Ezen játéknál körben mennek a leányok egymás után, egyik a másiknak szoknyáját fogja. Közepében egy leány pálczával áll; s midőn azt mondják: «Gyere be Czafrinka» akkor a közepén álló leány a pálczával egyikre rá üt; mire ez a körbe lép. Így folytatják, míg mindnyájan a körbe nem jutnak.

(N.-Kajd.)

40.

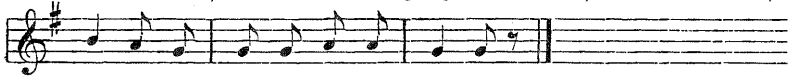
Honnan mégy, honnan jössz, Szép Erzsébet asszony? Innen, onnan,

asz-szo-nyok, Az úr-bér - nek a - lu - la, Lit - vá - ni - a

ü - ze - ni, De - rék le - gény ké - re - ti, Szeb - bi - ket,

job-bi-kat, Karcsú ma-ga - sab-bat.

(Nógrád.)

41.

In-nen, on-nan a - lú - la, Fe-hér-vár-nak a - lú - la,

Lányt jöt-tünk ké-ret - ni. Szeb - bi - ket, job - bi - kat,
 Kar-csú ma-ga - sab-bi - kat. A mi lányunk nem el - a - dó,
 Ki se mer-jük bo-csá - ta - ni
 Csak a ház-ba il - len-dő, Egy hin-tó - ba hat ló le-gyen,
 Száz arany gyű-rű nél-kül. Bal ke-zem-re, Jul-csa lányom,
 Mind egy - szó - rű le-gyen! Már mi ez - zel el-me-he-tünk,
 Ta - núlj em - ber - sé-get !
 So-ha visz-sza sem jö - he-tünk, I - pi - toknak, a - pá-tok-nak
 sár-ga sar-kan-tyú - ja, Lá-nyo-tok-nak, le - gény-tek - nek
 gyöngyös ko - szo - rú - ja.

(Arad.)

42.

Leánykérés.

A gyermekek körbe állnak, egy benn, egy a körön kívül;
 a körben levő gyermek megszólítja a körön kívül levőt! «Hol
 jársz itten szent Erzsébet asszony?» E megszólításra következő-
 képen válaszol:

Innen, innen asszonyom,
 Fehérvárnak alóla,
 Kapitány uram küldötte,
 Kigyelmed lányát kérette,
 Szebbiket, jobbikat,
 Karcsú magasabbikat.

Ekkor a körben levő következőleg válaszol:

Az én lányom nem eladó,
Csak házamban felillendő.
Kapufélen sem ereszttem,
Aranygyűrű nélkül,
Jobb karját sem mutatom,
Fátyol ingváll nélkül.

Erre a válasz következő:

Ha nem adod lányodat,
Már mi innen elmegyünk,
Soha vissza nem jövünk,
Apátoknak, anyátoknak,
Enni, inni nem adunk,
Sári, Mári, Kalári,
Gyere tököt kapálni.

A kire az utolsó szótag esik, odamegy a kérőhöz; újra kezdik, s mindaddig folytatják, míg a kör el nem fogy.

(Nagy-Kőrös.)

43.

Kapitány uram küldeték.

Kérő: Kapitány uram küldeték,
Kelmed lánya kéreték,
Szebbiket, jobbikat,
Karcsú magosabbikat.

Kiadó: Az én lányom nem eladó,
Csak házamba beillendő;
Kapufélig sem engedem,
Csikos szoknya nélkül,
A kis ujját sem mutatom
Aranygyűrű nélkül.

Kérő: Már én ismét elmegyek,
Többé vissza sem jövök,
Míg apátoknak, anyátoknak,
Gyöngyből gyöngykoszorút nem kötök.
Állj közénkbe Gyurka!

A gyermekek összefogózva körben állanak; egy gyermek a kör belsejében áll, ez a kiadó, egy másik a körön kívül, a kiadóval szemben, ez a kérő vagy küldött.

A kérő elmondja küldetése czélját, mire a kiadó megadja a feleletet: erre a kérő megindul a kör körül s elkezd mondani:

már én innét stb.; mire az utolsó szót kimondotta, a körben levő gyermekek közül egyet magával visz.

A kérő és kiadó között a mondóka újra kezdődik, mialatt a kérő a magához vett gyermekkel folyvást a kör körül jár; midőn az utolsó szót kimondotta, újra egy gyermeket vesz magához.

Igy folyik a játék mindaddig, míg a kérő minden gyermeket magához nem szedett s a kiadó egyedül nem marad. Most a kiadó meg akarna szökni, de a gyermekek útját állják s közbe veszik; erre a gyermekek örömkialtások és vidám kacaj között a kiadó feje felett tapsolnak, mire a játék véget ér.

(Zilah. M. Nyelvőr, XII. k. 236. l.)

44.

G y ű r ű s d i.

Király atyám küldött el,
Legszebb jányát kéreti,
Kisebbbiket, nagyobbikat,
Karcsú legmagasabbikat.

Az én jányom nem eladó,	Mán mi innét elmegyünk,
Nem is ti hozzátok való;	Hónap vissza se jövünk;
Az ajtóig sem megy el	Apáinknak, anyáinknak
Selyemfátyol nélkül,	Gyöngykoszorút nem kötünk.
Kis ujját sem nyújtja fel	Egy szekérbe hat lú legyen.
Aranygyűrű nélkül!	Akár nyerem, akár veszttem,
	Mutassa ki ez!

Egy a játszóik közül, kire a beszélő rámutat, kitarja kezét, hogy nála van-e az eldugott zálog; ha nála találták, ő megy a középre.

(Szatmár vidéke. M. Nyelvőr VII. 141.)

45.

Körben állanak; kettő, egymás kezét fogva, a kört kerüli; mire egy a körben állók közül e kérdést intézi hozzájuk:

Honnét jössz, hová mégysz, szent Erzsébet?

Mire az így felel:

Innét, onnét asszonyom,
Fehérvárnak alóla
Kapitány uram izente.
Izenetetét izente,
Kelmed lányát kérlette;

Szebbiket, jobbikat,
Karcú magosabbikat.

E szavak után a körön kívül álló kettő megáll, míg a többi körben állók forogva ezt dalolják:

A mi lányunk nem eladó,
Csak egy házba bé-eladó.
Haj! kegyes! Haj! begyes!
Lába újját se mutatja
Piros csizma nélkül,
A vaskapun be sem mégyen,
Hintós kocsí nélkül;
Még abba is hat ló legyen,
Csak üres ne legyen.

Erre a kívül állók így válaszolnak:

Mi nem bánjuk, mi nem bánjuk,	Czo fel, édes lovam,
Ha nem adjátok is,	Péter városába,
Mert mi holnap elmegyünk,	Sert is adnak, bort is adnak
Holnap ide se jövünk.	Ingyen jót is adnak.

E dal után, a körben levők egyikétől a kívül állók kérdik:

Uram! kit adsz mellénk,
Kivel haza menjünk?

Ekkor a kihez e kérdés intéztetett a körben levők közül, felemeli a jobb kezét s az azt fogó leányra mutatva mondja: «ezt»; a kívül álló kettő erre dalolja:

Nem szeretjük azt,
Nem kedveljük azt.
Rút maga, rút ruhája,
Lobogós gyolcs ingválla.

Ismét kérdi egy másiktól a két kívül álló:

Uram, kit adsz mellénk?
Kivel haza menjünk?

Akkor a kérdezett feltartja a balkezét s az azt forgóhoz mutatva szól: «ezt!» Erre a kívül állók dalolva így folytatják:

Szeretjük azt,
Kedveljük azt,
Szép maga, szép ruhája,
Lobogós gyolcs ingválla.
Állj kezemre! tanúlj emberséget!

mire a választott a kívül állókhoz csatlakozik s a játék újra kezdődik; a körbenállók egyet kivéve a kívül állókhoz csatlakoznak, mire a játék véget ért.

(Henczida.)

46.

Szép Örzsébet asszony.

Körben a lányok, a közepén szép Örzsébet asszony. Amazol körbe forogva, kérdezik:

— Honnan jössz, hová méssz
Szép Erzsébet asszony?
— Innét, onnét asszonyom.

Amazok megállva, ez forogva:

Fehérvárnak alóla
Kapitány uram izente,
Izenetét küldötte,
Lánytokat kéreti,
Szebbiket, jobbikat,
Karcú magosabbikat.
— A mi lányunk, a mi lányunk nem eladó,
Csak házunkba illendő.
Ki sem merjük bocsátani
Tíz arany gyűrű nélkül,
Hat ló hintó nélkül.
A hintóban hat ló legyen,
Mind egyszőrű legyen.
— Kar kezemre, Róza lányom,
Tanúlj embörségöt.
— Már mi evvel elmehetünk,
Soha vissza nem jöhetünk.

(Ipolyi A. gyűjteményéből.)

47.

Honnan jön kend Katus asszony...

Honnan jön kend Katus asszony?

— Innét-onnét asszonyom,	A mi lányunk nem eladó,
Fehérvárnak alóla.	Csak az házba beillendő.
Doktor uram hirdeti,	A kapuig sem eresztem,
A kend lányát kéreti,	Fátyol ingváll nélkül...
Szebbiket, jobbikat,	A kis ujját sem mutatom
Karcú magosabbikat.	Aranygyűrű nélkül!

Hadd járja, hadd járja,
Már mi innen elmegyünk,

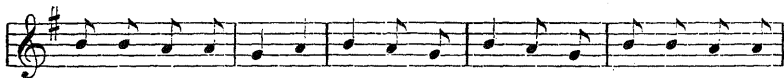
Többet vissza sem jövünk,
 Apátoknak sem hozunk,
 Anyátoknak sem hozunk.
 Sári, mári, kalári.
 Állj kezembe Katus asszony.
 — A belüljáróé, a külső tánczosé.

E játéknál körbe fogódzva lejtének a lányok, majd jobbra,
 majd balra.

48

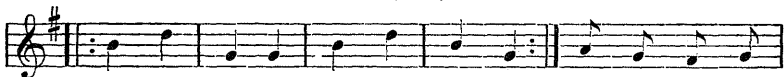
In - net tun - nat a Ti - szán, Ké - res - sük, ké - res - sük
 Fe - hér - vár - nak a - lat - ta,
 Ka - pi - tány úr i - zen - te,
 I - ze - ne - tét kül - döt - te,

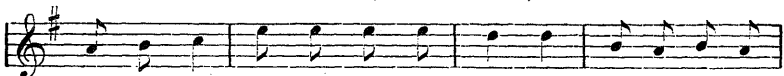
A kend - tek lá - nyu - kat, Szebbi - ket, job - bi - kat, Kar - csú ma - ga -

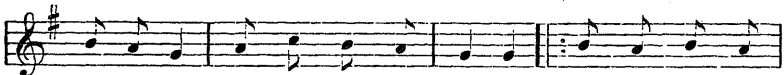
sab - bi - kat. Kard ke - zem - ben, Ta - núlj el - me - sél - ni.
 Jobb ke - zem - ben,
 Mar - csa lá - nyom,

Már mink ev - vel el - me - he - tünk, Ucz - czu le - gé -
 Töb - bé visz - sza sem jö - he - tünk,

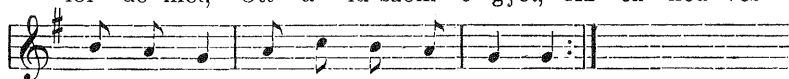
nyek men - tek, Sá - ri sar - kan - tyú - ban, U - tá - nuk a

le - á - nyok, A - rany - ko - szo - rú - ban. Ha jó lá - nyok
 Az á - gyu - lis
 Fel - pu - hí - tom

vol - ná - tok, Ne - kem kö - szön - né - tek. Kö - szön - jön a
kis ma - dár, Nem száll min - den ág - ra, Én sem fekszem
föl - de - met, Ott a - lu - szom e - gyet, Az én ked - ves

kis ku - tya, Mert kö - vé - rek vagy - tok.
min - den - kor A pap - la - nos ágy - ba.
va - cso - rám, Csak egy vő - rös hagy - ma.

(Torontálm.)

49.

Gyermekjáték, leginkább lányoknál. Énekelve:

— Honnét jön, hová mégy, szép Erzsébet asszony?

— Innét onnét asszonyom,

Fehérvárnak alóla,

Kapitány uram izene.

Izenetét küldötte.

Lánytokat kéreti,

Szebbiket, jobbikat,

Karcsú magosabbikat.

— A mi lányunk, a mi lányunk nem eladó,

Csak házunkba illendő (illendő).

Ki sem merjük bocsátani

Tíz aranygyűrű nélkül.

Hat ló, hintó nélkül.

— A hintóban hat ló lészen,

Mind egy szőrű lészen.

Többen: Már mi evvel elmehetünk,

Soha vissza nem jöhetünk,

Ipatoknak, napatoknak sári sarkantyúja,

Legényeknek, lányotoknak gyöngyös koszorúja.

Ugorjatok lányok, ha leányok vagytok,

Hadd csörögjön, hadd pörögjön

Gyöngyös koszorútok.

(Karczag.)

50.

Erzsébet asszony.

A leányok körben ülnek, kivéve Erzsébet asszonyt, ki körüljárja őket. A kör megkezdí dalolva vagy párbeszédben:

— Hol jársz, hol nem jársz, Erzsébet asszony?

— Innen onnan alúlról,
Fehérváron felülről,
Kapitány úr megizente,
A kend lányát megkérlette.

— Melyiket?

— Szebbiket, a karcsú derekút.
A kend lánya olyan kényes,
Olyan begyes,
Kis kapuján ki sem mehet,
Magas hintó nélkül,
Abban pedig hat ló legyen,
Mind a hat ló szürke legyen,
Czo, ki édes lovam!

Ezzel ráűt valamelyikre kendőjével; az fölkel s utána megy, mire a dal ismétlődik. Ha valamennyi elhagyta a helyét, Erzsébet asszony lábdobbanására mindenki igyekszik ülőhelyét elfoglalni; a ki kin marad, az lesz Erzsébet asszony.

(R.-Szombat.)

51.

Itt, itt jártam, asszonykám,
Fehérvári kalodán!
Kapitány úr azt izente.
Üzenetet kérete,
Szebbik, jobbik, karcsú magasabbikát.
Kar kezembe.
Marcsa lányom már mi ezzel elmehetünk,
Soha vissza nem jöhetünk.
Apátoknak, anyátoknak sári sarkantyúja,
Lányotoknak, legényteknek gyöngyös koszorúja.
Ugorjatok lányok, hogyha lányok vagytok,
Hogy csörögjön, hogy börögjön gyöngyös koszorútok.

(Aigner gyűjt.)

52.

K é r ő s d i.

A gyermekek két egyenlő csoportra oszlanak; egyik csoport leül, a másik félre megy, s a melyiknek lányt akarnak kérni, azt egy titkos jellel látják el; pl. ruhája alatt egyik karjára szalagot vagy zsebkendőt kötnek, s azután visszamennek a másik csoport-hoz. Mindegyik csoport közt van egy szóvivő, azok beszélnek.

Egyik: Bíró uram küldeték,
Kelmed lányát kéreték,
Szebbiket, jobbikat,
Karcsó magosabbikat.

Másik: Az én lányom nem eladó,
Nem a kapitánynak való.
A kis ajtóig sem megyen
Aranypálcza nélkül,
A kis ujját sem mutatja
Aranygyűrű nélkül.

Egyik: Már mink innét elmegyünk,
Holnap vissza sem jövünk;
Szép lányának gyöngykoszorút
Nem hozunk.
De ha lányát nekünk adja,
Elviszszük *asszonykocsiba*.

Másik: A kocsiban hat ló legyen,
Mind a hat egyforma legyen,
Akár nyerem, akár vesztem,
Add ide!

Ekkor rámutat egyre, s ha eltalálta, kinél van a jel, akkor az ő csoportja áll fel, s ők jönnek vissza leányt kérni, s az előbbieket ismét fogadják, az elmondott mód szerint.

(Bodpalád.)

53.

Útca hossza.

Felállnak páronként, oldalt kézfogással. Az első pár kezét feltartja, a második pár átbújik s megáll az első pár előtt. Most jön a harmadik pár, átbújik az első és második pár feltartott kezei alatt s megáll elől, s így tovább. Mindig az utolsó pár bújik és elől állapodik meg.

(Elesd.)

54.

Járom az úrnak váralját.

Járom az úrnak váralját
Járom másodmagammal (v. a hányan vannak).
Szeretem szép személyedet,
Állj ki te, állj!

55.

Álljon ki.

Járom az úrnak váralját,
 Járogatom magamat,
 Szeretem szemszemélyemet,
 A ki tanít emberséget,
 Álljon ki, álljon ki, álljon ki!

(R.-Szombat.)

56.

Körbe állnak, egy meg járja körül a körbe állókat.

Járom az úr házáját,
 Járom a sors magamat,
 Szereti szívem szemét,
 A ki szeret emberséget.
 Állj ki te! állj! (ekkor kiáll egy)
 Tedd be studli kis kapudat,
 Nyisd ki studli kis kapudat. (Igy megy soká.)

57.

Kerülő s játék.

Járom az Úrvárnak,	Soha sem voltam
Házáját, házáját,	Oly szép, oly kegyes,
Járom másodmagammal	Kerületes,
Ezt a leánykát, ezt a leánykát.	Aranygyűrű nélkül.

(Sopron.)

58.

Pál uram, Pál uram...

A leányok körbe állnak és kettő összefogódzva járkál a többi leányok körül; a két lány ezt énekli:

Pál uram, Pál uram,
 Megszeretted a mi leányunkat.
 A mi lányunk oly szép, oly kegyes,
 Kis ajtónkon ki sem néz,
 Száz arany gyűrűje,
 Nyirfa pózna, zöld gelicze,
 Ez lesz a mi lányunk.

Ekkor egy lányt kiválasztanak, az megy utánok, és szintén csak azt éneklük addig, míg mindegyik utánok nem megy.

(Szerdahely.)

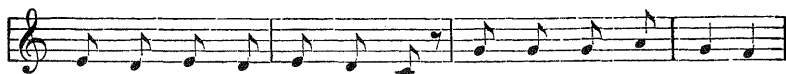
59.

Járom az udvart, járom!

Körbe fogódzva állanak fel; egy a kört kerülve éneklí:

Já - rom az ud - va - rát, já - rom, Sze - re - tem az
Csak e - gye - dül ma - gam já - rom,

em - ber - sé - get. Czo - ki te! Bár i - de se jöt - tem

vol - na, Lo - vam lá - bát Ki se tö - re - dez - tem vol - na.

Ha most innen el - me - gyünk, Sá - ri - vá - ri sar - kan - tyú;
Többet vissza se me - gyünk.

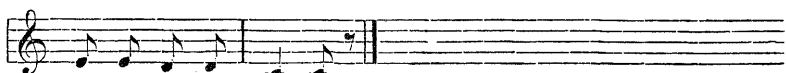
Nincsen nek - tek o - lyan lánytok, A - ki ab - ba il - le - ne;

Pap e - lej - be se mèn - ne Sár - ga czi - pe nél - kül,

E - züst ru - ha nél - kül; Ki se le - het - ne mon - da - ni,

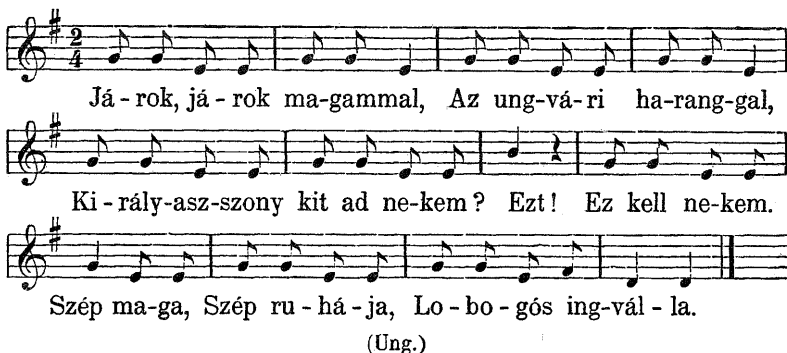

Sze - le Er - zsi nél - kül.

Erre a megnevezett a kört ott hagyva, a kört kerülőnek ruhája szélét fogva, amazzal együtt kerül, vele együtt énekelve a leírt dalt. Ha már így mind ott hagyátk a kört s új kört alkotnak, akkor még egyszer megkerülik a kört s vége a játéknak.

(Jászberény.)

60.

Já - rok, já - rok ma-gammal, Az ung-vá-ri ha-rang-gal,
 Ki-rály-asz-szony kit ad ne-kem? Ezt! Ez kell ne-kem.
 Szép ma-ga, Szép ru-há-ja, Lo-bo-gós ing-vál-la.

(Ung.)

61.

Most ké-re-ti a né-né-met Czf-ra sza-bó-le-gény,
 En-ge-met is most ké-ret egy Szegény szol-ga-le-gény,
 Ö-röm a né-ném-nek Czfira sza-bó-le-gény, Si-ra-lom
 én né-kem Szegény szol-ga-le-gény.

(Ung.)

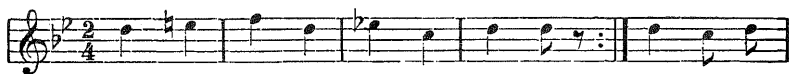
62.

Már mi ev-vel el-me-he-tünk, Most viszik, most vi-szik
 So-ha visz-sza nem jö-he-tünk.
 U-gor-ká-nyi lá-nyát, Bi-bor-ban, fá-tyol-ban,
 A-rany-ko-szo-rú-ban.

(Pestm.)

63.

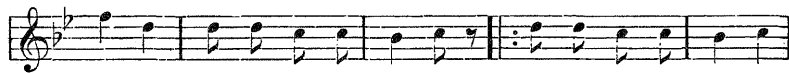
Már mi ev - vel el - me - he - tünk, Most vi - szik
So - ha visz-sza nem jö - he - tünk.

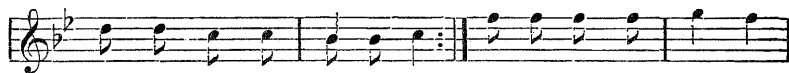
most vi - szik U-bor-ká - né lá-nyát. Bí-bor-ba, bár-sonyba,

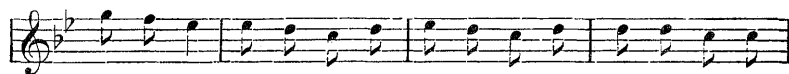
Gyön-gyös bu-gyo - gó - ba. Jaj nincs né - kem, jaj nincs

né-kem Szép el - a - dó lá-nyom, Mert el-vit-ték Bécsbe.
Vet-tem is be - lõ - le,

Pi - ros al - mát á - rúl, Az én lá - nyom Oly szép,
De nem et - tem be - lõ - le.

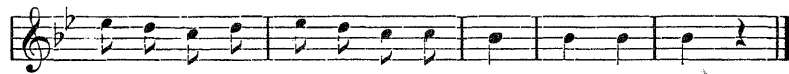
oly ke-gyes, Ki nem vinném kis ker-temből Arany-gyű-rű

nél-kül, Fá - tyol nél - kül. Ha vagy kevély, ha nem ke-vély,

Ke - zem - re ke - ri - tem És el - vi - szem. I - pi-dom-ra,

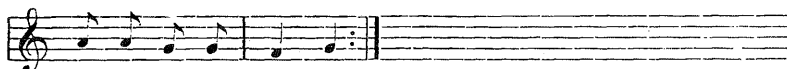
A - pu-dom-ra Czigány-ke-cse - gé - é - é - re!

(Pestm.)

64.

Már mink ev - vel el-me - he-tünk, Most vi-szik, most vi-szik,
So - ha visz-sza, nem jö - he-tünk. Bí - bor-ba, bársony-ba,

I - bor-ká - né lá - nyát.
Gyöngyös ko - szo-rú - ba.

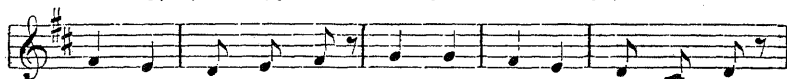
(Jász-N.-Kún-Szolnok m.)

Nyulacska-játék.

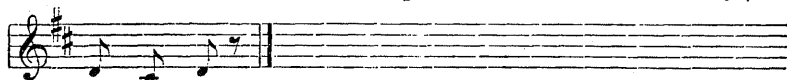
1.

Hej nyu - lacs - ka, ki - csi - ke, ki - csi - ke, A ga-
Öl - gyet, völ-gyet be - fut - ja, be - fut - ja,

lam-bom fá - raszt - ja. Szép lo - va-mat szikkaszt - ja,

szik-kaszt - ja.

2. A szőlősi udvarán, udvarán,
Minden délben dobogván, dobogván;
Annak adjuk a leányt,
Ki felköti a kardját, a kardját.

Felkötöttem kardomat, kardomat,
Add nekem a lányodat, lányodat.
Iczca lánczos lapatyos!
Fekete fodros, fátyolos, fátyolos.

Valaki kertje ez,
Az ágyom kertje.
Valami van benne,
Alomdeszka, fodormenta.
Nóta.
Czuki tavalyi kutya.

Termett, termett egy kis fa,
Tengeri Maricska;
A kit szeretsz, Magyar Ferencz,
Kapt be!

Hazudik a Palkó,
Mert katona Jankó,
Várad alatt Jankó,
Búbriska.

Jönnek, mennek a czigányok.
A széna murvába,
Hárman ülnek egy kis lovon,
Dorombot csinálnak.

Hej baksa, baksa!
Salári Kata.
Pecsenye sütő zabkenyér

Hármat fizettem a hegedűbe,
Még se mehettem
Az előtánczba.

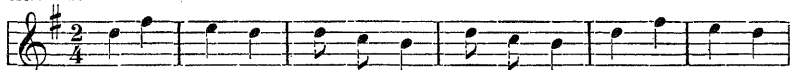
Török czicza, török talyigába.
Pénz volna pöngene,
Serkedne,
Mégis kiserdtülne.

Ezt így játszák. A fiúk összefogódzkodva körbe állanak, egy leány a közepre megy s a fentebbi danát éneklük egész addig: Ki felköti a kardját stb. Ekkor szétbomlik a kör s a melyik fiú a leányt leghamarab elkapja, az éneklük tovább, hogy: Felkötöttem kardomat stb.

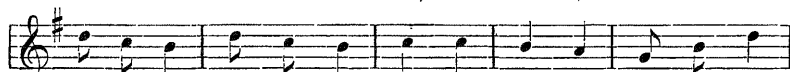
(Ó-Telek.)

Lassan.

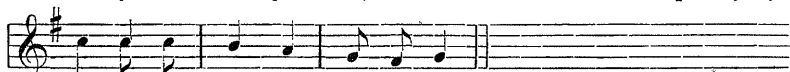
3.

Hej nyu - lacs-ka ki - csi - ke, ki - csi - ke. Völgyet, hegyet
A Szó - lő - si ud - va-rán, ud - va-rán, Min-den délben
Fel - öl - töt-tem kar-do-mat, kar-do-mat, Add ne-kem a

be - fut - ja, be - fut - ja, Szép lo - va - mat szi - kaszt-ja,
do - bo-gán, do - bo - gán, An - nak ad - juk a le-ányt,
lá-nyo-dat, lá-nyo - dat, Icz - czu lán-czos la - pa-tyos,

A ga - lamb-ját fá-raszt-ja.
Ki fel - öl - ti a kard-ját.
Fe-ke - te fod - ros fá-tyo - los!

(Torontál.)

4.

Körbefogódzva.

A szöllősi udvarán, udvarán
Minden délben dobog ám, dobog ám.
Annak adják a leányt, a leányt,
Ki felköti a kardját, a kardját.
Felkötöttem kardomat, kardomat
Add nekem a jányodat, jányodat!

(Az «acsok» dallamára.)

Ieza, czicza, lucza fodros, fátyolos,
Valami van benne, ólom deszka,
Fodormenta, kántor megtanulta.
És a tavalyi czicza. Haj fel, posadt, a padra.
Kitört a létra foga!
Én kis kertet keríték, keríték,
Bele rózsát ültetek, ültetek.
Szomszéd jánya rászokik, rászokik,
A törvényre vitetik, vitetik.
A törvény is azt mondja, azt mondja
Jányt illet a koszorú, legényt a bokréta.

(Ezalatt forognak.)

(Cserépfalu. Alsó-Borsod.)

5.

Guggoló.

Egy nyúlacska, kicsinyke,
Eget földet berutja,
Határaig bosszantja,
Haláláig bosszantja.
«Hová mész, jámbor?»
«Szőlőbe jámbor.»
«Mit fűsz?» «Éneket?»
«Nem fúhatom, nem fúhatom!»
Az asszonyok rároppantják.
Kávé, rekubé.
Veres Peti gyere bé!
Jól megszorítsd a lovadnak szarát,
Hogy el ne tapossa a *pünkösdi rózsát*.
Tengericze, kukoricza,
Hajrá, hopp!

Erre az utolsó szóra leguggolnak.

(Kisújszállás.)

Lányok ülnek toronyba.

1.

Hej szénája.

A gyermekek kezét fogva kört alkotnak és ezt éneklik!

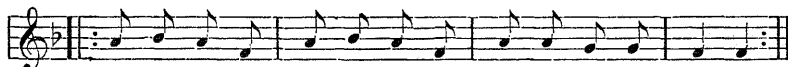
Hej szé-ná - ja, szé - ná - ja, szé - na sza-ka - dék - ja,

Lá-nyok ül - nek a to-ronyba Gyöngyös koszo - rú - val,

Ar - ra mennek a le - gé-nyek Sár - ga sar-kan - tyú-val.

Lányok vagytok, szépek vagytok, Pi - ros az or - czá - tok.

Kert-be mentem, rózsát szedtem, Szívem szakajt - já - tok.

El - vesz - tet - tem zsebkendő - met, Megver a - nyám ér - te,

Meg - ta - lál - ta egy szép legény, Csó - kot ka - pott ér - te.

Ekkor a közepén levő, valamelyikhez megy, megcsókolja és tánczolnak egyet.

Ezzel a játék újból kezdődik.

2.

R ó k á s d i.

Juliskának pénze

Gyöngyös koszorúja;

Falu végén jó bort mérnek,

Isznak is belőle;

Ha jó legények volnátok,

Ti is meginnátok.

Haj csücsce, csücske,

Haj ki belőle!

Pál uram izente,

Izenetet elvitte.

A mi kutyánk megkölykezett,

Kettőt a szalmába;

Egyik szegfű, másik göndör:

Isznak pálinkába

(Zsigárd. Aigner gy.)

3.

Egyet középre vesznek s körbe forogva éneklik:

*A toronyba
Három kis leány,
Asszony koszorúba;
Arra mennek a legények
Sárga sarkantyúba.
Lányok vagytok,
Szépek vagytok
Piros az arczatok!
Egy kis kertet kerítettem,
Abba rózsát ültettem;
Rá kapott a szomszéd lánya,
Egyszer, kétszer megvertem,
A bírónak feladtam.
A bíró is azt mondta:
Lánynak illik a rózsá.
Legénynek a bokréta.
Tyuk... a markába,
Vigye iskolába,
Tegye az asztalra,
Tanító számára.*

Ekkor mindnyájan szélylyel futnak, és a körben levő egyet elfog, ki azután helyette megy a körbe.

(Kun-Szt.-Márton. Aigner gy.)

4.

Lányok vannak a to-ronyban, Arany ko-szo - rú-ban.
Ar-ra men-nek a le-gé-nyek, Sár-ga sar-kantyú-ban.

1. Lá-nyok vagytok, szé-pek vagytok, Pi - ros az or - czá - tok
2. Az én u - ram nincs itt - hon, Za - bot ment hegyez - ni,
3. A tűz - he - lyen a paszuly, Ma egy he - te főz - tem.

1. Kert-be men - tek, ró-zsát szedtek, Fáj a szí-vem rá - tok.
2. Majd ha - za jó es - té - re; Mit fog va - cso - rál - ni?
3. Nem főz - he - tek min - dig húst, Ta - val nyáron főz - tem.

Ezt így játszik: A lányok körbe fogódnak, két lány meg a kör közepére megy s ott tánczol mindaddig, míg a danát el nem dalolták. A mint a dalnak vége, az egyik lány a körből elkap valakit s azzal tánczol tovább, a másik pedig ismét a körbe fogószik.

(Fancsal.)

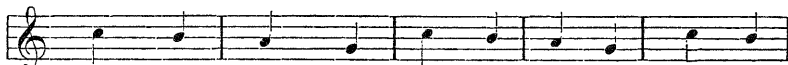
5.

Szerdán viszik a lányokat . . .

Körbe fogódnak, egy pedig a körön kívül jár, miközben dalolja:

Szerdán vi-szik lá-nyo-kat, A leg-szeb-bik lá - nyo-kat.

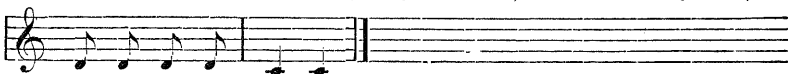

Gyöngy, gyöngy, gyöngy, Gyöngy asz-szo - nyá-nak, Gyöngy-ko-

szo-rút a lá - nyá-nak, Vesszőt, vesszőt a há - tá - ra.

(Vagy: Rózsát, rózsát a lányának).

Hogy sen-ki se lás - sa.

A dal végén megfog egyet a kezénél s ismét dalolva körüljárják a kört, azután a másikat, harmadikat stb. veszik ki a körből s a járást mindaddig így folytatják, míg csak kettő marad a körből. Majd ezek mellett járnak körül, míg csak mind a kettőt egészen körül nem övedzik, miközben folyton ezt dalolják: «Zárd bé kapu, Zárd bé kapu». Ezután kezdik dalolni: «Nyíl ki kapu, Nyíl ki kapu» míg a kört visszacsavarodva kinyitják.

(Kölcsé.)

6.

Elől mennek a legények
Sárga sarkantyúba,
Utánuk meg a leányok
Aran koszorúba.

Eb köszön néktek
Mert kevélyek vagytok.
En sem fekszem mindennap
A paplanyos ágyba.

(Csurgó. M. Nyelvőr. X. k. 95. l.)

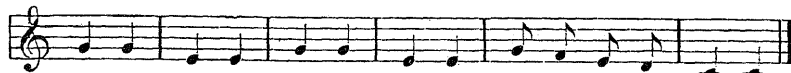
7.

Lá-nyok ül - nek a to - ronyba A-rany-ko-szo - rú - ba ;
Ar - ra men-nek a le - gé-nyek Sár-ga sar-kan-tyú - ba.

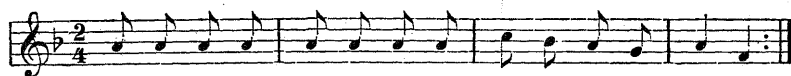
Lá-nyok, lá-nyok szé - pek vagy-tok, Pi - ros az or - czá-tok.

Kertbe men-tek, ró - zsát szedni, Fáj a szí - vem rá - tok.

(Sztankó Béla gyűjt.)

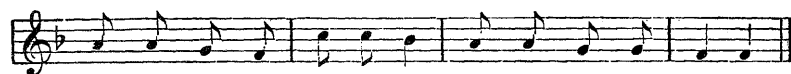
8.

Lányok mennek a templomba, Gyöngyös koszo - rú - ba,
Ar - ra mennek a le - gé-nyek Sár - ga sarkan - tyú - ba.

Ha jó lá-nyok vol-ná-tok, Ne - kem kö-szön - né - tek,

Hosz-szú a pánt - li-ká - tok, Bo-kor - ra köt - né - tek.

(Sztankó Béla gyűjt.)

9.

Körbe fonódnak és körbe járva éneklük:

Lányok mennek aranyba,
Arany koszorúba,
Utánok a legények
Sárga sarkantyúba.

Ha jó lányok volnátok,
Nekünk köszönnétek.
Köszönjön a kis kutya,
Mert kevélyek vagytok.

Az árgyélus kis madár
Nem száll minden ágra,
Én sem fekszem mindenkor
A paplanos ágyra.

Megpuhíttom földemet,
Ott aluszom egyet,
Az én kedves vacsorám
Csak egy piros alma.

Zöld selyem ostya
Zöld karmazsina,
Dinom-danom. szent Ilona

(vagy általában a körbe már ekkor belépett játszó leányka neve)

Fordújj angyal módra.

Ezt ölelem, ezt szeretem,	Tárgyillom, tárgyillom,
Ez az én édes kedvesem.	Sárga gilicécske.

Irgem, forgom,
Sári torkom,
Fényes madárkácska,
Van-e még az én kertemben
Szép szedett rózsza,
Azt is megkötöm én
Városi módra.
Zibordom, zábordom,
A pünkösdi rózszi.

Íródeák kertje mellett,
Hajlott ága vize mellett,
Mégis elröpíti.

Már mink ezzel	Többé vissza
Elmehetünk,	Sem jöhetünk

Itt csattognak,
Ott pattognak,
Leányoknak,
Legényeknek
Gyöngyös koszorúja.

Hol jártál Erzsébet asszony?
Innen, onnan asszonyom,
Fehérvárnak alatta,
Kapitány uram üzente,
Üzenetét küldötte,
Szebbiket, jobbikat,
Karcú magasabbikat,
Kar kezembe Erzse lányom,
Tanulj emberséget!

Fújjad, fújjad
 Jó katona,
 Hadd roppanjon
 Király fia.
 Az elején, az elején,
 Csak dobot üssünk;
 A hátulján, a hátulján,
 Csak gyorsan menjünk,
 Happ ide dombos,
 Faltöve mocskos,
 Táská vége fótos.
 (Orosháza. M. Nyelvőr, I. k. 229. l.)

Mit visztek, mit visztek selyem sátor alatt?

1.

Mit visz - tek, mit visz - tek Se - lyem - sá - tor a - latt ?

Le - á - nyo - kat vi - szünk Se - lyem - sá - tor a - latt.

Hogy adjátok párját?
 Száz aranyért egyet,
 A legkisebbiket.

Mit visztek, mit visztek
 Tüskebokor alatt?
 Legényeket viszünk
 Tüskebokor alatt.

Hogy adjátok párját?
 Egy garasért egyet,
 Mert a legény olcsó,
 Mint egy marok ocsú.

(Sztankó Béla gyűjt.)

2.

A győ - ri le - gé - nyek, a győ - ri le - gé - nyek, Fe hér föl - det

szántnak, Tisz - ta bú - zát vet - nek.

Mit visztek, mit visztek
Selyem sátor alatt?
Leányokat viszünk.
Selyem sátor alatt.

Hogy adjátok párját?
Párját száz forintér.
Abból is visszajár,
Pedig egy fél krajczár.

Mert a leány drága,
Száz forint az ára,
De a legény olcsó,
Csak egy marék ocsú.

(Szenna.)

3.

Mit visztek, mit visztek a selyem sátorba.

Mit visztek, mit visztek a selyem sátorba?
Leányokat viszünk a selyem sátorba.
Mikor a leányok édes mustot isznak,
Akkor a legények meleg vizet isznak.

Ezt nagy leányok szokták játszani. Kettesével szembe állva összefogódnak. Karjaik 8-as alakot mutatnak. Így van 8—10 pár egy sorban. Oldallépéssel mennek előre, éneklék a fentebbi szöveget; e közben egy kis leányt felálltatnak a nagy leányok összefogott kezeikre s két oldalt egy-egy nagy leány karjánál fogva vezeti a nagy leányok kezein. Mire a sornak végére érnek, oda mennek azok, a kiknél kezdődött a játék. Így a sornak soha sincs vége, a hátulsók mindig újra, meg újra előre allnak s ekképen a «selyem sátor»-t dalolva végig mennek akár a falun s akkor a kis leányt megfordítják szemmel s visszafelé jönnek.

(Beczefa.)

Párválasztás.

1.

Fiúk és leányok kört alkotnak. A körbe két leány áll; az egyik a királyné, a ki társának párt választ.

Setét az erdő,
Csillagos idő,
Szépen kérem, kis királyné,
Kit ad én mellém?

A királyné választ; ha a választott a másiknak nem tetszik, ez a felelet:

Nem köl neköm az,
Nem kedvelöm azt;
Rút maga, rút ruhája,
Tetves a gumiczája.

Kötöm kötélre,
Rántom gödörbe;
Főszakajtok árva csalánt,
Csapok s . . . e

Ha pedig tetszik, ez a felelet :

Az köl neköm az,	Kötöm selyömrre,
Aszt kedvelöm aszt;	Rántom ölembe,
Szép maga, szép ruhája,	Főszakajtott basarúzsát
Sárga sarkantyús csizmája.	Adom kezibe.

(Borsod. Bács m. M. Nyelvőr V. 381.)

2.

Járok, járok magammal.

A játszótársak egyenes sorban állnak. Egy közülök király-asszony, ez a sor elején áll. Két leány (egy nagyobb, egy kisebb; a nagyobb a nagy, a kisebb a kis harang) egymást kézenfogva megkerülik a sort, s mentőkben mindnyájan a következő dalt éneklik :

Járok, járok magammal,
Az ungvári haranggal;
Királyasszony kit ad nekem ?
Ezt!

Midőn ezt kiáltják: «ezt!», a sorból a királyasszony a következőt a két leánynak adja s ezek tovább folytatják körútjokat ezt dalolva :

Ez kell nekem.	Szép ruhája,
Szép maga,	Lobogós ingvalla!

Ezután ismét kezdik: Járok, járok magammal stb. Midőn ismét oda érnek: «ezt!» a királyasszonytól újra még egy leányt kapnak. A dalt és körjárást mindaddig ismétlik, míg a sorból mind hozzájuk kerül. Ez megtörténvén, korbe állanak; a király-asszonyt középre veszik s mindnyájan ismét dalolják:

Járok, járok magammal,
Az ungvári haranggal;
Királyasszony kit ad nekem ?

A királyasszony ezt feleli: «Magamat!»

Ekkor a játszótársak a királyasszonyt megcsapkodják. Ez a játék legszebb része. (Vaján.)

Haj szénája, szénája . . .

1.

Hej szénalja . . .

Hej szénalja, szénalja,
Széna szakadékja,
Bíborba, bársonyba,

Gyöngyi koszorúba.
Kinek látom mosolygását
Bíró szedi zálogát.

(Körbe fogódzva játszik. Zalogosdi.)

(Jász-Ápáti.)

2.

Hej szénája, szénája...

Körbe forognak, egy a kör közepén áll s dalolják:

Hej szénája, szénája, széna szakadékja,
Benne vagyok kerék asszony, kerék kis menyecske.
Öleld, öleld, a kit szeretsz!

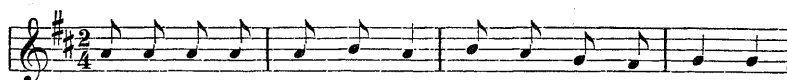
Ekkor egyet a körből kiválaszt s a körben tánczolnak.

Szomszéd asszony lányát,
A kis Katiczáját,
Kötöm a fejére
Gyöngyös koszorúját.
Adjon Isten lassú esőt!
Hadd mossa el mind a kettőt!
Hajdinába rity, rotty!
Ha megbírod kity, koty!
Czoki vén bocskoros!

Most a behívott marad a körben s a behívó megy a körbe és így tovább.

(Beczefa.)

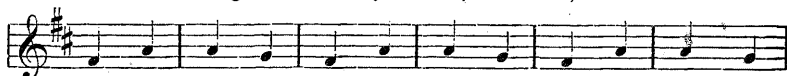
3.

Haj szé-ná - ja, szé - ná - ja, Szé - na sza - ka - dé - ka;

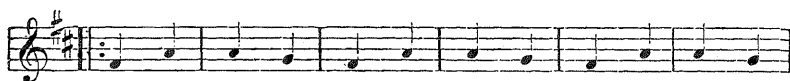

Ben-ne fo - rog kis me-nyecs-ke; Ö - leld, a kit sze-retszt.

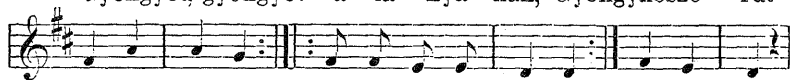

Ezt ö - le - lem, ezt csó - ko - lom, Ki - ta - ka - rom.

(Be - ta - ka - rom.)

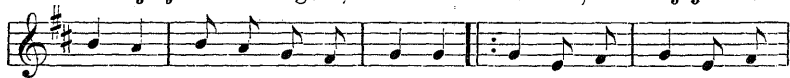
Ég a gyer - tya, ha meg - gyűjt-ják. A le - á - nyok
Fúj - jad, fúj - jad, jó ka - to - na, Hadd vi - gad - jon
Ez az út - cza be szép út - cza, Roz - ma - ring - gal
Gyöngyöt, gyöngyöt a lá - nyá - nak, Gyöngykoszo - rút

szé - pen fúj -ják, Szi - ta, szi - ta pén - tek, Zab szer - da!
ez az út - cza! Szo - mo - rú csü - tör - tők,
ki van húz - va.
az any - já - nak.

Ne híj - ja - tok en - gem, Tó Vi - o - lá - nak, Csak híj - ja - tok

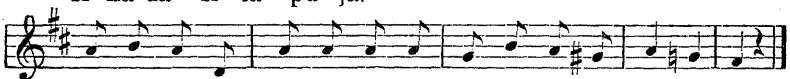
en - gem, Vi - rág - za - bo - lá - nak. Hej! la - la, hej! la - la
Szag - ga - ta, szag - ga - ta

czu - czor - ká - nak, Hej no vég - re don - do - rám, don - do - rám.
bí - bor - ká - nak, Ne - ked a - dom Zs - uzi - kám, Zsu - zsi - kám.

Hej la - pu - ja la - pu - ja, Faggyú gyer - tya. A ke - mencze
A ná - da - si la - pu - ja.

lán - got ve - tett, A Zsu - zsi - ka be - le - e - sett, Guggocska!

(Nagy-Kőrös.)

4.

Haj szénája.

Körbe áll összefogódzva 20—30 lány, s körben forogván, a következő dalt éneklük:

Haj szénája, szénája, széna szakadéka,
Benne vagyon királyasszony,
Öleld, a kit szeretsz.

A játszó leányok közül egy a kör közepén áll, s mikor ezt dalolják: «Ezt csókolom», a körben álló kiválaszt egyet, ezzel tánczol.

Ezt ölelem, ezt csókolom
A szomszédom lányát, a Katuskát,
Fejembe tészem gyöngyös koszorúját.
Zsimodom, zsámodom,
Zsámodai rózsa;
Roppantsátok, roppantsátok
Ballószegi lányok,
Vagytok elegen, ugorjatok egyet. Guggócza!

Erre leguggolnak, s a játék ismételtetik.

(Kecskemét. Ballószeg.)

5.

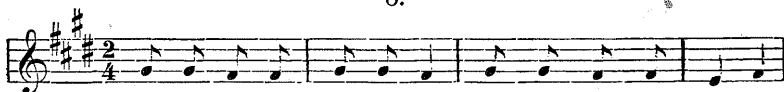
Ej széna . . .

Ej széna, széna, széna szakadéjja
Benne vagyon kerék asszony,
Kerek kis menyecske.
Öleld, öleld a kit szeretsz.
Ezt ölelem, ezt csókolom.
Adsza édes kezedet,
Másikat is kegyeset!
Malomász, malomász,
Czuczki Mari mit csinálsz?
Adjon Isten lassú esőt,
Mossa össze mind a kettőt!
Szita szita péntek,
Szomorú csütörtök,
Zab szerda.
Zibet, zabot a lovának,
Gyöngyöt, gyöngyöt asszonyának,
Gyöngykoszorút a lányának!
Ég a gyertya, ha meggyújtják,
Ezt a kis lányt szépen tartják.

Adsza édes kezedet, Malomász, malomász,
Másikat is kecseset! Czuczki Mari mit csinálsz?

(Tósok-Berény.)

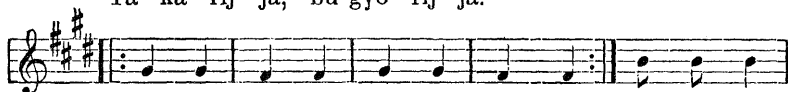
6.

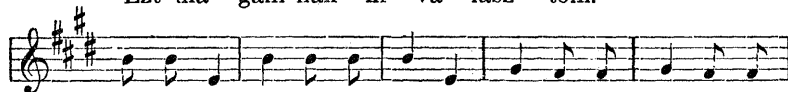
Haj szí-ná - ja, szí - ná - ja, Szi - na sza - ka - dék-ja.

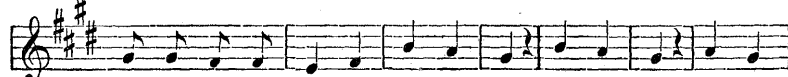
Ben-ne va-gyok ke-rek asszony, Ö-leld, a kit szeretsz.
 Könnyen, könnyen kis me-nyecske,
 Ta-ka-ríj-ja, bu-gyo-ríj-ja.

Ezt ö-le-lem, ezt csó-ko-lom, Kö-tök szép
 Ezt ma-gam-nak ki-vá-lasz-tom.

ko-szo-rút, Fe-jem-re té-szem, Csúmondom, Csúmondom,

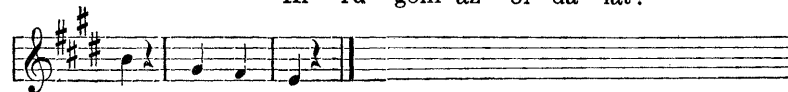
Tisz-ta gé-ri-csecs-ke, I-de is, o-da is, Én ró-

lam is gon-dos-kod-jál to-vább is. Bis bis bis,

to-vább is! Ki-csi ne-kem ez a ház, Bis bis
 Ki-rú-gom az ol-da-lát!

bis, to-vább is!

(Tür.)

7.

Körtáncz.

A gyermekek körben állnak, egy pedig a kör közepén áll és dalolja:

Haj szénádom, szénádom, széna szakadékom,
 Benne vagyon kerék asszony, pedig kis menyecske.
 Ezt ölelem, ezt csókolom, ez az én társom.

Ekkor a középben levő egyet behív a körbe és tánczolnak, a többi pedig folytatja a nótát:

Szita, szita péntek,
Szerelem csütörtök,
Zab szerda,
Juliska.

Juliska is kis menyecske.
Rakd ide, oda is,
A mi házunk elébe is,
Tovább is.

Gyöngyöt, gyöngyöt asszonyának,
Gyöngykoszorút a lányának.
Ég a gyertya, ha meggyújtják,
Azt a lányok szépen fűjják.
Szállj ki szőke, barna,
Ugorj egyet hamar!

Most kimegy a körből az, a ki először bent maradt, s dalolják a következő dalt:

Mikor a leányok szépen fűjják,
Kacsaringós tánczot járják.
Kis utczába belobbantják,
A városba is behajtják.

A körben levő leány ismét behív egyet tánczolni:

Gyere szívem katona,
Járjunk egy pár tánczot.
Akasszunk a nyakadba,
Hosszú aranylánczot.
Húzd meg cigány a nótát,
Ne sajnáld a húrját,
Megadom az árát.
Nem mék én már férjhez,
Se ifjúhoz, se vénhez.
Kanál kell a léhez,
Bor a pecsenyéhez.

(Nagy-Sáp.)

8.

Úgy kezdődik, mint a 7. számú, de aztán így megy:

Ég a gyertya, ha meggyújtják,
Ezt a kis lányt szépen tartják.
Forogjatok koszorút, ti sem lesztek szomorúk;
Szaki, szaki szena; ugorj egyet barna!
Kis kácsa fürdik fekete tóban,
Lengyelek készülnek Lengyelországba;
Add ide rokonom; Nem adom rokonom,
Mert én a pokolban lakom.

Szürke lovam, paripám, lakik a mezőben,
Szép asszony szeretőm lakik az erdőben;
Van neki köténye, az eget hajtja,
Van keszkenője, a habot hajtja.
E-re-re, pe-re-re, eredj a helyedre.

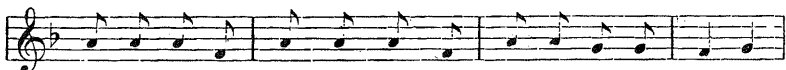
(Tök.)

9.

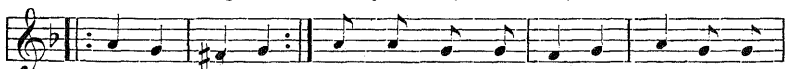
Páros táncz.

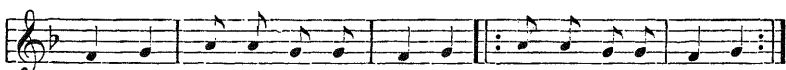
Hej szén - aj - ja, szén-aj - ja, Szé - na sza - ka - dék - ja,

Ben-ne fo - rog kis me-nyecs-ke, Ö - leld, a kit sze-retsz!

Ezt sze - re - tem, Ko-mám-asz-szony lányát, Kál - ló - ba
Ezt el - ve-szem.

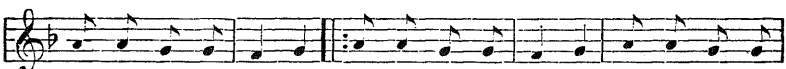
fúj - ják, Deb-re-czen-be jár - ják, A kas-sa-i lá-nyok,
Csak azt fújdogál - ják.

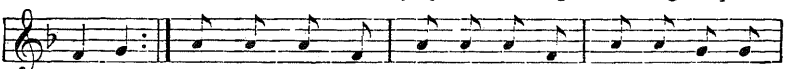
Zi - da-lom, zu - da-lom, Kana-da-i záb-szem. Három pénzt
Még se le-

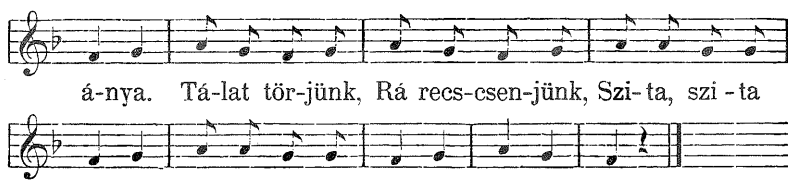
lél - tem a he - ge - dű-be, Tö-rök czi-cza, tö-rök macska,
het-tem az el - só táncz-ra.

Vesd a ta - li - gá - ba. Ne híj - ja-tok en-gem Do-bó I - lo-
Csak híj - ja-tok en-gem Vi-lág szép lá-

ná-nak. Mert én va - gyok asszo-nyomnak ó-haj-tott le-
nyá-nak.

á-nya. Tá-lat tör-jünk, Rá recs-csen-jünk, Szi-ta, szi-ta
pén-tek, Sze-re-lem csü - tör-tők, Dob szer - da.
(Ároktő. Alsó-Borsod.)

10.

Haj szé-ná - ja, szé - ná - ja, Szé - na sza - ka - dék - ja,
Benne va-gyon ke-rék asszony, Pe-dig kis me-nyecs-ke,
Ö - leld, ö - leld. Ezt ö - le - lem, ezt csó - ko - lom,
Szi - ta, szi-ta pén-tek, Sze-re-lem csü - tör - tők, Zab szer-
da, Ju - lis - ka, Ju - lis-ká-val, szép menyecske, Roppant-
sa, Roppant-sa. Szá-la - i ket - tő, szá - la - i há - rom,
Majd el-vá - lik e-gyi-kőnk, Azt se tud - juk me-lyi-kőnk,
Ves-se ki kö - zü-lünk. A-ranygyap-jú, ha meg-gyűjt-ják,
Ezt a lá-nyok. szé-pen fúj-ják. Roppant - sa. Roppant - sa!
(Veszprém.)

11.

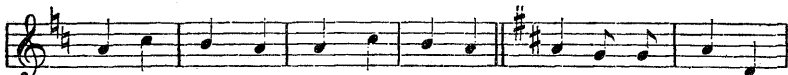
Haj! szé-ná - ja, szé - ná - ja, Szé - na sza - ka - dék - ja,

Ben-ne va-gyon ke - rék - asszony, Ő - leld, a kit sze-retsz.

Ezt ő - le - lem, ezt csó - ko - lom, A Li - li - két.
A szom-szé - dom-nak a lá - nyát,

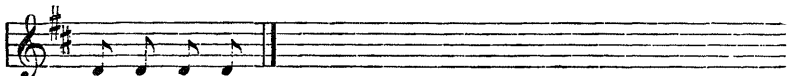
Kö - tők ne - ki szép ko - szo - rút, Fe - jé - be teszem,

Zi - na-dom, zo-na-dom, Happ pi-ros tás - ka. Ad - jon
Ar - ra
Mos-sa

Is - ten Lé - ván dom-bot, Ro-pi-tyán kém, szotyty ki
egy kis las - sú es - sőt.
ősz-sze mind a ket - tőt.

a vi - lát-ból!

(Tolnam.)

12.

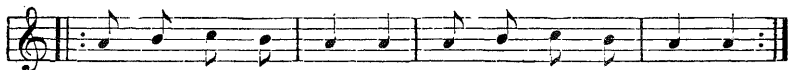
Szé - na al - ja, szé - na al - ja, Szé - na sza - ka - dék - ja,

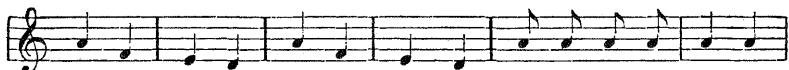
Benne va-gyon ke - rék asszony, ke-rék kis menyecske.

Las-san, könnyen, Csak csende - sen, Ő - leld, a kit sze - retsz!
Ezt ő - le - lem, Ezt ked - ve - lem, Komámasszony lá - nyát,
Ezt Ka - ti - czat, Ezt Na - ni - czát, Szí - nű, szí - nű ró - z s á t.

A fe - jem - re tet - tem Gyöngyös ko - sa - ra - mat,
Ne hij - ja - tok en - gem Tu - bi I - lo - ná - nak,
Csak hij - ja - tok en - gem Vi - lát szép lá - nyá - nak,

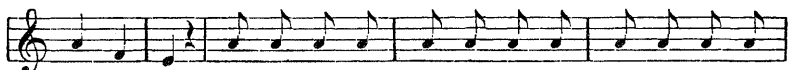
Mert én va - gyok asz - szo - nyomnak Fo - ga - dott le - á - nya,
S'ej Du - ná - nak, Tu - li - pán - nak Gyönyö - rű vi - rág - ja.

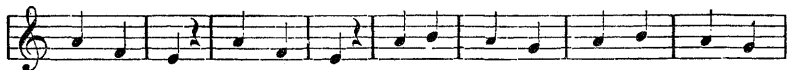
Két kis kecske jár - ja, Még is szé - pen jár - ja. Ad - jon Is - ten

csen - des essőt, Hadd mossa el mind a ket - tőt! Ju - lis - ka,

Ma - ris - ka, Ju - lis - ka is gon - dos - ko - dik én ró - lam is,

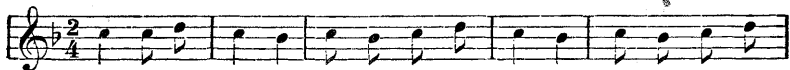
I - d á b b is, o - d á b b is. Ég a gyertya, ha meg - gyújtják,

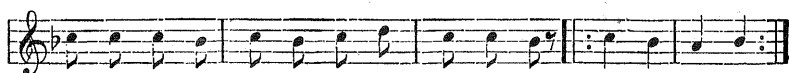
S'ej! azt a lá - nyok szé - pen jár - ják!

(Vas.)

13.

Hej! széna al - ja, szé - na sza - ka - dék - ja, Ben - ne va - gyon

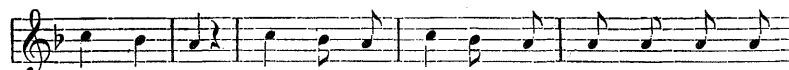
ke-rek asszony, Könnyen, könnyen menyecske. O - do - ri - ja,
Bo - do - ri - ja.

Ö - leld, a kit sze-retsz. Ezt ö - le-lem, ezt csó - ko-lom.
Ad-jon Is-ten las - sú es - sőt,
Mossa ősz-sze mind a ket - tőt.

Zab szer - da, Ju - lis - ka! Ju - lis-ka is, Ma - ris-ka is

To-vább is, Rakd i - de, rakd o - da, A mi há - zunk

e - le - ji - be, To-vább is!

(Sopronm.)

14.

Haj szénája...

Fiúk és leányok kört csinálnak; egy fiú a körbe áll. A kör éneke:

Haj szénája, szénája,
Széna gyönyörkéje,
Benne vagyunk, kerék asszony,
Kerék kis menyecske.

A bennálló egyet tánczra hív; a többiek folytatják:

Öleld, a kit szereczcz.

A középső egyedül:

Ezt ölelem, ezt csokolom.

Mind:

Évám gombját,
Gombolyagját,
Lassú, lassú
Kását, kását
Tehénborssal megborsozzuk,

Tehénvajjal megvajazzuk.
Ha nem szopod, roppod.
Borsodban vótam,
Szép legényt láttam,
Ha azt nékem adnák,
Még le se feküdném.
Hoppái Panna,
Fóralom Zsuzska,
Szerелеm anyja,
Gyöngé Zsuzsána.
Majd hónap péntek,
Gombócztot esztek,
Ha meglesztek,

Szarkácskát esztek.
Hatvan dinnye,
Hatvan sorban,
Csir ide feneke.
Oláh tiknek a fija,
Kánya mind elhordta,
Csir ide csorba
Az ölembe! Megkölközött,
Esztek-e benne?
Szénát viszek a vásárra,
Vesztek-e belőle?
Csir ide csorba,
Huccs ki városomba!

(Ujra kezdik).

(Szent-Gál. Veszprém. M. Nyelvőr III. 329.)

15.

Hej szé - ná - ja, szé-ná - ja, Szé - na sza - ka - dék - ja,
Ben - ne va-gyon ke-rék asszony, Ke-rék kis me-nyecs-ke,
Ö-leld az-tat, a kit sze-rets, A szom-szé-dom lá-nyát,
Ezt ö - le-lem, ezt csó-ko-lom,
Ez Ör-zsi-két. Sze-dem szép ró - zsá-ját, A fe-jé-be
Kö-töm ko-szo - rú - ját;
tészem Gyöngyös koszo - rú-ját. Ad-jon Is-ten csendes e-sőt,
Hadd mossa el ezt a kettőt!
Haj di - ná-rom ri - tid-rom, Té-ged sze-ret a rozs-da,
Egyen meg a koz-ma.

János diák készül
 Bécs, Buda, Bécsbe,
 Lova vagy nyergelőbe,
 Kantárszíjja hajlandóba,
 Aranygyűrű forgandóba.
 János diák izenet,
 Izenetes izenet.
 Hajtsd előre magadat,
 Azt a hosszú hajadat,
 Csillag derekadat!
 Hajnali táncz!

Egy pár tillér, tallér, tallér,
 Hogy kedvemre tánczolhatnak.
 Haj Panna, Panna,
 Szívem Ilona,
 Szerelem atyja,
 Gyenge viola!
 Szeretnélek, ha látnálak,
 Téged rózsám az utczában.
 Csillag Boris tudom a neved.
 Érted vagyok halálos beteg.
 Ridi-Ridi pusztá ispidricz,
 Pepericze mama pepericz,
 Szulimán, Szulimán,
 Kimennyen-e rózsám,
 Mit csinálsz, mit csinálsz?

(Szenna.)

16.

Hej! szén-al-ja, szén-al-ja, szé - na sza - ka - dé - ka!
 Ben - ne fo - rog de - rék lány i - gen köny - nyen jár - ja.

Ta - kor is, bo - dor is, Ö - leld, a kit sze - retsz! Ezt ked -

ve - lem, Ezt ö - le - lem. Já - nos - hoz ké - szül, lo - va is

vannak, Nyerget-len van-nak. Ad - jon Is - ten csen-des
A si - ma - i kó - du-

e-sőt Hogy így jár - ják ezt a tán - czot, di - rib, da - ra -
soknak,

bokban. Szőj - je - tek lá - nyok, Hagy csen - dül - jön, hagy pen -
Fon - ja - tok lá - nyok.

dül - jön! Szá - raz a mi sza - kaj - tónk, Hadd kel - jen meg

a czi - pónk. Ki - ki - ri - ki raj - kó.

(Balla.)

17.

Kőrösdí.

A leányok körbe fogódnak, egy a középre áll, a többiek körülte forogva éneklék:

Hej széna, széna,
Széna szakadéka!
Benne forog kis menyecske;
Öleld, a kit szeretsz!
Ezt ölelem, ezt csókolom,
Komámasszony lányát,
E Pannuskát, e Katuskát.
Ne híjratok engem
Virágibolyának;
Szakíjratok engem,
Virágzó barnának.
Tálat törjünk,
Rá toppanjunk.

Szita, szita péntek,
Szilárom csütörtök,
Dob szerda!

(Eger vidéke. M. Nyelvor v. l. k. 526.)

18.

Hej szénája, szénája, széna szakadéka,
Benne áll egy derék asszony,
Kerek kis menyecske.
Nyút, nyút fonalat.
A nyalával nyálazi,
A bögyével bögyözi.
Begyem, begyem jó barátom,
Öleld, a kit szeretsz!
Ezt ölelem, ezt csókolom.

A kit én szeretek,
A szomszédom lányát,
Az Évika tánczát.
Hej, duj, dánom, tulipánom.
Gyönyörű virágom!
Kis kendőm négy sarka.
Szeretők szép barna,
Utczu édes barnám,
De illenék hozzám!

Nem illek én kendhez,
Mert kend derék legény,
Ha kendet megfogják,
Katonának híjják,
Szívem szomoríjják,
Gyászba beboríjják!
Hiss ki, tavalyi kakas!

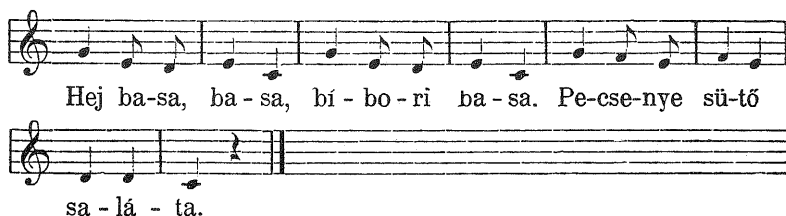
A gyermekek körbe állanak, egy a közepébe, s mikor a nótában oda érnek, «öleld, a kit szeretsz», valakit megölel. Mikor ismét oda jutnak, «hiss ki tavalyi kakas», az első gyermek kimegy a körbe, s a második választ.

(Csúza. Baranyam.)

19.

Hej, széna, szé - na, szé - na sza-ka - dék - ja, Ben - ne
va-gyon kis me-nyecs-ke, Ö-leld, a kit sze-rets! Ezt ö-
le - lem, ezt csó-ko-lom.

Ég a gyer-tya, ha meg-gyűjtják,
Ezt a lá-nyok szé - pen fűj-ják.
Fűjjad, fűj - jad jó ka - to-na,
Hadd vi-gad - jon ez az útca,
Ez az út - cza be szép útca,
Roz-maring - gal van ki - rak-va.

(Sztankó Béla Gyűjt.)

20.

A lányok körbe állnak, egy a közepén. A többi forogva éneкли:

Haj szénára, szénára	Nyút, nyút fonalat,
Széna szakadékra,	A nyálával nyálazza,
Benne forog kis menyecske,	A begyével begyezi.

Vegyem, vegyem jó barátom,
 Öleld, a kit szeretsz.
 Ezt ölelem, ezt csókolom,
 Komámasszony lányát. (Tánczolnak.)

Haj dűj dálom,	Csicseri borsó, vad lencse,
Tulipántom,	Fekete szemű menyecske!
Gyönyörű virágom.	Most adott Isten kezembe,
Vessd ki kakas lánya!	Majd megforgatlak kedvemre.

(Itt újra körbe állnak, s egy más megy a középre.)

Csillag Boris, tudom a neved,
 Érted vagyok halálos beteg,
 Vessd rám tubák-fekete szemed,
 Úgy tudják meg, hogy szívből szereccz.
 Ha te engem szívből nem szereccz,
 Szegedi Venczel vegye fejedet,
 A kis guta, a nagy guta,
 Megütközött a nagy guta;
 Rigó madár megszólamlott,
 Az erdő is meghangozott. (Táncz.)

Haja rúzs, bazsa rúzs,
 Majd kinyílik a viola.
 A violát akkó szedik,
 Mikó reggél harmat esik.
 Az én szívem akkó nyugszik,
 Mikó meleg ágyba fekszik.

Ucczu tükör, háziros!
 Ugy szép a lány, ha piros;
 Ha nem piros, szintelen,
 Megcsókolom hirtelen.

(Ujra körbe állnak, s ismét másik megy a középére.)

Haj Sziláné udvarán
 Minden délbe dobogás.

Annak aggyuk a lányát, Főköttöttem karomat,
 Ki főköti a karját. Add nekem a lányodat!

Haja lángos, hulbángos,
 Fekete fodros, fátyolos.

(Borsod. M. Nyelvőr V. 430.)

21.

Társasjáték.

A lányok körbe fogódznak, egy a kör közepén lassan lejt

Hajh szénája, szénája,
 Széna szakadéka,
 Benne forog kis menyecske,
 Öleld, a kit szeretsz! (Választ tánczost.)

Ezt ölelem, ezt kedvelem,
 Ez az én édes kedvesem,
 Kerti majoránna,
 Béborúlt viola,
 Happ, happ, mégis happ!
 Éhen jön a nagy tél
 Búza szakállával,
 Fenyeket, fenyeket
 Vasas ostorával.
 Ha én macska volnék,
 Az ágy alá bűnék,
 Egeret is fognék.
 Ha elszalajtanám,
 Csak azt kiabálnám:

Kurja uram, kurja,
 Elszaladt a pulyka.
 Eredj, te szógáló,
 Fogd meg azt a pulykát,
 Hogy ki ne hasítsa
 A mendikás torkát!
 Mendikás koromba
 Ültem a kuczikba,
 Egy bolhát találtam
 A gatyám korezába.
 Megfogom a lábát,
 Kivetem a hóra.
 Ucczu Péter kullancs,
 Nem vagy már a ránczba!

(Tisza-Szalók.)

22.

A körben levő egyet bevesz a körbe és tánczol vele.

Hej széna, széna, széna kazalója,
 Benne forog kis menyecske,
 Öleld, a kit szeretsz!

Ezt szeretem, ezt kedvelem,
 A kit én elveszek,
 Komámasszony jánya.
 Ne hívjanak engem
 Tuba violának,
 Mert nem vagyok
 A Sionnak
 Elhagyott leánya.

Új ház, fényes ház	Lányt illet a koszorú,
Borsos kapitányé.	Legényt a bokréta,
Vagyon varga jó vitéz,	Tyúkszar a markába,
Hídon megyek által.	Tegye kalapjába,
Egy kis kertet kerítenék,	Majd megeszi nyárba,
Abba rózsát ültetnék.	Sűrű bojtortjába.
Bíró lányát rászedném,	Ez az élet nem a másé,
A törvényre vitetném.	Alvégesi betyároké,
A törvény is azt mondja:	Haja, haja, haja, hopp!

(Tild.)

23.

Haj! szén alja...

Haj! szén alja, szén alja,
 Széna szakadéka!
 Benne forog kis menyecske,
 Öleld, a kit szeretsz!
 Azt ölelem, azt csókolom,
 A kit én szeretek.
 Ne híjlatok engem Dobó Ilonának.
 Árok parton tálat törnek,
 Szita-bita péntek,
 Szerelem csütörtök,
 Dob szerda!
 Két aranyalmát találtam,
 Két szem szőlőt tapodtam.
 Vagy életem, vagy halálom,
 De már tőled el kell válnom;
 Édesem, kedvesem!
 Nyisd meg leány kapudat,
 Hadd kerüljem váradat!
 Diófának illata,
 Mikor szívem biztatja.
 Hej kökényfa, kökényfa.
 Kőrösi, kerepesi, gyöngyösi táncz!

Egy hétfő,
Két szerda,
Kedden járó csütörtökön,
Dob szerda!

(J.-Árokszállás.)

24.

Ráczina, ráczina szekredéke,
Benne forog, benne forog
Friss menyecske;
Nyújts, nyújts fonálát
Egyem, begyem, jó barátom,
Ólelj, a kít szeretsz!
Ezt szeretem, ezt kedvelem,
Komámasszony lányát.
Hajdinárom, tulipánom,
Csap ki bocskoros.
Ej vendi, vendi, vendija.
Czinege madár genczia;
Szita, szita péntek,
Mindjárt haza érek,
Itt lakom.

(Sajó-Szeged.)

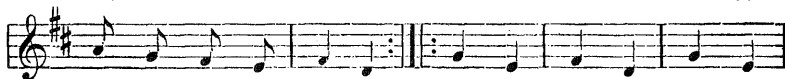
25.

É - lus E - lus - ká - ja, Nem vagyok én o - ka sem - mi -
Német Fe - rencz lánya, Mért nem a - dott en - ge - met férj -
At - ta vén ku - tyá - ja!

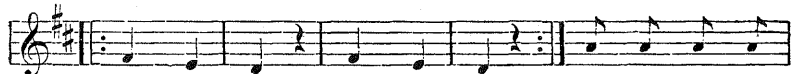
nek, A - nyám az o - ka min - den - nek, Szé - na a - latt
nek, Fe - ke - te sze - mű le - gén - nek. Ben - ne va - gyon

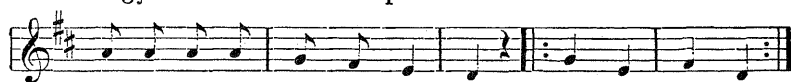
szé - na sza - ka - dék - tya, Ezt ö - le - lem, ezt csó -
ke - rék kis me - nyecs - ke. Ad - jon Is - ten las - sú
Mos - sa ősz - sze mind a

ko-lom. Szi-ta, szi - ta pén-tek, Sze-re-lem csü-tör-tök,
e - sőt,
ket-tőt.

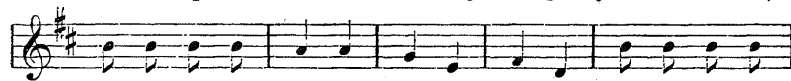
Zab szer - da, Kuk szer - da, A mi ku-tyánk
Egy fa - zék Ká - posz - ta.

ket - tőt el-lett a szó - má - ba, E-gyik gyöm-bér,
Má - sik szeg - fű,

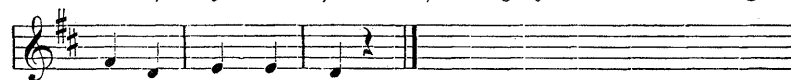
I-szom pá - lin - ká - ba. Ha jó le-gé-nyek vol-ná-tok,

Bi-zon meg-in - ná - tok. Űsd ki, vedd ki A so-mo-gyi

dombra, Hej! cziczke, cziczke, U - gorj ki. A ré - gi

he-lyed Ne hagyd ki!

(Dad.)

26.

Helu, helu, heluska,
Oracem bömböske,
Ez az Ondónája,
Német Ferencz lánya,
Ringyet, rongyot rája.
Szín alá, szín alá
Széna szakadékja,
Benne vagyon kerék,
Asszony takaréjja,

Bugyoríjja.
Öleld, a kit szeretsz!
Ezt szeretem,
Ezt kedvelem.
Adjon Isten záporosót,
Mossa össze mind a tizenkettőt.
Hopp szerda Márina,
Egy fazék káposzta,
Megennéd, ha vóna.

(D.-Szerdahely. Aigner gy.)

27.

Körösd i.

Átmék kocsis a piarczon,
 Hadd szálljon le a menyasszony.
 Menyasszonynak ékes kontya,
 Vőleginynek sűdár bajsza.
 Széna-e, vagy szalma?
 Széna szakadíkja;
 Benne vagyon kerék asszony,
 Kerék kis menyecske,
 Lassan, könnyen kis menyecske,
 Öleld, a kit szeretsz!
 Ezt ölelem, ezt csókolom,
 Komámasszony lyányát.
 Csak híjjatok engem
 Tuhi Juliczának,
 Csak híjjatok engem
 Virág szaporának.
 Mert én vagyok asszonyomnak
 Fogadott szógája.
 Zíbit, zabot a lovának,
 Fejér gyöngyöt asszonyának,
 Hipp, hopp, hess!

(Horpács. M. Nyelvőr V. 238.)

Paprika táncz.

Egy tánczol, aztán azt mondja:

Nem mehetek fuórba,
 Mert a lovam sánta.
 Sánta lovam paripa,
 Hízik a mezőbe.
 Happ rózsám, violám,
 Szent Örzsébet asszonyka,
 Gyere hozzám czafrinka!

Akkor, a melyik járja, ahhoz egy másik oda lép, aztán hátba üti, hogy álljon meg; akkor meg járja az.

(Körmend vidéké. M. Nyelvőr III. 522.)

Hová mégy?

A körben állók közül egy kérdi a középen állótól:

Hová mégy, jámbor?

— Szöllőbe, jámbor.

Mit viszöl, jámbor?

— Éneköt, jámbor.

Fújjad a nótáját!
 — Nehéz a nótája.
 Lám, a lányok hogy megfújják.
 Fújdogáják,
 Mint mikor a tánczot járják.

Most a körben állók dalolják :

Haj szénára, szénára,
 Széna szakadékra,
 Benne forog kis mönyecske.
 Öleld, a kit szeretsz !

Ekkor a közepén álló beránt egyet a körben állók közül s
 azzal együtt táncz közben dalolja a következőket:

Ezt ölelem,
 Ezt csókolom,
 Komám asszony lánya.
 Sződök szép rózsát,
 Kötök koszorúcskát.
 Fejemre töszöm
 Gyöngyös koszorúmat.
 Haj, dúj, dálom,
 Rozmaringom,
 Gyönyörű virágom.
 Ne híjlatok engöm Turbik Elonának,
 Csak híjlatok engöm Virág Zsugonyának,
 Mer' én vagyok asszonyomnak
 Letevője, föltevője, bíbor lepedője.
 Egy katonának, két paripája,
 Két katonának egy paripája.
 Addig a házadbúl ki nem mék,
 Még három szál gyertya el nem ég,
 Mikor a negyedik félbe ég:
 Akkor tudod rózsám, hogy kimék !

Ekkor az utóbb berántott marad a kör közepén, a másik a
 körbe áll; így folytatják tovább.

(M. Népkölt. Gyűjt. II. k. 294. l.)

Szedem szép rózsáját.

1.

Gerlicze.

A gyermekek körbe állnak arczczal befelé. Egy a középre
 lép s ennek bekötik mindkét szemét egy zsebkendővel. Mindannyian
 körben mozogva énekelnek:

1. Sze-dem szép ró - zsá - ját, Kö - tüm bok - ré - tá - ját,
2. A fe - je - re tú - zöm Gyöngyös ko - szo - rú - ját.
3. Er - dő szé - len ger - li - cze, Ha jó pi - czi - ke.
4. Mondd meg ne - ve - det, Ho - gyan hív - nak té - ge - det

Az utolsónál a bentlevő megállítja a mozgó kört és megfog valakit. Most el kell találnia, ki az, a kit megfogott. Ha csakugyan eltalálja, akkor a megnevezettnak kell a körbe lépni, ha pedig nem találta el, ekkor még egyszer ismétlik a játéket.

(Kúla.)

2.

Körjáték.

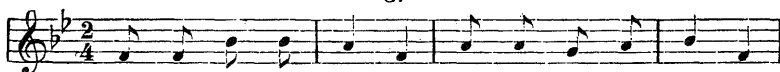
A gyermekek körbe fogódnak, azután jobbra, vagy balra mennek körben. Egyik meg a kör közepén forgolódik, s kötőjét a szemére tartja, hogy játszótársait ne láthassa s e közben dalolják ezt a verset:

Szedem szép rózsáját,
Kötöm bokrétáját,
A fejére teszem
Gyöngykoszorúját.
Erdő hátán gilicze,
Szól a hangos piczike,
Mondd meg nekem nevedet,
Úgy nevezlek tégedet.

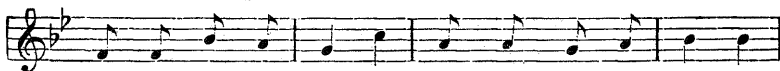
E vers eléneklése után a kör közepén álló oda megy valamelyik elé, s ott magát meghajtja, viszont amaz is. Ekkor, a ki a kör közepén állott, elfoglalja annak helyét, ki előbb meghajtotta magát, amaz pedig a kör közepére megy s újra kezdődik előlről.

(Noráp.)

3.

Szed-tem szép ró - zsá - mat, Kö - tüm bok - ré - tá - mat,

A fe - jem - re tú - zöm Gyön-gyös ko - szo - rú - mat.

Er-dő, er-dő, gi - li - cze, Hal-lod, hal-lod pi - czi - ke,
 Mondd meg é - des ne - ve-det, Hogyan hí - nak té - ge - det!

(Pest-Pilism.)

Szántottam gyöpöt.

1.

Körjáték.

Szántottam gyepet,
 Vetettem gyöngyöt,
 Hajtottam ágát,
 Szedtem virágját,
 Szakajtom szívét,
 Kis barna lánynak.
 Hadd teljen kedve
 Kis barna legénynek.
 Az igaz mondás,
 Nem emberszólás,
 Csak a rossz férfi
 Holtig való gyász.

2.

Cziczás játék.

A gyermekek körbe állnak. E közben az egyik a játszóknak mindenikénél elkezd a következő verseket mondani:

Egy, kettő, három, négy, verd a bugyogóba!
 Úcczu, édes komámasszony,
 Beteg a menyasszony!
 Szántottam gyöpöt,
 Vetöttem gyöngyöt,
 Hajtottam ágát,
 Szakasztottam magját.
 Csir, csur, ki vagy te, kis kormoska?
 Ögyödön, bögyödön, öt mázsára,
 Szól a rigó rikkanczára,
 Czernára, czinögére,
 Csicz ki madár a mezőre.

Vagy:

Hajlik a meggyfa . . .

1.

Csicsiriska.

Hajlik a meggyfa,
Nagy az árnyéka,
Alatta ül egy barna menyecske,
A kit szeretsz, kapd be!

A pünkösdi rózsza
Kihajlott az útra,
Én csillagom, én galambom,
Szakaszszerűt róla!
Én is szakasztottam,
De elszalasztottam,
Varga, varga, kis menyecske,
A kit szeretsz, kapd be!

Ekkor a körből egyet behí s elkezdenek a körben levők
tánczolni és az egész danolja:

Erősen, lassan: Ezt szeretem, ezt kedvelem,
Ez az én édes kedvesem.

Frissen: Járjad, járjad, jó katona,
Hadd düböggék ez az útcza.

Nyújtva: Szájj ki mán!

Lassan: Feredik a csóka

A fekete tóba,
Nyálával nyálazza,
Begyivel, begyezi.

Frissen: Begyezd, begyezd,
Jó barátom, Juliska,
Puliszka!

Az ajtóig meg vissza.

Nyújtva: Szájj ki mán!

Lassan: Tehén tőrő, laska,
Dobrosi Mariska,
Járjátok, járjátok,
Magyar lányok, az erdei tánczot.
Tót asszonynak pinczéjébe
Budározva járják.

Frissen: Haj bé, lapujj bé,
Tót Aniska kukujj bé.

Nyújtva: Szájj ki mán!

Lassan: Ha én czicza vónék,
Az ágy alá bújnék,
Ott egeret fognék.

Ha elszalasztanám,
Csak azt kijabálnám:
Frissen: Íg a gyertya, ha meggyújták,
Mikor a szép tánczot járják.
Nagyon frissen: Járjad, járjad, jó katona,
Hadd dübögjék ez az útcza.
Nyújtva: Szájj ki mán!

Ekkor a ki elébb állott be a körbe kilép s a többiekhez fogódzik, s a játék újból kezdődik.

(Kémes. Szilágy m.)

2.

Az eleje mint az előbbi számban. Azután egyet bekap s e nótára kezdenek tánczolni a bennlevő párok:

Ezt szeretem, ezt kedvelem,
Ez az én édes kedvesem.
Ma legyen, ma legyen piros pünkösöd napja,
Holnap legyen, holnap legyen a második napja.
A mi hajunk csak akkora, mint a csikó farka,
Még annál is hosszabb, mint a falu hossza.
Czoki te vén kutya!

Ekkor az, a ki előbb a körben állott, kimegy, s az ének tovább foly:

Károlyban fűjják, Debreczenben járják.
Szegény ember háza, füstös gerendája.
Benne lakik gyöngyös papné, vigyéték a bálba,
Ha pénz volnék pengének, rózsza volnék derülnék,
Mégis kifordúlnék.

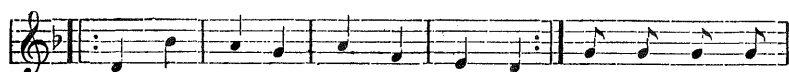
Azután újra elől kezdik.

(Hadad.)

3.

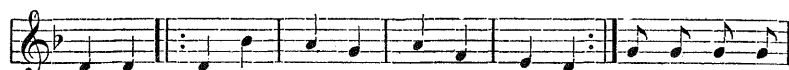
Haj - lik a meggy - fa le - ve - le, A - lat - ta ül
egy szép bar - na me - nyecs - ke. A kit sze - retsz, kapd le.

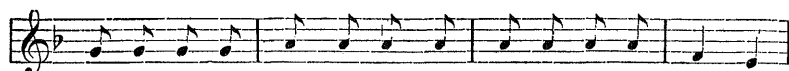
Ezt sze - re - tem, Ezt el - ve - szem, Ha pénz vol - nék,
Ez az én é - des ked - ve - sem.

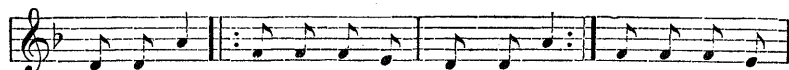
pen-dül-nék, Ró-zsa vol - nék, vi - rúl-nék, O-lyan di-cső

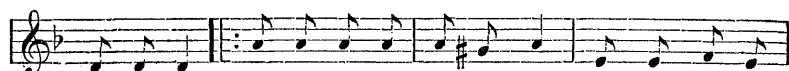
vol-nék! Ég a gyer-tya, ha meg-gyűjtják, Jár-jad, jár-jad
El is al-szik, ha el - olt-ják.

jó ka - to - na, Hadd do-bog-jon ez az út - cza. S'ej, haj,

szeg-fű-szál, De szé - pen ki - nyi - lot - tál, Bok-ré - tá - nak
So - ha el ne her - vad - jál,

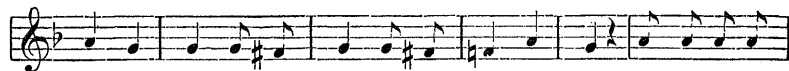
ma - rad-jál! Az én in - gem lengyel gyócs, Csakhogy rojtja
Az én czizmám karma-zsin, Csakhogy tal - pa

nin-csen, Majd jön var - ga, ki meg - varr - ja, Lélek k...a
nin-csen. Ha meg - varr - ja, pénz - ért varr - ja.

az anyja, az any - ja! Két szál vesz - sző - re ta -

lál-nék, Mé - reg-ről mé - reg - re ta - pod-nék. Vagy é - le - tem,

vagy ha - lá - lom, De már tő - led meg kell vál - nom, É - de

sem, ked-ve - sem! Ha - zu - dik a Szaj-kó, Ker-ti majo-
Mert nincs itt-hon Jan-kó. Be-borúlt vi-
rán - na, Ez az é - let hu-szá - ro - ké, Fel - vé - ge - si
o - la.
be-tyá-rok-é. Állj ki már!
(Ároktő.)

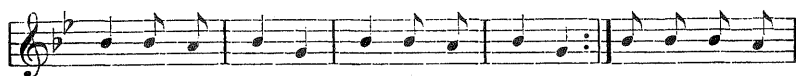
4.

Haj-lik a meggyfa, nagy az ár-nyé-ka, Ben-ne fo-rog
kis menyecske, Kapd ki, a kit sze-retszt! Ezt sze - re - tem,
ezt ked - ve - lem, Ez az én é - des ked - ve - sem.
Hej! pendu-la, pen-du - la, Ró - zsa volna, ke - rül - ne,
Állj ki már! Ez az é - let a lányok-é, Nem a má - sok
be-tyá - rok-é. Hip, hop, csengőt, lop, min - den mol - nár
lisz - tet lop.

(Szina.)

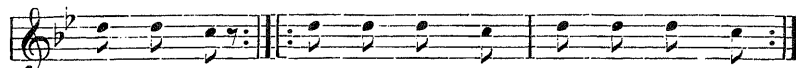
5.

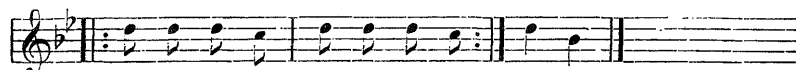
É - rik a meggyfa, haj - lik az á - ga, A kit sze - retsz,
A - lat - ta va - gyon bar - na me - nyecs - ke.

kapd be! Ezt sze - re - tem, ezt ked - ve - lem, Ha pénz volna,
Ez az én é - des ked - ve - sem. Ró - zsa volna,

pen - dül - ne, Ég a gyer - tya, ha meg - gyújt - ják,
te - rül - ne. Mi - kor a szép tán - czot jár - ják,

Jár - jad jár - jad jó ka - to - na. Ájj ki!
Hogy do - bog - jon ez az út - cza,

(Háromszék.)

6.

Hajlik a meggyfa.

Körbe áll a sereg, egy a középen marad, tánczolgat, mire
elkezdődik a dal:

Hajlik a meggyfa, nagy az árnyéka,
Egy barna menyecske ül alatta.
A kit szeretsz, vedd be!
Ezt szeretem, ezt kedvelem,

(Egyet kiválaszt s azzal járja.)

Ez az én édes kedvesem.
Pénz volnék, pendülnék,
Rózsa volnék, terülnék,
Mégis kifordülnék.
Ég a gyertya, ha meggyújtják,
El is alszik, ha eloltják.
Járjad, járjad, jó katona,
Hadd dobogjon ez az útcza.
Állj ki már, vén vagy már!
A kassai hegyoldalba,
Két szál vessző zöld ágára.

Ispioncza kácz ki, kácz ki a fekete tóra,
 Kerti majoránna, beborúlt virága.
 Ez az élet huszároké,
 Nem a nádi bocskoroké.
 Czoki te vén bocskor!
 Fürdik a kacsza
 Fekete tóba,
 Anyjához készül
 Lengyelországba.
 Hadd vigye, vigye,
 Éljen a borába!
 Amott eszik a szilvát,
 Ropogtatják a magvát;
 A kisasszony derekát
 Paplany alá takarják.
 Czoki te, vén bocskor!

Ezzel a táncznak vége, de a ki előbb párt választott, a körbe fogódzik s most az választ párt a tánczra, kit először választot-tak, s a táncz újra kezdődik.

(Új-Fehértó.)

7.

Érik a meggyfa.

A gyermekek összefogódznak, körbe állnak, egy a középre áll s a többiek körbe forogva ezt dalolják:

Érik a meggyfa,
 Hajlik az ága.
 Szőke menyecske,
 Nyugszik alatta.
 Kapd be szívem,
 Kapd be,
 A kit szeretsz kapd be.

(Bod-Palád.)

8.

Haj - lik a meggyfa, nagy az ár - nyé - ka, A kit sze - retsz
 A - lat - ta vagyon sző - ke kis lány - ka.

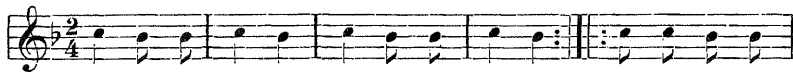

kapd meg. Ez sze - re - tőm, ezt ked - ve - lem. Jár - jad, járjad
Ez az én é - des ked - ve - sem. Hogy do - bogjon

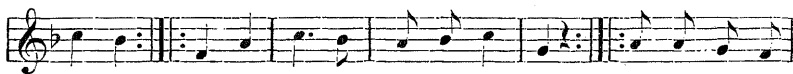

jó ka - to - na, Állj ki már, te kis lány.
ez az út - cza.

9.

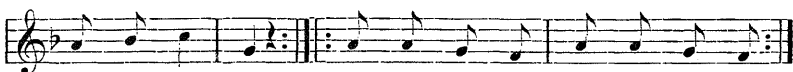
É - rik a meggyfa, Haj - lik az á - ga, Kapd be szí - vem,
A - lat - ta va - gyon, Bar - na kis lány - ka, A kit szeretsz,

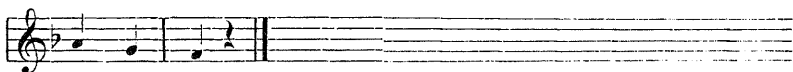
kapd be, Ezt sze - re - tem, ezt ked - ve - lem, Ha pénz volna,
kapd be! Ez az én é - des ked - ve - sem. Ró - zsa volna,

meg - pen - dül - ne, Még - is ki - for - dül - na! Ég a gyer - tya,
ki - de - rül - ne, Mi - kor a szép

ha meg - gyújt - ják, Jár - jad, jár - jad, jó kis lány - ka,
tán - czot jár - ják. Hagy do - bog - jon ez az út - cza.

Állj ki már!

(Nagy-Küküllő.)

10.

Haj - lik a meggy - fa, Nagy az ár - nyé - ka, Ezt sze -
A - lat - ta sé - tál Bar - na kis lány - ka. Ez az

re-tem, ezt ked - ve - lem, Ha pénz vol - na, per - dül-ne,
én é - des ked - ve - sem.

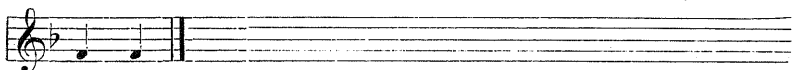
Ró - zsa vol - na, de - rül - ne. Még - is ki - for - dül - na.

Ég a gyer - tyá, ha meg-gyűjt - ják, Jár - jad, jár - jad
Mi - kor ezt a tán - czot jár - ják.

jó ka - to - na, Hej! be sá - ros ez az út - cza, Állj ki, kis Ma -

ris - ka!

(Torda-Aranyos.)

11.

Szent Jakab ága.

A gyermekek mind körbe fogódznak, egy pedig a kör közepére áll és forog, úgyszintén a kör is. Ekkor mind éneklük:

Szent Jakab fája,

Én is szakasztottam.

Hajlik az ága;

El is szalasztottam;

En édesem, én kedvesem,

Tejbe, vajba feresztettem;

Szakassz egyet róla!

A kit szeretsz, kapd be!

Ekkor a körben levő bevesz egyet a körben állók közül, és éneklük:

Ezt szeretem, ezt kedvelem,

Ez az én édesem.

Ha pénz volna, pendülne,

Rózsa volna, terülne.

Ég a gyertya, ha meggyúcsásák,

Mikor a szép tánczot járnak.

Járnak, járnak jó katona,

Hadd dobogjon ez az utcza.

Állj ki!

Ekkor az, a ki kezdetben volt benn, kimegy, a körbe áll: a benmaradó pedig ismételvén a mondókát, mást vesz be.

12.

Méz, méz, méz, ter-mett méz! Termett méznek ál-dottsá - ga,

Le-hul-lott vi - rá-ga. Ez az ál-dott bor, Ha jót i - szol
Ki minden nap forr!

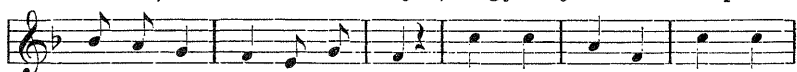
be - lő - le, A tor-kod-ra forr. Mit ke - rű-lőd, mit for-

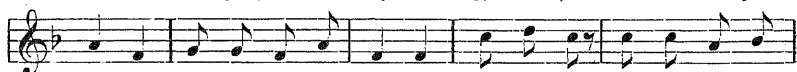
dú-lod, Az én há-zam tá - ját? Azt ke - rű - löm, Azt for-

dú-lom, A kend há - za tá-ját; Hogy ad-ja nekem Szép bar-

na le - á - nyát, le - á - nyát Jaj! nincs, né-kem o - lyan

lányom, Ki el - a - dó vol-na. Se ne tiltsd, se ne ta-gadd,

Mert meg-lát-tam kis vá-sár-ban; Pi - ros al-mát á - rúlt;

Vet-tem is be - lő - le, Vi-szik, vi-szik a kend lányát,
Et-tem is be - lő - le,

Czigány czi-be - ré-vel, Ná - di he-ge - dü - vel, S itt lesz

ne - ki jó; Lesz hús, bor, di - ó és mo-gyo - ró!

(Jász-N.-Kun-Szolnok m.)

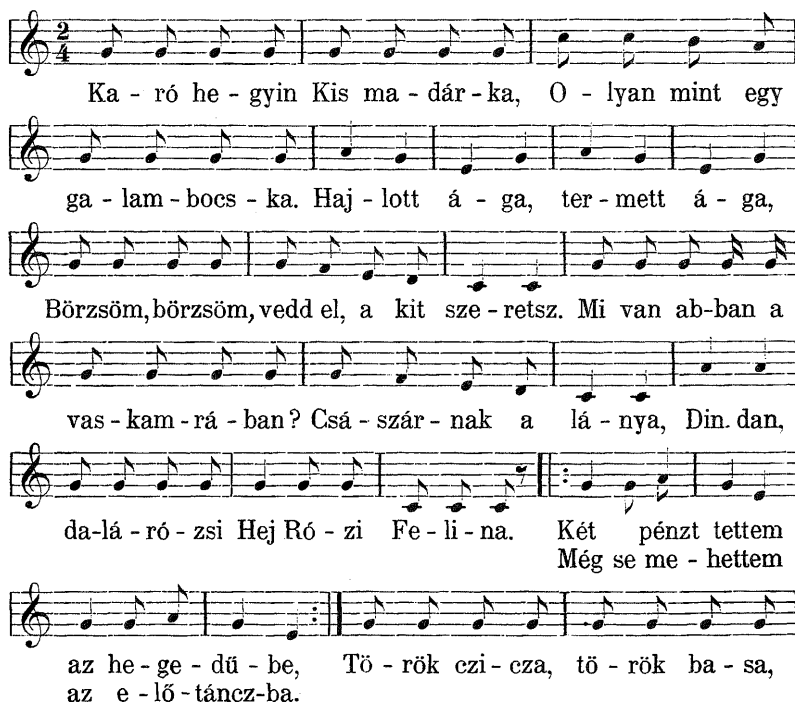
13.

Méz, méz, méz; ter - mett méz; Ter - mett méz - nek
 ál - dottsá - ga, le - hul - lott a vi - rá - ga! Ez az ál - dott
 bor, Ki min - den nap forr. Ha jót i - szol be - lö - le,
 A tor - kod - ra forr.

(Jász-N.-Kun-Szólnok.)

14.

Ka - ró he - gyin Kis ma - dár - ka, O - lyan mint egy
 ga - lam - bocs - ka. Haj - lott á - ga, ter - mett á - ga,
 Börzsöm, börzsöm, vedd el, a kit sze - retsz. Mi van ab - ban a
 vas - kam - rá - ban? Csá - szár - nak a lá - nya, Din. dan,
 da - lá - ró - zsi Hej Ró - zi Fe - li - na. Két pénzt tettem
 Még se me - hettem
 az he - ge - dü - be, Tö - rök czi - cza, tö - rök ba - sa,
 az e - lö - táncz - ba.

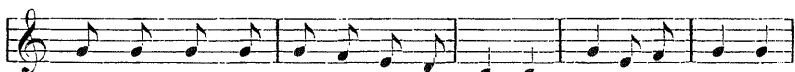
tő-rök ta--li - gá - ba. Ezt ő - le - lem, ezt csó - ko - lom.
Ezt sze-re - tem, ezt ked - ve - lem

Néném asszony lá-nyát, Néném asszony lá-nyát. Ne híjj engem.

Ne híjj en-gem a-rany tu - li - pán-nak, Csak híjj en-gem.

Csak híjj en - gem pi - ros vi - o - lá-nak. Hej, i - de gombos,

Ke-rek a - latt gom-bos, Ő - szi bim-bó sá - ros.

(Sztankó Béla gyűjt.)

15.

Kárú hegyen, karú hegyen . . .

Kárú hegyen, karú hegyen, mint egy laska.

Hajlott ága, termett fája,

Levelébe kis menyecske.

Öleld át, a kit szeretsz!

Ezt ölelem, ezt csókolom.

Adjon Isten ilyen essőt!

Isten hozta mind a kettőt.

Igy járják a tánczot.

Amúgy járják a tánczot.

Dirib-darab rokka,

Pénzvonó karika,

Mégis kicsendellett.

Cziczkom, cziczkom, vagyon egy szép lányom.

Vagyon, vagyon, de semmire vagyon.

Add nékem ezt, majd kapom ezt.

Szita-szita péntek.

Siralom csütörtök.

Dob szerda.

Jánosom Géczben.

Lovaim vannak,
 Nyergetlen vannak.
 Szökjetek lányok,
 Hadd csendüljön,
 Hadd pendüljön
 Hamuszórú szakajtó,
 Hadd keljen meg a cipő!
 Kikirikú rajkó.
 Egy nagy bűdös bankó.
 Haja vára kéreti,
 Kettős kőre kiveti.
 Vesd ki vára, vesd ki.
 Benne forog kántor Marka, igen nyalka.
 Ucczu, ucczu Rebeka,
 Fordulj hozzám Márka,
 Galambocska!

16.

A r a n y k a p u.

A leányok körbe fogódzva s gyorsan forogva, így danolnak:

Termett meggyfa, hajlott ága,
 Kendermorzsa, szép kis lányka.
 Jövel, csókold, a kit szeretsz!
 Ezt ölelem, ezt csókolom.
 Adjon Isten lassú esőt,
 Mossa össze mind a kettőt.
 Szita, szita péntek,
 Szerelem csütörtök,
 Dob szerda!

Ennek végén két leány feltartva összefogott kezeiket, a többiek sorba átbújkálnak az aranykapun és ezt danolják:

Új ház, fényes ház, aranykapu rajta,
 Bátor leány vagyok én, elmegyek alatta,
 Olyak a legények, mint a csillagok,
 Csoportosan járnak, mint a farkasok;
 Olyak a leányok, mint az angyalok,
 Mert párosan járnak, mint a galambok.

Erre azután, mikor mind átmentek az aranykapun, kiki megfogja a szomszédját s megforgatja.

Abonyi L. (Márton Ferencz) «Fonó krónikájá»-ból.

17.

Diba Ilona táncz.

Meggy, meggy, meggy,
 Termett meggy;
 Termett meggynek ága,
 Szomorú virága,
 Kihajlott a tengerpartra.
 Tengerparti kis menyecske,
 Válaszd, a kit szeretsz!
 Ezt szeretem, ezt kedvelem,
 Komámasszony jányát,
 Diba Ilonácskát.
 Miért hívnak engem
 Diba Ilonának?
 Mert én vagyok asszonyomnak
 Sohajtott leánya,
 Diba Ilonácska.
 Tálát törtem, rároppantam.
 Szitapita péntek,
 Szilárom csötörtök,
 Dob szerda.
 Nem úgy járják a tánczot,
 Gólya-gerinczesen,
 Apró baricskáson.
 Pénz volna pengene,
 Rózsa volna sürgene,
 Mégis kiserdülne.
 Három pénzt vetettem,
 A kis mázsikába,
 Még sem mehettem én
 Be az első tánczba.
 Török szita, török macska,
 Török taligácska.

Dallam nélkül, körbefogódzva mindnyájan mondják, egy a
 közepén választ magának tánczost, minden új kezdésnél változik
 a tánczos.

(Cserépfalu.)

18.

A felállás ugyanaz, a mi az elsőnél, a következő vers dalo-
 lása mellett:

Hajlik a meggyfa,
 Nagyobb az árnyéka,

A nyúlacska piczinyke
 Egész földet befutja,
 Paripáját futtatja,
 Haját fonja fátyolba,
 Sarkig érő fátyolba.
 Annak adjuk a leányt,
 Ki felkötí a gatyát.
 Szent János a réten,
 Háróm asszony el is ment,
 A létai hídon túl.
 Sípoltunk, doboltunk,
 Zöldbe! Zöldbe.

(Henczida.)

Csillag Boris.

1.

Csil-lag Bo-ris tu-dom a ne-ve-det, Ér-ted va-gyok
 Vesd rám Ró-zsám fe-ke-te sze-me-det, Úgy tud-ják meg,

ha-lá-los be-te-ged. Kon-koly; le-vél, tisz-ta bú-za,
 hogy szeretsz en-ge-met.

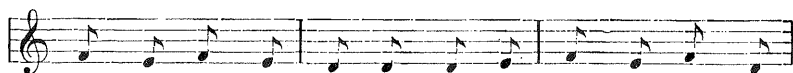
Majd ki-nyí-lik a vi-o-la; A vi-o-lát ak-kor

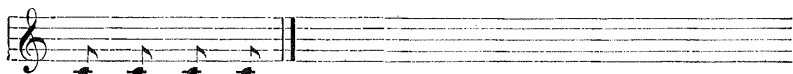
sze-dik, Mi-kor reg-gel har-mat e-sik. 1. Ab-la-kom a-
 2. Háromház-ba
 3. Ki az u-rát

latt van egy fá, A-rany al-ma te-rem raj-ta,
 hat ke-men-cze; Kö-rül-jár-tam, még sincs es-te,
 nem sze-re-ti, Sár-ga ré-pát főz-zön ne-ki;

O - lyan pos - hadt, mint az í - ró, E - gye meg a
Ha nincs es - te, van me - nyecs - ke, E - szem kin - csem
Jól meg - szó - za, pap - ri - káz - za, Hogy a hi - deg

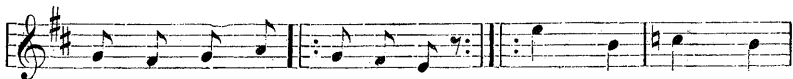
szol - ga - bí - ró.
te - rem - tet - te.
job - ban ráz - za.

(Borsod.)

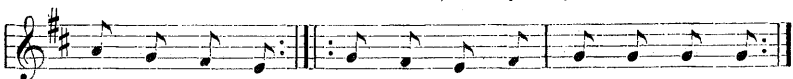
2.

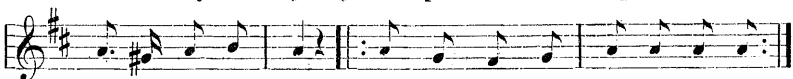
Be - bi - á - si, pen - na, Ráczka - i ten - ta. Se - gi - cze
Be - bi - á - si Se - gi - cze

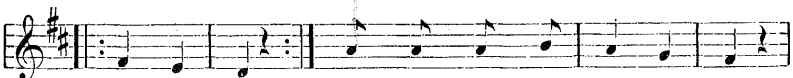
a mi tyú - kunk bi - bi - cze, Gyön - gyöt, gyön - gyöt
bi - bi - cze, Gyöngy - ko - szo - rút

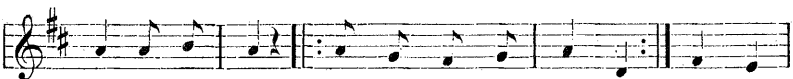
asz - szo - nyá - nak, Zi - bit za - bot a lo - vá - nak,
a lá - nyá - nak; Haj - dú pál - czát az ap - já - nak.

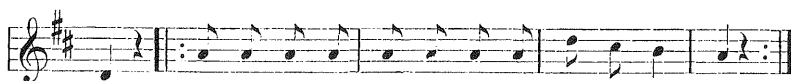
Eg a gyertya, ég! Ki - csiny - ke még az én pá - rom,
Há - rom esz - ten - de - ig vá - rom,

Hej ró - zsám! Csó - kol - gasd meg az ör - czám!
Vi - o - lám!

Ez nekem ez! Szi - ta bi - ta pén - tek, Dob szer -
Sze - re - lem csü - tör - tők,

da. A ka-to-nák re-ge-mentje i-gen czif-ra,
Ben-ne fo-rog Sándor Bandi, i-gen nyal-ka.

Hej! li-bu, li-bu-kám! Fordúlj ki hát (Ju-lis-kám)

Eszem ad-ta.

(Fancsal. Abaújm.)

Gyertyajáték.

1.

A gyermekek nagyság szerint sorba állanak, a sor elsője feltartja a gyertyát (egy pálczikát), erre a sor végén levők közül kettő előre halad, hogy a sor elsőjétől elvegye a gyertyát; ha sikerül a gyertyára tenni a kezüket, övük lesz a gyertya, s a játékot újra kezdik.

(Sárpatak.)

2.

Két gyermek kezét fog s összefogott kezüket feltartják, a többiek pedig a két kis gyermek összefogott kezei alatt átbujkálnak, miközben sebesen mondják:

Ágyat, ágyat a leánynak,
Akasztófát a cigánynak!

(Balla.)

3.

A gyermekek körbe fogódzva mozognak s éneklik az alábbi verset. Az utolsó szónál pedig leguggolnak.

Ég a gyertya ég,
El ne aludjék!
A ki akar ágyat vetni,
Az guggoljon le!

4.

A lányok összefogódzva körbe forognak, egy a kör közepén elkezd s a többiek vele mondják:

Ég a gyertya, ég,
El se aludjék,
Míg a szikra lángot nem vet,
Mind le guggoljék.

Ekkor mind leguggolnak, a ki legutoljára marad, az áll a kör közepébe.

(Bodmér.)

5.

Ég a gyertya.

Ég a gyertya, ég,
El ne alugyék!
Egy kis leány lobbót vetett,
Guzsgujjunk le mind!

6.

Eg a gyertya, ég,
E ne alugyék!
A kűsziklák repedeznek.
Min leguzsgujják!

Most leguggolnak, hogy a czicza meg ne foghassa őket.

(Csurgó. Fehér m. M. Nyelvőr X. 96.)

7.

Körjáték.

A leányok körbe fogódzva éneklik az alábbi szöveget, miközben a kör jobbra vagy balra fordul s mikor a szöveg kívánja, leguggolnak. A ki pedig a földre ül, az arczczal kifelé fordul és úgy folytatja a játékot.

Ég a gyertya, ég,
El se alugyék,
Lobbót vetett a kűszikla,
Guggoljunk le mind!

Azután éneklik: Mély kútba tekintek stb. A dalt addig folytatják, míg a kör minden tagja arczczal kifelé nem fordult.

(Új-Malomsok.)

8.

Kendermorzsa.

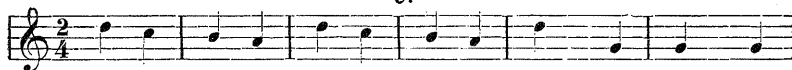
A fiúk és leányok vegyesen kézfogással kört alkotnak. Egy fiú a kör közepébe megy, mire a többiek éneklik a «kendermorzsát».

Kendermorzsa, szép menyecske,
Ölelj, csókolj, a kit szeretsz.
Ezt ölelem, ezt csókolom.
Kifordítom, befordítom.
Ég a gyertya, ha meggyújtják.
Ezt a lányok szépen fújják.
Fújjad, fújjad, jó katona,
Hadd vigadjon ez az útcza.
Ez az útcza, de szép útcza,
Rozmaringgal van kirakva.
Azt is tudom, ki rakta ki,
Az én rózsám rakatta ki.
Hej kiriki kecske,
Benne a menyecske.

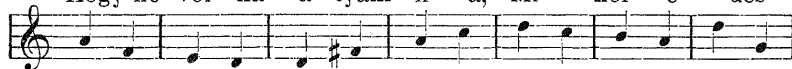
Midőn az «ölelj, csókolj»-t éneklik, akkor a fiú egy leányt választ s addig tánczol vele, míg az éneket el nem végzik. Ennek végeztével a fiú a kör közepén hagyja a leányt, s ő belép a többiek sorába. Az «ölelj, csókolj»-ra most a leány választ egy fiút s tánczol vele. Ez így felváltva folytatódik.

(Jász-Alsó-Szt.-György)

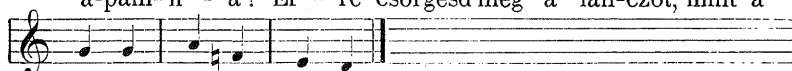
9.

Zi - bit, za - bot a lo - vá - nak, Gyön - gyöt, gyön - gyöt
Ég a gyer - tyá, ha meggyújt - ják, Ha a pá - ros
Ez az út - cza, de szép út - cza, Már - vány - kő -ből
Hogy ne vol - na a - tyám fi - a, Mi - kor é - des

asszo - nyá - nak, Gyöngy - szo - rút a lá - nyá - nak, haj - lós
tánczot jár - ják, Jár - jad, jár - jad jó ka - to - na, hadd vi -
van ki - rak - va, Raj - ta sé - tál egy ka - to - na, ta - lán
a - pá - m - fi - a? Er - re csörgesd meg a lán - czot, mint a

pálczát a fi - á - nak.
gad - jon ez az út - cza,
bi - zony a - tyám - fi - a.
czigány a bog - rá - csot.

(Torontálm.)

10.

Egymástól pár lépésnyire szöget alkotva s befelé fordúlva ül a földre három gyermek, a többi lánczba fogódnak össze; a láncz a jobb végén levő gyermek kezdése s az alatt közlött dal mondása mellett megindul és pedig úgy, hogy az első gyermeket félkörben megkerüli, vagyis a háta megett jön el s előtte halad el, azután a szög közepén levő gyermek háta megett halad tovább s a szög másik végén ülő gyermek előtt megy el, félig megkerüli s a háta megett a láncz két végén levő gyermek összefogódnak.

Zibit, zabot
A lovának,
Botot, botot
A gazdának,
Gyöngyöt, gyöngyöt
Asszonyának,
Gyöngykoszorút
A lányának.
Gyöngykoszorút
A lányának,
Hajlós pácztát
A fijának!
Ég a gyertya,
Ha möggyútják,
Mikor a sor
Tánczot járják;

Járjad, járjad
Víg katona,
Hagy vigaggyon
Ez az úczca!
Ez az úczca
De szép úczca,
Márvánkübü'
Van kirakva,
Azon sétál
Egy katona,
Talán bizon'
Atyámfija!
Hon ne vóna
Atyámfija:
Mikó édös
Anyám fija? (Tapsikolnak.)

Erre csörgezd
Mög a lánczot,
Mind a cigány
A bográcsot.

Majd ismét összefogódnak s előlről kezdik.

(Padé. Kálmány: Szeged népe. II. 90.)

11.

Borsodba mentem, borsos bort ittam,
Mézesdbe mentem, mézes bort ittam.
Törökvárra mentem, új csizmát vettem,
Megpatkóltattam, egy tallért adtam.
Hull a borsó,
Nincsen korsó.

Fűzer alakban leányok és legények összefogódnak s énekelve keringenek egész körben. Majd szétszakasztják a kört, kifordúlnak s egy csomóban gombolyítják magokat, épen úgy, mint a

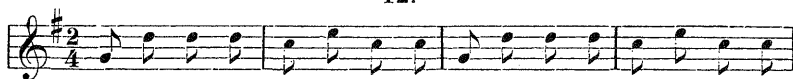
fűzértánczban, ez pedig oly sebesen történik, hogy midőn e szavakat mondják: «hull a borsó», a gyöngébbek, kivált a legszebbek lehulladoznak.

Az előbbenihez nótáján kívül mindenben hasonló a következő játékdal.

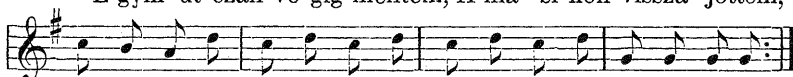
Zabot, zabot a lovának,
Gyöngyöt, gyöngyöt az anyának.
Gyöngykoszorút a lányának,
Aranypáczát a fiának.
Ég a gyertya, ha meggyújtják;
Míg egy pár tánczot eljárják.
Járjad, járjad, jó katona,
Hadd vigadjon ez az útca.
Ez az utcza olyan utcza,
Piros alma terem rajta,
Olyan poshadt, mint az író,
Egye meg a szolgabíró!

(Népdalok és mondák XI. könyv 412. l.)

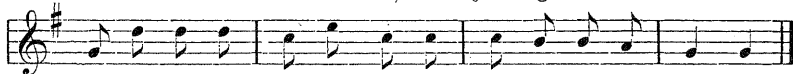
12.

A le - á-nyok szé-pen fűj-ják, Mi-kor ezt a tánczot járják,
E-gyik út-czán vé-gig mentem, A má - si-kon vissza - jöttem,

Jár-jad, jár-jad jó ka - to-na, Hagy do-bog-jon ez az útca.
A csizmámnak nincsen sarka, Varr-ja meg a csiz-ma-di - a.

Ha megvarrja, pénz-ért varr-ja, S'hej - a kurva zse - na.

E játéknál leültetnek három leánykát háromszög alakban, a többiek pedig sort alkotnak s ezt a három lánykát kigyózdó mozgással kerülgetik.

(Sajó-Szőged.)

13.

Ég a gyertya, ha meggyújtják.

Ugy játszák, mint a szent Ersébetet, csakhogy más verssel.

Ég a gyertya,
Ha meggyújtják

Mikor ezt a
 Lányok fújják.
 Fújjad, fújjad
 Jó katona!
 Hadd vigadjon
 Ez az útcza.
 Ez az útcza
 Királyútcza.
 Márványkövel
 Van kirakva.
 Paradicsom

Gyöngé ága,
 A szerelem
 Szép virága.
 Csüggjetez lányok,
 Ha virágok vagytok!
 Heje czinge-binge!
 Tíz aranygyűrű.
Kemenczébe tekintett.
 Zab szerda!
 Juliska . . .

vagy a kit választani akar, annak a nevét mondja s aztán ezt a kis verset danolják és tánczolnak :

Mind azt kérdi, kérdezzeti :
 Mit csinálsz te szép leányka ?
 Ennek varrok *lengyelkendőt*,
 Nem arany színűt.
 Szép ködöröncze,
 Kerti búkoroncza,
 Hajloneza !

(Pusztá-Rákos. Torontálm.)

14.

Egy beáll a körbe, a többi éneklí :

Az újvári Katruskának
 Aranyprímes a szoknyája.
 Zibot, zabot a lovának,
 Gyöngyöt, gyöngyöt asszonyának,
 Gyöngykoszorút a lányának.
 Ég a gyertya,
 Ha meggyújtják,
 Azt a lányok
 Szépen fújják,
 Fújják, fújják, fujdogálják,
 Mikor ők a tánczot járzák.
 Járzad, járzad jól Katruska,
 Három pántorz szép Ilona.
 Ne adj nekem nehéz álmot,
 Csak adj nekem könnyű tánczot.
 Húzzad, húzzad azt a lánczot,
 Mint az ördög a döröngöt.

E szóknál: «Járjad, járjad» a körben levő választ egyet magának, és azzal addig tánczol, míg az ének tart; akkor újra kezdik s az marad a körben, a kit a kör közepén álló választott.

(Tesmag. Hontm. M. Nyelvőr VIII. 570.)

15.

Körbe fogódzva :

Bibiczi Panna, rákezdí Vincze,
A kit ér, a kit ér, majd elviszi
A nagy szél.
Gyöngy, gyöngy asszonyának,
Gyöngykoszorút a lányának.
Zibit zabot a lovának,
Hajdúpálczát az apjának.
Ég a gyertya, ég.
A legények regementje igen nyalka,
Abba tánczol N. N., igen cifra.
Én édes Dodikám,
Forduljunk ki Rebekám, eszemadta.

Dallama nincs, egy hangon s egyszerre mondják.

(Cserépfalu. A.-Borsod.)

Mély kútba tekinték.

1.

Mély kútba tekinték,
Aranyszálat szakajték;
Asszonyomat láttam
Bíborba, bársonyba.
Akaszszuk fel a vén csunyát,
Mert ellopta a paripát.
Kis kaczagány a nyakába;
Szörös bocskor a lábába!

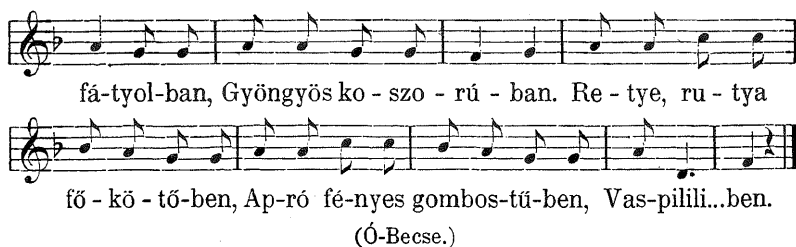
Körbe állanak és tánczolnak.

(Kis-Újszállás.)

2.

Mély kút-ba te-kin-ték, Asszo-nyo-mat lá-tom Bí-bor-ban,

3.

Mély kútba nézek . . .

Mély kútba nézek,
Arczomat látom.
Kinek látom fehér fogát,
Annak veszem a zálogját.

A játszóok sorban ülnek s a szóló szavára, ha úgy mosolyognak, hogy fogsoruk látszik, zálogot adnak. Zálogváltás egyszerű térdeplés, szaladás, *földcsókolás* által történik.

(Jász-Árokszállás.)

4.

Zálogosdi.

A gyermekek körbe fogódznak, egy középre áll, ez a bíró, a ki a többieket szemmel tartja, aztán éneklük:

Mély kútba tekinték,
Aranyszalat szakíték,
A ki méri mosolygását,
Bíró szedi zálogását.
Kukorikú!

Ekkor mind a földre guggol, s a ki elmosolyodik, attól a bíró zálogul egy kendőt elvesz. Aztán újból kezdik. Játék végével a bíró mindig zálogot vesz attól, a ki elmosolyodik. Mikor a játékot abbahagyják, a záloggal következőleg bánnak el: a bíró *a kendőnek egyik végét egy másik leány kezébe adja; s a kendőt a levegőbe ide-oda himbálva mondják:*

Mérünk, mérünk
Pártát, pántlikát.
Boltban lakik a mátkája;
Tudom, ha ezt tudná,
Rögtön kiváltaná.

Nem egy pénzen,
Se nem kettőn,
Teljes tizenkettőn.

Ekkor a kendőt magasra felhajtják. Ilyen magas legyen a menyasszony vetett ágya! Ismét feldobva kiáltják: Ilyen a mátkája! Ekkor a kié a kendő, oda szalad s elkapja. Így bánnak el a többi zálogkendővel is.

(Bodpalád.)

5.

Mély kútba tekintek.

Ép úgy, mint a fentebbi. A zálogkiváltásnál a következő mondókat dalolják:

Szőj-jünk, fon-junk ing-nek, ga-tyá-nak, Még-is va-la-
ki-nek, A sze-re-tő-jé-nek, Va-jánban van mátká-ja,
Ka-po-son a dok-to-ra, Tel-jes ti-zen-há-rom,
Lépd át, Er-zsi lá-nyom.

Ekkor a bíró és társa a zálogát a földig leeresztik, s a tulajdonosa keresztül lépi; mialatt a bíró azt kérdi: Ki a szeretője? Erre az illető elmosolyogja magát s helyére megy. A bíró a zálogot magasra dobja s azt mondja: Ilyen magas legyen a kelmek ágya!

(Vaján.)

6.

A vége így:

Szőjjünk, fonjunk eladó lányoknak.
Bécsbe lakik a mátkája,
Ha haza jön, majd kiváltja.
Száztizenkettő, lépd által.

A tulajdonos átlépi.

Bíró: Léptem lépcsőbe,
Hágtam hágsóba.

Erre a bíró feldobja a zálogot s tulajdonosa elkapja. Így sorra mindenik darab záloggal s mikor mindenki a tulajdonához jut: a játéknak vége; de újból kezdődhetik.

(Új-Fehértó.)

7.

A gyermekek kézen fogva körbe állnak; egy gyermek a körön kívül, a másik a körön belül egy kendőnek két sarkát megfogva, a gyermekek feje felett tartják és köröskörül járnak. Mindnyájan éneklik: «Egy mély kútba tekinték» stb.

A ki mosolyít vagy nevet, attól zálogot vesznek, míg sok zálogot nem szedtek össze. A zálogkiváltás így történik: a kik körüljártak és a zálogot szedték, ketten megfogják a kendő vagy kötő csücskét és mondják:

Itt megy egy tarka csikó
Igyorogva, vigyorogva,
Váltsa ki gazdáját!

A tulajdonos átlépi a földhöz közel tartott ruhát: erre kiadják a zálogot.

(Nádudvar.)

8.

Ki megy a mennyországba vagy pokolba.

15—20 leány egymás háta megé áll. Egy a legelső elé áll s újját az illető ábrázolja körül hordozva, mindenféle nevetséget csinál s mondja:

Mély kútba tekinték,
Köményszálát szakaszték.
Kinek látom mosolygását,
Pisolygását,
Majd elveszi a jutalmát.

Ha elneveti magát, jobbról áll egy leányka (ördög), az elkapja a sorból, ha nem nevet, balról áll egy más leány (az angyal) s az kapja el.

Mikor mind angyallá vagy ördöggé lett, az angyal és ördög alkura lépnek, hogy még egy tűzpróbán átviszik zsákmányaikat. A tűzpróba a következő: X alakba földre fektetnek két liniát, ez alá áll a bűnös vagy nem bűnös, az angyal balfelől, az ördög jobbfelől karon fogja s előre, hátra ugratja a linián át mondván: *gyér* (egy ugrás), *szita* (nincs ugrás), *gyakor* (ugrás), *szita* (ugrás),

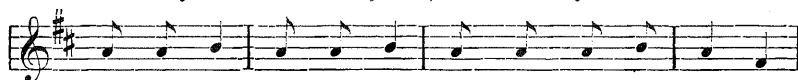
menj, ha eddig köntösével, vagy lábával a liniát el nem mozdította, akkor mondja : *mennyországba* s előre veti ; ha pedig elmozdította, hátra üti s mondja : menj *pokolba*. Ezt minden játészónak utána kell csinálni.

(Háromszék).

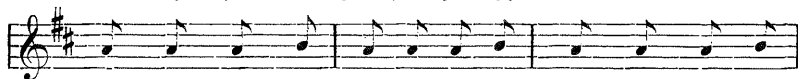
9.

Kemény szá-rú sza-kaj - tó, asz-szo-nyo - mat lá - tom

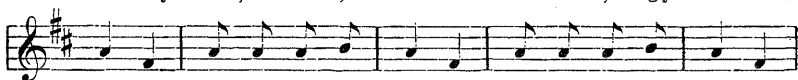
Bár-sony-ba, bár-sony-ba, Gyön-gyös ko-szo - rú - ba.

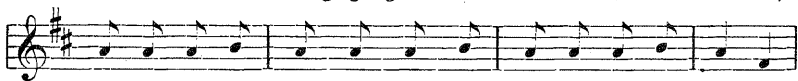
Gyön-gyöt, gyön-gyöt aszso-nyának, Gyöngyko - szo - rút

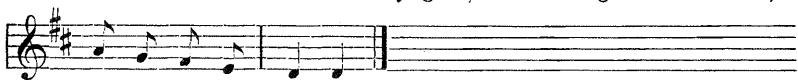
a lá-nyá-nak, Vesszöt, vesszöt a há - tának, Hogy senki se

lász - sa. Sza-bad le-gug - gol - ni. Nem szabad ne - vet - ni ;

A ki me - ri mo - so - lyog - ni, zá - lo - got kell ven - ni,

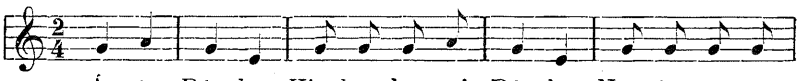

Tup le, tup le, tup le !

(Zemplén.)

A, á, Béla.

1.

Á, á, Bé - la, Kis ba - ko-nyi Bé - la, Né-ném-asszony

szit-ko-zó - dik, Bá-tyám u-ram ká-romko-dik. Réz-pén-zem
csőr - re - nik, ap - ró pén-zem pör - re-nik. Ki - nek lát-ják
mo-solygá-sát, Szol-ga vi - szí a zá - log-ját. Kukuri - kú !
(Veszprém.)

2.

Körbe fogódzva, majd jobbra, majd balra forogva mondják:

Béla, Béla,
Hová Béla?
Szürke tüzet rakni,
Fehér gyöngyöt fűzni.
Dinom, dánom, kis Juliska,

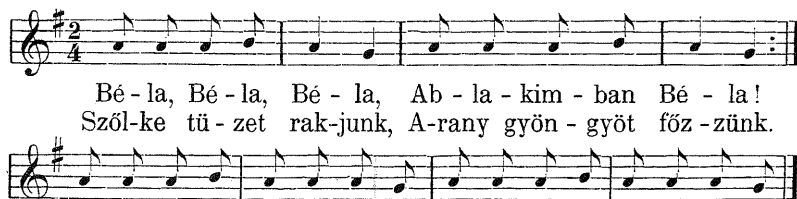
(Itt mondanak egy nevet a játsszók közül.)

Fordulj angyalmódra.

Ekkor a kinek nevét mondják, elereszti társai kezét s a körben egyet fordul, a mely után ismét elfoglalja helyét.

(Aigner gyűjt.)

3.

Bé - la, Bé - la, Bé - la, Ab - la - kim - ban Bé - la !
Szól-ke tü - zet rak-junk, A-rany gyön - gyöt főz-zünk.
Ki-nek lát-juk mo-soly-gá-sát, Annak vegyük zá-lo - gá-sát.
Kukurikú!

(Vas.)

4.

Körben összefogódznak, s mozognak, míg kettő a kör közepén tánczol, ezeket dalolják:

Haj! é - de bél - la. A cser-fá - ra csat-to-gat - ni,
Mi-nek, é - de bél - la? A gyöngyágra haj - to-gat - ni.

Hopp é - de, hopp! Csattan fi - am, csattan-jék, Va-la-ki szája
Ré - gi pénzem pöndöl-jék.

el-mo-so-lyodjék, Szögygyed, szögygyed zá - log - ját.

A ki elmosolyodik, zálogot ad. A kiváltásnál a tulajdonos és az összeszedő megfogják egyik végét a zálognak, húzogatják rajtok az újjokat mondván:

Singyin fogom
Szép leánynak pártáját,
A kis vőgybe,
A nagy vőgybe mátkáját.
Egy szép legény, ha megtudná,
Bizony felváltaná
Sem egy pénzbe, sem két pénzbe,
Három pár tallérba.

S ekkor feldobják a zálogot a levegőbe: Ekkora ágyat vess az uradnak! Erre szintén tánczolnak.

Nem azért neveltem
Egynehány csibécskét,
Kiér adott a tikász
Egynehány pénzöcskét.
Hogy katonára kötsem.
Annak erszényét tőtsem.
A szobáját fűtsem.
Gyere rózsám, katona!
Járjunk egy pár tánczot!
Akaszszunk a nyakába
Hosszú aranylánczot!
Húzd meg cigány a nótát,
Ne sajnáld a bűrját,
Megadom az árát!

(Szilvás-Szt.-Márton.)

5.

Ej villa, villa . . .

A leányok összefogódnak, egy a középén áll, mind énekel:

Ej, villa, villa,
Ablak alatt villa.
Új fákat hasogassunk,
Gyöngyöket fűzőgessünk,
Egyet imádkozzunk.

Ekkor mindnyájan letérdelnek; a ki középén állt, az megfogja mindegyik ajakát, s a ki elneveti magát, az zálogot ad.

(Zala-Szerdahely.)

6.

Ablak alatt vélla . . .

Körbe állanak, egy a középén s dalolják:

Ablak alatt vélla.
Minek az a vélla?
Gyöngyágra hajtogatni,
Fára repegetni.
Kinek a szája mosolyog,
Szőke szedjen zálogot,
Ropp ide, ropps!

A középén álló, miután már a ropp végszóra a többiek egyszerre leguggoltak, sorra kérdezget mindenkitől valami olyant, hogy nevéssenek rajta. A nevetőktől zálogot szed. Például ilyeneket kérdez:

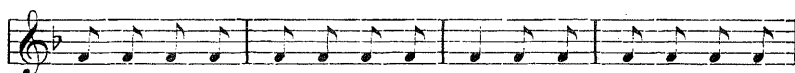
Egy asszonynak volt egy fia, elment a malomba. (Kérdezett nevet.)
Add ide csak a kendődet!
Ángyomnak volt három túrója, megevett belőle kettőt, mennyi ma?
Aczcze csak a keszkenyődet!
No kis feketém, hogy vagy?
Add ide a kalapodat!

(Beczefa.)

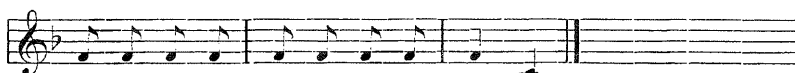
7.

A - ha Bel-la, Bel - la, E - zer ág-ra ha - so - gas-sa,
Ab-la-komba Bel - la, Gyöngy - ág-ra haj - to - gas-sa

Csa-tam-fi - a, Csa - tam-fi - a. Ré - gi pénz pön-dő-röd-jék.

Sen-ki el ne mo - so-lyintsa ma - gát!

(Szenna.)

8.

Körbe állnak s kezeiket összefogva körüljárnak, mialatt ezt mondják:

Béla, Béla,
Ablakomba Béla.
Bakon fejed levágtatnyi,
Tököt, tüzet rakni.
A ki aztat sügatja, búgatja,
Bíró szedi zálogját. Ej kukucska!

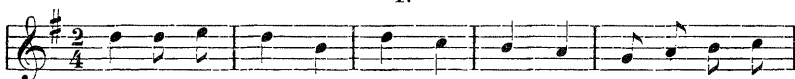
Vagy ezt: Mély kútba tekinték, stb.

A ki nevet, zálogot ad a középen álló bírónak. A zálog kiváltása így történik: A bíró hozzá lép ahhoz, a kié a zálog s kérdi: «Kit szeretsz?» — «N. X. Y-t», s a bíró feldobja a zálogba adott kalapot, vagy lányoknál kendőt e szavakkal: «Ilyen legyen az ágya!»

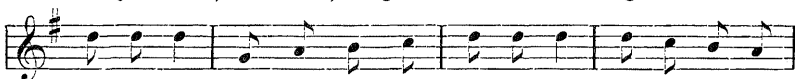
(Tild.)

Hej vára, vára, Egre vára . . .

1.

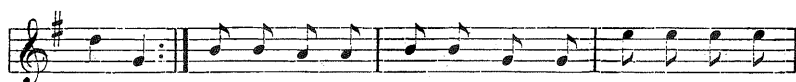
Hej vá - ra, vá - ra, Eg - re vá - ra! Eg - re vá - rát

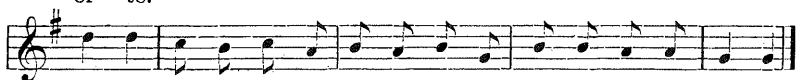
el - ad - ták, Két kis pén - zen for - gat - ták. Vedd be vá - ra,

vedd be! El-vesz-tet-tem fe-hér kendőm, Meg-ver a-nyám
Meg-ta-lál - ta bar-na le-gény, Csó-kot ka-pott

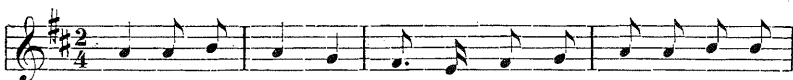
ér - te. Sza-bad pén-tek, sza-bad szom-bat, Sza-bad szappa-
ér - te.

noz-ni, Sza-bad az én ga-lambomnak egy pár csó-kot ad - ni.

(Torontál.)

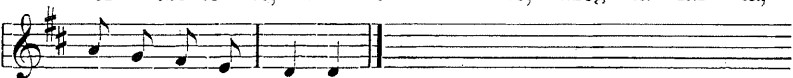
2.

Hej! vá - ra, vá - ra, E - ger vá - ra! Eg-re vá - rát
Hej! ká - csa, ká - csa, Öz-vegy ká - csa! Ki a pár-ját

hogy ad - ják? Egy kis pén - zen for - gat - ják.
el - vesz - tet - te, El - vesz - tet - te, meg - ta - lál - ta,

Vesd be vá - ra, vesd
Ká - csa özvegy, ká - csa.

(Bács-Bodrog.)

3.

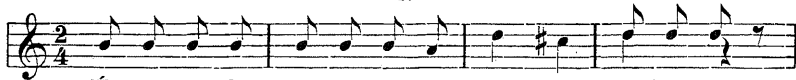
Hej vára, vára, ezrek vára,
Kettős készül tüzes gyűrű,
Vesd ki vára, vesd be.

Ezután következik: Mért küldött az úrasszony, stb.

(Sász-Apáti.)

Újesztendőre.

1.

Új esz-ten-dő, vig-ság-szerző, most kezd ú - júl - ni;

Ú - jú - lá - sa, vig ö - rö-met most kezd hir - det - ni.

Elmúlt tőlünk az az idő, melyben bankódtunk,
Bankódással, siralommal, góliát mondjunk.

Góliában, bor-búzában áldjuk népedet,
Hogy felhessünk, tisztelhessünk Isten tégedet.

Továbbra is a jó Isten éltesse,
Minden jókkal, áldásokkal szeressen.

A sok áldás és szerencse költében,
Vegyen körül jártában és élteben.

Tikja, lúdja, sertései sok légyen,
Minden héten száz forintot bőven bévegyen.

Háza előtt búza-asztag és rozs-asztag sok légyen.
Kettő, három a másikat bőven megérje.

Pinczéiben bor is légyen sok akó,
Egy summában, egy sorjában háromszáz akó!

(Sztankó Béla gyűjt.)

2.

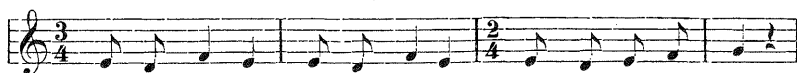
Újesztendei köszöntő.

Újesztendő, vígság szerző,
Most kezd újulni;
Újúlása víg örömet
Kezdett hinteni.
Hirdeti már a Messiást
Eljötnék lenni.
Legyetek a nagy Istennek
Igaz hívei.
Áldott Jézus, dicső Krisztus
Kedvezz népednek
Áldásoddal, bor, buzával,
Látogasd őket.
Hajtsad hozzánk szent életre
A te képedet,
Hogy érhessünk vig örömmel.
Több esztendőket!

(Raád.)

3.

Új évre.

Új esz-ten-dő, Vig-ság-szerző, Most kezd ú-júl - ni,

Ú - jú - lá - sa víg ö - rő - met Most kezd hir-det - ni.

Alsó kék ég,
Felső szép ég,
Dicsérd uradat!

Urad áldjad,
Menny, föld, tenger,
Te megtartódat!

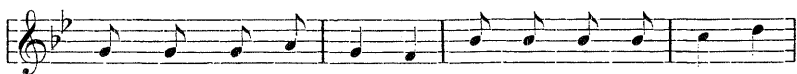
(Sztankó Béla gyűjt.)

Gergelyjárás.

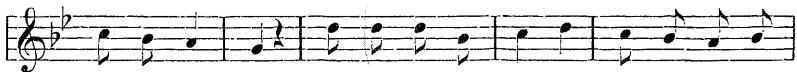
1.

Gergely katonái.

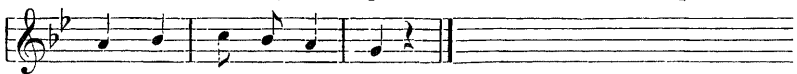
Március elején volt szokás a Gergelyjárás. Ekkor édesgették az iskolás fiúk iskolába azokat, a kik még oda nem jártak. Csináltattak maguknak egy zászlót, mindegyiküknek egy fakardot s ünnepiesen felöltözve, kalapjukat tele rakták csinált virággal és pántlikával, mely hátul lecsüngött, hogy a szél lobogtassa. Párosan mentek zászlójuk után az egyes házakhoz, s egy nagyobb, fiú vagy legény zsákot hordott a kapott ajándékok összeszedésére. Mikor a pitvarba értek, sorba állva a következő éneket énekelték:

Szent Ger - gely dok - tor-nak, Hi - res ta - ni - tónk-nak
Lám a ma - da - rak is, Hogy sza - po - rod - ja - nak,

Az ő nap - ján, Ré - gi szo-kás sze - rint Menjünk Isten
Majd el-jön - nek, A szép ki - ke - let - kor Sok szép é - nek

sze - rint Is - ko - lá - ba.
szó - val Zen - ge - dez - nek.

(Lásd a többijét Erdélyi: Népdalok és mondák 1846. 312. l.)

Ezen ének után bementek a házba, s párosan végig állottak a ház hosszában. Ott aztán sorban egy-egy versecskét mondtak. Ezek közül az egyik így kezdődött:

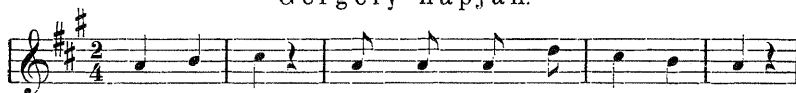
Ha szereted pedig a molnár bogácsát,
Kóstold meg, nem vajjal gyúrtak ennek tésztát.

A házban is énekeltek valamit, s ezen szóra: «Execir!» kardjuk hegyével a padlóba szúrtak, s megtörtént, hogy pajkos-ságból a zsíros kalácsokat, vagy a mestergerendára rakott szakot is leverték, a min azután a házbéliek nevettek. A kapott lisztből otthon a kántoréknál haluskát főztek, a pénzt pedig a fiúk elosztották.

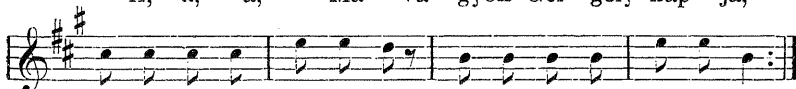
(Balla.)

2.

Gergely napján.

A, a, a, Ma va - gyon Ger - gely nap - ja,

Melyben sze-gény di - á - kok Járnak, mint a sze - gé - nyek.

E, e, e, hozzanak nekünk ide
Egy nagy teli csutorát,
Vagy egy darab szalonnát!

I, i, i, örülünk most ezen mi,
Hogy hiába nem járunk
E becsületes házba.

Ó, ó, ó, valamit adnak, mind jó.
Azért erszényt nyissanak,
Egy-két garast adjanak!

N, N, N, er-re mondjunk mi A - ment!

(Sztankó Béla Gyűjt.)

Szent Balázs-napi játék.

(Balázsjárás.)

A gyermekeket vagy Balázs, vagy Gergely napján szokták volt feladni az iskolába. A Balázsjárás is a Gergelyjárás párja. Ilyenkor az iskolás gyermekek nyárrsal, kassal, énekszóval házról házra jártak s az iskola számára újonczokat, mester uram számára pedig szalonnát, sódart, tojást kéregettek. Sok helyt Balázsnapkor is a Gergelynapi éneket mondták, így Horkán (Szepesben) Baranyában a dana a következő volt:

Emlékezzünk szent Balászról,
 Hogy ma vagyon napja.
 Többször is, hogy megérhessük,
 A jó Isten adja!
 Adja szent áldását;
 Nyújtsa áldomását,
 Gyermekektől távoztassa
 Torkuknak fájását!
 Szent Balásznak napjára
 Mi éneket mondjunk.
 Gazdasszonyi ajándékból
 Virágozik nyársunk.
 Azért hoppot mondunk,
 És egyet fordúlunk.
 Gazdaasszony kedve ellen,
 Tudom, hogy nem esik.
 Hogyha esik,
 Vannak, a kik seregünket
 Ott kinn lesik,
 Seregestől mi azért a
 Szomszédba ballagunk.

(Raád.)

Farsangi ének.

Pásztorfiúk szokták mondani házról házra járván, kezökben egy fanyársat tartva, melyet azután a háziasszonyok szalonnadara-bokkal díszítenek.

Hopp, hopp farsang!
 Megölték az ártányt.
 Nem adták a máját;
 Csak a szalonnáját.
 Adjon az úr Isten
 Ennek a gazdának

Hat szép ökört,
 Nyolcz kis béröst,
 Arany ekét a kezébe,
 Arany búzát a földébe,
 Hopp, hopp farsang!
 Lőringő farsang!

(Raád.)

2.

Farsang utolsó napján nem csak a gyermekek, de az éle-
sebbek is nagy fanyársakkal járnak sorba minden házat, ezen
üdvözlő rigmust énekelvén a háziak tiszteletére:

Farsangi turi,
Nem mehet a fára,
Csak úgy karmizsálja,
Gazdasszonynak egészségét várja.
Gyűnnek, mennek az ekék,
Az aranyos ekék
Árpaföldet szántani.
Zab szaporodjon!
Búza bukrosodjon!
Házatoknak négyszögi,
Négyen gyerünk rajta!
Ugrik, ugrik kis Jézuska
Veres kabátkába.

— Felszaladt a macska a padlásra, nekem is hozzanak egy
darab szalonnát.

A háziak most egy darab szalonnát adnak a farsangolónak,
melyet az nyársa szúr s tovább lépdel.

(Palócz Népkölt. 147. l.)

Nagycsütörtöki játék.

Kőrösi, gerebesi körtélyfa,
Lassan járom, lassan járom.
Nagycsütörtök zab szerda!

Megfogták a hörcsögöt,
Tegnap este kiszökött.

(Sopron.)

Áldozó csütörtöki játék.

1.

Csütörtök, csütörtök,	Jól megtartsad
Áldozó csütörtök!	Jó lovadnak lábát,
Az ég megzendüle,	El ne taposd,
A föld megrendüle,	El ne taposd
Jeremiás boszorkánya,	A pünkösdi rózsát,
Mind összecsődüle.	Den, den, deszka,
Jól megtartsad,	Küpalota, kiállott a meggyfa.

(M. Nyelvőr, IV. 284.)

2.

Áldozó csütörtök.

Mi, mi, mi van ma?	A föld megrendüle,
Áldozó csütörtök.	Az óriás madárkája
Az ég megzendüle,	Mind összezsödüle.

(Mindnyájan tapsolnak.)

Főztél lencsét,	Volt-e annak koncza?
Főztél borsót,	Éljen a lányok tánca!

Leírás: Fiúk, leányok összefogódzva girbe-görbe sorban mennek az utcán végig, s hangosan dalolnak.

(Diószeg.)

3.

Babot főztem,
Lencsét törtem.
Van-e benne koncza?
Hej rakoncza, rakoncza,
Ez a lányok tánca!

Ez a mai szent nap	A föld meginduljon,
Áldozó csütörtök;	Az árgyélus madárkája
Az ég megzendüljön,	Mind összezsördüljön.

Az «árgyélus madárkája»-ra valamennyien tapsolnak.

(Sajó-Szőged.)

4.

A kisasszony tánca.

Összeáll 20—30, vagy akármennyi gyermek, s körben forogva mondják:

Mi lesz, holnap, lányok?	Főztél kását?
Áldozó csütörtök.	Főztem kását.
A föld megrendüle,	Vót-e húsa?
Az ég megzendüle,	Vót, azt mondja.
A kisasszony madárkája	Hej rakoncza, rakoncza,
Mind összezsödüle.	Ez a papné tánca!

Ekkor gyorsan forognak és tánczolnak, ezt mondván:

Ugorjatok, lányok,	Haj bé, lapu bé,
Hadd csörögjön bokátok.	Napraforgó fordulj bé!

Erre hirtelen leguggolnak. Ezután ismétlik a játékot.

(Nagy-Kun-Madaras.)

5.

Áldozó csütörtök.

Körbe fogódnak, a körön belül megy egy, vagy utána több is, énekelnek.

Ma van áldozó nap,
 Áldozó csütörtök.
 Az ég megrendülne,
 Éjente boszorkányok,
 Mind összezsúdulnak.
 Hej széna, széna,
 Széna szakadékja,
 Benne forog kis menyasszony.
 Öleld, a kit szeretsz.

Most a bent levő egyet kiválaszt, tánczolva forog vele, azután kézen fogva körül járnak.

Ezt szeretem, ezt kedvelem,
 Ez az én édesem.
 Kinek hínak engem?
 Dobó llonának.
 Ne híjlatok engem
 Dobó llonának,
 Hanem csak hívjatok
 Király kis lányának,
 (vagy: Világ szép lányának,)
 Mert én voltam asszonyomnak
 Legkedvesebb lánya.
Tálat törjünk, rároppantsunk.
 Szita-pita péntek,
 Siralom csütörtök.
 A galamb megsínlik,
 Kupával méri.
 Törökország, ég a világ.
 Fátolom, tátolom, Dobá gerlicze.
 S végül: Ég a gyertya, ha meggyújtják, stb.

(Nádudvar.)

6.

Áldozó játék.

A gyermekek körbe forogva dalolják:

Egyszer esik esztendőben áldozó csütörtök,
 Utána meg másfél héttel piros pünkösdi napja.

Kék kalazsia, sárga selyem rojtja.
 Azt izente Reré Róza,
 Piros pünkösdi hajnalára
 Koszorúkat fonjunk.
 Az én hajam olyan legyen,
 Mint a csikó farka,
 Még annál is hosszabb,
 Mint a falu hossza.
 Zab szaporodjon,
 Búza bokrosodjon,
 Bátyám lova hízzon.
 Majd felmegyünk a szőlősi hegyoldalba
 Szőlővesszőt szedni.
 Szél fújja, fújdogálja,
 Harmat hajtja, hajdogálja,
 Szellő ropogatja.

Erre végül tapsolnak.

(Bodpalád.)

Pünkösdlés.

1.

Egy kendőt szétterítnek, aztán a négy sarkát fogják; egy gyermeket alája ültetnek, aztán ezt mondják:

Meghozta az Isten piros pünkösdi napját,
 Mink is meghordozzuk királykisasszonyát.
 A szép leányoknak rózsakoszorúját,
 A szép legényeknek szegfű bokrétáját.
 Öreg asszonyoknak kemencze kalácsot,
 Öreg embereknek csutora borocskát.
 Ekkora legyen a kendtek kendere.

Akkor fölemelik a kendőt.

(Magyar Nyelvőr, III. k. 379. l.)

2.

A kisebb leányok pünkösdi napján mindjárt 12 óra után koszorús fejjel, s egy virágesomaggal (mit királyné pálcájának hínak) házról-házra járva mennek pünkösdlőni, mi a következőkép történik:

Az udvarba menvén, a konyha előtt megállnak s mindnyájan énekelve kezdik:

1. A pünkösdnek jeles napján
 Szent Lélek Isten küldeték
 Erősíteni szívöket
 Az apostoloknak.

2. Melyet Krisztus ígért vala 3. Tüzes nyelveknek szólása,
 Akkor a tanítványoknak, Úgy mint szeleknek zúgása
 Mikor méne mennyországba Leszállt az ő fejükre
 Mindenek láttára. Nagy hirtelenséggel.

4. Megtelének szent Lélekkel,
 Kezdének szólni nyelveken,
 Mint ő nekik a szent Lélek
 Adta vala szólni.

Most egyenként elkezdének egy-egy verset mondani, kezökben a királyné pálcáját (másként czinkust) körben csóválván, pl.

Bor, búza és gyümölcs
 Földetökben legyen,
 Az Úr Messiásnak
 Kibimbózott ága,
 Juda nemzetének
 Királyné pálcája,
 Király koronája;
 Szálljon erre házra
 Az Isten áldása,
 Mint régente szállott
 Szent apostolokra.

Most az első átadja a czinkust a másodiknak, s ez mondja tovább:

A szent Háromságnak	Lelkünknek vezére
Második személye,	Elrejtette magát
Úgy mint Fiúisten,	Az áldott szentségben.

Valakik itt vagytok
 E nagy vendégségben,
 Gyorsan siessetek,
 Már itt lelketekben
 Enyhülést nyertek.

Most a harmadik lány:

A kis fehérségben
 Tulajdon istenség,
 Hiszlek, hogy jelen vagy,
 Oh, te drága szentség.

Szentséges Istennek	Kelj fel Úristennek
Csodálatos voltja,	Választott serege;
Ádámnak vétkeért	Mert feltetszett immár
Maga fiát adta.	Egek fényessége.

Negyedik leány:

Kisasszony rózsája
Kihajlott az útra,
Szedje fel menyasszony,
Tegye koszorúba.

Ötödik leány:

Én gyöngé morzsácska	Nemes szüleimnek
Vagyok, im látjátok,	Érdemes kertjében,
Szavaim halljátok.	Én is úgy kinyiltam,
Friss éjszaka járok	Mint viola szépen.

Hatodik leány:

Én kicsike vagyok,
A lábaim nagyok,
Nincsen az az árok,
A mit át nem ugrok.

Hetedik leány:

Haj, czinkus, czinkus,
Fehér tulipántos,
Hintsetek (öntsetek) virágot
A Jézus markába!

Nyolczadik leány:

Felállott szent János,	Földig letapodta,
Meglátott egy várost,	Mennysország kapuját
A pokol ajtaját	Szépen kinyitotta.

Kilenczedik leány:

Én kicsike vagyok,
Nagyot nem szólhatok,
Mégis az Istennek
Dicséretet mondok.

Tizedik leány:

Én gyöngé vesszőcske vagyok,	Rózsafán termettem,
Mindenfelé hajlok.	Piros pünkösdi napján
Nem anyától lettem	Hajnalban születtem.

Tizenegyedik leány:

Gyöngé vessző vagyok,
Mindenfelé hajlok,
Szülőim kertjében
Most nyílni akarok.

Ezek után kettenként összefogódzva forognak és mindnyájan éneklik:

Mi, mi, ma, ma, mimi, mama,
 (Mi van ma? mi van ma?)
 Piros pünkösdi napja,
 Holnap lesz, holnap lesz
 A második napja.
 András bokrétás
 Feleséges, jó tánczos,
 Jól meghúzd, jól meghúzd
 A lovad kantárját,
 Ne tipedje, ne tapodja
 A pünkösdi rózsát!

Erre megállnak, s így búcsúznak:

Dicsértessék a Jézus!

Közönségesen csak négyen, hatan vannak.

(Szeged. Ipolyi gyűjt. Aignernél.)

3.

Kis leánykák pünkösdi napján fejökre pünkösdi rózsából kötött koszorút téve, felöltöznek fehérbe, házról házra járnak, minden ház előtt körbe állva körülfogják a pünkösdi királynét, s midőn valahová bemennek, «Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus»-sal beköszöntenek és kérdezik: Szabad-e pünkösdi'nyi? Ha nem szabad, szépen tovább mennek, ellenkező esetben pedig éneklük:

A pünkösdi jeles napja,
 Szen'lélek Isten küldötte,
 Erősítse meg szívünket.
 Az apostoloknak

Tüzes nyelveknek szólása,
 Úgy mint szeleknek zúgása,
 Leszá'lása az ő fejökre
 Nagy hirtelenségbe.

Más hangon:

Üdvöz légy, áldott légy,
 Te szentséges ostya,
 Ábrahám atyának
 Kedves áldozatja.

Ki az eget földet
 Semmiből teremti,
 Napot és a holdat
 Ragyogóvá teszi.

A legnagyobb:

Kóstolván kóstoltam
 Egy harapás almát;
 De miként elnyeltem
 A halálnak horgát...

A legfeketebb szól:

Meg ne csudáljátok,
 Hogy megfeketettem
 Az Isten tüztől
 Belül is megégtem.

A legkisebbik:

Én kicsike vagyok,
Szólni alig tudok,
Mégis szólok néktek
Lebegős nyelvemmel.
Királyné asszonya,
Bor, búza és gyümölcs,
Szálljon erre a házra,
Mint régenten szállott,
Az apostolokra.

Mindnyájan hangot változtatva:

Mi van ma? Mi van ma?
Piros pünkösdi napja.
Holnap lesz, holnap lesz
A második napja.

Párosával forognak.

Andréás bokrétás,	A lovadnak kantárját,
Feleséges jó tánczos,	Ne tipissa, ne tapossa
Jó megfogd, jó megfogd	A pünkösdi rózsát.

Billegetik magukat és más hangon éneklük:

Húzd el nekem	Tej, túró, tejfel.
Bé, bé, bé!	Padiméntom,
Betyárosan,	Págyiméntom,
Hagy várom...	Padi kopogósan.

Dícsértessék a Jézus Krisztus!

(Kálmány: Koszorú 223. l.)

Karácsonyesti köszöntő.

A leányok ablak alatt énekelik:

Margit asszony jó gazdasszony,	Siessetek túrós, mákos,
Kelj fel az ágyadból!	Szilvás lepényt sütni,
Költsd fel szolgáló Rózsida	Ha mi velünk el akartok
Az ő mély álmából.	Betlehembe jutni!

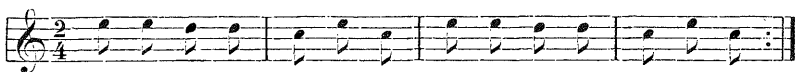
(Palócz Népki. 147. l.)

Szent Iván tüze.

(Június 24.)

Balla vidékén is szoktak tüzet ugrálni, bizonyosan annak az emlékére, hogy a pogányok régen a tüzet isten gyanánt imádták. Fadorongra feltűznek egy bábu zsúpot, s a falun kívül meggyújtják s össze-vissza szaladgálnak vele.

Régezte azonban egymás után többen kigyódzva szaladtak, vagy kereszt alakot formálva, a mely sötétben, messziről nézve, igen szép volt. Némelyek pedig csak a tüzet ugrálják valamely hegyen, halmon vagy tisztáson. A tüzzel való szaladgálás vagy ugrálás alatt a következő tréfás verset éneklük:

E - lé jött már szent I - ván, Mez-te - len jár a czi - gány,
Majd e - lé - jön szent Mihály, Fel-öl - tö - zik a czi - gány;

(Balla.)

Szent Iván-esti játék.

Szent Iván napja estéjén, midőn jól besetédett, örege-apraja valamely távolabb eső, rendesen gyepes helyre sereglik ki. Az öregek a nézők, a fiataljai a szereplők.

A lányok későbbben jönnek ki, kezükben virágot tartva. A legénység, mely e közben nyírág-seprűt gyűjt és gyűjt rakásra, «vivát» kiáltással fogadja őket. Ezután ugyancsak a seprűk világánál a lányok királynét választanak, kit a legények ismét «vivát» kiáltással üdvözölnek, a lányok pedig virágjaikat szórják reá. A legények közül pedig az az ünnepelt, ki a királynénak, vagy menyasszonynak fejére szórt virágokból legtöbbet fölmarkolhatott.

Ezután néhány esti dalt énekelnek, mire rendesen a világitásra szánt seprűk is elégnék; ekkor a leányok hazamennek; néhány legény pedig a megmaradt seprűtüst föllobogózva, elviszi a maga káposzta-földjére, s annak középtájára ledugja. Aztán haza mennek.

(Ikervár. Vasm.)

Csürközés.

Csinálnak fából egy újjnyi hosszúságú kúpot, ez a csűrök. Elővesznek egy 4—6 deciméter hosszú deszkát, annak egyik végét egy kőre helyezik, hogy a deszka lejtősen álljon. A deszka lejtőjére állítják a csürköt. Az így felállított eszköz körül egy méter átmérőjű kört húznak a földön. Mikor ez mind megvan, a fent levők csoportjából egyik egy rövid botot a csűrökre hajít úgy, hogy a csűrök mentül messzebbre repüljön, a bot meg mentül közelebb maradjon a métához. A *lent* elszórtan állók a csűrök után futnak, a *fönt* levők pedig a bot után. Ha a csürköt sikerült a körbe bedobni úgy, hogy ott maradjon, mielőtt a fent levők valamelyike a kezébe kaparított bottal a deszkát megütné, akkor a pártok helyet cserélnek. Ellenkező esetben a következő út a csűrökre, és így tovább.

A csürrközök két pártjának megválasztása úgy történik, hogy kettőt megbíznak a válogatással. Egyik válogató azt mondja «adj», a másik azt feleli reá «végy». Mire az első megnevezi azt, a kit választ. A másik hasonlóképen cselekszik.

Ki fent, ki lent? Ez nagy kérdés. Úgy döntenek el, hogy A. mintegy két lépésnyi távolságról a csürrkölő botot odadobja B.-nek, de úgy, hogy a bot függőlegesen repüljön. B. markával megfogja a botot, s függőleges helyzetben tartja. Erre A. a B. fogása felett egyik kezével szintén megfogja a botot, felette meg B. a másik kezével, azután e felett A. a másik szabad kezével. Ez így megy mindaddig, míg a bot csúcsához nem érnek. Ilyenkor azon igyekeznek mindenik, hogy vagy semmi se jusson neki az utolsó fogásra, vagy pedig jó darab, mit erősen meg lehet fogni. Tehát majd megkeskenyítik, majd megszélesítik a fogásokat. Most a melyiknek nem jutott fogás a bot végén, az a tartott botnak neki feszíti a kis újját, ad neki egy pár lendítést, azután a botot teljes erejével megkísérli kiütni a másik kezéből. Ha kiüti, az ő pártja van fent, ha nem bírja kiütni, lemennek.

(Szombathely.)

Csülrök.

Többen a fiúk közül botokkal összeállanak, s egy e játékra alkalmas téren kijelölnek egy helyet a csülrök számára, mely körül bottal kört húznak s ez lesz a *középvár*.

Azután kijelölik a *kanászt*, (a mi legtöbbször a következő sorsolással történik: az egyik fiú az összeszedett botokat maga mögé dobja. s azután a nélkül, hogy hátra nézne, hátrafelé megy, s a kinek a botjára leelőször lép, az lesz a kanász).

Ha sokan vannak s nagyobb téren történik a játék, akkor két kanászt is választanak. A dobás helyét is és, hogy meddig s mely határok között szabad a futás, szintén ekkor jelölik ki.

A kanász a csülröktől oldalt áll. Erre megkezdődik a dobás: céljuk a csülrök ledöntése, a mi ha valamelyik fiú botja által megtörténik, a kanász dolga azt ismét fölállítani, mialatt a többiek, kik botjukat már eldobták, botjukért szaladva, iparkodnak kitérő helyükre futni, nehogy ez idő alatt a kanász a csülröket gyorsan fölállítva, valamelyiköket a bottal megérintse.

Mert itt a főszabály az, hogy ha a kanász a ledöntött csülröket gyorsan felállítva, valakit, (de csakis a fölállítás után) ki még ez idő alatt helyére nem ért, botjával megérinthet, akkor az a kanász, mit rendesen ezzel a kiáltással: «Új a kanász!» szokott jelezni.

(Kürth.)

Papozás.

Minden játzó vesz magához 3—4 botocskát. Egy készít 3 centimeter vastagságú 8 centiméter hosszúságú fácskából piramis alakú papot; ehhez egy félkör alakú 1 dm. széles, felső lapján simára *faragott papszéket*, melyet végeivel földre állítanak, tetejére pedig a papot állítják így:

Most a játszótársak két csoportra oszlanak; sorshúzással állapítják meg, melyik csapat marad fent dobóul; egy az alsók közül fent marad papot támogatni. A jó hosszú játszótér közepén felállított pap mellé vájnak egy kis gödröt. Most a felsők közül egy dobja a papot, aztán a második, harmadik stb. Az alsók az elütött papot bedobják az állítónak. A kidobált botokért a pap messzire elütésekor kifut a dobó és a botokat összeszedni igyekszik, az alsók pedig a papot gyorsan bedobni, melyet, ha az állító előbb a kis gödörbe tehet, mint a botszedő a botok végét, akkor az összeszedett botokat mind kidobálják, ha pedig egyszerre teszik a gödörbe a papot és a botokat, csak felét dobják ki a botoknak. Ha minden bottal dobnak, de behozni egyet sem tudnak, a felsők lémennek. Megjegyzendő, hogy a kinek sikerül botokat bevinni, mindazokkal ő dob, ha csak barátságból társainak nem ad belőle.

(Szenna.)

Tekézés.

Nálunk az erdön játszák. A játékszerek a következők: 20—40 darab rövid botocska; 1 lapos rövidke fa, melyet a földbe úgy ütnek be, lejtős vagy dombos helyen, hogy külső vége vízszintes legyen (palló), továbbá egy rövid gömbölyű kis darab fa, mely egyik végén lapos, másik végén hegyezett (teke), tehát süveg alakú. Ezt ráteszik a pallóra. A botocskákat pedig 20—40 lépésnyire a pallótól széthányják. A játék így kezdődik: a játzók két csapatra oszlanak, mint a várszögesnél, külsőkre és belsőkre. A belsők egy-egy botocskát vesznek kezükbe s a palló körül helyet foglalnak. Mindenik helyét egy kis gödör jelzi. Egyik elüti a tekét a pallóról botocskájával úgy, hogy mind a teke, mind pedig a botocska messze elrepül. Ekkor a belsők mindnyájan kifutnak a botocskákért, a külsők pedig arra törekednek, hogy a tekét valamelyiknek gödrébe tegyék, mi végből egyet maguk közül a palló mellé rendelnek «felsütőnek». Midőn a belsők kifutnak, akkor a külsők a tekét bedobják a felsütőnek. Ha a felsütés megtörtént, vagy pedig a teke kifogatott, akkor a külsők elfoglalják a belsők helyét s viszont. Főczél, hogy minél több botocskája legyen mindeniknek. Később csak akkor futnak a botocskákért, mikor a teke messze elrepült. Azután a hány botocskája van akármelyiknek, annyszor üti el a tekét egymásután.

(Csik-Szent-Tamás.)

Gujázás.

A gujázáshoz kell egy körülbelől 60—80 cm. hosszú, hüvelyk vastagságú sima, könnyű bot és egy 6—8 cm. hosszú pálczika.

A hosszabb a «gujaütő», a rövidebb a «guja».

A játzók (bármennyi lehet) két egyenlő erős és ügyes csapatra oszlanak. Egyik künn, a másik benn van.

A benlevők egyike, a gujaütő botot marokra fogja s a keze felett keresztbe az öklére fekteti a guját. Azután egy gyenge lökessel felhajtja s a bottal elüti. A többiek vagy kifogni, vagy legalább útjában akadályozni törekednek a guját. A hol megáll, onnan a künn levők egyike igyekszik vele megdobni az ütő mellett felállított karót, vagy az ütő körül húzott körbe vetni a guját. Az ütő, akár karóra játzák, akár körre, úgy a karótól, mint a körtől eláll egy lépést és a beledobott guját visszaüti és ezen visszaütéskor a hova a guja esik, onnan mér a gujaütő botjával. És a hányat mér, annyi botjok van a künnlevőknek. Ha esetleg a bedobott guja éri a czölöpöt (karó), vagy a körbe esik, az ütő leszáll és más áll helyére. Akkor is leszáll, ha a guja oly közel esik a kör széléhez vagy házához, hogy egy bot nem telik ki. Ha a játzók bármelyik csoportja ki tudta csinálni az előre meghatározott mennyiségű, például 1000—2000 stb. botot, akkor következik a büntetés, mely annyiból áll, hogy a nyertesek egyike balkézrel eldobja a guját, a mennyire tudja és a vereséget szenvedettek fél lábra állva a gujáig és visszasántálnak. De ezen idő alatt nem szabad a lábat sem megcserélni, sem leereszteni a földre.

Megesik, hogy az ütő a guját egyszer, kétszer nem éri, ez a kinlevőknek haszon, mert a kinlevők egyike a harmadszor kiütött guját lába fejére téve, az ütő felé rúgja és a hová esik, onnan dobja meg a karót vagy onnan veti a körbe. Ha háromszor nem éri, leszáll.

Földi guja.

Játzák három darab fával. Egy kicsiny darab a guja, egy hosszabb a nyele, és egy bot szolgál az elütésre. A játzók két csoportra oszlanak; egyik csoport bennmarad, a másik csoport kimegy. A bennmaradó csoport és egy hosszúkás lyukat, ebbe hárántékosan beleállítja a guja nyelét, s a guja nyelének lyukba tett végire keresztbe oda teszi a guját. Ekkor egyik a pálczájával megüti a guja nyelének felső végét, mire az lebillen, s kukra veti a guját, melyet aztán a künnállók törekednek kifogni. Ha nem fogták ki, akkor a guja nyelét a lyukon keresztül fekteti az ütő, és a künnlevőknek meg kell azt dobniok a gujával. Ha sem a guját ki nem fogták, sem a nyelét meg nem dobták, akkor az

előbbi ütő tovább üt; ha pedig kifogták a guját, vagy megdobták a guja nyelét, akár pedig dobáskor a guja bele ment a lyukba, akkor az ütő nem üt többször, hanem üt az, ki utána következik. Mikor mindenik ütött a benn levők közül, és mindenik lesült, akkor a künn levő csoport megy be, és a benn levők mennek ki.

(Maros-Keresztúr.)

Balha (pureca)

Botokkal játszák és egy darabka fával, mely a balha. A balhát felszúrják egy helyen dült állásban; a dobók a balha körül 10—12 lépésnyire félkörben állnak és mindenik lyukat csinál magának. Egyiknél vannak a botok, szám szerint 10—15 bot; három fiú pedig ellenkező oldalon, 30—40 lépésnyire áll. Ekkor az, kinél a botok vannak, felfog egy, vagy két botot, és azzal dob a balhához. Az eldobott és széthullt botok nem maradnak ott, hanem azok, kiknek dobni kell, (ezekre azt mondják, hogy bábában vannak, azaz lyukban vannak), oda futnak és felszedegetik, ki-ki annyit, a hányat ügyességéhez képest felkapkodhat, s azzal szalad bábájához, azaz lyukjához. Ezalatt a bábanélküli három játészó beszalad és arra törekszik, hogy a míg az ütők botot szedni járnak, valamelyiknek bábáját elfoglalhassa. Ha a botokat mind felszedték, ismét az dob, ki előbb dobott, ha van még botja; ha nincs, dob más; az t. i. kinek botja van. Így foly a játék tovább.

(Maros-Keresztúr.)

Curka.

Fiúk játszák egy gujával, egy pálczával és egy kabáttal, melyet az ütő háta megé tesznek. A játészók két csoportra oszlanak; az egyik csoport benn marad, a másik kimegy. A bennlevők rendre ütnek; az ütő kezébe veszi a guját és onnan a pálczával elüti; a künnlevők pedig az elütött guját kifogni törekszenek, mert ez által az ütő levéttetik és tovább nem üt, hanem az utána következő. Ha nem fogták ki az elütött guját, a künnlevők legügyesebb dobója ez esetben kezébe veszi a guját és azt úgy törekszik bedobni, hogy az ütő háta megett elhelyezett kabátot megdobja vele: azonban ebben akadályozza az ütő a kezében levő pálczával, mert azzal a behajított guját félrejűtni törekszik, hogy ne érje a kabátot. Ha mégis megüti a kabátot a guja, akkor az ütő elvégezte szerepét s más váltja fel. Ha pedig felre-

ütötte a gulyát, vagyis az nem érvén a kabátot, elgurult egy bizonyos távolságig a kabáttól, az esetben a guja és a kabát között lévő távolságot az ütőpálczával felméri. Tíz pálcza egy bábának nevezetik és a hány bábát csinálnak a bennlevők, annyi bábát le kell szállítani a künnlevőknek, mikor bekerülnek. Ha pedig egy bizonyos, előre megállapított összegig szaporodott a le nem szállított bábák száma, akkor a győztes fél annyiszor üti a guját messzebb és messzebb távolságra a játszóhelytől, mint a hány baba nincs leszámítva és azon távolságot azután a kisebbségben maradt félnek sántikálva kell bejárjni. Ekkor azután a játék újra kezdődik

(Maros-Keresztur.)

Kótya.

Játszhatja két gyermek. Egészen olyan, mint az egyes labdajáték, csak hogy a labda-ütő fát méternyi pálcza, a labdát pedig 2—4 deciméternyi fácska helyettesíti. A bentlevő a lyukon állva, vízszintes irányban tartja pálczáját, a kint levő rálöki a kótya nevű fácskát, melyet a bentlevő elüt, aztán siet ütni, a kint levő pedig szalad az elütött kótya után, s ha a kótyafa elébb jut a lyukba, mint a bent levő ütőfája, akkor a bent levő ki van téve, máskülönben változatlanul foly a játék tovább.

(Élesd.)

Csűrös.

Négy-öt gyermek összeáll és választ maga közül egy *csűröst*. A többiek pedig egy bizonyos távolságra kis lyukakat csinálnak, abba mindegyik beledugja a pálczáját. A csűrös pedig a pálczás gyermekek előtt bizonyos távolságra leszúrja pálczáját a földbe és félre áll. A többi gyermek ekkor sorba pálczájával iparkodik a leszúrt pálczát eltalálni és ledönteni, a mi ha megtörténik, akkor azt a csűrösnek minden egyes esetben újra fel kell állítania. Ha a gyermekek sorba eldobták pálczaikat, akkor utána futnak, ezalatt iparkodik a csűrös saját pálczáját egy lyukba tenni, mit ha meg tud tenni, egy fiú lyuk nélkül marad s annak kell csűrösnek lennie.

Ha nem oly ügyes, a többiek gyorsabban tudnak helyeikre futni s akkor ismét ő lesz a csűrös.

Tekézés vagy csürközés.

Ásna egygyel kevesebb lyukat, mint a hány játzó van. Rendesen öten, vagy heten játszanak. A lyukakat egymással szembe s egymástól 2—3 lépésnyire ássák. A lyukak közé, közepére, egy nagyobbocska lyukat ásnak, melyet ólnak is neveznek. Minden játszónál bot van s mindenik egy-egy lyukban tartja a botja végét. Egy játzó a kondás; ennél is bot van, melylyel a tekét vagy csürköt (nevezik disznónak is) hajtja a középlyuk felé. A teke vagy labda, vagy pedig fagolyó.

A játzók igyekeznek megakadályozni, hogy a kondás a tekét a középső lyukba be ne hajthassa s ha elérék botjaikkal a tekét, megütik és a kondásnak újra elő kell azt hajtani. A kondás ügyeskedik, hogy botjával a tekét az ütésektől megóvja, de egyszersmind arra is ügyel, hogy melyik játszónak nincs a botja a lyukban s ha üres lyukat lát, igyekszik botja végét abba bedugni, mert azon esetben az lesz a kondás, a kinek a lyukát elfoglalta.

Ha sikerül a kondásnak a tekét a nagy lyukba behajtani, akkor a tekét a lyukból kiveszi és elhajtja. A játzóknak most a teke után kell futni és a megállott tekére botjaikkal ráütni; ezalatt a kondás azt a lyukat választja magának, a melyiket akarja. A ki a tekét megütötte, az ismét visszafut és egy üres lyukat elfoglal, a kinek lyuk nem jut, az lesz a kondás.

Mikor a tekét néha messze elütik, míg a kondás az után fut és visszahajtja, az alatt a játzók összeverik botjaikat, s ezt a versecskét szokták mondogatni:

Kását főzünk a disznónak,
Korpát a kondásnak.

(Debreczen, Mezőtúr.)

Czövekelés (Rómázás).

Játzótérnek leggyakrabban gypes helyet keresnek. Kört csinálnak s a körben mindegyik választ magának helyet s oda egy kis lyukat ás. 15—20 lépésnyi távolban pedig beütnek egy karót. Minden gyermek kezében van egy 70 cm. hosszú, jól kihegyesített karó (czövek). Egy belevágja karóját a földbe, megy a másik s az keresztesen úgy vágja a magáét a már beütött karó mellé, hogy azt, ha lehet, eldöntse; mi ha nem sikerült, következik a harmadik s az is a többi közé sujtja karóját, igyekezvén bármelyiket kidönteni. Így tesznek 6-an, 10-en, míg valamelyiknek sikerül egy karót kidönteni, akkor a kinek karóját kidöntötték, a 15—20 lépésre felállított karóhoz szalad, s jeléül, hogy ott járt, hatalmasan megkoczogtatja.

Míg ő oda járt, az alatt a többiek az ő lyukához szaladnak s onnan gypet meg földet ásnak s azt a maguk lyukjába hordják. A játék most újra kezdődik. Nagyon természetes, hogy mindenkinek lesz több, kevesebb zsákmánya, A játék végeztével kötelessége mindenkinek saját lyukját a rabolt gypel befedni, mi ha nem sikerül, attól kell kérnie, kinek több van, mint kellene. Ez ad, de az adásban nincs köszönet, A kéregetőnek négykézláb kell feküdni s a földet a hátára rakják s így kell elvinnie.

(Gerend-Keresztúr.)

Róma.

A *róma* kemény fából készült s plajbász módra hegyesre faragott, egy lábnyi hosszú s kar vastagságú czövek volt. A földnek lágy és szívós agyagnak kellett lenni. A róma hegyezetlen végét marokra fogva, erős hajítással úgy kellett a hegyes végével a földbe ütni, hogy szilárdul álljon. Az ellenfél feladata volt, a maga rómáját úgy ütni az első mellé, hogy azt kiüsse. Ez ritkán sikerült, de legalább megingatta. S mivel rómája erejének egy része a másíknak meggyöngítésére pazarlódott, az övé ritkán állt oly erősen, mint az elsőé. Most ezt a tulajdonos szépen kihúzta a földből s a bentmaradt rómát, hasonló hajítással igyekezett kiütni. S így tovább, míg valamelyik kiütötte a másíké.

Igy, ha csak ketten játsztak. De játszhattak (s rendesen úgy is volt) négyen, hatan vagy nyolczan is. Fele egyik, fele a másik párton. Így minden rómavetésnek kettős feladata volt: gyöngíteni a másik fél rómáit, erősíteni (támogatni, megszorítani) a maga pártjabeliékeit. Mindenkinek meg kellett jegyezni, melyik az ő rómája; mikor sor került rá, ki kellett húznia a maga rómáját s újra hajítania. A kinek a rómáját kiütötték, az abban a forgásban nem játszott tovább. A játék addig tartott, a míg az egyik félnek minden rómája ki volt ütve. A melyik félnek csak egy rómája is állta a sarat, az volt a nyertes.

(Herkules 1885. 15. sz.)

Rómázás.

A játszók pálczát tartva kezökben bizonyos távolságra egymástól körbe állanak, s megjegyzi mindegyik a maga helyét. A pálczákat a kör közepébe kell dobni úgy, hogy a végök egy kissé a földbe hatoljon és így megálljon. A melyik nem tudja így dobni, annak bizonyos pontig el kell futni. A többiek ezalatt az ő helyén

ásni kezdenek és a kiásott földet elviszik; végül a melyiktől aztán legtöbb földet vettek el, azt bekötött szemmel kiállítják s a többiek a kiásott földdel megdobálják.

(Csik-Szt.-Tamás.)

Bigejáték.

1. L y u k r a.

A bigejátéknál eszközök: egy 15—20 cm. hosszú, különböző vastagságú, ha kisebb gyermekek játszáék vékonyabb, ha nagyobbak, vastagabb fa, mely két végén mintegy 3—4 cm. hosszán körül le van faragva. Ez a bige. A bigebot 60—80 cm. hosszú, olyan vastag mint a bige.

Valamely téres helyen a földbe kis lyukat fúrnak. Most következék a választás. Az egyik vezér a bigebotot a másik vezérnek a kezébe dobja; aztán addig markolgtatják felváltva a botot, míg valamelyiknek úgy jut a bot vége, hogy a másiknak feljebb fogni már lehetetlen. Ekkor a botot megfordítják, s a markolás újra foly. Mikor harmadszor is végig markolgtatták a botot, a kinek a vége jutott, az a győztes, ha ugyan az ellenpárti vezér a kis újjával ki nem tudja ütni a botot a kezéből. A győztes vezér lesz először bent, s ő is választ először, mint a «háborúsi» játéknál.

A bentlevők közül egy — bármelyik — veszi a bigét, keresztül teszi a lyukon, aztán a bigebotot a lyukba dugja, s a bigét a milyen messzire csak tudja, kidobja.

Ha a lennlevők közül valamelyik a kidobott bigét a levegőben repültekor megkapja, a ki addig fenn volt, le van téve.

Ha senki a kirepülő bigét meg nem kapta, a kidobó a bigebotot, mint elébb a bigét, keresztül teszi a lyukon s a lennlevők közül pedig valamelyik igyekszik a bigével a bigebotot megsujtani. Ha megsujtotta, akkor a kidobó le van téve, ha meg nem sujtotta, a kidobó elkezdi czímerezni.

A czímerezés kétféleképen megy; mikor úgy áll a bige, hogy könnyen felugrik, ha a bigebottal a megfaragott végére ráüt, akkor csak hagyja, s ily módon joga lesz hozzá, hogy háromszor czímerezék. Ha pedig a bige nem jól áll, akkor tetszése szerint kiteszi, de a lyuknál előbbre tenni nem szabad, s ilyenkor csak kétszer czímerezik.

Ráüt a bigére egyszer, ezt czimernek nevezik; a mint a bige fölugrott, a bigebottal igyekszik minél többször megütni, mindig a levegőben. Ha egyszer üti meg az síma, ha kétszer az dupla, ha háromszor az tripla; a négyre már nem hallottam más kifeje-

zést, mint négyszer. Ez ugyan már nagy ügyességet kíván, t. i. négyszer megütni a bigét, bár van olyan ügyes gyermek, a ki ötször, sőt hatszor is megüti.

Ha a címél ütésre sikerült duplázni, triplázni vagy pláne négyszerezni, akkor a bisz és ter ütésekét minél messzebbre igyekszik a bigés ütni, hogy annál többet számíthasson. De mind a szemel, bisz vagy ter ütésekor duplázott vagy triplázott is, az össze nem adható, p. o. ha a szemelkor triplázott, biszkor duplázott, ezt nem lehet ötszörözésnek venni, hanem ilyenkor azt veszik alapúl, a melyik ütésnél legtöbbször ütötte meg a bigét, mielőtt földet ért volna. Ha a földre esésekor üttetik meg a bige, az nem számít, ez csak kotrás.

A számolás így foly le. A kidobó oda megy, a hová bigéjét ütötte. Ha félre ütötte volna, egyenesre jön ki, s mindig a lyukig olvas.

Ha dupla volt, akkor huszasával olvas.

Ha tripla volt, akkor ötvenesével olvas.

Ha négyes volt, akkor százával olvas.

Ha ötös volt, akkor ötszázával olvas.

Ha hatos volt, a mi igen ritka, akkor ezrével olvas.

Ha szemel, bisz, ter ütésnél a bigét egyszer sem üti meg a bigebottal, akkor le van. A ki egyszer le van, az többé abban a játékforgásban semmi szín alatt benn nem lehet.

Ha a szemel, bisz, ter ütésnél a levegőben repülő bigét a lennevők valamelyike megkapja, az nekik ezret számít.

Ha az első le van, következik a második, s ez a mit «csinál», t. i. szemel, bis, ter ütéssel, csak egyszerűen hozzászámítja az előbbiéhez, nem pedig külön. Bárki a mit csinál, az közös a párttal.

Ha a párthban mindenki le van, kimennek szolgálatot végezni.

A másik féle címerezés abban különbözik ettől, hogy a szemel, bisz ter ütéseknél a duplázást, triplázást stb. összeadják, így aztán néha kilenczszeresre is rámegy. Aztán előlről, hátulról, oldalról is lehet olvasni. Az olvasás hétszernél kétezresével, nyolczasnál ötezresével, kilenczszeresnél stb. tízezresével megy.

2. Grézre (kör).

Egy kört csinálnak a porban. A kör lehet kisebb, nagyobb. A bent levő párt közül egy a bigét a körben felállítja, s kiüti. Ha felé ütött és nem találta a bigét, s a bige a körből kigurult, le van: ha pedig ki nem gurult, vagy ugrott a bige a körből,

akkor nincs le. Akkor is le van, ha a kiütött bigét megkapják, vagy a körbe behajítják. Az ütőnek, ha a bigét kiütötte, botját a kör közepére kell tenni.

Lyukat ásni nem szükség.

A többi úgy foly le, mint a «Lyukra» bige-játéknál. Eszközök is azok.

3. Mérésre.

Lyuk vagy gréz nem kell. Eszközök bige és bigebot. Itt párt nincs, mindenki magáért játszik. A legtöbbbe álló üt először stb. Az első veszi a botot s a bigét kedve szerint kiteszi. A többi játészó kérdi: mennyire? (az az hány bigebotnyira); az ütő hozzá vetőleg felel, de csak ötösével, p. o. 5, 10, 15, 20 stb. Ha a többi játészók azt hiszik, hogy nincsen annyira, akkor az ütő tartozik megmérni a távolságot, hogy csakugyan van-e annyira; ha több bigebotnyira van, akkor az ütőé az igazság, s számít annyit, a mennyit mondott, ha ellenben a mondott bigebotnyi távolságra nincsen, akkor nem számol semmit, hozzá még le is van; valamint akkor is le van, ha öt bigebotnyi távolságra nem üti a bigét. Ekkor következik az, a ki utána legtöbbbe állott, s így tovább.

Ha valamelyik játészó kiütötte azt a mennyiséget, a mennyibe állott, azért üt és számít. S számít felül mindegyik mindaddig, míg a felülütések száma az elmaradottakéval egyenlő nem lesz. A felül-ütők az elmaradottakat annyi bigebotnyi távolságról sántikáltatják (féllábon járatják), a mennyivel elmaradtak.

(Oldalfalva. Gömörm.)

Dólé (paja, czigere).

A dólét tavasszal játszák; evvel a játékkal kezdődik meg a szabadban a játszás. A dólé egy 10 cm. hosszúságú, hengeralakú, mindkét végén kúpalakba megfaragott fa. Az 50 cm. hosszúságú, kissé lapos ütővel legelőször is egy méter átmérőjű kört irnak le, várat húznak a földre.

Rendesen kettesbe játszanak, ritkán hármasba. Előre megegyeznek, hogy mennyibe játszanak: «Játszunk ötszázba, ezerbe, kétezerbe!»

Hogy ki kezdje meg a játékot, azon könnyen megegyeznek; rendszeren a jobb játékos veszi fel az ütőt, s megy be a várba ütni; a másik játékos pedig a váron kívül áll, s igyekszik az elütött dólét megkapni, vagy a hova az leesett, onnét a várba behajtani. Ha ez nem sikerült, következik a briccz, bicc (biccen-tés). A hova a dólé leesett, onnan történik a bicc. Ugyanis a bentlevő az ütővel a dólé végére üt, hogy az fölugorjon s ugrás közben minél messzebbre elüthesse. Akár érte az ütő a dólét

ugrásközben akár nem, a dólét arról a helyről, a hova leesett, hajíthatja be a kintlevő. Ha ismét nem sikerült a behajítás, akkor a bentlevő tőt. («Tötök» mondja nagyhangon). Ekkor a dólét háromszor egymásután biccenti s üti minél távolabbra.

Nagyon vigyáznak arra, hogy a dólét ugrásközben érje az ütő, ne a földről üsse el (kotorja); mert az kótra volt, s a kintlevő behajíthatja a dólét.

A briccznél, ha a dólé ugrásközben a várba esett, a ki hamarabb mondja, hogy «csúrvár», az megy be ütni. A tötésnél okvetlen kell egyszer érinteni az ütőnek a dólét ugrása közben, különben megint behajíthatja a dólét a kintlevő. Rendesen minden bricczel mindketten számítják nagy hangon: «Egyszer nem volt, kétszer se volt, háromszor se volt», már a hogy elbírt a dólét ütni, avagy nem.

A hová a dólé a harmadszori briccz után leesett, onnan számlálják, hogy hány lépés van a várig; minden lépést tízbe számítanak, az összeget pedig oda írják a vár mellé a porba, s a játékot a bentlevő tovább folytatja a fent leírt módon addig, míg a kitett összeget valamelyik le nem játsza. Ha a kintlevőnek sikerült a behajítás, «le van» kiáltással siet be a várba ütni.

A behajításnál, ha a dólé a vár szélére esett, akkor félkéz, vagyis a bentlevő mind a dólét, mind az ütőt egy kézbe fogva, a dólét magának föladja és elüti. Utána az egyszeres biccz következik, s azután a háromszoros biccz. A ki lejátszotta az összeget, az még egyszer elüti a dólét s az ellenfélnek sántikálva kell onnan bevinni a várba; valahányszor a felemelt lábát a földre teszi, annyiszor üt a nyertes a korbáccsá font kendővel a hátára.

A kezdő játékosok a dólét rúgásba is játszák, rendesen három rúgásba. A kiütött dólét a kintlevő a lábfejeére teszi s rúgja be a vár felé; számítják egyúttal, hogy «egy a rúgás, kettő a rúgás, három a rúgás» s ezután hajítja be kézzel a dólét. Néha kiütéssel is játszák, a midőn a befelé hajított dólét hajítás közben a bentlevő kiütheti vissza, a mi az ügyes fiúknál tíz-tizenöt-ször előfordul.

(Dorozsma. M. Nyelvőr. XIV. k. 233. l.)

Várbeli dólé.

A dólé két végén meghegyezett hengeridomú fa. A földön egy kört kerítenek. Ez a vár. Ha kettőnél több a játészó, közülök az egyik *csürember*, ez a dólét a mennyire tudja elüti a vártól; s a többiek egyenkint behajítják a várba; most emezek ütnek, s a csürember mindnyájok ütését behajítja a várba; ha a dólé nem ment be tökéletesen, hanem a vár szélét érinti, akkor azt mondják, hogy *piczik* (néhol: iszik). Ha a dólé a váron kívül esik,

akkor az ütő *biccent*, vagyis botjával a dólé egyik hegyes végére csap, s a mint az felugrott tovaüti; ha ezután sem bírják a dólét bedobni a várba, akkor az ütő tölt, vagyis három ízben biccent, s a dólé távolságát a vár szélétől lépésekben olvassa, s ezen szám nevezetik *lónak*. Ezután addig folytatják, míg tökéletesen a várban nem lesz a dólé. Ha a dólét repültében a kintlevő elkapja, nem tartozik a várba hajítani, mert ezzel a benlevő úgy is le van.

(Ipolyi Arnold gyűjt. Aignernél.)

Vető dólé.

Egy vályú alakú lyukat ásnek, a dólét a lyuk felett keresztül teszik, s a bottal kivetik. A kintlevőnek hogy bejusson, a lyukra tett botot kell megütnie a dóléval; ha nem üti meg, a csürember minden biccentés nélkül tölt. Itt a töltés az előbbtől abban különbözik, hogy kettőztetni, három-, négy-, öt-, hatoztatni szokták, t. i. a dólénak egyszeri felugrásánál azt kétszer, háromszor stb. kell felütni a bottal: a dólét a második és harmadik biccentésnél, ha már előbb meg volt kettőztetve, tovaüti, s a szerint a mint a dólé kettőztetett, hármaztatott stb. egy lépésre tíz vagy száz stb. lovat olvasnak. Töltés után ismét *vet* a csürember, míg a botot a dóléval a vetéstávoból meg nem ütik, s így továbbb.

(Ipolyi Arnold gyűjt. Aignernél.)

Ásó dólé vagy sóska dólé.

A játzók mindegyike kijelöl magának egy helyet. Egyik feladja a másiknak a dólét, az elüti, s míg a feladó a dólé után szalad, az alatt a többiek az ő lyukát ássák, s ki mennyit tud, elvisz a felásott földből, s azt a maga lyuka mellé halmozza; ezen elrablott földcske *sóskának* nevezetik. Most a másik adja fel a dólét, s ennek lyukát ássák, s így tovább. Játék végén mindegyik tulajdon sóskáját a maga helyén ásott lyukba temeti, a kinek lyuka nincs tele, az kénytelen a többitől koldulni, de a mint a a «sóska»-hoz ér, körmét megpaczkázzák.

(Ipolyi Arnold gyűjt. Aignernél.)

Pajázás.

Ide szükséges 5—6 fiú. Mielőtt a játékhoz fognának, szereznek két darab fát. Az egyik fa 10—12 cméter, a másik mintegy 40—50 cm. hosszú. A rövidebb fa a két végén meghegyesítendő: ez a *paja*, a másik annak ütője. Mikor így fel vannak készülve,

választanak egy gazdát, a ki minden játszótársnak a következő módon veri ki a paját. A gazda egy eléggé téres, tágas helyen egy kört (várat) kerít, abba beleáll, s a paját az ütővel kiüti. A kiütött pajáért a fiuk közül egy kimegy, s azt a várba iparkodik dobni, ha a paja nem esett a várba, akkor a gazda odamegy, a hol a paja fekszik, a földről felveszi, a lába fejére fekteti, s feldobja a lábával a levegőbe, a kezében levő bottal pedig esése pillanatában elüti; ha az ütés nem sikerült, ismétli, ezt nevezik pöczöknek. Ha elütötte a paját, a másik, — t. i. az előbbi fiú — ismét próbálja a várba dobni, ha ez újból nem sikerül, akkor meg ennek *csülfé* a neve. Ekkor a gazda mind a paját, mind a botot a jobb kezébe veszi, s egy kézzel iparkodik feldobni, s el is ütni a paját, ha el nem üthette a paját, ismétli. A kiütés megtörténte után újra a várba próbálja dobni az előbbi fiú a paját, de ha nem tudta beledobni, akkor a gazda még egyszer üt neki ezen a módon. Ha a második ütésre a paját kiütötte, akkor a második fiú hajíthat egyszer, s ha még most sincs a várban a paja, akkor a gazda háromszor kiüti a paját, s a hova a paja ekkor esett, attól a helytől a vár felé meglépi a távolságot, hogy hány lépésre esett az le a vártól.

Akkor a gazda maga veszi fel a paját, s a várba viszi, ismét üt kézből ugyanannak a fiúnak, kinek előbb ütött, ez ismét iparkodik a paját a várba dobni, ha nem sikerült, akkor a gazda felveszi, s a vár szélén végével a vár szélére a földbe szúrja, vagy ha kemény a föld, leveri a paját, azután elüti, a mennyire csak tudja, ekkor a botot azonnal elhajtja.

Az eldobott botot s a paját a másik fiú, de nem a gazda, felveszi s beviszi a várba. Ekkor a gazda a várból hátrafelé lépkedve elkezdi futni, s az ki a botot és a paját a várba vitte, kergeti s iparkodik elfogni. Akkor ő — de nem a gazda — sántikál, mit *lotyagolás*-nak is hívnak. A lotyagolás kezdődik ott, a hol a játszótárs a gazdát elfogta, ha ezen az úton a sántikáló a lábát letette volna, akkor annyi ütést kap a bottal a talpára, a hányszor letette a lábát. Ennek a fiúnak a gazda még egyszer — úgy, mint legelőször tette — kiüt, amaz a paját iparkodik a várba dobni. Ha a dobás nem sikerült, akkor ismét üt a gazda mindaddig, míg csak amaz a paját a várba nem dobta. Ha a paja a várba esett, a gazda tovább üt a következő fiúnak. Mikor a gazda így kiütött, akkor amazok ütnek neki ilyen módon.

Sokkal rövidebb e játék játszás alkalmával, mint így leírva.

(Kecskemét. Ballóság.)

Forgó malom.

Ezt a játékot húsvétkor játszik. Leáznak a földbe egy jó vastag oszlopot, úgy ássák, hogy a föld felett egy méter magas legyen. Ezt vastag fúróval kifúrják, hogy abba a «nyakszeg»-et könnyen beletolhassák. Ekkor 4—5 méter hosszú gerendát középen kifúrnak, s az oszlopra vízszintesen ráteszik, de úgy, hogy a nyakszegen foroghasson. A gerenda két végére kötéllel két hámfát erősítenek, ezekre aztán egy-egy fiú ül fel, úgy, hogy a hámfát tartó kötél a lába közé essék. Ekkor a többiek az oszlop körül állva, elkezdik a gerendát tolni s forgatni, ha a rajta ülőket jól megforgatták, megállnak, s mások ülnek fel helyettük. Felnőttek is játszik.

Csányon «Kutya-sutu»-nak hívják, Porcsalmán «Ördög-motola», a székelyeknél «Cserkabola» a neve.

(Kecskemét. Ballószeg.)

Iskola.

A játékosok *iskolát* csinálnak, mely nem egyéb több (4, 6, 8) részre osztott téglá alakú idomnál, melyben minden egyes rész egy *osztályt* alkot:

I.	II.	III.	IV.	V	VI.	VII.	VIII.
----	-----	------	-----	---	-----	------	-------

Szükséges még a játékhoz egy lapos kő, cserép vagy porcelláncdarab, s a játék, melyet ketten vagy többen játszanak megkezdhető, de előbb kisorsolják, mily sorban fognak iskolába járni. Ha ez megtörtént, az első meghatározott távolságból bedobja a *követ* az első osztályba, azután fellábbal besántikál az első osztályba, s ugyancsak fellábon igyekszik azt onnan kilökní. Ha a kő a határvonalra esik, vagy más osztályba gurul, vagy a kilökdösésnél érinti valamelyik oldalvonalat, vagy a szélén gurul ki; vagy ha a sántikáló lebocsátja a másik lábát, vagy ha a sántikáló lába érinti a vonalak valamelyikét, az illető játékos megbukik. De ha a követ szerencsésen kitaszította az első játékos, következik a másik, és így tovább végig; a megbukottnak azonban mindig ott kell kezdenie, a hol megbukott. Midőn aztán egy kijárta az iskolát, a bukottnak büntetést szabnak, mely bizonyos távolság átsántikálásából áll.

(Drága-Bártfalva.)

Bikázás.

Lehet kettőnek is játszani vagy ötnek is. A játszó a földre ülnek s öt darab kis kavicszal vagy simára surolt tégladarabbal (bikasók) bikázást játszanak. Maguk előtt elsímitják a földet, erre a ki legelőször mondja: «csüre első!» az a kezdő. Ez most szétcsüri, azaz jobb kezéből kidobja, de nem nagyon széljel a bikasókat. Ha a játszó előre kijelentik: «kicsit lányos a játék!» akkor a bikasók felkapkodásánál szabad azoknak megmozdúlni arról a helyről, a hová épen szétcsürés következtében estek. A felkapás vagy játék így kezdődik: A «csüre első» felvesz egy bikasót, a jobb kezével azt feldobja, ez alatt felkap egyet a földről s a feldobottat ugyanazon kézzel megkapja; most kettő van a jobb kézben, erre újra feldob egyet s egyet meg a földről felkap s a feldobottat is megkapja, mire három lesz a markában, így folytatja, míg mind az öt a markába kerül. Ha egyet sem ejtett a földre, ő folytatja a játékot, ellenkező esetben a második kezdi, újra szétcsüri az öt bikasót, s most ez azt az egyet veszi fel, a melyik legtávolabb gurult, ezt feldobja s ez alatt egyszerre kettőt kap fel s a leeső harmadikat pedig megkapja; ugyanígy a másik kettőt is felkapja; harmadszorra szétcsürve feldob egyet, s felkap hármat, tehát most négy lesz a kézben; ebből feldob egyet s a még lent maradt egyet is felkapja, így most mind az öt a kezében van. Negyedszerre szétcsürve, a legtávolabbt feldobja s most négyet egyszerre kap fel s a leesőt is megkapja. Ha leejt egyet, más folytatja a játékot. Ha azonban csak egyet hagyott lent, akkor ő folytatja tovább. Ezen játszma alatt még «csalogatni» is lehet, a mi abból áll, hogy ha már majdnem elejti a bikasót, mielőtt leesnék, sietve kettőzve felugratja s így kapja el. Most mind az ötöt kezében tartva «löttyöt vet». Azaz ötből egyet feldobva négyet letesz a földre, a leesőt erre elkapja, ezt újra feldobva, felkapja a négyet, s újra megkapja a leeső egyet. Ezután a «Tugnel»-t játsza; mely játszma alatt a játszó fogainak nem szabad kilátszani, azaz sem mosolyogni, sem beszélgetni nem szabad. Szétcsüri a bikasót, egyet feldob, egyet felkap, amazt megkapja, míg úgy mind az öt a kezében lesz. Most «bikát vet» a játszó, a jobb kezében levő öt bikasót egyszerre dobja fel, a leesőket kezefejevel (egy újját, a középsőt kissé lejjebb tartja, mint a többi) igyekszik megkapni; ha mind az ötöt megtarthatta a keze fején, akkor a játszó azt mondja: «most ő ötven esztendő», s ezt számon tartják, ha egy leesett 40, ha kettő 30, ha három 20 s ha csak egyet bírt elkapni, akkor 10 esztendő. Most a hány a keze fején maradt, azt feldobja, amazokat pedig felkapja s a leesőket megkapja. Ezután veti a «Tugnel bikát», azaz a markában tartott öt bikasót, feldobva egyszerre a keze fejével megkap néhányat, ezeket újra feldobva, most a

markába kapja meg, ha ez például három, ezek közül most csak egyet dob fel, a lent maradottakból is csak egyet kap fel, s a leeső egyet is megkapja, s ezt addig ismétli, míg valamennyi a markában van. Ezután jön «Lötty-bika», az öt a kezében van, ezek közül egyet feldob, ezalatt leteszi a négyet, most a leeső egyet a markába kapja meg; ezt megint feldobja, a kezefején kapja meg, ezt onnét ismét feldobva a négyet markába kapja fel, a leeső egyet is megkapja. Ugyanígy foly a játék, ha a játszás elején ezt mondják: «roppant gyerekes», de ilyenkor a szétesült bikasókat megmozdítani sem szabad, oly ügyesen kell felkapdosni s a «csalogatás» is ki van zárva, ha megmozdúl csak egy is a felkapás előtt, a másik folytatja, vagy a ki sorba jön.

(Jászberény.)

Friczkövezni (kapókövezni).

Kottlós. Két, három, négy, sőt öt-öt gyermek is összeül. Megkérdezik egymást, hogy ki-ki mennyibe áll. A ki legtöbbbe áll, az kezdi a játékot következő módon:

Öt apró, lehetőleg gömbölyű, kövecskét válogatnak. A legtöbbbe álló a kövecskéket kezébe veszi. A játékok körbe ülnek, magok előtt a földet tisztára söprik. Az első a köveket csekély magasságra feldobja. A mint a kövek leesnek, elkezd járni az

a) *Egyest.* Az öt közül egyet felvesz, ezt annyira feldobja a levegőbe, hogy míg az ott futását végzi, az alatt a földön levők közül egyet felkaphasson. Mikor a földről egyet felkapott, hirtelen megfordítja kezét, tenyerét kinyitja, hogy a leeső követ is megfoghassa. Ha felkapáskor más követ — azonkívül melyet fel akar kapni — megmozdít, vagy ha fel nem kapja, vagy ha a leesőt meg nem fogja, mind a három esetben le van. Ezt követi:

b) *Kettes.* Ha hiba nélkül felszedte az egyest, újra eldobja a köveket. Egyet felvesz feldobni, de már most a földről kettőt kell felkapni hiba nélkül addig, míg a feldobott egy kő légi útját megjárta, és még ezt is megkapni. Tehát a lent maradt négy követ kétszerre kell felkapni.

c) *Hármas.* Most először hármat, aztán egyet kap fel.

d) *Négyes.* Egyszerre mind a négyet hiba nélkül kell megkapni.

e) *Felhajító.* Először a négyest teszi meg; aztán egyet felhajít, a négyet a földre teszi s a felhajítottat újra megkapja; most újra mint a négyest felkapja.

f) *Felszedő.* Eppen úgy megy mint az egyes, csak hogy míg az egyesnél a felkapott követ nem tartja kezében, hanem félre

teheti, addig a felszedőnél kezében tartja mind a felkapott követ: felhajtani azonban csak egyet kap.

g) *Platyogtató*. Ugy megy mint a felszedő; de a mint felkapott egyet, azt nyomban második felhajtás alatt le is teszi jó helyre. Így a második, harmadik, negyedik követ is ehhez rakja. Mikor mind a négy együtt van, mint a négyest felkapja mind. Ezután következik végre a

h) *Nyerés*. Mind az öt követ kezébe veszi s felhajtja; míg a levegőben vannak a kövek, az alatt kifeszített kezét megfordítja, hogy kezefejére essenek. A kézfőre esett köveket a kézfővel, míg le nem gurulnak, gyorsan felüti vissza a levegőbe, kezét hirtelen megfordítja s igyekszik annyi követ megkapni, a mennyit csak lehet. Ha egyet sem kap meg, az is hiba s le van.

Ki-ki ha ismét rá kerül a sor, azon kezdi, a mibe megbukott.

A gyengébb játékosok nem dobják a követ, hanem kirakják szépen, kedvök szerint.

Azzal végződik, hogy azt a játékost, a ki nem tudta kinyerni, azt az összeget, a mennyiben állott, vagyis utoljára maradt: *megkötőzzék*.

A kötélzás a következő módon folyik le:

A kötél leteszi kezét szétnyitott ujjakkal a földre. Ujjait elnevezik: ló, kakas, kigyó, tehén, macska stb.-nek. Aztán az ujjai elé rakja az öt követ, a kötélző pedig egyet, a hatodikat, melyet erre a célra tartanak, felhajtja s mondja: A ló rúg. Ekkor a kötél kezét rúgáshoz hasonlóan illeti, vagy megfricskázza. Azután folytatja: a kakas vág, a kigyó csíp, a tehén dőf, a macska kar mol stb., s maga is vágja, csípi, dőfi, karmolja a kötél kezét. Ez aztán be is fejezi a játékot.

(Oldalfalva. Gömörm.)

Peggyes játék.

Így nevezik nálunk azt a játékot, melyet a gyermekek, különösen iskolás gyermekek szoktak nagy kedvvel játszani öt darab csonttal. E csontokat a bárány és kecske hátsó lábainak forgócsontjai adják. Játsszák még kavicscsal is, de csak akkor, ha nincs bárány vagy kecske peggyes. E két utóbbi közt is tesznek különbséget: nagyobb, súlyosabb és keményebb voltaért inkább a kecskepeggyest kedvelik, mint a másikat, úgy hogy, míg abból a peggyeszedés ideje alatt is 10—15-öt adnak egy krajczárért, addig a kecskepeggyesből 3—4—5 krajczárjával fizetnek meg ötöt.

Kettő, három vagy több is játszhatja; a tordai, kolozsvári és n.-enyedi iskolákban igen közönségesen ismert játék, a mely a tavasz jöttével veszi kezdetét s tart a nyári vizsgálatokig. Igen sok

változata kifejtett már, én csak az általánosabban előfordulókat írom le. Így pl. játszáuk: *1. mozdúlással, 2. mozdulás nélkül, 3. parancsolat szerint, 4. francziásan.*

1. Mozdúlással.

Két, három vagy több gyermek az asztalt körül állja s az egyik, rendesen a kezdeményező, kezébe vévén az öt peggyest, az asztalra veti le, hogy egymástól bizonyos távolságban legyenek. Ekkor *tetszése szerint* egyet fölvesz s a magasba löki, hogy addig egy másikat vehessen föl; a földobottat természetesen kifogja. Most két peggyes lévén a kezében, az egyiket leteszi s a másikkal és harmadikkal az előbbi módon jár el. *Ez volt az első figura.* A peggyeseknek megmozdulása nem jön tekintetbe, mert ilyenkor *jár a mozdulás.*

Ha az első figurát *kijárta*, ismét szétszórja a peggyeseket s ismét fölvesz egyet; de míg ezt földobja, addig az asztalon levők-ből kettőt kell fölvennie; ha a földobottat kifogta (kikapta), kettőt letesz kezéből s a másik kettőt is ugyanoly módon veszi föl. *Ez a második figura.*

Ismét szétszórja s egyet fölvesz közülök. Az ott maradt négyet két ízben veszi föl: először egyet s aztán hármat, vagy ha úgy tetszik, megfordítva. *Ez a harmadik figura.*

A *negyedik figurát* akként járvák, hogy a játzó mind az ötöt egyik kezébe veszi; az egyik peggyest a mutató és hüvelyk ujjával tartván, föllöki, a többit leteszi s a földobottat kifogja. Most egyet ismét földob, mialatt a négyet fölveszi s a földobott egyet is kikapja. Ezután az *ötödik figura* jön, a melyet *bikának* is szoktak híni. Kétféleképen játszáuk, attól függ, melyik mily gyakorlott peggyesező.

a) Mind az ötöt egyik kezébe véve, kissé földobja és keze fejével annyit fog föl, a mennyit csak képes, de ezt aztán tenyerével ismét ki kell fognia.

b) A nehezebb módja abban áll, hogy a mutató ujját a nagy újjra tevé, a nagy és hüvelyk ujjal az asztalon egy hidat csinál, s az alatt dobálja keresztül az egyes peggyeseket akként, hogy minden földobás után egyet-egyet hajít át.

Ha ezt is kijárta, akkor az illetőnek van *egy bikája*. Elöl kezdván a játékot, addig folytatja, míg csak a földobott peggyest el nem ejti vagy a felveendők közül egyet ott nem hagy, vagy a kihajtandókat (5. fig.) mind ki nem hajtotta. Ha valahol *elvéti*, az utána következőnek adja át a játékot.

2. Mozdulás nélkül.

Ugyanaz, mint az előbbi, csak természetesen úgy kell fölvenni esetleg kihajtani (5. fig.) az egyes peggyeseket, hogy az ott maradt semmi szín alatt meg ne mozduljon, mert különben a másik veszi át a játékot.

A ki *mozdulás nélkül* játszik, már gyakorlott annyira, hogy az 5. figurát a b) alatt jelzett módon járja; tehát e fokon csakis így játszik azt.

3. Parancsoló.

Harmadik és már sokkal nehezebb változata az u. n. *parancsoló*, mely nem egyéb, mint a *mozdulás nélküli*-nek parancsolás szerint való kivitele. A játészó szomszédja megparancsolja, hogy először melyiket vegye föl s azután melyik kettőt vagy melyik hármát, és az ötödiknél melyiket hajtsa ki előbb és utóbb.

(Még a parancsoló és parancsoló közt is tesznek különbséget, nevezetesen a 2. és 3. figuránál. Ha pl. amott a kijelölt kettőt vagy itt a kijelölt hármát másodizben veszi föl, a mikor neki könnyebb: ez *enyhe parancsoló*, ellenkezőleg *szigorú parancsoló*.)

4. Francia.

Ha az előbbi iskolákat kijárta, beiratkozhatnak a *franciára*. Ez már bizonyos könnyedséget és gyakorlottságot föltételez. Nehézsége miatt meg van engedve a mozdulás is; ez tehát *mozdúlással járó* és *mozdulás nélküli* is lehet.

Első figura. Míg az egyik peggyest földobja, a másikat fölveszi s föl is dobja. Az először földobott peggyes már kezébe jött, s kikapja a másikat is. Így megy végig az első figura.

Második figura. Az elsőt földobja, utána a másodikat is, s ekkor kifogja az elsőt, fölkapja a harmadikat és kifogja a másodikat. A másik kettőt is így veszi föl.

Harmadik figura. Egyet földob s a másikat az előbbi módon veszi föl. A kettő közül egyet földob (a másikat félreleteszi) s az asztalon maradt három közül egyiket szintén földobja, e közben az elsőt kifogja, az asztalon maradt kettőt fölveszi s a másodikat kifogja.

Negyedik figura. Egyet a mutató és hüvelykujja közé fog. hármát a tenyerében tart s az ötödiket csak kis ujjá tartja, hogy a letevés alkalmával azt a többbitől kissé félre tehesse. Az elsőt és ötödiket egymásután földobja a levegőbe s az alatt az ott maradt hármát is fölveszi.

Ötödik figura (francia bika). A levegőbe dobál föl válto-

gatva egyet-egyet s a közben az asztalon levőkről egyet-egyet a mutató és hüvelykujja alkotta lyukon kihajít. (E lyuk a mutató és hüvelykujj összeértetése által keletkezik.)

Igy foly tovább, míg csak valahol el nem véti.

A francziát szintén lehet parancsolólag járni, kivéve a 4. figurát, a hol nem lehet parancsolni.

(Torda.)

Golyózás.

Először is húznak egy vonalat. Azután a vonalon hármassával, illetőleg négyesével kúp alakban mindegyik felállítja a maga golyóit, majd bizonyos távolsból a vonal fele golyót gurítanak, s mindegyik onnan, a hol golyója megállott, lök s igyekezik eltalálni a kúpba állított golyókat. A melyiket eltalálta, az az övé. Szoktak egy, két, három ilyen kúpot felállítani.

(Irsa.)

Golyózás vagy gombozás.

A földben egy lyukat ásnak, ezután egy bizonyos távolságból mindenik a lyuk felé dobja a maga gombját (olykor mindenik kettőt vagy még többet is) s kinek a gombja bemegy a lyukba, vagy ahhoz legközelebb esik, az kezdi egyenkint (tetszése szerint) a gombokat belökni a lyukba, de ha véletlenül nem megy be, akkor az löki, a kinek a gombja a második távolságra állt meg a lyukhoz, a többi gombokat, ha ez se bírja mind belökni, akkor a harmadik lök, s így megy tovább egymás után.

(P. Török Emil gyűjt.)

Vető gombozás.

Egy kis lyukat ásnak, s bizonyos távolról gombjukat a lyukba iparkodnak vetni, ha pedig nem tudják egyszerre belelökni, felváltva addig lökdösik egy-egy ujjokkal, míg bele nem megy. A kié hamarabb belemegy, az a nyertes. (A lökdösésnél így tartják kezöket: A hüvelykujjat kivéve, egymás mellé szorítva, a földre fektetik ujjajkat, még pedig úgy, hogy az ujjak külső két perecze érinti a földet, s az így szabadon maradt hüvelykujjal lökdösik a gombot.)

(Ipolyi A. gyűjt. Aigner-nél.)

Fittyezés.

Ketten játszák gombbal vagy dióval. Csinálnak egy kis göd-
röt s ettől némi távolságra felállanak mindketten. Előbb *A.* dobja
oda a gombját a gödörhöz, azután *B.* A melyiké közelebb esett
a gödörhöz, az kezdi a hüvelyk és mutató ujjá segítségével befity-
tyezni előbb az egyiket, azután a másikat. A melyiket egy fitty-
kára be bírja lökni, az az övé. Ha valamelyiknél nem sikerül,
játsszótársa folytatja. Ha valamelyik gomb dobás közben esett a
gödörbe, akkor azé, a ki beledobta, s ez kezdi a fittykázást, ha
pedig dobás közben mindkettő bele esett a gödörbe, újra dobnak.

(Rózsahegy.)

Ticscsézés.

Két gombot letesznek a földre t. i. az egyiket az egyik fiú, a
másikat a másik. Az egyik a maga gombját löki a másik gombja
felé, úgy irányozván, hogy azok összeütközzenek, ha összeütköz-
nek, akkor a gomb azé a ki lökött: ha nem, akkor a másik lök,
még pedig abban az állásban hagyván a gombokat, mint azok a
lökés után megállapodtak. Ha akkor sem ticscselnek, azaz nem talál-
koznak a gombok, akkor ismét az első lök és így megy az tovább,
míg vagy az egyik, vagy a másik ticscseli a gombot, s azé lesz
a másik gombja.

(Eger. P. Török Emil gyűjt.)

Piczczentő.

Két fiú ás egy kis lyukat, elővesz mindenik egy szem paszulyt
az egyik mind a két szemet markába fogja s felhajtja, ha a lyuk-
tól kisebb-nagyobb távolságbao esnek le, akkor a másik fiú hü-
velykujját mutatóujjához illesztve, hüvelykujjával megpiczczeni,
igyekezvén, hogy a paszulyszem (mindig a lyuktól távolabb eső
szemet piczczeni előbb) a lyukba guruljon, mi, ha sikerült, a má-
sikát próbálja a lyukba piczczeni. Ha a piczczentésnek nincs
eredménye, akkor a másik fiú piczczent. A ki mindkettőt bele-
piczczeni a lyukba, az nyer a másik fiútól egy szem paszulyt, s a
nyerő vet s újból kezdődik a piczczentés.

(Élesd.)

Gombozás.

Egy fiú a falhoz üti a gombját, a másik utána, s ha egy
arasznyi távolságra esik egyik gomb a másikhoz, az illető nyert.

(B.-Csaba.)

Lyukba dobó gombozás.

Ásnaak egy lyukat. Mindenik fiú igyekszik gombját a lyukba dobni. Kinek a gombja legközelebb esett a lyukhoz, az azelső Ez hüvelykujjával a lyukba próbálja beperdíteni a gombot. Ha sikerült, övé a gomb, ha nem, akkor a következő jön utána.

(B.-Csaba.)

Vasmacska.

Kendővel bekötik egynek a szemét és a körülötte állók tapsikolnak s kiabálják: «Gyertek diót törni! Cziczka van tejfeled? Van kanalad?» A macska azt mondja: «Van tejfelem, meg kanalam is!» Ekkor a gyermekeket kergeti, s a melyik gyermeket megfogja, az lesz a macska.

Kanalas.

Itt is körbe kell állni a játszónak. Egynek meg a szemét bekötik kendővel, s a kör közepén a helye. Kezébe adnak egy főzőkanalat. Ekkor a kört alkotó játszóok csendesesen körben mozognak, s mikor a bekötött szemű egyet dobant, akkor egyszerre megállnak. Az, a kinek a szeme be van kötve, valamelyik elibe megy, s ezt lökdösni kezdi a kanállal. Aztán így kérdi:

— Hm!?

Mire az illetőnek ugyanoly hangon kell felelni:

— Hm!

Ezt hol mélyebben, hol magasabb hangon kérdezi a bekötött szemű, mire a másik ép olyan hangon felel rá. Ha aztán hangjáról ráösmér, az lesz a bekötött szemű ha nem, a játékot folytatják.

(Kecskemét. Ballószeg.)

Falábozás.

A székely gyermekek falába csak a gyermekek térdeig ér s kemény madzaggal a czombhoz szoríttatik. A hét éves gyermekek is könnyen használják. Sáros időben a legtávolabb helyről is falábon jön a gyermek iskolába. Gyakran tesznek nyáron futóversenyeket. Falábon labdáznaak, könnyen lehajolnaak vele stb.

(Léczfalva.)

Köcsögdobálás.

A leányok fognak egy tejes fazekat, tesznek bele egy pár szem kavicsot, hogy a körüldobáláskor csörögjön. A kavics helyett lehet zöld ágat is tűzni bele. Azután körbe állanak úgy, hogy köztük 2—3 lépésnyi távolság legyen. Erre megkezdődik a körüldobálás: a ki a köcsögöt elejti, elkezd futni, a többiek pedig utánna s megcsiklandozzák. Azután újra kezdik a játékot.

(Tósok-Berény.)

Bicskázás.

A gyermekek készítenek egy arasnyi hosszú hegyes fát s körbe ülnek. A kör közepébe leszúrnak egy bicskát, ez a falu bikája. Megjegyzendő, hogy mindenik kezében van egy ujjnyi hosszú fadarab, ezt is leszúrák maguk előtt a földbe. A leszúrás után olvasnak tizig. A kire jut a tiz, az veti először a bicskát a földbe, a mennyire bemegy a kés, annnyival közelebb kell tenni a beszúrt fát a falu bikájához. Ha a kés nem áll meg a földben, akkor a mellette való vet. És így tart tovább, a ki utolsónak maradt s elhibázza a bicskavetést, az fog húnyni. Ekkor a húnnyót egyik a körből elbujtatja, s a ki legelől vetett, az a kést beszúrája a földbe és a kés által csinált lyukba tesz egy ujjnyi hosszú fát, de mielőtt bele tenné, megmutatja a húnynak; s ekkor jól benyomja azt a kés nyelével. Ezután a húnynak mondja: «szabad!» A húnnyó előjön, s ekkor az, ki a fát eltette, egy kört készít a falubika körül, s mondja: «ebbe a kerekbe keresd a fát!» Ha a bicska tizszeri földbeszúrására sikerül a fát megtalálni, ekkor a húnnyó bujtatja el a fát, s az első vető fog húnyni.

Bicskozás (mezei játék).

Leülnek a gyepre karikába. Minden gyermek egy araszos fát készít magának, s egyik végét meghegyezi. A kör középpontjára leütnek egy 3 dcm. fát. E fától minden játékos irányában mérnek egy bicsakkal hármát, kiki fáját a harmadik jegyhez felsúrája.

Ekkor egy bicskot elkezdenek felvetni, ha jegyes felével esik vissza, az egészet jelent s a ki dobta, a fáját egy méréssel a központhoz közelebb viszi; azután feldobja más; ha más felével esik felül; az nem jelent semmit, marad ott a hol volt. Ha hegygyel esik a földbe az felet jelent és fáját egy fél méréssel viszi a központ felé. A ki legkésőbb ér be a központba, annak szemét bekötik, s egy követ vitetnek vele jó messzire és bekötött szemmel onnan vissza viszik. Azután kinyithatja a szemét s az eldugott követ meg kell neki keresni, ha nem találja meg, megdöngetik.

(Vargyas.)

Késjáték.

A gyermekek körbe ülnek s a kör közepébe egy lyukat fúrnak, s onnan sugár alakban mindegyik gyermek felé késsel egy vonalat húznak. Ekkor elővesznek egy bicskát s azt derékszög alakúra kinyitják s egy elkezd a játékot. A kés maga elé állítja a földre (1. ábra). Azután bal mutatóujját a kés hegye elé jobb mutatóujját pedig a kés nyele alá helyezve felbillenti; ha a kés visszaeste után a 2. ábra szerint áll, ez tesz tízet, s a játészó a maga elé kimért vonalra húz egy vonást, s tovább folytatja a játékot; ha a kés a 3. ábra szerint esik, ez annyi tízet tesz, a hány ujját a kés nyele alá tudja férköztetni, s ezt ismét felírja; ha a kés a 4. ábra szerint esik, ez tesz százat s ezt ismét felírja. De ha a kés eldől, akkor helyét a szomszédjának adja át, hogy

1. ábra.

2. ábra.

3. ábra.

4. ábra.

ez játszó tovább. A ki az előre megállapított 500 vagy 1000 számot elérte, az csak nézi a játékot, s azok folytatják, a kiknek kevesebbük van; s végre az utolsó, a kinek nem sikerült a kitűzött számot elérnie, megkergetik.

Abaujban ugyanezt deszkán játsza két szemben ülő gyermek s egyszer egyik, másszor másik az «ugrató».

(N.-Kőrös.)

Czifecza és lapottya.

1. A *bicska* oldalán van valami jel, ez a *czifecza*, a másik oldala *lapottya*. Ketten játszanak, egyiké a *czifecza*, a másiké a *lapottya*; most dobnak s ha *lapottyára* esik, annak számít, a kié a *lapottya*, ellenkező esetben a másiknak. 2. Vagy pedig, sem egyiknek, sem másiknak nincs meghatározva, hogy melyik az övé, hanem az egyik dob, a másik kiált és ha el nem találja a másiknak, ha pedig eltalálja, neki számít.

(Heves. P. Thewrewk Emil gyűjt.)

Czifecza.

Többen játszák, mindenik két kis árok között egy földpartot csinál (még pedig mindenik egyformát). Az egyik megkezd a játékot úgy, hogy a *bicskát* úgy dobja, hogy a hegye beszűrődjék a földbe, és pedig mindaddig folytatja, míg a *bicskát* el nem ejti, (azaz míg a *bicskát* úgy nem dobja, hogy az nem áll meg a földben), akkor a többiek az ő földéből elvágnak egy bizonyos darabot,

és pedig minél később ejti el, annál kevesebbet. Ezután a másik dobja a bicskát és így tovább, végre a kinek legkésőbb fogyni kezd a földpartja, az bizonyos büntetést szab a többire.

(Heves. P. Thewrewk Emil gyűjt.)

Késjáték.

Csak fiúk játszásk. A gyermekek körbe ülnek, s mindegyik csinál késével egy kis lyukat. Akkor egy gyermek elkezd a játékot, kezébe vesz egy bicsakot és kérdi a szomszédjától:

— Sima-e, vagy betűs?

A szomszéd valamelyiket választja. Akkor a kérdező feldobja a kést, s midőn leesik, sima, vagy betűs oldalára fordul. Ha a kérdező szomszéd részére kedvezően esett le a kés, akkor ez a kezébe fogja a kést, s egy lélekzetvétel alatt annyit kanyarít ki a kérdező gödröcskéjéből, a mennyit egy lélekzetvétel alatt bír, s e közben ezen szavakat mondja:

— Nagyot akar a szarka, de nem bírja a farka, farka, farka, s ez utolsó szót addig nyújtja, míg egy lélekzet alatt bírja. Ha pedig a kérdező nem találja el, hogy melyik oldalára esik a kés, a kérdező fogja az említett módon kikanyargatni a földet a kérdező gödréből. Ezután a kést átadják a következő szomszédnak, s ezen módon tovább folyik a játék. Mikor a körben ülők már mind résztvettek a játékban, ekkor mindenik gyermek betemeti a gödrét a szerzett földdel, s a melyiknek a gödre nem telik meg a szerzett földdel, vagy a melyik a fentebb leírt módon legkevesebb földet tudott szerezni, annak bekötik a szemét, kezébe adják a bicsakot s elkezdik az udvaron ide s tova vezetgetni s közben közben mondják:

— Ugorj, gödör van; — vagy:

— Itt is egy kis kút, bele ne ess!

Végre egy helyen leejtetik vele a bicsakot, s miután még egy kis ideig vezetgették, leoldják szemeiről a köteleket. Ekkor aztán az illetőnek meg kell keresni a bicsakot. Keresés közben figyelmeztetni is szokták; ha távol van a késtől, azt mondják:

— Víz!

Ha közeledik hozzá:

— Tűz; tűz!

Mikor a kést megtalálja, a játék be van végezve.

(Bodmér.)

Föld.

Mindenik egy-egy kis lyukat csinál magának, és azután egyik veti a bicskát; ha megáll a földbe, veti tovább mindaddig, míg el nem ejti; minél hamarabb elejti, annál több földet kanyarít ki lyukából a

másik, ki mellette van s kinek a bicskát is átadja, ha elejtette. Midőn mindenkinek elég jó nagy a gödre, akkor felállanak s mindenik a maga zsírját (t. i. azon földet, a melyet a másiktól vett) lábával a gödrébe tömi s e szavakat mondja: «Ki kitömi a lyukát, az kapja a vajacsját.» Most az, kinek legtöbb zsírja volt, mindenik betömött zsírjába beüti a bicskát és ha a föld felszakad a bicskával, akkor a szemét bekötik s egy marok földet tesznek a kezébe s így ide s tova vezetvén, egy helyen elszóratják vele. Azután pedig szeméről a kendőt leveszik, s meg kell neki találni a helyet, hol elszórta. mert különben bizonyos büntetést kap. (Hátba ütés, sántikálás, féllábon állani stb.)

(Heves. P. Thewrewk Emil gyűjt.)

Hatozás. (Hürézés).

Hat pálczát körben a földbe ütnek, egymástól bizonyos távolságra. Hat játszó a pálczák mellett helyet foglal. A hetedik a középben megáll, a kezében zsebkendőt tart. Egyszer rákezd: «hüre, hüre!» — ekkor mind futni kezd a pálczák körül, s mikor azt kiáltja: «hat szegre!», akkor mind a heten egy-egy pálczát megfogni igyekeznek. Egynek természetesen nem jut pálcza, s most ez áll a körbe. A játék így foly tovább.

(Csík-Szt.-Tamás.)

Botról botra.

Négy gyermek összeáll s mindegyik fog egy földbe szúrt botot. Most olvasnak tizig; a kire a tiz jut, annak a kezébe adnak egy labdát. Az a labdával kimegy a csoportból három lépésre. Ekkor felállnak a gyermekek egymástól három-négy lépésre; azután egymás botjához ugornak s azt megfogni iparkodnak, ha e közben a «kulacs», a kinél a labda van, valamelyiket megüti, az lesz a «kulacs» vagy csősz.

Kakasviadal.

Két gyermek egymástól három lépésre jobb lábra áll, a ballal meg addig taszítják egymást, míg az egyik legyőzi a másikat. De a bal lábát nem szabad leereszteni.

(T.-Kóród.)

S z f u r n a.

Általánosan kedvelt játékszer, mely a gyermekek között nagyon el van terjedve. Áll egy fél rőf hosszú madzagból, melyre egy nagy gomb van fűzve. A gyermekek két kezük mutató ujjára akasztják a madzag két végét, s körülbelül fél perczig körbe forgatják s azután hol neki eresztve, hol húzva mozgatják előre, vagy hátra a spárgán lévő fagombot, a mely dorombhoz hasonló hangot ad. Kivált január és február hónapokban szokták játszani.

(Túr.)

Brúgattyú.

Egy diót átfurnak s kiszedik a bélit. Együttal kivájnak és kifurnak még egy fél dióhéjat, melyet háttal illesztenek rá az egész dióra. A fél dióhéjba beledugnak egy gombos fejű s mintegy jó arasznyi simított pálczikát, s azt az egész dió lyukain is átdugva a végire egy almát, vagy krumplit szúrnak. A pálczának a nyakára, mely az egész dióhéjban van, egy félrőfnyi erős madzagot erősítenek s a madzag végét a dióhéj oldalára fűrt másik lyukon kihúzzák. Most a balkezébe fogja a gyermek a dióhéjat, jobbjaival pedig huzgálja a madzagot s a dióhéj brugóhangot ad.

(Tokaj.)

Pergetyű vagy pittypiritty. (Tücsök).

Egy negyedrészes dióhéjnak két átellenes csücskét kifúrják, s a két lyukat többszörösen vett czérnaszállal összekötik. Azután fedőnádból egy nyelvecskét faragnak, s azt a czérnaszál közé dugják és néhányszor megforgatják úgy, hogy a nyelvecske a dióhéj karimájához feszüljön. Balkézbe tartják a pergetyűt s jobb kézzel billegtetik a nyelvecskét, mi által a játékszer pittypirittyező hangot ad.

(Tokaj.)

K a r i k á z á s.

A játszók két felé állnak s az egyik a karikát «karitja»-kézzel; a másik rész bottal el akarja ütni; ha nem tudják elütni, akkor maradnak a helyükön; ha pedig elütötték, akkor ők karitnak.

K i r á l y o s.

Egy deciméter hosszú pálczikát közepén kétfelé hasítunk, hogy összeilleszthető s kéz közt hengeríthető legyen. A pálczikát hengerítés közben a földre dobjuk. A pálczikák három alakban

eshetnek a földre, u. m. mindkettő hasított oldalával fölfelé, ez királyságot; mindkettő hátával fölfelé, ez hajdúságot; egyik hasított lapjával, másik hátával fölfelé, ez szegény embert jelent. Kell hozzá még egy összefont kendő. Most a játszó körben leülnek, a pálczikákat kezek között hengerítik s ledobják, a kinek a ledobáskor királyságot mutat, az a király; a kié hajdúságot, az hajdú; a többi szegény ember. Most a hajdú kezébe veszi az összefont kendőt s a király parancsára a szegény emberek tenyerébe sóz. A király s hajdú nem hengerítenek csak igazságot szolgáltatnak. Ha valamelyik szegény ember pálczikája királyságot, vagy hajdúságot mutat, ez veszi át a hivatalt, az előbbi király, vagy hajdú szegény ember lesz; így foly a játék tovább, míg meg nem unják.

(Szenna.)

Szegény emberezsdi.

Játsza négy gyermek. A gyermekek négy egyforma kis szület papírt készítenek, az elsőre írják *szegény ember*, a másodikra *bíró*, a harmadikra *hajdú*, a negyedikre *tolvaj*.

A papírszeletkéket összegöngyölik s egy kalapba dobva összerázzák és az asztalra, vagy a földre öntik. Innen aztán mindenik gyermek egy-egy czédulát elveszen s óvatosan mindenik elolvassa a magáét, mert a játék mikénti kimenetele épen a titoktartástól függ.

Most a kinél a *bíró* czédulája van megszólal s kérdi: «Mid veszett el szegény ember?» Erre a kérdésre a *szegény ember* felel: «Hat ökröm, szekerem, egy nagy hasas egerem!»

De a másik kettő t. i. a *tolvaj* és *hajdú* hallgatnak; mert nem szabad magukat elárulniok.

A *bíró* ismét megszólal: «Kire gyanakszol?» Most a szegény ember nem tud könnyen eligazodni, kivált ha a *hajdú* és *tolvaj* jó titoktartók. A szegény ember ilyenkor csak a gyermekek arczát nézi, s a melyik gyanúsabb tekintetű, arra gyanakszik s azt nevezi meg. Erre a kit megnevezett, annak kötelessége a czéduláját fölmutatni s ha csakugyan ő a *tolvaj*, a *hajdú* előveszi a zsebkendőt s kérdi: «Hányat neki, bíró uram?» A *bíró* pedig ítél egyet, kettőt, hármat vagy többet, a *hajdú* pedig a *tolvaj* markába kiszolgáltatja az igazságot.

Ha pedig a szegény ember a hajdúra talált gyanakodni a tolvaj helyett, akkor ő kap a markába borsost, vagy nem borsost, a miért a hajdút lopással merte vádolni.

A büntetés végrehajtása után ismét összehajtogatják a papírszeletkéket s az előbbi módon tovább foly a játék.

Körjáték.

A gyermekek körbe fogódnak, egyik középre állva rendre kérdi: «*Ki lopta el a kicsi fészit?*» A kérdezett egyik szomszédjára mutatva ezt feleli: «*E ne!*» Végre egy sem ismeri be hogy ő lopta volna el, akkor a kör kerengni kezd s ütem szerint valamennyien mondják:

Majd megvállik, majd megvállik,
Ki lopta el a kicsi fészit.
Hullj le borsó,
Koporsó!

Erre leguggainak azaz *kuczkorálnak*. Ekkor a ki leesik a lábáról, az lopta el a kicsi fészit, s az félre áll. A többi ismétli a játékot, míg mind lehúllanak.

Játék közben, illetőleg kuczorkáláskor egymást karjaiknál fogva hamiskodva hátra rántják, hogy az illető essék el.

(Barátos. Háromszékm.)

Ki lopta el a baltát?

Ez néha az előbbi (körjáték), de más játék után következhetik, mintegy rögtönzéseképen, úgy, hogy a körben forgók egyike elkiáltja:

— Ki lopta el a baltát?

Valaki felel a szomszédjára mutatva:

— Én nem loptam, te loptad el!

Valaki ismét kiáltja:

— Ki lopta el a baltát?

— Én nem, te loptad el!

Miután a legtöbb kérdezett és felelt, a kört jól erősen összefogva, kiabálják:

— Majd kisül, majd kisül!

Körben forognak, arra iparkodván, hogy a láncz elszakadjon, s valaki közülök a földre essék. A ki először a földre esik, az lopta el a baltát; ennek utána futnak s megcsipkedik.

(Kecske-mét.)

Csizmaszár játék.

Két gyermek egymással szemben a földre ül: mindenik egy egy csizmát tart kezében. Ekkor *A.* hátra veti magát, s lábát feltartja, mire *B.* a csizmaszárral *A.*-nak egyet a fenekére üt, most meg ő veti magát hátra, lábait feltartva s *A.* neki adja vissza a kölcönt. Ez így tart mindaddig, míg ki nem fáradnak.

Kikes.

Ezt csak 6-an, 10-en játszik. Két erősebb fiú «vesz» vagy választ. Sorsot húznak, melyik párt fog ugrani. Egy a fiúk közül falhoz áll, a másik ennek a vállára teszi a kezét, azután kezét ott tartva lehajol s fejét az előtte állónak hasához vagy melléhez teszi. A harmadik, negyedik, ötödik egymás után állva, egymásnak a korczát fogva, fejeiket az előttük valónak czombjához teszik.

Ezután az ugró párt tagjai egymásután fülugrálnak a «szamár» hátára és kiáltják: «Kíüük! kíüük! kíüük!»

Ha a kiáltás végéig senkit sem tudott levetni a szamár, akkor ők ugranak ismét. Ellenkező esetben a másik párt.

Motólálás.

Két fiú háttal áll egymásnak s karjaikat egymáséba öltik, azután az egyik lehajol s ez által felemeli a másikat, erre újból talpra állanak s most a másik hajol le s ő emeli fel az első játékost.

Zsipp, zsupp . . .

A gyermekek közül egy hátára fekszik. Két másik lábainál és kezeinél fogva felemeli s jobbra-balra kilódítja, közbe mondogatva a következő versecskét:

Zsipp, zsupp, Kenderzsupp, Ha meg - á - zik Ki - dob - juk.

Az utolsó szótagra földre ejtik.

(Hetés, Zalamegye.)

SZÓMUTATÓ.

A.

aja-bája, ezüst haja 68.
 akadék 27.
 akadom, bakadom, kender-táncz 33.,
 alomdeszka, fodormenta 380.
 alvégesi 407.
 anczig- vanczig, czihes ló 272.
 Angyal László 238.
 angyalország 273.
 angyalmódra 259.
 apadom 347.
 Apolló 23.
 aranyalma 172., aranycsésze 99., aranycsípő 306., aranybéli mátkájától 117., aranybélű 117., aranybérű 111., aranyos Boriska 298., aranybugyogó 347., aranybúza 202., aranyeke 445., aranygödröcske 106., aranygyapjú 397., aranygyöngy 213., aranygyűrű 302., aranygyümölcs 357., aranyhíd 190., aranykapu 202., aranykarszék 98., aranykoszorú 378.,

aranykötő 308., aranyláda 98., aranyláncz (aranylánczi tégl) 146., aranypapucs 357., aranypácza 308., aranypenna 292., aranypor 189., arany szemű 299., arany szöggel kongatják 35., aranytál 105., aranyteknő 93., aranytó 189., aranytulipán 424., aranyvedrecske 90., aranyvella 306., aranyveréce 88., aranyvessző 238., aranyvilág 311., aranyvilla 309.
 ácsorog 229.
 Ádám, Éva 47., Ádám buczkot 24., Ádám vaczkot 24.
 ángyomasszony 69.
 Árgyelus kis madár 386.
 Árgyelus madarak 450.
 ási, ási 71.
 asszonykocsi 375.

B.

baba 2.
 babérosi 36
 babi levél 188.

babutka 198, babuta buta bábiska 32.
 bagószemű (szoknya) 36.
 bagolyerdeje 291.
 baloglapát 31., balogide balpárt 29.
 bakbattyik 29.
 bakfigura 29.
 bakadom 33.
 baksa 312.
 baktatek 35.
 balha (pureca) 461.
 barbaricska 37.
 Barna Sándor 112.
 basa 405.
 basarúzza 390.
 bába 121.
 bábikszom 43.
 bábu zsup 457.
 bándor 205.
 bányabükk 27.
 bárány begyelője 32., bárány, bárány bőkecsin 34., báránybicska 28., báránybükk 267., báránybarot 29.
 bebiási 428.
 bederem 33.
 begyedelem 33.
 begye 18.
 begyetem 33.
 begyezi 405.
 bellem 101.

czitrombitrom 325., 270.
 czoki 314., czoki tava-
 lyi kutya 314.
 czuczcz ki 30., 34.
 czuczurka 392., czuczur-
 ka legénye 291., czur-
 ka legényke 301.
 czuki 380., czuki czi-
 gány 288.

Cs.

csatagóra 29.
 csap ki bocskoros 151.
 csákó 173.
 csákóbot 173.
 csálé csebogárja 158.
 csára, fára 29.
 Cseh Nánika 17.
 csem, csem gyűrű 117.
 csencserék bugyborék 24
 csetenye 102.
 cseneg-beneg 68.
 csenget, bongot 24.
 cseng, cseng, gyűrű 126.
 csengeri tó 7.
 csepű-lepű-kenderfű 69.
 csere-bika 17.
 csér 67., csér ide, csér
 oda 66., 67.
 csicsa 39.
 csicsiba 4.
 csicserék bugyborék 24.
 csicskiriki bugyboré-
 kot 24.
 csicsija 3.
 csicsó 279.
 csiga 18., 13., 14., csiga-
 ruga 15.
 csik mak mak 2.
 csik, csak Szabó Pál 29.
 csikmáocska 3.
 csikó farka 20.
 csikkerol tessék 272.

Csillag Boris 279.
 csimbókos 196.
 csimondom 394.
 csincsere (nincs erre) 18.
 csingat 35.
 csint csont 74.
 csingilingi bum 248.,
 csingi, lingi, biligi 252.,
 csingilingi bum, bum,
 bum 248.
 csing-lang! 253.
 csip, csip, csip! 83.
 csipa 71.
 csipegetni 69.
 csipi-csipi kánya 10.
 csipő 306.
 csir csár Szabó Pál
 32., 30.
 csir ide, csir oda 182.
 csiri-csári 46.
 csiripár 65., csiripár, fe-
 neke 66.
 csiri pohár 182.
 csitergő 327.
 csiszeg-csoszog 365.
 csivir-csavar 362.
 csobogó 30.
 csobolyó 29.
 csontot tör 22., csonttal
 hajigál 22.
 csir ide, csór oda 183.
 csöltő csattogó, csörlő
 csattogó 11.
 csöm-csöm 119., csöm-
 csömgyűrű 119., csön-
 csön 111., csön-csön-
 gyűrű 111.
 csöng-böng 115.
 csöngető-pöngető 23.
 csörget 321., csörgesd
 meg rózsádat! 32.
 csörög-pörög 118., csö-
 rög-pöszög 124.
 csörög-börög 118., csö-
 rög-morog 117.

csudamadár 148.
 csurgó 310., csurgó esik
 310.
 Csutoráné! 111., csutá-
 rányi, kapitányi 124.
 csüccse 383.
 csücsüljünk le 24.
 csürközés 463., csürem-
 ber 468., csürvár 468.
 csülfé 470.
 csüre első 472.

D.

dadánája 204.
 dadu lencse 279.
 danczura 341.
 dári 67., dári dongó 67.
 66.
 Devecser 38.
 diákot is öltem 72.
 dib-dáb, daruláb 70.,
 dib-dob, daruláb 31.,
 dib, dob, karóláb 70.
 dibegő 189., dibegőbe,
 dobogóba 189.
 diki dühü 26.
 dinárom 401.
 din, don, dalározsi 423.
 Dini, Dani, Dániel 47.
 dinom-dánom 31., di-
 nom-dánom, Julesa
 lányom 149.
 dir, dúr, daru, dár 70.
 dirr, durr 42.
 Drevenka Linuska 295.
 Dobó Elona 285.
 dobszerda 47.
 dole (paja, csigere). 467
 dol-lá-rosi 101.
 dongó 67.
 doromb 381.
 dorosmai 311.
 döböcskölik 240.

dugó 128.
 duff 196.
 dudogója 70.
 duda 297.
 ducz 21.
 duz-buz 32.
 dubi-dubi 5.
 dükön dáré 31.

E.

eber 43.
 eczki, peczki, eredj ki!
 33., ecski, becski, ten-
 gerecski Pál; pende-
 riczki, puczki Pál 28.,
 ecski, becski, ezt az
 egyet innen vesd ki 29.
 eccze 34., eccze szívem!
 eccze! 34.
 edrem-bedrem, kezken-
 döm 36.
 ezmeg 101., ezmeg,
 güzmeg, gödör viszi
 101.
 egedem, begedem sar-
 kantyú 33.
 egeres 65.
 egrei táncz 320.
 Egre vára 442., ezek
 vára 444.
 egzámént 41.
 egy, kettő; egyem, ket-
 tem; egyen, ketten;
 egyem, kettőm; ecz,
 pecz; ecz, bec; egy,
 kettő; ecs, kecs 26.
 egyedelem 33., egyede-
 lem, begyedelem, kar-
 kantyú 33., egyedem,
 begyedem, kappan-
 tyú 33., egyedem-be-
 gyedem sobolyó, kecs-
 kerágó mogyoró 36.,

egyedem - begyedem
 bubbonlárom 267.,
 egyem-vegyem, jó ba-
 rátom 151.
 egyerem 33., egyerem,
 vederem, kendertáncz
 33., egyerem-begye-
 rem, kendertáncz 267.
 egyetem 33., egyetem,
 begyetem, karkantyú
 33.
 Egyiptomnak is 18.
 egyre, begyre, gombos-
 túre 285.
 egy szege, két szege,
 hat szelemenje, hat-
 van ága 66.
 eje haja 173.
 ej vendi, vendi, vendida
 151.
 ele lánczin czérna, két
 garas az ára 147.
 ellem 101., ellem bellem
 bambárosi 101., ellen
 bellem babérosi; som,
 som, kulla, dadarisi;
 ezme, guzma, gödör
 viszi; hej, haj, lebuka
 36.
 ellen-bellen, csik; zsiros
 a mácsik 36.
 előtáncz 381.
 elrejtette magát 453.
 em, pem 33, em, pem,
 Péter bácsi 33.
 ellenbéli szomszédja 115.
 en, pé, ku, nagy kontyú
 42.
 erdei 353., erdei tánczba
 322.
 erere, perere 396.
 ess . . . 65., eső, es eső 20.
 eszterlánczom czérna
 145.
 ettyem, pettyem; ököm

bököm; öködöm, bö-
 ködöm; ögyödöm, gyö-
 gyödöm; eczem, pe-
 czem; ötöm, bötöm 30.
 egyem-begyem 31.
 ezüst patkó 298.
 ezüst ruha 377.
 ég haza ludam, ég, ég,
 ég! 93.
 élus 408.
 éspiláng 161.
 Évám gombja 400.

F.

fadorong 456.
 fái mogyoró 46.
 falu pecsenyéje 17.
 fon 76., fon czicza ker-
 tedet! 76.
 farkasbarát 42.
 farta 173., farta te 173.
 farsangi turi 449.
 fecske Ferke 161.
 fegyveriket bugyborékok
 24.
 fehér koronám 316.
 Fehér László 240.
 fehér madár 267.
 fehér zászlós népei 215.
 feliből 18.
 félnyakú 33.
 feneke 66.
 fényes asszony 328.
 fényes kő 34.
 Ferencz József 241.
 Ferkó Karika 279.
 feszületes török 45.
 ficz polára 30.
 fias farkas 102.
 firkes-farkas 154.
 fitty-fatty 171.
 fityezés 478.
 fizmán 45.

fodormenta 314.
 fodorkája 67., fodorkáját,
 Bodor Katát 67.
 fodormán 35., fodor-már
 33
 fogdóska 28.
 fogócska 69., 70., 71.
 földig aláz 313.
 földkirály 199.
 földre tapiscgál 305.
 földcsókolás 434.
 fővenykirály 199.
 fóralom Zsuszka 401.
 forgó malom (kutya sutu,
 cserkabola) 471.
 forgócsi 28.
 fűszál 32.
 füles farkas 90
 füts ki 21.

G—Gy.

galand gyűrű 126.
 gatyakorcz 107.
 gácsér 270., gácsér farka
 21, gácsér türi 293.
 gadzsili 311., gadzsili,
 dorozsmai pillangó
 311.
 galaguczi 311.
 galambomnak zsirja 286.
 galáris 310, galárisza
 150., galózsinya 145.,
 gánczi 266., gará-
 dicska 164, gara,
 zsirja 146.
 gazdajáték 73.
 Gazsi Pista 41.
 gecsei kis leány 268.
 gelegonya 27.
 gele gucza 323.
 gerebesi 449.
 gespilán 168.
 gécz 424.

géri csecske 394.
 gilicze 6., giliczécske
 387.
 gingat 35.,
 gira, góra, gatyá kóra 26.
 girinda 162.
 Gisz 338.
 góczy, góczy 18.
 góli 315., golicza mádra
 315., góli tánczra 315.
 gombarosan 313.
 gombolyég 255.
 gödröcske 106.
 görög gyerek 6.
 gréz 467.
 guba 311.
 gubás 99., gubások far-
 ka 88.
 guczy 311.
 gugg! 152., guggolás 69.,
 guggmálé 290, gugg-
 lé 152., guggócska
 24., guggoló 65 .
 guja 460., guja ütő 460.,
 földi guja 460
 gumiczája 389.
 guta 277., gusázás 267.
 guzsgujjunk le 430.
 gyér 186., gyér szita,
 gyakor szita 82.
 gyiki, gyiki, gya? 219.
 gyöngyös bugyogó 379.,
 gyöngy goláris 310.,
 gyöngy harmat 213.
 győri gyöngy 278.
 Győre János 324.
 győri gyöngy 278.
 Győre János 324.
 győri gyöngy 278.
 gyulási sziget 42.
 gyűrő deszka 149.
 gyűrűs 118., gyűrűsdi
 111.
 gyűrű vándorlás 126.

H.

haját fontam hatosba
 285.
 hajdani táncz 300.
 hajh mán! 28.
 hajma 362.
 hajdinárom, tulipányom
 151.
 hajdoncza, szabadonczal!
 303.
 hajdu ozsonnácska 121.
 hajdu sógor 27.
 hajon fejt 18.
 hajtogat 334.
 happonyi deszka 275.
 Hoppói Panna 401.
 hapsoládé 304., hapsó-
 ládé haps! 304.
 hapszer 279.
 harmat hajtogálja 66.
 hargas (kés) 17.
 hars! hars! 84.
 ha te ha 65.
 hat társ hagyma 65.
 hábor, három 26., három
 fogú boszorkány 34.,
 három padnak három
 fia 281.
 hátbaütőgető 5.
 háziros 406.
 hegedül a sarka (a czi-
 pőnek) 288.
 hegedűs 354.
 hegedűtáncz 286.
 hej guczy, galaguczi 311.
 helu, helu, heluska 409.
 hej Rozi felina 423.
 hidasmester 240.
 hideglelős 191.
 himösök farkába 94.
 hinna, barinna 3.
 hintázó 3.
 hiss haza! 102.
 hoczi kezéd! 148.

holló-polló 31.
 hopsz 186.
 hopsz ide 186.
 bortyogó 66.
 hőcz, hőcz 4.
 hőczögtető 4.
 hőmbörög 303.
 hucscs ki! 401.
 huj haja 68., huj, huja,
 ezüst huja 68., 69.
 hujjant 170.
 hujjki, hujj! 14.
 húnyó 127.
 hüre, hüre! 483.
 huss, huss! 78.

I., J.

Ibren 305., iczcza lán-
 czos, labanczos 281.,
 icza lánczos lapatyos
 380.
 icza-ucza 335., icza-ucza
 péntek 335.
 icze-bicze, czibere 48.
 iczit-piczit meglóditják
 286.
 igyerédi, bigyerédi 40.
 igyorogva-vigyorogva
 438.
 ihol 12.
 ijju, ju, ju, ju! 311.
 ikmá-ukmá 37., ikmas-
 mikmas 301.
 ikszom, pikszom, pápik-
 szom 43.
 Ilka 277.
 Ilona-bogár 13.
 imgyán 274., imgyán
 domján 274.
 inczer, ganczer május
 266.
 incz, pincz 40., incz-
 vincz, kalavincz 48.

inki, dunki 32., ittki,
 duttki 30.
 inkó-binkó Szabó Pál
 36.
 innét, tünnet 372.
 ink, pink 71.
 irgem-fargam 387.
 iródeák 293.
 íródiya 281.
 incset - pancsot varros
 keszkendőket 282.
 ipapa 266.
 ipp-lipp 71., ipp-lipp,
 lopjuk a szőlőt! 70.
 ipodom 189., ipodomba,
 apadomba 189.
 ipsilon 162., ipsiloni
 rózsa 162.
 ir-már 33., ir-már, fo-
 dor-már 33.
 isegetni, mosogatni 75.,
 isplanos 166., ispi-
 lán, ispilán 158.
 Isten bariskája 287.,
 Isten kapuja 22., Isten
 kovácsa 33., Isten
 lova 33.
 Istók 256.
 ispioncza 419.
 ita-pita, hogy aszita? 128.
 itthon nem jó, másutt
 rossz 281.
 izenetes izenet 300.
 János deák 363., János
 324., Janka 335.,
 Jankó 314.
 járnai tanító 4.
 jércze-fércze 303.
 jércze-vicze 346.
 Jeremiás boszorkánya
 449.
 Jordán-híd 233.
 jucsceski 31.

K.

Kaczczki, tolvaj, te vagy
 te! 267.
 kacsó 1.
 kacscs ide, kacscs, lúd
 ide kacscs! 303.
 kacsokaringós 395.
 kakas-bakas 346.
 Kakas Istók 90.
 kakasvidal 483.
 kakócza 342.
 kalan 111.
 kalan-gyűrű 111.
 kaland-gyűrű 113.
 kalaposi 169.
 kalácsi 1.
 kalánszer 277.
 kamora 71.
 kanál-gyűrű 120.
 kapadorja 204.
 kaparek 17.
 kappantyú 33.
 kapa, szoknya, kapa 157.
 kapj szoknyát asszo-
 nyom! 156.
 kapitányka 165., kapi-
 tányné 119., kapi-
 tánytáncza 305.
 karkezemre 371., kar-
 kezembe 387.
 karu (héja) 11.
 karaféna 328.
 karajczár 9.
 karmazsin 334.
 karaláb 70.
 karazsina 162.
 karkantyú 33.
 karonfogó 7.
 karúhegy 337.
 kassai bót 149.
 kanadai zabszem 396.
 Katicza 32., Katicza-
 bogár 12., Katinka
 12., Katalinka 12.,

- Katalina 12., Katóka 23.,
 Katona Péter 26., kerekem katona 26.
 katlan 12., katlan-szék 154.
 katula gúrgula 269.
 kavaránti 328.
 Kádár Istók 263.
 kántor-menta 163.
 kánya 10.
 kásika 254.
 kecske, mecske 76.
 kecskeméti csobogó 36.,
 Kecskemét városa 320.
 kele-kele (fűzfa) 19.
 kellemesi 47.
 kenderfű 69.
 Kenderi Mariska 316.
 kender kopó 30.
 kendermag 195., kendermagos tyúkocsa 83.
 kendermorzsa 272.
 kender táncz 33.
 kendjél, mosdjál 278.
 kerra, gerra 11.
 kerekcske 3.
 kerekersedő 42.
 kerekési 68.
 kerekfali sáté 17.
 kerek só 18.
 kerepesi czérna 169.
 kerepesinádasi körtvélyfa 19.
 kerék asszony 288.
 kerülő aranygyűrű 364.
 Keszi 185.
 kesz kendő 36., két kendőbe 29., kezkenő 30.
 kék ala zsirja 265.
 kék selyem huztra 150.
 két garas héja 160.
 két királyné kapitányné 113.
 két pénz 8.
 kicsindellett 338.
 kikerekedik-bekerekedik 66.
 kim-kom 33., kim kom, komédia 34., kim, kom Péter bácsi 33.
 kikirikú 425.
 king-kong 33.
 king-kong, Kóba Pál 33.
 kin-kin gyűrű 125.
 kiolvasó 25.
 király lova 21.
 királyné 326., kis királyné 119.
 Kis Boldogasszonyfalva 230., Kisboldog 239.
 kis bűdöske 315.
 kis Ferencz 57.
 kis karaféna 328.
 kis kérő 330.
 kis-kis népei 227.
 kis Kócsiné 7.
 Kis-Komárom, Nagy-Komárom 152., kis pannárom, nagy pannárom 300.
 kis menyecske 328.
 kispilán 166., kis pillang, kis pillang 160., kispilangi 166., kis pillangós rózsa 160., kis pillants 166.
 kis üvegű boszorkány 33.
 kiserágó 263.
 kívágósdí 231.
 Klári 368.
 Kóba Pál 34.
 kaczagtat 233.
 kocsa 40.
 Kocsis Ilona 293.
 kokácza 341.
 kollár-gyűrű 120.
 koledálík 17.
 kolompál 33.
 kon, kon, fodormán 35.
 kon, kon Péter Pál 33.
 kontyos (a héja) 11.
 kopasz barát 37.
 kopós 118.
 kopós gyűrű 118.
 kópé 265.
 korálgyűrű 119.
 kórészál 239.
 korhely Miska 122.
 karkantyú 29.
 kormos 273.
 korom-gyűrű 112.
 kórom-szoknya 353.
 korona 316.
 korozsmai tyúkhús 320.
 korpába habaró 258.
 korpapatyagató 355.
 kosárnyitás 76.
 kósza 314., kósza ment a nóta 314.
 kot-kot-kot-kot-kot-kodács! 462.
 kótya 462., kótyafa 462.
 kotra 468.
 kovács-gyűrű 125.
 kőbunda 34.
 kőhegy 29.
 kővár 29.
 kőkapú 29.
 köcsögdobálás 489.
 ködöröncze 434.
 kökényfa, kökényfa! kőrösi, kerekési kökényfa! 155.
 kökényfa, kőrösi, kerekési rónafa 155.
 köpülte-kavarta 85.
 kör-körtáncz 66.
 kőrösi, kerekési, körtélyes 68.
 kötélfonás 247.
 kötő 308.
 kővár (a héjaé) 11.
 Kuczkó 40., Kuczkó városa 182.

kuczkorálás 486.
 kukli béka! 24.
 kuk már! 198.
 kukorékos táncz 274.
 kukszerda 409.
 kulla 36.
 kulacs vagy csősz 483.
 kupa 239.
 kurhaja 11.
 kurja 8.
 kurjongat 8.
 kuruzsol 230.
 kusti ki! 273.
 kutyabél 226.
 krumpliceves kapaszkodj
 328.
 kürüs parazsináin 328

L.

laboda 223.
 lafonya 481.
 lakatos (a héja) 11.
 lakzi 48.
 lappanyi deszka 275.
 láncz, láncz, czérnaláncz
 145.
 lecsücsüljünk, csücs 25.
 léczfalviak 245.
 Lengyel 273., Lengyel
 Gyúrka 265., len-
 gyel kis leány 273.,
 Lengyel László 226.,
 Lengyel Mátyás 26.,
 lengyel gyócs 416.,
 lengyel kendő 434.,
 lengyel módra 159.,
 Lengyelország 232.,
 lengyel mosdjál 279.
 levelibe 337.
 ló ló nyomatin 34.
 löringő farsang 448.
 leptű 69.
 levele hasított 287., le-

velicze 203., levél Ka-
 ticzája 170.
 lé buka 101.
 libásdi 88.
 libidium labdum 79.
 lidárom, dadárom 281.
 Lidi 186.
 lik 76., liktyában 289.
 linczem lánczom czérna
 264.
 lipitty-latty 280.
 liptom laptom hap 289.
 Litvánia 366.
 lity-loty 45.
 lötybika 473.
 lompos (a héja) 11.
 lompos farkas 78.
 lotyagolás 470.
 lyúkakcska 71., lyúkas
 hidon 244.

M.

maczonka 22.
 madár begye 31.
 Magyar Ferencz 314.
 magyar gyerek 6.
 magyaróska 20.
 mamaliga 267.
 Mari táncza 313.
 maróka 2.
 mácsik 36.
 málécska 171.
 mámita 279.
 mátkám asszony 279.
 mázsika 426.
 medencze 229.
 medicina 230.
 megye bércezi 180.
 menkű 32.
 megsülyed 13.
 megzálogol 71.
 mendikás 406.
 míreg 305.

Módova 9., Moldovából
 244.
 mondóka 6.
 mosdókoggyál 321.
 mosdató 2.
 muczuska 48.
 murkocska 83.

N.

Nagyboldog 239.
 Nagy Panáni 299.
 Nagyszombat 67.
 Nanicza 399.
 naphivogató 21.
 napocska 21.
 napadom 365.
 nádi hegedű 67.
 nádi-nádi (teles tál) 30.
 nádmez 222.
 Nánás 32.
 Náni-Náni 288.
 nász 13.
 Német-uj-Bécsbe 301.
 ne te ne! 65.
 neveltető 2.
 nicza, nácza 149.
 német czipő 121.

Ny.

nyakadé 34.
 nyakadot 9.
 nyomadé 28.
 nyomadé lomagyké, lo-
 madék 29.
 nyárfa (bödögei) 19.
 nyári hegedű 7.
 nyergelőbe 299.
 nyikos nyakadé 34.

O.

ocsú 388.
odórja, bodória 288.
oláhtáncz 65.
ondó, jondó 199.
oraczem bömböske 409.
óriás madárkája 450.
ostoringos czema 146.
ostya 151.
Ö-Budára baktatek 35.
óma 232.
ó, pé, kú, nagy torkú 43.

Ö.

ögyözöm, bögyözöm,
egyedem, begyedem,
ededem, bededem 27.
egyederem, begyede-
rem, ejedem, bejedem,
egyedelem, begyede-
lem, egyerem, begye-
rem 28. egyesem, be-
gyesem, ögyederi, bö-
gyederi, egybe, meg-
be 29. egybe, kegybe
30.
ököcském, ököcském!
106.
őke, haza 88.
örmény sodormány, or-
mán sodormán 31.
ördög-út 164.
ördögtáncz 65.
ökör szamár 26.
ökör-bika (bölömbika)
26.
özvegy kacsa 289.

P.

padalatt, padalatt, pal-
lanyú 33.
padnál 34.
paja 469.
palló 459.
Panka 335. Pannika 71.
Pap Ilona 291.
pap háza 16.
paprika 16.
papszék 459.
papmacska 13.
papné táncza 450.
part alá csocskos 281.
patkóra sájer 320.
paty 321.
patyolatos török 45.
pám, pám, paripám 259.
pártáncz 334.
Pápai Jankó 73.
pápaszemű Katiczája
159.
párta 185.
pácza (fáta) 31.
peczki 33.
pecsenyesütő 312.
peneg-csörög 122.
pendelkorcz felé 107.
pendula 417.
pendül 147.
pepericza 280.
peták 4.
Petri 290.
percz. porcz, gatyakorcz
31.
Pesti Pali 284.
Pest vármegye 298.
petytyeske 13.
petyvárá 31.
pénzpengető 355.
Péter angyla 280.
Pétervára 293.
pék kenyér 74.
pröcscs ki! 31.

pfü, pfü! 10., püv, püv
püv! 87.
piczik (iszik?) 468.
pille 16.
pillók 16.
pilika 67.
pilike 67.
pilike vagy pilika táncz 67
pimpalom 257.
pimpó 73., pimpózás 72.
piszkafa 12.
pipám, pipám, pántlikám
262.
pi, pá, pu 45.
pipe 11.
pipirke 69., pipirketáncz
69.
pirbe, pirbe kismenyecs-
ke 328.
pire, pire lányom 90.
piridi táncz 69.
piros alma, telelő 327.
piróka (nagy alma piróka)
2.
pisolygás 438.
pity, paty 321.
pityfalára 30.
pél, pál, pittty, potty 26.
píz 322.
polozsna 279.
popa 38.
pora 313.
porció 68.
potyadék 29.
póc 18.
póczik 302.
pöm-pöm 33., pöm, pöm,
Péter bácsi 33.
pöndörítsd ki 29.
Pöndöröczky Pöczky
Pál 40.
pörrenés 154.
pruk 173., pruk ide 173.
pukk 66., pukkadni 198.,
pukk hortyogó 66.

pulya 10.
pupa 10.
Puskás Zsuzsi 270.
puszta ispidricz 280.

R.

rababa 3.
raczina, raczina, szek-
redéke 151.
Rakonceza 313., rakon-
czai szőlőhegy 276.
rikonceza 31.
rof, rof, rof 303., ropp,
ropp, ropp 304.
Rakodczai Páti 5.
ráczkai 428.
rároppant 263.
ráncz (töged) 65.
recze-rucza 240., recze-
ficze 259., recze-picze
345.
reczecze 147.
reteke 46.
réz-szita 262., réz olombú
235., réznyakú 34.,
rézpálcza 35., réz-
gomb 17.
rip-rop 29.
ringy-rongy 19.
ripacsos (a héja lába) 11.
rikkantára 30.
rigmondóra 31.
rif, rof, régi rostaszék
272.
riolkő 169.
róma 464., románzás 464.
róta 95.
rózsamassa! 158., rucza-
mácza 158., ricza,
márcza 158.
rostafenék 297.
rokolya 194.
Rosta l'ista 262.
ropityán kém 398.
róppent 170.

S.

Salatáné, Bodzáné 111.
sajtót nyomok 18.
Salári Kata 312.
sájér 320.
Sándor 335., Sándor
bátyám 70., Sándor
Panka 336.
Sári torkom 387.
Sári sarkantyú 373.
Sári-vári 339.
Sári Klári 341.
sárarany 230. sáralen
232.
sárga czipé 377.
sárga bodor hajadat 299.
sárga czukor Nani 299.
Sári, diri troty 281.
Sári gerliczkécském 281.
Sárpatak 173.
selyemfátyol 369.
selyem keszkenő 7.
serget 310.
siccz ki 30.
sillingem-sallangom 269.
simakodik 307.
simitkozás 309.
Sion 334., Siónnak le-
hajlott leánya 334.
sip 10., sipot csinálgatni
70., sipszó-keltő 19.
sirgem, forgom, sári-tor-
kom 281.
sobolyó 36.
som-som kutya dol-
lárosi 101.
som (egy) 27.
somogyi 69.
sorján, borján 40.
sóska-szedés 20.
sós-kút 12., sós-pogácsás
127., sós ugorka 17.,
sőtörő bükkfa 19., sőt
törnek 22.

sugócska 251.
studli 376.

Sz.

Szakasztó 95.
szarkatáncza 69., szarka-
pásztor 42., szarka
papné 41.
szalma-papné 42.
szalai táncz 288.
szállók én! 87.
szedek-szajú 150.
szedericze 203.
szederinda 188.
szedernád, bogornád 149.
szeder, szeder szép Ma-
riská 151., szeder-
szemű szép Őrszike
159., szedik, veszik
szent Anuska 146.
szege 65.
Szegedi Venczel 405.
szeleménye 46.
szem, szem, gyűrű 118.,
szem, szem, gyűrű.
kullancs gyűrű 114.
Szent Balázs 448.
Szent György nap 22,
23., Szent Gergely
446., a Szent Iván
tánczot jár 148., Szent
Jakab fája 421., szen-
tek lova 33., szent
gyűrű 124., Szent Mi-
hály 149., Szent Pál
lovát patkolom 33.
Szerecsenország 292.
szénádom 394., széna
gyönyörkéje 400., szé-
na szakadékja 288.
szép táncz 327.
szfurna 484.
Szij János 324.

szikasi erdő 42.
 sziklaji kert 42.
 szil-szál 41.
 Szitáné 406.
 szillárom-csütörtök 404.
 színóm-szánóm 165.
 színvonó 47.
 szisza, szillárom 172.,
 szita-bita 287., szita-
 pita péntek 151., szit-
 tát kereső 128.
 szip-száp, szabó pap 31.
 szatyty ki 398.
 szól a rigó 29., szőlő-
 rigó 29.
 Szőke Gyuri 112.
 szölke 365
 szőröcske 6.
 Szuliman 280.
 szürke tűz 441.
 szűm szám szalmaszál
 32.

T—Ty.

takacs lánya 13.
 tallerosi 36.
 tallérforgató 355.
 talyiga 188.
 tanácsbíró 116.
 tappog 42.
 tapsoltató 1.
 tapisgál 305.
 tarka ló 17., tarka ma-
 lacz 39., tarka tik 34.,
 tarkó 27.
 tartományoslánczocska!
 148.
 tas-tas-tas! 185.
 tatár 13.
 tánczba indult kemen-
 czéjek 68.
 tanczot vetett 152.
 tantor menta 149.

tányer-talpú 78., tányér-
 kája 21., tányéricsa
 babicsa 156., tányér-
 deszka 17., tányért
 törtem 268., tányért
 loptam 268.
 tápsi 1., tapsi 2.
 társ, hat társ hagyma 66.
 tátorom, tátorom, tuba
 gelicze 286.
 tárgyilom 387.
 tehén, tehéntőgyelője 32.
 teke 459.
 tekeredj kapu 193.
 telek (ostoré) 23.
 telelő 327.
 teljes szegfű 211.
 telestál 30.
 tengeri bokros 7., ten-
 geri gügg 24., tengeri
 gugyor 24., tengeri
 Mariska 314., tengeri
 nyúlhús 320., tengeri
 táncz 27.
 táncz, kender táncz 28.,
 némel táncz 28.
 tenyeresdi 2.
 ter 466.
 teszle-foszla 289.
 tetűt, bolhát ropogtatok
 18.
 tőjom, tőjom 27.
 tengericze 382.
 termett meggy 426.
 ticcesezés 478.
 tik 75., tikász 441., tik-
 nak a monya 47.
 tillér-tallér 402.
 tin-tán, palotán 33.
 tipp-tap 251.
 tipissa-tapossa 456.
 tisz, tisz, ti népei 230.
 titye-totya 45.
 takar is, badar is 402.
 torzsát rágak 75.

torzsok-borzsok 27.
 tökbe teszem, tök nem
 állja 31., tök, tök,
 dinnye 144.
 tökös veréb, töltött ve-
 réb, csupasz veréb,
 meztelen veréb, dög-
 lött veréb 28.
 tökkel harangoznak 22.
 töri-töri 20.
 törkécske 32., türköske
 31.
 törött csupor 65.
 török czicza 381., török
 bolcsa 335., törökgye-
 rek 6., török táncz 335,
 Törökország, éga világ
 286., török taligája
 335., törökvár 432.
 töröm-töröm 20.
 tranbiza 180.
 tubák (fekete) 405.
 Tabi Julicza 410.
 tugnelbika 472.
 tulipán 211.
 tulipiros 251.
 tup le 439.
 Turbik Elona 411.
 turi macza 287.
 Tűrszeg 157.
 tutula 269.
 tücsök 13
 tükör szoba 66.
 túske út 105.
 tüzedék 29.
 türöm, Tamás 26.
 túske bokor 388.
 tyúkozás 80.

Ü. U.

üss ki, büss ki! 32.
 üss ki Péter Pató Pál! 28.
 üst arannyal koczog-
 tatjuk 233.

űröm-bűröm 26.
 üng 12.
 ülű 11.
 ungvári harang 378.
 ujhöld-játék 205.
 ujj bódi bika 18.
 ujjasdi 1.
 ugrosi 31.
 ueczu 322.
 ueczki - poczki Szabó
 puczki 31.

V.

városi vaskó 40.
 városi módra 281.
 váradi csók 181., Vá-
 rad alatt Jankó 314.
 Várad 314.
 vastángyér 11., vaspál-
 czával kongatok 34.,
 vaskereszt 40., vas-
 macska 479., vaska-
 rika 17., vaskapu 11.,
 vaskalóczi 47., vas-
 gereben 283., (tejbe,
 vajba) vasfazékba 69.,

vasba tettem 32., vas-
 paripa 32.
 vaksi 2.
 vakaró 3.
 vakarászs 128.
 vak varjú 10.
 viola 335.
 Virág Zsugonya 411.,
 virág zabola 392., vi-
 rág szapora 410., Vi-
 rágos Panna 288.
 világ hossza 20.
 vígmondára 31.
 végre vérrel kis király-
 né 326.
 vess lángot! 92.
 vess által (vezess által)
 241.
 verő 22.

Z.

zabolai zabszem 293.,
 zab szerda 277.
 zelena jabuka 37.
 zeccz! 37.
 zibordom, zábordom

387., zidalom, zuda-
 lom 396., zinadam,
 zonadam 398.
 zöld grádics 150., zöld
 gelicze 376., zöld ut-
 cza 106., zöld selyem
rostja 158., zöld szok-
 nya 306.
 zuhaj! zuhaj! 179.

Zs.

zsámodai rózsa 393.
 zsétáros 150.
 zsidógyerek 10.
 zsidó-bidó 3.
 zsidólegény 20.
 zsimadam, zsámodom
 393.
 zszizsike 170.
 Zsóficiska 285.
 zsoldos 196.
 zstukáta 31.
 Zsuzsánna asszony 25.
 zszuzsókaím 91.
 zszuzsukáim 109.

J E G Y Z E T E K .

Játék-kincsünkben sok a régi. Egyes játékot elfeledhattunk, vagy félreeső helyekre kiszoríthattunk hol, meglehet, most is lapanganak. Ismét más játékok eszközeit megváltoztattuk, értelmét elcsavartuk, vagy vonatkozásaikat nem értjük, de az összegyűjtött darabok mutatják, hogy nálunk is az istenitisztelet, a történelem s mindaz, a mi a nép kedélyére nagyobb hatást gyakorolt, azt emelte, vagy leveré, az mind ott van, mint motívum, a gyermeki játékokban. Ezek közül némelyik Mátyásra vonatkozik, másik Lengyel Lászlóra. Feltaláljuk bennök a lengyel-magyar barátság, a török hódoltság, a reformáció, összes szabadságharczaink, az erdélyi vajdák s más nagyon sok történeti cselekmény emlékeit. És feltaláljuk kivált a természetet, évszakokat, időjárást, állatok, fák sajátságait, a rólok költött babonákat stb. S ez utóbbiak hitem szerint a legrégiebbek; a természet ugyanis előbb hat az emberre, mint minden más dolog, s hatása állandóbb, s aztán a természeti tárgyakkal való játszás is a kisebb gyermekek sajátja, a nagyobb gyermekekre a természet már nem tesz oly élénk hatást s ezek nem is foglalkoznak annyit a természeti tárgyakkal, mint a kisebbek.

Az eszközökkel való játékok eredetét Egyiptomig, Görögországig, Rómáig lehet nyomozni.

Baj, hogy a magyar játékok történetét nem irta még meg senki. Itt-ott csillan fel egy-egy adat; de a hány fenmaradt, mind azt bizonyítja, hogy ma is, meg régen is a játék ugyanaz volt.

A *Decsi Adagiümái* (1598.) már emlékeznek egy-két játékról. A követés, sípcsinálás, szembehúnyás, pórászon futás. Szent Iván éneke, a fityezés, már ő nála előjönnek. Említi annak a Bódog asszonynak a katonáját is, kit a hidasjátékokban hallottunk emlegetni. Mikor pedig azt mondja: hadd morogjon Varga Pál, csak jó talpat csináljon, ez szintén a mai gyermekek mondókájának a régiségét bizonyítja.

Bornemissza Péter még régebbi időkből tartotta fenn egy pár játék emlékezetét. Azt mondja ugyanis (Örd. kísért. 904. l.)
«... a kis gyermekeskék értelem nélkül, valami eszükbe jut, és

valamit egyik említ, imezt, amazt játszunk, porba pösölősdít, lova-gosságot (lovasdit), kerülőst, futosást és akármit egyik az másik-nak mond, onnan az többi is utána, sem eleit, sem utólját nem gondolván semmi játékoknak.»

Ugyancsak ő említi (Örd. kísért. 920.) «Az eredeli János vajdá»-t, mintha csak egy most is szokásos játék kezdetét idézné.¹

Szenczi Molnár Albert (1644.) szótárában már a csüd (astragallus) vagy koczkavetés, vörfölyes játék, hajigálás, a hamarja futás, ugrás, a lapdajátszóhely stb. előfordúlnak.

Comenius is (Orbis Pictus. 1685. Lőcse) felsorolja, hogy a gyermekek játéka télen a koresolyázás, sikárkózás, szánka; nyáron teke, csürök, hinta, falábakkal való járás. A *Janua* 208. l. ismét azt mondja: csigával, pergettyűvel, pattantyúval, márvány golyó-bisocskákkal játszani gyermekség. (44. l. U. o.) A gyermekek cser-getőkkel, bábokkal játszanak. Ugyanott (164. l.) szó van a fenyő dióról avagy hegyes tetejű csigáról is.

A tekét, csürköt, koczkát *Szepsi Csombor Márton* is említi *Útleir.* 269. lapján. (Kassa. 1620.)

Az egérjátékot *Matkó* is felhossa a «Bányász Csákányban» 355. l. (S. Patak 1668.)

A bábón és alakon való kapkodásról *Pázmány* szól. (Préd. 974.)

Páriz Fápai szótára (Lőcse 1708) szintén említi a bábót, a bodzafapuskát, a futást, a karingónyargalózást, iszánkodást, koresolyázást, csigacsapást, csigával játszást, görgőfát, s aztán az ivecskét, a számszeríjjal lövöldöző helyet, a lapdajátékok közül az ütőt, kapót.

Apor «Metam. Transylv.» említi, hogy 1693. mikor ő ott volt Kolozsvártt, szokásban volt a lapdázás, az urfiak. a nemes emberek gyermekei pedig néha billardoztak is a páterek asztalán,

¹ Egy ágy hagyma,
Hatvan dinnye,
Cserép a feneke.
Leány, leány hun a tyúknak a fija?
Széjjel ide zalada.
Csürr ide, csürr amoda
Koczkivári dombra.

Az erdélyi vajda
Egy tábort indíta
Az ü táborába
Egy asszonyt kívána.
Hivassunk,
Hivassunk.
Gyűjjön ki kend, asszony!

(Török Károly Magyar sajtó. 1865. 31—38. sz. Ugyanott e vers megértésére idézi gr. Bercsenyi Miklósnak 1691. aug. 12. kelt s a H.-M.-Vásárhely lakosaihoz intézett levelét.)

ezen kívül a monostori jezsuiták házánál a szép gyümölcsös kertben volt tekéző hely is, külön a nagyjának, külön az aprájának. Sőt farsang farkán a szerencsejátékok is meg voltak engedve.

Bárany György «Gyermek nevelése»-ben (1711.) a kis gyermekek kövecskékkel való játszadozásáról tétetik említés.

Otrokocsi Orig. Hung. 329. a hűnyót hozza fel.

Bethlen M. Önéletírásában (168.) hasonlóképp mondja, hogy «a test ingatagságával (mozgásával) járó játékokban gyönyörködött, mint a lapda, forgattyú, parittyá.»

Gvadányi is Rontó Pál gyermekkorát festve, e szavakat adja e népszerű alak szájába:

Több kedvem is vala a karikázáshoz,
Csűrökhöz, labdázáshoz, mint a tanuláshoz,
Télben gyermekekkel jégen korcsolyáztam,
Nyáron az erdőben velek madarásztam.

S bizonyynyal érdekesen szaporítanak adatainkat az iskolai jegyzőkönyvek is. (Ilyeneket közöltem N.-Kőrösről, M.-Szigetről. Magyar Népisk. tan. tört. I. 459. l.)

A *Kresznerics* szótárában ismét a következő játékok vannak felsorolva: bicz, biczeg (pige) binczkés, binczkét játszik, bujkálós, diós, kifutó, karikafuttatás, hamarjafutás, hamarjalépés, hamarjavetés, ugrás; cigánykerék, fittyet hány, kecskebakot hány, hintőjáték, hólapda, hunyódsi, kőjáték, malmos játék.

De hát, mint említém, ugyane játékok történetét felvihetjük akár a görögökig. A szembekötődsi (χαλκή μῦθα); a tüzet viszek (σχυνοφιλινδα), a királyosdi (βασιλινδα) vagy szegény emberesdi, a rómázás (κονδαλισμος), a cserép vagy csigahéjdobás (ὀστρακινδα) vagy a fej vagy írás, nap vagy éj, a szövés (ἐποστρακισμος) vagy a hajított kő, kavics ugratása a víz fölött a lyukba dobó (τρίτα = würfel, vörfölyés) a peggyes (πενταλιθα) stb. (Erziehung und Unterricht im klassischen Alterthum. Dr. Lorenz Grasberger. I. k.) elég példák, hogy a görög gyermek és a mieink játék dolgában megérténék egymást.

Játékeszközeink közt előfordulnak a következő *hadi eszközök*: fakard, nyíl, íj, számszerűj, bodzafa puska, parittyá, buzogány stb.

A *zenekar* meg ezekből áll: fűzfásíp, tücsök (dióhéjból), csattogtató, fából vagy kukoricza-csutkából, fakutya vagy bűgőcsiga, bűrök, tökinda vagy nádsíp, hajnalka vagy kankalin-fűből a porzó kitolása által készült síp, tollszár-síp, töröksíp, brügattyú zsindeyből, szfurna, fűrgettyű, bűgő, burungató, síp, dob, nádi hegedű stb.

De ne folytassuk. Ugyis csak töredékek mindezek mint maguk a játékok szövegei, melyeket az idő hatalmas kalapácsa szétzúzott.

Tegyünk most már az egyes játékokra is egy pár megjegyzést.

1. *Felnőttek játékaí ölbeli gyermekekkel.* Azok a játékok, melyek e szakaszban előfordulnak, a szülők vagy a dajkák beszélgetései a kisdedekkel olyan nyelven, a melyet ezek már értenek, t. i. az érzek nyelvén, mintha csak arra valók volnának, hogy a gyermekek figyelmét testük egyik, vagy másik tagjára oda vonják. A «*tenyeresdi*»-ben a bizserére nobis (miserere nobis) feltűnő diák vonatkozás.

A «*hátba ütögető*»-höz összehasonlításul közlünk itt egy azóta kapott baranyamegyei játékot.

Leültünk — így van a játék — s ütöttük gyengén egymás hátát s mondogattuk:

Üti dobi háta,
Rakonczaí pácza,
Kis Mariska!
Meg ne mondja,
Melyik újjam bökte.

S akkor az elibünk tartott öt újj közül ki kellett találnunk, melyik bökte meg a hátunkat. (Raád.)

2. *Az állatcsalogató, vagy riasztó* mondókák közt a *gólyára* és a *fecskére* vonatkozók hívják fel először is figyelmünket.

Mind a két madár a tavasz hírnöke. Mind a kettőnek, de különösen a fecskének, azt tulajdonítják, hogyha a gyermek, mikor először meglátja, úgy tesz, mintha az arcját mosná, lemossa magáról a szeplőt; ha pedig a haját megrántja, hosszu lesz a haja.

E játék régiségét mutatja a török, görök gyermek előfordulása, a síp, dob, nádi hegedű. S minthogy ez a gólya lakodalmára való czélzás, azt is mutatja, hogy akkor a lakodalmi zenészet aligha állott egyébből sípnál, dobnál, nádi hegedűnél.

A melyik gyermek hízelkedett neki, annak a gólya szerencsét hozott. A ki kicsúfolta, annak szerencsétlenségét. Ipolyi szerint (M. Myth. 245.) a gólyák áldást hoznak, de ha csúfolják, felgyújtják a házat. Néha halált jósolnak, néha életet. A 8. lapon levő 10-dik gólyavers Andersen egyik meséjében (A gólya) meg van s ép ezzel a mesével függ össze a 12. lapon levő 3. sz. Katicza-vers, melyet szintén Andersen is felhoz; ő nevezi ugyanis azon mesében a kis babákat hordó gólyákat Péterkéknek.

A fecske-versek között a 10. lap 7. sz. már a szeplőre való ráolvasást nyilván mutatja. Ime egy másik:

Fecskét látok, fecskét rántok,
Annak a vérebe mosdok. (Bagamér.)

Mikor ezt mondják a gyermekek, arcukat kezeikkel mossák és köpködnek. A 9. lapon a hatodik fecskevers Rückert egyik költeményének alapeszméjével egyezik meg.

Varjú. Ez a gyermekvilág csizmadiája, talán azért is, hogy varjú és varrás jó előrimet adnak. A néphit balsorsot jósoló madara.

Ilyen csizmavarró állat a *béka* is. Erről a béka-vartyogást utánozva ezt mondják:

Mit varrsz, mit varrsz?

— Papucsot, papucsot, papucsot.

Kinek, kinek?

— Urraknak, urraknak. (Sonkád.)

A *kányára*, héjára vonatkozó csufolódó mondókák részint a libaőrző gyermekek kurjongatásai a végből, hogy a héját a kis libától elriaszszák (11. l. 1., 2., 3.), részint meg a gólya-versekkel vannak rokonságban.

A *héjáról* még tudok egy mondókát:

Héja viszi a fiát,
Elejtette az anyját,
Hupp le baba, hupp!

Ekkor leguggolnak.

(Bagamér.)

A *szarkára* is van még egy mondókám:

Csörög a szarka,
Vendég jön.
Bíleg a farka,
Legény jön. (Debreczen.)

A *kakukra* mondják:

Kakuk, kakuk! Meddig élek?
A világon mit szemlélek?
Mondd meg nekem meddig élek;
Sárga csizmát adok néked. (Hk. Sz.-Miklós.)

A *Katicza*, másutt *Ilonabogár* (*coccinella septem punctata*) Rocholcz. Alem. Kinderlied und Kinderspiel 92., 93. l. szerint ez az állat a németeknél Frouwa istennőnek, a kellemes levegő istennőjének volt szentelve, azután szüz Mária szolgálatába állott. A gyermekek azt hiszik, hogy ha kezeiken másztatják s onnan felrepül, meleg lesz. Néhol szüz Mária anyja után Anna Katalinabogárnak vagy Katalinbogárnak is nevezik. A magyar neve is ilyen vonatkozású lehet, a magyar mondóka összeköttetésbe hozza a házassággal is és ebben a lánygyermek azt kérdi a kezéről felrepülő bogártól, merre viszik őt vagy a ládáját? Arra megy férjhez.

Katicza, Katicza! — mondja egy másik mondóka —
 Merre visznek engem?
 Égbe, földbe,
 Vörös lepedőbe? (Szatmár.)

Ha aztán a bogár leesik a földre, kétségbe vannak esve, mert az azt jelenti, hogy meghal, a ki kérdezte a bogarat.

A *papmacska* mellett a macskára is van mondókánk.

Czicza, micza, dorombicza,
 Német asszony bóbitája.
 Hupp le baba, hupp! (Bagamér.)

Mosdik a macska;
 Kire néz,
 Az lesz szép! (Hk. Szt-Miklós.)

A *csiga-bigáról* való mondókák régiségöknél fogva érdekelnek bennünket. A csiga is a termékenység előhírnöke. (V. ö. Rocholcz Alem. Kinderlied und Kinderspiel. 98. l. a hol hasonló mondókák vannak közölve.)

Ime még egy vers a csigáról:

Csigabiga, nyújtsd ki nyelved!
 Aratunk, kaszálunk,
 Neked is adunk.

Ez meg a *bőregér*, máskép tündelevény mondókája:

Tündelevény, gyer elő!
 Itt a bűdös szelelő! (Hk. Szt-Miklós)

A gyermekek azt hiszik, hogy ha a denevér után bojtorjánt nem dobnak, a hajukba ragad.

A *kaszás póknak* kiszedik a lábát s a mint ez még azután is mozog, ezt mondják:

Kaszálj, kaszálj, tejet adok,
 Holnap aztán többet adok. (Hk. Szt-Miklós)

2. A *másféle mondókák* közé igtassuk be még a következőket:

Sóskaszedés.

Sóska, sóska, babóska,
 Savanyodj meg holnapra. (Hk. Szt-Miklós.)

A gyermekek kezökbe fogják a sóskát s a másik kezükkel ütik, ha még nem elég savanyú; azt hiszik, hogy akkor savanyúbb lesz.

Szintén ilyen mondókák a következők is. Mikor a gyermeket megcsipi a csalán, ezt mondják:

Csalán csipett, nem jól csipett,
Jobban kellett volna. (Hk. Szt-Miklós.)

S akkor dörzsölni kell a csipés helyét háromféle fűvel.

Ha pedig a gyermeknek szemébe repül valami bogár, akkor azt mondja:

Boldogasszony levele (tenyere)!
Mi esett a szemembe?
Repüljön ki belőle!

S akkor belefujnak a szemébe.

Az *élek-halokra* is van egy mondókám. Tépni kell a levelet s mondani: Élek, halok, megmaradok, égbe jutok.

Az *akáczeleven* meg azt nézik a lányok, szereti-e őket az, a kit ők szeretnek. Egyenkint tépik a leveleket s mondogatják: Szeret, szívből, színből, szerelemből. Egy kicsit, nagyon, cseppet sem.

A *székfűvirág* is ily célra szolgál. Egyenként tépik a szirmait s mondják:

Székifű virága, székifű virága,
Mondd meg nekem, ki kacsingat a rózsámra!

Akkor a letépett szirmok közé fujnak, s a ki felé repülnek a szirmok, azt veszik gyanúba.

A *kukoriczapattogtatáskor* meg ezt szokták mondani:

Pattanj Péter, pattanj Pál
Olyan legyél, mint egy tál!

4. A *kiolvasó mondókák*. A kiolvasás egyjelentőségű a kiszámlálással. (Magyar gyermek alig kerül az iskolába, már elolvas akár százig is. Ő nála az olvasás egy a számlálással.)

E mondókákat a gyermekek akkor mondják, mikor játszani akarnak; rendesen azért, hogy azok segítségével pártokra oszlassanak, vagy valakit «kiküldjenek», vagy általában valami kellemetlen eltűrésére kényszerítsenek.

A kiolvasás úgy megy, hogy a «szedő», «adogató», vagy a «gazda» stb. szembe áll a többiekkel s ütemre mondja, gyakran a legélénkebb kiabálással a verset, olykor ütemről ütemre felváltva a maga s a másik gyermek mellét ütve, a magáét a tenyerével, a másikat a keze fejével; a kire aztán a végső szótag esik,

az lesz kint, vagy az kap, vagy veszít valamit. Néha pedig a kiolvasottak megmenekülnek, s a kit nem olvasnak ki, annak kell eltérni valami kellemetlenséget.

A kiolvasásnak nálunk legrégibb alakja talán a *nyilvetés*. Ezt a közéletben a közös birtok művelés alá való kiosztásakor használták. Szatmárban a holt Szamos és az új Szamos közti fogás is ily nyilasokra volt osztva s a sors döntötte el, melyik nyilas kié legyen. Épen most mondtuk, hogy a leányok az *élek-halok fü leveleit* tépdese szoktak hátralévő éveik felől tudakozódni. Hasonló szolgálatot tesz nekik a *kakukszó* is. Néha meg úgy látatlanba belemarkolnak a szemes *kukoriczába* s úgy tudják meg igaz-é, nem-é, a mit gondolnak, hogy a kimarkolt kukoriczaszemek *párosak-e vagy nem*. Épen ezt jelenti az is, mikor a csirkének a *melle csontját* (sarkantyúját) *eltörik* s a kinek a nagyobb darab törik, azé az igazság. Ezt azonban még egy próba követi, a mennyiben a csirke ketté tört mellcsontját a nyertes gyerek a markába szorítja, úgy, hogy az újjai közül a két csont vége teljesen egyforma módon látszik ki s ha ekkor is eltalálja az előbbi nyertes, hogy melyik csont hosszabb, akkor aztán teljesen övé a győzelem. Az is ilyen fajta, mikor a gyermekek különböző hosszúságú *szalmaszálat* fognak az újjaik közé, azután markukat beszorítják s a másik félnek ki kell találni, hogy melyik szalmaszál hosszabb. A *szegény-ember-játéknál* szintén sorsolás dönti el, hogy ki a hajdú, ki a tolvaj, ki a szegény ember stb.

De nem is olyan ritka dolog a kiolvasás s a mint nem ma született s lett szokássá, úgy nem is csupán nálunk divatozott.

A legrégibb népek mind éltek vele, a görögök Agamemnon sisakjából ép úgy húzták a sorsot, mint a hogy a mai gyermekek egymás sipkájából húzzák ki, hogy ki megy le s ki marad fent.

A rómaiaknál is a »per sortes«-féle jóslás sok alakban divatozott. Rendesen cserfa botokkal történt, melyekre versek voltak vésve. (Ilyen a mi gyermekeinknél a *királyos*.) A madárjósok szintén bizonyos jelekből fejtették meg az istenek akaratját.

És a zsidóknál nem elég tanúság-e a bibliának annyi helye, melyek szerint a sorsolás minden fontosabb dologban szokás volt? Áron sors által döntötte el, hogy a tisztulás ünnepén a két bak közül, melyiket áldozzák fel az Úrnak, s melyiket kergessék az Azazel hegyre Israel bűneiért. (III. Móz. XVI. 7. 8.). Az új testamentomban is olvassuk, hogy a római katonák sorsot vetnek Jézus kötőse felett s Mátyást sors útján választják apostollá (Csel. I. 24—26.)

S nemcsak általános szokás volt a sorsra bízni az oly dolgok eldöntését, melyekért a felelősséget senki sem vette örömet magára, de egyenesen összeköttetésben volt e szokás a vallási szertartásokkal, s a mi sokáig egyet jelentett, a bíraskodásokkal is. (Tűz, vízpróba, perdőntő bajvívások stb.)

S a mi kezdetben komoly cselekmény számba ment, az a gyermekek közti játékká vált. E szerint a sorsvetéssel együtt járó játékok olyan mesterfogások maradványai, a melyekkel valaha az ős vallások papjai, a későbbi boszorkánymesterek (igézőmesterek) éltek, s a ki a kiolvasások értelmetlenné vált mondókait meg tudná fejteni, az bizonyynyal azokat a varázsigéket is megelné bennük, melyeket valaha a jósló papok, vagy boszorkánymesterek használtak.

A kiolvasásokban megeljük a kiküszöbölést, a bűnösnek sorsvetés útján való kitalálását, a megtizedelést stb. A vad emberek ma is sorshúzás alapján állapítják meg, hogy foglyaik közül melyiket öljék le s a katonaságnál is ilyen valami volt a megtizedelés.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9

Kis Ferencz.

10.

Tiszta víz, stb. Vajjon nem a vízbe fulasztásra való tizedelés emléke-e? Grimm még a gyermekáldozatnak a nyomait is megakarja lelteni a népmondákban. A mi játékainkban is van valami ilyen. E sorok :

Rostafenek, rostafenek, duda szól,

Itt a halál, itt a halál, itt nem szól. (297. l.)

mintha a rosta-vetés útján kijelölt emberáldozatot jelentenék. Érdekes, hogy ez a rostavetés mikép történt. Egy rosta mélyebb oldalú kávájába bele van szúrva felülről mindkét ágával egy kinyitott olló. Ezt az ollót s annálfogva a rostát két oldalról két ember tartja az olló fogója alá tett nevendék újja hegyén úgy, hogy a többi újja hozzá nem ér. A rosta kávájában alul van téve 9 darab forgács, egy fésű és egy könnyű kefe. Most *A.* így szól: «Péteremre, Pálomra mondom, Feri lopta el a tojást.» *B.* tagadja: «Péteremre, Pálomra mondom, nem Feri lopta el a tojást.» Ezt felváltva ismétlik még kétszer. s ha Feri volt a tojástolvaj, akkor megfordul a rosta az ollóval az újjok hegyén egyikök vagy másíkok felé, hogy szinte leesik az újjokról. Ha más lopta el a tojást, a rosta mozdulatlan marad.

A ráolvasások vagy ráimádkozások töröl metszett atyafiak a kiolvasásokkal. Csakhogy a ráolvasások mindig arra valók, hogy valami betegséget mulasztssanak el, valami titkot gyóntassanak ki. (A betegséget mindig mint valami személyes rosszat, ördögöt kell gondolni, melyet aztán abból, a kit megszállott, a ráimádkozó kikerget.) *A kiolvasások* ellenkezőleg, a mint a fentebbiekben is elmondtuk, valami kellemetlenség türése, pártválasztásra stb. használtattak.

A ráolvasások, ráimádkozások a keresztyénség őskorában is szokásban voltak. Krisztus maga is üzött ördögöket. A Peer codexben szintén van egy rakás ilyen ráimádkozás.

Ezeket valami ősvallási szertartásokkal hozni összeköttetésbe csakugyan nem lehet. Talán csak a belső szükség, mely az ilyeneket előhozta s a gyors elterjedés, melyre a nép közt talált s a szívós fenmaradás, talán csak ezek mutatják, hogy itt a keresztyén szokás találkozott a nép ősi babonás hiedelmeivel.

A kiolvasásokkal máskép áll a dolog. Ezek bizonyynyal ősi vallási szokások maradványai, s ha az ember sokat foglalkozik velök, *a kezdetet tevő értelmetlen szavakban* szinte látni véli a boszorkánymester invocióit, majd a *kényszerítő bűbájos szavakat* s végül a *kivetést*. Itt-ott megcsillan a boszorkánymesterekre való visszaemlékezés is. Van szó, «régi vezér boszorkányról» (35. l.) «bécsi piros boszorkányról» (35. l.) «három fogú boszorkányról» (33. l.) «két (v. két) süvegű boszorkányról» (45. l.).

Biz az baj, hogy a ráolvasásokat, kiolvasásokat nem igen tették még alapos vizsgálat tárgyává, sőt nem is igen gyűjtötték. Az utolsó szót tehát még sokáig nem lehet kimondani. Talán legkiválóbb gyűjtemény e téren Henry Carrington Bolton *«The Countingout Rhymes of Children their antiquity, origin, and wide distribution»* című Londonban 1888. megjelent tanulmánya.

E könyvben Amerika, Ázsia, Afrika, Európa nemzetei közül a bolgártól kezdve az angolig vagy husz van felsorolva, melyeknek kiolvasó mondókáit az érdeemes szerző összeírta. Magyar kiolvasásokról nem tud. A kiolvasásokat vallási szertartásokkal hozza összeköttetésbe s a mondókák ősrégiségét vitatja. Ezt bizonyítja szerinte az is, hogy e mondókák a legkülönbözőbb nyelvekben hasonló jellemvonásokkal bírnak. Ily jellemvonások a rhythmus, a számok használata, s az értelmes szavaknak értelmetlenekkel való keverése. Az uralkodó versláb a dactylus és trochaeus, mert ez, úgy látszik, jobban tetszik a fülnek, mint a jambus. Meglepőnek tartja továbbá Bolton, hogy az egy, kettő, három stb. szólamokkal kezdődő versek majdnem minden nemzetnél megtalálhatók. Hasonlag hivatkozik a szerző arra is, hogy a mondókákban előforduló nevek, földirati helyek is igen alkalmasak arra, hogy belőlük az illető vers korát és keletkezési helyét sejtthessük.

E gyűjteményben a 877 kiolvasás között a német nyelvet 270, a britet és amerikai 450 kiolvasás képviseli. Ez, ha tudjuk, mennyire fejlett a német és a brit folklóre, nem is csudálatos.

A mi gyűjteményünkben a játékokról s más, bár rokon mondókáktól elkülönítve negyvenkét csoport kiolvasás van.

Az I. csoport számláló mondókákból áll, melyekben a számokhoz értelmetlen szavak csatlakoznak. Maguk a számok is sokszor értelmetlenekké válnak. Pl.:

Egy, kettő, hábor, német.

Vagy: egyen, ketten, hábor, nider.

Valaha: egy, kettő, három, négy.

Az előforduló értelmetlen szavak közül kiválik e kifejezés: *Lengyel László*. Lehet, hogy a «Lengyel László jó királyunk...» kezdetű játékból került ide. Ép úgy a «*katona*» szó a katonásdi játékból. Az ökör, bika, szamár, Pél-Pál, pitty-potty stb. csúfolódások. A IV. csoportban közlött kiolvasások célja annak az eldöntése, hogy ki menjen ki.

Kaczcz ki tarkó! (27. l.)
Te vagy a vén fogdóska! (29. l.)

Ebben a csoportban a «hajdu sógor» kerül elő. Bocskay hajdujaira vonatkozik-e vagy nem, nehéz hozzávetni. Az V. csoport darabjainál is a kivetés a cél. Nevezetes benne a kővár építésre való felhívás. (29. l.)

Rakjunk egy kis kőhegyet (29. l.)
Mondván mondtam a medvének,
Építsenek egy kővárat. (29. l.)

Hasonlóképp figyelmet érdemelnek az előforduló állatok (medve, bárány, rigó), növények (alma, kerek erdő stb.). A VI. csoport célja kiolvasni azt, a ki a mezőre kimenjen. Továbbá az ily kifejezések:

Tökbe teszem, tök nem állja,
Vasba teszem, vas nem állja,
Örmény, sodormány,
Balog lapát vesd ki már! (31. l.)

Ezek elég nyilván magukon viselik a varázsigék jellegét.

Egy másik kiolvasás (31. l. 19.) Moldváról beszél, onnan hozoláh pácztát (fata, leány), kivel járjuk a zsukátát. Bizonyynyal erdélyi eredetű s az Erdély és Moldva közti egykori viszonyokra vonatkozik.

A VIII. csoportban az 1—5 db. a madárjósásra emlékeztet.

Mikor én kis madár voltam,
Földről-földre szálldogáltam,
Köles-kását szedegettem,
Tökbe tettem, tök nem állja,
Vasba tettem, vas nem állja. (32. l.)

És:
Ehetnék a madárka,
Köles-szemet szedeget. (33. l.)

Összevethető a VI. csoporttal; a kettő egymást egészíti. Ugyancsak a VIII. csoport többi darabjaiban az Isten kovácsásáról van egy rúnó. Igaz, egyetlen egy helyen ez van:

István kovács vagyok én. (24. l.)

De másutt mindenütt Isten kovácscsáról van szó, a ki réz, vas meg aranypálcákkal kongat, Szent Pál lovát patkolja, fényes szeggel szegezi, Ó-Budára (KőBudára, kő-bundába) baktat stb.

A X. csoport idegen hatásokat mutat. A XI. csoport a *lánz-versek* csoportja. A kopasz barát (Kopasz Péter), majd a barát helyett német asszony, német gyerek, kis kutya, bolond zsidó, ökörbika, tarka malacz stb. megy Pápára szénáért vagy pipáért, Veszprémbe, Debreczenbe, Esztergomba dohányért. A XII. csoport azt olvassa ki, a kinek madarászni kell menni, az egész csoport a VIII. csoport 1—5 dbjával, ismét a madárjósásra emlékeztet. Ép így a XIII. csoport, a hol a szarka veszedelme kerül elő, s tigris, bagoly, szarka, veréb, macska, róka stb. említetnek. Ezzel a szarka-veszedelemmel összevethetők *Thaly* «*Vitézi énekek és elegyes dalok*» II. köt. 170. lapjáról a következő sorok:

Jászság, kunság mentiben szarkák kodácsolnak.
Az berényi malomban verébet patkolnak,
Szeged mellett Borostyán baglyok furulyáznak,
Érken, Mérán a gyíkok bornyik tánczot járnak.

A XVI. csoportban a lakodalmi szokásoknál oly gyakran előforduló kakasról van szó. Egy-két sor e csoportból régi Rákóczy-korbéli nótákra is emlékeztet. Így p. o. a 45. lapon ez:

Patyolatos töröknek
Gyöngge felesége

szakasztott mása a Thaly által közlött következő soroknak:

Patyolatos kurucz,
Gyöngy a felesége.

(Adalékok a Thököly és Rákóczy-kor irodalom-történetéhez. II. köt. 62. l. Csinom Palkó nótája.)

A XVIII. csoportnál a szótagok mennyiségét kell eltalálni. Figyelemre méltó a *balkézre fogadás*, a mi ismét valami babonaságra mutat. A XX. csoport a kurucz háború sarczolására emlékeztet. (Így mérik a várba . . .) A XXI. csoportnál a «török basa» előfordulása jelzi a kort, melyből való. A XXIV. csoport egészen új termék, ép úgy a XLII., mely a bosnyák-megszállás idejéből való.

A mi kiolvasásainkra is jellemző, hogy rhytmusra, az értelmes és értelmetlen szavak keverésére továbbá a számok használatára megegyeznek más népek kiolvasásaival, tartalmuknak azonban kevés köze van a többi népek kiolvasásaival.

Kezdetük rendesen számlálás (olvasás): az «egy, kettő, három, négynek» s az «egyedem, begyedem»-nek számtalan változata.

Rendesen négyig megy a számlálás, s csak a hintázó mondókák-nál megy tovább. Az «Isten kovácsca» a számlálás alól kivétel, ennek a kezdete «Pad alatt, pad alatt pallantyú» stb.

5. *Cziczázás.* (cziczefutás). Ez a felkiáltás: «Mire adunk? Fára vagy vasra.» K. Benyiczky Irma Képes Családi Játékkönyve 121. l. szerint germán szokás lenne. Szerinte a czicza ellenséges szellemet, manót képvisel, régen öreg ember alakjában ábrázolták, (nagyapó, apó), ki a szaladókat kalapácsával megüti s csak úgy lehetett előle szabadulni, ha a futók ajtókilincset vagy más vasat foghattak meg. Ezért a germánok a szellemek s a varázslat ellen óvszerű vasdarabokat, patkót szegeztek az épületek ajtajára. A *cseszlelaki*-nál ilyenforma vonatkozása lehet a «földérintésnek». (Antaeus.) A *pörzsölés*. Tűz által való tisztulás. Sokszor előjövő myth. fogalom. A *pörgetős cziczából* a német játékokban is feltalálható a kör, a körben levő egér s a kívül levő macska stb. de hogy a pörgető a körben állókkal sorra perdüljön ezt nem olvastam. (L. Die Bewegungsspiele des Kindergartens. A. Köhler. Weimar. 1862. 19. l.) *Nincsen fánál a czicza*. Ilyen forma a német «Eckchen». (Eckchen, Eckchen! gib't kein Eckchen? kann kein Eckchen finden stb.) 90. l. *Egérfogdosó*. «Eisenmännchen». (Eisenmännchen, ich hab kein Eisen, Ich muss noch Eisen kaufen.) Alsó rajnamelléki játék: Illusztr. Allg. Fam. Spielbuch. Otto Spamer. 1882. 91. l. *A sok páros czicza*. Megvan Illusztr. Allg. Fam. Spielbuch. 93. l. honnan K. Benyiczky Irma is átvette. A könyv szerkesztői azt jegyzik meg, hogy Oroszországban, Svábenben stb. szintén játszik. Eredeti neve: Braut-lauf, Brillo. Valaha a menyekzői ünnepségeknek egyik főrésze volt. *Egérfogdosó*. V. ö.: Vadászat III. Allg. Spielb. 101. l.

6. *Az egeres* játék a régi egeres táncz emlékét tartja fenn. Különbözik ez a cziczázással egy természetű játék. Az egerest csak Erdélyben nevezték így s csak ott játszották.

7. *A libás játék*. A «*Gesellige Kinderwelt*» v. Gustav Fritz Breslau. 31. l. ír le ily cím alatt: *Alle meine Gänschen, kommt nach Hause*, egy hasonló játékot, de ebben nem farkas, hanem csak tolvaj szerepel s távolról sem állja ki az összehasonlítást a mi változatos és drámai vonásokban gazdag szép «libás» játékunkkal.

Érdekes vonatkozás van e játék s azon lakodalmi szokás közt, mely Schroeder Leopold «*Die Hochzeitsbräuche der Esten*» stb. című könyve 57. s köv. lapjain olvasható. Az arát ugyanis a lányos háztól nem adják ki egy könnyen; eltagadják, s mindenféle hazudozással, találékony ámitgatásokkal igyekeznek a vőlegény barátait tévútra vezetni, úgy, hogy végre a lányos házat egy kis ostrom alá kell a vőlegény feleinek vetni. Mintha ugyanennek a szokásnak az emléke maradt volna fel a mi libás játékunkban is.

8. *A körtánczok.* A csárdás elődjének, a régi hajdútáncznak az emlékei. «A mi tánczunk körbe megy — mondja Bethlen M. Önéletírásában. — a tánczosok egymásnak kezet adnak; van egy előtánczos, ki az egészet vezeti. Csendes léptekkel kezdődik, a lépések mind gyorsabbakká lesznek s végre egész tánczfigurákká nővik ki magukat. A férfi nehányat perdül, azután átöleli tánczosnőjét, ki kezét szintén rajta nyugtatja; a nőt megforgatja, de nagyon vigyáz arra, hogy a félkört forogtában se lépje át. Ha nagy a terem, gyakran hét-nyolcz pár is forog, míg a többi a félkört pontosan megtartja.»

Ez a menet nyomról-nyomra felismerhető a gyermekjátékok közt előforduló körtánczokban. Ezek közül az, a melyik a 148. lapon Helembáról közöltetik:

Hoczi kezed, édesem,
Másikat is kegyesem!

összevethető a Thaly K.: Vitézi énekek és elegyes dalok I. k. 435. l. felhozott:

Add kezembe jobb kezedet.
Okosan forgassad, én édes violám!

tartalmú szöveggel, melyet Thaly egyidejűnek tart a «Lengyel László játékkal.»

A körtánczok legszebb darabja az «ispilángi rózsa». Ennek számos változata közül némelyiket száz évvel ezelőtt (M. Hirmondó) feljegyezték. Ez ha a játék fősgyökeres magyarságát nem is, de legalább közkedveltségét s nagy elterjedtségét bizonyítja.

Ép így a régiségét mutatja a «*Kökényfa, kökényfa*» (lásd Thaly: Adalékok 188. l.) cz. játék (169. l.) összevetése ezen 1707-ből fennmaradt sorokkal:

Körtefa körtefa,
Gyöngyösi körtefa,
A szegény katona
Megpihen alatta.

9. *A hidasjátékokat Mannhardt állította össze a «Zeitschrift für deutsche Mythologie und Sittenkunde»* IV-ik kötetében (3. füz. 301. l.) Mannhardt közül összesen 27 hidasjátékot, s ezek közt *Edvi Illés* «Első oktatásra szolgáló kézikönyvé»-ből (Buda 1837.) egy magyar darabot is.

Mannhardt mythologiai nyomokat keres e játékban s a görög, zsidó, mohamedán hagyományokra hivatkozva azt állítja, hogy e játék a lelkeknek a mennyországba, vagy pokolba való jutását

jelképezi. Elvonja az általa közlött változatokból a közös vonásokat. Egy hid, vagy egy aranykapu vezet, úgy mond, a holdhoz és a naphoz, az égbe, vagy a pokolba, az ördöghöz vagy az angyalhoz. A hídon egy csapat vagy sereg át akar menni. De a híd le van törve; meg kell csinálni. Megcsinálják a lelkek maguk kövel, csonttal, aranygyönggyel. Vám nélkül azonban még így sem mehetnek át. A híd vámja a német darabokban egy aranylábú ló, a szlávoknál s a magyaroknál egy szép leány. A vám fejében ott maradt lelkek aztán az égbe, vagy a pokolba jutnak.

A mi hídasjátékunk nyolcz különféle változatban közel nyolczvan darabban van gyűjteményünkben közölve. E változatok a következők: aranykapujáték, újholdjáték, hidépítés, szt. Erzsébetjáték, révészjáték, Lengyel László-játék, hideresztés, útczahossza. Ugyanaz a közös jellegük van ezeknek is, mint középeurópai testvéreiknek, s ép azt a mythost lehet bennök megtalálni, a melyiket Mannhart a német változatokban látni akar, de egy nagy különbséggel. Nálunk a mythicus részhez lakadalmi szokások tapadtak s ezek, kivéve az aranykapujáték egy-két darabját, a többiben mind megtalálhatók. A mi az egyes vonásokat illeti, azokról a következőkben számolhatunk be: A híd mellett nálunk gyakran előfordul a kapu is. A víz is meg van nevezve: a Jordán vize. A személyek: innensők, túlsók; első, második csoport vagy sereg; ör, vezér, útasok, kapusok; vezér és pálczás lány. A hidat megcsináltatják diófából, fenyőfából, sósikából, labodából stb. Vesznek hozzá üst-aranyat, koczogtatják aranyszegekkel, ingyen aranyozzák, megfuttatják sáraranyból stb. Az aranyat Boldogasszonytól kéri, Boldogasszonyfalvára mennek érte, vagy Isten adja szent markából. A kapu, vagy híd vámja egy kemencze kalács; egy szép lány, egy hordó bor, egy piros alma; egy szép lány, egy aranyzilva, vagy aranyalma; egy pár aranyvessző.

A játék idejét a Jordán vize, vagy a Lengyel László neve mutatja, amaz talán a II. Endre szentföldi útja után jutott a játék szövegébe; de lehet, hogy az egész puszta iskolai reminiscencia, ez meg Lengyel László idejében. Van még Lengyel Mátyásról, Fehér Lászlóról és Ferencz Józsefről is emlékezet, a mely körülmény mind azt mutatja, hogy a játék szövege korról korra hogy vesz fel a gyermeki lélekre mélyebb hatást tett történeti neveket.

A mi hídasjátékunk szebb, mint középeurópai testvérei. Változata sokkal több, kiállítása fényesebb, az üst-arany, sárarany, a sok aranyszeg stb. pazarul kerülnek elő benne, a híd vámja is gazdagabb, s a Boldogasszony is oly alak, mely a német darabokban nincs meg. A szent Erzsébet név ismét a lakadalmi szokásokkal van kapcsolatban. Szent Erzsébet neve alatt valami házasság elősegítőnek a fogalmát őrizte meg a gyermekjáték. A hidépítés *haja gyöngye, gyöngye* ütemei meg szláv hatásra mutatnak. (V. ö.

Nojadunda haja! Die Königin sandte uns aus. Nojadunda haja stb. Mannhardt i. m. 313. l.)

A «győri gyöngygyel, gyöngyvirággal» való kifejezések összehetők egy német játékkal, melyet Mannhardt közöl. (I. m. 312. l. 3. sz. «Mit Perlenring und goldenem Stein.»)

A magyar alak az eddig ismeretes hídjátékok közt a legváltozatosabb és a legteljesebb.

10. *Angyal és ördög.* E játék Közép-Európában mindenféle ismeretes. Mi csak azt említjük, hogy e játék s általában mondhatjuk az egész magyar játékvilág igazolja azt, hogy az ördög azelőtt nem rosszakarója volt az embernek; s csak a keresztyén válás hatása alatt lett a gonoszság megszemélyesítője. A «min lebegsz?»-féle részletet Mannhardt is egész terjedelmében közli.

E játék szerint az ördög a földre jön, s itt, Isten *kertjében*, állatok és virágok (férfiak s nők) közt keresi, hogy kit vigyen el.

Rendesen «bumbum, durdur, domdom, bumbulung vagy himbalang, zumzum, dobdob,» hangutánzó dörmögéssel jön, vagy azt mondja «bakk-bakk.»

Féllábon jön a pokolból aranyos szekéren, néha furkósbottal, máskor vaslapáttal, tüzes lapáttal, tüzes piszkafával, 99 patkányfarkkal. Szarva is van. Zöld a ruhája. A kinek a nevét eltalálja, ördöggé lesz. Az ördög gyóntat is. A ki nevet, vagy a kinek az ajakát széthúzhatja, hogy a foga lássék, az is ördöggé lesz. A híveit viszi, a síró gyereket is kosarába, vagy a híd alá tenné, ha látná. De a gányó utána megy, füttyöl, danol neki. Ha az ördög hívei egy angyalt érintenek, angyalokká lesznek. Sőt őt magát is addig intik az angyalok, míg angyallá válik.

Híveit tisztítópróbára is állítja. Tüzet raknak s így énekelnek: «gyér-szita, gyakor-szita,» s minden ütemre ugranak. Ha a tüzet nem érintik: mennyországba mennek. Ha érintik: a pokolba mennek.

A ki az ördögé lesz, azt az angyalok ütik, csípi, verik, néha csak czirógatják.

Az ördög a malomba is elmegy s onnan a pokolba; bőrt viszen; ha a pokol zárát rázza, hullnak a vargák. A malomban néha követ köszörül, ott egyszer a lába is kitörik. A vén ördögöt meg is ölik. Úgy látszik, hogy sokáig van a földön. De föltámad s a temetésén örülőket megkergeti stb.

11. *Hídjáték.* Gondolom, Rocholznál olvastam ugyanezt.

12. *Kis kacsa fürdik . . . Lovakat hoztam . . . Vesszős-játék. Fehér liliom-játék. A pünkösdi rózsza. Leánykérő. Kérvősdí. Nyúlacska. Lányok ülnek a toronyba. Mit visztek, mit visztek a selyemsátor alatt? Párválasztás. Haj szénája. Paprika táncz. Szedem szép rózsáját. Szántottam gyöpöt. Hajlik a meggyfa. Csillag Boris. Gyertyajáték. Mély kutba tekinték.* Ezek a játékok mind lakadalmi szokásoknak többé-kevésbbé szét-

hullott maradványai. A gyermekcsereg nem lehet közönyös az élet legszebb eseménye s legboldogabb ünnepe iránt. A felnőttek háta megett maga is résztvesz a család közboldogságában; nekik is jut a fonatosból; a kis vőfély az ő szájukba is dug egy-egy tyúkczombot; a zene is kihangzik a ház elibe. Csuda-e, ha a mi oly élénkséggel folyik le előttük, azt ők is utána játszik? A kántor rigmusai kiszorították a régi szép lakadalmas dalokat; a mostaniak, bizony, unalmasak, mint egy búcsúztató. Hogy a régiek sokkal kedvesebbek voltak, mutatják ezek a maradványok, melyek a magyar játékkincs legeredetibb részei.

A *kis kacsajáték* egyenesen a legrégibb játékaink közé tartozik. A kik mindenütt mythost keresnek, a fekete tó eszméje alatt a felleges eget s a kacsza alatt a fellegek között bújkaló tündért keresik. Meglehet, hogy az egész csak olyan kezdet, mint a minő népdalainknál az efféle: Vékony deszka kerítés, — a mi után következik: Jaj, de karcsú teremtés! Ez összefüggetlen kezdősorokat Erdélyi János festői szempontokkal magyarázta. Látja a legény távolról a kerítést, mellette a leányt s a megéneklés e szemlélet hatása alatt üt ki úgy, mint említettük. Lehet, hogy itt is csak ilyen jelentőségű a két első sor. A játék idejének meghatározására szolgál aztán Lengyelország említése; ez biztos támaszpont arra, hogy e játékot a Lengyel László-játékkal egykorúnak tartsuk. Ugyanez áll a *Lovakat hoztam*... felől is. A *vesszős játék* alatt talán a vesszős táncz emléke maradt meg.

Érdekes darab a *«Fehér lilium»* játék is, bár ennek is nagyon bajos lenne a régi alakját visszaállítani, vagy a rendelkezésünkre álló sok változathól egy alapformát leszűrni. Mint a közlött változatokból látszik, nagyon el van terjedve az egész országban. Alapját talán a megtisztulás, újjászületés eszméjével lehetne azonosítani. A Tisza, vagy a Duna partján sok helyt még ma is szokásban van, hogy nagypénteken napfeljötté előtt a nagy lányok kimennek a folyampartra s abban a hitben, hogy a fürdés által meg is tisztulnak, meg is szépülnek, a folyam hullámaiban megfürdenek. A babona aztán azt tartja, hogy a fürdés után a melyik legénynyel ilyenkor először találkoznak, az lesz a férjük. Ha pedig már rávetették valakire a szemüket, megszerzik annak kendőjét s a fürdés után abba törülköznek.

Kétségtelenül ez a szokás az alapja a *«Fehér lilium»*-játéknak is; csak hogy a játék nem nagypénteket, hanem virágvasárnapját jelöli ki a fürdésre. E mellett ez a játék is el van levé a lakadalmi szokások mindenféle foszlányaival. Ilyenek a kakasszó, a kendőfa (kívül a *fám* forgatatlan . . .), az aranyláncz, melyet az erdélyi esküvőknél a fejedelem személyese viselt a nyakában, továbbá az alma, dió, a tányér említése, s a hegedűbe való pénzvetés stb.

Az e szám alatt felsorolt többi játék még világosabban tűn-

teti fel a lakadalmi szokásokból való eredetét. Teljes megértésük-höz a régi lakadalmi szokások ismerete adja meg a kulcsot. Gömör-megyében a kérők elrepült kedves galambjukat keresik s képes beszéddel köszöntenek be a lányos házhoz, a hol szintén tudják a módját s «míg egy szál gyertya el nem ég», nem lesz meg a válasz. Azután a lányos háznál «kendőfát» is szoktak állítani. Szerdán történik a menyasszony kikérése (Szerda szerelmi-be...) Ilyenkor újra kezdik a kötődést. A Duna felső mellékén a bőgőst viszik be, vagy valami vénasszonyt s ugyancsak kérdik a vőlegénytől, ez-e az ő menyasszonya? Van, hogy több letakart leányt állítanak a vőlegény elibe s ki kell találnia, melyik az övé. Ott vannak ezek a mozzanatok mind a mi játékainkban is. Mikor aztán viszik végre a menyasszonyt, a legelől menő kocsis kivágja a kendőfát s bezzeg lesik a gyermekek, hogy ők is kaphassanak a kendőből.

A *Hej szénája* stb. azt a szénakötelet dalolja meg, a melyikkel a lakadalmas menet útját elzárták, s a melyet a vőfélynék egy kard, vagy fejszecsapással ketté kellett szakítani.

A lakadalmas házat királyi háznak, vagy várnak hívták s az örömanyt királynénak. Ezért a háztűznézés *várjárás*, melyet először egymaga, azután másod, harmad stb. magával tesz meg a vőlegény.

A házasságot az *Alföldön* asszonyok kezdték. Pemet asszony-nak, gyalog sätánnak (görbéné...) hívták az ilyet. Ez a játékok *szent Ersébetje*. A lakadalomba kedden kezdtek hívogatni (kedd-kedvi-be). A násznagy szolgálai voltak a *kapitány*, hadnagy, strázsamester. Ilyenek a nők közül is lettek. («Voltam kapitányné», mondja a játék.) A vőlegény ajándékokat küldött menyasszonyának. Ez ajándékok közt volt az a *zöld* vagy veres selyemből hálós módra kötött öv, melynek végén két *bojt* volt, s melyet oly sokat emleget a játék. (Zöld selyem bojtja...)

A lakadalomkor a táncz tart éjfélig. Ekkor következik a *gyertyatáncz*. A vőfély minden férfi mellé egy nőt választ. Azután derekára kendőt köt; ennek hátsó csücskét fogja a menyasszony, nyoszolyóasszony és nyoszolyóleány. A vőfély három gyertyát szorít ujjai közé, s azokat a szent háromság nevében meggyújtja. Ekkor a kendőjére akaszkodókkal ügyesen kifordul a szobából. A szoktetést előző tánczot *Argyélus-táncznak* hívják. (Magyarorsz. népszokások 275. l.) A gyertyatáncz a németeknél is szokás (l. Göthe szép költeményét). A gyertyatáncz után a vőfély elragadja a menyasszony koszorúját, s azzal megy vissza a tánczolók közé.

Reggeli szürkületkor következik a *hajnali táncz*, mely abból áll, hogy a falu közepén szalmatüzet raknak s azt körül-táncz-olják s a menyasszonynyal átugráltatják. Ez volt a *perzselés*.

Ezalatt a lányos háznál is folyik a lakodalom. Az idevaló vendégek másnap a vőlegényes házhoz mennek «hóreszbe». A menyasszony már bekötött fejével az ajtóban várja őket s kötőjébe pénzt vettet velök. Mikor aztán a hóreszeseket is megvendégelik, akkor valaki paprikát dob a tűzre, hogy a hóreszesek takarodjanak el. Ők aztán táncolnak tovább. *Ez a paprika táncz.* No de nem írhatjuk meg a régi lakodalmi szokások történetét. Ennyit is csak azért vettünk ki belőlük, hogy a játékainkban előforduló némely mozzanatok érthetők legyenek. (Lásd «*Magyarorsz. Népszokások*» Réső Ensel Sándor. 1867.)

Még egy találkozást kell itt megjegyeznünk. Thaly «Adalékok a Thököly és Rákóczy kor irod. történetéhez» cz. műve II. köt. 95. lapján említi az erdélyi hajdútánczot s felhoz Horváth Ádám feljegyzése után egy töredéket 1705-ből.

Ez így hangzik:

Telekes bocskor, gyöngyös kapeza,
Járd meg tubám, járd meg!

Ezek a sorok szintén összevetethetők a 323. lapon közlött:

Telek, telek, bocskor telek,
Szerettelek, megvettelek stb. sorokkal.

S így ennek a játéknak a korát is meghatározzák.

13. A 444—457. lapon közlött játékok az év egyes ünnepeit s az évnek a gyermekek előtt kedves szakait s mulatságait tárgyazzák. Felettébb érdekes a *Szent Iván-tűze*, melyet Szent István tűznek is hívnak és Szent István-napján is játszanak. A Szent Ivánnapi játékok legszebb mintáját lásd Erdélyi Jánosnál. (M. Népdalok és Mondák.)

14. A 457. laptól végig azok a játékok vannak közölve, melyeknek végzéséhez bizonyos eszközök kellenek. E játékok régi latin emlékezései mutatják az iskolának azokra való hatását. Ezek a játékok azok, melyekért az ezer esztendővel ezelőtt élt gyermekek és a maiak, mint mondani szokták, egymásra ismerének.

UTÓSZÓ

*„Kis pillants, kis pillants,
Kis pillantsi rózsza.
Rózsza volnék, piros volnék,
Mégis kifordúlnék.
Pénz volnék, perdülnék,
Karika volnék, fordulnék,
Szederjszemű Bandikám,
Fordulj angyalmódra.”
(Somogy megye, 1792.)*

Csaknem százötven évvel ezelőtt, 1891-ben látott először napvilágot Kiss Áron szerkesztésében a magyar gyermekfolklór és játéktudomány e lenyűgözően gazdag gyűjteménye, s többek között a fenti, régi és ritka gyermekdal szöveget is ebben fedezhetjük föl ismét. Miként tanulmányozhattuk, a korabeli előszó betekintést nyújtott a nagyívű munka megszületésének körülményeibe, vázlatosan fölelevenítette a megjelenésig tett erőfeszítések főbb állomásait. Kiss Áron – a reá egész pályafutása során oly jellemző szerénységgel – igazából nem avatott be részletesen az az életre hívó gondolat megfogantatásába, s arról sem tett említést, hogy az első kezdeményezés és a kollektív vállalkozás létrejötté (1870-es évek közepe-vége és az 1887) közötti bő egy évtizedben hány meg hány gyűjtői neki-buzdulásnak volt személy szerinti készítője. Így önkéntelenül s természetesen adódik a kötetet lapozók kíváncsisága: ki is volt a „Magyar gyermekjáték-gyűjtemény” legfőbb szerkesztője, s életútjának, pályájának mely szakaszát, miért és hogyan jellemezte a sokáig érlelt gondolat megvalósítása. A játékkal és a játszással a

mindennapi élet legkülönbözőbb területén foglalatoskodó, vagy a játék mibenlétén töprengő mai olvasót pedig joggal érdekelheti a Kiss Áron-i életmű – mint láthatjuk majd, ma is igencsak tanulságos – gyermekközpontú erkölcsi üzenete, amit a játék nemes szervező ereje, az abban résztvevők becsületes szándékát alapvetően feltételező szabályrendszer igazol napjainkban is.

A *Hegymegi* előnevet viselő, s az 1760-as évektől Szabolcs vármegyében megtelepedett Kiss család Áron néven már negyediként anyakönyvezett sarja éppen százötvenöt esztendővel ezelőtt, 1845. június 21-én született a *Porcsalma* nevű községben (ma Szabolcs-Szatmár-Bereg megye). Édesapja – miként jönevű elődei – református lelkészként tevékenykedett élete végéig, mikoris pátriárkai kort: 93 esztendőt megérve a tiszántúli egyházkerület püspökeként búcsúztatták szerettei és tisztelői. Édesanyja, *Joó Juliánna* – korai halála miatt – az ifjabbik Áront, valamint a nála két esztendővel idősebb *Kálmán* (1843–1913) testvérét csak igen rövid ideig nevelhette. Bátyja 1875-ben Nagykőrösön telepedett le, s később az ottani református tanítóképzőt igazgatta. A szomszédos Kecskeméten a presbitériumnak, azaz a református egyházközség vezetőségének hosszú időigig rendes tagja volt; napi munkája mellett egyház- és művelődéstörténeti műveket írt, valamint tankönyveket készített.

Kiss Áron elemi és kisgimnáziumi tanulmányait nagyapai figyelemtől kísérve Szatmárnémetiben végezte, majd 13 évesen a jóhírű sárospataki főiskola gimnáziumába jutott, abba az iskolába, amelynek autonóm szellemét és nemzeti tradícióit még az 1849-et követő abszolutizmus éveinek kormánya sem tudott megtörni. 1862-ben tett érettségi vizsgája után – továbbtanulásának anyagi biztosítása érdekében – a fiaikat szintén Patakon taníttató Galgóczy-, valamint a Csoma-, Meczner- és Téglássy-családok megbízásából nevelősködött. Tanult és tanított, miközben a sárospataki akadémián filozófiát, teológiát és jogot, közöttük egyebek mellett nevelés- és oktatástant hallgatott.

Az akadémiai tanulmányok befejezése után (1866-ban) egy évig segédtanárként még Patakon tevékenykedett, majd a megfelelő vizsgatételt követően segédlelkész édesapja mellett. A még csak huszonéves ifjú további -jogi – szigorlatokat is téve Szatmár városában nagy ambícióval gyakornokoskodott. A gim-

náziumi tanulmányaik folytatása végett Eperjesre, Pozsonyba, majd Pestre költözött nemes családok fiai mellett ismerte meg a kor jeles és befolyásos személyiségeit, akik pedagógusi pályáját nagy bizalommal egyengették előbb a dunamelléki református egyházkerületnél (Nagykőrös, 1870), majd Trefort Ágost vallás- és közoktatásügyi miniszternél (Budapest, 1875). Mivel Kiss Áron nevelői, intézményszervezői és neveléstörténeti tevékenységével avatott szerzők és műveik – jelesül a kötetünk mostani kiadásának bevezetőjét jegyző Dr. Kelemen Elemér – behatóan foglalkoztak, azokat nem kívánjuk ismételni. Ám kortársa, egyúttal a Magyar Pedagógiai Társaság 1909. évi emlékülésén méltatója, *Gyulai Ágost* „a tanítók tanítójának” portréját megrajzoló összegzéséből érdemes néhány eredeti részletet kiragadni. „Ambíciójának, munkája komolyságának legjobb jellemzője az, hogy bár mindig nagy szorgalommal és jeles sikerrel folytatta tanulmányait,...igazgatói minőségben még kevésbé elégedett meg saját tudásával, hanem egyrészt, hogy magát tovább képezze, másrészt, hogy intézetének azzal is díszet szerezzen, már mint igazgató filozófiai doktori oklevelet szerzett Kolozsvárt, mint a kolozsvári egyetem bölcsészeti karának ‘legelső szülötte’. A Budai Paedagógiumnak előbb rendes tanára volt, majd éppen százöt évvel ezelőtt kapott igazgatói kinevezést az intézet élére. Nyugdíjba vonulása után már csak egy esztendeig folytathatta írói-szerkesztői munkásságát, mert 1908. október 15-én, hatvanhárom éves korában Budapesten elhunyt.

A hivatkozott Gyulai Ágost ránk maradt első, részletes méltatásában említést tesz arról is, hogy Kiss Áron *már 1874-ben* határozottan szól a néphagyományok szerepéről a népiskolai könyvek szerkesztésében. A Fröbel-féle eszközök kritika nélküli átvételének s bevezetésének kérdésével kapcsolatban, az ún. tanító- és a játszó óvoda körüli viták kezdetén – még nagykőrösi működése alatt – *A természetes fejlődés* című cikkében így fogalmaz: „...az alapelv s a kiindulási pontok mind igazak;... azonban a rendszer további kiépítése s különösen a magyar gyermekekre való alkalmazása sok hibában sinlik. A gyermek megszűnt maga játszani, nemcsak csengetyű-szóra játszatják, hanem készen kapja mind, a miből játék közben alkosson valami maradandót, mind a mit megkészítsen s újra szétszedhessen... A gyermek dalolni-

szeretését nem azok a vidám, eleven gyermekdalok elégítik ki, melyeket még magunk is daloltunk s melyek ma már a népköltési gyűjteményes könyvekbe szorulva eltűnnek a gyermeki ajkáról, hanem...elővesz a gyermekkertész (ez is elég furcsa szó!) egy német Kinderliedes könyvet s azt fűzfa-poesisével átfordítja...” De Kiss Áron nem elégszik meg a – már akkor is felbukkanó oktatási divatjelenségek – kipécézésével, hanem választ, programot is ad a jobbításra. „A Fröbel alkotásainak fölvirágzása vagy megsemmisülése attól függ: fog-e ez a rendszer ügyesebben alkalmazkodni...a magyar gyermek természetéhez, megszűnik-e a játékot sematisálni s iskolamesterkedni, és végre befogadja-e magába a népszellem egészséges elemeit...visszatér-e a néphez, hogy erőt nyerjen? Megfigyeli-e a falusi gyermek játékeit, különböző foglalkozási módját, ellesi-e mit dalol, hol még a gyermeki kedélyt nem szedték annyira kordába.” Nem állja meg helyét az a tétel, miszerint Kiss Áron először csak 1883-ban, az országos tanítógyűlésen hívott fel a népi játékkincs, a – mai keletű szóval: – gyermekfolk-lór megörökítésére, ugyanis a protestáns hetilap, az Egyházi Reform utódjának hasábjain így ír: *„Gyűjtsük össze, éppen úgy, mint a népdalokat, Székelyországtól kezdve a másik határig a magyar gyermek játékeit, gyermekeink dalait s mindazon módokat, melyekkel magukat mulatni szokták, s megnyertük a valóban becses anyagokat...Tegyük még ehhez azt, hogy a magyar gyermek azzal s azt szeret játszani, amivel s amit az apja vagy az anyja dolgozik....Így lehetne a tananyagot összegyűjtenünk..”* (Egyházi Szemle, 4.évf. 11.szám, 320-323.o.)

Itt kell röviden szólnunk arról is, hogy ezekben az esztendőekben – és minden bizonnyal egymástól nem teljesen függetlenül – fogalmazódik meg egy hasonló szellemű és indíttatású, az eszközös játékok nagy családjába tartozó – egykor oly virágzó – *labdajátékok* összegyűjtésének, majd az oktatásban újra kedveltté tételének gondolata. Születik ez akkor (1877 márciusában), amikor a később mindent elsöprő futball Európában még csak egy a divatos sportjátékok közül, ám a Londonban külszolgálatot teljesítő gróf Esterházy Miksa, a felhívás megfogalmazója s a pályázati munka mecénása, a távolból is jól látja a magyar néphagyományvesztés és értékrendváltozás veszélyeit, ezért az éltethető tradíciók átadásának fontosságát. A végülis *Barátosi Porzsolts Lajos*

(1850-1922) által kézbe vett s jelentősen kibővített díjnyertes pályamunka 1885-ben látott napvilágot *A magyar labdajátékok könyve* címen. A 110 korabeli, valamelyest még ismert, itt-ott játszott „magános és társas” játékfajta igen színes anyagot közlő gyűjteményének előszavában többek között ez áll: „Nálunk Magyarországon is vannak labdajátékok, itt-ott még labdáz is a tanuló ifjúság, de lazán és hanyagul foly a mesterség s az idősebb generációk matadorjai, – kik más labdavidálgatot ismertek – bevallják, hogy biz a méta, róta stb. végpusztulásnak kezdenek indulni. Ennek meggátlására kíváncsi, hogy a magyar labdajátékok, azok története, fajtái, szabályai egy megfelelő kézi könyvben (a szükséges ábrákkal ellátva) összefoglaltassanak, mely műnek hármas feladata leendő:

1. *a magyar labdajátékoknak megmentése a kipusztulástól;*
2. *azok népszerűsítése;*
3. *a Magyar Athletikai Club ezen mű alapján a magyar labdajátékok szervezését és codificálását megkezdhetné.”*

Minderről azért is szoltunk ehelyütt külön hangsúllyal, mert a könyv oly sikerrel töltötte be hivatását, hogy Kiss Áron erre való tekintettel „a lapdával űzött játéknemeket” teljes egészében kihagyta gyűjteményéből.

Amikor a nagyszabású, országos gyűjtőmunkára való elszánás további mozgatórugóit kerestük Kiss Áron írásaiban, többek között ezt, a kortörténeti szempontból igencsak érzékletes gondolatsort olvashattuk tőle a Néptanítók Lapja 1880. évi hasábjain közzétett írásfüzérében: „*Ha körütekintünk különösen a miveltebb és városi családoknál, szomorúan kell látnunk, hogy a jóregélő nagymamák, kedélyes magyar dajkák nagyobb rész kihaltak... elharapódzott az európai kimerültség, fásultság, kedélytelenség, s mi a legszomorítóbb, a magyartalanság pusztája!*” Valójában itt olvashatták kor- és kartársai először azt a határozott – s feltesszük, széles körben nem biztos, hogy népszerű – eszmefuttatást, amely végleges változatban majd *A magyar népiskolai tanítás története* című munkájának második részében olvasható (1883). Kiss Áron, a vidékről indult képezdei tanár a magyarországi játékgyűjtés komplex néprajzi megközelítését hangsúlyozza *A játékok pedagó-*

giai szempontból című, a sorozatot nyitó írásában. Ritkán, s a 20. század egy hosszabb periódusában bizonyosan okkal nem idézett gondolatai közül most álljon itt az alábbi – talán ő maga sem gondolta volna, hogy jóval később is mennyire aktuális – részlet: „*Lassan levedlik rólunk, ami a magyart magyarrá tette. A specialitások helyét bizonyos nivelláló európai máz foglalja el, s a nemzeti sajátosságok iránti érzék elvész.*” Láthattuk, pedagógiai eszményében már igen korán fontos helyet foglalt el a játék s a játszás, mint biztos műveltségi alap, és mint fontos tudás- és kulturaszervező mozzanat. E sajátosságok megismerése érdekében a következőkre hívja föl pedagógustársai figyelmét: „*Vegyük elő most pedagógiai irodalmunk legjobban elhanyagolt ágát, azt amelyik a játékokról szól. Lássuk, mi van ott s minek kellene ott lenni...szóval írjunk a játék-ügy reformjáról a pedagógia és a nemzeti élet tekintetbe vételével.*” A második rész végső szakaszát pedig – amelyben a magyar gyermekjátékok miben létét nagy alapossággal járja körül, – így zárja: „*Vajha cikkemnek legalább annyi eredménye lenne, hogy ezután kisdedovó intézet s iskola a játékokat (s meséket) jobban fölkarolnák s a játékkönyvek szerkesztői sem maguk csinálnák a játékokat, versikéket és meséket, hanem fordulnának oda, a honnan meríthetnek eleget...s olyanokat, melyek a nemzeti geniusnak is megfelelnek, de a melyeket aztán akár beszéd és értelemgyakorlati módon iskolás célokból is értékesíthetnének... Egy készülendő játékkönyv számára azonban össze kellene gyűjteni azokat a játékokat is, melyek dalokkal összekötve nem lévén ama gyűjteményekbe föl nem vétethettek, de utána kellene járni annak is, hogy mint játszották azokat a játékokat, amelyeket (elődeinknél is) elvétve találunk.*”

Kiss Áron tehát itt, majd az 1881–83 között megjelent nagyhatalús könyvének zárófejezetében – a még csak kezdeteinél tartó hazai néprajz később gyermek- és játékhagyományt is kutatóinak, a téma etnográfus serkentőinek (Herrmann Antal, Wlisloczyk Henrik, W. Dörfler Fanni, Bellosics Bálint stb.) céltudatos előfutáraként – még a *játék és a torna*, szerinte egymásnak szándékában és indíttatásában ellentmondó két testgyakorlási forma kérdését is fölveti. Miként egyik későbbi életrajzírója és pályaképelemzője, Árpácssy Gyula megjegyzi, a pedagógus Kiss Áront néhány alkalommal jócskán elragadta a hevület, amikor „az eötvö-

si demokratizmust összekapcsolta a haladó jellegű Comenius-Pestalozzi-Diesterweg-Dittes féle demokratikus népoktatási irányzattal.”

Nézzük tehát röviden, témánkhoz közvetve kapcsolódóan, de mégiscsak a játék és a játszás Kiss Áronnál privilegizált szerepét tekintve oly jellemző megállapítások némelyikét! *„Játék alatt értjük a szabad, önkéntes, – torna alatt a vezényszóval járó, rendszeres test- gyakorlatokat. A torna úgy tűnik föl énelöttem, mint az abszolút állam előiskolája... A torna tehát magában hitvány pótlék s a játékot sohasem helyettesítheti.”*

Igen tisztán látja azonban a játékban, illetve a játék mint tevékenység, cselekvés folyamatában megnyilvánuló jellegzetes mozzanatokat. *„Nincs oly könnyű játék, mely bizonyos nehézség legyőzésével ne járna!... A társas játékoknak még egy más jó oldala is van, mégpedig, az így megállapított szabályokat megtartják, hevőket kölcsönösen korlátozzák, egymás iránt türelmesek.”* (A magyar népiskolai tanítás története, 2. füzet. 450-452.o.)

Miként az eredeti s az annak alapján készült mostani hasonmás kiadás betűhív előszavában olvashatjuk, a /teljes és hivatalos néven/ *II.Országos Képviselési Tanítógyűlés* Kiss Áron indítványára 1883 nyarán fontos tételket fogadott el. Minderről így tudósít a Néptanítók Lapjának szeptember 15.-ei száma. „A délután folytatott közgyűlésnek tárgya a ‘gyermekjátékok’ volt. Dr. Kiss Áron előadó találó képet adott beszédében a »mai gyerekekről«... *Tegyük a játékot közügygé!*, adjunk tanácsot a szüléknek, hogy az egészség többet ér mint a szép ruha vagy a nyelveken szólás... *Játékkönyvünk ugyan még nincs*, de a falusi élet bizonyosan sok ősi gyermekjátékot őrzött meg, amelyek összegyűjtése nemzeti érdek is. Erre következett a bizottsági javaslat felolvasása, amelyben előbb a játék fogalma van meghatározva, azután annak paedagogiai jelentősége /többek között ez szerepel teljes kibontásban Kiss Áron tollából az 1886-os évszámot viselő Paedagogiai Encyklopaedia „játék” címszávaiban – Kriston Vízi József megjegyzése/, szó van aztán a játékhelyekről s indítvány van téve a *játékok gyűjtésére.*”

Árpássy Gyula – Kiss Áron pedagógiai munkásságáról írván – megjegyzi, hogy elhivatott elődünk „1885-től kezdve *felettese*i nyomására engedett elveiből”, – amely évszám érdekes módon egy-

beesik az akkori vallás- és közoktatási miniszter, Trefort Ágost által a gyűjtés valódi megindítását hathatósan elősegítő rendelet kiadásával...

Mint arról Kiss Áron /ön/kritikusan beszámolt, az országos méretűre tervezett helyszíni, a ki-ki „terepe”, azaz működése szerint való anyaggyűjtés eleinte így is akadozva és lassan ment. (Élve a mostani, talán máskor már megismételhetetlen alkalommal, e kiadás utószavában további részleteit tárjuk fel a „Magyar játékgyűjtemény” létrejöttének, amely a már előzőekben tudatosan előbányászva és megidézve egyfajta Kiss Áron-breviáriumként szolgál számunkra. Egyúttal okulásként is tudósít egy soha fel nem adott szándék megvalósításának – nem csupán szellemi - akadályairól, egyszersmind azok állhatatos leküzdéséről, mindannyiunk bátorítására.)

Kiss Áron a korabeli pedagógustársadalom népszerű hetilapjában (Néptanítók Lapja) 1886 végén s 1887 elején buzdító, néha sürgető, máskor higgadtan érvelő cikkekben fordult a történelmi Magyarország vidéki tanítóságához. Az 1886-os esztendőt búcsúztató lapszámban még csak arról számolhatott be, hogy azidáig mindösszesen 10 fő küldött – részben kottával ellátott – különféle gyermeki és ifjúsági játékokat. A szerző így érvel a gyűjtés nagyobb szabású folytatása érdekében: *„Ma játékokért is a külföldre megyünk s a német játék rosszabbnál rosszabb fordításai terjednek el a magyar családok közt, veszélyeztetve a gyermek magyar karakterét, rontva a magyar nyelvérzékét, s mintáikkal tönkre téve a gyermek magyar ritmusérzékét. E szégyenletes állapot nem tarthat tovább... Van nekünk játékokunk elég, gyűjtsük össze azokat s teremtsünk eképpen is egy újabb eszközt a nemzeti nevelés szolgálatára.”* Cikkében még az az elszánás is szerepel, hogy „a gyűjtési idő határát 1887 március hó első napjáig meghosszabbítjuk. A tanítóságon áll tehát a ‘Magyar Játékkönyv’ megalkotása.” [Ugyanezen szöveget, a szélesebb körű népszerűsítés érdekében bizonyos aktualizálásokkal a Vasárnapi Újság 1887. 4. számában is elhelyezte.] Két héttel később, már az újabb esztendő elején a székelgyföldi tanítókhoz fordul az ifjúsági játékok gyűjtése érdekében. Keserűen említi föl, hogy felhívására Magyarország 2000 tanítója közül csupán huszonötten!/ küldtek be játékokat „s csak némelyek játékgyűjteményeket”, és hogy igen szomorú a székelgyföldi tanítók –

remélte, csak látszólagos – érdektelensége miatt. Egy héttel később „Mit gyűjtsünk? Mire fordítsák külön is figyelmüket a népiskolai és ifjúsági játékok gyűjtői?” címmel módszertani útmutatót tesz közzé a Néptanítók Lapjában. Itt jegyezzük meg, hogy a tudomásunk szerint *Edvi Illés Pálnak* a „Miben áll a magyar nemzetiség?” című értekezésében (Magyar Hazai Vándor, 1835-ös kötet) szereplő gyermekjáték és -szokás-példatárát követően csak öt évtizeddel később és itt olvasható részletesebb – s nem csupán a mondókák vagy az énekes-táncos játékok körére koncentráló – szempontsor. „A játékgyűjtés geographiája” címmel nem sokkal ezután áttekintést adott a játékgyűjtésben jeleskedő (főként Dunántúlra való) településekről, valamint hitetlenkedve szólt a még mindig feltűnően nagyszámú kutatópont fehér foltjairól. Így megállapítható, hogy sem a Duna-Tisza köze (ezen belül a hatalmas területű Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye), sem Baranya, de még a Tiszántúl vagy a Kiss Áron által olyannyira szeretett Szatmár tanítósága nem küldött anyagot a többszöri kérés – ám egyre inkább felszólítás – ellenére. A lassan szállingózó gyűjtéseket kísérő levelek, megjegyzések, tipikus kérdések egy-egy csoportjával kapcsolatosan „A játékgyűjtés és a kritika” című írásában szól. *„A divatból kiment játékok sokszor a legbecsebbek. Különben is épp a régi, népies eredetű játékok szoktak az iskolai műveltség hatására a nép köréből kiszorulni, s nekünk épp ilyenre van szükségünk. A tartalom értelmetlensége se bántson senkit... a veszélyes gyakorlati játékok is becsesek, legalább népiismereti szempontból... Az, hogy esetleg ugyanazt a játékot más helyről is beküldték, nem baj, a különféle változatok elősegítik egy oly játékoknak megállapítását, amelybe minden változat szépségei is bele fognak kerülni.”* Április 30-án Kiss Áron már arról számol be, hogy a korábban némának titulált vidékekről is megindult az anyagküldés; tanítók tucatjai buzdultak föl végre. Egy könyvészeti csemegeéről is nagy örömmel tudósít: volt, aki az 1830-ban megjelent „A vidám társalkodó” című gyűjteményt juttatta el hozzá. [Kiss Áron élete során összegyűjtött, becses – főként magyar vonatkozású – könyvészeti anyagát a Paedagogiai Könyvtárnak és a Tantermézmúzeumnak, valamint a Budai Paedagogium könyvtárának adományozta.] A Néptanítók Lapjának ugyanezen számában még egy újabb kérelmet fogalmaz játék ügyben. *„A gyűjtés befeje-*

zéséhez hovatovább közelebb jutunk. Negyedfélezer játék van kezében...” – adja örömmel hírül. Könyvből tanult vagy kisdedóví játékokra nincs szükség, ám mondókás-verses játékok leírására, bizonyos játékokhoz használt eszközök rajzaira, a játékszokások megörökítésére még ugyancsak számított tanítótársai, valamint azok játszó tanítványai részéről. 1887 végére aztán az anyag ilyen való gyűjtése befejeződött, ám több mint három évet vett igénybe a rendszerezés, a könyvészeti anyag számba vétele s a teljes összeszerkesztés minden szükséges munkálata. Jelképesnek is vehetjük, hogy 1891. április 24-én (Szent György napján) zárta a kéziratot, amely aztán nem sokkal később napvilágot is látott.

* * *

Mint emlékezhethünk rá, Kiss Áron egy nagyobb lélegzetű, módszertani alapozású tanulmányát először öt részre tagolva „A játékok paedagogiai szempontból” címen közölte a Néptanítók Lapja 1880-as évfolyamában. Itt, majd – miként ezt más példával is bizonyítottuk, – az erre épülő, a magyar népiskolai tanítás történetét annak jelenével együtt feldolgozó 1883. évi kötetben az alábbiakat olvashatjuk: *„Én nem akarok vezérkönyvet csinálni az anya vagy a kisdedóví számára, de mint apa s mint a helyes paedagogiai eszmék barátja, felvetem a dolgot s bizonyára nagy lenne az öröm, ha épen az illető körökben egy kis mozgalmat idéznék elő sürgetéseim által.”* (1880., 570.o., ill. 1883., 468.o.) Az előzőekben tehát láttuk azt, hogy miféle „kis mozgalmat” idézett elő Kiss Áron a hazai tanítóság – s minden bizonnyal a tanügy vezető – köreiben. Most pedig nézzük meg azt is, hogy az egy évtizeddel korábban komolyan még több okból sem gondolhatott szándék a több mint félezer oldalon megjelentetett „Magyar gyermekjátékgyűjtemény” sikerét követően s igen nagy gyorsasággal milyen egyéb, többszörösen hasznos hozadékokkal szolgált. Mint életrajzíróitól, munkásságának méltatóitól s bibliográfusaitól (Kodály Zoltán, Árpácssy Gyula, Mészáros István, Paksa Katalin, Jávori Jenő, Váczi Mária, Kelemen Elemér) tudjuk, még ugyanazon évben két, különböző terjedelmű és célzatú válogatás is megjelent a hatalmas gyűjteményből. Az egyik nem titkolt szándékkal, „olcsó kiadásként” a szerényebb jövedelmű tanítótársakra gondolvást csaknem pontosan felére (elsősorban a mondóka- és játékvarián-

sokból) csökkentett terjedelemben látott napvilágot. A másik éppen harmada a teljes kötetének, s beszédes címe egyértelműen utal az olvasó-használó közönségre: „Magyar gyermekjátékkönyv kisgyermekek számára.” /Ezt második ezer példányszám feltüntetésével 1910-ben aztán újra kiadták./ S azt is el kell mondjuk, hogy a mindemellett különféle szempontú csoportosításokban s a kor több népszerű gyermek- és ifjúsági szerzőjével (Pósa Lajos, Kun Alajos, Péterffy Sándor, stb.) társulva közölt „népszerű” válogatások mellett 1894-ben egy „*Játéktanító vezérkönyv az elemi népiskolai tanítók számára*” is megjelent; amit Kun Alajossal együtt szerkesztett s jelentetett meg öt nyomdai ív terjedelemben a Vallás- és Közoktatásügyi Magyar Királyi Minisztérium jóváhagyásával! Gyulai Ágostnak a „Magyar Paedagogia” 1909-es évfolyamában is megjelentetett társasági emlékbeszéde a következő reményszavakkal zárul: „...ki mesterével, Eötvössel szólván «olyan sokaknak világított», méltó, hogy minden időben tisztelet tárgya legyen... S úgy gondolom,... nevét és emlékét művelődésünk és irodalmunk története akkor is fönn fogja tartani, és életét mint igazi paedagogusét kegyelettel, munkásságát mint maradandó becsüt, elismeréssel fogja említeni a messze jövőben is.” Hogy a honi neveléstörténet és -tudomány miként és miért feledte el aztán legalább hat évtizedig, annak kiderítésére nem vállalkozhatunk. Vigasztaló tény azonban, hogy a magyar népdal és népzene kutatásának első, nagy generációjához tartozó személyiségek, mint Bartók Béla és Kodály Zoltán már a két háború között elismerőleg, illetve Kiss Áron tevékenységének súlyát teljes egészében értve szoltak a néphagyomány és népismeret kutatói nevében. Amikor pedig az általuk kidolgozott s útjára bocsájtott magyar népzenei korpusz megindítására gondoltak, a legnagyobb természetszerűséggel elsőnek a gyermekjátékok hatalmas példatárát rendezték *Kerényi György* jóvoltából sajtó alá (Bp., 1951, második kiadás: 1957). Az 1000 nyomtatott oldalon megjelentetett grandiózus munka Előszavában Kodály többek között ezt írja: „A gyermekjáték mindennél mélyebb betekintést enged a népzene őskorába. Mozdulattal, cselekménnyel egybekötött ének sokkal ősbibb és gyakran bonyolultabb jelenség, mint az egyszerű dal. A tudománynak jóval több, még eddig érintetlen anyagot ad minden irányú vizsgálata, mint a népzene bármely más

ága, alapos vizsgálata azokra is új fényt vet.” Kiss Áron játék- és gyermekfolklór, jóval később pedig játékpedagógiai munkásságának fontosságáról, gyakorlati és módszertani szempontú tevékenységéről, valamint annak – általa is természetszerűnek gondolt! – meghaladásáról és továbbfejlesztéséről elsősorban a magyar néprajz körében született tanulmányokban, újabb és újabb gyűjteményekben olvashatunk; ezek – elsősorban a hozzáférhetőség szempontjából – válogatott bibliográfiáját a kötet végén közöljük. A Kiss Áron-i hagyomány ébresztésére végezetül hadd álljon itt az a példa, amely a honi játék és játszás ügyével s különböző intenzitással – az élet legkülönbébb területén – foglalatoskodó személyeket az elmúlt másfél évtized során egymáshoz közelebb hozta, és amelynek eredményeként az egyik legmértőbb módon tiszteleghetünk e kötet szerzőjének születési évfordulója előtt. A *Gazda István* tudománytörténész-professzor által életrehívott „Tudománytár” elnevezésű sorozatban – gyakorlatilag minden apropó, vagy mondhatni, jubileum nélkül 1984 telén megjelent ez a magyar gyermekjáték gyűjtemény, pontosabban annak hasonmása. A Volly István által (s a háttérben szakértőként Jávori Jenő és Haider Edit közreműködésével) szerkesztett mű gyermekkönyvheti országos bemutatójára a megnyitásának akkor éppen harmadik esztendejét így ünneplő kecskeméti SZÓRAKATÉNUSZ Játékmúzeum és Műhely falai között került sor. A könyv igen gyorsan elfogyott; utánnyomására mindezidáig csak gondolni mertünk!... Többek között ez a tény is közrejátszott abban, hogy a magyar *játék- és játszaskultúra* barátainak (már akkor közel kétszáz főt számláló) önkéntes *társasága* országos egyesület formájában 1987 Gyermeknapján hivatalosan is megalakulva *Kiss Áron* nevét vegye fel. A Magyar Játék Társaság életének mozgalmas hétköznapijait, a tizenhárom év alatt történt számos eseményt ehelyütt még csak kalendáriumba sem szedhetjük – nem is feladatunk –, ám a névadóhoz fűződő megemlékezések, társas ünneplések legelesebbjeit mindenképpen említenünk kell.

Még 1988 őszén, csatlakozva a Magyar Kodály Társaság kelet-magyarországi csoportjának kezdeményezéséhez, Nyíregyházán és Porcsalmán egy két napos *emlékülésre* került sor. A nagyszámú közönség mindkét helyszínen s alkalommal Kiss Áron halálának 80. évfordulójára emlékezett, s 1988. október 23-án a szülőhely

általános iskolájában az alábbi feliratú márványtábla ünnepélyes leleplezésével tisztelgett:

„Községünk szülötte

KISS ÁRON

1845–1908

A magyar neveléstörténet-írás úttörője,

a hazai tanítóképzés fejlesztője.

Az első „Magyar gyermekjáték-gyűjtemény” kiadója.

Halálának 80. évfordulóján

ÁLLÍTTATTA az emléket őrző hálás utókor. 1988. X. 23.”

Főként az emlékülésen elhangzott előadások anyaga jelent meg a társaság „Vesszőparipáink” sorozatcím alatt 1990-ben megjelentetett első, még csupán három nyomdai ívet kitevő közleményében, s Váczi Mária jóvoltából pedig egy tekintélyes életmű-bibliográfia is méltón egészítette ki a – mostani függelékben szereplő – írásokat.

1990. június 22-én a Budapesti Tanítóképző Főiskola adott helyet „A múlt század kiemelkedő játépedagógiai eredményei” címmel megrendezett emlékülésnek, amely a társasági kötetsorozat második, 7 kiváló szakember (Lakatos Zoltánné, Fraunhoffer Péterné, Hajnal Sándorné, Ódor Klára, Sz. Kőrös Ilona, Farkas Péter és Kotnyek István) előadásának teljes anyagát közölte „Kis játék-történet” címen, W. Mikó Magdolna szerkesztésében.

1992 nyarán ismét Szabolcs-Szatmár-Bereg megye volt a nagyszerű vendéglátó, amikor is a Nyíregyháza-Sóstói Falumúzeum „népi játékolimpiát” szervezve hívta össze a – néhány esztendeig Homo Ludens Nemzeti Játék Bizottság égisze alá is össze-összegyűlő – játékbáratokat. A sportjátékok külföldi szakértőivel kibővült lelkes csoport az akkori olimpia, a nemes játékok ünnepe alkalmából koszorúzott Kiss Áron porcsalmai emléktáblájánál.

Egyre inkább közismert, hogy Kiss Áron nevét – egyébként 1910 óta – egy hangulatos utca őrzi Buda XII. kerületének hegyvidékén. A Magyar Játék Társaság akkori vezetőségének kezdeményezésére a *kerület önkormányzata rögtön magáévá tette* az elképzelést: a neves előd, a kiváló ember, az első közép-európai játékgyűjtemény megalkotója emlékét, születésének 150. évfordulója

alkalmából az utca valamely, arra alkalmas pontján emléktábla is hirdethesse. A hivatal által is megerősített és számottevő anyagiakban kifejezett szándék egy nagyszerű civil felajánlással találkozott: a Virányosi Községi Ház fölött induló utca elején lévő Gálbory-villa tulajdonosa igaz örömmel fogadta a szerény, de az arrajárók figyelmét mégiscsak felkeltő tábla elhelyezését. A tisztelgő megjelentek és az utódok nevében SZENTIVÁNYI TIBOR mondott méltató köszöntést, majd KRISTON VÍZI JÓZSEF, a társaság akkori titkára tartott avatóbeszédet. Azóta nagyszerű hagyománnyá vált, hogy a kerület ifjú és felnőtt lakói, valamint a mai pedagógus és játékkutató generáció képviselői minden év június derekán egy csöndes főhajtásra, megemlékezésre gyűlnek össze, adnak egymásnak baráti találkozót a tábla előtt.

Sebestyén Sándor alkotása

A szülőfalu lakossága és képviselő testülete még 1994-ben igen komoly elhatározásra jutott: Kiss Áron püspök születésének 180., fia, a neves pedagógus születésének 150. évfordulója alkalmából emlékünepséget rendeznek s a neves szülötteknek egy-egy szobrot állíttatnak. A szatmári emberek ma is megtapasztalt kitartása azóta is látható eredménnyel járt: a református templom kertjében idős Kiss Áron egész alakos, míg az iskola bejáratánál a fiát, „a tanítók tanítóját” bronz mellszobor idézi; alkotójuk *Sebestyén*

Sándor nyíregyházi művész. A Kiss Áron Emlékév helyi rendezvényeire 1995. június 24-25-én került sor, amelynek nyitónapján *Margócsy József* /A Kiss Áron család és Szatmár megye/, *Kelemen Elemér* /Kiss Áron máig tartó szerepe és hatása a pedagógiában/, *Barcza József* /Kiss Áron püspök munkássága/ és *Lázár Katalin*

/Az első gyermekjáték gyűjteményről/ tartottak előadást. A vasárnap délelőtti istentiszteletet követően az egyházkerület főjegyzője, illetve a környezetvédelmi miniszter képviselője avatta föl a szobrokat. A helybéliek kimagasló figyelmességét mi sem jelzi jobban, hogy a Kiss Áron-kultusz ápolásában jeleskedő személyiségek számára alapított *Dr. Kiss Áron emléklakett* átadására is ekkor került sor első ízben. – A Magyar Játék Társaság 1996-ban pedig *Kiss Áron Díjat és Díszoklevelet* alapított, amelyet az egyesület éves közgyűlése alkalmából adnak ki egy vagy két neves személyiségnek.

Minden további részletezés helyett végezetül hadd álljon itt a nagyhírű neveléstörténész, *Mészáros István* által 1987. május 30-án Kecskeméten, a Kiss Áron Magyar Játék Társaság alakuló közgyűlésén előadott beszéd egy tanulságos mondata: „E régi, sokoldalú pedagógus emlékének felidézése talán ráirányítja a figyelmet Kodály hajdani intelmére: ahogyan Kiss Áron tette annak idején, *gyerrekeinket ma, a 2000. esztendő küszöbén újra viszsza kellene vezetni saját hazájukba, saját gyermeki világukba!*”

DR. KRISTON VÍZI JÓZSEF
játékkutató etnográfus

VÁLOGATOTT BIBLIOGRÁFIA

- ÁRPÁSSY GYULA: *Kiss Áron (1845–1908)*. In: A Budapesti Tanítóképző Intézet száz éve. Bp., 1969. 176-210.
- BORSAI ILONA-KOVÁCS ÁGNES: *Cinege, cinege, kismadár*. Bp., 1975., 127-131.
- FARKAS PÉTER: *Játék és oktatás a régi Nagykőrösön a 19. században*. In: *Vesszőparipáink II.* /szerk.: W. MIKÓ MAGDOLNA/ Kecskemét-Budapest, 1992. 52-101.
- GYÖRGYI ERZSÉBET: *Kiss Áron halálának évfordulójára*. In: *Vesszőparipáink, I.* /szerk.: KRISTON VÍZI JÓZSEF/ Kecskemét-Budapest, 1990. 14-16.
- GYULAI ÁGOST: *Kiss Áron emlékezete*. In: Magyar Paedagogia. 1909. 3-4. sz.
- KATONA IMRE: *Gyermekfolklór*. In: A magyar folklór. /szerk. Ortutay Gyula/ Bp., 1979. 375-391.
- KELEMEN ELEMÉR: *Kiss Áron*. In: Ezer éves a magyar iskola. Lapok a nevelés történetéből. Pedagógusok Kiskönyvtára. Bp., 1994. 121-126.
- KERÉNYI GYÖRGY (sajtó alá rendezésében): *Gyermekjátékok*. A Magyar Népzene Tára, I. Szerk.: Bartók Béla és Kodály Zoltán. Bp., 1951., 1957. (bővített, második kiadás)
- KISS ÁRON: *Magyar gyermekjáték-gyűjtemény*. Könyvértékesítő Vállalat. Bp., 1984.
- KRESZ MÁRIA: *A magyar gyermekjáték-kutatás*. A Magyar Népkutatás kézikönyve. Bp., 1948.
- KRISTON VÍZI JÓZSEF: *Tematikus kutatások Kiss Áron játékgyűjteménye alapján*. In: *Vesszőparipáink I.* Budapest-Kecskemét, 1990. 21-27.
- KRISTON VÍZI JÓZSEF: *Bácskai magyar gyermekjátékok*. In: *Gyermekélet a régi magyar falun. II.* /szerk. T. Bereczki Ibolya/ Szolnok, 1995. 539-548.

- KRISTON VÍZI JÓZSEF: *Méta, csűrök, karika*. Emléksorok a magyar népi sportjátékok kutatóiról. In: Tradicionális sportok, népi játékok./Siklódi Csilla szerk./ Bp., 1996., 53-60.
- KRISTON VÍZI JÓZSEF: *Forráskutatás népi játékaink oktatásához*. In: Múzeumi kutatások Bács-kiskun megyében, 1995–96. Kecskemét, 1997. 119-132.
- LACZKÓNÉ PÁLFI ALOJZIA: *A „Kiss- testvérek”*. In: Vesszőparipáink I. /Kriston Vízi József szerk./ Kecskemét-Budapest, 1990. 17-20.
- LÁZÁR KATALIN: *A játékok tanítása*. In: Szapu Magda: *Gyermekjátékok*. Kaposvár, 1996. 248-252.
- LÁZÁR KATALIN: *A hagyományos népi játéanyag és a mai játékkutatás*. In: Vesszőparipáink III. /Kriston Vízi József szerk./ Kecskemét-Budapest, 1996. 78-86.
- LÁZÁR KATALIN: *Magyar népi játékok*. Jelenlévő Múlt sorozat. Bp., 1997.
- LÁZÁR KATALIN–NIEDERMÜLLER PÉTER: *Magyar népi játékok*. In: Magyar Néprajz VI. /Hoppál Mihály szerk./ Bp., 1990. 529-648.
- MARGÓCSY JÓZSEF: *Kiss Áronék családja és Szabolcs-Szatmár*. In: Vesszőparipáink I /Kriston Vízi József szerk./ Kecskemét-Budapest, 1990. 9-13.
- MÉSZÁROS ISTVÁN: *Kiss Áron, egy hajdani nagy magyar pedagógus*. In: Vesszőparipáink I. /Kriston Vízi József szerk./ Kecskemét-Budapest, 1990. 5-8.
- SZTRINKÓ ISTVÁN: *Kiss Áron: Magyarországi gyermekjáték-gyűjtemény*. In: Forrás, 1985. 10. szám, 91.
- UJVÁRY ZOLTÁN: *A gyermekjáték-kutatásról*. In: Gyermekvilág a régi magyar falun /T. Bereczky Ibolya szerk./ I. Szolnok, 1995. 7-14.
- VÁCZI MÁRIA: *Ajánló bibliográfia Kiss Áron önálló és gyűjteményes munkáiról, valamint a róla szóló irodalomról*. In: Vesszőparipáink I. /Kriston Vízi József szerk./ Kecskemét-Budapest, 1990. 30-35.

© Holnap Kiadó Kft. 2000
1111 Budapest, Zenta u. 5. • Tel./Fax: 466-6928
Felelős kiadó a kft. ügyvezető igazgatója
A fedelelet G. Müller Zsuzsa tervezte
ISBN 963 346 3599
Nyomdai előkészítés Fényszedő Központ Kft
Szegedi Kossuth nyomda Kft.
Felelős vezető: Gera Imre ügyvezető igazgató

létett volna ortályreisé. Predikációi közel 3 db egy éven
1796-ból (ma már en) van birtokomban.

H. Kiss Áron.

Elég Ötvenfőten lakott az öreg Kis György, mikor 1788. okt.
27. Áron fia született. Apát atyja kezdte tanítgatni s ha az
a papíron, a melyekre az öreg ur predikációját írta, egy kis
tevéta hely maradt, beirogatták együtt. Apát is megvan
még egy ilyen irásjegyzék: „Hic Anser. Et a lud.“
Egy kérdődik s az alján ott áll: Egy írt, a ki ide alól írt,
s extendős korában.

El felelt tudományokra Társaságon 1803-ban,
Mokry Benjamin seniorsága alatt iratkozott be.
Ez el vég volt a gyermekkorának, melyről „Vishalomé-
kerés“ az. versében oly szépen írja:

Vigan éltém, mint a csacska
Patakban játéka halacska,
Mint az őz a hegyekben.
Enyeleget, mint repeső
Madárka vagy méhekereő
Méhcska a berekben.

Patakon ő is, mint atyja s mint atyáé s nyát ere-
jén tartotta fenn magát. Lakodról Társaságát ta-
nitotta. Tanítványa később kir. tanácsos és 1800. után
felelt meg főispánja lett. A pataki iskola igen al-
kalmas hely arra, hogy ott az ifjak jellemnek fejlődje-
nek, Kis Áron jó tanuló, jó barát. Ismeri, tudja könyv-
 nélkül a klasszikusokat. U. Nagy Terenget, mikor 1807.
Harc mértékén írt addig kijötték, ő is klasszikus órával
üdvözlé. Ő is társai: Nagy Terenget, Terengeti Csaba s Terenget,
Farkas Terenget s az emberek tagjai, vették s minden al-
kalomra kért verselgetők. E barátai kör műveit 1813-ban
Társaságon Nagy Terenget, akkor már országgyűlési pap, adta
ki két kötetben, a második kötet végén megjegyez-
vén, hogy írták „mindnyájan fogatus diák korukban“.

